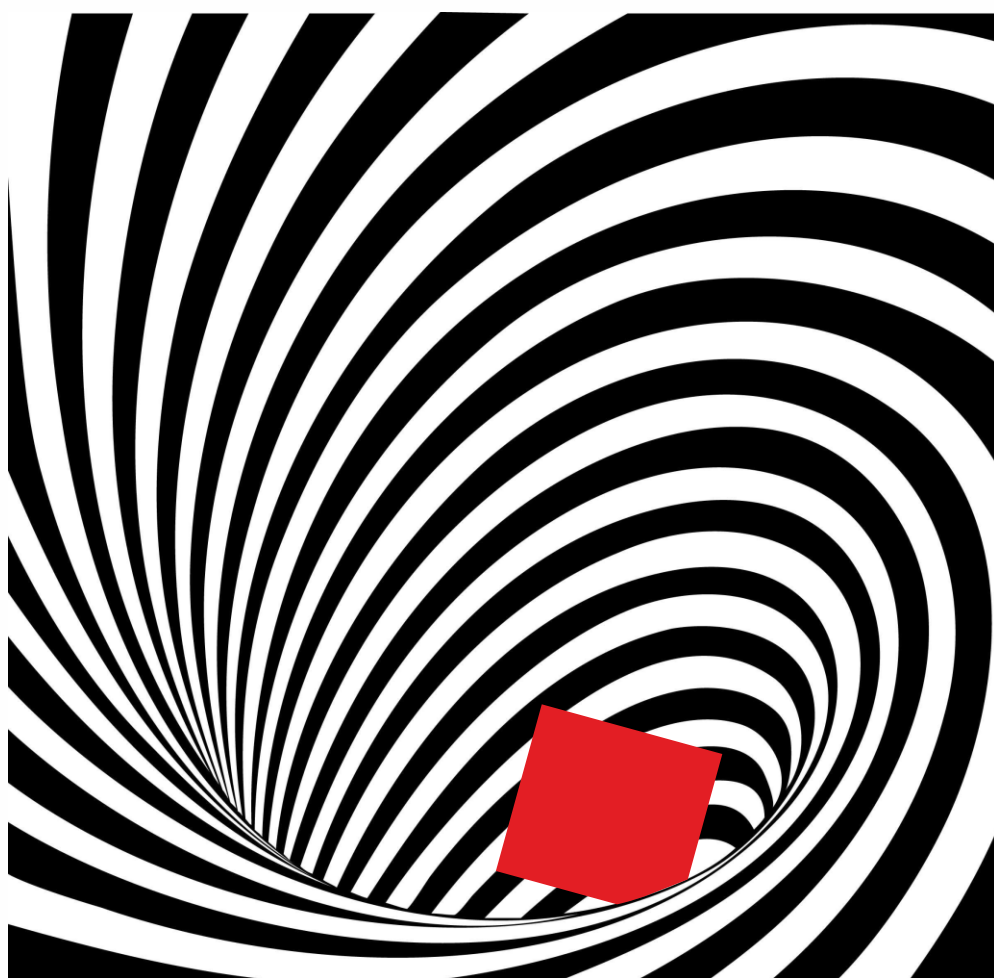

ORAPO

OMUCIDAREA

Tendințe, factori de risc și reprezentări media

Ecaterina Balica & Radu Gavriș
(Coordonatori)

Presă Universitară Clujeană

OMUCIDEREA

Tendințe, factori de risc și reprezentări media

ECATERINA BALICA și RADU GAVRIȘ
(coordonatori)

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ
2023

Referenți științifici:

Conf. univ. dr. Beatrice Manu

CS II dr. Mihai Micle

ISBN 978-606-37-1829-8

© 2023 Coordonatorii volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul coordonatorilor, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai
Presă Universitară Clujeană
Director: Codruța Săcelean
Str. Hasdeu nr. 51
400371 Cluj-Napoca, România
Tel./fax: (+40)-264-597.401
E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro
<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

CUPRINS

Ecaterina Balica, Radu Gavriș, <i>Cuvânt-înainte</i>	5
Ecaterina Balica, <i>Observatorul Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor</i>	7

Secțiunea I

OMORUL – TENDINȚE ȘI FACTORI DE RISC

Ecaterina Balica, <i>Omuciderile – formă a violenței letale. Tendințe ale evoluției omorurilor la nivel mondial, european și național</i>	13
Ecaterina Balica, <i>Istoricul cercetărilor din România privind omorul</i>	21
Adela Șerban, <i>Fenomenul omuciderii din perspectiva securității societale</i>	45
Ecaterina Balica, Radu Gavriș, Cătălin Porumbiță, Adrian Obadă, Marian Mihoci, Alin Hăruță, Adrian Tiulescu, Liviu Laza, Cezar Ivan, Daniel Eftene, <i>Omururile comise în București</i>	77
Adriana-Anca Cușmir, <i>Omururile comise de minori. Descrierea contextului de producere, a caracteristicilor victimelor și autorilor</i>	75
Oana Sandu, <i>Impactul social al femicidelor comise între parteneri intimi asupra familiei și apropiaților victimelor</i>	95

Secțiunea II

OMORUL DIN PERSPECTIVA PROFESIONIȘTILOR DIN SISTEMUL DE JUSTIȚIE

Raluca Ioana Mocanu, <i>Să nu ucizi! O perspectivă penală europeană</i>	111
Raluca Ioana Mocanu, <i>Definirea omorului în Codul penal român. Studiu critic</i>	118
Otilia Ganea (Topologeanu), <i>Rolul consilierilor de probațiune în supravegherea persoanelor care au comis infracțiuni de omor. Studiu de caz: Serviciul de Probațiune București</i>	131
Otilia Ganea (Topologeanu), <i>Particularitățile intervenției consilierului de probațiune în cazul minorilor care au comis infracțiuni de omor</i>	147

Cristina Pripp, Miana Dina, Maria Mitroi, <i>Particularitățile procesului de resocializare a persoanelor condamnate definitiv pentru infracțiuni comise cu violență</i>	159
---	-----

Stan (Herea) Steliana Camelia, <i>Omorul comis de persoane tinere dependente de droguri. Perspective privind intervenția recuperativă și reintegrarea socială</i>	169
---	-----

Secțiunea III

OMORUL - REPREZENTĂRI MEDIA PRIVIND VICTIMELE, AGRESORII ȘI POLIȚIȘTII

Simona Rodat, <i>Mediatizarea femicidului în știrile din Germania: analiza comparativă a două cazuri cu victime de etnie română</i>	182
---	-----

Valentina Marinescu, Ramona Marinache, Ines Razec, Bianca Fox, <i>Reprezentări ale omorului comis asupra femeilor în presa din România în secolul al XIX-lea: „Faptul divers criminal”</i>	204
--	-----

Silvia Branea, Daniela Roventă-Frumușani, <i>Creșterea globală a violenței domestice și a femicidului în perioada pandemiei COVID 19 și acoperirea mediatică a acestei problematice în România</i>	217
--	-----

Nicoleta Pârlea-Stancu Apolozan <i>Polițistul investigator versus polițistul agresor în media online din România. Studiu de caz</i>	229
---	-----

Eana Marius, <i>Părinți careucid: reprezentări media. Analiză comparativă a filicidului maternal și paternal</i>	241
--	-----

Badea Andreea, <i>Construcția socială a cazului Caracal</i>	249
---	-----

Antonia Florea, <i>Polițistii, victimele și agresorii din romanele polițiste scrise de Rodica Ojog Brașoveanu</i>	273
---	-----

Autorii	288
----------------------	-----

CUVÂNT-ÎNAINTE

După doi ani de eforturi de a finaliza capitole începute în primele luni ale anului 2020, trecând printr-o perioadă în care întreaga lume a fost cuprinsă de pandemia Covid-19, după renunțări și reveniri asupra acestui proiect, aproape reușisem să terminăm această carte. Și de parcă doi ani de pandemie nu au fost destui, în 24 februarie 2022, o altă criză, un conflict armat, un război, de această dată, ne-a blocat demersul creativ pentru un timp. Într-o perioadă anormală, am încercat totuși să avem atât o viață normală, cât și o viață profesională normală.

A fost o perioadă dificilă în care ne-am văzut puși în situația de a regândi demersul nostru, de a încerca să găsim soluții pentru dificultățile de a intra în teren și de a finaliza proiectele de cercetare care ar fi trebuit să stea la baza acestei lucrări. După mai multe luni de carantină la nivel național, instituită prin declararea stării de urgență, în care deplasarea în teren a fost imposibilă, treptat ne-am reluat activitatea și am reușit să ne întâlnim (online și față în față) și să continuăm discuțiile privind lucrarea de față. Ne-am văzut puși în situația de a folosi modalități de culegere a datelor accesibile online: biblioteci digitale, media online, documente digitalizate, lucrări aflate în biblioteci personale. Războiul din Ucraina a însemnat, în același timp, un moment de criză pentru noi, dar și un impuls de a merge mai departe și de a extinde cercetările noastre de la actul de violență letală interpersonală comis de persoane sau grupuri de persoane, la actele de violență letală, precum conflictele armate.

Lucrarea de față abordează doar problematica violenței letale, înțeleasă ca act de violență interpersonală comis cu intenție de o persoană asupra unei sau mai multor persoane. Așa a fost ea concepută inițial și am decis să nu extindem sfera discuțiilor chiar dacă, mai mult ca oricând, suntem martori la acte de violență letale grave care afectează populația unei țări, violență care nu ne lasă indiferenți și pentru care vom găsi răspunsul academic adecvat. Violența letală asociată războiului are particularitățile ei și nu trebuie tratată cu superficialitate și nici ignorată. Ea trebuie abordată în discursul academic mai mult ca niciodată pentru că reprezintă un act de violență deosebit de grav pentru care umanitatea trebuie să găsească soluții de prevenire și diminuare a consecințelor ei.

Cartea de față este prima lucrare elaborată sub egida Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO). Este rezultatul colaborării dintre specialiștii care fac parte din echipa ORAPO și specialiști din alte instituții interesați de diverse aspecte privind omorurile comise în România. Totodată, cartea reunește o serie de studii realizate de cercetători din diverse domenii de activitate (sociologie, comunicare, criminologie, științe juridice), dar și studii realizate în colaborare cu ofițerii de poliție din cadrul Serviciului Omoruri.

Prima parte a lucrării reunește o serie de studii menite să ne introducă în problematica cercetărilor românești privind omorurile, cititorul având posibilitatea de a se informa despre: istoricul cercetărilor realizate în România în ultimii douăzeci de ani (Balica Ecaterina), evoluția numărului de cazuri de omor la nivel mondial, regional, național și local (Balica Ecaterina și Balica *et al*), analiza violenței letale din perspectiva studiilor de securitate (Adela Șerban), dar și despre particularitățile unor tipuri de omor comise de către minori (Anca Adriana Cușmir). Tot în această secțiune avem primul studiu realizat în România (și printre puținele la nivel internațional) privind impactul femicidului asupra copiilor și rudelor (Oana Sandu).

A doua parte a lucrării cuprinde studii realizate de către specialiștii din sistemul de justiție și teoreticienii din domeniul dreptului penal care abordează, pentru prima dată în România, aspecte

referitoare la sancțiunile prevăzute de legislația statelor membre ale Uniunii Europene pentru infracțiunile de omor (Raluca Ioana Mocanu), particularitățile intervenției consilierilor de probațiune asupra beneficiarilor (minori și adulți) care au comis infracțiuni de omor (Otilia Ganea Topologeanu) și specificul intervenției personalului din sistemul penitenciar [Cristina Pripp, Stan (Herea) Steliana Camelia, Miana Dina, Mariana Mitroi].

Ultima parte aduce în fața cititorilor studii realizate de către specialiști și tineri cercetători din domeniul comunicării și al sociologiei devianței. Toate studiile încearcă să evidențieze modul în care media contemporană din Germania (Simona Rodat) și România (Silvia Branea și Daniela Roventă-Frumușani) sau din perioada interbelică (Marinescu *et al*) au prezentat victimele, agresorii, actele de violență și profesioniștii din sistemul de justiție (Nicoleta Pârlea – Stancu Apolozan). Un loc aparte în structura acestei secțiuni îl ocupă studiile realizate de către studenții masteranzi ai Facultății de Sociologie și Asistență Socială (Universitatea din București), absolvenți ai programului de master *Devianță Socială și Criminalitate* sau ai programelor de licență. Este vorba despre studiile privind modul în care media online a prezentat cazurile de filicid maternal și paternal (Eana Marius) sau privind modul în care a fost discutat cazul Caracal pe rețelele sociale (Andreea Badea). Un alt studiu interesant realizat de o absolventă a Facultății de Sociologie și Asistență Socială (Antonia Florea) prezintă modul în care actele de violență letală, victimele, agresorii și reprezentanții poliției au fost descriși în romanele bine-cunoscutei autoare Rodica Ojog-Brașoveanu.

Deopotrivă, se aduc în discuție aspecte foarte importante care pot oferi suport științific viitoarelor strategii de prevenire a evoluției conflictelor spre violența letală. Pe de o parte, datele statistice ne atrag atenția asupra tendințelor de creștere a unor indicatori asociați unor tipuri de omor și ne orientează acțiunile spre obiective concrete. Analizele privind modul în care media și produsele culturale transmit informații privind victimele, agresorii, actele de violență și instituțiile implicate în instrumentarea omorurilor ne relevă tehnicile de reprezentare a acestora și de construire a unor opinii, atitudini, stereotipuri și mituri privind violența. Toate acestea contribuie la înțelegerea mecanismelor de transmitere și menținere a unor norme și modele culturale privind violența interpersonală letală. Împreună ne dau informații importante ce pot fi utilizate în elaborarea strategiilor de comunicare preventivă și de prevenire a violenței prin intermediul campaniilor media.

Această carte reprezintă începutul unei serii de lucrări privind omuciderile comise în România. Apariția ei nu ar fi fost posibilă fără sprijinul constant din partea autorilor și, mai ales, din partea ofițerilor de poliție din cadrul Serviciului Omoruri (Direcția Generală de Poliție a Municipiului București).

Coordonatorii acestei lucrări le sunt recunoscători tuturor celor care în aceste vremuri dificile au reușit să se implice în finalizarea cercetărilor inițiate încă înainte de pandemie. Ne referim aici la toți ofițerii de poliție din cadrul Serviciului Omoruri care au participat la culegerea datelor privind omorurile comise în București: comisar-șef Bocu Iulian (șeful Biroului Omoruri), comisar-șef Bornăgel Claudiu (șeful Biroului Morți Suspecte și Ucideri din Culpă) și comisar-șef Trandafir Bogdan (șeful Biroului Agresiuni Sexuale) din cadrul Serviciului Omoruri (Direcția Generală de Poliție a Municipiului București).

Dr. Habil. Ecaterina BALICA
Comisar-șef de poliție Radu GAVRIȘ

București, mai 2023

OBSERVATORUL ROMÂN PENTRU ANALIZA ȘI PREVENIREA OMORURILOR

Ecaterina BALICA

Istoric

Înființat în 2019, la inițiativa dr. Balica Ecaterina, Observatorul Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO) a devenit operațional la începutul anului 2020, când a început să deruleze primul proiect de cercetare aprobat de către Consiliul Științific al Institutului de Sociologie și de către Academia Română. Anul 2019 a fost destinat elaborării strategiei și direcțiilor de activitate, organizării grupului de cercetare și stabilirii de contacte și parteneriate instituționale. Încă din primele luni de activitate, Observatorul s-a bucurat de sprijinul comisarului-șef de poliție Radu Gavriș și al Serviciului Omoruri din cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București. Observatorul a luat naștere în contextul în care societatea românească era confruntată cu producerea unor crime în serie care au suscitat dezbateri îndelungate.

În prezent, ORAPO funcționează în cadrul Institutului de Sociologie al Academiei Române.

Scop și obiective

Observatorul Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor este un laborator de cercetare interdisciplinară care reunește specialiști naționali și internaționali din mai multe domenii de activitate (sociologie, psihologie, criminologie, istorie, criminalistică). Activitățile ORAPO au drept scop analiza datelor privind omorurile comise în România și elaborarea unor măsuri de prevenire adaptate factorilor de risc identificați. În acest sens, activitatea laboratorului se va înscrie pe patru axe de acțiune: cercetare-prevenire-comunicare-formare. ORAPO își propune să contribuie la buna informare a publicului privind problematica omorului și să contribuie astfel la conturarea unei atitudini corecte față de violența cu risc letal, victime și agresori. ORAPO contribuie prin intermediul experților săi la transmiterea unor mesaje cu conținut preventiv.

Direcții de activitate

ORAPO și-a propus să inițieze și să implementeze programe de cercetare fundamentală, dar și proiecte de cercetare-intervenție centrate pe: a) analiza datelor privind evoluția diverselor tipuri de omor în România; b) analiza datelor privind victimele, agresorii, *modus operandi* și distribuția geografică a omorurilor; c) identificarea factorilor de risc specifici unor tipuri de omor; d) analiza modului în care media din România prezintă cazurile de omor, victimele și agresorii; e) analiza comparativă a datelor privind omorul din România, Uniunea Europeană și alte zone ale lumii; f) formarea profesioniștilor care instrumentează/analizează și mediatizează cazurile de omor; g) elaborarea unor măsuri menite să prevină producerea actelor de omor.

Coordonatori

Întrucât ORAPO este un laborator interdisciplinar care și-a propus să reunească toate categoriile profesionale implicate în cercetarea/investigarea/instrumentarea/mediatizarea cazurilor de omor, încă de la început a fost necesară constituirea unei echipe de coordonatori care să cunoască particularitățile demersului științific și realitățile investigațiilor cazurilor de omor.

Inițiativa Observatorului, cercetătoare care abordase diverse tipuri de omor încă din perioada doctoratului, Dr. habil. Ecaterina Balica a devenit astfel prima coordonatoare a ORAPO. Comisar-șef de poliție Radu Gavriș, șef al Serviciului Omoruri timp de 11 ani și cu experiență de aproape două zeci de ani în domeniul instrumentării cazurilor de omor, colaborator al Institutului de Sociologie încă din 2010 în cadrul unor proiecte naționale și internaționale privind problematica omorului, s-a implicat direct în organizarea Observatorului. A acceptat invitația de a fi coordonator al ORAPO începând din 2019.

- Dr. Habil. *Balica Ecaterina*, cercetător științific I (2019-prezent);
- Comisar-șef de poliție *Radu Gavriș* – Director adjunct I, Direcția Generală a Poliției Municipiului București (2019-prezent).

Parteneri instituționali

ORAPO a beneficiat încă de la înființare de sprijinul unei echipe de ofițeri de poliție din cadrul Serviciului Omoruri, coordonat de către comisar-șef de poliție Radu Gavriș. Colaborarea s-a desfășurat în cadrul unor protocoale de colaborare instituționale încheiate între Institutul de Sociologie (ORAPO) și Direcția Generală de Poliție a Municipiului București (Serviciul Omoruri). Protocoalele au fost încheiate în 2020 și 2022 și prevăd colaborarea celor două instituții pentru realizarea unor proiecte de cercetare.

ORAPO a beneficiat și de sprijinul altor instituții cu care Institutul de Sociologie a încheiat parteneriate: Administrația Națională a Penitenciarelor și Facultatea de Sociologie și Asistență Socială (Universitatea din București). Împreună cu aceste două instituții, cu Serviciul Omoruri și Societatea Română de Criminologie, Penologie și Criminalistică, ORAPO a reușit să organizeze două conferințe internaționale care au abordat problematica omorului, genocidului și a omorului în spațiul familial.

Experți internaționali (2020-prezent)

Echipa de cercetare a ORAPO este formată atât din experți naționali, cât și internaționali, specialiști recunoscuți pentru studiile și cercetările privind unele tipuri de omor sau pentru activitatea lor în domenii de interes pentru activitatea Observatorului:

- Dr. *Shalva Weil*, Senior researcher, Hebrew University of Jerusalem, Research Institute for Innovation in Education, Israel;
- Prof. Dr. *Heidi Stöckl*, Ludwig-Maximilians-Universität München, Germania;
- Prof. Dr. *Carmen Vives Cases*, Vice-Dean for Research, Postgraduate Studies & Internationalisation, Faculty of Health Sciences, Universitatea din Alicante, Spania;
- Dr. *Bianca Fox*, Senior Lecturer, Nottingham Trent University-United Kingdom;
- Dr. *Nilghiun Ismail*, Lector, Facultatea de Științe Economice și Administrative, Universitatea Giresun, Turcia.

Experți naționali

Echipa de cercetare a inclus încă de la început pe prof. univ. dr. *Valentina Marinescu* (Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București), conf. univ. dr. *Cristina Pripp* și comisar-șef de penitenciare *Camelia Steliana Stan* (Herea) (director-adjunct la Penitenciarul de Maximă Siguranță Mărgineni). După doi ani de la înființare, au intrat în echipă: prof. univ. emerit dr. *Daniela Rovența-Frumușani* (Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea din București), dr. *GrațIELA Văduva* și conf. univ. dr. *Silvia Branea* (Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, Universitatea din București). Jurnalista *Oana Sandu* (*Decât o Revistă*), cunoscută pentru publicațiile sale privind femicidul și violența în familie, face parte din echipă încă din anul 2020.

Încă de la începutul activității, ORAPO a beneficiat de sprijinul experților ofițeri de poliție din cadrul Serviciului Omoruri (Direcția Generală de Poliție a Municipiului București):

- comisar-șef *Marian Mihoci*, șef Serviciul Omoruri;
- comisar-șef *Bocu Iulian*, șef Biroul Omoruri
- comisar-șef *Bornăgel Claudiu*, șef Biroul Morți Suspecte și Ucideri din Culpă
- comisar-șef *Trandafir Bogdan*, șef Biroul Agresiuni Sexuale;
- comisar-șef *Cătălin Porumbiță*, Serviciul Omoruri;
- comisar-șef *Adrian Obadă*, Serviciul Omoruri;
- comisar-șef *Hăruță Alin*, Serviciul Omoruri;
- comisar-șef *Tiulescu Adrian*, Serviciul Omoruri;
- comisar *Liviu Laza*, Serviciul Omoruri;
- comisar *Ivan Cezar*, Serviciul Omoruri;
- comisar *Eftene Daniel*, Serviciul Omoruri.

Cercetători juniori

Echipa de cercetare a inclus și studenți în domeniul sociologiei care, datorită interesului lor pentru problematica omorului, au fost implicați în activitățile de cercetare asociate ORAPO. Începând din 2020, laboratorul a avut două asistente de cercetare asociate: *Andreea Badea* și *Andreea Aron*.

Proiecte de cercetare

ORAPO a reușit să inițieze trei proiecte de cercetare în această scurtă perioadă de timp. Ambele au fost realizate în colaborare cu Serviciul Omoruri din cadrul Direcției de Poliție a Municipiului București:

- 1) 2020-2021 – *Violență letală – particularități, factori de risc, strategii de intervenție și prevenire*;
- 2) 2022-2023 – *Victimele violenței letale*;
- 3) 2019-2022 – *Femicidul în România*.

Conferințe ORAPO

Deși perioada pandemiei a generat dificultăți deosebite programelor de cercetare care implicau activități de teren, ORAPO a organizat cu sprijinul colaboratorilor săi două conferințe internaționale care au reunit specialiști din mai multe țări:

- 24-26 noiembrie 2021, ONLINE International conference „*Homicide within family: Interdisciplinary perspectives*”;
- 23, 28 și 29 iulie 2020, ONLINE International conference „*Homicide and Genocide: Interdisciplinary Perspectives on Lethal Violence*”.

Baze de date

În prezent, ORAPO are în custodie patru baze de date: două rezultate din cercetările anterioare realizate de către fondatoarea ORAPO (dr. Ecaterina Balica) și două baze de date realizate de unii membri ai echipei ORAPO.

1) Homicide-suicide in Romania (2002-2013)

Homicide-Suicides in Romania este prima baza de date în format electronic care include toate cazurile de omor-sinucidere identificate pentru România, în intervalul 2002-2013. A fost elaborată în cadrul proiectului postdoctoral desfășurat de către Ecaterina Balica, PN-II-RU-PD-2012-3-0414, *Homicide-Suicide in Romania: Incidence, Patterns and Risk Factors (2013-2015)*, finanțat de Ministerul Educației Naționale, prin CNCS – UEFISCDI. Baza de date conține informații despre 132 de cazuri de omor-sinucidere. Definiția operațională utilizată a fost: omorul-sinucidere reprezintă omorul comis cu intenție, urmat de sinuciderea agresorului într-un interval de timp de cel mult o săptămână (Liem *et al*, 2009).

Metodologia pentru culegerea datelor a inclus trei surse: date înregistrate în registrele unităților teritoriale de poliție, date din dosarele penale ale parchetelor și date privind cazurile de omor-sinucidere identificate în media online din România. *Fișa de înregistrare a cazului HS* a fost structurată pe următoarele dimensiuni: 1) Date privind omorul; 2) Date privind sinuciderea; 3) Date privind autorul actului de violență; 4) Date referitoare la victime (victime directe, victime indirecte și supraviețuitori); 5) Date referitoare la instituțiile implicate în soluționarea cazului; 6) Date privind mediatizarea cazului. Datele au fost înregistrate în programul SPSS 22.

2) Femicid în România (2011-2015)

Baza de date include toate cazurile de femicid comise cu intenție între români, în România sau în altă țară, indiferent de vârsta victimei sau a agresorului. Baza conține informații despre N=298 cazuri de femicid comise în intervalul 2011-2015, dintre care 184 de cazuri de femicid între parteneri intimi.

Au fost selectate toate cazurile de omor comise de către un partener intim sau fost partener intim asupra partenerei actuale (soție, iubită, concubină) sau asupra fostei partenere sau de către alte persoane (fii, frați, rude, persoane necunoscute). Datele privind cazurile de femicid au fost extrase din articolele publicate în media online din România în intervalul 2011-2015. *Fișa de înregistrare a femicidului* a fost structurată pe mai multe dimensiuni: date privind actul de violență, date privind agresorul și victima și date privind istoricul relației. Datele au fost înregistrate în programul SPSS 22.

3) Femicide in Romania (2019-2020)

Baza de date a fost realizată pornind de la metodologia inclusă în protocolul de cercetare utilizat de către *European Observatory on Femicide*. Grupul de cercetare coordonat de Monika Schroettle & Ksenia Meshkova a elaborat principiile generale ale metodologiei de cercetare și indicatorii care ar trebui incluși în bazele de date din fiecare țară. Au fost analizate cazurile de femicid care se încadrează în definiția: o femeie ucisă cu intenție, cu vârsta peste 16 ani. În România, am ales să analizăm informațiile privind cazurile de femicid prezentate în media online. Baza de date conține informații

privind: 1) Date generale privind femicidul; 2) Caracteristicile socio-demografice ale victimelor; 3) Caracteristicile socio-demografice ale agresorilor; 4) Relația dintre victime și agresori; 5) Factori situaționali; 6) Informații privind istoricul cazului. Datele au fost culese de: 2019 – Balica Ecaterina și Andreea Badea; 2020 – Andreea Badea și Andreea Aron. Datele au fost înregistrate în Excel.

4) ORAPO – Omorurile comise în București (2017-2019)

Baza de date *ORAPO – Omorul comis în București (2017-2019)*, realizată în cadrul proiectului „Violența letală – particularități, factori de risc, strategii de intervenție și prevenire”, conține informații codificate privind cazurile de omor comise în București. Metodologia utilizată a presupus extragerea unor informații din dosarele penale și completarea unei *Fișe de înregistrare Omor – ORAPO*. Echipa de cercetare a inclus cercetători (Ecaterina Balica) și ofițeri de poliție coordonați de către comisar-șef de poliție Radu Gavriș, director general adjunct I, Direcția Generală a Poliției Municipiului București. Amintim aici numele ofițerilor care s-au implicat în activități de cercetare științifică:

- comisar-șef de poliție Porumbiță Cătălin
- comisar-șef de poliție Mihoci Marian, șef Serviciul Omoruri
- comisar-șef de poliție Iulian Bocu, șef Birou Omoruri
- comisar-șef de poliție Trandafir Bogdan, șef Birou Agresiuni sexuale
- comisar-șef de poliție Adrian Obadă
- comisar-șef de poliție Bornăgel Claudiu
- comisar-șef de poliție Ciobanu Nicolae
- comisar-șef de poliție Hăruță Alin
- comisar-șef de poliție Tiulescu Adrian
- subcomisar de poliție Laza Liviu
- subcomisar de poliție Ivan Cezar
- inspector principal de poliție Eftene Daniel

Datele au fost înregistrate în programul SPSS 22.

Arhiva - Publicații științifice

ORAPO pune la dispoziția celor interesați o serie de publicații în format online (acces gratuit), disponibile pe website ORAPO¹. De asemenea, ORAPO poate pune la dispoziția specialiștilor publicațiile membrilor echipei la sediul Institutului (Biblioteca Institutului de Sociologie).

---

¹ Secțiunea Publicații conține cărți <https://homicideobservatory.wordpress.com/books-carti/> și articole <https://homicideobservatory.wordpress.com/articles-articole-2/>.

SECȚIUNEA I.
OMORUL – TENDINȚE ȘI FACTORI DE RISC

OMUCIDERILE – FORMĂ A VIOLENȚEI LETALE. TENDINȚE ALE EVOLUȚIEI OMORURILOR LA NIVEL MONDIAL, EUROPEAN ȘI NAȚIONAL

Ecaterina BALICA ²

1. Violența letală *versus* omuciderile comise cu intenție

În literatura de specialitate apare din ce în ce mai des conceptul de violență letală. Unii autori utilizează termenul de „violență letală” ca fiind echivalent cu cel de omor (uciderea cu intenție a unei persoane) (Oberwittler, 2019). Alții includ în sfera acestui concept omorurile comise de „persoane, grupuri, comunități, grupuri și țări” (*Geneva Declaration Secretariat*, 2015, p. 49) sau „omorurile comise ca urmare directă a violenței generate de conflicte și non-conflicte, omoruri comise cu intenție și fără intenție și omorurile comise în contextul intervențiilor legale” (*Geneva Declaration*, 2011 *apud Geneva Declaration*, 2015, p. 49).

Pentru a clarifica confuziile generate de utilizarea acestui termen, Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC) a adus precizări suplimentare în cea mai recentă lucrare *Global Homicide Study* (2019a). Conform acestei organizații, violența letală include trei tipuri de violență: „omorurile legate direct de război/conflict, omorurile non-conflict și sinuciderile” (UNODC, 2019a, p. 8). La rândul lor, omorurile non-conflictuale includ „omorurile comise cu intenție, omorurile în legitimă apărare, omorurile comise în contextul intervențiilor legale fără utilizarea excesivă a forței, omorurile comise fără intenție (din neglijență sau nu)” (UNODC, 2019a, p. 8). Omorurile comise cu intenție pot fi rezultatul „violenței interpersonale, omorurile asociate cu activitățile infracționale și cele cu motivație socio-politică” (UNODC, 2019a, p. 8).

În acest context, putem spune că, în majoritatea capitolelor, lucrarea noastră aduce în discuție diferite tipuri de omoruri comise cu intenție, rezultat al violenței interpersonale sau al activităților infracționale. În secțiunea de față voi aduce însă date statistice și informații privind mai multe tipuri de violență letală pentru a introduce cititorul în contextul general al violenței letale. Am inclus îndeosebi date statistice privind unele tipuri de omor pentru care studiile specialiștilor reuniți în cadrul acestui volum au încercat să identifice mai multe informații privind particularitățile și factorii de risc specifici (femicid, filicid, omor comis de minori, omor comis asupra copilului).

2. Violența letală – tendințe globale și regionale

Puține studii conțin informații privind violența letală, în general. Majoritatea analizelor internaționale abordează doar unele tipuri de violență letală. Așa cum precizam și în secțiunea anterioară, din perspectiva Biroului Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (2019a), omorurile comise cu intenție includ trei subtipuri: „omorurile rezultat al violenței interpersonale,

---

² Este profesor coordonator de doctorat în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române, cercetător științific gradul I, în cadrul Institutului de Sociologie al Academiei Române, fondatoarea și coordonatoarea ORAPO.

omourile asociate cu activitățile infracționale și cele cu motivație socio-politică” (UNODC, 2019a, p.8).

Conform estimărilor Biroului Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, în 2017, „au fost ucise cu intenție 464.000 de persoane, în timp ce 89.000 au fost ucise în conflicte armate și 26.000 în urma unor acte teroriste” (2019a, p. 12). Aceeași instituție atrăgea atenția asupra faptului că aproximativ 2 milioane de persoane au fost ucise, în intervalul 2000-2017: 1 milion de persoane ucise ca urmare a activităților asociate crimei organizate și aproximativ 1 milion de persoane ucise în timpul conflictelor armate (2019b, p. 12). Estimările organizației internaționale au arătat că, în intervalul 1990-2017, „numărul persoanelor ucise ca urmare a activităților infracționale (11.770.000 persoane) a fost mult mai mare decât numărul persoanelor ucise în conflictele armate (2.250.000 persoane)” (UNODC, 2019b, p. 13).

Omururile cu motivație socio-politică constituie un tip de omoruri puțin prezent în discursul academic. Organizațiile internaționale includ în acest tip omourile comise asupra unor categorii profesionale, precum: avocații pentru drepturile omului, jurnaliștii, lucrătorii în domeniul asistenței umanitare, victimele atacurilor teroriste (UNODC, 2019c, pp. 69-76). În perioada 1990-2022 au fost uciși 2163 jurnaliști și personal din media (*Committee to Protect Journalist*, 2022). Pe de altă parte, statisticile indică faptul că anual sunt uciși 100 de lucrători umanitari (UNODC, 2019c, p. 75). Datele pentru 2021 indică o creștere a numărului lucrătorilor umanitari uciși N=140 (Stoddard *et al*, 2022).

3. Omourile comise la nivel mondial, regional și național

Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate aprecia că, în anul 2017, au fost ucise cu intenție 464,000 persoane, iar rata medie a omourilor la nivel mondial a fost de 6.1/100.000 de locuitori (UNODC, 2019a, p. 11). Continentul American (America de Nord, Sud și Centrală) deținea ponderea cea mai însemnată în totalul omourilor comise la nivel mondial (37% din totalul omourilor), urmat de continentul african (35%), Asia (23%), Europa (4.7%) și Oceania (0.2%) (UNODC, 2019a, p. 11). Analiza datelor privind victimele omorului a evidențiat faptul că există unele categorii de persoane care prezintă un risc mai mare de a fi victime. Conform raportului *Global Study on Homicide* (UNODC, 2019a), categoriile de persoane care prezintă riscul de a fi victime ale omorului sunt (UNODC, 2019a, pp. 11-12):

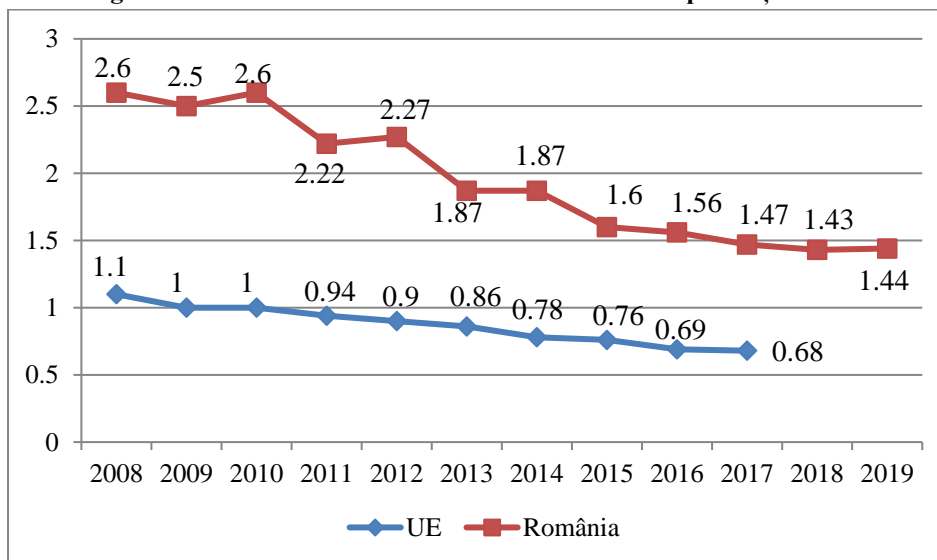
1. *tinerii de sex masculin cu vârsta între 15-29 de ani* – riscul cel mai mare la nivel global, în America de Nord, Sud și America Centrală;
2. *bărbații 30-44 ani* – riscul cel mai mare în Europa;
3. *femeile tinere cu vârsta între 15-29 ani* – America de Nord, Sud, Centrală;
4. *femeile cu vârsta între 30-44 ani* – Asia și Europa.

3.1. Omourile comise în Europa/Uniunea Europeană

Europa era, în 2017, continentul cu una dintre cele mai mici ponderi ale omourilor, în totalul omourilor înregistrate la nivel global, numărul persoanelor ucise fiind de 22.000 de persoane (UNODC, 2019a, p. 13). Rata medie a omorului pentru Europa a fost de două ori mai mică decât cea înregistrată la nivel mondial, adică de 3/100.000 de locuitori (UNODC, 2019, p. 16). Informații privind evoluția ratelor omourilor la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene putem obține din statisticile Eurostat. Analiza datelor din statistica Eurostat evidențiază faptul că rata medie a

omorului pentru țările membre a fost, în 2017, de 0.68/100.000 de persoane (Eurostat, 2019) (vezi Diagrama 1).

Diagrama 1. Rata omorurilor comise în Uniunea Europeană și România

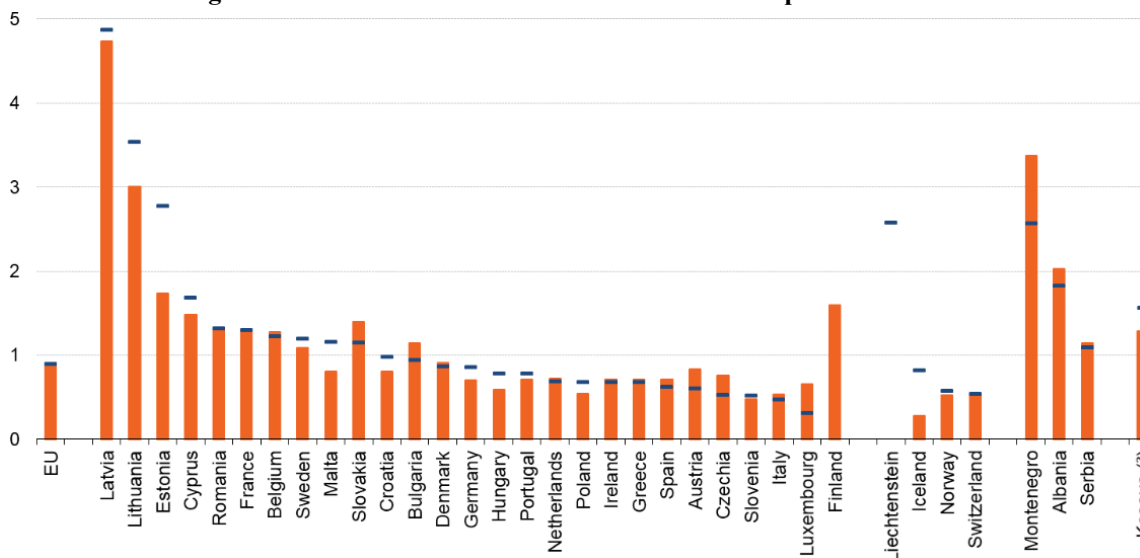

Sursa: Eurostat, Standardised death rate due to homicide by sex, SDG_16_10, update: 12/04/2022
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_16_10/default/table?lang=en

Datele recente privind rata omorurilor comise în statele membre ale Uniunii Europene indică menținerea ratei medii sub 1/100.000 locuitori. Aproximativ jumătate dintre statele membre au depășit însă rata medie, printre aceste state numărându-se și România (vezi Diagrama 2).

Analiza datelor privind rata persoanelor suspecte că au comis omoruri în România, în ultimii șase ani, a evidențiat o tendință de diminuare a ratei începând din 2016 (Eurostat, iunie 2022) (Diagrama 1).

Diagrama 2. Rata omorurilor comise în Uniunea Europeană: 2019-2020

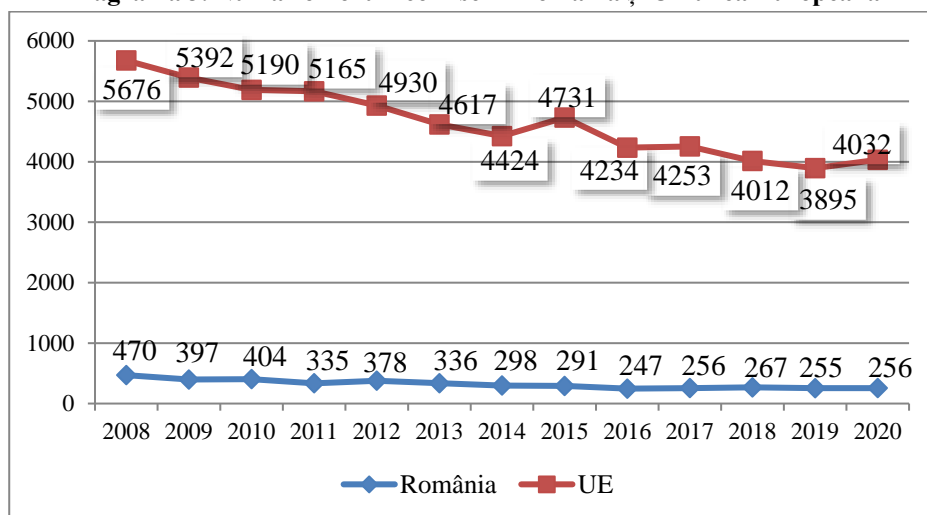
Sursa: Eurostat, Intentional homicide, 2019-2020 (police-recorded offences per 100 000 inhabitants), 3 June 2022,
https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/f/fa/Intentional_homicide%2C_2019-2020_%28police-recorded_offences_per_100_000_inhabitants%29.png

3.2. Evoluția numărului de omoruri comise în Uniunea Europeană și România

Analiza datelor privind numărul de omoruri comise la nivelul statelor Uniunii Europene, în intervalul 2008-2020), evidențiază o tendință de diminuare a numărului acestor infracțiuni. Aceeași tendință a fost înregistrată și în România, numărul mediu de infracțiuni de omor a fost pentru România de 322 infracțiuni. Valori sub media pe țară au fost înregistrate începând din 2014 (vezi Diagrama 3). Ponderea omorurilor comise în România în totalul omorurilor din Uniunea Europeană a variat, în intervalul 2008-2021, între 5.8%-8.3%. Ponderea medie a fost de 6.9%. Valori peste medie au fost înregistrate în intervalul 2008-2013.

Diagrama 3. Număr omoruri comise în România și Uniunea Europeană

Sursa: Eurostat (2022), *Intentional homicide, 2008-2020 (number of police-recorded offences)*

3.3. România – Evoluția numărului tentativelor de omor și a loviturilor sau vătămarilor cauzatoare de moarte

În intervalul 2010-2021, tendința de evoluție a numărului de tentative de omor a fost una descrescătoare. Numărul mediu de infracțiuni de tentativă de omor a fost de 456, valori sub media intervalului fiind înregistrate începând din anul 2017 (vezi Tabelul 1). Perioada pandemiei a adus scăderi semnificative ale numărului de omoruri și tentative de omor. Tendința a fost vizibilă mai ales în 2021. Numărul infracțiunilor de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte a urmat și el un trend descrescător în perioada analizată, anul 2021 a adus o reducere de 50%, față de anul anterior, a numărului de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte.

Tabel 1. Evoluția numărului de tentative de omor

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Omoruri	404	335	378	336	298	291	247	246	262	244	251	190
Tentative de omor	513	502	591	595	492	482	482	384	445	361	335	300
Loviri sau vătămări cauzatoare de moarte	107	97	94	75	64	48	-	42	47	44	53	24

Notă: În intervalul 2010-2015 infracțiunile înregistrate erau denumite *Loviri cauzatoare de moarte*. După 2015, ca urmare a intrării în vigoare a noului Cod penal, infracțiunile înregistrate de art. 195 sunt *Loviri sau vătămări cauzatoare de moarte*.

Sursa: Ministerul Afacerilor Interne, IGPR, *Statistica principalelor activități desfășurate de Poliția Română (2010-2021)*

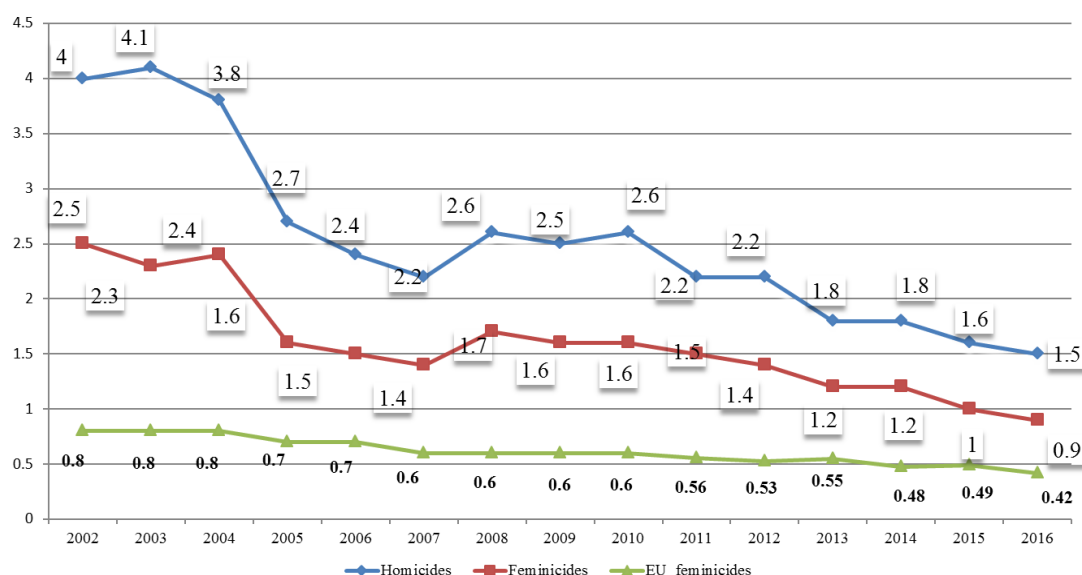
4. Femicidul

Organizația Națiunilor Unite a estimat că, la nivel mondial, în 2017 au fost ucise 87.000 de femei (2019a, 10). Cele mai multe (50.000 de femei) au fost ucise de către partenerii lor intimi sau de către membrii familiei lor (UNODC, 2019a, p. 14). Analiza datelor statistice privind omorurile a evidențiat faptul că 30.000 de femei (una din trei femei) a fost ucisă de partenerul intim (UNODC, 2019a). În acest context, specialiștii internaționali atrăgeau atenția asupra faptului că numărul partenerelor intime ucise continuă să crească și insistau asupra necesității analizei în profunzime a datelor privind femicidul (omorul comis asupra femeilor) (UNODC, 2019a). Pandemia Covid-19 a crescut riscul de victimizare pentru femei și în multe regiuni ale lumii au fost semnalate multiplicarea actelor de violență împotriva femeilor și creșteri semnificative ale numărului de femei ucise în 2020, față de 2019. Ultimele date indică creșteri ale numărului de femicide în Vestul Europei (11%), America de Nord (8%), America de Sud (5%), Europa de Sud (5%), America Centrală (3%) (UNODC, 2021, p. 3). Cu toate acestea, rapoartele internaționale cele mai recente au evidențiat o tendință de diminuare a numărului de femicide comise în spațiul familia. Astfel, la nivel mondial, în anul 2020 au fost ucise 47.000 de femei și fete de către membri ai familiilor lor (UNODC, 2021, p. 3).

4.1. Evoluția ratei femicidului în Uniunea Europeană și în România

Organizația Națiunilor Unite estima că la nivel European, în 2020, au fost ucise, de către partenerii intimi și alți membri ai familiei, 2.600 de femei (UNODC, 2021, p. 13). Analiza datelor privind omorul comis asupra femeilor la nivelul statelor membre ale Uniunii Europene, dar și în România indica o tendință de scădere. Interesant este faptul că, deși avem o tendință descrescătoare a ratei femicidului din România, valorile din țara noastră sunt de două ori mai mari decât media înregistrată la nivelul Uniunii Europene (Diagrama 4).

Diagrama 4. Evoluția ratei femicidului în România și Uniunea Europeană (Eurostat, 2019)

Sursa: Eurostat, Death rate due to homicide by sex number par 100 000 persons, septembrie 2019

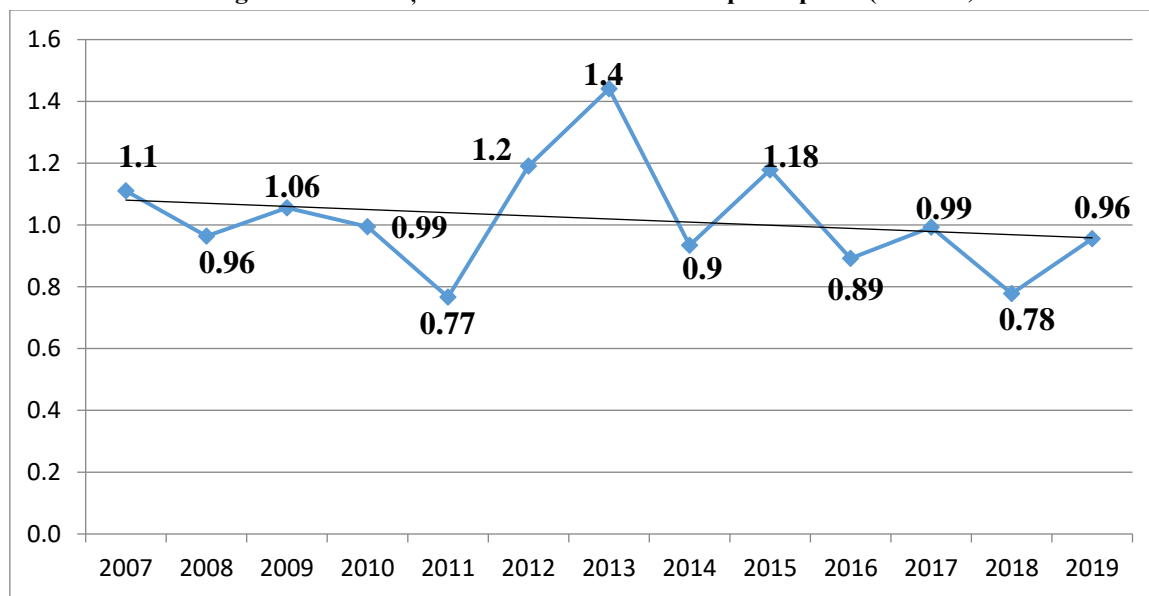
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_16_10/default/map?lang=en

5. Omorul comis asupra copiilor

Analiza datelor privind numărul copiilor uciși la nivel mondial (cu vârste între 0-14 ani), în intervalul 2008-2017, a evidențiat o menținere a ratei fetițelor ucise la 0.9/100.000, în timp ce rata băieților uciși a cunoscut o tendință de micșorare (de la 1.3 la 1.2/100 000) (UNODC, 2019a, p. 15). Conform estimărilor Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate, anual au fost uciși 21.000 de copii (UNODC, 2019a, p. 15). Așa cum arătam pe parcursul acestei secțiuni, în Europa, rata omorului și rata femicidului au fost mai mici decât valorile înregistrate la nivel mondial. De această dată, în cazul omorului cu victime copii, rata medie a copiilor uciși (2017-1.1/100.000) a fost peste rata medie înregistrată la nivel mondial (1.05/100.000 – 2017) (UNODC, 2019a, p. 15). Rata omorurilor cu victime băieți a fost și ea peste media mondială: 1.4/100.000 (2017), în timp ce rata medie a fetițelor ucise a fost sub media globală: 0.8/100.000 (2017)(UNODC, 2019a, p. 15).

Datele privind omorul comis asupra copiilor din România sunt destul de puține. Abia recent a fost estimată rata omorului cu victime copii (cu vârste cuprinse între 0-18 ani) pentru România, pornind de la datele Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și datele privind populația înregistrate de Institutul Național de Statistică (Balica, 2022). Astfel, în intervalul 2007-2019, rata medie a omorului cu victime copii (0-18 ani) a fost estimată pentru România ca fiind de 1.02/100 000 (Balica, 2022, p. 109) (vezi Diagrama 5). Rata medie înregistrată pentru România este de 2 ori mai mare decât cea înregistrată la nivel european (0.5/100 000 – UNODC, 2019).

Diagrama 5. Evoluția ratei omorului comis asupra copiilor (0-18 ani)

Sursa: Balica (2022), Copilul, victimă a violenței letale. Modele de intervenție și de prevenire a expunerii copiilor la violență, în: Bădescu & Pantelimon (2022), p. 109

Așa cum menționam și la început, am adus în atenția cititorilor doar date statistice privind unele tipuri și subtipuri de violență letală comisă cu intenție. Am încercat astfel să conturez contextul în care a luat naștere Observatorul Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor și această lucrare. Am evitat să includ aici prea multe date statistice privind omorurile, acestea fiind disponibile în regim deschis pe Internet și în trimerile bibliografice.

Remarcăm totuși lipsa unor date statistice și a unor studii privind factorii de risc pentru unele tipuri de omor. Femicidul rămâne tipul de omor pentru care datele sunt destul de puține, iar studiile

privind factorii care determină trecerea de la actele de violență împotriva femeilor la actele de violență letală sunt destul de limitate în spațiul european. Omorul comis asupra copilului rămâne un subiect puțin discutat în România și în alte state europene. Lipsa acestor studii face dificilă prevenirea actelor de violență letale cu victime femei și copii. La fel, și prevenirea omorurilor în general. Lipsa de interes pentru analiza omorurilor și identificarea factorilor de risc specifici unor tipuri și subtipuri sau unor spații culturale rămâne principala dificultate cu care se confruntă specialiștii care realizează studii în domeniul violenței letale.

BIBLIOGRAFIE

Balica, E. (2022), *Copilul, victimă a violenței letale. Modele de intervenție și de prevenire a expunerii copiilor la violență*, în: Bădescu & Pantelimon (coord.), *România socială. Fețe ale schimbării. Procese, probleme, situații sociale*, Editura Academiei Române;

Committee to Protect Journalist (2022), [https://cpj.org/data/killed/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&motiveUnconfirmed%5B%5D=Unconfirmed&type%5B%5D=Journalist&type%5B%5D=Media%20Worker&start_year=1992&end_year=2022&group_by=year](https://cpj.org/data/killed/?status=Killed&motiveConfirmed%5B%5D=Confirmed&motiveUnconfirmed%5B%5D=Unconfirmed&type%5B%5D=Journalist&type%5B%5D=Media%20Worker&start_year=1992&end_year=2022&group_by=year;);

Eurostat (2022), *Intentional homicide, 2019-2020 (police-recorded offences per 100 000 inhabitants*, update: 3 June 2022, [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/f/fa/Intentional_homicide%2C_2019-2020_%28police recorded_offences_per_100_000](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/images/f/fa/Intentional_homicide%2C_2019-2020_%28police_recorded_offences_per_100_000%29);

Eurostat (2022), *Intentional homicide, 2008-2020 (number of police-recorded offences)*, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Intentional_homicide,_2008-2020_ ;

Eurostat (2022), *Intentional homicide and sexual offences by legal status and sex of the person involved - number and rate for the relevant sex group* (online data code: CRIM_HOM_SOFF) 8 June 2022 https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/CRIM_HOM_SOFF/default/table?lang=en&;

Eurostat (2022), *Standardised death rate due to homicide by sex*, SDG_16_10, 12/04/2022, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_16_10/default/table?lang=en;

Geneva Declaration Secretariat (2015), *Global Burden of Armed Violence 2015: Every Body Counts*, 8 May 2015 <http://www.genevadeclaration.org/measurability/global-burden-of-armed-violence/global-burden-of-armed-violence-2015.html>;

Ministerul Afacerilor Interne (2022), *Statistica principalelor activități desfășurate de Poliția Română 2010-2021*, <https://www.politiaromana.ro/ro/utile/statistici-evaluari/statistici>;

Oberwittler, D. (2019), *Lethal Violence: A Global View on Homicide*, in *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, Oxford University Press <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264079.013.402>;

Stoddard, A.; Czwarno, M.; Breckenridge, M.-J. (2022), *Aid worker security report 2022, Figures at a Glance 2022*, https://www.humanitarianoutcomes.org/sites/default/files/publications/awsd_figures_2022.pdf;

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2021), *Killings of women and girls by their intimate partner or other family members. Global estimates 2020*, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/crime/UN_BriefFem_251121.pdf;

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2019a), *Global study on homicide Homicide: extent, patterns, trends and criminal justice response*, Vienna 2019, <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet2.pdf>;

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2019b), *Global Study on homicide. Executive summary*, Vienna, <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf>;

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2019c), *Global study on homicide Homicide. Understanding homicide*, Vienna, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_3.pdf;

United Nations Office on Drugs and Crime (2019d), *Global study on homicide. Killing of children and Young adults*, Vienna, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_6new.pdf.

ISTORICUL CERCETĂRILOR DIN ROMÂNIA PRIVIND OMORURILE

Ecaterina BALICA³

În încercarea noastră de a aduce în atenția cititorilor studiile și cercetările realizate în România, cercetări care au vizat problematica omorurilor, am încercat să identific toate lucrările de specialitate care au fost publicate (în volume și reviste de specialitate) sau au fost arhivate în bibliotecile unor instituții publice (Ministerul Justiției, Institutul Național de Criminologie, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Institutul pentru Cercetarea și Prevenirea Criminalității). Am fost nevoită să mă limitez la lucrările publicate în ultimii douăzeci de ani, întrucât nu am reușit să identific suficiente informații privind unele cercetări despre care profesioniști din sistemul de justiție, de exemplu, au relatat că ar fi avut loc înainte de 1990. Au fost selectate doar studii care au fost realizate din perspectiva sociologiei, criminologiei, psihologiei, medicinei legale sau dintr-o perspectivă interdisciplinară.

Pentru o mai bună organizare a discursului am optat pentru structurarea informațiilor în două secțiuni, fiecare de câte aproximativ zece ani. Prima secțiune, cea referitoare la lucrările publicate în intervalul 2000-2010, a constituit obiectul unui capitol publicat într-o lucrare anterioară, motiv pentru care am ales să sintetizez doar unele aspecte referitoare la această perioadă, cititorul interesat putând să acceseze lucrarea noastră (Balica & Decarpes, 2012). A doua secțiune cuprinde cele mai semnificative lucrări și programe de cercetare derulate după 2010 și până la momentul finalizării acestei cărți.

1. Studii și cercetări realizate în intervalul 2000-2010

Publicațiile prezentate în Tabelul 1 au fost rezultatul unor investigații individuale (Butoi, 2003; Gheorghe, 2005; Cintează, 2006; Balica, 2008) sau a unor proiecte de cercetare realizate de către specialiștii din diverse domenii de cercetare – sociologi, psihologi, juriști. *Prima categorie* de studii, cele individuale, au fost rezultatul unor ani de experiență profesională acumulată în cadrul unor instituții care instrumentau cazurile de omor. Este cazul lucrărilor publicate de către psihologul criminalist Tudorel Butoi (2003) și de către procurorul Alexandru Cintează (2006). Un alt demers individual este și lucrarea publicată (Balica, 2008) din perspectiva sociologului care a intrat în contact cu persoana condamnată definitiv pentru omor, și nu a profesionistului care a investigat cazul. În plus, lucrarea elaborată a avut la bază un proiect de cercetare care a stat la baza programului doctoral. Tot aici au fost incluse și studiile realizate de către unii specialiști în drept penal care au analizat cazuri de violență letale extrase din practica judiciară națională. Amintesc aici studiul privind decizia Înaltei

---

³ Este profesor coordonator de doctorat în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române, cercetător științific gradul I, în cadrul Institutului de Sociologie al Academiei Române, fondatoarea și coordonatoarea ORAPO.

Curți de Casație nr. 464/2009 referitoare la cazul de viol urmat de uciderea victimei, care a evidențiat existența unor lacune legislative existente la momentul respectiv (Mocanu, 2010).

A doua categorie de studii, rezultate ale unor eforturi colective, au avut la bază proiecte de cercetare științifice riguros fundamentate și cu metodologii complexe. Ne referim aici la două proiecte de cercetare: (1) „Politici penale și dinamica omorurilor în ultimii 20 de ani” (2004), realizat de către: Administrația Națională a Penitenciarelor – coordonator Ana Bălan; Institutul de Sociologie al Academiei Române – Ecaterina Balica și Institutul Național de Criminologie – Mihai Micle; și (2) „Violența domestică și criminalitatea feminină” (2004), realizat de către psihologii Aurora Liiceanu, Doina Săucan și Mihai Micle din Institutul Național de Criminologie, Ministerul Justiției. De remarcat faptul că ambele cercetări sunt reprezentative pentru populația penitenciară (persoane condamnate definitiv pentru omor și femei criminale aflate în penitenciare).

Așa cum menționam, pentru intervalul 2000-2010, am sistematizat o serie de informații privind lucrările prezentate într-un volum publicat anterior (Balica & Decarpes, 2012), idei pe care le-am structurat în funcție de temele abordate, intervalul de timp analizat și metodologia utilizată. Aceste informații au fost incluse în Tabelul 1, însă mai multe date privind lucrările din tabel pot fi consultate în lucrarea anterior menționată.

Tabelul 1. Cercetări realizate în intervalul 2000 – 2010

Tipul de omor analizat	Intervalul de timp analizat	Metodologia utilizată	Autorii
Omor	1990-1998	Analiza comparativă a datelor statistice Parchetul de pe lângă Curtea Supremă de Justiție și Institutul Național de Statistică	Dan Banciu Vasile Teodorescu (2000)
Omor comis de femei		Studii de caz (5)	Tudorel Butoi (2003)
Omor comis de femei		Penitenciarul pentru femei Târgșor Fișe criminologice (N=100) Teste psihologice (N=40) Testul de personalitate Eysenck, testul 16 PF-Cattell, testul de empatie emoțională Mehrabian - Epstein, testul Berger al acceptării de sine, scala fricii de evaluare negativă, testul locului de control – Nowicki, scala autoevaluării depresiei Zung, testul Beck de evaluarea depresiei, inventarul de ostilitate Buss și Durkee, chestionarul de personalitate E.P.Q., chestionarul de violență, scala strategiilor de coping Folkman și Lazarus, chestionarul Mississippi și interviul PTDS – Watson	Aurora Liiceanu Doina Săucan Mihai Micle (2004/2008)
Criminali în serie		Studiu de caz: psihopatul sexual	Tudorel Butoi (2003)
Omor – art. 174 Omor calificat – art. 175 Omor deosebit de grav – art. 176 Pruncucidere, Determinarea sau înlesnirea sinuciderii, Loviri sau vătămări cauzatoare de moarte,	1998-2002	Analiza documentară a sentințelor date de Tribunalul București (N=220)	Ioan D. & Teodoroiu I. (2004)

Lipsirea de libertate în mod ilegal, Violul/Actul sexual cu un minor, Tâlhăria și tortura urmate de moartea victimei			
Omor	2004	Analiza rechizitoriilor întocmite de către parchetele din România (fără București). Dosarele de omor (N=317) pentru 366 de persoane inculcate pentru infracțiuni de omor.	Alexandru Cintează (2006)
Omor – art. 174, omor calificat – art. 175 și omor deosebit de grav – art. 176	1988-2004	Ancheta pe baza unei fișe criminologice*. Eșantion reprezentativ pentru persoanelor condamnate definitiv pentru omor aflate în sistemul penitenciar. N=626 deținuți: vârsta peste 18 ani, cetățeni români	Ana Bălan Ecaterina Balica (2006a, 2006b, 2006c) Mihai Micle (2004)
Omor, lovituri cauzatoare de moarte		Ancheta-chestionar aplicat în 14 penitenciare Date din rechizitoriu, interviuri cu deținuții și personalul din penitenciar. N=947 din care: omor N=119 lovituri cauzatoare de moarte N=49	Gheorghe Florian (2005)
Omor	1990-2006	Penitenciarul de Maximă Siguranță din Craiova (2004) Penitenciarul de Maximă Siguranță Rahova (2005) Anchetă –fișa etiologică (N=161) Analiza documentelor Interviuri de tip istorii de viață Analiza datelor statistice (serii cronologice) bărbați cu vârsta peste 18 ani, condamnați definitiv	Balica Ecaterina (2008)
Filicid maternal/paternal		Analiza date subeșantion filicide (N=26 cazuri) **	Balica Ecaterina (2010)
Viol cu moartea victimei	2009	Studiu de caz: Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 464 din 11 februarie 2009	Mocanu (2010)

* Ancheta a fost realizată în cadrul proiectului de cercetare „Politici penale și dinamica omorurilor în ultimii 20 de ani”, realizat de către Administrația Națională a Penitenciarelor (coordonator Ana Bălan), Institutul de Sociologie al Academiei Române (Ecaterina Balica) și Institutul Național de Criminologie (Mihai Micle).

** Subeșantionul a fost extras din baza de date a cercetării „Politici penale și dinamica omorurilor în ultimii 20 de ani”.

2. Cercetări realizate în intervalul 2011-2022⁴

În ultimii zece ani au fost realizate cercetări focusate pe identificarea particularităților și a factorilor de risc privind: omorul-sinucidere, omorul comis în spațiul familial, femicid și omorul asupra copilului. Cercetările s-au limitat la unele tipuri și sub-tipuri de omor și au vizat loturi mici de subiecți, datorită lipsei unor resurse umane necesare realizării unor studii reprezentative menite să fundamenteze științific activitățile de prevenire.

Pentru a păstra unitatea discursului, am ales să structurez și informațiile privind a doua perioadă de timp analizată conform grilei de analiză folosite pentru prima secțiune. Rezultatele analizei au fost incluse în Tabelul 2. În plus, întrucât nu au fost publicate, până în prezent, informații structurate despre programele de cercetare și publicațiile din intervalul 2011-2022, am ales să aduc în fața cititorului date mai ample despre cercetările și publicațiile acestei ultime perioade analizate.

⁴ Pentru elaborarea acestui subcapitol au fost folosite părți nepublicate din teza de abilitare: Balica, E. (2016), *Homicide and homicide-suicides in Romania. Incidence, risk factors and media representations*.

Bineînțeles că nu am pretenția că am inventariat aici toate studiile din România. Este posibil ca unele dintre ele să fi scăpat demersului meu. Nu am inclus aici reeditările de lucrări și nici lucrările considerate de mediul academic internațional drept „grey literature” (rapoarte anuale ale unor instituții, *working paper*, newsletter, lucrări de licență, lucrări de disertație sau teze de doctorat).

Dacă în primul interval analizat, 2000-2010, am identificat 15 lucrări care au abordat problematica omorurilor, pentru intervalul de timp 2011-2022 am analizat 18 publicații privind problematica omorului (studii, articole, cărți). De asemenea, unele studii teoretice realizate de către specialiști în drept penal au tratat diverse tipuri de acte de violență, precum agresiunile îndreptate împotriva fătului (Mocanu, 2014) și pruncuciderea (Mocanu, 2011).

Spre deosebire de primul interval analizat, remarcăm în acești ultimi zece ani un interes mai mare pentru diversificarea temelor abordate și pentru realizarea unor cercetări focusate pe unele tipuri de omor. În plus, am constatat o corelare a cercetărilor din România cu studii și cercetări din Europa sau alte zone ale lumii în care există deja o experiență îndelungată în realizarea de studii privind factorii de risc specifici omorului. Un moment important pentru cercetarea din România l-a constituit intrarea unui grup de cercetători în proiectul COST *Femicide across Europe*, fapt care a facilitat contactele cercetătorilor români cu specialiști din 27 de țări. De aici și interesul pentru tipuri noi de omor puțin studiate chiar și de către cercetătorii din Europa: femicid, omor-sinucidere, filicid și familicid.

În acest subcapitol voi prezenta pe scurt cele mai importante studii realizate în România, cititorii interesați având posibilitatea să găsească multe dintre aceste publicații disponibile în format digital pe website-ul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor sau în biblioteca acestui laborator. Pentru o mai bună organizare a informațiilor, am decis ca lucrările să fie grupate în funcție de tipurile și subtipurile tipuri de omor prezentate.

Tabelul 2. Cercetări și publicații realizate în intervalul 2011-2022

Tipul de omor	Intervalul de timp analizat	Metodologie	Autori
Omor	2011-2015	Fișa criminologică Rechizitorii N=2529	Ivan & Maxim (2018)
Omor-sinucidere Filicid-suicid patricid-suicid kinicid-suicid familicid-suicid tentative omor-sinucidere omor-sinucidere polițiști	2002-2013	Fișa de înregistrare OS N=132 Omor-Sinucidere Date din dosarele penale, media online, interviuri cu persoane care au comis omor	Balica (2016a)
Femicid-suicid între parteneri intimi și femicid între parteneri intimi	2002-2013	Analiza comparativă 40 cazuri FSPI și 40 FPI Dosare penale, interviuri agresori, studii de caz.	Balica (2016a)
Femicid-suicid între parteneri intimi	2002-2013	Analiza comparativă România-țări europene Analiza literaturii de specialitate; grila de analiză: victime, agresori, omor.	Balica (2016a)
Omorul-sinucidere comis între emigranți români	2002-2013	Fisa de înregistrare OS N=83 OS	Balica & Stockl (2016)
Femicid-suicid între parteneri intimi	2011-2015	Femicide în Romania N=184	Balica (2021)
Femicid-suicid între parteneri intimi și migrația	2002-2013	Analiza date subeșantion	Balica (2018a)

Femicid		Analiza date statistice Analiza modului de înregistrare a datelor privind omorul	Balica <i>et al</i> (2014) Stockl, Balica <i>et al</i> (2020)
Femicid între parteneri intimi tineri	2011-2015	N=32 15-25 ani	Balica (2018b)
Femicid între parteneri intimi și migrația	2017	Studii de caz supraviețuitoare femicid-românce imigrante în Italia Interviuri	Nudelman <i>et al</i> (2018)
Omor asupra copilului	2005-2015	Analiza de conținut: media online și evidențe poliție	Stockl & Balica (2021)
Agresiuni asupra fătului		Analiza comparativă noul Cod penal, vechiul Cod penal și legislație europeană	Mocanu (2014)
Pruncucidere	2006	Sentința penală nr. 178 din 4 octombrie 2006, Tribunalul Călărași	Mocanu (2011)
Omor asupra copilului	2007-2019	Analiza date statistice	Balica (2022)
Filicid maternal și paternal	1988-2004	Fișa criminologică N=26 Subeșantion baza Politici penale în ultimii 20 de ani *	Balica 2009, 2010
Filicid-suicid (maternal și paternal)	2008-2013	Subeșantion baza <i>Homicide-suicides in Romania</i> /Fișa de înregistrare OS N=17	Balica 2016a
Familicid-suicid	2002-2013	Subeșantion <i>Baza Homicide-suicides in Romania</i> N=5/ Fișa de înregistrare OS	Balica 2016a
Omor-sinucidere comis de polițiști, cadre militare și agenți de pază	2008-2013	Subeșantion loturi extrase din Baza Homicide-suicide in Romania/ Fișa de înregistrare OS N=9 polițiști/N=5 militari N=6 agenți	Balica (2016a)
Media & omor-sinucidere	2002-2013	Analiza de conținut media online N=793 articole	Balica (2016b)
Omorul-sinucidere comis de polițiști & reprezentări media	2002-2013	N=7 OS comise de polițiști Analiza de conținut N=116 articole	Balica (2016a)
Femicid-suicid & media	2010-2015	N=28 cazuri FS N=135 articole	Balica (2016a)
Femicid-suicid între parteneri intimi & media	2018 (martie-aprilie)	Studiu de caz Analiza comparativă România-Republica Moldova N= 180 / N=88 articole	Balica, Marinescu, Balica (2021)
Femicid-suicid între emigranți & media	2002-2013	N=27 cazuri N=192 articole Analiza de conținut	Balica 2016a
Femicid & media (emigrante traficate/lucrătoare sexuale)		Studii de caz: tinere ucise în Germania și Italia N=171 articole	Balica (2017)

* Ancheta a fost realizată în cadrul proiectului de cercetare „Politici penale și dinamica omorurilor în ultimii 20 de ani”, realizat de către Administrația Națională a Penitenciarelor (coordonator Ana Bălan), Institutul de Sociologie al Academiei Române (Ecaterina Balica) și Institutul Național de Criminologie (Mihai Micle). Populația investigată: eșantion reprezentativ pentru persoanelor condamnate definitiv pentru omor aflate în sistemul penitenciar, N=626 deținuți: vârsta peste 18 ani, cetățeni români.

Notă: OS - omor-sinucidere; FSPI – femicid-suicid între parteneri intimi; FPI – femicid între parteneri intimi

2.1. Cercetări privind omorul-sinucidere

În România, prima cercetare privind omorul-sinucidere a fost realizată între 2013-2015 (Balica 2016a), finanțată pentru o bursă postdoctorală cu tema *Homicide-suicides in Romania. Incidence, Patterns and Risk factors*⁵. Omorul-sinucidere a fost definit ca fiind omorul comis cu intenție asupra unei persoane urmat de sinuciderea agresorului într-un interval de timp care poate fi de cel mult o săptămână de la săvârșirea omorului (Liem *et al*, 2009, p. 108). Rezultatele cercetării au fost publicate în mai multe studii apărute la edituri internaționale de prestigiu. Cartea *Homicide-suicides in Romania. Statistical data and media representation* (Balica, 2016a) aduce informații privind omorul-sinucidere din România.

La momentul apariției, lucrarea se număra printre primele publicații care abordau problematica omorului-sinucidere din Europa de sud-est și printre puținele lucrări din Europa care au informații despre acest tip de omor. Prin intermediul acestei lucrări au fost atinse mai multe obiective: 1) realizarea primului studiu din România privind omorul-sinucidere; 2) realizarea primei baze de date privind omorul-sinucidere (2002-2013); 3) estimarea incidenței omorului-sinucidere în România în perioada 2002-2013; 4) identificarea tipurilor de omor-sinucidere specifice spațiului românesc; 5) identificarea factorilor de risc specifici omorului-sinucidere din România; 6) identificarea caracteristicilor agresorilor și victimelor; 7) evaluarea particularităților cazurilor de tentativă la omor-sinucidere.

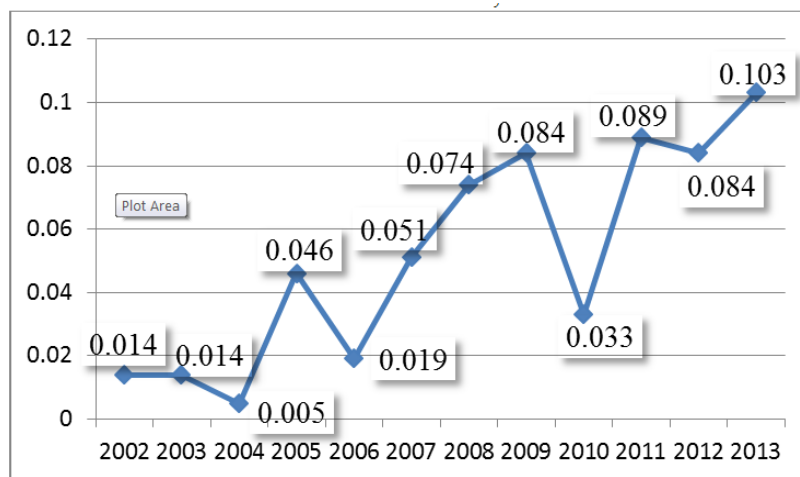
Cartea include rezultatele analizelor realizate la nivelul tuturor cazurilor de omor-sinucidere comise în România, între 2002-2013. Pe parcursul lucrării am încercat să ofer răspunsuri la întrebările: „Care este incidența omorului-sinucidere în România comparativ cu celelalte țări europene/ale lumii în care au fost realizate studii privind acest tip de omor? Rata omorului-sinucidere în România este mai mare decât în alte țări europene sau nu? Ce tipuri de omor-sinucidere sunt specifice unei țări din sud-estul Europei? Care sunt factorii de risc care determină comiterea omorului-sinucidere în România, comparativ cu celelalte țări europene sau alte țări ale lumii? Care sunt motivațiile omorului-sinucidere? Există diferențe culturale între motivațiile omorului-sinucidere din România și alte țări europene sau din alte regiuni ale lumii? Există diferențe între agresorii care comit omor și cei care comit omor-sinucidere? Care sunt particularitățile acestor două tipuri de acte de violență?” (Balica, 2016, pp. 8-9).

Analiza datelor rezultate din cercetare au permis și calcularea ratei omorului-sinucidere (număr de omoruri-sinucidere/100.000 de locuitori) pentru întreaga perioadă analizată. Rata omorului-sinucidere a fost calculată pentru perioada 2002-2013 (vezi Diagrama 1). Omorul-sinucidere a înregistrat în România o rată medie anuală de 0.05/100.000 persoane (Balica, 2016a, p. 37). Cea mai mare valoare a ratei a omorului-sinucidere a fost înregistrată în 2013 – 0.103/100.000 persoane (Balica, 2016, p. 37). Majoritatea omorurilor-sinucidere a avut loc în spațiul familial (97%), iar mai mult de jumătate dintre omorurile-sinucidere a fost comisă între parteneri intimi (66.7%) (Balica, 2016, p. 39). Filicid (maternal și paternal) – suicidul a reprezentat 12.9%, patricid (uciderea părinților de către fiu/fică) – suicidul: 6.8%, kinicid (uciderea rudelor) – suicidul: 6.8%, iar familicid-suicidul: 3.8% (Balica, 2016, p. 39).

---

⁵ Cercetarea a fost finanțată de către Ministerul Educației and CNCS – UEFISCDI, proiect number PN-II-RU-PD-2012-3-0414, contract nr. 61/30.04.2013.

Diagrama 1. Rata omorului-sinucidere în România, în intervalul 2002-2013

Sursa: Balica (2016a), p. 37

Lucrarea conține și informații privind factorii de risc specifici omorului-sinucidere din România, profilul victimelor și agresorilor care comit omor-sinucidere. Cunoscute în literatura de specialitate ca fiind *homicide-(para) suicides* (Liem, 2009; 2010), tentativele la omorul-sinucidere au fost și ele analizate într-o secțiune separată. Au fost evidențiați factorii care au contribuit la supraviețuirea unor persoane implicate în acest tip de violență. Secțiunea referitoare la tentative a inclus și informații privind tipul de omor-sinucidere pentru care au fost identificate tentative, caracteristicile victimelor și agresorilor, *modus operandi*, motivații și istoricul relațional. Pentru ilustrarea unor cazuri au fost inserate studii de caz conturate pe baza informațiilor culese din dosarele penale sau din interviurile realizate cu persoane care au supraviețuit (agresori).

Specialistul interesat de acest subiect găsește însă pe parcursul acestei lucrări mult mai multe informații despre omorul-sinucidere, informații privind *modus operandi*, motivații și istoricul relațional. Măsurile menite să fundamenteze strategiile de prevenire ale violenței grave (în care poate fi inclus și omorul-sinucidere) sau strategiile de prevenire a violenței domestice (pentru că o parte importantă a omorurilor sinucidere se produc în spațiul familial) (Balica, 2016) constituie și ele o contribuție importantă la dezvoltarea cunoașterii în domeniul prevenirii violenței (un domeniu prea puțin dezvoltat în România). În final, aș putea spune că lucrarea oferă repere și specialiștilor din domeniul sociologiei criminalității, dar și criminologilor interesați să descopere toate fațetele actelor de violență.

2.1.1. Omorul-sinucidere comis între emigranții români⁶

Balica E. & Stockl H. (2016). *Homicide-suicide and role of migration*, *European Journal of Criminology*

Relația omor-sinucidere și migrație a fost puțin discutată la nivelul comunității științifice internaționale. Studiul este printre primele cercetări care analizează rolul migrației internaționale asupra deciziei de a comite omor și apoi de a se sinucide. Au fost analizate N=83 de cazuri de omoruri-

⁶ Pe parcursul acestei secțiuni vom menționa la începutul fiecărui subcapitol informații privind lucrarea care face referire la tipul de omor adus în discuție.

sinucidere comise în intervalul de timp 2002-2013, între români. Analiza a evidențiat faptul că 25 de cazuri (30%) au fost comise între emigranți români (Balica & Stockl, 2016, p. 523). Omorurile-sinucidere au fost comise în străinătate (SUA, Italia, Spania, Grecia, Canada, Elveția, Marea Britanie) sau în România (la scurtă întoarcere din străinătate) (Balica & Stockl, 2016, p. 523). Articolul conține informații privind victimele și agresorii, omorul, sinuciderea și istoricul relației dintre victime și agresori.

2.2. Femicidul comis de partenerii intimi

Așa cum precizam și la începutul secțiunii referitoare la cercetările realizate în intervalul 2011-2022, interesul cercetătorilor români pentru problematica femicidului este destul de recent și a fost determinat de participarea unui grup de cercetători români la un proiect internațional de tip COST *Femicide across Europe*. Deși proiectul COST nu a avut drept scop realizarea de cercetări privind femicidul, ci de a stimula contactele dintre cercetătorii din 27 de țări și de a-i pune în contact cu cele mai recente rezultate ale studiilor privind femicidul, proiectul a reușit să impulsioneze cercetările privind femicidul în România. Ca urmare, au fost realizate studii privind femicid-suicidul, femicidul comis între emigranții români și femicidul comis între partenerii tineri.

Toate aceste studii au încercat să acopere lipsa informațiilor privind femicidul în România. Deși interesul pentru realizarea unor cercetări reprezentative la nivel național privind femicidul rămâne constant, până la momentul finalizării acestei cărți nu a fost realizată o cercetare privind factorii de risc specifici femicidului comis în România. Înainte de a trece la descrierea rezultatelor cercetărilor privind femicidul, consider că trebuie să amintesc faptul că, în mod oficial, în limba română nu există termenul femicid. Termenul femicid a fost folosit începând din 2014 în mediul academic, în cadrul unor conferințe și publicații (Balica, 2018a). A fost utilizat pentru prima dată într-un studiu publicat în 2014 pentru a desemna omorurile comise de către partenerii intimi (soți, iubiți, prieteni) asupra partenerelor lor (Balica *et al*, 2014).

Studiile privind unele tipuri de femicid comise în România au analizat datele incluse în bazele de date extrase din monitorizările mediei online, mai precis baza de date *Femicide in Romania 2011-2015*. Până în prezent nu au fost realizate cercetări reprezentative la nivel național privind caracteristicile femicidului în România. Există însă informații privind evoluția femicid-suicidului între partenerii intimi la nivel național, în intervalul 2002-2013 (Balica, 2016a). Analiza datelor privind *femicid-suicidul comis între partenerii intimi*, în intervalul 2002-2013, a evidențiat faptul că acest tip de femicid-suicid reprezintă în medie 69.3% din totalul omorurilor-sinucidere din România (Balica, 2016a, p. 98). În aceeași perioadă, rata medie anuală a femicid-suicidului comis între partenerii intimi a fost de 0.034/100.000 persoane (Balica, 2016, p. 98).

2.2.1. Femicidul comis între partenerii intimi

Ecaterina Balica, Valentina Marinescu, Silvia Branea (2014). Victimele violenței dintre partenerii intimi. Analiza datelor statistice privind victimele înregistrate în România, în intervalul 2008-2013. *Revista Română de Criminologie, Penologie și Criminalistică*

Este primul studiu din România care aduce în discuție termenul de „femicid” și face o analiză a datelor statistice privind acest tip de violență disponibile. Lucrarea este rezultatul colaborării a trei

cercetătoare care au făcut parte din Rețeaua națională Femicide (proiect COST ISCH 1206 *Femicide across Europe*). Prima parte a articolului a fost structurată astfel încât să evidențieze diferențele conceptuale dintre termenii folosiți în literatura științifică internațională (violența dintre partenerii intimi, omorul dintre partenerii intimi și femicid). *Omorul între partenerii intimi* a fost descris ca fiind omorul care are loc între persoane între care a existat sau există o relație intimă (soți, foști soți, concubini, foști concubini), în timp ce pentru femicid a fost utilizată definiția: „toate omorurile care au avut ca victime femei, indiferent de vârsta acestora și relația dintre victimă sau agresor sau de motivația actului de omor” (Balica *et al*, 2014).

Toate aceste precizări conceptuale au fost făcute pentru a permite înțelegerea diferențelor evidențiate de analiza datelor privind omorul furnizate de către diferite instituții specializate ale statului român. În cadrul acestui articol au fost prezentate informații privind ponderea femicidelor în totalul criminalității comise în România, în comparație cu datele privind același tip de violență înregistrate la nivel internațional. Analiza datelor din România a fost însă limitată de modul în care au fost înregistrate informațiile referitoare la omor în sistemul de evidență al Inspectoratului General al Poliției Române (sistemul de înregistrare a fost modificat după 2010 și nu a permis stabilirea ponderii femeilor victime ale omorului) sau în sistemul de evidență al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție (datele privind omorul între soți nu au fost defalcate în funcție de genul victimei și nu am putut afla numărul femeilor și numărul bărbaților ucise/și).

Ecaterina Balica, 2021, *Intimate Partner Femicide in Romania: An Analysis of the Online Media News, Postmodernism Problems*, 11 (3)

Analiza articolelor publicate în media online din România în intervalul 2010-2015 a evidențiat prezența a 184 de cazuri de femicid. Pentru aceste cazuri au fost identificate N=2282 articole care relatau despre femicidul comis de partenerii intimi. Metodologia cercetării a inclus analiza de conținut a articolelor incluse în corpus. Grila de analiză folosită a fost structurată astfel încât să fie extrase date privind victimele, agresorii și actele de violență. Rezultatele analizei au evidențiat faptul că jurnaliștii români evită să coreleze actele de violență domestică și femicidele prezentate, foarte puține articole având date privind istoricul actelor de violență sau istoricul relației dintre cei doi actori implicați în actele de violență. Articolele dau, de cele mai multe ori, informații limitate privind victima și agresorul sau actul de violență. Informațiile sunt preluate din comunicatele de presă ale instituțiilor implicate în instrumentarea cazurilor și mai puțin din investigațiile jurnaliștilor (din interviuri cu familiile, vecinii, colegii sau alte surse).

2.2.2. Femicidul comis între emigranții români

Ecaterina Balica (2018). *Femicidul în comunitățile de imigranți români*, Revista Română de Sociologie, 1-2, pp. 83-99

Interesul pentru actele de violență comise între emigranții români s-a concretizat și sub forma acestui studiu privind cazurile de femicid cu victime femei românce care aveau statutul de emigrante. Au fost analizate cazurile comise între emigranții români în intervalul 2011-2015. Informațiile privind aceste cazuri au fost extrase din baza de date *Femicide în Romania*. Datele din baza de date au fost culese din media online, mai precis din articolele din media online care relatau despre cazurile

respective. Subeșantionul extras din baza de date a avut N=26 cazuri de femicide comise între emigranți. Analiza datelor privind victimele, agresorii și actele de violență a arătat că: jumătate dintre cazuri au fost comise între români emigrați în Italia, majoritatea cazurilor au fost comise la întoarcerea în România (20 de cazuri), vârsta medie a victimelor a fost de 31.7 ani (Balica, 2018a, p. 94).

Anita Nudelman, Santiago Boira, Tina (Tiko) Tsomaia, Ecaterina Balica, Sopia Tabagua (2018). *“Hearing Their Voices”: Exploring Femicide among Migrants and Culture Minorities*, Qualitative Sociology Review

Articolul a fost rezultatul colaborării unor cercetători din Israel, Spania, Georgia și România. Grupul a realizat un studiu exploratoriu la nivelul supraviețuitoarelor femicidului, femei emigrante. Subiecții intervievați au fost selectați conform criteriilor anterior stabilite (femei emigrante care au fost expuse la acte de violență extrem de grave din partea partenerilor intimi, care riscau să se finalizeze cu moartea victimei). Ghidul de interviu semistrukturat destinat supraviețuitoarelor femicidului a fost pretestat și apoi aplicat unor emigrante din mai multe țări: Italia, Spania, Georgia. Au fost culese informații despre viața femeilor dinainte de perioada de emigrare, din timpul migrației, informații despre actele de violență și despre viața de după actul de violență și măsurile luate pentru protecție.

2.2.3. Femicid-suicidul între emigranții români

Informații privind particularitățile femicid-suicidului comis între partenerii intimi care au avut statutul de emigranți au fost incluse în două studii (Balica 2016; Balica 2018a). Primul studiu estimează incidența femicid-suicidului comis între partenerii intimi emigranții români, în perioada 2002-2013. Conform rezultatelor cercetării, o treime dintre cazurile de femicid-suicid comise între partenerii intimi, au avut loc între emigranți români (Balica, 2016, p. 99). Cazurile de femicid-suicid au fost comise în străinătate (14 cazuri) și la întoarcerea în România (12 cazuri) (Balica, 2018a, p. 95). Analiza informațiilor privind cazurile de femicid-suicid comise între parteneri intimi identificate pentru România (N=88 cazuri) a arătat că o treime dintre acestea au fost comise între emigranții români parteneri intimi (26 cazuri, 29.5%). Aproximativ o treime dintre aceste cazuri au avut loc în Italia (27%), țară cu o comunitate mare de imigranți români (Balica, 2018a).

2.2.4. Femicidul între parteneri tineri

Balica E. (2018). *Young intimate femicide in Romania. Incidence and risk factor*, Journal of Antropological Researches and Studies, (8)

Femicidul comis de către partenerii intimi tineri este un subiect puțin abordat în spațiul academic european. Studiul realizat în România a identificat N=32 de cazuri de femicid comis între parteneri intimi cu vârstele cuprinse între 15-25 de ani, în perioada 2011-2015. În medie, anual, au fost comise 6 cazuri de femicid între parteneri intimi tineri (Balica, 2018b). Numărul tinerelor femei ucise în mediul urban (59.4%) a fost mai mare decât cel al tinerelor ucise în mediul rural (40.6%) (Balica, 2018b).

2.2.5. Femicidul comis între parteneri intimi versus femicid-suicidul între parteneri intimi

Ecaterina Balica (2016). Intimate Partner Femicides versus Intimate Partner Femicide-Suicides in Romania, în: Balica E. (2016) *Homicide-Suicide in Romania: Statistical data and Media Representation*, Peter Lang Publishing House, pp. 65-96

Studiul aduce în discuție pentru prima dată în România acest tip de violență: femicidul comis între parteneri intimi – femicid-suicidul dintre partenerii intimi. Metodologia studiului a inclus analiza datelor din baza *Homicide-suicide in Romania* (2002-2013), analiza documentelor incluse în dosarele penale, analiza rezoluțiilor penale, realizarea unor interviuri cu agresori care au comis *intimate partner femicide*. A fost realizată o analiză comparativă a două loturi de agresori care au comis omor asupra partenerelor intime (dintre care un lot a fost cu 40 agresori care s-au sinucis după ce și-au ucis partenerele). Ambele loturi au fost construite astfel încât să includă, în măsura în care a fost posibil, agresori care au avut aceleași caracteristici socio-demografice (vârstă, educație, stare de sănătate, emigrant/non-emigrant). Printre obiectivele analizei comparative s-au numărat: identificarea particularităților celor două tipuri de omor, a factorilor de risc specifici și a modalităților concrete de intervenție în sensul prevenirii lor. Studiul a confirmat prezența unui istoric relațional între victime și agresori, marcat de violență. Violența fizică, amenințările cu moartea adresate victimei sau amenințările la adresa rudelor acesteia sau violența psihologică au fost menționate de martori și membri ai familiilor și pe parcursul anchetelor penale desfășurate după constatarea decesului persoanelor implicate în actele de violență. Printre elementele care îi diferențiază pe agresorii din cele două loturi de subiecți se numără și antecedentele penale. În lotul de femicid-suicide între parteneri intimi au fost identificați doar trei agresori cu antecedente, în schimb, în cazul femicidelor dintre partenerii intimi, doi din cinci agresori au avut antecedente penale (Balica, 2016, p. 74). Un element, deocamdată semnalat doar în cazul femicidului comis între partenerii intimi (din cauza lipsei informațiilor privind starea de sănătate a agresorilor din cazurile femicid-suicid), pare să fie legat de starea de sănătate psihică a agresorilor. Deși nu am avut acces decât la o parte din informațiile privind starea de sănătate a agresorilor, am constatat că pentru o treime dintre persoanele care și-au ucis partenerele au fost menționate probleme de sănătate psihică (de la tulburări de personalitate, epilepsii la depresii și schizofrenii) (Balica, 2016, p. 73).

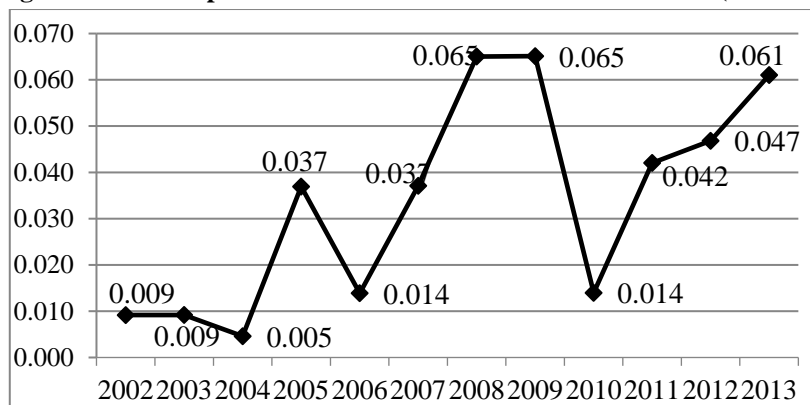
2.2.6. Femicid-suicidul dintre partenerii intimi: România versus țări din Europa

Ecaterina Balica (2016). Intimate Femicide – Suicides. A Comparative Analysis of Eastern and Western European Countries în: Romania, în: Balica E., 2016, *Homicide-Suicide in Romania: Statistical data and Media Representation*, Peter Lang

Capitolul prezintă rezultatele unei analize comparative a datelor privind femicid-suicidul comis în România și cazurile din alte țări europene. Datele pentru România au fost extrase din baza de date *Homicide-suicides in Romania* (2002-2013). Au fost extrase informații privind incidența omorului-sinucidere comis între partenerii intimi, caracteristicile victimelor și agresorilor, factorii de risc, motivația, *modus operandi* și istoricul violenței. Rezultatele referitoare la România și țările europene au fost sintetizate în Diagrama 2 și Tabelul 3.

Diagrama 2. Ratele privind femicid-suicidele comise în România (2002-2013)

Sursa: Balica, *Intimate Femicide – Suicides. A Comparative Analysis of Eastern and Western European Countries in: Romania*, in: Balica (2016a), p. 99

Tabelul 3. Particularitățile femicid-suicidelor comise între parteneri intimi (FSPI) în România și Europa

	ROMÂNIA*	EUROPA*
Incidența FSPI	FSPI a reprezentat în medie 69.3% din totalul <i>homicide-suicides in Romania</i> (2002-2013)	Finlanda – FSPI reprezentau 29% din omorurile-sinucidere dintre partenerii intimi (OSPI) (1960-2000) (Kivivuori & Lehti, 2003, p. 227). Elvetia – FSPI 74.3% in OS (1991-2001) (Panczak <i>et al</i> , 2013). Marea Britanie – FSPI reprezenta 63.2% din OS (1988-1992) (Barraclough & Harris, 2002). Marea Britanie –Yorkshire: 76.7% din OS au fost FSPI (1993-2007) (Gregory, 2012).
Caracteristici agresori	Vârsta medie a fost 45.1 ani.	Olanda – vârsta medie 48 ani (Liem <i>et al</i> , 2009). Portugalia – vârsta medie 55 de ani (Pereira <i>et al</i> , 2010). Portugalia – 2005-2007 – vârsta medie 50 de ani (da Ponte Martens Graça de Matos, 2013, p. 6).
Caracteristici victime	Vârsta medie a fost 39.9 ani.	Olanda – vârsta medie 43 de ani (Liem <i>et al</i> , 2009). Portugalia – vârsta medie 48 de ani (Pereira <i>et al</i> , 2010, p. 243).
Motivația FSPI	Gelozia asociată cu suspiciunea de infidelitate – 37.5%. Dorința femeilor de a se separa de partener 19.3%	Italia – 1985-2008 – gelozia 25.7% și dificultățile financiare (10.3%) (Roma <i>et al</i> , 2012). Portugalia – separarea (38.9%), gelozie și suspiciune de infidelitate (31.5%) și conflicte (22.2%) (Pereira <i>et al</i> , 2013).
<i>Modus operandi</i>	45.5% dintre omoruri și 20.5% dintre sinucideri au fost comise cu cuțitul. 19.3% comise prin împușcare. 12.5% dintre omoruri au fost comise prin sugrumare, în timp ce 36.3% dintre sinucideri au fost comise prin spânzurare.	Portugalia – 79% au fost comise cu arme de foc (Pereira <i>et al</i> , 2010, p. 243). Olanda – 43% cu arme de foc (Liem <i>et al</i> , 2009).
Istoricul violenței	Informații privind prezența violenței au existat pentru 24.9%. În 8 cazuri au fost semnalate amenințări cu moartea la adresa victimei (6 cazuri) și a rudelor victimei (2 cazuri). În două cazuri agresorul a amenințat că se sinucide.	Portugalia – violența anterioară IPFS - 46.8% – (Pereira <i>et al</i> , 2013), 55.2% (da Ponte Martens Graça de Matos, 2013). Marea Britanie – abuzul parteneriei a fost înregistrat în 63% din cazuri (Gregory 2012). Franța – zona Parisului (1991-1996) 50% din femei au fost abuzate de partenerii lor înainte de omor (Lecomte & Fornes, 1998).

* Datele au fost extrase din Balica (2016), *Intimate Femicide – Suicides. A Comparative Analysis of Eastern and Western European Countries*, in: Balica E. (2016a).

Sursa: Balica (2016a). *Homicide and homicide-suicides in Romania. Incidence, risk factors and media representations*, teza de abilitare nepublicată, pp. 42-43

2.2.7. Femicid între parteneri intimi: studii comparative

Heidi Stöckl, Ecaterina Balica, Consuelo Corradi, Anna Costanza Baldry, Monika Schröttle, Belén Sanz-Barbero, Carmen Vives-Cases (2020). Issues in measuring and comparing the incidence of intimate partner homicide and femicide - A focus on Europe. *Rivista Sperimentale di Freniatria*, (1), pp. 61-77

Studiul realizat de un grup de cercetătoare, din Italia, Germania, Spania și România, aduce în discuție modul în care sunt înregistrate datele privind femicidul și omorul comis între partenerii intimi la nivelul statelor europene. Acest articol evidențiază: 1) dificultățile pe care trebuie să le surmonteze cercetările din spațiul european și 2) modalitățile de îmbunătățire a sistemului de înregistrare a datelor privind omorul astfel încât să permită realizarea unor analize pertinente pentru fundamentarea unor politici de prevenire adecvate la realitățile din fiecare țară.

2.3. Omorul comis asupra copilului

În România, până în prezent, nu a fost realizat niciun studiu focusat pe omorul comis asupra copiilor. Problematika omorului comis asupra copilului a fost atinsă în cadrul unor cercetări care vizau omorul sau omorul-sinucidere, în general, și în cadrul unui studiu exploratoriu privind omorul comis asupra copiilor din București⁷.

Heidi Stöckl & Ecaterina Balica (2021). Child homicides in Romania, Bucharest 2005-2015. *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*.

Cercetarea exploratorie a încercat să identifice particularitățile omorului asupra copiilor (0-18 ani) comis în cel mai mare oraș din România, mai precis în capitală (Stöckl & Balica, 2021). Metodologia utilizată a inclus analiza de conținut a articolelor din media online care au publicat articole despre cazurile de omor și analiza datelor înregistrate în evidența Serviciului Omoruri București.

Ecaterina Balica (2022). *Copilul victimă a violenței letale. Modele de intervenție și de prevenire a expunerii copiilor la violență*, în: Bădescu&Pantelimon (eds), *România socială. Fețe ale schimbării. Procese, probleme, situații sociale*, Editura Academiei Române.

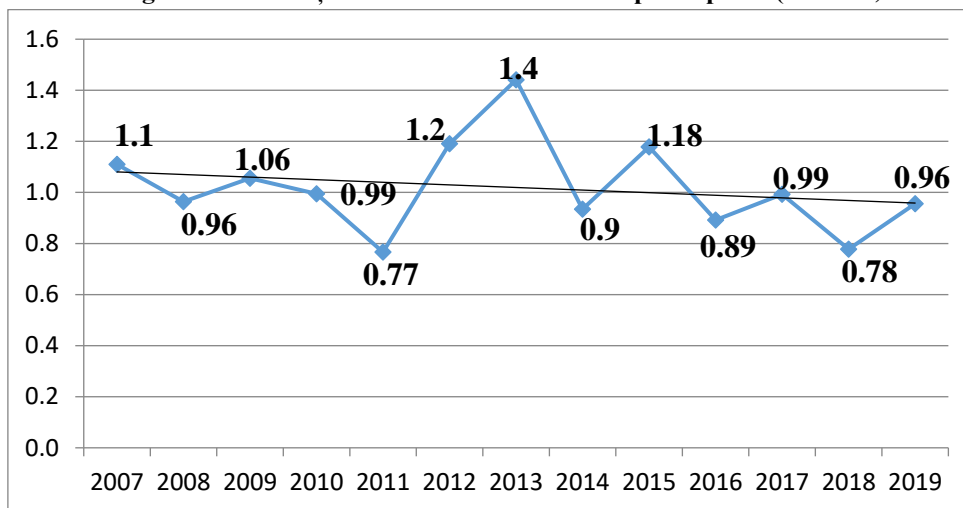
Studiul aduce în discuție lipsa cercetărilor privind omorul comis asupra copilului și dificultățile realizării unor astfel de studii. Autoarea reușește să avanseze o estimare a ratei omorului comis asupra copiilor, în România. Rata a fost calculată pornind de la datele statistice privind numărul copiilor uciși (0-18 ani) furnizate de către Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și datele privind numărul copiilor cu vârsta 0-18 ani extrase din baza Tempo-online POP105A – *Populația rezidentă la 1 ianuarie pe grupe de vârstă și vârste, sexe și medii de rezidență, macrorégiuni, regiuni de dezvoltare și județe* (2007-2019) (Institutul Național de Statistică).

---

⁷ Studiul a fost realizat în cadrul *Systematic review of prevalence of violence against children Know Violence Project-Learning Group* 1, London School of Hygiene&Tropical Medicine (coord. Heidi Stockl) (April 15 – May 31st 2016).

Analiza valorilor înregistrate pentru rata omorului comis asupra minorilor a evidențiat faptul că rata omorului comis asupra copiilor în România (rata medie 1.02/100.000 – Balica 2022, p. 109) este peste media europeană (0.5/100.000-UNDOC 2019) (vezi Diagrama 3).

Diagrama 3. Evoluția ratei omorului comis asupra copiilor (0-18 ani)

Sursa: Balica, *Copilul victimă a violenței letale. Modele de intervenție și de prevenire a expunerii copiilor la violență*, în: Bădescu & Pantelimon (ed.) (2022), p. 109

2.3.1. Filicidul maternal și paternal

Ecaterina Balica, *Omorul comis de părinți asupra copiilor*, în: *Prevenirea Criminalității*, nr.1, 2009.

Ecaterina Balica (2010). *Filicidul maternal și paternal în România: tendințe și factori de risc*, în: *Sociologie Românească*, nr. 3-4.

Dacă articolul publicat în 2009 a fost o introducere în problematica filicidului maternal și paternal și a adus în fața cititorilor aspecte teoretice și rezultatele unor studii privind filicidul, articolul din 2010 prezintă rezultatele analizei unui lot de cazuri de filicid comise în România (N=26). Cazurile de filicid au fost extrase din baza de date *Politici penale și dinamica omorurilor în ultimii 20 de ani*. Au fost identificați o serie de factori care determină filicidul, factori care au fost menționați și de studiile de specialitate anterioare realizate în alte țări (Marleau, 2001): plânsul interminabil și refuzul copiilor de a mânca (Balica, 2010). În același timp, au fost identificați factori de risc specifici agresorilor (factori individuali, modelul parental violent, de nivelul de trai scăzut și consumul de alcool) și factori de risc asociați victimelor (vârsta, atitudinea provocatoare și consumul de alcool) (Balica, 2010).

2.3.2. Filicid-suicidul

Filicid-suicidul reprezintă actul de violență prin care un copil este ucis de către unul dintre părinții săi, după care părintele se sinucide. Filicid-suicidul maternal apare atunci când mama își ucide copilul și apoi se sinucide. Filicid-suicidul paternal este actul de violență prin care tatăl își ucide copilul și apoi se sinucide.

Ecaterina Balica (2016). Filicide-Suicides and Familicide-Suicides, în: Balica E., 2016, *Homicide-Suicide in Romania: Statistical data and Media Representation*, Peter Lang Publishing House

Pe parcursul subcapitolului referitor la filicid-suicid au fost aduse în discuție informații privind: conceptul de filicid-suicid, rezultatele studiilor internaționale și au fost descrise particularitățile filicid-suicidului în România, în perioada 2002-2013. Metodologia utilizată în cazul studiului a inclus realizarea unei analize a datelor privind cazurile de filicid-suicid extrase din baza de date *Homicide-suicide in Romania* (2002-2013). Lotul de 17 cazuri de filicid-suicid (12 cazuri de filicid-suicid paternal și 5 cazuri de filicid-suicid maternal) a fost construit pornind de la definiția filicid-suicidului ca fiind omorul comis asupra copiilor, indiferent de vârsta lor, urmat de sinuciderea părintelui agresor într-un interval de o săptămână (Balica, 2016a, p. 110). Studiul a evidențiat o serie de factori de risc specifici filicid-suicidului maternal și paternal dintr-o țară sud-est europeană, pornind de la modelul ecologic al factorilor de risc (Krug *et al*, 2002). De asemenea, au fost identificate caracteristicile agresorilor și victimelor filicid-suicidului maternal și paternal din România, în comparație cu țările europene.

2.4. Familicid-suicidul

Ecaterina Balica (2016). Filicide-Suicides and Familicide-Suicides, în: Balica E. (2016). *Homicide-Suicide in Romania: Statistical data and Media Representation*, Peter Lang

Subcapitolul referitor la familicid-suicid prezintă rezultatele primului studiu privind acest tip de violență realizat într-o țară situată în sud-estul Europei. Au fost analizate toate cazurile de familicid-suicid identificate pentru perioada 2002-2013 (N=5 cazuri). Numărul mic al cazurilor de familicid-suicid a limitat analiza realizată, dar a permis evidențierea unor contexte favorizante pentru comiterea acestor acte de violență. Metodologia cercetării a inclus analiza documentelor unor instituții care au în custodia lor informații privind aceste cazuri și analiza de conținut a articolelor din media care relatau despre cazurile de familicid-suicid. Au fost extrase date din: dosarele penale, evidențele politiei și datele publicate în media online. Au fost identificați unii factori de risc specifici familicid-suicidului și caracteristicile agresorilor și victimelor.

2.5. Omorul-sinucidere comis de polițiști, cadre militare și agenți de pază

Lucrarea publicată în 2016 reprezintă rezultatele primei cercetări realizate în România pe această temă. Cazurile analizate au fost extrase din baza de date *Homicide-suicide in Romania*, și anume: 9 cazuri de omoruri comise de polițiști, 5 cazuri comise de cadre militare și 6 cazuri comise de agenți de pază. Rezultatele analizei au fost inserate în cadrul lucrării:

Balica E. (2016). Media Representations of Homicide-Suicides Committed by Policemen în: Balica E., 2016a, *Homicide-Suicide in Romania: Statistical data and Media Representation*, Peter Lang

Pornind de la datele extrase din documentele aflate în custodia politiei, parchetelor și de la analiza media, a fost conturat un profil al polițistului care prezintă un risc mai mare de a fi implicat

în acte de violență: polițistul cu vârsta până la 40 de ani. Vârsta medie a polițiștilor agresori calculată pentru țara noastră a fost de 32.1 ani (Balica, 2016, p. 175).

Motivația omorurilor-sinucidere din România au fost gelozia și gelozia asociată cu suspiciunea de infidelitate (Balica, 2016a, p. 177). Analiza datelor pentru România a evidențiat și faptul că pentru jumătate dintre cazurile identificate au fost semnalate acte de violență domestică (chiar și o amenințare cu moartea) anterioare omorului-sinucidere (Balica, 2016a, p. 177). Studiul a confirmat rezultatele cercetărilor internaționale: există o relație între violența domestică și omorul-sinucidere comis de polițiști (Violanti, 2007; Leenars, 2010; Klinoff *et al*, 2015).

2.6. Omorul

Gheorghe Ivan, Mihaela Maxim (2018). *Studiu criminologic privind infracțiunile de omor (simplu și calificat) și de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte ce au făcut obiectul trimiterilor în judecată în perioada anilor 2011-2015*

Studiul realizat de către un grup de procurori din cadrul Parchetului de pe lângă Înalta curte de Casație și Justiție a vizat toate actele de violență letală înregistrate la nivelul parchetelor din România, în intervalul 2011-2015. Datele privind omorurile au fost culese cu ajutorul unei Fișe criminologice și a rechizitoriilor întocmite pentru cazurile instrumentate de către procurori. Au fost supuse analizei N=2529 de omoruri (tentative și fapte consumate). Analiza datelor a fost structurată astfel încât să evidențieze informațiile referitoare la agresori, victime și actele de violență.

3. Reprezentări media privind omorul și omorul-sinucidere

Analizele privind modul în care media din România prezintă problematica omorurilor nu au constituit un subiect de actualitate pentru specialiștii din comunicare, fapt dovedit prin lipsa studiilor privind reprezentarea media a problematicii violenței letale. În acest context am încercat să inițiez studii care să evidențieze modul în care jurnaliștii prezintă victimele și agresorii, dar și actele de violență. Demersul meu a avut drept scop dorința de a fundamenta strategii de prevenire a violenței interpersonale letale cu ajutorul informațiilor rezultate din aceste analize.

Din acest motiv, am dorit ca analizele mele să răspundă la câteva întrebări: „Este media din România interesată să informeze publicul despre modalitățile non-violente de soluționare a unor probleme sau conflicte interpersonale cu care se pot confrunta pe parcursul vieții? Pe parcursul materialelor media, publicul este informat despre factorii de risc care pot duce la transformarea unor situații conflictuale în violență letală? Jurnaliștii români includ în articolele de presă și informații destinate potențialelor victime (privind instituțiile care oferă suport pentru victime, modalitățile de evitare a unor situații critice)?” (Balica 2016a, p. 53).

Subcapitolul de față prezintă sintetic principalele rezultate ale studiilor care au abordat problematica mediatizării omorului-sinucidere, în general, a omorului-sinucidere comise de către polițiști, a femicid-suicidului comis de către partenerii intimi, a femicid-suicidului comis între emigranții români, a femicid-suicidului comis asupra cetățenilor străini și a femicidului comis asupra lucrătoarelor sexuale române.

3.1. Omorul-sinucidere

În România, până la apariția studiilor privind mediatizarea violenței letale, am identificat doar două studii care au abordat problematica reprezentării în media a violenței. Este vorba despre studiul privind mediatizarea violenței domestice realizat în 2004 de către Marinescu și Ștefănescu și despre studiul privind violența din desenele animate realizat de Drăgan și colaboratorii (2009). Cele două studii au încercat să evidențieze modul în care presa scrisă și televiziunea au inclus în spațiul materialelor de presă/programelor informațiile despre violență. Așa cum este simplu de remarcat, nu am găsit niciun studiu referitor la modul în care media din România prezintă violența letală, deși programele de televiziune și materialele din presa scrisă și online sunt pline de cazuri de omor sau sinucidere (indiferent de intervalul orar).

În acest context, am decis să încerc să culeg informații privind modul în care jurnaliștii prezintă cazurile de violență letale. Și pentru că am avut la dispoziție doar resursele personale, m-am limitat la a analiza modul în care media online din România prezintă cazurile de omor-sinucidere. Am ales media online din cel puțin trei considerente: 1) materialele media erau disponibile și ușor de accesat, fără a utiliza arhivele unei biblioteci, 2) pentru că materialele din online rămân la dispoziția publicului mult mai mult timp decât cele care intră în arhivele obișnuite din biblioteci și 3) pentru că media online a dobândit, îndeosebi după criza economică din 2008 și după dezvoltarea noilor tehnologii de comunicare, un rol major în informarea publicului. Din aceste trei considerente am ales media online pentru toate analizele publicate sub forma unor articole/capitole de cărți.

Ecaterina Balica, *Homicides-suicides dans la presse roumaine en ligne*, in Dragan I., Pelissier N& Frumușani D.R (eds), 2016b, pp. 147-164, *Jurnalisme et transformations sociales: des anciennes aux nouveaux medias*, l'Harmattan.

Studiul realizează o radiografie longitudinală a modului în care media online a prezentat cazurile de omor-sinucidere în intervalul 2002-2013. Analiza a oferit răspunsuri pentru mai multe întrebări formulate începutul investigațiilor: „Care sunt ziarurile online care au prezentat cazuri de omor-sinucidere? Există un interes constant pe parcursul intervalului analizat pentru prezentarea cazurilor de omor-sinucidere sau aceste cazuri au fost aduse în atenția publicului îndeosebi în anumite perioade de timp? Ce tipuri de omor-sinucidere au fost prezentate în media online? Care sunt criteriile care determină selecția unui caz de omor-sinucidere pentru a fi prezentat în media online?” (Balica, 2016b, p. 156).

Metodologia folosită pe parcursul analizei a inclus analiza de conținut a articolelor din presa online. Articolele au fost identificate cu ajutorul unor cuvinte-cheie extrase din cele 96 de cazuri de omor-sinucidere despre care aveam informații în baza de date *Homicide-suicide in Romania*. Cuvintele cheie au fost introduse în Google Chrome, iar articolele astfel identificate (N=793) au fost incluse în corpul cercetării (Balica, 2016, pp. 155-157). Am folosit pentru analiza articolelor o grilă de analiză structurată pe mai multe dimensiuni astfel încât să pot extrage informații privind victima și agresorul, actele de violență și instituțiile care au intervenit în instrumentarea cazurilor (Balica, 2016, pp. 155-157). Studiul a evidențiat că există un interes major pentru mediatizarea cazurilor de omor-sinucidere din partea tuturor ziarelor, indiferent de tipul lor (ziar cu acoperire națională, locală sau regională) (Balica, 2016b, p. 157).

Materialele online au adus în atenția cititorilor trei tipuri de omor-sinucidere: omorul-sinucidere dintre partenerii intimi, filicid-suicidul (uciderea copilului urmată de sinuciderea părintelui care l-a ucis) și familicid-suicide (uciderea membrilor familiei și apoi sinuciderea agresorului membru al aceleiași familii). Nu toate aceste trei tipuri au fost mediatizate în mod egal, cazurile care au avut ca victime femeile (84.4%) (Balica, 2016b, p. 158) fiind mai numeroase.

În concluzie, studiul a confirmat rezultatele unor analize realizate, îndeosebi în spațiul non-european, la nivelul media print referitoare la *victima ideală* și *news value*. A fost adus în discuție pentru prima dată modul în care media online a reprezentat: femicid-suicidul, femicid-suicidul între parteneri intimi, filicid-suicidul și familicid-suicidul. A fost evidențiat interesul jurnaliștilor pentru cazurile de omor-sinucidere comise între partenerii intimi care au avut ca victime femeile, situație care permite utilizarea media online pentru promovarea unor campanii de prevenire a violenței împotriva femeilor în condițiile în care există deja o sensibilitate față de acest subiect de presă. În același timp, au fost identificate unele direcții de acțiune pentru viitoare campanii media focusate pe problematica prevenirii violenței împotriva femeilor și prevenirea violenței împotriva copiilor (mediatizarea cazurilor de filicid-suicide) din România.

3.1.1. Omorul-sinucidere comis de polițiști: reprezentări media

Balica E. (2016). Media Representations of Homicide-Suicides Committed by Policemen în: Balica E., 2016a, *Homicide-Suicide in Romania: Statistical data and Media Representation*, Peter Lang.

Studiul este primul de acest gen din Europa și printre primele puținele studii din lume care analizează cazurile de omor-sinucidere comise de polițiști. În același timp, este printre puținele studii interesate să analizeze modul în care media prezintă ofițerul de poliție care a comis un act de violență interpersonală letală. Oferă informații privind particularitățile acestui tip de violență comis de polițiști, evidențiază vulnerabilitățile ofițerilor de poliție și factorii de risc individuali și relaționali asociați cu omorul-sinucidere. Metodologia a inclus analiza materialelor media în care au fost prezentate cazurile de omor-sinucidere comise de polițiști cu ajutorul analizei de conținut structurată, astfel încât să permită identificarea elementelor definitorii pentru mediatizarea acestor cazuri. Au fost analizate toate articolele online (N=116) identificate pentru cele 7 cazuri de polițiști care au comis omor-sinucidere.

Analiza acestor materiale a evidențiat faptul că au fost mediatizate cazuri de omor-sinucidere comise de polițiști doar în intervalul 2008-2013 (Balica, 2016a, p. 180). Explicația pentru această situație a folosit drept argumente: „1) creșterea numărului de cazuri de omor-sinucidere comise de polițiști; 2) creșterea interesului jurnaliștilor pentru acest subiect după 2008; 3) dezvoltarea mediei online ca urmare a crizei economice care a generat necesitatea reducerii costurilor publicațiilor offline și 4) schimbarea atitudinii față de polițiști și transformarea polițiștilor din «eroi» în «agresori»” (Balica, 2016a, p. 180).

Studiul evidențiază tehnicile de mediatizare a victimei și agresorului și relația dintre mediatizarea cazurilor de violență comise de poliție și schimbarea rolului polițistului în cadrul media (*polițistul erou* a fost înlocuit cu *polițistul agresor*). Pentru realizarea articolelor care relatează despre omorurile-sinucidere comise de către polițiști au fost utilizate surse de informare oficiale, dar și surse neoficiale: media, rudele victimelor și agresorilor, rețelele de socializare.

3.2. Femicid-suicidul

Balica E. (2016). Femicide-Suicides in the Romanian Online Media în: Balica E. (2016). *Homicide-Suicide in Romania: Statistical data and Media Representation*, Peter Lang.

Studiul *Femicide-Suicides in the Romanian Online Media* prezintă rezultatele analizei de conținut a articolelor din media online care relateau despre cazurile de femicid-suicid comise în România (N=28), în intervalul 2010-2015. Corpusul analizat a fost de 135 de articole. Scopul analizei a vizat: 1) identificarea surselor de informare utilizate, 2) identificarea cadrelor media din studiile lui Richards *et al* (2014) și 3) identificarea tehnicilor de blamare a victimelor (Taylor, 2009). Analiza a evidențiat o serie de particularități privind mediatizarea cazurilor de femicid-suicid, în comparație cu mediatizarea omorului-sinucidere. Jurnaliștii au folosit într-o măsură mai mare sursele neoficiale (prieteni, membri ai familiilor, vecini), situație care a permis includerea unor informații privind istoricul relațiilor dintre victime și agresori. Interesul jurnaliștilor pentru descrierea istoricului relației dintre victime și agresori a fost însă limitat, doar o treime dintre articole aveau și informații despre istoric. Au fost identificate tehnici directe și indirecte de blamare a victimelor.

3.2.1. Femicid-suicidul și migrația

Balica E. (2016). Facebook Kills! A Case Study of Intimate Partner Femicide-Suicides Between Romanian Emigrants în: Balica E. (2016). *Homicide-Suicide in Romania: Statistical data and Media Representation*, Peter Lang.

Lucrarea prezintă rezultatele analizei realizate la nivelul cazurilor de omor-sinucidere comise între emigranți și a fost structurată astfel încât să permită obținerea unor informații care să permită comparații între rezultatele referitoare la omorurile-sinucidere și omorurile-sinucidere dintre emigranți (N=27 cazuri; N=192 articole). Metodologia utilizată a fost asemănătoare, iar grila de analiză a inclus, pe lângă dimensiuni referitoare la victime, agresori și actul de violență, și secțiuni referitoare la sursele de informare și date privind intervalul de timp sau frecvența apariției cazurilor în presa online. O atenție deosebită a fost acordată, pe parcursul analizei, evidențierii modului în care au fost descrise victimele și agresorii. A fost conturat un profil al femeii victimă, copilului victimă și al bărbatului emigrant victimă. În aceeași manieră a fost realizat și un profil al femeii agresor și al bărbatului agresor. Au fost analizate și informațiile referitoare la actele de violență (*modus operandi*, timp, loc). Dincolo de datele referitoare la tipul ziarelor care au preluat informațiile privind cazurile de omor-sinucidere dintre emigranți, intervalul de timp și frecvența apariției cazurilor în materialele de presă, au fost prezentate informații privind sursele de informare pe care jurnaliștii le foloseau în documentarea informațiilor.

3.2.2. Femicidul comis asupra unor românce emigrante traficate/lucrătoare sexuale

Ecaterina Balica (2017). *Féminicide et médias en ligne. Études de cas: les femmes roumaines émigrantes qui offrent des services sexuelles légaux/ illégaux*, în: Marinescu V&Branea S. (eds), (2017) *Exploring Political and Gender Relations: New Digital and Cultural Environments*, Cambridge Scholars Publishing

Omururile comise asupra femeilor care oferă servicii sexuale intră, conform Declarației de la Viena, în sfera actelor de femicide în categoriile: „omurilor comise asupra femeilor ca urmare a violenței domestice/violențe între partenerii intimi; torturarea și uciderea femeilor motivate de misoginism; omurilor asociate cu bandele, crima organizată, traficul de droguri, proliferarea armelor” (*Laurent et al*, 2013, p. 4). Lucrarea încearcă să suplinească lipsa de studii privind victimizarea femeilor care oferă servicii sexuale. Această lipsă de interes sesizată la nivel european se manifestă în condițiile în care Biroul Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate arăta că, în Europa, 1 din 7 persoane care oferă servicii sexuale au fost victime ale traficului de persoane (UNODC, 2010, p. 7).

În acest context a fost conturată analiza modalităților concrete prin intermediul cărora au fost mediatizate cazurile de omor comise asupra femeilor românce emigrante în spațiul european, persoane care prestează servicii sexuale, în condiții legale sau ilegale. Au fost puse în discuție două studii de caz, pornind de la două cazuri de tinere prostituate („tânăra crucificată în Italia” și „tânăra maltrată din Germania”) pentru care media din România a avut un interes deosebit. Corpusul analizei a fost constituit din articolele identificate în media online cu ajutorul unor cuvinte cheie (N=171 articole).

Analiza modului în care media online din România a prezentat cele două cazuri de violență comise în Italia și Germania a evidențiat o serie de aspecte legate de tehnicile de mediatizare: criteriile de selecție și sursele folosite, intervalul de timp în care au fost prezentate cazurile, frecvența articolelor despre cele două cazuri și informațiile incluse în conținutul ziarelor. Pornind de la aceste elemente, analiza celor două cazuri a evidențiat unele asemănări și particularități ale modului în care au fost mediatizate. De exemplu, printre diferențele sesizate se numără faptul că au fost în atenția publicului un interval de timp diferit. Cazul „tinerei crucificate din Italia” a fost mediatizat timp de 10 zile, în timp ce cazul „tinerei maltratate din Germania” era în atenția publicului de 7 luni (Balica, 2017), diferența dintre aceste două cazuri fiind dată și de faptul că una dintre victime murise, iar cealaltă supraviețuise (dar era într-o stare de sănătate depreciată). În plus, situația celor două femei era diferită și prin modul în care au ajuns să fie implicate în activități legale/ilegale de prostituție. Victima din Italia alesese singură să emigreze și să se prostitueze (presată de faptul că nu avea alte surse financiare să-și crească copilul rămas în țară), iar victima din Germania fusese înșelată de o prietenă care o dăduse pe mâna traficantilor.

Studiile de caz referitoare la modul în care jurnaliștii au prezentat cele două femei victime ale violenței letale au evidențiat câteva elemente interesante privind mediatizarea violenței letale comise asupra femeilor emigrant originare din România. Deși activitățile de prostituție în România sunt ilegale și ne-am aștepta ca atitudinea jurnaliștilor față de aceste activități și persoane implicate în acestea să fie una diferită de cea pe care au avut-o pe parcursul articolelor, de această dată, am remarcat, în ambele cazuri, faptul că victimele erau mai degrabă înțelese (jurnaliștii dădeau informații despre condițiile în care au fost constrânse să se prostitueze) decât stigmatizate sau blamate pentru ceea ce făceau.

3.2.3. Femicid-suicidul – studii comparative

Ecaterina Balica, Valentina Marinescu, Mariana Balica (2022). Was Anastasia Victim of Partner Violence? Media Coverage of Femicide in Romania and Moldova. *Journalism Practice*, 16(1).

Cazul Anastasiei Cecatti, o tânără actriță din Republica Moldova, ucisă de soțul ei, medic în Chișinău, a fost mediatizat atât de jurnaliștii din România, cât și de către jurnaliștii din Republica Moldova. Studiul analizează modul în care jurnaliștii din cele două țări au prezentat victima, agresorul și actul de violență. Au fost identificate tehnici de blamare a victimei în articolele publicate în ambele țări, tehnicile de blamare directe fiind mai prezente în articolele din media de peste Prut. În presa din România a fost evidențiată utilizarea într-o măsură mai mare a tehnicilor indirecte de blamare a victimei.

Concluzii

Analiza studiilor publicate în România, în intervalul 2000-2021, a evidențiat o creștere a interesului pentru realizarea unor cercetări focusate pe tipuri și subtipuri de omor, fapt care permite identificarea unor factori de risc specifici unor omoruri. Remarcăm însă o diminuare a numărului cercetărilor realizate de către parteneri instituționali, studiile publicate fiind mai degrabă rezultatul unor eforturi individuale ale unor cercetători pasionați de analiza omorurilor comise într-o țară situată în sud-estul Europei. Lipsa unor studii de amploare, longitudinale, focusate pe identificarea unor factori de risc specifici unor tipuri de omoruri, a generat lipsa unor politici de prevenire a violenței letale și a unor proceduri de intervenție fundamentate științific. Existența unui număr limitat de specialiști implicați în instrumentarea dosarelor de omor cumulată cu lipsa studiilor științifice privind factorii de risc și lipsa unor programe de formare profesională adaptate intervențiilor de prevenire a violenței letale a făcut posibilă producerea unor evenimente precum cazul Caracal (2018) sau cel al omorului comis în Onești. În acest context, a fost înființat Observatorul Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor prin intermediul căruia ne-am propus să dezvoltăm, să multiplicăm și să coalizăm resursele instituționale necesare pentru derularea unor studii reprezentative.

BIBLIOGRAFIE

Balica, E. (2022), *Copilul victimă a violenței letale. Modele de intervenție și de prevenire a expunerii copiilor la violență*, în: Bădescu, I.; Pantelimon, C. (eds), *România socială. Fețe ale schimbării. Procese, probleme, situații sociale*, Ed. Academiei Române, București;

Balica, E.; Marinescu, V.; Balica, M. (2022), *Was Anastasia Victim of Partner Violence? Media Coverage of Femicide in Romania and Moldova*, *Journalism Practice*, 16(1), <https://doi.org/10.1080/17512786.2020.1799236>;

Balica, E.; Stockl, H. (2016), *Homicide-suicide and role of migration*, *European Journal of Criminology*, 13 (4), <https://doi.org/10.1177/1477370816633258>;

Balica, E. (2016), *Féminicide et médias en ligne. Études de cas: les femmes roumaines émigrantes qui offrent des services sexuelles légaux/ illégaux*, în: Marinescu, V.; Branea, S. (eds), *Société, Médias et Politique*, Archives Contemporaines;

Balica, E. (2016a), *Media Representations of Homicide-Suicides committed by Policemen*, în: Balica, E., *Homicide-Suicide in Romania: Statistical data and Media Representation*, Peter Lang Publishing House;

Balica, E. (2016a), *Homicide-Suicide in Romania: Statistical data and Media Representation*, Peter Lang Publishing House, Frankfurt am Main, Berlin, Bern, Bruxelles, New York, Oxford, Wien;

- Balica, E. (2016b), *Homicides-suicides dans la presse roumaine en ligne*, în Drăgan I., Pelissier N & Frumușani D.R (eds). *Jurnalisme et transformations sociales: des anciennes aux nouveaux medias*, l'Harmattan, Paris;
- Balica, E.; Decarpes, P. (eds.). (2012), *Violence and Crime in Europe. Social Interventions and Research Methods*, Ars Docendi, București;
- Balica, E. (2012), *Violent Crimes in Romania. Significant Results of the Statistical Analysis*, în: Balica, E.; Decarpes, P. (coord.), *Violence and Crime in Europe. Social Interventions and Research Methods*, Ars Docendi, București;
- Balica, E. (2012), *The Homicides: Difficulties and Limits of the Research Methods Used in Romania*, în: Balica, E.; Decarpes, P. (coord.), *Violence and Crime in Europe. Social Interventions and Research Methods*, Ars Docendi, București;
- Balica, E. (2010), *Filicid maternal și paternal în România: tendințe și factori de risc*, Sociologie Românească nr. 3-4/2010;
- Balica, E. (2009), *Omorul comis de părinți asupra copiilor*, Prevenirea Criminalității nr. 1/2009;
- Balica, E. (2008), *Criminalitatea violentă. Tendințe și factori de risc/Violent Crime. Trends and risk factors*, Oscar Print, București;
- Balica, E. (2006a), *Particularități socio-demografice ale autorilor infracțiunilor de omor din România*, Revista de Criminologie, Penologie și Criminalistică nr. 4/2006;
- Balica, E. (2006b), *Victimele infracțiunilor de omor*, Revista de Criminologie, Penologie și Criminalistică nr. 1/2006;
- Balica, E. (2006c), *Delictele de omor în mediul familial românesc*, Revista Română de Sociologie nr. 1-2/2006;
- Banciu, D.; Teodorescu, V. (2000), *Etiologia infracțiunilor de omor în perioada de tranziție*, Revista de Criminologie, de Criminalistică și de Penologie nr. 1/2000;
- Barracough, B.; Harris, E.C. (2002), *Suicide preceded by murder: the epidemiology of homicide-suicide in England and Wales 1988-92*, Psychological Medicine, 32;
- Butoi, T. (2003a), *Femei ucigașe. Psihanaliza crimei*, PHOBOS, București;
- Butoi, T. (2003b), *Criminali în serie. Psihologia crimei*, PHOBOS, București;
- Cinteză, A. (2006), *Studiu criminologic privind infracțiunile de omor consumat – sesizate instanțelor de judecată în anul 2004*, Revista de Criminologie, Criminalistică și Penologie nr. 2/2006;
- Da Ponte Martins Graça de Matos Sara (2013), *Intimate femicide-suicide in Portugal, Integrated Master in Medicine 2012/2013*, Scientific Dissertation, <https://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/72059/2/93382.pdf>;
- Drăgan, Ioan; Ștefănescu, P.; Povară, A.; Velicu, A. (eds) (2009), *Reprezentarea violenței televizuale și protecția copilului*, Editura Vanemonde;
- Ivan, G.; Maxim, M. (2018), *Studiu criminologic privind infracțiunile de omor (simplu și calificat) și de loviri sau vătămări cauzatoare de moarte ce au făcut obiectul trimerilor în judecată în perioada anilor 2011-2015*, Ministerul Public, https://www.mpublic.ro/sites/default/files/PDF/PUBLICATII/analiza_crim_2018.pdf;
- Gheorghe, F. (2005), *Motivația infracțională la persoanele adulte care execută pedepse privative de libertate*, Raport Institutul National de Criminologie, Ministerul Justiției, <http://criminologie.org.ro/wp-content/uploads/2015/08/Motivatia-infractionala-la-persoanele-adulte-care-executa-pedepse-privative-de-libertate-Studiu.pdf>;

- Gregory, M. (2012), *Masculinity and homicide-suicide*, *International Journal of Law, Crime and Justice* 40(3), September 2012;
- Dorinica, I.; Teodoroiu, I (coord.) (2004), *Studiu privind infracțiunile intenționate cu consecințe letale*, Ministerul Justiției, Institutul National de Criminologie, București;
- Krug, E.G.; Dahlberg, L.L.; Mercy, J.A.; Zwi, A.; Lozano-Ascenio, R. (2002), *Rapport mondial sur la violence et la sante*, Organisation Mondiale de la Sante, Geneve;
- Liem, M.; Koenraadt, F. (2007), *Homicide-suicide in the Netherlands: A study of newspaper reports, 1992-2005*, *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology*, 18;
- Liem, M.; Levin, J.; Holland, C.; Fox J.A. (2013), *The Nature and Prevalence of Familicide in the United States 2000-2009*, *Journal of Family Violence*, 28, DOI 10.1007/s10896-013-9504-2;
- Liem, M.; Postulart, M.; Nieuwebeerta, P. (2009), *Homicide-Suicides in Netherlands. An Epidemiology*, *Homicide Studies*, 13(2);
- Liem, M.; Oberwittler, D. (2012), *Homicide followed by Suicide in Europe*, in: Liem, M.; Pridemore, A. (eds.), *Handbook of European Homicide Research. Patterns, Explanations and Country Studies*. Springer;
- Liem, M.; Ganpat, S.; Granath, S.; Hagstedt, J.; Kivivuori, J.; Lehti, M. and Nieuwebeerta, P. (2013), *Homicide in Finland, the Netherlands, and Sweden: First Findings From the European Homicide Monitor*, *Homicide Studies*, 17(1);
- Liiceanu, A.; Săucan, D.; Micle, M. (2008), *Dimensiuni psihosociale ale violentei domestice*, Editura Academiei Române;
- Liiceanu, A. (2004), *Violența domestică și criminalitatea feminină*, Raport Institutul National de Criminologie, Ministerul Justiției, București, <http://criminologie.org.ro/wp-content/uploads/2015/08/Violenta-domestica-Studiu.pdf>;
- Marinescu, V.; Ștefănescu, S. (2004), *Mediatizarea violenței în familie. Studiu de caz: ziarul centrale românești*, Centrul Parteneriat pentru Egalitate;
- Marleau, J.D. et al (1999), *Les parents qui tuent leurs enfants*, in: Proulx, J. et al, *Les violences criminelles*, Les Presses de l'Université Laval;
- Marleau, J.D.; Poulin B. (2001), *Le filicide paternel: synthèse éclectique des écrits*, www.pinel.qc.ca/psychiatrie_violence;
- Mezanote, O. (2004), *Constituirea eșantionului analizat*, în: Ioan, D.; Teodoroiu, I. (coord.). *Studiu privind infracțiunile intenționate cu consecințe letale*, Ministerul Justiției, Institutul National de Criminologie, București;
- Micle, M. (2004), *Politici penale și dinamica infracțiunii de omor în ultimii 20 de ani. Deținuții și relațiile în mediul carceral*, Raport Institutul National de Criminologie, Ministerul Justiției, București;
- Mocanu, R.-I. (2014), *Agresiuni împotriva fătului*, *Analele Universității din București: Seria Drept*, Conferința Reglementări fundamentale în noul Cod penal și în noul Cod de procedură penală, 3-4 aprilie 2014;
- Mocanu, R.-I. (2011), *Pruncucidere. Omor. Stare de tulburare pricinuită de naștere. Prezumția de nevinovăție. Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția Penală, Decizia Nr. 795 din 4 martie 2008*, *Analele Universității din București: Seria Drept*, pp. 507-514;
- Mocanu, R.-I. (2010), *Decizia Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 464 din 11 februarie 2009. Uciderea victimei de către făptuitorul infracțiunii de viol pentru a ascunde comiterea violului*.

Imposibilitatea victimei de a mai depune plângere prealabilă poate conduce la înlocuirea principiului disponibilității cu cel al oficialității în legătură cu fapta de viol?, Analele Universității din București: Seria Drept;

Necula, C.; Mezanote, O. (2004), *Analiza datelor privind persoana autorilor*, în: Ioan, D., Teodoroiu, I. (coord.). *Studiu privind infracțiunile intenționate cu consecințe letale*, Ministerul Justiției, Institutul Național de Criminologie, București;

Panczak, R.; Zwahlen M.; Spoerri A.; Tal K.; Killias M. *et al* (2013), *Incidence and Risk Factors of Homicide–Suicide in Swiss Households: National Cohort Study*, PLoS ONE 8(1): e53714, doi:10.1371/journal.pone.0053714;

Pereira, A.R.; Ferreira Alves, L.; Pinto Ribeiro, I.; Costa Santos, J. (2010), *Intimate partner homicide-suicide a 5-year case review (2004-2008)*, Imprensa da Universidade de Coimbra, International Academy of Legal Medicine;

Pereira, A.R.; Vieira D.N.; Magalhães, T. (2013), *Fatal intimate partner violence against women in Portugal: A forensic medical national study*, Journal of Forensic and Legal Medicine, doi: 10.1016/j.jflm.2013.09.015;

Richards, T.N.; Gillespie, L.K.; Givens, E.M. (2014), *Reporting Femicide – Suicide in the News: The Current Utilization of Suicide Reporting Guidelines and Recommendations for the Future*, J Fam Viol, 29;

Stöckl, H.; Balica, E. (2021), *Child homicides in Romania, Bucharest 2005-2015*, The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology, 32:6, DOI: 10.1080/14789949.2021.1925729;

Stöckl, H.; Balica E.; Corradi C.; Baldry, A.C.; Schröttle, M.; Sanz-Barbero, B.; Vives-Cases C. (2020), *Issues in measuring and comparing the incidence of intimate partner homicide and femicide - A focus on Europe*, Rivista Sperimentale di Freniatria, (1), DOI: 10.3280/RSF2020-001005

Stöckl, H.; Devries, K.; Rotstein, A.; Abrahams, Na.; Campbell, J.; Watts, C.; Moreno, C.G. (2013), *The global prevalence of intimate partner homicide: a systematic review*, The Lancet, 382(9895);

Taylor, R. (2009), *Slain and slandered: A content analysis of the portrayal of femicide in the news*, Homicide Studies, 13, DOI: 10.1177/1088767908326679;

Violanti, J. (2007), *Homicide-suicide in Police Families: Aggression full circle*.

FENOMENUL OMUCIDERII DIN PERSPECTIVA SECURITĂȚII SOCIALE

Adela ȘERBAN⁸

Omuciderea, asemeni altor fenomene sociale negative, reprezintă nu doar o realitate socială *per se*, ci și un indicator al stării de ansamblu a societății. Prezența într-o societate a unor indici ridicați (sau în creștere) ai ratei de omor indică un nivel redus (sau în continuă scădere) de control social intra-comunitar, de transfer inter-generațional a valorilor sociale comun acceptate, de răspuns solidar al comunității împotriva faptelor grave de agresiune și în apărarea victimelor. Omorul nu este doar un act individual înfăptuit de către persoane care transgresează legea, ci și un rezultat al incapacității mediului societal de a inhiba sau de a bloca manifestarea unor înclinații violente sau anti-sociale. Omorul indică un nivel de eșec al ordinii societale în a-și exercita cu succes autoritatea în planul relațiilor interumane. Incidența omorului descrie amplitudinea unui peisaj social deformat de ură, de violență, de cruzime, de indiferență, de lipsă de empatie și de solidaritate, generator de spaimă, de neputință, de deznădejde.

Omorul irumpe din complexul social agresor-victimă, experiență socială dramatică, care acoperă tipuri diverse și uneori neașteptate, conectată la un fond de emoție socială prezent în mod difuz în întreg corpul colectiv. Omorul, dincolo de consecința sa directă, distructivă, îndreptată împotriva victimei, antrenează un set larg de urmări difuzate în țesătura intra-societală prin fondul traumatic provocat martorilor (de multe ori minori) și mediului de apartenență al victimelor. Fenomenul omuciderii este un descriptor al calității mediului societal și al nivelului de insecuritate experimentată și resimțită în planul societății de către comunitățile și grupurile sale componente și de către persoanele care le alcătuiesc.

Aceste aspecte menționate mai sus susțin ideea că omuciderea este un eveniment cu rădăcini adânci în disfuncțiile mediului societal, care poate deveni comprehensibil ca fenomen social doar pus în relație cu deficiențele componentelor structurale ale societății.

Demersul de față a plecat de la convingerea că înțelegerea aprofundată a fenomenului omuciderii nu poate fi realizată fără o așezare a sa în contextul complex al condițiilor sociale care îl determină și fără examinarea formelor în care se concretizează și a particularităților acestora. Scopul acestui capitol este acela de a propune cititorului o lectură a fenomenului omuciderii prin prisma semnificației acestuia în raport cu referențialul societal și a legăturii dintre omucidere și disfuncțiile

---

⁸ Este cercetător științific III în cadrul Institutului de Sociologie al Academiei Române, doctor în sociologie, specializată în sociologia comunităților și securitate societală.

macrosistemelor societății, în dorința de a ajuta la completarea fondului de cunoaștere dobândit prin abordările specifice criminologiei și sociologiei criminalității.

1. Considerente teoretice

Câmpul sub-disciplinar al studiilor de securitate societală este unul relativ nou, fundamentat pe conceptul de *securitate societală*, concept intrat de doar trei decenii în circuitul dezbaterii teoretice, care desemnează starea de integritate a elementelor structurale ale societății (Buzan *et al*, 1993; Wæver, 1995; Șerban, 2013). Studiile privind securitatea societală sunt focalizate asupra înțelegerii condițiilor care determină într-un stat un mediu societal sigur sau vulnerabil, protejat sau expus în fața unor procese și fenomene care afectează sau degradează viața colectivă. Omuciderea face, așadar, obiectul unei analize de securitate societală indirect, ca turnesol al nivelului de deteriorare a ordinii sociale dintr-o societate și a elementelor cu funcții de securitate.

Există două tipuri de abordări teoretice a fenomenelor sociale manifestate ca eveniment, cum este și cazul omuciderii:

- O abordare separată, individuală a cazurilor, cu cercetarea motivelor și condițiilor particulare care au condus la acest deznodământ, și, apoi, cu fundamentarea analizei pe inventarierea și clasificarea statistică a volumului de cazuri în baza informațiilor asociate (utilizată în mod clasic în mediul instituțional de specialitate);

- O abordare holistică, macro-sociologică a fenomenului, centrată pe identificarea condițiilor sociale care cresc incidența cazurilor într-o societate (abordare provenită din tradiția macro-sociologiei clasice).

Abordarea fenomenului omuciderii în cadrul acestei lucrări se încadrează în cea de-a doua categorie și este centrată pe identificarea condițiilor sociale favorizante.

Securitatea unei societăți în integralitatea sa, așa cum se traduce ad-literam conceptul de securitate societală, este o realitate multi-dimensională, incluzând componente diverse ale funcționării sociale: sistemul instituțional, fondul normativ, resursele necesare pentru supraviețuire, conținutul identitar, sistemul de valori sociale, capitalul uman, mecanismele interne de control social. Asigurarea drepturilor fundamentale ale persoanei reprezintă un rezultat cumulat al securității *armonizate* a acestor dimensiuni, fiecare componentă contribuind cu propriile sale condiții sociale de suport.

Dintre aceste drepturi fundamentale, dreptul la viață reprezintă cea mai elementară exigență pe care un sistem societal este chemat să o asigure. Așa cum au arătat cercetările de psiho-sociologie, colectivitățile omenești nu diferă unele față de altele sub aspectul tentației către omucidere. Tentația interiorizării omuciderii ca pe o soluție de rezolvare a unui conflict sau de acces la un interes personal sau de grup constituie, probabil, o constantă antropologică cu incidență crescută în toate populațiile. Cercetările realizate asupra incidenței *fanteziilor de omor* (*homicidal fantasies*) au arătat amploarea neașteptată de mare a fondului de receptivitate pentru tentația omicidului. Conform unui studiu realizat în rândul studenților din SUA, 15% dintre femei și o treime dintre bărbați au recunoscut că au în mod frecvent fantezii în care ucid oameni pe care nu îi plac (Pinker, 2011). De asemenea, o cercetare efectuată în urmă cu două decenii, arată că trei pătrimi dintre bărbați și două treimi dintre femei au raportat că au avut cel puțin o fantezie în care omorau pe cineva (Kenrick & Sheets, 1993). Ceea ce face însă diferența între diferite medii sociale este dată de eficiența resorturilor lor de control social și de imprimare a unor valori și modele socio-culturale de atitudine, reacție și comportament social

stabile și eficiente la nivelul societății. Societatea, pentru a fi un mediu sigur, trebuie să fie capabilă ca, prin mecanismele sale socio-culturale, normative și instituționale, să ordoneze pulsionile individuale, să reprime tendințele anti-sociale, să mobilizeze resorturi de descurajare a acestora și să canalizeze energiile dezordonate spre cadre de valorificare constructive social. Ceea ce face ca un mediu societal să atingă o performanță mai scăzută în protejarea vieții persoanelor ține așadar de condiții sociale structurale, specifice fiecărei societăți particulare, distincte în funcție de tipul de omucidere, așa cum voi detalia la punctul următor. Analizele de securitate societală pot contribui, în această cheie de abordare teoretică, la completarea înțelegerii fenomenului de omucid.

Fenomenul omuciderii reunește un set divers de tipuri de omor, ale căror particularități reclamă abordări complet separate. Literatura de specialitate în criminologie și în sociologia criminalității abundă de tipologii ale omuciderii, utilizând o paleta extinsă de criterii clasificatoare (Miethe *et al*, 2004), din acest motiv ideea avansării a încă unei tipologii poate părea contraproductivă la prima vedere. Însă scopul unei tipologizări din unghiul unei abordări de securitate societală este acela de a evidenția legătura dintre un tip de omucidere și un set de condiții vulnerabilizante persistente la nivelul societății.

Mediul societal, așa cum îl cunoaștem și îl experimentăm, este rezultatul alăturării/suprapunerii a două straturi distincte de morfologie socială:

– *Substratul comunitar* – care descrie palierul de viață socială comună, alcătuit din rețele de relații inter-personale (organizate în familii, grupuri sociale, comunități locale), ordonate de sisteme de valori sociale și culturale interiorizate prin procese de socializare și prin instituții ordonatoare care acționează cutumiar, în baza unei îndelungate stabilități normative;

– *Palierul macro-organizațional* – care cuprinde fondul de structuri organizate și de cadre de reglementare reprezentate de către stat, organismele regionale și internaționale și mediul de organizații și rețele sociale întreținute de către acesta.

Pârghiile de control social funcționale în cadrul celor două straturi societale sunt fundamentale distincte. Dacă în cadrul mediului comunitar ele se exercită preponderent prin presiune socio-culturală canalizată în planul psihosocial, în palierul macro-organizațional ea se exercită prin echilibru de putere, capabil să susțină un sistem de control și monitorizare a acțiunii tuturor părților în acord cu principiile eticii sociale și a conceptului de justiție socială.

Plecând de la această structură duală a mediului societal putem identifica două componente distincte ale fenomenului omuciderii:

(i) *Omuciderea făptuită înăuntrul mediului comunitar* – cuprinzând toate tipurile de omor rezultate din violență interpersonală (*interpersonal homicide* – cf. UNODC) sau provocate de acțiuni ale unor persoane sau grupuri (omor din culpă/prin imprudență);

(ii) *Omuciderea mijlocită de suport instituțional* – cuprinzând omorul rezultat din violența exercitată de către stat și de către structurile sale, de către organizații politice, economice, grupuri și rețele de influență, dar și omorul făptuit de către grupuri infracționale organizate sau cel provocat de acțiunile și deciziile unor autorități sau structuri organizate.

Separarea analizei fenomenului omuciderii pe aceste două clase tipologice, care corespund unor paliere distincte ale mediului societal, permite decuparea și prezentarea adecvată a influențelor sociale favorizante în raport cu profilul mediului de referință. Este o certitudine că factorii sociali care contribuie la intensificarea incidenței infanticidului sau familicidului, de exemplu, nu sunt aceiași cu cei care împing anumiți agenți economici la un comportament criminal prin expunerea

consumatorilor la riscul de deces sau cu cele care determină grupări de influență politică să realizeze asasinat la comandă. Înțelegerea aprofundată a resorturilor sociale din spatele diferitelor categorii de omor este principalul mijloc prin care pot fi construite acțiuni eficiente de descurajare a criminalității violente și o politică de prevenție eficace.

2. Analize și discuții

Cercetările de macro-sociologie au arătat că existența și experiența socială sunt organizate în baza unei rețele de locuri comune, a unui ansamblu de tipare stabile de comportament, de reacție, de atitudine, a unui complex de *scheme* interconectate (Thomas & Znaniecki, 1919, p. 65), care alcătuiesc împreună ceea ce denumim sistem socio-cultural. Aceste sisteme ordonatoare complexe sunt rezultatul experiențelor sociale îndelung sedimentate, conferind identitate socială macro-comunităților omenești. Finalitatea oricărui sistem socio-cultural este acela de a genera ordine socială prin asimilarea de către populație în mod durabil și eficient a unui set de valori, atitudini, comportamente sociale, reacții predefinite la situații tip. Implicit, capacitatea de șlefuire a înclinațiilor violente și de canalizare a energiilor psihice dezordonate spre forme de manifestare constructive social este o funcție a acestor sisteme socio-culturale ordonatoare. Există mai multe tipuri de condiții societale vulnerabilizante cu care se poate confrunta funcționalitatea unui astfel de sistem, reflectate direct în incidența și tipologia **omuciderii făptuită înăuntrul mediului comunitar**.

Prima se referă la caracteristicile rețelei sociale ordonatoare. În mod ideal, un sistem socio-cultural ar trebui să asigure o ordine socială în care principiul respectării integrale a drepturilor persoanelor să fie aplicat în orice situație și tuturor în egală măsură. Sistemele socio-culturale reale funcționează însă în contexte istorice particulare, în care societățile sunt expuse la diferite riscuri și provocări de supraviețuire socială, astfel că modelele culturale s-au șlefuit pentru a putea răspunde eficient nevoilor de lungă durată ale comunităților cărora li se adresau. În acest context, unele dintre aceste sisteme socio-culturale ordonatoare au dezvoltat permisivitate pentru violență letală în relațiile inter-umane; cu alte cuvinte au dezvoltat o *cultură societală a violenței* (Galtung, 1990). Sistemele socioculturale cu coduri tribale și puternice accente patriarhal-autoritariste, ca să dăm un singur exemplu, permiteau și încurajau practica vendetei și a duelului, violența letală punitivă îndreptată împotriva femeilor în aspecte percepute ca fiind unele de onoare, aplicarea pedepsei capitale (uneori cu utilizarea cruzimii) pentru ofense grave aduse comunității, valorizau ca model comportamental dezirabil exprimarea violenței masculine dusă la extrem în confruntări și în situații de conflict.

Un nivel de violență letală permis în planul social printr-un sistem cultural local dezvoltă pattern-uri comportamentale și de reacție cu inerții sociale îndelungate, inscripționate în profilul identitar al grupului și întreține o cale permanentă de manifestare a acestei tendințe.

Schimbarea socială sistemică adusă de către procesele de globalizare a modificat uneori radical contextele sociale inițiale, însă inerțiile socio-culturale au rămas. Există și astăzi comunități locale în care scheme culturale din dreptul cutumiar premodern sunt active (cum sunt, de exemplu, practicile vendetei în Albania – „răzbunarea sângelui prin sânge”, sau practica uciderii pentru onoare în India), în condițiile unei incompatibilități cu logica valorilor moderne (Eisner, 2003). Abandonarea unui sistem socio-cultural nu conduce automat la înlocuirea tuturor părților componente, a tuturor *schemelor culturale*, ci, uneori, conduce la anarhizarea lor în raport cu semantica socială inițială. Aceste scheme decuplate de sistem sunt adesea un factor de vulnerabilitate, deoarece, la întâlnirea cu noile cadre instituționale moderne sau noi modele atitudinale se cuplează anarhic de acestea, generând

noi realități sociale fără vreo filiație semantică derivată din sistemului inițial. Cu alte cuvinte, devin o sursă imprevizibilă de comportamente sociale cu potențial persistent. Acesta este, de exemplu, cazul situațiilor tot mai des întâlnite în România în care bărbați, capi ai familiei, în contextul în care se confruntă cu dificultăți materiale și imposibilitatea de a furniza o viață decentă familiei, iau decizia de a-și omorî soția și copiii, după care se sinucid. Această schemă de comportament social nu face parte din schemele de reacție socio-culturală tradițional românească (care condiționau bărbatul să reziste oricăror dificultăți), ci este rezultatul unui întâlniri toxice între un model social normativ (construirea stimei de sine a bărbatului în raport cu capacitatea sa de a fi un furnizor de securitate și de prosperitate a familiei – schemă atitudinal-valorică de sorginte tradițională), cu scheme culturale nespecifice fondului socio-cultural autohton de reacție: atitudini de viață defetiste urmate de reacții radicale sau percepția membrilor familiei ca fiind exclusiv prelungiri ale propriului sine, fără identitate și drepturi separate. Chiar dacă nu este alimentat de un model comportamental local, pattern-ul de acțiune tinde să devină repetitiv și să se constituie într-o categorie particulară de omucidere.

Amestecurile de secvențe culturale normative provenite din sisteme socio-culturale stabile istoric oferă un caracter de persistență noilor comportamente sociale apărute, deoarece au deja în ele încorporate o schemă de semantică socială, adică un conținut cultural elaborat, adaptat pentru a se adresa grupurilor și persoanelor cu anumite date inițiale. În cadrul societăților multietnice (și prin aceasta, implicit, multiculturale), dar și în contextul larg al proceselor de globalizare, schemele culturale au circulat, unele dintre acestea oferind motivații și fond de justificare pentru tendințe deja existente în planul psiho-social al grupurilor sau persoanelor înclinate către violență.

Modelele comportamentale violente dezvoltate în anumite sisteme culturale locale nu doar că pot migra teritorial, dar pot ajunge să constituie mode, chiar formalizate în comportamente sociale reglementate legal. Vom da un singur exemplu în acest sens, practica duelului, nespecifică modelului de comportament social autohton, dar care s-a generalizat în România la sfârșitul secolului al XIX-lea până la interzicerea sa în 1936, prin imitația practicii similare din Franța (Iacob, 2011).

A doua și poate că cea mai importantă condiție vulnerabilizantă societal se referă la amplitudinea proceselor de deteriorare a sistemului ordonator dintr-o societate, care antrenează degradarea dimensiunii socio-culturale a populației.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, când Durkheim publica lucrarea sa dedicată analizei transformărilor produse de către modernitate, *Diviziunea muncii sociale*, el identifica drept efect marcant al proceselor radicale de schimbare socială (economică, politică, socială) *anomia*, condiția societală în care calitatea ordonatoare a normelor, valorilor, codurilor sociale se erodează, iar oamenii resimt puternic sentimentul de deconectare și lipsă de apartenență comunitară, dar și tentația spre anarhie comportamental-valorică. Anomia reprezintă o defectare funcțională a sistemului socio-cultural ordonator, ordinea societală suferind astfel un fenomen de „depresuprizare”. Durkheim a teoretizat anomia ca pe o condiție temporară, specifică proceselor de tranziție, când vechiul sistem normativ își pierde actualitatea, dar încă nu a fost conturat și impus unul nou. La aproape un secol jumătate distanță, teza privind caracterul tranzitoriu al anomiei poate fi revizuită, procesele anomice avansând constant și decalat în diferite straturi și categorii sociale ca urmare, nu doar a transformărilor societale accelerate, cât a direcțiilor de schimbare societală aflate în contradicție cu designul morfologiei sociale umane.

Schimbările sociale rapide pun sistemele socio-culturale ordonatoare în imposibilitatea de a oferi soluții, rețete de rezolvare a unor probleme de viață, în primul rând deoarece aceste sisteme socio-culturale sunt configurate să utilizeze resorturile comunitare. Macro-sociologia descrie comunitățile ca fiind densități stabile de legături inter-personale formate în principal din interconectarea asocierilor familiale și de vecinătate, cu date cultural-identitare similare, ele constituind forma universală de exprimare a socialității umane (Redfield, 1960). „Secretul” eficienței controlului social exercitat de către acestea constă în presiunea unitară exercitată asupra individului prin țesătura de legături sociale care îl conectează în comunitate de ceilalți semenii. Așa cum a indicat Granovetter, legăturile puternice ale persoanei (care presupun atașamente personale puternice) sunt formative, dar legăturile slabe (care implică angajamente emoționale slabe) sunt esențiale pentru exercitarea controlului social și realizarea integrării persoanei într-un sistem de valori sociale. Cercetările de psiho-sociologie realizate pe acest subiect au arătat că nivelul de integrare socială a persoanei în comunitate este direct legată de volumul și consistența legăturilor puternice pe care aceasta le dezvoltă, iar calitatea transferului de coduri sociale între generații este dată de nivelul de integrare socială în comunitate a celor care formează cercul intim, de legături puternice al persoanei (Zhou, 2005). Legăturile puternice asigură transferul valorilor sociale și oferă suport pentru comunicarea socială a individului cu un mediu societal complex, în timp ce legăturile slabe exercită control social prin mijloace socio-psihologice și presiune pentru conformare.

Deconectarea de la un mediu comunitar dezvoltat în spiritul valorilor socio-culturale comun acceptate, expune persoana la influențe anti-sociale, la coduri de comportament și reacție incongruente cu cele ale majorității din jurul său. Acestea fie provin din sisteme sub-culturale (veritabile laboratoare de segregare identitară a persoanei față de mediul societal larg, multe dintre acestea dezvoltând culturi ale devianței și criminalității), fie din însăilări aleatorii a unor scheme socio-culturale incomplete și uneori incoerente, incapabile să furnizeze un control al pulsionilor și reacțiilor.

Nu în ultimul rând, degradarea mediului intra-comunitar favorizează creșterea incidenței omuciderii prin prăbușirea resorturilor de solidaritate. Cea mai puternică formă de control social intra-comunitar îl constituie reacția solidară al comunității împotriva faptelor grave de agresiune și în apărarea victimelor. Caracterul simbolic-punitiv acționează și direct, ca factor descurajant al faptei prin amenințarea pe care o implică actul de marginalizare și de excludere socială, însă și indirect, prin emoția antrenată colectiv (deopotrivă adeziune și spaimă), care se convertește apoi în factor de accelerare pentru transmiterea inter-generațională de valori.

Condițiile societale cu caracter destabilizator în planul ordinii sociale se traduc în palierul manifestărilor concrete în tendințe psihosociale la nivelul populației. Toate tipurile de omor săvârșite înăuntrul mediului comunitar își au fundamentul în natura distorsionată a relațiilor interumane. Două condiții de vulnerabilitate inițială, provenite din vulnerabilități structurale ale mediului social, pot fi indicate cu precădere:

– *Dezechilibrul de putere în relațiile inter-personale* – întâlnit în majoritatea tipurilor de omor cu victime în rândul membrilor de familie sau a persoanelor aflate în relație de tip conjugal. Agresiunea fizică este precedată foarte adesea de o lipsă de putere psihică a victimei de a se impune în fața agresorului. Femeile și copii victime se găsesc în mod special în această categorie. Literatura asupra înputernicirii sociale a victimelor (în special a femeilor) se concentrează, din păcate, aproape exclusiv pe resetarea mental-psihologică a acestora (Rowland 1997; Friedmann, 1992).

Împuternicirea – și, implicit, prevenția – nu se poate face fără un mediu social/o rețea socială capabilă să genereze o reechilibrare a puterii în favoarea părții vulnerabile prin exercitarea unei presiuni imediate și convingătoare de control social asupra persoanei opresive. Victimele omuciderii în familie sunt în mod covârșitor femei sau copii lipsiți de protecție comunitară. Din acest motiv, în politicile de prevenție nu ar trebui să căutăm doar dezechilibrul de putere între membrii familiei, ci și între cercurile lor sociale personale, între rețelele sociale din care provin și în care sunt integrate persoanele expuse;

– *Individualitatea excesivă* – factor favorizant al omuciderii făptuită dintr-un imbold impulsiv (posesivitate, reacție violentă la ofensă sau în situația unui conflict ș.a.) sau a celei realizată pentru urmărirea unui interes personal (material, pasional etc.). Actele de omucidere care au la bază acest tip de resort, făptuite de oameni cu un exercițiu îndelungat al unei individualități extreme, sunt rezultatul unei puteri slabe de influență asupra persoanei cu tendințe violente din partea mediului social direct și a unui dezechilibru al transferului de valori culturale și sociale în societate. Individualitatea excesivă este conectată adesea cu un *control redus al emoțiilor și impulsurilor*, cu o lipsă de disciplină în viața psihologică, ingrediente identificate în majoritatea tipurilor de omucidere cu intenție.

Sub aspectul celor prezentate mai sus, pentru o evaluare integrată care să includă și aspectele de vulnerabilitate structurală a societății, omorurile făptuite înăuntrul comunității pot fi grupate în trei sub-categorii:

a) *Omuciderea ca rezultat sau ca formă de rezolvare a unor conflicte și tensiuni intra-comunitare sau intra-familiale*. În această categorie pot fi incluse uciderea cu intenție a membrilor propriei familii (situații de uxoricid/mariticid, filicid, matricid, patricid, familicid etc.), a unor persoane cunoscute (vecini, colegi de muncă, rivali etc.) sau a unor persoane necunoscute, care devin victime în urma unor forme de conflict. Această categorie este în principal una care trimite la socializarea într-o cultură a violenței;

b) *Omucideri din abordarea celuilalt ca obiect (objectification)* (Fischer *et al*, 1993), ca persoană lipsită de valoare umană, care poate fi anulată în virtutea unui interes personal (eliminarea unui martor, a unei persoane percepute ca incomodă – incluzând aici și infanticidul, obținerea unui bun sau a unor foloase personale, propria plăcere ș.a.). Această categorie trimite în principal la degradarea valorilor sociale și la exprimarea unei individualități patologice;

c) *Omucideri rezultate din iresponsabilitate socială*, incluzând în principal uciderea din culpă și uciderea prin inacțiune. Această categorie reflectă deficitul de angajament societal.

A doua componentă tipologică a fenomenului omuciderii, care corespunde palierului macro-organizațional al manifestării sociale, are un profil deosebit față de cea comunitară și este conectată direct, la nivel de act, nu numai de proces social, de starea securității societale dintr-un stat. Letalitatea unor acțiuni (sau non-acțiuni) ale statului sau activarea în mediul societal a unor structuri, rețele, organizații care constituie o amenințare pentru populație sau pentru funcționarea unor sisteme esențiale ale societății reprezintă un pericol direct la adresa securității societale. (Șerban, 2008)

Omorul ca act implică un dezechilibru de forță între victimă și agresor. Capacitatea victimei de a-și asigura protecția propriei vieți este anulată în contextul de acțiune al agresorului. Vulnerabilitatea victimei este însă exponențial mai mare în situația în care împotriva sa acționează persoane sau grupuri care își împuternicesc actul cu prerogative conferite de structuri complex organizate (și) sau învestite cu autoritate socială. Accesul superior la informație și la logistica de intervenție, pe care

aparatul instituțional al statului sau diverse organizații politice, civice, economice etc. îl dețin, mărește exponențial diferența de putere între populația comună și grupurile executive aflate în controlul acestor structuri organizate.

Tipologia faptelor de omor utilizează drept criterii principale profilul agresorului, profilul victimei, natura raportului agresor-victimă, motivația actului, tipul și maniera de realizare a omuciderii, mijloacele și condițiile care înlesnesc fapta (Beeghley, 2004; Smith & Zhan, 1999).

Omorul realizat prin mijlocirea unui suport instituțional este o categorie aparte de omucidere, aflată mai puțin în atenția directă a analizelor de specialitate, dar care poate fi descrisă conjugând caracteristici oferite de toate aceste criterii tipologice.

Omorul mijlocit instituțional include diferite categorii de omucidere: crimă organizată, genocid, crime împotriva umanității (care pot fi produse, pe de o parte, de administrații politice și, pe de altă parte, de către companii), omor prin imprudență și din culpă instituțională (consecința iresponsabilității politice și administrative prin absența implicării, reglementării, controlului, verificării etc. sau, din contră, a acțiunii unor organizații, în principal companii), crime de război ș.a. Ceea ce au în comun toate aceste categorii este aceea că fapta nu ar putea fi săvârșită fără utilizarea unui cadru organizațional/instituțional a cărui funcție este deturnată sau utilizată într-un mod extrem. În aceste cazuri de omor, dezechilibrul de putere dintre victimă și agresor este maximal. În același timp, omorul mijlocit instituțional reprezintă categoria în care vinovații au cea mai mare șansă să scape nepedepsiți, pentru că instituțiile și structurile organizate au posibilități multiple și elaborate de a-și camufla actele și a se disculpa prin indicarea unor autori individuali marginali, urmând ca mai apoi să își perpetueze mecanismele.

Autorii raportului *Global Study of Homicide* fac o observație importantă în descrierea a ceea ce ei definesc drept omucid motivat socio-politic, prin aceea că, în acest caz, victimele sunt necunoscute pentru agresor și relația victimă-asasin nu contribuie la decizia de a ucide, trăsătură care poate fi extrapolată la cea mai mare parte a tipurilor de omor incluse în categoria homicidului mijlocit instituțional (UNODC 2014, p. 40). Pentru cea mai mare parte dintre aceste categorii, victimele sunt rezultatul unei descărcări aleatorii a riscurilor letale.

Condițiile societale care conduc la dezvoltarea unui mediu organizațional capabil să determine moartea unor persoane sau să se angajeze în acte de violență letală își au rădăcina în natura raportului de putere dezechilibrat dintre elite și populația unui stat. Conceptul de bază al echilibrului de putere funcționează și în sens direct, acela al capacității populației civile de a controla acest macro-mediul organizat prin reprezentanți care să exercite loial și responsabil un mandat de control și de sancționare a abaterilor, dar și indirect, prin controlul reciproc al mai multor structuri organizate configurate autonom. Orice situație societală în care aceste modalități de exercitare a controlului asupra activității structurilor organizate sunt sabotate sau slăbite conduce la anarhizarea cadrului macro-organizațional sau la complicități concretizate în structuri de monopol. Exercițarea unui control civil – direct și indirect – al populației în funcționarea statului întărește prezența valorilor sociale comun acceptate și a imperativelor pe care acestea le impun la nivelul mecanismelor de reglementare, de control și de funcționare internă a mediului organizațional dintr-un stat. Absența sa generează apariția plutocrațiilor, a oligarhiilor, a rețelelor de complicități politico-economice și a crimei organizate. În cazuri particulare, în societăți afectate de violență structurală (Galtung, 2004), statul poate fi acaparat

de către grupuri didactice care deschid mediul de resurse organizaționale doar pentru o camarilă restrânsă de oligarhi.

Există cinci zone componente ale mediului organizațional intern care au relevanță pentru tematica pe care o abordăm:

- structuri și autorități ale statului;
- organizații politice, rețele și grupuri de interese politice;
- organizații economice, grupuri și rețele de interese economice, prestatori de servicii publice;
- grupuri și rețele de influență;
- grupuri de crimă organizată.

O structură tipologică a omorului mijlocit instituțional ar putea fi organizată după următoarea schemă:

Tipologia omorului mijlocit instituțional

1. Omuciderea cu mobil socio-politic (*socio-political homicide*) – categorie definită de către *United Nations Office on Drugs and Crime* drept omuciderea antrenată de urmărirea sau gestionarea unei agende socio-politice de către un actor instituțional (UNODC 2014, p. 40). Această umbrelă tipologică reunește o paletă diversă de fapte care pot fi la rândul său grupate în două clase fundamentale distincte:

a) *Omucidere cu intenție*, reunind tipurile de homicid rezultate din acțiuni instituționale a căror finalitate letală era cunoscută de către decidenți, cuprinzând opt categorii principale:

- Asasinare la comandă politică (uciderea unor lideri politici, a unor activiști, jurnaliști, adversari politici, martori incoerci etc.); (Kirkham *et al*, 1969; Crotty, 1972);
- Crime motivate prin discursul urii (*hate homicide*); (Bell, 2004; Winters, 2007; Llera, 2020);
- Ucideri în cadrul unor conflicte civile (proteste, revolte, greve);
- Ucideri în timpul conflictelor militare sau a teatrelor de război;
- Execuții, în cadrul sistemelor politice care permit pedeapsa capitală;
- Acte de terorism;
- Crime de război și genocid (Horvitz & Caherwood, 2014);
- Crime împotriva umanității.

b) *Omucidere din culpă instituțională*. Prin deficiența de reglementare justă și responsabilă într-o societate, statul contribuie la expunerea cetățenilor la incidente cu consecințe fatale. Victimele posibilelor riscuri letale sunt condamnate încă dinainte de producerea actului agresor. Statul, ca suport ordonator cu funcție de protecție a cetățenilor poate fi asimilat în această situație unui complice, care, prin non-acțiune sau prin permisivitatea unor comportamente ori vulnerabilități instituționale, contribuie la pierderea unor vieți care ar fi putut fi salvate (Weston, 2002, p. 34). Plaja tipologică a actelor de omucidere încadrabile în această categorie este extrem de vastă și de diversă, cuprinzând toate situațiile în care, prin acțiunea, decizia, reglementarea sau, din contră, non-acțiunea și lipsa de reglementare din partea statului și a autorităților specifice, au fost puse în risc letal categorii pe persoane. Menționăm cu rol pur de exemplificare câteva dintre aceste situații: persoane ucise ca urmare a unor infrastructuri nesecurizate sau neactualizate (copii căzuți în fosa septică a unei toalete școlare necanalizate), persoane ucise de accidente produse din cauza lipsei de reglementare sau de

verificare și control (cazul incendiului de la clubul Colective, de exemplu), persoane ucise ca urmare a condițiilor din spitale, ca urmare a stresului provocat de anchetarea abuzivă de către unele instituții (procuratură, poliție etc.), persoane vulnerabile decedate de foame, de frig etc.

2. Omuciderea cu mobil economic cuprinde toate incidentele letale rezultate prin acțiunile unor agenți economici sau a unor rețele de interese orientate către extragerea de beneficii financiare, care acționează ilicit în scopul maximizării profitului sau a asigurării intereselor lor economice. Omuciderea cu mobil economic poate fi clasificată, de asemenea, în două clase mari de fapte:

a) *Omucidere cu intenție*, reunind asasinatelor la comandă pentru eliminarea unor oameni politici, a unor martori incomozi, experți cheie ai concurenței, adversari în piață, activiști, lideri de sindicat ș.a. În cadrul acestei subcategorii poate fi evidențiat exemplul relevant pentru mediul societal românesc al asasinatelor activiștilor de mediu implicați în demascarea tăierilor ilegale de păduri, un set de evenimente în continuă creștere. Un caz de asemenea notoriu care poate fi inclus în această categorie este uciderea liderului de sindicat Virgil, asasinat în anul 2000 din ordinul conducerii firmei al cărei sindicat îl conducea;

b) *Omucidere din culpă organizațională*, incluzând aici orice acțiune a unei companii de a pune în risc letal consumatorii, angajații, voluntarii sau localnicii aflați din jurul unei unități de producție sau de exploatare, pentru maximizarea profitului. Câteva exemple în acest sens sunt: utilizarea în produsele aflate în vânzare a unor compuși și substanțe riscante pentru viața consumatorilor, utilizarea în procesul tehnologic a unor substanțe poluante pentru mediu, care produc moarte în arealul de deversare, teste pe oameni realizate în deplină cunoștință a faptului ca aceștia sunt supuși riscului de a își pierde viața, punerea în risc letal a angajaților prin utilizarea unor echipamente și procedee de lucru periculoase.

3. Omuciderea făptuită de rețelele de crimă organizată – reprezintă o subcategorie distinctă de fapte, cvasi-complet suprapusă și îmbinată cu acțiunile ilegale întreprinse de către rețelele de influență și de control ale instituțiilor statului sau ale unor organizații economice sau de influență socio-politică (fundații, cluburi de afaceri sau de interese, asociații profesionale sau alte forme de asociere și socializare a elitei politice și economice dintr-un stat sau dintr-o regiune). Dacă în cadrul categoriei anterioare sunt incluse acțiunile unor companii recunoscute de către stat, cu un profil de activitate reglementat, acest subtip indică acțiunile cu consecințe letale ale unor organizații care acționează ilegal într-un teritoriu (rețele de trafic de mărfuri, de droguri, de persoane). Crima organizată descrie un fenomen rețelar (național sau transnațional) are cărui acțiuni infracționale sunt orientate către acumularea masivă, într-un mod rapid, de beneficii financiare (Wright, 2013). În cadrul complexității organizaționale a statului modern, grupurile de crimă organizată nu pot funcționa autonom decât sporadic și atunci aflate într-un stadiu incipient, ele constituind ca o regulă generală un appendice al mediului de influență politică sau un rezultat anarhizat al unui deficit de organizare politică, care lasă loc dezvoltării unor rețele infracționale în complicitate cu rețele de interese aflate la comanda unor instituții ale statului (Allum & Siebert, 2004; Beare, 2017). Crima organizată implică o țesătură de relații *furnizor-client* care desfășoară o serie de activități ilegale pentru a-și spori sau a-și susține puterea, influența și avuția (Wright, 2013, p. 6). Acești „antreprenori infracționali” (Albini, 1971) servesc o clientelă diversificată, de la bande infracționale, la oameni politici și manageri de companii. Activitatea infracțională susținută de către aceștia implică foarte adesea omuciderea ca

instrument de control, de presiune sau ca formă de acoperire a urmelor. Crima organizată este responsabilă, de exemplu, pentru asasinat în stil mafiot, pentru ucideri în rândul victimelor traficului de carne vie, dar și pentru forțarea sub presiune a unor persoane incomode să își ia viața (cel mai adesea prin amenințarea membrilor familiei).

Considerații finale

Fenomenul omuciderii – prin particularitățile sale, prin tipurile sale de manifestare și prin amploarea pe care o dobândește – este o reflectare a stării funcționale a societății, a nivelului său intrinsec de securitate. Condițiile favorizante extinderii fenomenului trebuie căutate, înainte de toate, înăuntrul configurației mediului societal, iar prevenția trebuie să acopere și acest palier al cauzelor imanente ale unui sistem social ordonator. Abordarea fenomenului omuciderii din logica securității societale antrenează două consecințe fundamentale: pe de o parte, mută planul comprehensiunii din micro-sociologie, din analiza de caz spre contextul integrator al factorilor care influențează omuciderea, iar, pe de altă parte, oferă un alt tablou tipologic, care permite așezarea tipurilor de omor în relație cu diferitele tipuri de sisteme referențiale, evidențiind natura condițiilor lor particulare, dar și a locului lor în modelul societal integrator din care fac parte.

BIBLIOGRAFIE

- Albini, J. (1971), *The American Mafia: Genesis of a Legend*, Appleton-Century-Crofts;
- Allum, F.; Siebert, R. (2004), *Organised Crime and the Challenge to Democracy*, Routledge;
- Balica, E. (2018), Homicide-suicides in Romania. The analysis of fatal injuries within victims and aggressors. *Romanian Journal of Legal Medicine*. 26(3);
- Beare, M. E. (2017), *Transnational Organised Crime*. Routledge;
- Beeghly, L. (2004), *Homicide: A Sociological Explanation*. Rowman & Littlefield Publishers;
- Bell, J. (2004), *Policing Hatred: Law Enforcement, Civil Rights, and Hate Crime*, NY University Press;
- Buzan, B. (1991), *People, States and Fear*, Harvester Wheatsheaf, Hertfordshire;
- Buzan, B.; Wæver, O.; de Wilde, J. (1998), *Security. A New Framework for Analysis*, Rienner, Londra;
- Buzan, B.; Wæver O., Kelstrup, M., Lamaitre, P. (1993), *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*. Pinter, London;
- Canter, D.; Young, D. (2016), *Crime and Society*, Journal of the Academy of Social Sciences 11 (4), <https://doi.org/10.1080/21582041.2016.1259495>;
- Crotty, W.J. (1972), *Assassinations and Political Order*, Harper & Row;
- Decarpes, P.; Balica, E. (2012) (coord.), *Violence and crime in Europe. Social interventions and research methods*, Ed. Ars Docendi;
- Eisner, M. (2003), *Long-term Historical Trends in Violent Crime*, Crime and Justice. A Review of Research 30, Chicago, University of Chicago Press;
- Elster, J. (1990), *Norms of Revenge, Ethics*;
- Eski Y. (2020), *Genocide and Victimology*, Routledge;
- Fischer, K.; Vidmar, N.; Ellis, R. (1993), *The culture of battering and the role of mediation in domestic violence cases*, SMU Law Review 46;

- Friedmann J. (1992), *Empowerment: the Politics of Alternative Development*, Oxford, Basil Blackwell;
- Galtung J. (1990), *Cultural Violence*, Journal of Peace Research 27 (3), <https://doi.org/10.1177/0022343390027003005>;
- Galtung, J. (2004), *Violence, War, and Their Impact On Visible and Invisible Effects of Violence*, Forum for Intercultural Philosophy 5;
- Galtung, J. (1964), *A Structural Theory of Aggression*, Journal of Peace Research 2;
- Green, P.; Ward, T. (2004), *State Crime: Governments, Violence and Corruption*, Pluto Press;
- Horvitz, A.; Catherwood, C. (2014); *Encyclopedia of War Crimes and Genocide*, Infobase Publishing;
- Iacob, D.D. (2011), *Primele legi de combatere a duelului în societatea românească modernă. Disciplinarea socială și modernitatea în societatea modernă și contemporană (sec. XVI-XXI)*, Ed. Accent;
- Kenrick, D.T.; Sheets, V. (1993), *Homicidal fantasies*, Ethology and Sociobiology 14 (4);
- Kirkham, J.F.; Levy, S.G.; Crotty, W.J. (1969), *Assasination and Political Violence: A Report of the National Commission on the Causes and Prevention of Violence*, US Government Printing Office;
- United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC) (2014), *Global Study on Homicide 2013: Trends, Contexts, Data*, United Nations publication;
- Miethe, T.D.; Regoeczi, W.C.; Drass, K.A. (2004), *Rethinking Homicide: Exploring the Structure and Process Underlying Deadly Situations*, Cambridge University Press;
- Parsons, Talcott (1949), *Essays in Sociological Theory*, Free Press;
- Pinker, S. (2011), *A History of Violence: Edge Master Class*, www.edge.org/conversation/mc2011-history-violence-pinker. Accessed January 2022;
- Redfield, R. (1960), *The Little Community*, The University of Chicago Press;
- Smith, M.D., Zhan, M.A. (1999), *Studying and Preventing Homicide*, Sage.;
- Smith-Llera, D. (2020), *Hate Crime in America: From Prejudice to Violence*, Capstone. US;
- Șerban, A. (2008), *Securitatea societală. Fundamente teoretice*, Ed. Valahia. București;
- Șerban, A. (2013), *Securitate și insecuritate societală*, Ed. Academiei Române, București;
- Thomas, W. I.; Znaniecki, F. (1919), *The Polish Peasant in Europe and America*. Vol. III, Richard G. Badger & The Gorham Press, Boston;
- Wæver, O. (1993), *Societal security. The Concept. Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, Pinter Londra;
- Wæver, O. (1994), *Insecurity and Identity Unlimited*, C.O.P.R.I. Working Paper, 14.;
- Wæver, O. (1995), *Securitization and Desecuritization. On Security*, Columbia University Press;
- Weston, S. (2002), *Criminal complicity: A comparative analysis of homicide liability*. Thesis. Swansea University, <http://cronfa.swan.ac.uk/Record/cronfa42358>;
- Winters, R. (2007), *What is a Hate Crime?*, Greeenhaven Press;
- Wright, A. (2013), *Organised Crime*, Routledge;
- Zhou, W. X; Sornette, D.; Hill, R.A.; Dunbar, R.I.M. (2005), *Discrete hierarchical organization of social group sizes*, Proceedings of the Royal Society B. 272B.

OMORURILE COMISE ÎN BUCUREȘTI

**Ecaterina BALICA⁹, Radu GAVRIȘ¹⁰, Cătălin PORUMBIȚĂ¹¹, Adrian OBADĂ¹²,
Marian MIHOCI¹³, Alin HĂRUȚĂ¹⁴, Adrian TIULESCU¹⁵, Liviu LAZA¹⁶, Cezar IVAN¹⁷,
Daniel EFTENE¹⁸**

Analiza studiilor și cercetărilor realizate până în prezent, la nivel mondial, regional sau național, a evidențiat faptul că există încă tipuri de omor pentru care nu există date statistice, tipuri de omor pentru care au fost realizate puține studii și pentru care nu au fost identificați factorii de risc specifici. În acest context, al lipsei datelor privind unele tipuri de omor, al lipsei studiilor științifice și al menținerii unor rate mari ale omorului în general, se aduce tot mai mult în discuție problema prevenirii omorurilor. Instituțiile internaționale, precum Biroul Organizației Națiunilor Unite pentru Droguri și Criminalitate (UNODC), au încercat să suplinească lipsa datelor la nivel mondial și au elaborat analize regionale longitudinale pentru zonele pentru care au avut date statistice (*Global Study on Homicide*, 2019). La nivel regional, în Uniunea Europeană, Eurostat colectează date privind unii indicatori ai violenței letale. European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics reprezintă o altă tentativă a mediului academic de a colecta date statistice privind criminalitatea, inclusiv omorurile comise în țările europene. Cele mai actuale date colectate de către aceste instituții sunt mai vechi de cinci ani față de momentul la care publicăm această carte. Distanța de timp este destul de mare, întrucât tendințele se pot modifica în cei cinci ani pentru care nu avem date statistice disponibile. Toate aceste instituții colectează date care oferă informații privind evoluția în timp a numărului de omoruri, distribuția omorurilor în funcție de genul și vârsta victimelor. De cele mai multe ori lipsesc informațiile privind distribuția omorurilor în funcție de mediul urban/rural. Aceeași situație este întâlnită și în cazul statisticilor existente în România.

Lipsa datelor statistice asociată cu lipsa de interes pentru siguranța persoanelor în spațiul urban generează o politică locală, națională și regională privind criminalitatea plină de improvizații și bazată pe intervenția punctuală asupra efectelor violenței, și nu a cauzelor care determină violența. Există însă și regiuni ale lumii în care au fost realizate în mod constant analize longitudinale privind particularitățile și factorii de risc specifici omorurilor din marile aglomerări urbane sau din

---

⁹ Este profesor coordonator de doctorat în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române, cercetător științific gradul I, în cadrul Institutului de Sociologie al Academiei Române, fondatoarea și coordonatoarea ORAPO.

¹⁰ Coordonator ORAPO, Comisar-șef, director general adjunct I, Direcția Generală de Poliție a Municipiului București.

¹¹ Comisar-șef, Serviciul Omoruri - Direcția Generală de Poliție a Municipiului București.

¹² Comisar-șef, Serviciul Omoruri - Direcția Generală de Poliție a Municipiului București.

¹³ Comisar-șef, șeful Serviciului Omoruri - Direcția Generală de Poliție a Municipiului București.

¹⁴ Comisar-șef, Serviciul Omoruri - Direcția Generală de Poliție a Municipiului București.

¹⁵ Comisar-șef, Serviciul Omoruri - Direcția Generală de Poliție a Municipiului București.

¹⁶ Comisar-șef, Serviciul Omoruri - Direcția Generală de Poliție a Municipiului București.

¹⁷ Comisar-șef, Serviciul Omoruri - Direcția Generală de Poliție a Municipiului București.

¹⁸ Comisar, Serviciul Omoruri - Direcția Generală de Poliție a Municipiului București.

proximitatea acestora. Studiile privind particularitățile evoluției omorurilor și a factorilor de risc specifici omorurilor comise în mediul urban sunt frecvent întâlnite în cazul orașelor din SUA (Messner *et al*, 1999; Rosenfeld *et al*, 2017; Adelman *et al*, 2017; Cassell, 2020; Kegler *et al*, 2021; Shober *et al*, 2021) sau orașelor din America Latină (Costa Rica: Gimenez *et al*, 2021; Venezuela: Tremaria, 2016; Brazilia: Costa *et al*, Silva *et al*, 2020). Unele studii pun în relație activitatea grupurilor de crimă organizată, a bandelor și a criminalității violente cu evoluția omorurilor (Rosenfeld *et al*, 2017; Pyrooz, 2011). Altele analizează modul în care migrația influențează numărul omorurilor comise în orașe (Adelman *et al*, 2017).

Puține studii realizate în Europa au vizat problematica omorurilor comise în orașe. Amintim în acest sens studiul longitudinal privind Parisul și suburbiile lui (Cros *et al*, 2012) sau studiul privind omorul-sinucidere comis în același oraș (Lecomte & Fornes, 1998). Analiza relației dintre omorurile comise în Bari și activitatea grupurilor de crimă organizată italiene (Solarino *et al*, 2007), a relației dintre mediatizarea omorurilor și strategiile de prevenire din Londra (Webster *et al*, 2020) se numără printre temele studiate de către cercetătorii din spațiul european.

În România, studiile privind distribuția spațială a omorurilor sunt limitate doar la unele tipuri de omor. Recent, a fost realizat un studiu privind particularitățile omorului comis asupra copiilor în București, în intervalul 2005-2015 (Stockl & Balica, 2021).

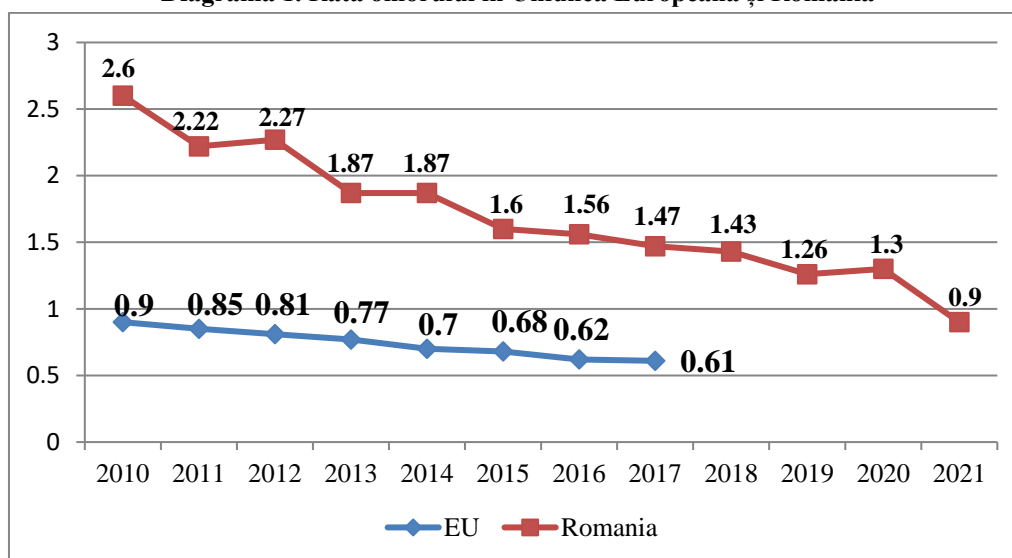
Capitolul de față reprezintă rezultatul cercetărilor inițiate de către Observatorul Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor și derulate în parteneriat cu Serviciul Omoruri din cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București. Echipa interdisciplinară a reunit cercetători și ofițeri de poliție cu experiență în investigarea omorurilor. Colaborarea dintre cercetătorii și ofițerii de poliție a avut loc în cadrul unui proiect de cercetare cu tema „Violența letală – particularități, factori de risc, strategii de intervenție și prevenire” (2019-2021).

Pentru a avea o perspectivă de ansamblu asupra contextului în care am ales să ne concentrăm atenția asupra particularităților omorurilor comise în București, am decis să structurăm acest capitol în două părți. În prima parte a capitolului vom descrie cadrul regional, național și local în ceea ce privește tendințele evoluției ratei și a numărului omorurilor. În a doua parte a capitolului vom prezenta rezultatele analizei realizate la nivelul capitalei, analiză care a vizat datele privind omorurile comise în intervalul 2017-2019.

1. Analiza datelor privind omorurile comise la nivel regional, național și local

Analiza datelor privind evoluția ratelor omorului la nivelul Uniunii Europene și la nivelul României a evidențiat o tendință de scădere a valorilor înregistrate pentru rata omorului. Tendința este valabilă pentru Uniunea Europeană doar pentru intervalul 2010-2017, datele Eurostat nefiind actualizate pentru ultimii ani (Diagrama 1). Pentru a actualiza datele, am folosit alte două surse de date cu ajutorul cărora am calculat ratele omorurilor pentru 2020 și 2021. Este vorba despre Inspectoratul General al Poliției Române, Direcția Cazier Judiciar, Statistică și Evidențe Operative (datele privind infracțiunile de omor) și Institutul Național de Statistică-Tempo Online (datele privind POP105A – Populația rezidentă la 1 ianuarie pe grupe de vârstă și vârste, sexe și medii de rezidență, macroregiuni, regiuni de dezvoltare și județe: 2020/2021).

Diagrama 1. Rata omorului în Uniunea Europeană și România

Sursa: EUROSTAT, 2021, *Intentional homicide and sexual offences by legal status and sex of the person involved - number and rate for the relevant sex group*, CRIM_HOM_SOFF și Inspectoratul General al Poliției Române (2020-2021)

Analiza datelor statistice din bazele EUROSTAT privind omorurile comise în capitalele europene evidențiază faptul că valorile ratelor înregistrate în București se mențin printre cele mai scăzute (Tabel 1 și 2). Chiar și la nivelul țărilor din sud-estul Europei, rata medie înregistrată de București, în intervalul 2010-2019, era printre cele mai mici. Rata medie a fost în București de 0.9/100.000 locuitori, în condițiile în care rata medie pentru celelalte țări din sud-est a variat între 0.6-5/100.000. În ierarhia capitalelor din sud-estul Europei (pentru care EUROSTAT a avut date), București se plasa pe locul 10 din cele 11 orașe introduse în analiză.

Tabelul 1. Rata omorurilor în capitalele din sud-estul Europei

ORAȘE	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Rata* medie
Tiranë	3.12	3.40	5.97	7.41	:	:	:	:	:	:	5.0
Podgorika	3.86	3.76	3.73	0.53	2.60	:	:	:	:	:	2.9
Ljubljana	1.07	1.43	0.71	0.00	1.40	3.13	0.35	1.73	0.00	0.69	2.7
Lefkosia	:	:	:	1.62	0.82	1.66	0.83	1.66	1.66	5.80	2.0
Belgrade	1.22	1.81	1.14	2.16	2.57	:	:	:	:	:	1.8
Skopje	2.25	2.06	0.39	1.30	:	:	:	:	:	:	1.5
Sofia	1.72	1.66	1.99	1.48	2.05	1.30	0.89	0.97	0.90	0.81	1.4
Budapest	1.86	1.85	1.45	1.61	1.60	1.08	1.25	0.80	1.02	0.74	1.3
Zagreb	1.26	1.38	1.27	0.76	0.63	0.38	1.25	:	:	:	1.0
București	1.02	0.79	0.98	0.61	0.99	0.81	:	0.71	1.28	:	0.9
Sarajevo	0.16	0.23	0.34	1.60	:	:	:	:	:	:	0.6

* Rata medie a fost calculată luând în considerare doar ratele menționate în tabel.

Sursa: Eurostat, *Intentional homicide offences in largest cities*[crim_hom_ocit], 21.07.2021

Tabelul 2. Rata omorurilor comise în marile orașe europene

ORAȘE	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bruxelles	2.85	2.38	3.02	2.98	3.13	0.92	0.92	0.84	1.17	:
Praha	1.27	1.05	1.28	0.97	0.79	0.79	:	0.93	0.87	1.09
København	:	2.04	1.64	0.00	:	:	:	:	:	:
Berlin	1.19	1.24	1.50	1.57	1.37	0.63	1.12	0.98	1.04	1.25
Tallinn	:	:	4.95	4.19	3.16	2.66	2.36	3.99	1.45	2.36
Athina	:	12.95	:	:	:	:	:	:	:	:
Madrid	0.86	0.66	0.87	0.87	0.70	0.57	0.60	0.50	0.64	0.51
Paris	1.96	1.87	2.05	1.88	1.94	1.85	0.36	0.31	0.34	0.40
Roma	0.33	0.98	0.91	1.02	1.22	0.73	0.59	0.56	0.45	0.45
Riga	3.42	2.73	4.00	4.04	4.04	4.68	7.66	6.26	5.15	4.69
Vilnius	4.79	4.10	3.56	4.65	7.60	6.08	3.31	:	2.03	2.94
Luxembourg	0.00	3.16	0.00	0.00	0.93	0.90	:	:	:	:
Valletta	:	:	:	0.00	:	0.49	0.48	0.00	0.00	0.46
Wien	:	:	:	1.38	0.62	:	:	:	:	:
Warszawa	:	1.70	1.46	0.93	0.92	:	:	:	:	:
Lisboa	1.09	1.09	2.05	2.10	1.37	2.16	:	2.18	:	:
Bratislava	1.85	3.40	2.89	2.17	3.99	3.52	2.11	3.52	4.26	4.02
Helsinki / Helsingfors	2.04	2.35	1.99	0.98	1.61	1.93	1.26	0.94	1.59	1.27
Reykjavík	0.85	2.52	0.84	0.00	:	:	:	:	:	:
Oslo	0.85	3.17	1.30	1.28	:	:	:	:	:	:
Zürich	2.61	0.27	0.53	0.00	0.52	0.51	1.01	:	0.51	2.02
Londra	1.67	1.22	1.32	1.29	1.20	0.18	1.27	1.86	0.06	:
Glasgow City	4.45	2.70	3.20	3.02	2.34	2.49	1.96	:	:	:
Belfast	3.22	1.07	2.14	2.13	2.48	2.66	:	:	:	:
Schaan	0.00	0.00	0.00	0.00	16.77	:	:	:	:	:

Sursa: Eurostat, *Intentional homicide offences in largest cities [crim_hom_ocit]*, 21.07.2021

<https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Interesant este faptul că, deși rata omorului înregistrată în București este mică și tendința este descrescătoare, numărul de omoruri comise în București a crescut în intervalul analizat. Tendința de creștere a numărului de omoruri în București este diferită de tendința de evoluție a numărului de omoruri din alte capitale europene unde numărul omorurilor comise în ultimii ani a fost din ce în ce mai mic (de exemplu, în Bruxelles, Sofia, Atena, Madrid, Budapesta) (Tabel 3).

Acesta a fost contextul regional în care a evoluat numărul omorurilor din România și București. Așa cum reiese din statistica Eurostat, datele privind omorurile comise sunt dificil de actualizat pentru multe din capitalele și orașele europene. Dincolo de limitele generate de lipsa unor date privind violența letală din mediul urban european, nu putem să nu remarcăm lipsa datelor privind violența letală comisă în mediul rural european.

Tabelul 3. Număr omoruri comise în marile orașe europene

ORAȘE	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bruxelles	31				37		11	10	14	
Sofia		20	24	18	25	16	11	12	11	10
Praha		13	16	12	10	10	10	12	11	14
København		11	9	0	7	9	6	15	7	9
Berlin		43	50	53	47	22	39	34	36	44
Tallinn	:		20	17	13	11	10	17	6	10
Atena		86	66	54	40	28	40	42	45	35
Madrid		21	28	28	22	18	19	16	20	16
Paris		42	46	42	43	181	35	30	33	39
Zagreb	:				:				9	6
Roma		27	24	27	35	21	17	16	13	13
Lefkosia		2	5	4	2	4	2	4	4	14
Riga		18	26	26	26	30	49	40	33	30
Vilnius		22	19	25	41	33	18	11	11	16
Luxembourg		3	0	0	1	1				
Budapest		32	25	28	28	19	22	14	18	13
Valletta		0	0	0	1	1	1	0	0	1
Amsterdam	:				:	345	310	270	285	
Wien		25	25	24	11	9	17	14	34	24
Warszawa		29	25	16	16	9	9	11	10	10
Lisabona		6	11	11	7	11		11		
București		17	21	13	21	17	18	15	27	30
Ljubljana		4	2	0	4	9	1	5	0	2
Bratislava		14	12	10	17	15	9	15	18	17
Helsinki / Helsingfors		14	12	6	10	12	8	6	10	8
Reykjavík		3	1	0	1	1		3	0	1
Oslo		19	8	8	7	12	4	6	7	3
Zürich		1	2	0	2	2	4	2	2	8
Londra		100	109	108	102	16	109	160	5	
Glasgow City		16	19	18	14	15	12			
Belfast		3	6	6	7	9	8			
Istanbul		215	262		:					
Zagreb		11	10	6	5	3	10	10		
Schaan		0	0	0	1	0				1
Podgorika		7	7	1	5	2		3	7	5
Skopje		11	8	8	8					
Tiranë		26	25	31	23	12	18	10	10	12
Belgrade		30	19	36	43	30		15	35	18
Sarajevo		9	13	8	8	12		8	5	11
Pristinë		6	1	3	8	5	11	4	11	11

Sursa: Eurostat, *Intentional homicide offences in largest cities* [crim_hom_ocit], 21.07.2021

<https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do>

Așa cum precizam și la începutul acestui capitol, vom încerca să descriem și contextul local, înainte de a trece la problematica omorurilor comise în București. Vom începe prin a introduce în

analiză informații privind criminalitatea comisă la nivelul capitalei și coeficienții de criminalitate la nivelul sectoarelor capitalei.

2. Analiza datelor privind criminalitatea comisă în București

Datele statistice privind criminalitatea înregistrată în evidențele Direcției Generale de Poliție a Municipiului București indică o diminuare a numărului de infracțiuni comise în perioada de pandemie. Anul 2021 aduce însă o revenire a tendinței de creștere a criminalității, în raport cu anul 2020.

Tabelul 4. Număr de infracțiuni sesizate în București

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
98.679	93.402	89.159	82.817	83.561	80.163	73.054	67.725	70.843	74471	64831	67953

Sursa: *Evaluarea activităților desfășurate de Direcția Generală de Poliție a Municipiului București 2021*, https://b.politiaromana.ro/files/pages_files/Evaluarea_activitatii_DGPMB_pentru_anul_2021.pdf

2.1. Analiza coeficienților de criminalitate București

Un indicator relativ nou, utilizat de către poliție la nivel național, județean și local, este cel de coeficient de criminalitate. Indicatorul a fost construit pornind de la infracțiunile de tâlhărie și furturi din societățile comerciale:

$$\text{coeficient de criminalitate} = \frac{\text{număr tâlhării} + \text{număr furturi din societati comerciale pe judet}}{\text{număr total (tâlhării + furturi din SC) la nivel national}} * 100$$

Pentru București, acest coeficient se calculează în funcție de datele înregistrate pentru fiecare sector. Analiza valorilor înregistrate pentru coeficienții de criminalitate indică o creștere a numărului de sectoare în anul 2021 pentru care domeniul de încadrare a ratei de criminalitate a fost etichetat ca fiind ridicat (4 sectoare din 6).

Tabelul 5. Evoluția coeficienților criminalității în București

Sectorul	Coeficienți de criminalitate (%)						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	93,36**	91,89**	109,11*	106,54*	97,16**	99,88**	102,38*
2	84,85**	99,72**	104,06*	100,77*	99,27**	95,75**	103,45*
3	129,58*	124,69*	108,03*	126,94*	132,72*	132,07*	131,96*
4	121,23*	117,96*	103,70*	89,64**	95,46**	90,26**	89,27**
5	61,13***	61,21***	68,68***	67,48***	74,40***	71,35***	62,90***
6	109,84*	104,50*	106,40*	100,05*	93,35**	109,65*	104,66*

Notă: Domeniul de încadrare a ratei de criminalitate a fost marcat: * ridicat; ** mediu; *** scăzut

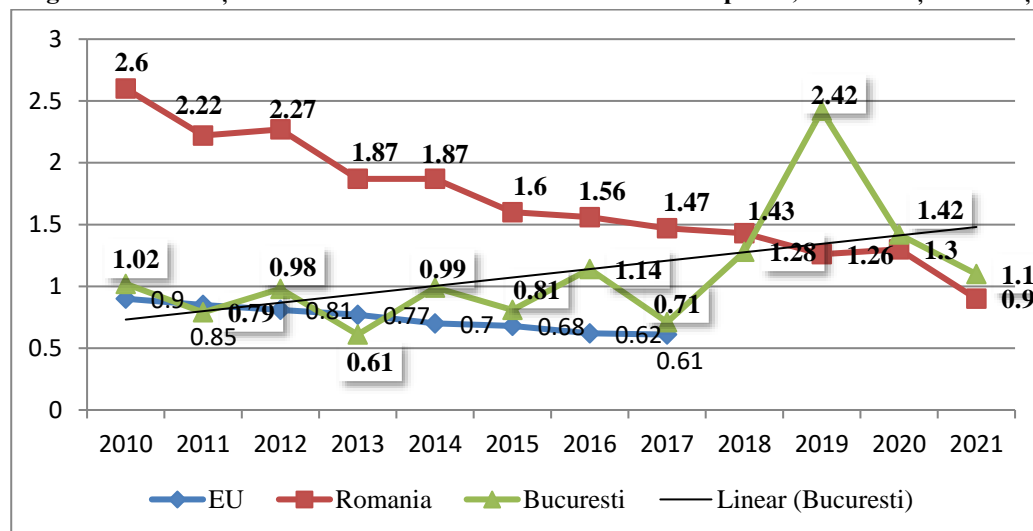
Sursa: <https://b.politiaromana.ro/ro/informatii-publice/coeficienti-de-criminalitate>

3. Analiza datelor privind omorurile comise în București

Analiza datelor privind ratele omorului înregistrate la nivelul Bucureștiului, în perioada 2010-2021, indicau o tendință de creștere începând din 2017 (vezi Diagrama 2). Pentru realizarea analizei au fost folosite datele Eurostat (intervalul 2010-2018) și datele din rapoartele anuale de activitate ale Direcției de Poliție a Municipiului București. În aceeași perioadă, rata medie a omorului a fost de 1.1/100.000 de persoane. Valori peste media intervalului analizat au fost înregistrate începând din

anul 2016. În anul 2019 a fost înregistrată o rată a omorurilor de două ori mai mare decât media perioadei (2.24/100.000 locuitori) (Diagrama 2).

Diagrama 2. Evoluția ratei omorurilor comise în Uniunea Europeană, România și București

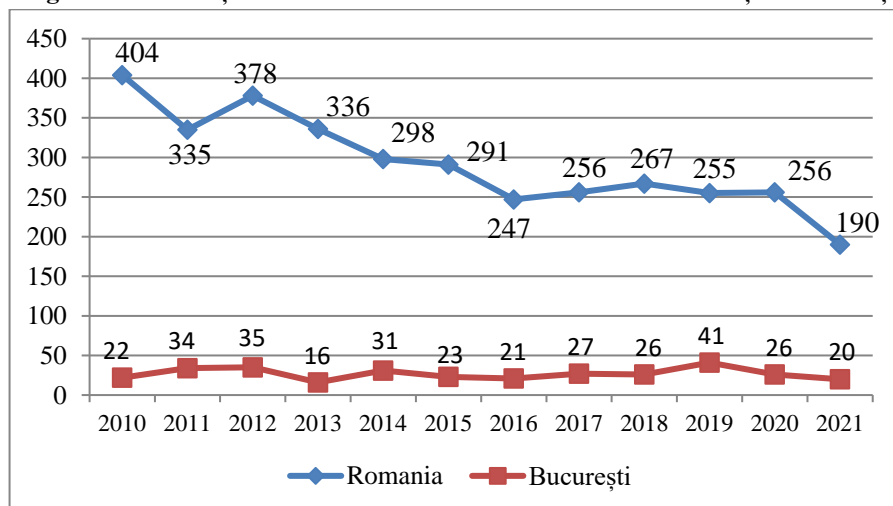

Sursa: EUROSTAT, 2021, *Intentional homicide and sexual offences by legal status and sex of the person involved - number and rate for the relevant sex group*, CRIM_HOM_SOFF și Direcția Generală de Poliție a Municipiului București (2019-2021)

Pentru a avea o imagine actualizată asupra evoluției numărului de omoruri comise în România și în București, am introdus în analiză datele înregistrate în evidențele Poliției la nivel național și local. Mai precis, am folosit datele din statisticile Inspectoratului General al Poliției Române și ale Direcției Generale a Poliției Municipiului București.

În București, în intervalul 2010-2021, au fost comise, în medie, 26 de cazuri de omor pe an. La nivel național, tendința numărului de omoruri comise a fost una descrescătoare, inclusiv în ultimii ani pentru care am folosit datele Poliției Române, întrucât Eurostat nu avea informații actualizate. Aceeași tendință se înregistrează și la nivelul capitalei unde numărul omorurilor înregistrat în ultimul an a fost sub media calculată pentru perioada analizată.

Diagrama 3. Evoluția numărului de omoruri comise în România și în București

Sursa: Ministerul Afacerilor Interne, IGPR, Direcția Cazier Judiciar, Statistici și Evidențe Operative, Statistica principalelor activități desfășurate de Poliția Română 2010-2021 și Evaluarea activităților desfășurate de Direcția Generală de Poliție a Municipiului București 2021

În medie, în intervalul 2010-2021, ponderea medie a omorurilor comise în București în totalul omorurilor înregistrate pentru aceeași perioadă în România a fost de 9.5%. Cea mai mare valoare a ponderii omorurilor comise în București în totalul omorurilor din România a fost înregistrată în 2019, an care reprezintă și vârful tendinței de creștere a numărului de omoruri comise în București (vezi Tabelul nr. 6).

Tabelul 6. Ponderea omorurilor comise în București în totalul omorurilor comise în România

2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
5.4	10.1	9.3	4.8	10.4	7.9	8.5	10.5	9.7	16.1	10.2	10.5

Notă: Calcule făcute pe baza datelor din statisticile Ministerului Afacerilor Interne, IGPR, Direcția Cazier Judiciar, Statistici și Evidențe Operative, Statistica principalelor activități desfășurate de Poliția Română 2010-2021 și Evaluarea activităților desfășurate de Direcția Generală de Poliție a Municipiului București 2021

Valori peste medie au fost înregistrate în șapte ani din perioada analizată: 2011, 2014, 2017-2021. Remarcăm faptul că, deși ponderea omorurilor comise în perioada pandemiei (2020-2021) a fost peste media intervalului, valorile înregistrate sunt semnificativ mai mici decât cele înregistrate înainte de pandemie (2019, 16.1%).

3.1. Omorul comis asupra copiilor și femicidul

Întrucât studii anterioare realizate de către unii autori ai acestui capitol au indicat, pentru România, valori peste media europeană pentru unele categorii de omoruri (femicide și omor comis asupra copilului) am considerat că este important să introducem în analiză și aceste tipuri de omoruri. De această dată, sursele de date au fost diferite: Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și studiile științifice privind femicidul și omorul comis asupra copiilor.

3.1.1. Omorul comis asupra copiilor

Analiza datelor privind numărul copiilor uciși în România a arătat faptul că rata medie a omorului comis asupra copiilor cu vârsta 0-18 ani, în intervalul 2007-2019, a fost 1.02/100.000 (Balica, 2022, p. 109). În anul 2019, rata omorului comis asupra copiilor a fost de 0.96/100.000, adică de două ori mai mare decât media înregistrată la nivelul UE (0.5/100.000 – UNDOC, 2019).

Numărul de omoruri comise asupra copiilor în București a plasat acest oraș în topul primelor 5 orașe ale României, în anii 2016, 2018, 2019 (vezi Tabelul nr. 7).

Tabelul 7. Ierarhia județelor în funcție de numărul de omoruri comise asupra copiilor

2015	2016	2017	2018	2019
Suceava 7	Galați 4	Iași 5	București 3	Galați 5
Iași 7	București, Brașov 3	Bacău, Vaslui, 3	Dolj 3	Dolj 3
Sibiu 4	Botoșani 3	Constanța Sălaj 2	Galați 3	Brăila 3
Bihor 4	Maramureș 3	Galați 2	Iași 3	Vaslui 3
Constanța 3	Olt 3	Botoșani 2	Mureș 3	București

Sursa: Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

3.1.2. Femicidul

Un alt tip de omor pentru care datele sunt dificil de identificat este cel de femicid (uciderea cu intenție a femeilor și a fetițelor). Întrucât statisticile oficiale ale Poliției Române, ale Parchetului de

pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție etc. nu conțin date statistice privind numărul victimelor de gen feminin și masculin care au fost ucise în România, în acest moment este dificil de estimat rata femicidului în țara noastră. Pentru a avea o imagine exploratorie asupra acestui tip de omor, vom folosi rezultatele unor studii recente privind femicidul în România (2019-2020) realizate de către Observatorul Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor. Conform acestor studii, în 2019 au fost ucise 56 de femei, iar în 2020 45 de femei (Balica, 2021, p. 23). Pe de altă parte, același studiu indica, folosind datele Poliției Române, că o femeie a fost ucisă la fiecare șapte zile (2019) sau la opt zile (2020) de către membrii propriei familii (Balica, 2021, p. 21).

Numărul femeilor ucise în București depășește 10 cazuri pe an în trei ani consecutivi: 2016, 2017, 2018. Acest fapt plasează capitala pe primele locuri în ierarhia județelor cu cele mai multe femicide.

Tabelul 8. Ierarhia județelor în funcție de numărul de omoruri comise asupra femeilor (femicide)

2015	2016	2017	2018	2019
Olt 9	București 12	Bacău 17	Iași 15	Galați 13
Bacău 9	Bacău 10	București 12	Galați 11	Bacău 11
Suceava 8	Dolj 8	Iași 11	București 10	Iași 8
Arad 8	Vaslui 8	Galați 9	Vâlcea 8	Constanța 7
Neamț, Galați, Constanța 7	Hunedoara 7	Olt, Constanța 7	Bacău 8	Olt, Brăila 7

Sursa: Parchetul de pe Lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

După această scurtă trecere în revistă a datelor disponibile privind omorurile comise în orașele europene și București, vom trece la prezentarea rezultatelor privind analiza datelor din cercetarea inițiată la începutul pandemiei.

4. Omorurile comise în București. O analiză exploratorie a omorurilor comise în intervalul 2017-2019

Așa cum arătam și la începutul acestui capitol, în multe zone ale lumii există un interes mare pentru a realiza analize complexe privind omorurile comise în marile aglomerări urbane sau în orașe mici. În spațiul european interesul este redus, cele mai multe inițiative limitându-se doar la a colecta date privind unele tipuri de omoruri comise în capitalele europene sau în orașe mari. În România, studiile focusate pe analiza criminalității din mediul urban sunt puține. Analizele privind factorii de risc și particularitățile omorurilor comise în marile aglomerări urbane, marile orașe sau în orașele de talie mică și mijlocie sunt la fel de puține, dacă nu lipsesc. În contextul în care recent un oraș de talie mică precum Caracal (populație 33.479 de locuitori – Centrul National de Informare și Promovare Turistică în Municipiul Caracal) s-a confruntat cu un caz de omor în serie dificil de instrumentat și de explicat, am decis să inițiem analize focusate pe omorurile din mediul urban, fără a neglija însă omorurile din mediul rural. Resursele umane și financiare de care dispuneam la momentul inițierii cercetării ne-au determinat să ne limităm doar la o comunitate urbană. Am ales să analizăm datele privind omorurile comise în București din mai multe considerente: 1) exista o colaborare între cercetători și ofițerii de poliție din cadrul Serviciului Omoruri, colaborare care facilita derularea în bune condiții a cercetării; 2) municipiul București este cel mai mare oraș și singurul oraș din România care are o populație de aproximativ 2 milioane de locuitori; 3) este singurul oraș pentru care Direcția Generală de Poliție a organizat un serviciu special care instrumentează cazurile de omoruri – Serviciul

Omoruri; 4) există o tendință de creștere a numărului de omoruri comise în București; 5) numărul mare de cazuri de femicid comise în acest oraș; 6) autorii au mai fost implicați în realizarea unor studii privind unele tipuri de omoruri comise în București sau la nivel național. În acest context, am inițiat cercetarea la începutul anului 2020. Bineînțeles că, după două luni de la începutul proiectului de cercetare, ne-am văzut constrânși să ne adaptăm și la condițiile pandemiei SARS-Cov-2. Adaptarea a fost făcută astfel încât să reușim să finalizăm majoritatea obiectivelor propuse.

Metodologia cercetării

Metodologia cercetării a inclus utilizarea unor metode și tehnici adaptate la necesitățile proiectului și la dificultățile asociate abordării acestei teme de cercetare. În contextul declanșării pandemiei generate de SARS-Cov-2, pentru unele obiective stabilite inițial a fost necesară adaptarea metodologiei la condițiile specifice pandemiei. Colaborarea cu Serviciul Omoruri a continuat, dar activitățile de cercetare au fost desfășurate cu dificultate din motive de ordin sanitar; contactele au fost mult diminuate ca urmare a intrării în carantină și izolare a unor membri ai echipei, întâlnirile de lucru s-au desfășurat doar cu reprezentanți ai Serviciului Omoruri, materialele au fost transmise prin e-mail.

Studiul a avut ca scop principal analiza datelor privind omorurile comise în București în scopul elaborării unui model experimental de intervenție și prevenire a omorurilor adaptat pentru unele tipuri/subtipuri de omoruri. În acest sens, printre obiectivele cercetării s-au numărat:

1. Analiza tendințelor de evoluție a omorurilor în general și a unor tipuri și subtipuri, în special.
2. Elaborarea bazei de date *ORAPO-Omorurile comise în București 2017-2019*¹⁹, structurată pe trei dimensiuni: 1) date privind autorul; 2) date privind omorul și 3) date privind victima/martorii/supraviețuitorii.
3. Identificarea factorilor de risc individuali, relaționali, comunitari, societali și a factorilor de risc situaționali.

Metode și instrumente de cercetare

Metodologia cercetării a presupus utilizarea unor metode și tehnici de cercetare accesibile în contextul restrângerii contactului direct cu subiecții. Prin urmare, am folosit următoarele metode și tehnici:

1. *Analiza datelor statistice privind omorul înregistrat la nivel mondial, european, național și la nivelul municipiului București* a fost utilizată pentru datele privind omorul, omorul comis în familie, omorul comis asupra copiilor și femicidul. Au fost solicitate date privind omorul de la Inspectoratul General al Poliției Române și de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. De asemenea, au fost extrase și prelucrate date din publicațiile Eurostat.

2. *Analiza documentelor incluse în dosarele penale ale persoanelor care au comis omor* în București, în intervalul 2017-2019.

Pentru culegerea datelor, dr. Balica Ecaterina a elaborat o *Fișă de înregistrare Omor – ORAPO* – care a fost discutată și modificată conform sugestiilor făcute de către reprezentanții Serviciului Omoruri. În *Fișa de înregistrare ORAPO* nu au fost incluși itemi referitori la date cu caracter personal

---

¹⁹ Intervalul de timp precizat este valabil doar pentru omor. Intervalul de timp pentru alte tipuri de omor (femicid, filicid, omor-sinucidere etc) va fi diferit și va varia în funcție de volumul de muncă necesar pentru culegerea datelor.

care ar fi putut permite identificarea subiectului. În scopul protejării datelor personale, ofițerii din cadrul Serviciului Omoruri au stabilit o modalitate de codificare a datelor privind numele și prenumele persoanelor implicate în dosar. Astfel s-a asigurat anonimizarea datelor referitoare la persoanele care au comis omoruri și la celelalte persoane care au furnizat informații pe parcursul anchetelor și despre care există informații în cadrul dosarelor penale. Fiecărui subiect/persoană care a comis omor i-a fost alocat un cod. Fiecărei persoane care a avut în dosar calitatea de victimă/martor/supraviețuitor i-a fost alocat un cod. Lista cu aceste coduri este păstrată la sediul Serviciului Omoruri.

Baza de date ORAPO – Omorurile comise în București (2017-2019)

Activitățile de cercetare în scopul culegerii, arhivării, prelucrării statistice și de cercetare științifică au fost planificate după cum urmează:

1. Activități de extragere a datelor din dosarele penale ale cazurilor de omor comise în București (mai-iunie 2021);
2. Activități de înregistrare a datelor în baza de date SPSS ORAPO – Omorurile comise în București 2017-2019 (noiembrie 2021).
3. Activități de analiză statistică a datelor din baza de date ORAPO – Omorurile comise în București 2017-2019 (noiembrie-decembrie 2021).
4. Activități de prelucrare și interpretare a datelor statistice din baza de date ORAPO – Omorurile comise în București 2017-2019 și elaborarea unui raport de cercetare (decembrie 2021-februarie 2022).

În prima fază a proiectului a fost elaborată o bază de date *ORAPO – Omorurile comise în București 2017-2019*. Datele din Fișa de înregistrare Omor – ORAPO au fost introduse într-o bază de date elaborată în SPSS care conține variabile privind agresorul, victima, actul de violență și supraviețuitorii. Baza de date conține doar informații codificate care vor fi prelucrate statistic și analizate de către membrii ORAPO și ofițeri din cadrul Serviciului Omoruri. Informațiile privind numele și prenumele autorului omorului/ victimei/victimelor/martorilor/supraviețuitorilor nu au fost incluse în baza de date. Fișele de înregistrare a datelor privind cazurile de omor conțin coduri atribuite pentru fiecare agresor/victimă/martor/supraviețuitor. Baza de date conține doar coduri pentru fiecare autor/victimă/martor/supraviețuitor.

Etica cercetării

În vederea respectării și garantării normelor de etică și deontologie ale cercetării, proiectul „Violența letală – particularități, factori de risc, strategii de intervenție și prevenire” a fost realizat în acord cu principiile deontologice ale oricărei cercetări de teren și cu respectarea legislației interne și a cadrului normativ al Consiliului Europei. De asemenea, proiectul de cercetare a fost supus aprobării *Comisiei de etica cercetării* din cadrul Institutului de Sociologie al Academiei Române. Coordonatorul proiectului și reprezentanții Serviciului Omoruri au evaluat implicațiile preluării datelor referitoare la caracteristicile individuale și psihosociale ale persoanelor care au comis omor, a victimelor/martorilor și supraviețuitorilor. Din acest motiv, au decis ca datele să fie extrase din dosare și introduse în baza de date doar de către personal cu experiență în domeniul investigării – ofițeri și subofițeri din Serviciul Omoruri – și cercetării științifice privind omorul – dr. Balica Ecaterina. Aceștia au avut, datorită experienței lor profesionale și formării speciale pentru această

cercetare, capacitatea de a respecta prevederile legislative și normele eticii și deontologiei profesionale privind confidențialitatea datelor și protecția datelor cu caracter personal.

Rezultatele cercetării privind omorurile comise în București

a) Tipuri de omoruri comise în București, în intervalul 2017-2019

Analiza datelor rezultate din proiectul de cercetare inițiat la nivelul Capitalei a evidențiat faptul că în intervalul analizat au fost comise 40 de omoruri: 17 omoruri în 2017, 10 omoruri în 2018 și 13 cazuri în 2019. Mai mult de două treimi dintre omoruri au fost comise în spațiul familial (26 cazuri/65%). O treime din omorurile comise în familie au avut loc în 2017 (12 cazuri). Nouă cazuri au fost comise în 2018 și 5 cazuri în 2019. O cincime dintre omorurile înregistrate au fost femicide (22.5%, 9 cazuri). Numărul cazurilor de filicid a fost redus (2 cazuri), la fel și numărul cazurilor de fratricid (2). Patru părinți (3 tați și o mamă) au fost uciși în intervalul analizat (vezi Tabelul 9).

Tabelul 9. Tipuri de omoruri comise în București (2017-2019)

Tipuri de omoruri	2017	2018	2019
Omor în familie	12/213	9/207	5/197
Omor între parteneri intimi	8	2	3
Femicid comis de parteneri intimi	5	1	3
Filicid	1		1
Fratricid/sorocid	1		1
Paricide (mame și tați)	0+2	1+1	
Rude ucise (veri, unchi, bunici)		3	
Vecini/colegi	1+1	0+2	1+2
Necunoscuți	3	1	2
Total	17	10	13

În intervalul analizat, au fost comise și două tipuri de omor mai puțin întâlnite în spațiul nostru: omoruri asociate cu activitatea grupurilor de crimă organizată și omoruri comise între imigranți. Un caz de omor cu 10 agresori și o victimă ucisă a fost înregistrat în contextul unui conflict între grupări de crimă organizată. Un alt caz de omor din capitală a fost comis în cadrul unei comunități de imigranți vietnamezi care lucrau în domeniul construcțiilor (1 agresor/o victimă).

Tabelul 10. Locul comiterii omorului

Sector	2017		2018		2019	
	Număr omoruri	Coeficient de criminalitate	Număr omoruri	Coeficient de criminalitate	Număr omoruri	Coeficient de criminalitate
Sector 1 (3)	0	109,11*	2	106,54*	1	97,16**
Sector 2 (4)	1	104,06*	2	100,77*	1	99,27**
Sector 3 (5)	2	108,03*	2	126,94*	1	132,72*
Sector 4 (4)	1	103,70*	0	89,64**	3	95,46**
Sector 5 (12)	9	68,68***	1	67,48***	2	74,40***
Sector 6 (6)	2	106,40*	2	100,05*	2	93,35**

O treime dintre omoruri (N=12) au fost comise în sectorul 5. Interesant este faptul că, în același interval de timp, sectorul 5 a avut coeficienții de criminalitate cei mai mici, în comparație cu alte sectoare ale capitalei (Tabel 10).

b) Victime

Pentru cele 40 de omoruri analizate au fost înregistrate 42 de victime. În majoritatea cazurilor (38) a fost o singură victimă și doar două cazuri au avut câte 2 victime. Majoritatea victimelor (97.5%) aveau rezidența în mediul urban și doar două victime au avut domiciliu în mediul rural.

Mai mult de jumătate dintre victime au fost femei (23, 55%). Numărul bărbaților uciși a fost mai mic (19, 45%) (Tabel 9). Vârsta victimelor a variat între 20 și 93 de ani. Aproximativ 2/5 dintre omorurile comise în intervalul analizat au avut ca victime persoane cu vârsta peste 60 de ani (15 cazuri, 37.5%). Șapte dintre victimele de vârsta a treia au fost bărbați și opt au fost femei.

Tabel nr. 11. Distribuția victimelor în funcție de gen și vârstă

	2017	2018	2019
Bărbați	7	5	7
Femei	11	6	6
Vârsta			
20-30 ani	5	1	1
31-40 ani	3	1	4
41-50 ani	4	1	2
51-60 ani	1	3	1
61-70 ani	2	4	1
+70 ani	3	1	4
Total	18	10	13

Sub influența alcoolului au fost 2/5 dintre victime (18, 42.8%), iar sub influența drogurilor a fost o singură victimă. O treime dintre victime au avut un nivel de educație scăzut (14, 33.3%), 1/3 un nivel de educație mediu (15, 35.7%) și 16.6% au avut un nivel de educație ridicat (studii universitare).

c) „Orfanii speciali”

Recent a apărut în literatura de specialitate termenul de „orfani speciali” (Baldry, 2016), termen folosit pentru copiii familiei în care a avut loc un omor comis între părinți. Mai precis, este vorba despre acei copii a căror mamă a fost ucisă de către tată. În capitolul de față am extins conținutul acestui termen la toți copiii care au făcut parte din familiile în care unul din părinți a fost ucis de către celălalt părinte. Este o situație în care un părinte este ucis și al doilea părinte intră în sistemul de detenție pentru a executa o pedeapsă privativă de libertate ca urmare a comiterii omorului. Copiii acestor familii reprezintă o categorie specială pentru care instituțiile statului trebuie să găsească soluții, dacă sunt minori. Se vorbește puțin despre acești copii, iar măsurile de suport sunt puțin adaptate la nevoile lor speciale. Se vorbește puțin pentru că ei nu sunt vizibili, nu sunt înregistrați ca atare în statisticile instituțiilor de protecție a copiilor sau a altor instituții. În spațiul public sunt puțin menționați, iar în mediul academic foarte puțini specialiști încearcă să aducă în discuție problematica orfanilor speciali.

În România nu știm numărul copiilor care au rămas fără un părinte ca urmare a unui act de violență letală. Acesta este motivul pentru care am inclus în studiul de față drept obiectiv înregistrarea informațiilor privind orfanii speciali din București. Analiza datelor extrase din dosarele penale a evidențiat faptul că, pentru cele 40 de cazuri de omor au fost identificate 8 cazuri în care au avut loc acte de violență letală între părinți și pentru care au fost identificați copii victime indirecte ale omorurilor. În total am identificat 12 copii care pot fi încadrați în categoria orfanilor speciali, dintre care 5 erau majori (Tabelul 12).

Tabelul 12. Orfanii speciali

	2017	2018	2019
Băieți	3+(1)	1	-
Fete	2	1+(2)	(2)

Notă: Între paranteze au fost trecuți copiii majori.

d) Agresori

Conform rezultatelor analizei celor 40 de cazuri de omoruri, actele de violență au fost comise de 50 de agresori, majoritatea fiind bărbați (45, 90%). Vârsta agresorilor a fost cuprinsă în intervalul 9-74 de ani, cel mai tânăr agresor (9 ani) a fost un copil care și-a ucis bunica. Trei agresori au avut vârsta mai mică de 18 ani: 9 ani, 13 ani și 18 ani.

Tabelul 13. Distribuția agresorilor în funcție de gen și vârstă

	2017	2018	2019
Masculin	14	9	22
Feminin	4	1	-
Vârsta			
9-18 ani	1 (13 ani)	1 (9 ani)	1 (18 ani)
20-30 ani	7	3	8
31-40 ani	2	1	3
41-50 ani	3	3	5
51-60 ani	2		3
61-70 ani	1		1
+70 ani	2	1	1

O pătrime dintre agresori au fost sub influența alcoolului (12, 24%) și 3 agresori au fost sub influența drogurilor. Mai mult de jumătate dintre agresori au avut un nivel de educație scăzut (26, 52%), în timp ce 46% dintre ei au avut un nivel mediu (17, 34%) și ridicat (6, 12%). O pătrime dintre agresori au avut antecedente penale (12, 24%).

e) Relația dintre victime și agresori

Aproximativ jumătate dintre persoanele implicate în actele de violență au fost membrii ai familiei (23, 46%). Doar 8% dintre victime erau prieteni cu agresorul, 6% erau vecini, 4% colegi de muncă. Au existat și situații în care agresorii erau persoane necunoscute victimelor (N=6, 12%).

Tabelul 14. Relația dintre agresor și victimă

Relația dintre agresor și victimă	Număr cazuri (%)
Agresorul și victima erau membrii ai familiei	23 (46)
Victima era fiul agresorului	1
Victima era fiica agresorului	1
Victima era soția agresorului	5
Victima era concubina agresorului	2
Victima era fosta soție a agresorului (divorțați)	1
Victima era fosta soție (despărțiți)	1
Victima era soțul agresoarei	2
Victima era concubinul agresoarei	1
Victima era mama agresorului	1
Victima era tatăl agresorului	3
Victima era fratele agresorului	1
Victima era sora vitregă	1
Victima era bunica agresorului	2
Victima era cumnatul agresorului	1
Victima era prietenul agresorului	4 (8)
Victima era colegul agresorului	2 (4)
Agresorul era vecinul victimei	3 (6)
Agresorul și victima se cunoșteau din vedere	1 (2)
Agresorul era persoană necunoscută victimei	6 (12)

f) Istoricul relației dintre victime și agresori

Prevenirea violenței letale necesită date privind istoricul conflictelor finalizate cu omor. Aceste informații sunt dificil de colectat întrucât necesită contactul cu persoanele situate în proximitatea actorilor implicați în actele de violență și disponibilitatea acestora de a participa la demersurile noastre de culegere a datelor. În plus, trebuie respectate o serie de recomandări privind evitarea revictimizării victimelor și respectarea normelor deontologiei profesionale referitoare la etica cercetării. Pentru a evita victimizarea secundară am încercat să identificăm cât mai multe informații despre evoluția conflictului din analiza dosarelor penale. Din fericire, dosarele penale au inclus și date privind istoricul relației dintre agresori și victime, adică despre actele de violență la care au fost expuse victimele de-a lungul timpului.

Tabelul 15. Istoricul relației dintre victimă și agresor

Victima	Soție/fostă soție	Fică/fiu	Mamă/tată	Bunică	Prieten
Conflicte vechi	7		1	2	
Victima a fost lovită de agresor	3	2	2		
Victima a fost amenințată cu moartea	1		1 mamă		
Certuri și consum de alcool	3				
Conflicte verbale		1	1	2	2

Analiza datelor a evidențiat faptul că pentru 2/5 dintre relații au fost înregistrate conflicte vechi (16, 40%). Tot pentru 2/5 au fost menționate pe parcursul investigațiilor acte de violență fizică anterioare omorului (15, 37.5%). Două victime au fost amenințate cu moartea (o soție și o mamă), iar pentru 3 cazuri au fost consemnate certuri pe fondul consumului de alcool. Pentru 6 cazuri au fost identificate conflicte verbale anterioare (vezi Tabelul 15).

g) Date privind actele de violență

Numărul omorurilor comise în timpul nopții (N=26) a fost de două ori mai mare decât cel al omorurilor comise în timpul zilei (N=13). Acesta poate fi și motivul pentru care doar mai puțin de jumătate dintre ele au avut loc în prezența martorilor (18). Printre martori s-au numărat membrii ai familiilor agresorilor (5) și victimelor (2), vecini (5), colegi (4) și prieteni (2).

Mai mult de jumătate dintre omoruri au fost comise în locuința victimei (16), agresorului (2) sau în locuința comună (4). Cinci au fost comise pe stradă, iar o treime au avut loc în alte spații (locul de muncă, canal, parc public, în exteriorul locuinței, cămin. Victimele au fost ucise prin lovire cu țeavă metalică (29), cu bâte din lemn (7), prin împușcare (1), prin împingere în fața metroului (1) sau de la etaj (1), strangulare (2) și sufocare (1).

Concluzii

În comparație cu ratele omorurilor înregistrate la nivelul capitalelor europene sau a celor din sud-estul Europei, municipiul București pare să se mențină printre orașele cu o rată mică a omorurilor. Analiza longitudinală a datelor pentru ultimii zece ani a arătat că, deși numărul omorurilor înregistrate crește, ratele omorului înregistrate la nivelul capitalei se mențin într-o tendință descrescătoare. Scăderea numărului de omoruri a avut loc în contextul în care criminalitatea înregistrată la nivelul poliției a scăzut. Interesant este faptul că numărul omorurilor comise în sectoarele cu un coeficient de criminalitate mare este mai mic decât numărul omorurilor comise în sectoarele cu un nivel al criminalității evaluat de către indicatorii poliției ca fiind scăzut. În general, omorurile au avut o singură victimă și au fost rezultatul unei agresiuni inițiate de un singur agresor. Aproape jumătate dintre omorurile analizate au fost comise în spațiul familial, între membrii familiei. Ponderea femicidelor în totalul omorurilor a fost de aproape 2/3 din totalul omorurilor. Mai precis, una din două victime ucise în București a fost femeie. Două cincimi dintre victimele omorurilor au avut vârsta peste 60 de ani. În acest context putem spune că femeile și vârstnicii reprezintă două categorii de persoane expuse riscului de a fi ucise în acest oraș. Printre cazurile de omor comise în capitală s-au numărat și omoruri comise de către agresori a căror vârstă a fost mai mică de 18 ani. Au fost comise însă și acte de violență letală care au implicat participarea unui număr mare de agresori, acte de violență care, deși sunt în număr mic, ridică o serie de probleme care necesită analize suplimentare dificil de realizat doar de către mediul academic. Este vorba despre omorurile comise în contextul conflictelor dintre grupurile de crimă organizată sau clanurile interlope.

Analiza realizată la nivelul capitalei a evidențiat o serie de particularități ale omorurilor comise în acest oraș și a permis conturarea unei strategii adecvate de colectare a datelor privind omorurile comise în mediul urban din România.

***

Mulțumiri

Autorii mulțumesc comisarului-șef Bocu Iulian (șeful Biroului Omoruri), comisarului-șef Bornăgel Claudiu (șeful Biroului Morți Suspecte și Ucideri din Culpă) și comisarului-șef Trandafir Bogdan (șeful Biroului Agresiuni Sexuale) din cadrul Serviciului Omoruri (Direcția Generală de Poliție a Municipiului București) care au participat la culegerea datelor privind omorurile comise în București.

BIBLIOGRAFIE

Adelman, R.; Reid, L.W.; Markle, G.; Weiss, S.; Jaret, C. (2017), *Urban crime rates and the changing face of immigration: Evidence across four decades*, Journal of Ethnicity in Criminal Justice, 15, DOI:10.1080/15377938.2016.1261057;

Baldry, A.C.; Cinquegrana, V. (2016), *Linee guida d'intervento per gli special orphans*, https://www.direcontrolaviolenza.it/wp-content/uploads/2016/10/lineeguida-switc-off_italiano.pdf;

Balica E. (2022), *Copilul, victimă a violenței letale. Modele de intervenție și de prevenire a expunerii copiilor la violență*, în: Bădescu & Pantelimon (coord.), *România socială. Fețe ale schimbării. Procese, probleme, situații sociale*, Editura Academiei Române;

Balica, E. (2021), *Femicidul în România*, în: Balica, E., *Observatorul Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor – Raport de activitate 2021*, nepublicat;

Cassell P. (2020), *Explaining the Recent Homicide Spikes in U.S. Cities: The 'Minneapolis Effect' and the Decline in Proactive Policing*, The Federal Sentencing Reporter, S.J. Quinney College of law legal studies research paper series, <https://dc.law.utah.edu/scholarship>;

Costa, J.H.; da Silva Câmara, H.M.; de Sousa Brandão T.; Ivenio do Espírito Santo Hermes Junior (2018), *Spatial distribution (2015-2017) of homicides in the city of Natal/RN (Brazil) and its (non-)relations with touristic areas*, International Journal of Safety and Security in Tourism/Hospitality;

Cros, J.; Alvarez, J.C.; Sbidian, R.; Charlier, P.; de la Grandmaison G.L. (2012), *Homicidal deaths in the Western suburbs of Paris: a 15-year-study*, American Journal of Forensic Medicine and Pathology, 33(4), doi: 10.1097/PAF.0b013e318267715c;

Direcția Generală de Poliție a Municipiului București (2022), *Evaluarea activităților desfășurate de Direcția Generală de Poliție a Municipiului București 2021*, 02.02.2022, https://b.politiaromana.ro/files/pages_files/Evaluarea_activitatii_DGPMB_pentru_anul_2021.pd;

Eurostat (2020), *Standardised death rate due to homicide by sex number per 100 000 persons*, 02.06.2020, https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_16_10/default/table?lang=en;

Eurostat (2022), *Intentional homicide and sexual offences by legal status and sex of the person involved - number and rate for the relevant sex group (crim_hom_soff)*, <https://ec.europa.eu>;

Eurostat (2022), *Intentional homicide victims in largest cities by sex (crim_hom_vcit)*, [https://ec.europa.eu/eurostat/web/crime/data/database#:~:text=Intentional%20homicide%20victims%20in%20largest%20cities%20by%20sex%20\(crim_hom_vcit](https://ec.europa.eu/eurostat/web/crime/data/database#:~:text=Intentional%20homicide%20victims%20in%20largest%20cities%20by%20sex%20(crim_hom_vcit);

Eurostat (2022), *Intentional homicide offences in largest cities (crim_hom_ocit)*, <https://ec.europa.eu/eurostat/>;

Gimenez, G.; Liubov, T.; Svitková, K.; Barrado B. (2021), *Cities and Violence: An Empirical Analysis of the Case of Costa Rica*, dados, Rio de Janeiro, 64 (1): e20190127;

- Kegler, S.R.; Linda, L.; Dahlberg, A; Vivolo-Kantor, M. (2021), *A descriptive exploration of the geographic and sociodemographic concentration of firearm homicide in the United States 2004-2018*, Prev Med. 2021, December, 106767, doi:10.1016/j.ypmed.2021.106767;
- Lecomte, D; Fornes, P. (1998), *Homicide followed by suicide: Paris and its suburbs, 1991-1996*, Journal of Forensic Science, 1998 Jul; 43(4), PMID: 9670496;
- Messner, S.F.; Anselin, L.; Baller, R.D.; Hawkins, D.F.; Deane, G.; Tolnay, S.E. (1999), *The Spatial Patterning of County Homicide Rates: An Application of Exploratory Spatial Data Analysis*, Journal of Quantitative Criminology, 15(4);
- Ministerul Afacerilor Interne (2022), I.G.P.R., Direcția Cazier Judiciar, Statistici si Evidențe Operative, *Statistica principalelor activități desfășurate de Poliția Română 2010-2021*, <https://www.politiaromana.ro/ro/utile/statistici-evaluari/statistici>;
- Pyrooz, D.C. (2011), *Structural Covariates of Gang Homicide in Large U.S. Cities*, Journal of Research in Crime and Delinquency, <https://doi.org/10.1177/0022427811415535>;
- Solarino, B.; Nicoletti, E.M.; Di Vella, G. (2007), *Fatal firearm wounds: a retrospective study in Bari (Italy) between 1988 and 2003*, Forensic Science International, 168(2-3), doi: 10.1016/j.forsciint.2007.01.023, Epub 2007, Feb 23, PMID: 17321708;
- Stöckl, H.; Balica, E. (2021), *Child homicides in Romania, Bucharest 2005-2015*, The Journal of Forensic Psychiatry Psychology, DOI: [10.1080/14789949.2021.1925729](https://doi.org/10.1080/14789949.2021.1925729);
- Rosenfeld, R.; Gaston, S.; Spivak, H.; Irazola, S. (2017), *Assessing and Responding to the Recent Homicide Rise in the United States*, National Institute of Justice, <https://www.NIJ.gov>;
- Silva C.; Melo, S.; Santos, A; Almeida Junior, P.; Sato, S.; Santiago, K.; Sá, L. (2020), *Spatial Modeling for Homicide Rates Estimation in Pernambuco State-Brazil*, International Journal of Geo-Information, 9(740), doi:10.3390/ijgi9120740, www.mdpi.com/journal/ijgi;
- Schober, D.J.; Hunt, B.R; Benjamins, M.R.; Saiyed, N.S.; Silva, A.; De Maio, F.G.; Homan, S.M. (2021), *Homicide Mortality Inequities in the 30 Biggest Cities in the U.S.*, American Journal of Preventive Medicine, 60(3);
- Stiven, T. (2016), *Violent Caracas: Understanding Violence and Homicide in Contemporary Venezuela*, IJCV, 10(1);
- United Nations Office on Drugs and Crime (2019), *Global study on homicide. Killing of children and Young adults*, Vienna, https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet_6new.pdf;
- United Nations Office on Drugs and Crime (2019), *Global Study on homicide. Executive summary*. Vienna, <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf>;
- United Nations Office on Drugs and Crime (2019), *Global study on homicide Homicide: extent, patterns, trends and criminal justice response*, Vienna, <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet2.pdf>;
- Webster, S.; Lawton, G.; Graham Barnard, E.B. (2020), *Violent death in London: in the news, but not in the database*, Emergency Medicine Journal, 37(8) <http://dx.doi.org/10.1136/emmermed-2020-209468>.

OMORURILE COMISE DE MINORI. DESCRIEREA CONTEXTULUI DE PRODUCERE, A CARACTERISTICILOR VICTIMELOR ȘI AUTORILOR

Adriana-Anca CUȘMIR

În reprezentarea socială, copiii sunt portretizați ca ființe inocente, lipsite de răutate, care au nevoie de ocrotirea și protecția adulților (Saracento, 1984; Johnny, 2006; Savahl, 2010; Norozi și Moen, 2016). În aceste condiții, săvârșirea de către minori a unor fapte de o gravitate extremă – suprimarea vieții unui om – contravine așteptărilor și frapează mentalul colectiv, producând o emoție puternică la nivelul corpului social. Totodată, întrucât rolul adulților și al comunității este acela de a proteja și socializa copiii (ONU, 1989), comiterea unor acte de violență este percepută ca un eșec al acestor funcții sociale și un indicator al funcționării improprie a instanțelor socializatoare, fapt ce atrage atenția întregii societăți, implicit și a cercetătorilor, în vederea identificării factorilor de risc ce au produs această „anomalie”.

În demersul de prevenire a unor comportamente delincvente, literatura de specialitate s-a concentrat îndeosebi pe identificarea acelor factori de risc care favorizează încălcarea legii astfel că există un număr mare de lucrări care au analizat și descris acele caracteristici ce predispun un copil la o conduită infracțională, în general, sau la săvârșirea unor infracțiuni violente și, în particular, omoruri (Busch *et al*, 1990; Heide, 2003; Acero Gonzalez *et al*, 2007; Dicataldo și Everett, 2008; DeLisi *et al*, 2014; Baglivio & Wolff, 2017; Teixeira Schorr *et al*, 2019). Deși există mai puține studii privind caracteristicile omorurilor comise de minori și tineri, analizele realizate în alte state au permis colectarea unor informații importante și crearea unei imagini privind principalele trăsături ale omorurilor comise de copii (Loper & Cornell, 1996; Lotke, 1997; Roe-Sapowitz, 2009; Heide *et al*, 2011; Heide & Sellers, 2014; Woodworth *et al*, 2013; Gerard *et al*, 2014, 2015), precum și reliefaarea asemănărilor sau deosebirilor față de faptele de acest tip săvârșite de adulți (Carcach, 1997; Bricknell & Bryant, 2018).

1. Date statistice privind omorul comis de minori

Datele culese în diverse țări arată că omorurile cu autori minori reprezintă sub o zecime din totalul omorurilor comise pe teritoriul unui stat, ponderea lor variind în jurul valorii de 2% în Finlanda (Ganpat *et al*, 2011, p. 88), 4% în Țările de Jos (Ganpat *et al*, 2011, p. 88), 4.7% în SUA (OJJDP, 2020), 6% în Australia (Bricknell & Bryant, 2018, p. 3), Suedia (Ganpat *et al*, 2011, p. 8) sau Anglia și Țara Galilor (Francis *et al*, 2004). În Italia, în 2017, după decizia procurorului, au fost înregistrate 25 de omoruri intenționate comise de minori față de 1072 comise de adulți (Istituto Nazionale di Statistica, 2021). În Croația, în decurs de 10 ani, faptele comise de minori au reprezentat 10.4% din omorurile și tentativele produse în regiunea Split Dalmatian (Britvic *et al*, 2006, p. 144).

De asemenea, raportându-ne la totalul autorilor, datele confirmă o implicare scăzută a minorilor în comiterea de omoruri, aceștia reprezentând aproximativ 7% din totalul autorilor de omor în SUA (OJJDP, 2020) și Australia (Bricknell & Bryant, 2018, p. 3). În Irlanda, în perioada 1992-1996, doar 17 minori au comis omoruri, reprezentând 9.1% din totalul autorilor de omor (Dooley, 2001, p. 11).

2. Caracteristici socio-demografice ale minorilor implicați în comiterea de omoruri

2.1. Sexul autorilor minori

Băieții reprezintă majoritatea autorilor minori de omor. Fetele au o implicare mult mai scăzută în comiterea acestui tip de infracțiune. Acestea au reprezentat doar 9.4% dintre autorii minori din SUA, în 2019 (OJJDP, 2020), aproximativ 12% din totalul autorilor minori, pe parcursul a 25 ani, în Australia (Bricknell & Bryant, 2018, p. 4) sau 12.6% în Canada, în perioada 1990-2008 (Woodworth *et al*, 2013, p. 9).

Literatura de specialitate se remarcă printr-un număr scăzut de studii ce analizează comparativ omorurile comise de fete și băieți, majoritatea abordând exclusiv omorurile comise de autorii de sex masculin. În plus, în cazul în care, în analiză, sunt incluse și omorurile comise de fete, comparațiile trebuie privite cu precauție având în vedere numărul mic de fapte în care au fost implicate acestea. Studiile efectuate până în prezent au identificat unele particularități ale omorului în funcție de sexul autorului/autorilor. Astfel, analiza unui eșantion de 38.749 de persoane arestate pentru omor în perioada 1984-1993, în SUA, a arătat că, spre deosebire de băieți, fetele comit mai degrabă omorurile pe fondul unor conflicte interpersonale și mai puțin în contextul comiterii altei infracțiuni (cum ar fi tâlhăria),ucid într-un procent mai mare persoane sub 13 ani și comit mai degrabă omorul prin înjunghiere (Loper & Cornell, 1996). De asemenea, analiza omorurilor comise de minori în SUA, în perioada 1976-2005 (40.000 fapte cu o singură victimă) a identificat unele diferențe între băieți și fete în ceea ce privește vârsta și genul victimei, relația victimă-autor, numărul autorilor, dar și armele folosite și circumstanțele omorului (Heide *et al*, 2011).

Studiile efectuate lansează, totodată, ipoteza unor diferențieri de natură psihologică între minorii de sex feminin și masculin autori de omoruri. Astfel, în rândul fetelor a fost identificată o rată mai mare a unor probleme grave relaționate de consumul de substanțe interzise, deși prevalența consumului este mai mică decât în cazul băieților (Roe-Sepowitz, 2009). Totodată, în cazul minorelor autoare de omor a fost raportată o rată mai ridicată de abuzuri în copilărie sau probleme mentale, precum și de gânduri suicidale, depresie, anxietate, mânie sau iritare decât în rândul băieților (Roe-Sepowitz, 2009).

Anumite diferențe au fost constatate inclusiv în cazul analizării faptelor de omor comise, în SUA, de copii cu vârsta mică, 6-10 ani, împotriva unei victime unice. Datele au confirmat ponderea mai ridicată a fetelor care comit omorul prin înjunghiere cu cuțitul,ucid copii mici (victimă sub 5 ani) sau un membru al familiei (Sellers & Heide, 2011).

Implicarea scăzută a fetelor, dar și diferențierile între băieți și fete, în ceea ce privește tipologia victimei, mai precis vârsta acesteia, sunt confirmate de studii din Australia. În perioada 1994-2001, în New South Wales, doar 5 fete au fost condamnate pentru omor, comparativ cu 39 de băieți, victimele acestora având o vârstă mai scăzută comparativ cu cea înregistrată în rândul persoanelor ucise de băieți (Keane, 2004, p. 61).

Datele din spațiul european confirmă numărul scăzut de omoruri comis de minore. În Italia, în 2019, între cei 19 autori minori de omor voluntar denunțați sau arestați de poliție s-au aflat doar 2

fete (Istituto Nazionale di Statistica). Participarea scăzută a fetelor este întărită de date din Croația, unde, în decurs de 10 ani, în regiunea Split-Dalmatian, a fost identificată o singură minoră ce a comis omor (Britvic *et al*, 2006, p. 144) sau Anglia și Țara Galilor (Rodway *et al*, 2011).

2.2. Tipuri de omoruri comise de minori

Participarea minorilor la omoruri ia fie o formă individuală (minorul este autor unic al faptei) sau de grup (omorul a fost comis de mai mulți autori, minori sau minor/i împreună cu adulți). Datele culese în alte state arată că, din totalul omorurilor la care au participat minorii în calitate de autori, în aproximativ jumătate fapta a fost comisă de un singur autor. Astfel, în SUA, dintre cele 766 de omoruri la care au participat minorii în 2019, 384 (50.1%) au fost comise de un singur autor minor, 81 (10.6%) de mai mulți minori, iar în 301 fapte (39.3%) au existat mai mulți autori, dintre care cel puțin un minor și un adult (OJJDP, 2020).

Datele indică, totodată, unele schimbări înregistrate în ceea ce privește tipologia omorurilor de-a lungul timpului. Astfel, în SUA, în ultimii 20 de ani, în ansamblul omorurilor cu autori minori, a scăzut ponderea celor comise de un singur autor minor, în paralel cu creșterea procentului celor comise în participație de minori și adulți (OJJDP, 2020).

O dinamică asemănătoare se înregistrează și în Canada, unde ponderea omorurilor comise de un singur minor a scăzut de la 84.1%, în perioada 1961-1983, la 35.6%, în perioada 1990-2008 (Woodworth *et al*, 2013, p. 8).

De asemenea, în Australia, în perioada 1989-2014, 51% dintre omorurile în care au fost implicați copii au fost comise de un singur autor minor, în 34% dintre cazuri omorul a fost comis de minor/i împreună cu adult/i și în 13% de un grup format doar din minori (Bricknell & Bryant, 2018, p. 4). Distribuția este similară în cazul în care analizăm minorii condamnați pentru omor. Astfel, în Australia, New South Wales, în perioada 1994-2001, 44 de minori au fost condamnați pentru implicarea în 36 de omoruri (din 536 total omoruri pentru care a fost pronunțată o hotărâre judecătorească în perioada respectivă), dintre care: 23 au fost comise de un singur autor minor, 6 de mai mulți minori și 7 de minori și adulți (Keane, 2004, p. 60).

Situația este similară în cazul omorurilor comise de copii cu o vârstă scăzută. Dintre cele 146 de omoruri comise în 16 state americane, în perioada 2005-2012, de copii cu vârsta până la 14 ani (inclusiv), în 94 a existat un singur autor/suspect, 52 au fost comise de mai mulți autori, iar în 8 cazuri unul dintre ceilalți participanți avea, de asemenea, până în 15 ani (Hemenway & Solnick, 2017, p. 2).

2.3. Vârsta autorilor minori

Din datele existente se observă că majoritatea omorurilor sunt comise de adolescenți aproape de vârsta majoratului, iar comiterea de omoruri la vârste mici pare a fi mai degrabă un fenomen izolat. În SUA, 71.2% dintre minorii care au comis omoruri în 2019 aveau vârsta de 16-17 ani (OJJDP, 2020). Doar 17,1% aveau 15 ani, în timp ce 69 (7.1%) aveau 14 ani. Din totalul autorilor minori, numai 4.6% (45) aveau sub 14 ani (OJJDP, 2020). De asemenea, în Canada, în perioada 1990-2008, cei mai mulți autori minori aveau la momentul comiterii faptei 16-17 ani (64.3%) (Woodworth *et al*, 2013, p. 7). Copiii de 14 ani au reprezentat 8.9% dintre autorii minori, iar cei sub 14 ani, 6% (Woodworth *et al*, 2013, p. 7). După cum observă unii autori, în Canada, ponderea minorilor de 16-17 ani care au comis omoruri este dublă față de cea a copiilor de 12-15 ani (Woodworth *et al*, 2013, p. 11).

În Australia, dintre cei 44 de minori condamnați pentru omor, în New South Wales, în perioada 1994-2001, mai mult de jumătate (23) aveau 17 ani și un sfert (12) aveau 16 ani. Doar 5 minori aveau 13-14 ani la data comiterii faptei și toți erau de sex masculin (Keane, 2004, p. 61).

Implicarea scăzută a minorilor cu vârste mici în comiterea de omoruri este confirmată de date din Europa. În 2017, în Italia, dintre cei 19 de autori minori care au comis un omor voluntar, 3 aveau 14-15 ani și 16 aveau 16-17 ani (Istituto Nazionale di Statistica). Raportând numărul de autori față de care s-a decis începerea acțiunii penale la 100.000 locuitori din grupa de vârstă respectivă, rata este de 0,26 pentru grupa de vârstă 14-15 ani și 1,04 pentru grupa 16-17 ani, comparativ cu 0,15 per total (Istituto Nazionale di Statistica). Totodată, în Irlanda, în decurs de 5 ani, niciun copil sub 15 ani nu a comis un omor (Dooley, 2001, p. 11), în timp ce în Croația, în regiunea Split Dalmatian, în decurs de 10 ani, doar 4 dintre cei 19 autori minori de omor (sau tentativă) aveau sub 16 ani (Britvic *et al*, 2006, p. 144).

În aceste condiții, unul din dezavantajele studiilor realizate la nivel global asupra omorului comis de minori este reprezentat de numărul mic de fapte comise de minori sub 14 ani, concluziile analizelor realizate până în prezent fiind uneori contradictorii. Unele studii nu au identificat diferențe între cele două categorii menționate în ceea ce privește tipologia agresorilor (etnie, situație familială, existența fraților, statut socio-economic, victimă a abuzurilor fizice, sexuale sau psihologice, probleme de conduită, probleme psihologice, psihiatrice, utilizarea de medicamente psihiatrice, acte infracționale săvârșite anterior, violență, victimă a bullyingului, apartenența la găști de cartier, consum de alcool sau droguri, tentative de sinucidere), tipologia victimelor (gen, vârstă, etnie, statut socio-economic), relația victimă-infractor sau instrumentele folosite la comiterea faptei (Hammond & Ioannou, 2015). De asemenea, comparând omorurile comise de pre-adolescenți și adolescenți, Shumaker și Prinz (2000) apreciază că nu există dovezi care să susțină o etiologie diferită între cele două categorii analizate.

Alte studii, realizate pe o perioadă lungă și pe eșantioane mai mari, au relevat însă unele diferențe între omoruri în funcție de vârsta autorului. O analiză a caracteristicilor minorelor arestate în SUA pentru omor, în perioada 1976-2007, a identificat unele diferențe între minorele cu vârsta între 6-12 ani și 13-17 ani ce au comis omoruri (cu o singură victimă), în ceea ce privește vârsta și genul victimei, relația victimă-autor, instrumentele folosite, numărul infractorilor și circumstanțele omorului, un procent mult mai mare dintre fetele cu vârstă mică comițând omorurile pe fondul unui conflict, în timp ce minorele de 13 ani și peste săvârșesc, într-o pondere mai mare, omorurile în contextul altei infracțiuni (Heide & Sellers, 2014).

2.4. Relația dintre victime și minori

În ceea ce privește victimele omorurilor comise de minori, datele arată că acestea sunt mai degrabă cunoștințe sau prieteni ai copiilor. În SUA, în 2019, mai mult de jumătate (59%) dintre cazurile de omor cu autori minori, calculate din totalul cazurilor cu privire la care există informații privind relația victimă-autor, au fost îndreptate împotriva unui prieten/cunoștință a copilului (OJJDP, 2020). În comparație, în 28.6% din situații victima era o persoană necunoscută autorului, iar 12.3% dintre omoruri au fost comise împotriva unui membru de familie. Această ierarhie s-a păstrat în ultimii 30 de ani, cele mai multe omoruri comise de minori având ca victime prieteni/cunoștințe ale copiilor. În ceea ce privește dinamica, numărul omorurilor comise de minori a scăzut, această scădere fiind însă mai accentuată în cazul faptelor comise asupra unor străini sau cunoștințe și mai redusă în cazul

omorurilor comise asupra rudelor (OJJDP, 2020). Surse europene arată o imagine asemănătoare: în Irlanda, cele mai multe victime au fost prieteni sau cunoștințe ale autorilor, urmați de membri de familie și necunoscuți (Dooley, 2001, p. 11).

În opoziție, datele colectate în Canada arată o imagine diferită, dar și o modificare a tipologiei omorurilor comise de minori de-a lungul timpului. În perioada 1961-1983, procente aproximativ egale dintre omorurile comise de minori erau reprezentate de faptele săvârșite împotriva unui membru de familie, unui prieten/cunoștință și împotriva unei persoane necunoscute (Woodworth *et al*, 2013, p. 7). În perioada 1990-2009, preponderente au devenit omorurile comise împotriva unor persoane necunoscute (54.4% dintre omorurile comise de minori) în timp ce ponderea faptelor comise împotriva unui prieten/cunoștință a scăzut la 29.1%, iar a celor comise împotriva unei rude la 16.5% (Woodworth *et al*, 2013, p. 7).

Alte studii realizate nuanțează această imagine, introducând variabile noi în analiză: tipologia autorilor. Astfel, în studiul lor asupra caracteristicilor omorurilor comise de minori în Australia, în perioada 1989-2014, S. Bricknell și W. Bryant analizează caracteristicile omorurilor în funcție de trei categorii: omoruri cu autor unic minor, omoruri comise de mai mulți autori minori (fără participarea unor autori majori) și omoruri cu autori multipli minori și majori (2018). În timp ce omorurile săvârșite de un autor unic minor au, în principal, drept victime cunoștințe/prieteni (44%) și membri de familie (31%), cele comise de autori multipli minori sunt, în principal, îndreptate împotriva unor persoane necunoscute (63%) și, în mai mică măsură, împotriva prietenilor/cunoștințelor – 25% din incidente (Bricknell și Bryant, 2018, p. 6). În ceea ce privește omorurile săvârșite de autori minori și majori, procente similare dintre acestea sunt îndreptate împotriva unor cunoștințe/prieteni (46%) și persoane necunoscute (43%) (Bricknell și Bryant, 2018, p. 6).

Ipoteza comiterii unui număr mic de omoruri împotriva membrilor de familie este confirmată de studii din Anglia și Țara Galilor, majoritatea persoanelor ucise de minori fiind cunoștințe sau străini (Rodway *et al*, 2011).

2.5. Caracteristicile victimelor

Un alt aspect analizat în studiile din alte state a vizat vârsta victimelor omorurilor comise de minori. Datele colectate în Australia arată că majoritatea victimelor sunt persoane adulte (78%), urmate de adolescenți cu vârste între 10-17 ani (17%), în timp ce copiii sub 10 ani reprezintă doar o pondere mică dintre victime (4%) (Bricknell & Bryant, 2018, p. 6). În funcție de tipologia autorului, există unele particularități. Procentul victimelor cu vârsta între 10 și 17 ani și sub 10 ani este mai mare în cazul omorurilor comise de un autor unic minor. Totodată, vârsta victimelor adulte ale omorurilor comise de autori multipli minori este mai mare față de victimele ucise de minori împreună cu adulți (Bricknell și Bryant, 2018, p. 5).

Alte completări sunt aduse de studii realizate la nivel regional. Aproximativ jumătate (16 din cele 34) dintre victimele omorurilor comise de tineri condamnați în New South Wales în perioada 1994-2001 aveau între 10-20 ani (Keane, 2004, p. 65); 10 victime aveau peste 40 ani, iar 7 dintre acestea au fost ucise pe fondul comiterii unei alte infracțiuni: 4 – în cursul pătrunderii ilegale în locuința victimelor, 3 – în timpul unor tâlhării stradale (Keane, 2004, p. 65). Victimele de sex feminin reprezintă o minoritate – 8 din 36, dintre care 7 fiind ucise de autori de sex masculin (Keane, 2004, p. 65).

2.6. *Modus operandi*

Unele informații există și cu privire la modul de comitere a omorului de către minori. În Canada, în perioada 1990-2008, 16.5% dintre decese s-au produs în urma unor lovituri cu pumnii/picioarele, 34% dintre victime au fost înjunghiate cu un cuțit, 30.1% au fost lovite cu obiecte contondente, în timp ce armele de foc au fost folosite în 14.6% din cazuri (Woodworth *et al*, 2013, p. 7). În Australia, în perioada 1989-1996, cele mai multe omoruri cu autori minori au fost săvârșite cu ajutorul unor instrumente ascuțite/contondente – 47.9% (Carcach, 1997, p. 6). În Anglia și Țara Galilor, cele mai multe omoruri comise de minori, în perioada 1996-2004, au fost realizate prin înjunghiere (Rodway *et al*, 2011).

Armele de foc au fost utilizate, în Canada, în 14.6% dintre omorurile cu autori minori din perioada 1990-2008 (Carcach, 1997, p. 6). De asemenea, în SUA, comiterea de omoruri cu arme de foc a fost semnalată inclusiv în cazul faptelor comise de copii cu vârsta sub 11 ani, încă din perioada 2005-2012 (Hemenway & Solnick, 2017, p. 3).

Și cu privire la acest aspect, alte studii aduc informații suplimentare asupra particularităților înregistrate în funcție de calitatea autorilor. În Australia, în perioada 1989-2014, cel mai frecvent mod de operare a fost înjunghierea în cazul omorurilor comise de un singur autor minor (45%) și lovirile cu pumni/picioare în cazul omorurilor comise de mai mulți minori (54%) sau de minori împreună cu adulți (46%) (Bricknell & Bryant, 2018, p. 6).

2.7. *Locul de producere a omorului*

Cele mai frecvente locații în care copiii au comis omorul, în perioada 1989-1996, în Australia, au fost, în următoarea ordine: locuința victimei sau a autorului (aproximativ 40%) și strada (aproximativ 30%) (Carcach, 1997, p. 6). În SUA, omorurile comise de minori se produc disproporționat în marile aglomerări urbane, unde locuiesc doar 15% dintre copiii americani și se înregistrează 29% dintre omorurile comise de aceștia (Hemenway & Solnick, 2017, p. 3).

2.8. *Motivația faptei*

Reprezintă un alt punct de interes în analiza omorurilor comise de minori. Datele colectate arată că un procent semnificativ se produce pe fondul comiterii unei alte infracțiuni. În Canada, în perioada 1990-2008, aproximativ jumătate dintre omoruri (46.2%) se produce pe fondul comiterii unei alte infracțiuni: furt în 38.6% din cazuri și infracțiuni de natură sexuală în 8.9% din omoruri (Woodworth *et al*, 2013, p. 8). În Australia, 56% dintre omorurile comise de mai mulți autori minori au fost săvârșite în cursul unei alte infracțiuni, comparativ cu 34% dintre faptele comise de autori minori și majori și doar 17% dintre omorurile săvârșite de un singur autor minor (Bricknell & Bryant, 2018, p. 7). În Italia, din cele 25 omoruri intenționate comise de minori în 2017, în 13 cazuri, pe lângă omor, a fost comis și un alt delict (Istituto Nazionale di Statistica).

Tipologii diferite ale omorurilor sunt oferite în analize diverse, pornind de la motivația autorilor. Făcând referire la omorurile comise de copii până în 14 ani (inclusiv) din 16 state americane, în perioada 2005-2012, o altă tipologie identifică omorurile comise de un copil care îngrijea alt copil (92% dintre victime aveau sub 4 ani), omoruri comise împotriva unui membru de familie (în 92% din cazuri, victima a fost un părinte sau bunic, în jumătate dintre acestea s-au folosit arme de foc), împușcături impulsive produse la joacă (în aproximativ jumătate din cazuri autorul avea sub 13 ani, cel mai adesea victima era fratele sau prietenul autorului, omorul având loc pe fondul unei conflict

verbal, ceartă), omoruri produse pe fondul unor tâlhării (în 74% dintre cazuri un grup de copii încearcă să fure bani de la victimă – în majoritatea cazurilor, adult. În 70% dintre cazuri au fost folosite arme de foc și în niciun caz nu a fost implicat un copil mai mic de 13 ani), atacuri în grup (în 68% dintre incidente s-au folosit arme de foc, iar în 82% dintre cazuri cel mai tânăr suspect avea 13-14 ani) (Hemenway & Solnick, 2017, p. 3-5).

Alți autori disting, în funcție de motivație, între omoruri produse din convingere, omoruri determinate de factori sociali și omoruri din motive egoiste, ce au scopul de a demonstra dominația autorului (Fittkau & Graser, 2008).

Datele din Australia par să indice că, în comparație cu autorii adulți, minorii sunt mai degrabă implicați în omoruri produse pe fondul unor conflicte, săvârșite împotriva unor persoane necunoscute sau produse din răzbunare. Totodată, au fost identificate și omorurile comise de minori ce par a nu avea un motiv anume (Carcach, 1997, p. 4). De asemenea, o altă observație vizează creșterea procentului de omoruri comise de mai mulți autori minori pe măsură ce crește distanța socială între victimă și autor (Carcach, 1997, p. 2).

2.9. Factorii de risc

Conform unor date, omorul pare să se producă pe fondul unui comportament delinquent anterior al copilului. Dintre minorii australieni autori de omoruri, în cazul a 35% a fost documentată comiterea de infracțiuni anterioare omorului (30% dintre autori fiind cunoscuți pentru infracțiuni violente și 19% pentru infracțiuni contra patrimoniului), însă procentul poate fi mai ridicat întrucât pentru 28% dintre copii nu existau date privind comportamentul anterior (Bricknell & Bryant, 2018, p. 4). De asemenea, dintre minorii condamnați pentru omor în New South Wales, în 1994-2001, jumătate (23 din 44) fuseseră condamnați anterior pentru o altă infracțiune, 6 dintre aceștia (toți băieți) pentru infracțiuni violente, inclusiv un caz de ucidere din culpă (Keane, 2004, p. 63). Consumul de alcool este unul dintre factorii cu un impact semnificativ asupra comiterii de omoruri, iar studiile realizate confirmă consumul de alcool prezent în cazul minorilor autori de omor.

Unele estimări bazate pe declarațiile ofițerilor de poliție indică faptul că mai mult de o treime dintre minorii autori de omor din Australia se aflau sub influența alcoolului la momentul comiterii faptei și aproximativ 24% sub influența substanțelor stupefiante, procente similare cu cele estimate în cazul criminalilor adulți (Bricknell & Bryant, 2018, p. 8). Dintre cei 44 minori condamnați pentru omor în New South Wales, în 1994-2001, 8 se aflau sub influența alcoolului la momentul comiterii faptei, 4 sub influența unor droguri, iar 5 sub influența alcoolului și drogurilor (Keane, 2004, p. 64). În perioada 1989-1996, în Australia, 29% dintre minorii de 10-17 ani se aflau sub influența alcoolului la momentul comiterii omorului, procent similar cu cel înregistrat în cazul autorilor de 25 ani și peste (30.8%) (Carcach, 1997, p. 4).

Studii realizate în SUA au confirmat abuzul de alcool ca unul din factorii de risc (alături de existența unor membri de familie care au comis infracțiuni violente, apartenența la o gașcă, dificultăți educaționale grave) în cazul adolescenților ce au comis omoruri, în condițiile în care au fost controlate variabile precum: vârstă, rasă, sex sau statut socio-economic (Busch *et al*, 1990).

De altfel, o ipoteză este că prevalența mai mare a comiterii de omoruri la vârste mai mari se explică tocmai prin faptul că, odată cu înaintarea în vârstă, crește și consumul de alcool și droguri, ceea ce duce la o agresivitate crescută (Hoaken & Stewart, 2003; Parker *et al*, 2011, apud Woodworth *et al*, 2013, p. 11).

Metodologie

Studiile identificate în alte țări constituie un prim punct de plecare în analiza acestui fenomen în România. În capitolul de față vom descrie principalele caracteristici ale omorurilor comise în România de autori minori, luând în considerare indicatorii utilizați în studiile menționate, cu scopul de a identifica eventualele asemănări sau deosebiri față de situația din alte state. Trebuie precizat că, spre deosebire de lucrările invocate, nu dispunem de date statistice pe o perioadă mai lungă de timp și, în același timp, numărul anual al omorurilor produse în România este net inferior celui constatat în lucrările care au analizat situația anuală (SUA). De asemenea, instituțiile din sistemul de justiție nu colectează decât date minime privind infracțiunile de omor în general, care permit cel mult identificarea dinamicii omorurilor comise de minori. În aceste condiții, analiza de față se dorește a fi un prim studiu mai aprofundat asupra acestui fenomen, precum și un punct de plecare pentru viitoare analize, efectuate pe o perioadă mai lungă de timp, care să permită atât o analiză statistică pertinentă, cât și monitorizarea și identificarea unor eventuale schimbări. Capitolul de față prezintă rezultatele analizei comparative realizate la nivelul a trei tipuri de omoruri: 1) omoruri comise de minori, incluzând în această categorie omorurile comise exclusiv de minori – autor unic sau mai mulți autori, toți minori (N=36); 2) omorurile comise de mai mulți autori, dintre care cel puțin un autor minor și unul adult (N=18) și 3) omorurile comise de autori adulți – un singur autor adult sau mai mulți (N=486). Pentru acuratețea comparației, din ultimul grup au fost excluse omorurile comise de adulți împotriva partenerii/partenerului intim întrucât în cazul minorilor nu a fost înregistrat niciun omor de acest tip.

Informațiile prezentate în capitolul de față au fost extrase din baza de date colectate de Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității (I.C.P.C.) în cadrul studiului „Particularități socio-demografice ale omorurilor comise în România. Descrierea factorilor de risc și a motivației infracționale” (2020), ce a vizat evidențierea dinamicii și a formelor de manifestare a infracțiunilor de omor la nivel național, precum și a factorilor de risc ai acestui tip de infracțiune. Studiul a inclus doar cazurile de omor (tentativele de omor au fost excluse), generalizările fiind valabile doar pentru acestea. Metodologia cercetării a inclus analiza documentelor, fiind analizate, pe baza unei fișe de caz, rechizitoriile emise în perioada 1 iulie 2016-30 iunie 2019, la nivel național²⁰. În cadrul studiului realizat de I.C.P.C. au fost analizate 698 de fapte de omor, în urma cărora 720 victime au fost agresate letal de 839 făptuitori.

Fișa criminologică²¹ utilizată pentru extragerea datelor privind omorurile a fost structurată pe 4 dimensiuni: caracteristicile faptelor de omor, caracteristicile autorilor faptelor de omor, ale victimelor omorului și date despre relația dintre autor și victimă. Pentru a completa datele existente în rechizitorii, în unele cazuri au fost colectate informații de la polițiștii implicați în instrumentarea cazurilor de omor sau au fost extrase date din articolele publicate în mass-media. În cadrul lucrării, noțiuni precum copii sau minori vor fi folosite ca sinonime și vizează persoanele cu vârsta sub 18 ani.

Incidența omorurilor comise de minori în intervalul 2016-2019

---

²⁰ Excepție face județul Argeș, care nu a furnizat niciun rechizitoriu. De asemenea, trebuie precizat că identificarea rechizitoriilor a fost realizată la nivelul parchetelor de pe lângă tribunalele din județ.

²¹ Fișa criminologică a fost elaborată de o echipă de specialiști din cadrul Institutului de Cercetarea și Prevenirea Criminalității: comisar-șef de poliție Corina Chirvasiu, comisar-șef de poliție Mugurel Ghiță și comisar de poliție Adriana-Anca Cușmir.

Dintre cele 698 fapte de omor analizate, în 54 (7.7%) a fost implicat cel puțin un autor minor, după cum urmează: 30 de fapte au fost comise de un singur autor minor (4.3%), 6 fapte au fost comise de mai mulți minori (0.9% din totalul cazurilor de omor), iar 18 fapte au avut mai mulți autori, dintre care cel puțin un minor și un adult (2.6%). Restul faptelor au fost comise de persoane adulte.

În estimarea implicării minorilor în fapte de omor, alături de numărul de fapte comise, un alt indicator important este reprezentat de numărul autorilor minori și ponderea acestora în totalul autorilor de omor. Analizând distribuția numărului de agresori în cele 6 fapte comise de mai mulți minori se constată următoarea situație: în 4 cazuri omorurile au fost comise de 2 autori minori și două de trei minori (într-una dintre aceste situații fiind implicat un minor de 12 ani, care nu răspunde penal).

În ceea ce privește omorurile comise de minori împreună cu majori, în 7 cazuri acestea au fost comise de 2 autori – un minor și un major, în 5 cazuri au existat 3 autori (4 fapte au fost comise de un minor și 2 adulți și o faptă de 2 minori și un adult), în 4 cazuri fapta a fost săvârșită de 4 autori (2 fapte de 1 minor și 3 adulți și 2 fapte de 3 minori și 1 adult), în 2 cazuri fapta a avut 5 autori (o faptă comisă de 1 minor și 4 adulți, iar cealaltă de 3 minori și 2 adulți).

Sintetizând, în cazul omorurilor comise exclusiv de copii au fost implicați 44 autori minori. Cele 18 de omoruri săvârșite în participație de minori și majori au implicați 55 de agresori (dintre care 25 minori), în timp ce cele 486 fapte de omor comise de adulți, fiind excluse omorurile asupra partenerului intim, au avut 574 autori.

Tabelul 1. Date privind omorurile comise de minori

		Omoruri comise de minori	Omoruri comise de minori si majori	Omoruri comise de majori
Mediu de producere a faptei	urban	11 (30.6%)	6 (33.3%)	175 (36%)
	<i>rural</i>	23 (63.9%)	12 (66.6%)	296 (60.9%)
	în afara localității	2 (5.6%)	0	13 (2.7%)
Intervalul de timp	5-8 dimineața	2 (5.46%)	0	19 (3.9%)
	8-12 dimineața	1 (2.48%)	1 (5.6%)	34 (7%)
	12-18 după-amiaza	7 (19.4%)	3 (16.7%)	110 (22.6%)
	18-22 seara	7 (19.4%)	5 (27.8%)	120 (24.7%)
	22-5 noaptea	18 (50%)	8 (44.4%)	173 (35.6%)
Locul comiterii omorului	în locuința comună a victimei și a autorului	3 (8.3%)	0	105 (21.6%)
	în locuința victimei	11 (30.6%)	6 (33.3%)	99 (20.4%)
	în locuința autorului	1 (2.8%)	0	54 (11.1%)
	în localuri (restaurante, baruri etc.) sau în apropierea unor localuri	2 (5.6%)	1 (5.6%)	32 (6.6%)
	pe stradă	3 (8.3%)	5 (27.8%)	73 (15%)
	într-un loc izolat (câmp, pădure, stână, teren viran etc.)	6 (16.7%)	3 (16.7%)	40 (8.2%)
Premeditare		7 (19.4%)	4 (22.2%)	68 (14%)
Mod de operare	lovire cu obiecte contondente	14 (38.9%)	11 (61.1%)	140 (28.8%)
	prin înjunghiere	10 (27.8%)	2 (11.1%)	159 (32.7%)
	prin asfixie mecanică	5 (13.9%)	3 (16.7%)	51 (10.5%)
	prin lovire cu pumnii și/sau picioarele	12 (33.3%)	10 (55.5%)	161 (33.1%)

Mediul de producere a faptei

Comiterea unor omoruri atât de minori, cât și de adulți este un fenomen mai accentuat în mediul rural. Doar 30.6% dintre faptele comise de minori (11 din 36) s-au produs în mediul urban, 23 (63.9%) au avut loc în rural, iar 2 omoruri au fost comise în afara localității.

Distribuția este similară în cazul faptelor comise de minori împreună cu majori, precum și în cazul celor comise doar de adulți. Astfel, 12 omoruri comise de minori și majori au avut loc în rural și 6 în urban. În același timp, 296 (60.9%) dintre omorurile săvârșite de adulți s-au petrecut în mediul rural, 175 (36%) în urban, iar 13 în afara localității.

Intervalul de timp

Cel mai frecvent, faptele de omor de produc noaptea, aspect valabil atât în cazul faptelor cu autori adulți, cât și al omorurilor comise de minori sau de minori împreună cu adulți. Jumătate dintre omorurile comise de minori (18, 50%) s-au produs noaptea, 7 au fost comise seara și tot 7 după-amiaza. Se remarcă faptul că 5 dintre cele 6 fapte comise de mai mulți autori minori au fost săvârșite noaptea, față de 43.3% dintre faptele în care a existat un singur autor minor. În cazul omorurilor comise de minori împreună cu adulți, 8 dintre cele 18 fapte au fost comise noaptea, 5 seara și 3 după-amiaza. Cele mai multe fapte comise de adulți se petrec: noaptea – 173 (35.6%), 120 (24.7%) seara, iar 110 (22.6%) după-amiaza. Prima parte a zilei (orele 5-12) este caracterizată de un număr scăzut de omoruri: 3 omoruri comise de minori, 1 faptă comisă de minori și adulți și 53 de omoruri comise de adulți (11%). Deși numărul de cazuri este mic, se observă tendința minorilor de a comite faptele (singuri sau împreună cu adulți) mai degrabă noaptea, comparativ cu autorii adulți, în cazul cărora procentul omorurilor produse noaptea este mai scăzut.

Locul comiterii faptei

Cele mai multe omoruri comise de minori au avut loc în locuința victimei (11 fapte), 6 s-au produs într-un loc izolat (câmp, pădure, teren viran), 3 pe stradă și 2 în apropierea unor localuri (restaurante, baruri etc.). De menționat existența a două omoruri comise de minori în mașina victimei (planificate, cu scopul de a jefui victima). O treime dintre omorurile comise de minori împreună cu adulți (6) au avut loc în locuința victimei, 5 pe stradă, iar 3 într-un loc izolat. În ceea ce privește omorurile săvârșite de adulți, 1/5 (21.6%) au fost comise în locuința comună a victimei și autorului, 20.4% în locuința victimei, 15.7% pe stradă, 11.1% în locuința autorului, iar 8.2% într-un loc izolat. Se remarcă procentul mare al omorurilor comise de minori (singuri sau împreună cu adulți) în locuința victimei și locuri izolate comparativ cu procentul omorurilor săvârșite de adulți în aceste locații. Totodată, se remarcă ponderea semnificativă a omorurilor comise de minori împreună cu adulți pe stradă.

Planificarea faptei

Atât în cazul omorurilor comise de minori, cât și al omorurilor comise împreună cu adulți sau exclusiv de adulți, un mic procent reprezintă fapte planificate de către autori. Ponderea este asemănătoare în cazul tuturor celor trei subcategorii analizate (7 din cele 36 fapte comise de minori, 4 din cele 18 omoruri cu autori minori și adulți și 68 – 14% dintre omorurile comise de adulți). În cazul omorurilor săvârșite de minori, aceste acte au constat în mascare/deghizare (1), procurarea armei (6), urmărirea programului/traseului victimei (2), stabilirea modului de operare (5), stabilirea

locului faptei (3). În cazul omorurilor comise de minori împreună cu adulți, actele preparatorii au inclus: procurarea armei (1), stabilirea modului de operare (3), stabilirea locului faptei (2) sau stabilirea datei săvârșirii (2).

Mod de operare

Cel mai frecvent, omorurile comise de minori au implicat lovirea cu obiecte contondente (14 fapte – 38,9%) și lovirea cu pumni și/sau picioare (12 fapte – 33,3%). De precizat faptul că asupra victimei, în unele cazuri, au fost exercitate mai multe tipuri de violență, cum ar fi lovirea cu pumni și/sau picioare, lovirea cu obiecte contondente sau înjunghiere. De asemenea, într-un sfert din cazuri (10), minorii au înjunghiat victima, iar în 5 cazuri a fost raportată asfixia mecanică, în alte 4 cazuri victima fiind lovită cu obiecte tăietor-înțepătoare. În ceea ce privește omorurile comise de minori împreună cu adulți se remarcă faptul că, spre deosebire de celelalte subcategorii de omoruri, tendința este de a exercita mai multe tipuri de violență: în 61% din cazuri (11) victima a fost lovită cu pumnii și/sau picioarele, în 10 fapte (55,5%) victima a fost lovită cu obiecte contondente, în 4 cazuri victima a fost lovită cu un obiect tăietor-înțepător, iar în 2 cazuri a fost înjunghiată. Omorurile comise de adulți au implicat înjunghierea victimei (32.7%), lovirea cu pumnii și/sau picioarele (33.1%), lovirea cu obiecte contondente (28.8%), dar și lovirea cu obiecte tăietor-înțepătoare (11.8%). Asfixia mecanică a victimei a fost raportată într-un număr mic de cazuri (10.5%).

Spre deosebire de alte state, în România nu a fost înregistrat niciun caz de omor la care au participat minori (singuri sau împreună cu adulți) în care să fie utilizate arme de foc. De altfel, incidența acestora în cazurile de omor este scăzută inclusiv în situația faptelor comise de adulți, fiind înregistrate doar 8 cazuri – 1.6% din totalul omorurilor comise de adulți, fiind excluse omorurile comise împotriva partenerului/partenerii de viață, în care a fost folosită o armă de foc.

Analizând datele se observă unele diferențe între cele 3 categorii de omoruri în ceea ce privește armele utilizate. Așadar, tendința este mai accentuată în cazul omorurilor comise de minori împreună cu adulți de a ucide victimele prin lovire cu obiecte contondente și lovire cu pumnii și/sau picioarele. În același timp, înjunghierea este mai des utilizată de în cazul omorurilor comise de adulți comparativ cu celelalte două categorii.

Tipologia omorurilor comise de minori

Relația dintre victimă și autor reprezintă un element important în etiologia și modul de desfășurare a omorului, după cum au relevat studiile menționate anterior. În demersul de față, omorurile au fost clasificate în funcție de relația victimă-autor. În cazul autorilor multipli, omorul a fost etichetat în funcție de relația cea mai apropiată dintre victimă și autor. De exemplu, dacă omorul a fost comis de o rudă a victimei și o persoană necunoscută acesteia, omorul a fost etichetat ca omor familial.

Analiza datelor arată că atât în cazul autorilor minori, cât și în cazul în care aceștia au comis omorul împreună cu adulți, victima este, cel mai frecvent, o cunoștință îndepărtată a autorului/autorilor. Astfel, dintre cele 36 fapte comise de autori minori, 19 (52.8%) au fost comise împotriva unor cunoștințe îndepărtate ale autorului (în 12 cazuri consăteni ai copiilor), 7 împotriva unor prieteni/cunoștințe apropiate (dintre care 3 vecini, 2 colegi de serviciu, 1 prieten), 6 au avut ca victimă o persoană necunoscută, în timp ce 4 au fost comise împotriva unor membri ai familiei (altul decât partenerul intim al autorul): în 2 cazuri minorul și-a ucis părintele, într-un caz fiica nou-născută

și în altul fratele/sora. În ceea ce privește omorurile comise de minori și majori, 12 din 18 au fost comise împotriva unor cunoștințe îndepărtate ale autorilor, în 3 cazuri victima era o persoană necunoscută, 2 omoruri au vizat membri ai familiei (rude îndepărtate), în timp ce un omor a fost comis împotriva unei cunoștințe apropiate (vecin).

Tipologia este diversă în cazul omorurilor comise exclusiv de autori majori. Deși, și în acest caz cea mai mare incidență o au omorurile împotriva cunoștințelor îndepărtate (185 fapte – 38.1%), ponderea lor este mai mică în totalul omorurilor comise de adulți, fiind urmate îndeaproape de omorurile comise împotriva unui membru de familie (156 fapte – 32.1%). În 99 de cazuri (20.4%), victima a fost o cunoștință apropiată, iar în 46 (9.5%) o persoană necunoscută.

În cazul omorurilor familiale comise de autori majori, cele mai multe victime au fost: părintele (9.8% din totalul omorurilor comise de adulți), fiica/fiul (7.2%) și fratele/sora (6.2%).

Spre deosebire de omorurile comise de adulți, o pondere mult mai mică dintre omorurile comise de minori sau de minori împreună cu adulți sunt îndreptate împotriva membrilor de familie. De asemenea, în ciuda valorilor foarte mici se observă, totodată, o pondere semnificativă a omorurilor comise împotriva unor persoane necunoscute de minori sau de minori împreună cu adulți.

Contextul motivațional în care se produc omorurile

a) Rolul conflictelor „spontane” și al celor anterioare în producerea omorului

În România cele mai multe omoruri se produc în timpul unor conflicte interpersonale, de cele mai multe ori produse spontan, și, în unele cazuri, pe fondul unei stări conflictuale anterioare între victimă și autor (Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității 2020, p. 57).

Din date colectate, rezultă că 36.1% (13) dintre omorurile comise de minori au fost săvârșite ca urmare a unui conflict spontan. Tipologia este similară în cazul omorurilor comise de minori împreună cu adulți, conflictele spontane fiind cauza a 7 fapte (38.9%) și al omorurilor cu autori adulți (44.4%). Omorurile ce se produc în cursul unui conflict spontan au ca victime atât persoane necunoscute, cât și cunoscuți sau prieteni, de multe ori pe fondul consumului de alcool, pornind de la motive dintre cele mai diverse; de exemplu, propunerea victimei de a-l adopta pe minor este percepută ca o jignire și determină apariția unui conflict verbal, urmat de omor, conflicte în baruri pornind de la conduita unuia dintre participanți, insulte etc.

Conflictele cronice, ce presupun o stare tensionată perpetuă determinată de mai multe episoade conflictuale între victimă și autor de-a lungul timpului, au la rândul lor un impact important asupra comiterii unor omoruri. Mai mult de 1/10 dintre omorurile comise de minori, 16.7% dintre cele comise de minori împreună cu adulți și aproximativ 1/5 dintre faptele săvârșite de autori adulți au avut loc în contextul unei stări conflictuale cronice între părțile implicate. Sub această denumire au fost incluse acele stări conflictuale continue, în care exista o tensiune cronică între părțile implicate. Cazurile în care între victimă și agresor au existat unul sau mai multe conflicte anterioare de-a lungul timpului, fără însă ca această stare să se fi cronicizat, neputându-se vorbi de o situație tensionată între părți, nu au fost incluse în această categorie. Trebuie însă precizat că, în cadrul celor trei subcategorii, au fost identificate cazuri de omoruri produse din răzbunare/ură/dușmănie, incluzând aici, de exemplu, cazurile în care autorul a ucis victima pentru că aceasta vorbise urât despre familia sa sau adresase injurii unei persoane apropiate.

b) Interesele materiale și de natură sexuală – factori motivatori ai omorului

Un procent semnificativ de omoruri sunt comise în cursul/contextul altor infracțiuni. Obținerea de bani sau bunuri reprezintă unul dintre motivele cu o pondere importantă în etiologia omorurilor comise de minori. Dintre omorurile comise doar de copii, 8 (22.5%) s-au produs în contextul în care minorii au urmărit sustragerea unor sume de bani sau bunuri de la victimă. Totodată, în 2 cazuri omorul a fost motivat sau precedat de viol sau o tentativă de viol asupra victimei. În ceea ce privește omorurile comise de minori împreună cu majori, în 1/3 dintre acestea (6) autorii au vizat deposedarea victimei de bani/bunuri, iar în două cazuri au intenționat întreținerea de relații sexuale cu victima. În comparație, tentativa sau violul asupra victimei au fost semnalate în 3.1% dintre omorurile comise de adulți, iar sustragerea de bani/bunuri în 12.1% din cazuri.

Tabelul 2. Date privind contextul producerii omorurilor

		Omoruri comise de minori	Omoruri comise de minori si majori	Omoruri comise de majori
Consumul de alcool	Victima și/sau autorul se aflau sub influența consumului de alcool	25 (69.4%)	14 (77.8%)	358 (73.7%)
	Autorul a consumat, înainte de comiterea faptei, alcool – singur sau cu alte persoane	17 (47.2%)	10 (55.6%)	252 (51.9%)
	Autorul a consumat, înainte de comiterea faptei, alcool împreună cu victima	7 (19.4%)	2 (11.1%)	146 (30%)
	Victima se afla sub influența consumului de alcool	15 (41.7%)	8 (44.4%)	243 (50%)
Motivația faptei	Conflict spontan	13 (36.1%)	7 (38.9%)	216 (44.4%)
	Conflicte cronice	4 (11.1%)	3 (16.7%)	92 (18.9%)
	Interese materiale	8 (22.2%)	6 (33.3%)	59 (12.1%)
	Interese sexuale	2 (5.6%)	2 (11.1%)	15 (3.1%)
Total		36	18	486

c) Incidența consumului de alcool și a substanțelor halucinogene

În majoritatea cazurilor în care au fost implicați minori, omorurile au fost comise pe fondul consumului de alcool din partea autorului sau/și victimei. Acest aspect a fost semnalat în 25 dintre omorurile comise de minori, în 14 dintre faptele săvârșite de minori împreună cu adulți și 358 din omorurile comise de adulți. Datele indică faptul că în mai mult de jumătate dintre omoruri autorul consumase alcool (singur sau împreună cu alte persoane): în 17 dintre omorurile comise de minori (47.2%), în 10 dintre omorurile săvârșite de minori împreună cu majori (55,6%) și în 252 dintre omorurile comise de adulți (51,9%).

Pe lângă consumul de alcool, datele au relevat existența a 4 omoruri comise de minori, în care autorul se afla sub efectul unor substanțe halucinogene. Această stare a fost înregistrată, totodată, într-un omor comis de minori împreună cu majori și în 8 fapte comise de adulți. O incidență ridicată a consumului de alcool este raportată și în cazul victimelor. Astfel, victima se afla sub influența consumului de alcool în 15 dintre omorurile comise de minori (41.7%), în 8 dintre omorurile săvârșite de minori împreună cu adulți (44.4%) și în 243 dintre omorurile comise de adulți (50%). De

asemenea, victima se afla, la rândul său, sub efectul substanțelor halucinogene în 2 cazuri cu autori minori, 2 comise de minori împreună cu adulți și 8 produse de majori.

Un alt aspect ce atrage atenția face referire la consumul de alcool de către victimă împreună cu autorul/unul dintre autori, acest fapt fiind înregistrat, după cum urmează: în 7 din omorurile comise de minori (19.4%), 2 dintre faptele săvârșite de minori și majori (11.1%) și 146 dintre omorurile produse de adulți (30%). Consumul de alcool reprezintă un factor de risc major în toate cele trei categorii de omoruri identificate, însă implicarea sa este mai scăzută în cazul omorurilor cu autori minori. Totodată, se observă că aproximativ într-o treime din omorurile săvârșite de adulți, autorul a consumat alcool împreună cu victima înainte de comiterea faptei.

Tabelul 3. Caracteristicile socio-demografice ale agresorilor

		Omoruri comise de minori	Omoruri comise de minori si majori	Omoruri comise de majori
Vârsta	Sub 14 ani	2	-	-
	14-15 ani	11	7	-
	16-17 ani	31	18	-
	18-24 ani	-	15	136 (23.7%)
	25-34 ani	-	8	166 (28.9%)
	35-44 ani	-	5	125 (21.8%)
	45-55 ani	-	2	81 (14.1%)
	55 ani +	-	0	66 (11.5%)
Genul - Feminin		2	2	27 (4.7%)
Masculin		42	53	547 (95.3%)
Relație victimă-autor	Rude	4 (11.1%)	2 (11.1%)	156 (32.1%)
	Cunoștințe apropiate	7 (19.4%)	1 (5.6%)	99 (20.4%)
	Cunoștințe îndepărtate	19 (52.8%)	12 (66.7%)	185 (38.1%)
	Nu se cunoșteau	6 (16.7%)	3 (16.7%)	46 (9.5%)

d) Vârsta

Majoritatea minorilor implicați, în calitate de autor, în comiterea unor omoruri aveau vârsta cuprinsă între 16-17 ani. Dintre minorii care au comis omorul fără implicarea unor adulți (autor minor unic sau mai mulți autori minori), 31 (72.1%) aveau 16-17 ani, 11 (25.6%) aveau 14-15 ani, iar doi minori aveau sub 14 ani. În ceea ce privește omorurile comise de minori împreună cu adulți, 7 autori aveau, la momentul comiterii faptei, 14-15 ani, 18 aveau 16-17 ani, 15 aveau 18-24 ani, 8 aveau 25-34 ani, 5 aveau 35-44 ani și 2 aveau 45-54 ani. În general, minorii comit omorul împreună cu tineri adulți: 15 din cei 30 majori care au comis omorul împreună cu copii aveau între 18 și 24 ani, în timp ce 8 aveau 25-34 ani. De altfel, majoritatea autorilor adulți care comit omor sunt, la rândul lor, persoane tinere: 23.7% (136) aveau 18-24 ani la momentul comiterii faptei, 28.9% (66) aveau 25-34 ani, iar 21.8% (125) aveau 35-44 ani. Practic, 75% dintre adulții ce au comis omoruri aveau sub 45 ani la momentul comiterii faptei și mai mult de jumătate (52.6%) aveau până în 35 ani.

e) Genul

În cazul omorurilor comise exclusiv de minori, 42 de autori au fost băieți, iar 2 omoruri au fost comise de fete. Omorurile comise de un grup de minori au avut ca autori doar copii de sex masculin. În ceea ce privește omorurile comise împreună de minori și majori, și aici participația autorilor de sex feminin este redusă, doar 2 din cei 55 de autori au fost de sex feminin, una dintre autoare fiind minoră. Aspectul se menține și în cazul omorurilor comise exclusiv de adulți, femeile reprezentând 4.7% (27) dintre autori. După cum am precizat, în perioada analizată au fost comise 2 omoruri de către persoane de sex feminin cu vârsta sub 18 ani. Toate au avut o singură victimă, de sex feminin în cazul omorurilor comise de o singură agresoare și de sex masculin, în cazul omorului comis împreună cu o persoană adultă. În toate cazurile, expertiza psihiatrică a demonstrat că minora a acționat cu discernământ.

Limitarea analizei la 3 ani a permis identificarea unui număr extrem de mic de cazuri cu autoare minore. Din aceste considerații nu putem extrage nicio concluzie cu privire la acest tip de omor, tipologiile de omor predominante în rândul minorelor sau diferențierea față de omorurile comise de băieți.

Tabelul 4. Caracteristici socio-demografice ale victimelor

		Omoruri comise de minori	Omoruri comise de minori si majori	Omoruri comise de majori
Număr victime – total		38	21	502
Vârstă	Sub 1 an	1	0	11 (2.3%)
	1-5 ani	0	0	8 (1.6%)
	12-17 ani	1 (16 ani)	0	11 (2.3%)
	18-24 ani	5	0	17 (3.5%)
	25-34 ani	4	1	38 (7.8%)
	35-44 ani	2	2	61 (12.6%)
	45-64 ani	4	6	105 (21.6%)
	65-74 ani	3	2	53 (10.9%)
	75 ani+	6	4	57 (22.6%)
Număr victime	1	34 (94.4%)	17 (94.4%)	471 (96.9%)
	2	2	0	14
	3	0	0	1
	4	0	1	0

În majoritatea cazurilor analizate, omorurile au avut o singură victimă. În cazul omorurilor comise de autori minori, în 34 de fapte (din 36) a existat o singură victimă, iar în două situații au fost ucise două persoane. De asemenea, în 17 din 18 omoruri comise de minori și majori a existat o singură victimă, în timp ce într-un caz omorul a vizat 4 persoane. În această situație este vorba despre o bătaie de grup, între două familii care erau înrudite. Situația este similară în cazul omorurilor comise de adulți: în 471 din cazuri (96.9%) s-a înregistrat o singură victimă, în 14 cazuri (2.9%) au fost ucise două persoane, iar într-un caz au existat 3 victime. Per ansamblu, omorurile comise exclusiv de minori au curmat viața a 38 de persoane, cele comise de minori împreună cu adulți au avut 21 de victime, în timp de adulți au ucis 502 persoane.

f) **Vârsta victimei** reprezintă unul dintre indicatorii despre care nu au existat date în foarte multe rechizitorii, în aproximativ un sfert dintre cazuri acest item neputând fi completat. În aceste condiții, datele prezentate trebuie privite cu precauție. În analiza noastră, ponderea diferitelor categorii de vârstă a victimelor a fost calculată raportându-ne la numărul total al victimelor, și nu la cazurile valide (pentru care a fost completat acest indicator în rechizitorii), întrucât am pornit de la ipoteza că datele lipsă nu sunt distribuite uniform, ci este mai probabil să nu fi fost înregistrată vârsta victimelor adulte, în contrast cu victimele minore sau vârstnice.

În aceste condiții se observă incidența mică a omorurilor comise împotriva copiilor. Dintre omorurile săvârșite de minori, unul a fost comis asupra unui nou-născut, unul împotriva unui copil de 16 ani, 5 omoruri au fost comise asupra unor tineri de 18-24 ani și 4 asupra unor adulți de 25-34 ani. 6 omoruri au avut ca victime adulți cu vârsta între 35 și 64 ani, în timp ce 9 au fost comise împotriva unor persoane vârstnice, de peste 65 ani (23.7%). Omorurile comise de minori împreună cu adulți au avut ca victime persoane mai mature, neînregistrându-se nicio victimă minoră: 3 victime aveau între 25 și 44 ani, 6 între 45 și 64 ani, și 6 aveau peste 65 ani (28.6%).

Copiii uciși în România au fost, în principal, victime ale unor autori adulți. Dintre victimele omorurilor comise de adulți: 11 aveau sub 1 an la momentul comiterii faptei, 8 victime aveau între 1 și 5 ani, 11 erau copii cu vârsta de 12-17 ani, 13 erau adolescenți între 14 și 17 ani. 55 dintre victime (11.3%) au fost tineri între 18 și 34 ani, în timp ce 166 (34.2%) aveau 35-64 ani. Vârstnicii au reprezentat aproximativ 1/3 dintre victime ucise de adulți (33.5%, 110 persoane).

Concluzii

În România, în intervalul analizat, 64 de minori au participat, în calitate de autori, la comiterea a 54 de omoruri. Raportat la totalul autorilor de omor, minorii au reprezentat mai puțin de o zecime, situația din România fiind, din acest punct de vedere, comparabilă cu cea din alte state, precum SUA (OJJDP, 2020), Australia (Bricknell & Bryant, 2018, p. 3) sau Irlanda (Dooley, 2001, p. 11). Mai mult de jumătate dintre fapte au implicat un singur autor minor (30 din 54, 55.6%), 6 au fost comise de mai mulți autori minori, iar 1/3 din minori împreună cu adulți (18). Această tipologie este, de asemenea, similară cu cea întâlnită în SUA (OJJDP, 2020) sau Australia (Bricknell & Bryant, 2018, p. 4). Adulții cu care copiii comit omorurile sunt, la rândul lor, persoane tinere, jumătate dintre aceștia având sub 25 ani la momentul comiterii faptei.

Raportându-ne la genul minorilor care au comis omor, s-a constatat că implicarea fetelor în comiterea unor omoruri este scăzută, comparabilă cu cea înregistrată în cazul omorurilor săvârșite de adulți. Datele sunt, totodată, în acord cu situația semnalată în alte țări, precum SUA (OJJDP, 2020), Australia (Bricknell & Bryant, 2018, p. 4) Canada, (Woodworth *et al*, 2013, p. 9), Italia (Istituto Nazionale di Statistica), Croația (Britvic *et al*, 2006, p. 144) sau Anglia și Țara Galilor (Rodway *et al*, 2011).

De altfel, analizând caracteristicile omorurilor comise de minori în România și cele produse în alte spații europene ori din America de Nord sau Australia, se identifică mai multe asemănări cu privire la participarea redusă a minorilor sub 16 ani la comiterea de omoruri, predominanța faptelor comise împotriva cunoștințelor și numărul mic al celor săvârșite împotriva unor membri de familie, dar și rolul important pe care alcoolul îl joacă în etiologia omorului. Diferențe între România și alte state se înregistrează luând în considerare mediul de producere. Dacă în România majoritatea se produc în mediul rural, alte state raportează o supra-reprezentare a omorurilor comise de copii în

marile aglomerări urbane (Hemenway & Solnick, 2017, p. 3). O altă diferențiere notabilă face referire la utilizarea armelor de foc în comiterea omorului. În România, acest mod de operare nu a fost întâlnit în niciun caz de omor comis de minori, spre deosebire de alte state, unde utilizarea armelor de foc a fost raportată inclusiv în cazul faptelor săvârșite de copii cu vârsta mică (Hemenway & Solnick, 2017, p. 3). O altă diferență vizează ponderea mai mare a omorurilor produse, în România, în contextul unor conflicte interpersonale în defavoarea celor comise pe fondul unei alte infracțiuni, ponderea acestora din urmă fiind superioară în Canada (Woodworth *et al*, 2013, p. 8), Australia (Bricknell & Bryant, 2018, p. 7) sau Italia (Istituto Nazionale di Statistica).

Comparând omorurile comise de minori (singuri sau împreună cu adulți) și cele săvârșite exclusiv de autori majori se remarcă, de asemenea, unele diferențieri. Astfel, o pondere mai mică dintre omorurile comise de minori împreună cu adulți au implicat înjunghierea victimei, în timp ce acest mod de operare ocupă un procent important în cazul omorurilor comise de adulți. De asemenea, nivelul de violență – măsurat prin prisma numărului de arme utilizate – pare a fi mai mare în cazul omorurilor comise de minori împreună cu adulți.

Deși, în România, majoritatea omorurilor se produc noaptea, tendința este mai accentuată în cazul omorurilor comise de minori, mai ales când aceștia comit omorul în grup. Ca și în cazul adulților, cele mai multe omoruri comise de minori (singuri sau împreună cu adulți) au loc pe fondul unor conflicte izbucnite spontan, însă procentul celor comise în scopul obținerii unor foloase materiale este mai mare în cazul faptelor comise de copii. Comparativ cu adulții, copiii ucid un membru al familiei într-un procent mai mic. În schimb, ponderea omorurilor ce au avut ca victime persoane necunoscute sau cunoștințe îndepărtate este mai mare. Doar în cazuri foarte rare (o singură faptă), copiii au comis omorul în locuința proprie. În schimb, într-un procent mai mare, comparativ cu omorurile comise de adulți, faptele au avut loc în locuința victimei și în locuri izolate. O particularitate a omorurilor comise de minori împreună cu adulți este dată de ponderea mai mare a faptelor săvârșite pe stradă.

BIBLIOGRAFIE

Acero González, A.R. et al (2007), *Factores de riesgo para violencia y homicidio juvenil*, Revista Colombiana de Psiquiatría, XXXVI , 1;

Ali Norozi, S.; Moen, T. (2016), *Childhood as a Social Construction*, Journal of Educational and Social Research, 6;

Baglivio, M.T.; Wolff, K.T. (2017), *Prospective Prediction of Juvenile Homicide/Attempted Homicide among Early-Onset Juvenile Offenders*, International Journal of Environmental Research and Public Health, 14, doi:10.3390/ijerph14020197;

Britvi, D. et al (2006), *Juvenile Perpetrators of Homicides and Attempted Homicides – A Case Control Study*, Collegium antropologicum, 30(1);

Bricknell, S.; Bryant, W. (2018), *Co-offending among young homicide offenders in Australia*, Australian Institute of Criminology, Statistical Bulletin 12, <https://www.aic.gov.au/>;

Busch, K.G. et al (1990), *Adolescents who kill*, Journal of Clinical Psychology, 46(4);

Convention on the rights of the child, <https://www.unicef.org/child-rights-convention>;

- DeLisi, M. et al (2014), *The Unpredictability of Murder: Juvenile Homicide in the Pathways to Desistance Study*, Youth Violence and Juvenile Justice, 14 (1), <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1541204014551805>;
- Dicataldo, F.C.; Everett, M. (2008), *Distinguishing Juvenile Homicide From Violent Juvenile Offending*, International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 52(2), DOI: 10.1177/0306624X07303906;
- Dooley, E. (2001), *Homicide in Ireland 1992 – 1996*. Dublin: Government Publications, The Stationery Office, <https://www.drugsandalcohol.ie/5387/1/1570-1466.pdf>;
- Fittkau, K.H.; Graser, P. (2008), *A typology of homicides committed by youth groups*. Archiv fur Kriminologie, Google Scholar <https://scholar.google.com/citations>;
- Ganpat, S. et al (2011), *Homicide in Finland, the Netherlands and Sweden. A First Study on the European Homicide Monitor Data*, Research Report 259/Finland/Research Report 2011:15/ Sweden;
- Gerard, F.J. et al (2014), *An exploration of the current knowledge on young people who kill: a systematic review*, Aggression and Violent Behavior, 19 (5);
- Gerard, F.J. et al (2015), *Gender comparison of young people charged with murder in England and Wales*, International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, <http://shura.shu.ac.uk/12860/>;
- Hammond, L.; Ioannou, M. (2015), *Age Effects on Juvenile Homicide Perpetration*, <http://eprints.hud.ac.uk/id/eprint/25891/1/Hammond%20Age.pdf>;
- Heide, K.M. (2003), *Youth Homicide: A Review of the Literature and a Blueprint for Action*, International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 47(1), DOI: 10.1177/0306624X02239272;
- Heide, K.M.; Sellers, B.G. (2014), *Girls Arrested for Murder: An Empirical Analysis of 32 years of U.S. Data by Offender Age Groups*, Behavioural Science and the Law, 32 (4);
- Heide, K.M. et al (2011), *Male and Female Juveniles Arrested for Murder: A Comprehensive Analysis of U.S. Data by Offender Gender*, International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 56(3);
- Hemenway, D.; Solnick, S.J. (2017), *The epidemiology of homicide perpetration by children*, Injury Epidemiology 4, DOI: 10.1186/s40621-017-0102-2, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5306269/>;
- Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității (2020), *Particularități socio-demografice ale omorurilor comise în România. Descrierea factorilor de risc și a motivației infracționale*, Raport de cercetare: București;
- Istituto Nazionale di Statistica (2021), <http://dati.istat.it/>;
- Johnny, L. (2006), *Reconceptualising childhood: Children's rights and youth participation in schools*, International Education Journal, 7(1);
- Loper A.B.; Cornell, D.G. (1996), *Homicide by juvenile girls*, Journal of Child and Family Studies, 5;
- Lotke, E.R. (1997), *Youth Homicide: Keeping Perspective on How Many Children Kill*, <https://scholar.valpo.edu/vulr/vol31/iss2/5>;
- Meloff, W.; Silverman, R.A. (1992), *Canadian kids who kill*, Canadian Journal of Criminology, 34;

- Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention (OJJDP) (2020), *Statistical Briefing Book*, <https://www.ojjdp.gov/ojstatbb/offenders/qa03105.asp?qaDate=2019>;
- Rodway, C. et al (2011), *A population-based study of juvenile perpetrators of homicide in England and Wales*, *Journal of Adolescence*, 34 (1), <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2010.03.005>;
- Roe-Sepowitz, D.E. (2009); *Comparing male and female juveniles charged with homicide: Child maltreatment, substance abuse, and crime details*, *Journal of Interpersonal Violence*, 24;
- Saracento, C. (1984), *The Social Construction of Childhood: Child Care and Education Policies in Italy and the United States*, *Social Problems*;
- Savahl, S. (2010), *Ideological Constructions of Childhood*, University of the Western Cape Bellville South Africa, https://etd.uwc.ac.za/xmlui/bitstream/handle/11394/2028/Savahl_PHD_2010.pdf?sequence=1&isAllowed=y;
- Sellers, B.; Heide, K. (2011), *Male and Female Child Murderers: An Empirical Analysis of U.S. Arrest Data*, *International journal of offender therapy and comparative criminology*, 56(5);
- Shumaker, D.; Prinz, R. (2000), *Children Who Murder: A Review*, *Clinical Child and Family Psychology Review* 3(2);
- Teixeira Schorr M. et al (2019), *Youth homicide: a study of homicide predictor factors in adolescent offenders in custody in the south of Brazil/ Homicídio juvenil: fatores preditores em adolescentes privados de liberdade no sul do Brasil* in *Trends, Psychiatry and Psychotherapy*, 41 (3), https://www.scielo.br/scielo.php?pid=S2237-60892019005007101&script=sci_arttext;
- Woodworth, M. et al (2013), *Characteristics of Canadian Youth-Perpetrated Homicides*, *Criminal Justice and Behaviour*, 20(10).

IMPACTUL SOCIAL ASUPRA FAMILIEI ȘI APROPIAȚILOR VICTIMELOR AL FEMICIDELOR COMISE ÎNTRE PARTENERI INTIMI

Oana SANDU²²

La nivel global, potrivit Studiului Global despre Omoruri, publicat în 2019, de United Nations Office on Drugs and Crime, femeile au fost victime în 82% dintre crimele între parteneri intimi, în 2017. Potrivit datelor obținute de la Inspectoratul General al Poliției Române, în ultimii șase ani (2016-2021), au fost comise 221 de crime între parteneri intimi (soț/soție sau foști soți/actuali sau foști parteneri) (2016 – 32, 2017 – 39, 2018 – 41, 2019 – 42, 2020 – 38 și 2021 – 29).

Potrivit Raportului de cercetare al Laboratorului Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor, din cadrul Institutului de Sociologie, 2019, care citează statistici ale Inspectoratului General al Poliției Române, la nivel național, au fost ucise 51 de femei în 2019 și 43 de femei, în 2020, în spațiul familial. „În 2019, în fiecare săptămână o femeie a fost ucisă de un membru al familiei ei”, se precizează în acest raport (Balica, 2021, p. 21). „În 2020, la fiecare 8,4 zile a fost ucisă o femeie de propria familie” (Balica, 2021, p. 21).

În această lucrare voi analiza impactul social adus familiilor și apropiaților femeilor ucise de către partenerii sau foștii parteneri de viață: în ce măsură viețile rudelor sau apropiaților, care au preluat copiii rămași orfani în urma crimelor, s-au schimbat la nivel individual, relațional, social; care au fost consecințele acestor schimbări și cum le-au făcut față în perioada imediat următoare crimei, dar și pe termen mediu și lung.

Am ales să abordez tema aceasta fiindcă în munca mea profesională de zi cu zi, ca reporter de jurnalism narativ, am documentat cazuri de violență domestică, experiență prin care am intervievat în ultimii opt ani sute de supraviețuitoare, agresori, rude ale familiilor implicate în astfel de cazuri, psihologi, asistenți sociali, activiști civici, polițiști, procurori, judecători și alte autorități centrale cu rol în prevenirea și combaterea violenței în familie.

Luând contact, în munca aceasta de documentare jurnalistică, cu familia uneia dintre victimele unei crime între parteneri intimi, am început să fiu interesată de consecințele sociale ale crimelor între parteneri intimi asupra copiilor orfani, dar și asupra rudelor care preiau creșterea copiilor făcând față, în același timp, stresului post-traumatic, perioadei de doliu și schimbărilor din familie. Am început să citesc articole științifice despre impactul social, dar și despre consecințele la nivelul sănătății mintale a „co-victimelor”, așa cum numesc anumiți cercetători aparținătorii victimelor omorurilor (Thompson *et al*, 1998), dar și să caut să studiez soluții sociale și comunitare care să ofere co-victimelor o mai bună calitate a vieții.

---

²² Jurnalistă.

În această călătorie de documentare, am fost inspirată de munca profesorului de criminologie și justiție penală, Neil Websdale, de la Northern Arizona University și director al National Domestic Violence Fatality Review Initiative (NDVRFRI) și al organizației Family Violence Institute, din cadrul Northern Arizona University, organizație care a creat un program special pentru orfanii care provin din crime între parteneri intimi (ACASI – Arizona Child and Adolescent Survivor Initiative). Totodată, în munca mea viitoare, fie de documentare, fie de implicare civică, voi rămâne aproape de căutările acestei teme, pentru a contribui la aducerea unui subiect încă tabu în România pe agenda publică, dar și pentru a le oferi noilor îngrijitori – rude ale victimelor femicidelor între parteneri intimi – și copiilor orfani o viață mai blândă.

Studii internaționale privind consecințele femicidului asupra familiilor victimelor

Studiile citite pe această temă, pe care urmează să le rezum în acest capitol, fac, în primul rând, referire la cât de puțină cercetare există, la nivel local, dar și global, despre impactul social resimțit de familiile victimelor în urma crimelor între parteneri intimi. Majoritatea vorbesc despre faptul că aceste persoane nu primesc sprijinul de care au nevoie, din partea comunității dar și din partea autorităților, tocmai pentru că problemele lor nu sunt pe agenda publică.

Literatura de specialitate numește aparținătorii victimelor rezultate în urma omorurilor „co-victime” (Thompson *et al*, 1998). În argumentul articolului „Children as Victims and Witnesses of Domestic Homicide: Lessons Learned from Domestic Violence Death Review Committees”, apărut în 2006, în publicația *Juvenile and Family Court Journal*, autorii Peter G. Jaffe și Marcus Jodis amintesc și-i citează pe cercetătorii Black și Kaplan (1988), care au descoperit că doar o minoritate dintre copiii ale căror cazuri le-au studiat au primit servicii de terapie de lungă durată, deși le fusese recomandată de către specialiști în sănătate mintală, în timpul proceselor penale. „Copiii afectați de omoruri în familie sunt în pericol de a nu primi ajutorul de care au nevoie pentru că noii lor îngrijitori nu recunosc simptomele de traumă” (Jaffe & Juodis, 2006, p. 16).

Autorii Jaffe și Jodis au scris acest articol documentând cazuri de crime, care au ajuns în analiza Domestic Violence Death Review Committees. Aceste comisii sunt parte din strategia de prevenire și combatere a crimelor în familie, în Statele Unite ale Americii. Sunt echipe interdisciplinare, formate din asistenți sociali, avocați, psihologi, polițiști, procurori, foști judecători, care examinează astfel de cazuri, vorbind cu cât mai mulți oameni care au fost în contact cu cuplul respectiv sau cu cazul respectiv, în situația în care fuseseră în trecut raportate incidente de violență domestică.

În urma acestei analize, reprezentanții comisiei descoperă breșe în acel caz, care ar fi putut fi evitate, astfel încât să nu se ajungă la un caz fatal. Comisia recomandă astfel cum pot fi soluționate acele breșe și cum pot fi prevenite cazuri similare de omor între parteneri intimi. Pentru acest studiu, autorii Jaffe și Jodis au sumarizat concluziile din 15 astfel de cazuri, analizate de comisii, care au implicat copii ca victime și martori.

„Din ce în ce mai mult, recunoaștem că copiii sunt victimizați într-un mod sever de violență domestică, dar nu în modul în care mulți profesioniști, cercetători și oamenii de politici publice conceptualizează abuzul asupra copilului. (...) La suprafață, riscul letalității poate nu este vizibil, cum nu toți copiii au o istorie documentată de a fi abuzați direct de partenerul mamei lor. Ar putea să fie uciși fiind în mijlocul unei altercații violente, de agresori care caută răzbunarea, sau de părinți care plănuiesc să anihileze toți membrii familiei înainte de a se

sinucide. Mulți copii sunt expuși la forme oribile de violență. Unii nu au fost martorii tragediilor, dar sunt profund afectați de pierderea părinților” (Jaffe & Juodis, 2006, p. 25).

Unul dintre studiile importante în acest domeniu, publicat în 2008, în *Journal of Family Issues* – și citat adeseori în articolele de cercetare publicate în ultimii cinci ani – este „How Children and Their Caregivers Adjust After Intimate Partner Femicide”. Autorii – Hardesty *et al* – au pornit cercetarea de la următoarea problemă: la acea vreme, în Statele Unite ale Americii, aproximativ 3.300 erau victime ale crimelor între parteneri intimi, în fiecare an, însă se știa mult prea puțin despre ei și despre cei care i-au preluat spre creștere după incidentul traumatic din viața lor. Studiul a folosit teoria stresului familial pentru a cerceta cum s-au adaptat copiii și îngrijitorii lor în 10 cazuri de astfel de crime, în care cele ucise au fost mamele.

Cercetării Hardesty *et al* scriu că, potrivit acestei teorii (Hill, 1949), abilitatea familiei de a gestiona un eveniment stresant – în cazul de față este vorba despre femicid între parteneri intimi – este influențată de percepția familiei asupra evenimentului și cât de bine cred membrii familiei că pot să gestioneze schimbările care vor veni (Hardesty *et al*, 2008, p. 104).

„Într-un studiu de analiză asupra familiilor care au pierdut pe cineva drag, Boss (2002) a concluzionat că percepția poate fi cel mai important factor în a estima cât de bine o să gestioneze o familie evenimentul și recuperarea din criză. Pentru co-victimele unui omor, însă, a accepta situația poate fi cel mai provocator aspect al recuperării. (...) Omorul unei persoane dragi distruge adesea sistemul de valori al co-victimelor și asta rezultă în pierderea încrederii și a speranței în lume (Janoff-Bulman, 1992). Membrii familiei nu sunt capabili să găsească un sens într-un astfel de eveniment traumatic, și au tendința să nu-și dorească să treacă mai departe peste asta, o stare care tradițional a fost considerată o parte necesară din procesul de doliu” (Hardesty *et al*, 2008, p. 104).

„Rezultatele indică că îngrijitorii și copiii au trebuit să facă față la numeroase provocări de adaptare dar și de sănătate”, spun autorii Hardesty *et al*, „având în vedere contextul de greutate continuă, medii sociale fără resurse și eforturi continue să facă pace cu faptul că au pierdut pe cineva iubit și că asta afectează familia lor” (Hardesty *et al*, 2008, p. 119).

Unii dintre adulții îngrijitori au găsit strategii de a face față prin a deveni ocupați („staying busy”), alții prin ritualuri împreună cu copiii, la mormântul mamei, în mod regulat, sau în vizită la tatăl din închisoare. Alții au preferat să găsească conexiune în familie, alături de cei apropiați. Unul dintre îngrijitori a spus că copilul a început o relație strânsă cu familia vecină și asta l-a ajutat timp de trei ani, după pierderea părinților. Un alt adult, care avea în grijă un băiețel de patru ani, a spus că a fost ajutat de relația strânsă cu polițistul care ancheta cazul.

„Detectivul s-a interesat de el în mod special și asta a ajutat teribil. Ne-a dus cu mașina la audieri și la întâlniri în biroul avocatului. Ne-a sprijinit mult, e un om minunat. L-a luat [pe copil] sub aripa lui” (Hardesty *et al*, 2008, p. 116).

Concluziile lui Hardesty *et al* (2008) au fost că: expunerea de dinainte la violența domestică (mai ales a copiilor), expunerea directă la crimă și tot ce s-a întâmplat după, alte boli sau situații de moarte în familie, resursele financiare limitate și conflictul din familie sunt toate contexte care au redus abilitatea de a se adapta la schimbările provenite din cauza crimei și morții mamei. De asemenea, copiii orfani au trecut prin probleme de adaptare din punct de vedere fizic, mintal, comportamental și academic, iar îngrijitorii lor au încercat să devină părinții unor copii traumatizați încercând în același timp să facă propriilor probleme de sănătate (Hardesty *et al*, 2008, p. 122).

„Children’s Mental Health and Well-Being After Parental Intimate Partner Homicide: A Systematic Review” este publicat în 2015 și analizează 17 studii relevante din ultimii aproape 30 de ani despre impactul asupra sănătății mintale a copiilor care rămân orfani după ce unul dintre părinți este ucis de celălalt. Alisic *et al* spun, în argumentarea acestui studiu, că atunci când un părinte îl ucide pe celălalt, copiii se confruntă cu multiple pierderi, de la figurile lor de atașament – părinții – până la mediul în care trăiau, unii schimbându-și casa, școala, prietenii, orașul.

Alisic *et al* au analizat 9 studii din Statele Unite ale Americii, unul din Marea Britanie, unul din Cehia, unul din Țările de Jos, și altul din India. Iar, împreună, studiile analizate au inclus cazurile a 328 de copii din 174 de familii.

Analiza celor 17 articole a arătat felurile de consecințe asupra copiilor: stres post-traumatic, dificultăți de atașare emoțională, probleme de greutate și apetit, rezultate slabe la școală.

Cercetarea a identificat trei categorii de pre-traumă în articolele analizate: dacă copilul a fost martor la crimă sau dacă a găsit corpul victimei, dacă copilul a fost de asemenea atacat în timpul incidentului, rolurile părinților de victimă și agresor și dacă părintele agresor s-a sinucis apoi.

„De exemplu, Kaplan *et al* (2001) au descoperit că cei care au fost martori ai crimei au mai multe șanse să dezvolte stres post-traumatic, dificultăți emoționale și probleme comportamentale. În al doilea rând, circumstanțe de intervenție de criză au fost menționate, de exemplu, dacă copilului i s-a spus ce s-a întâmplat (dacă i s-a spus adevărul și în ce mod i s-a spus), cum a fost organizat plasamentul copilului, dacă familia care are în grijă copilul a primit ajutor financiar și psiho-emoțional și dacă a existat evaluare imediată psiho-socială a copilului. În al treilea rând, modul în care copilul a putut să-și ia la revedere de la părintele decedat, dacă a putut fi sprijinit să meargă la înmormântare” (Alisic *et al*, 2015, p. 340).

„Am întâlnit cazuri în care copiii nu au fost informați corect despre ce s-a întâmplat (Mami e în vacanță)”, arată autorii Alisic *et al*, „în timp ce copiii știau că ceva groaznic se întâmplase. Practici bune în grija psiho-socială, după dezastre sau traumă colectivă, accentuează importanța comunicării oneste (Hobfoll *et al* 2007). De asemenea, niveluri mari de haos sau lipsa siguranței după incident (din cauza plasării copilului în mai multe locuri după incident, zile întregi de nesiguranță și confuzie asupra în grija cui să fie copilul) constituie un factor de risc” (Alisic *et al*, 2015, p. 340).

Din cele 17 articolele analizate, autorii Alisic *et al* au pus de o parte și a doua categorie a factorilor post-traumă: ce fel de servicii de sănătate mintală au primit copii, dacă serviciile oferite au fost specializate în traumă și cât au durat. Articolele au menționat terapie psiho-dinamică și psiho-analitică, art-terapie, terapie cognitiv-comportamentală, și au descris că acestea au avut efecte pozitive asupra copiilor.

A fost menționat și dacă îngrijitorii au fost conștienți de problemele de sănătate mintală ale copiilor care au trecut prin asta. În unele cazuri nu au fost, iar în altele nu au fost conștienți pentru o perioadă.

„Spre exemplu, Burman and Allen-Meares (1994, p. 30) au descris o mătușă care considera că copiii «erau destul de bine după ce mama lor a fost ucisă și nu am văzut niciun motiv pentru care să caut ajutor pentru ei, până când profesorii au început să se plângă de comportamentele și notele lor proaste». Lewandowski *et al* (2004) au raportat că în 22% dintre familiile afectate de femicide, niciunul dintre copii nu a primit nicio formă de consiliere” (Alisic *et al*, 2015, p. 340).

Alisic și alții recomandă, la finalul articolului, ca practicienii care lucrează cu astfel de cazuri să verifice toți factorii: pre-traumă, peri-traumă și post-traumă când e vorba de sănătatea mintală a copiilor și celor care au grijă de copii. Ei au construit și o listă de întrebări relevante, care pot fi puse îngrijitorilor:

- „Cum se simte copilul acum luând în considerare domeniile de funcționare: psihologic, social, fizic și academic?
- Au fost anumite schimbări de la crimă până acum?
- Care este istoria familia, mai ales în legătură cu posibile incidente violente de dinainte sau alte momente de stres?
- În ce măsură a fost expus la crimă?
- În ce fel a fost informat despre crimă?
- Cât de haotice au fost primele zile după crimă pentru copil?
- Cum se simt îngrijitorii?
- Este vreun conflict între rude în legătură cu crima sau cu situația copilului?
- În ce măsură există contact între copil și părintele agresor?
- Ce fel de servicii de sănătate mintală au fost oferite?” (Alisic *et al*, 2015, p. 342).

Pe lângă această recomandare, autorii au și alte concluzii care pot ghida cercetări ulterioare. Studiile ar trebui să fie atât cantitative, cât și calitative; e nevoie de extragerea informației din documentele anchetelor penale, dar și de interviuri clinice structurate care să măsoare consecințele asupra sănătății mintale, dar și chestionare care să măsoare calitatea vieții familiei care a preluat copilul.

E important, de asemenea, arată autorii Alisic *et al*, 2015, ca îngrijitorii, dar și copiii mai mari de 8 ani, să fie rugați să fie intervievați.

„Este important să ținem ochii deschiși în studiile viitoare. Spre exemplu, este posibil ca deși suspectăm ca grupuri mari de copii afectați să aibă o sănătate mintală severă și dificultăți de funcționare, asta să nu se întâmple. Am fost surprinși de multă interpretare și speculații în articolele anterioare, spre exemplu când un copil nu a arătat reacții de stres (a fost interpretat ca «disociere» în Kocourkova and Koutek, 1998, și când un copil nu a vrut să mănânce (a fost interpretat că «își respinge îngrijitorii», în Gaensbauer *et al*, 1995). Cercetările viitoare trebuie să rămână imparțiale și să le ofere copiilor și îngrijitorilor să contribuie la propriile înțelegeri ale răspunsurilor și traiectoriilor lor” (Alisic *et al*, 2015, p. 343).

Articolul „A Qualitative Study of Intimate Partner Femicide and Orphans in Cyprus”, de autorii Kapardis *et al*, publicat în 2017, în *Qualitative Sociology Review* volumul al XIII-lea, ediția nr. 3, aduce în prim-plan vocea copiilor rămași orfani în urma femicidelor comise de parteneri intimi.

Cercetarea a fost realizată în cadrul proiectului european Daphne „Who, Where, What. Supporting WITness CHildren Orphans from Femicide in Europe”. Autorii Kapardis *et al* și-au propus să facă interviuri semi-structurate, față în față, cu copii sau adulți din Cipru, foști copii, care au trecut prin crime în familie, în perioada 2001-2014.

Cu ajutorul a doi oameni de încredere (*trusted „insider”*), unul în cadrul Poliției și altul în cadrul Departamentului de Servicii Sociale, cu documentare în presa online, vizite la fostele domiciliu ale victimelor, dar și cu ajutorul unui preot care a oficializat una dintre înmormântări, cercetătorii au reușit să găsească toți cei 40 de orfani din 18 femicide între parteneri intimi, comise în perioada 2001-2014.

Au fost contactați prin telefon și, acolo unde a fost nevoie, cu ajutorul Departamentului de Servicii Sociale, au fost întrebați dacă vor să participe într-un studiu universitar despre experiența lor de a-și pierde părintele/părinții. Li s-a asigurat confidențialitatea și li s-a spus că studiul va ajuta la crearea unor servicii mai bune, din punct de vedere calitativ, pentru victimele crimelor între parteneri intimi. 14 dintre cei 40 au fost de acord să fie intervievați: 5 copii, 3 adolescenți și 6 adulți – din opt cazuri de femicid.

Grupul de 14 orfani intervievați a fost divers în ceea ce privește vârsta lor la momentul pierderii mamei, dacă au fost sau nu prezenți la crimă, dacă tatăl sau partenerul mamei s-a sinucis după crimă, cât timp a trecut de la crimă până la momentul interviului, dar și ce fel de sprijin au primit după. Și, concluzionează autorii Kapardis *et al*, interviurile au stârnit un mix de emoții și sentimente.

Totuși, „o istorie de conflict verbal și fizic și abuz psihologic al victimei de către criminal a fost un numitor comun în cele opt cazuri, la fel ca premeditarea. Toți orfanii intervievați au mărturisit că au trăit într-un mediu opresiv și violent” (Kapardis *et al*, 2017, p. 97). Cât privește impact social al crimei asupra copiilor și familiilor în care au crescut, interviurile au relevat, se arată în concluzii, că adulții și, în special bunicii a patru dintre copiii intervievați, au trecut prin dificultăți financiare. „Minorii care locuit cu familii în plasament au primit suport financiar guvernamental și sprijin psihologic de la Serviciile Sociale”, scriu cercetătorii Kapardis *et al* (p. 94).

„Totuși, minorii care au locuit cu bunicii, dincolo de indemnizația de orfani, nu au primit niciun alt fel de sprijin din partea guvernului. Mulți dintre bunici au devenit șomeri fiindcă inițial și-au părăsit joburile ca să aibă grijă de nepoți. Adulții orfani care au avut aproape bunicii, alte rude, prieteni și sprijinul școlii când erau copii au reușit să-și ducă viața mai departe (să studieze la Universitate, să-și găsească un job, să se căsătorească și să-și întemeieze o familie). Acești orfani erau mai sociabili, păreau că au trecut peste uciderea mamei, iar doi dintre ei voiau să ajute alți orfani de femicide” (Kapardis *et al*, 2017, p. 94).

Totodată, concluzionează autorii Kapardis *et al* că bunicii au satisfăcut toate cerințele copiilor pentru că le-a fost teamă că altfel copiii o să reacționeze negativ. Copiii au profitat de situația asta și au cerut din ce în ce mai multe favoruri. În general, bunicii nu au știut cum să seteze limite și mulți dintre ei nu au primit sfaturi de la profesioniști în cum să aibă grijă de nepoții lor orfani.

Articolele de mai sus și concluziile autorilor m-au ghidat în crearea ghidului de întrebări, din cadrul interviurilor semi-structurate pe care le-am realizat, și obiectivelor acestei cercetări.

Metodologie

Întrebarea de cercetare a fost: *Cum este schimbată viața socială a copiilor și a familiilor apropiate victimelor în urma unui femicid între parteneri intimi?*

Obiectivul principal al demersului de față este de a identifica impactul social al crimelor între parteneri intimi pentru rudele și apropiații victimelor femei. Astfel, îmi doresc să identific consecințele crimei între parteneri intimi la nivelul membrilor familiei victimei (consecințe la nivel individual, relațional) pe termen scurt, mediu și lung, cu accent pe consecințele asupra copiilor rămași orfani, dar și identificarea soluțiilor și strategiilor găsite de către membrii familiilor și apropiații victimelor. Pentru această cercetare, am ales să fac interviuri semi-structurate cu apropiați și rude ale victimelor femicidelor între parteneri intimi, majoritatea dintre cei care au preluat sub plasament copiii. Ghidul de interviu a fost adaptat în funcție de contextul fiecăruia dintre cei intervievați. Interviurile s-au desfășurat la telefon sau online (pe platforma Zoom).

Pe cei intervievați i-am găsit contactându-i pe Facebook, aflând din articole de presă că sunt rude sau apropiați ai victimelor. Totodată, am trimis o cerere către toate Direcțiile de Asistență Socială și Protecția Copilului din țară, pentru a-mi înlesni legătura cu rude ale victimelor crimelor între parteneri intimi, care au acum grijă de copiii orfani, astfel încât să fie intervievați pentru această cercetare. În urma acestui demers, am primit două contacte, din două județe diferite, însă am contactat doar una dintre cele două persoane, fiindcă ultima era mama unui copil ucis de către tatăl său și, prin urmare, nu făcea parte din categoria aleasă.

Cele patru crime între parteneri intimi, despre care le-am interviuat pe cele șase persoane, s-au întâmplat între aprilie 2016 și februarie 2022: trei dintre ele în România, iar una în Marea Britanie (Londra). Cei care mi-au răspuns la întrebări au avut următoarele feluri de relație cu victimele: soră și cumnat al victimei – îngrijitori permanenți ai copiilor orfani, prietene apropiate ale victimei – îngrijitoare temporare ai copilului, mamă a victimei – îngrijitoare permanentă a copilului rămas, și șefa și amica uneia dintre victime. În capitolul de analiză a cercetării, mă voi referi la ei numindu-i *Interviat nr. X*, ca în tabelul de mai jos. În tabel arăt și relația fiecăreia cu victima, vârsta, ocupația, dar și relația victimei cu criminalul, modul în care s-a întâmplat crima și anul întâmplării omorului.

Tabelul 1. Date privind victimele interviuate

Interviat nr.	Relația interviuatului cu victima	Vârsta interviuatului	Ocupația	Caz nr.	De către cine a fost ucisă victima	Modul în care a fost ucisă victima	Anul comiterii crimei
Interv. 1	cumnat	46	polițist	Caz nr. 1	soț	înjunghiere	2018
Interv. 2	soră	41	antreprenoare				
Interv. 3	mamă	60	casnică	Caz nr. 2	Fostul iubit	înjunghiere	2022
Interv. 4	prietenă	50	Administrator restaurant	Caz nr. 3	Fostul soț	înjunghiere	2021
Interv. 5	prietenă	52	Lucrător social				
Interv. 6	șefă	46	Influencer	Caz nr. 4	Iubit	înjunghiere	2016

Grila de interviu

Ghidul de interviu a fost structurat pe mai multe dimensiuni astfel încât să permită identificarea unor informații privind: 1) consecințele crimei asupra apropiaților, fie prieteni sau rude, care au luat parte la momentele de după crime, inclusiv preluarea copiilor; 2) cum au trecut apropiații – fie rude sau prieteni – peste perioada de doliu și tranziția spre o familie mai mare, care a implicat creșterea copiilor orfani; 3) consecințele asupra participării la investigațiile desfășurate de poliție/parchet/instanță, unde au revăzut agresorii; 4) consecințele schimbărilor provocate de crimă în viața socială și familială a apropiaților – rude sau prieteni – și a copiilor.

Pentru fiecare dintre interviuri, am construit un set diferit de întrebări, pe baza celor comune de mai sus, pentru că unele dintre ele nu puteau fi folosite în cazul celor care nu au preluat copii pentru a avea grijă de ei, nici temporar, nici permanent. Totodată, am simțit că adaptând lista de întrebări, inclusiv cronologia întrebărilor, intervievații se simt mai confortabili în timpul interviului, tema având posibilitatea de a-i re-traumatiza. În cadrul interviurilor, a primit conexiunea mea ca intervievator cu cei intervievați, tocmai pentru a crea un mediu calm și cald.

Impactul social al femicidelor asupra familiei

Principala provocare a celor intervievați a fost schimbarea organizării familiale în paralel cu procesul de doliu și de acceptare a situației tragice. Preluarea copiilor orfani – temporar sau permanent – a venit cu sarcini noi în familie, cu mai puțin timp pentru relațiile personale de cuplu, cu mai multe sarcini administrative birocratice legate de procesul de preluare a copiilor. Sora victimei, femeie, 41 de ani, și-a pierdut sora în ianuarie 2018, ucisă de soțul ei, și a preluat de atunci unul dintre copii, acum în vârstă de 9 ani.

După crimă, sora a trebuit să facă față îngrijirii copilului, afectat la nivel psiho-emoțional de pierderea mamei, dar și de eveniment, fiind în aceeași clădire în care s-a întâmplat crima. Totodată, treburile administrative, spre exemplu, procesul de acordare a alocației pentru copil, procesul penal care a implicat drumuri lunare la aproximativ 300 de kilometri, în orașul în care s-a întâmplat crima, au ținut-o ocupată, stare în care a gestionat mai bine doliul, dar i-au înrăutățit relația de cuplu. Sora consideră că toate acestea, întâmplate după moartea surorii, au înlesnit divorțul de soțul ei, care s-a întâmplat acum doi ani. Iată ce spune despre asta sora victimei, în cazul de față, intervieva nr. 2:

„Pentru că nu mai aveam timp de viața de familie, de viața de cuplu, tot timpul era ocupată cu procese, cu copilul, și plecările la București, lucruri de rezolvat, au fost factori care au influențat și au dus, cumva, la divorț” (soră a victimei, 41 ani).

Cumnatul victimei, 46 ani, cumnat al interievatei nr. 2, a preluat în 2018, după crimă, celălalt copil, acum în vârstă de 5 ani. Bărbatul spune că provocarea familiei sale a fost, după doliul și experiența traumatică prin care au trecut cu toții, acomodarea unui bebeluș, la acea vreme în vârstă de 1 an și jumătate.

Cumnatul victimei și soția sa, sora victimei, erau la acea vreme părinții unui adolescent de 14 ani și nu mai erau obișnuiți cu grija unui copil mic, care are nevoie de atenție constantă, care uneori nu doarme noaptea, și ale cărui rutine de somn, de mâncare, de alinare le erau complet necunoscute, fiindcă băiețelul încă nu vorbea și se exprima greu:

„Să vedem cum doarme, cu cine doarme, cu cine-l lăsăm, eu plec la serviciu, lucrez 24 de ore, fac naveta la 50 de km, [soția] la fel, pleca la ora 5 sau 5 jumătate, venea la ora 14:30. O aduceam pe mama soacră să stea cu [el] pentru câte o oră pe zi. Eu veneam de la serviciu, o lăsam pe ea, făcea naveta, și tot așa, era un du-te-vino continuu. Am avut nopți în care dormeam două ore pe noapte, și când plecam la serviciu nu mai nimeream mânerul la ușă să ies afară” (cumnatul victimei, 46 ani)

Cazul nr. 3 de femicid intim, despre care mi-au vorbit interviuatele nr. 4 și nr. 5, s-a întâmplat în vara lui 2021, într-o familie de imigranți români, care locuiau în Marea Britanie. Cele două femei sunt surori, și sunt prietene apropiate ale victimei și rude ale agresorului. Au spus că petreceau ore în fiecare zi cu victima și fiica ei în vârstă de 9 ani, diagnosticată cu tulburare de spectru autist. Pentru victimă și fiica ei, cele două prietene reprezentau o a doua familie, în contextul în care victima era divorțată, iar părinții ei locuiau, tot ca imigranți, într-o altă țară din Europa.

Imediat după momentul crimei, interviuata nr. 5, prietenă a victimei, a convins polițiștii să o ia pe fată din casa unde s-a întâmplat crima și au luat-o în domiciliul lor. Fata știa să vorbească doar în engleză, iar prietena victimei, care vorbește mai bine engleză decât restul familiei, avea construită deja o relație de atașament cu copilul. Acestea este motivul pentru care serviciile sociale britanice i-au plasat-o temporar prietenei victimei. De altfel, de-a lungul procesului de tutelă, autoritățile au dorit să-i ofere tutela copilului mai degrabă ei decât bunicilor materni, care locuiau în altă țară. Timp de 5 luni, fata a locuit în casa și familia celor două interviuate, inclusiv alături de bunicii materni. Aceștia s-au mutat de asemenea temporat în această casă având nevoie să-și clădească o relație bună astfel încât să le fie lor încredințată.

Prietena victimei (interviuate nr. 5) spune că, în acele luni, viața le-a fost schimbată complet, mai ales că se suprapunea cu stresul post-traumatic și procesul de doliu, dar și cu problemele administrative legate de acces la servicii psiho-sociale pentru copil și audieri în procesul penal. În plus, casa s-a aglomerat dintr-o dată cu și mai mulți oameni în șoc post-traumatic, în plin proces de doliu.

Cealaltă prietenă a victimei, interviuata nr. 4, spune: „Toți din casă am suferit și cred că suferim și acum. A stat cu noi și [copilul] și bunica, a fost mai greu pentru că ne-am înghesuit în casă o vreme. Ne-am asumat asta, dar asta este, am încercat cât mai mult să îi ajutăm, să îi susținem”.

Interviuate nr. 5, prietena victimei, spune că a refuzat să ia tutela fetei:

„Serviciile sociale au întârziat tot procesul pentru că ei insistau să mi-o dea mie. Fiindcă au văzut ce condiții sunt aici și cum mă port eu cu copilul. Și bunicii au vrut să vină să stea aici, dar din cauza Brexitului nu au putut să aplice. (...) Am scris o scrisoare la serviciile sociale și la prima audiere am zis la judecătorece ce trebuia să zic. „V-am spus de la bun început că eu nu vreau să iau acest copil, că are niște bunici, nu zic că nu m-aș descurca, m-aș descurca dar nu asta e ideea” (prietena victimei, 52 de ani).

Presiunile importante asupra familiei, în cazurile prezentate, sunt reprezentate de schimbarea dinamicii familiale, inclusiv la nivelul organizării familiale, sarcinilor domestice și aglomerării spațiului fizic. Toate acestea de gestionat împreună cu consecințele emoționale individuale provocate

de stresul post-traumatic, de șocul pierderii cuiva drag într-unul dintre cele mai brutale moduri, provoacă relațiile de familie sau cele apropiate.

a) Presiune pe noii îngrijitori ai copiilor

Intervievata nr. 2, sora victimei, care are în grijă, de acum patru ani, copilul cel mare al surorii sale, spune că cel mai greu a fost de gestionat starea de sănătate mintală a copilului, care s-a deteriorat la scurt timp după crimă. După mai multe investigații la psihologi și într-un spital de psihiatrie, a reușit să găsească un psiholog într-un oraș vecin celui de domiciliu, cu care copilul a dezvoltat o relație bună. Psihoterapia lunară costă 1.000 de lei în timp ce indemnizația de orfan este 600 de lei. Iată un fragment din interviu, cu referire la situația copilului:

„Copilul nu avansa, nu evolua, bătea pasul pe loc. Eram conștientă că a avut un șoc pentru că a văzut o parte din ceea ce s-a întâmplat. (...) Am hotărât că ar trebui să mergem la psiholog cu el, (...) am mers la 5 psihologi, nu a fost compatibil cu niciunul. Am fost internată cu ea la psihiatrie o săptămână, cu tratament, cu diagnosticul blocaj emoțional. După, am hotărât să merg la Iași, în căutarea unui psiholog și terapeut care să fie compatibil. Am găsit, și în momentul de față face terapie, starea ei este destul de bună. A început să fie un copil normal, de vârsta ei” (sora victimei, 41 ani).

Legat de moartea mamei, sora victimei spune că i-a spus copilului că „mama lui s-a transformat într-un înger și că veghează asupra lui, noaptea sub formă de stelute, și ziua sub formă de raza soarelui”. Sora victimei, alături de cealaltă sora a sa, au decis să despartă frații, la scurt timp după eveniment, ca să le ofere fiecăruia atenție. Ambele familii aveau câte un fiu adolescent, la acea vreme.

Al doilea copil, care se află în grija cumnatului victimei și soției sale, nu știe ce s-a întâmplat, își numește părinții adoptivi „mama” și „tata” și știe că are și o mamă în cer sau la mormântul pe care-l vizitează împreună cu părinții. Cumnatul victimei spune că se gândesc să-i spună adevărul când copilul va fi pre-adolescent sau adolescent, dar îi e teamă de acel moment.

„O să fie foarte greu momentul ăla, dar sper să... o să încerc să-i explic, dar vă dați seama, nu la vârsta asta, o să încerc să-i explic undeva... 10-12-14 ani. Cum? Nu știu. Mi-e groază și de momentul ăla când o să iasă din pușcărie. Ce o să facă prima dată? Vine să-și caute copiii, ca orice părinte, nu? Ce-i spun eu atunci? Mai sunt eu în stare să, ferească Dumnezeu, să-i țin eu piept lui?” (cumnatul victimei, 46 ani).

Intervievata nr. 3 este o femeie de 60 de ani, care locuiește în mediul rural, este mama a șapte copii, toți adulți. Cea de-a șaptea fiică, cu care locuia, a fost ucisă în februarie 2022 de fostul iubit. După crimă, interviuata nr. 3 a devenit tutorele nepoatei sale în vârstă de 5 ani, alături de care locuiește acum. Bunica spune că fata a asistat la scene de violență între mamă și fostul partener și a fost la rândul său abuzată fizic de agresor, scene pe care le povestește acum bunicii. Mama victimei nu este îngrijorată de sănătatea mintală a nepoatei sale, spune că îi observă comportamentul împreună cu educatoarea de la grădiniță:

„Și mi-a zis că e totul OK, e activă, se joacă, colorează, desenează, nu are nimic. Fata știe că mama sa a murit într-un accident rutier, după ce a ieșit până la colțul străzii să ia un pachet. «Nu pot să îi spun asemenea grozăvii», a declarat interviuatul nr. 3 în interviu, „cu timpul i-oi spune, dar acum o las liniștită. Se ceartă cu tabloul [mamei]: «Vino înapoi, dar ți-am spus să nu te duci, dar ai vrut să te duci la colț să iei un pachet, dar nu m-ai ascultat și ai venit tu pachet». Nu prea întreabă, dar are momente când e tristă și o întreb: «dar la ce te gândești?». «E, mă gândesc și eu așa la ziua de mâine, mă gândesc și eu că toți copiii au mamă, eu nu am că ea nu a vrut să îmbătrânească cu noi, dar nu e nicio problemă ca eu o să cresc cu tine, cu tuși, cu unchii, nu e nicio problemă, am verișorii. Ea se gândește în toate părțile, e încă copil” (mama victimei, 60 de ani).

Mama victimei, care muncea sezonier în afara țării, nu va mai putea să facă asta acum, cât își are nepoata în grijă. Copilul începe școala în toamnă, așa că bunica încearcă să găsească un plan pentru perioada următoare: să-și găsească de muncă la un hotel dintr-un oraș apropiat de satul în care locuiește și să fie ajutată de ceilalți copii ai săi.

Cât privește cazul nr. 4, cel al crimei din Marea Britanie, prietena victimei spune că s-au documentat înainte de a-i spune fetei că mama sa a murit (fata știa că mama este în spital). Au simțit nevoia să facă asta, pentru că fata are autism și își exprimă emoțiile și trăirile cu dificultate. Un moment complicat de gestionat a fost cel în care în mod voluntar copilul a povestit prietenei victimei ce a văzut la locul crimei.

„A doua zi, sâmbătă pe seară, a început să-mi povestească ce a văzut, și cu sânge, și cu tot și mă întreba cum arată sângele, și i-am dat o foaie de hârtie, am desenat, și când mi-a spus copilul ce a văzut, nu am mai putut, am ieșit din cameră și m-am tăvălit pe jos de durere. Nu am putut să mai rezist. (...) A fost foarte greu, pentru mine au fost două luni de o profundă furtună emoțională, a trebuit să rămân lucidă și să caut informații și în același timp aveam durerea și o casă plină de durere. Și aveam și asistența socială pe capul nostru și nimeni nu vorbea și nu știa să facă lucrurile decât eu” (prietena victimei, 52 de ani).

Citatul de mai sus arată neputința și provocarea emoțională enormă prin care trec apropiații (în cazul de față) și rudele victimelor care preiau copiii sub plasament și, mai apoi, chiar spre adopție.

Un alt aspect important este că, cel puțin în România, nu există un proces clar de sprijin, monitorizare și evaluare, din partea reprezentanților statului a căror misiunea este protecția interesului superior al copilului, a stării de sănătate mintală a copiilor orfani, în urma crimelor între parteneri intimi ca urmare a violenței domestice. Îngrijitorii copiilor nu știu ce anume trebuie să observe sau în ce măsură acest eveniment le poate afecta viața, chiar dacă, aparent, comportamentele lor sunt neschimbate.

b) Consecințe ale stresului post-traumatic asupra rudelor/prietenilor apropiați

Sora victimei, interviuata nr. 2, spune că nu-și amintește primele două săptămâni de după moartea surorii sale fiindcă lua câteva pastile de calmare pe zi. Mai apoi, pentru a supraviețui șocului traumatic, a funcționat să fie ocupată, să aibă grijă de copil, să facă treburi administrative necesare pentru plasamentul copiilor, să muncească având o afacere proprie de gestionat.

Starea de a fi ocupați pentru a nu rămâne în durere a fost menționată în interviuri ca fiind o strategie pe termen scurt și mediu. Astfel, sora victimei a spus:

„Am încercat să fiu tot timpul ocupată, să-mi țin mintea ocupată, să trec mai ușor, să gestionez mai ușor situația pentru ca la un moment dat a trebuit să ajung și eu la psiholog. Eu, ședințele de terapie le-am făcut... am fost influențată de mai mulți factori, moartea surorii mele, tot prin ce-am trecut după, divorțul și am considerat că nu mai pot să mai duc mai departe și am făcut câteva ședințe, m-am eliberat cumva, ca să pot să preiau frâiele” (sora victimei, 41 ani).

Mesajele criminalilor, din închisoare, sau ale familiilor lor către membri ai familiilor victimelor apasă pe teama de nesiguranță, parte din stresul post-traumatic pe care co-victimele îl resimt. Intervistații nr. 3, 4, și 5 sau membri ai familiei lor au primit astfel de mesaje:

„Pe cine credeți că a sunat din arest? Pe ginerele meu.(...) Și chiar am vorbit la parchet, nu îi dați voie să ne sune pe noi. Și s-a apucat să îi spună lui gineri-meu cum a procedat, ce a făcut, că ce se face el dacă ia 25 de ani de pușcărie? Ce s-a ales de viața lui? Dar de ce mă întrebi pe mine, că ai luat o viață de om și ai lăsat o fată orfană. Săptămâna trecută iar la telefon și o întreabă pe soră-sa «dar poți să îmi spui câte lovituri de cuțit a avut că eu nu mai țin minte»” (mama victimei, 60 ani).

De asemenea, una dintre prietenele victimei spune că a primit de la criminalul prietenei sale „un mesaj în care urla, ca de animal în cușcă, a ură așa. Le-am scris polițiștilor prima dată când a sunat și le-am zis că eu înțeleg că este dreptul omului, al deținuților, dar până la un punct”.

Legat de același caz, cealaltă prietenă a victimei spune că a primit și ea un mesaj de la sora criminalului, care a întrebat-o dacă e bucuroasă pentru ce s-a întâmplat:

„Ne-a spus: «Sunteți bucuroși că acum s-a întâmplat? Voi ați omorât-o (...), i-ați despărțit, el a ajuns la disperare și a omorât-o din cauza voastră. Sunteți fericiți acum ce ați realizat, ea e în pământ, și el în pușcărie»” (prietena victimei, 50 ani).

Prietena victimei spune că, după crimă, a avut perioade de insomnii și nici acum, la aproape un an, nu poate adormi fără a avea televizorul aprins în cameră „sau să aud pe cineva care vorbește acolo”.

Mama victimei, bunica de 60 de ani, spune, de asemenea, că preferă ca ziua să-și ocupe timpul în grădină, îngrijind nepoții, dar seara devine mai greu pentru că „durerea se simte, eu ziua uit, îmi caut de lucru, dar seara văd că îmi lipsește, mă bușește plânsul dar mă abțin ca să nu mă vadă fata mică și fata mea, are și ea o fetiță de 2 ani”.

Intervievata nr. 6 are 46 de ani și este fostă antreprenoare. În 2018, atunci când angajata sa a fost ucisă de iubitul său, intervievata nr. 6 deținea magazinul de haine în care s-a întâmplat crima. Cunoștea detalii personale din viața angajatei și îl cunoștea și pe criminal, și știa că victima depusese plângeri penale împotriva lui din cauză că o amenința cu moartea. Intervievata nr. 6, care a ajuns la locul crimei odată cu polițiștii, a identificat cadavrul, dar și criminalul (la o stradă distanță de locul incidentului). Spune că timp de doi ani de la incident a avut probleme de somn:

„(...) adică nu dormeam decât cu melatonină, o doză mare de melatonină, îmi era frică, plângeam în somn, mă trezeam speriată, udă flească, learcă... doi ani, da. Nici acum dacă dorm singură, nu e bine, adică mă... mi-e frică, am o frică așa” (șefa victimei, 46 ani).

Șefa victimei spune că, după crimă, nu a început un proces de psihoterapie fiindcă era ocupată cu audierile la Poliție și, mai apoi, cu procesul penal:

„N-am avut timp, pentru că a, fost încontinuu la poliție, încontinuu în instanță. Și poate ar fi trebuit să fac, pentru că mi-au rămas niște lucruri foarte puternic întipărite în amintire așa, și nu le-am scos total. Nici n-ai cum să le scoți, pentru că odată ce treci printr-o traumă rămân niște lucruri” (șefa victimei, 46 ani).

Totodată, șefa victimei a simțit neputință și vinovăție gândindu-se că, dacă ajunge mai devreme la magazin, așa cum fusese planul său cu o zi în urmă, ar fi reușit să o salveze pe angajată. Intervievata nr. 3, mama victimei, a simțit frică și nesiguranță, de aceea o parte din copiii săi locuiesc, pe rând, cu ea și copilul orfan. Cum procesul penal încă nu a început și nu are informații suplimentare despre motivele declarate ale criminalului care l-au făcut să-și ucidă iubita, mama victimei, se teme că cel care i-a ucis fiica a făcut parte dintr-o rețea de prostituție:

„Mi-e groază într-adevăr. (...) poate mă trezesc cu vagabonzi de mă omoară și pe mine și pe fată, dar nu au fost amenințări” (mama victimei, 60 ani).

c) „Nu am avut curajul să mai apelez”

Intervievații care locuiesc în România nu au putut numi forme de servicii sociale sau altele de sprijin pe care să le fi primit de la autorități ale statului, fiind victime ale unei crime în familie și îngrijitori temporari sau permanenți ai copiilor deveniți orfani din cauza unui caz extrem de violență domestică. În afară de indemnizația de orfan, de alocația de stat, pe care fiecare copil o primește, și de procedura de monitorizare a asistenților sociali în procesul de plasament familial, nu au existat alte forme de sprijin.

Unii dintre ei s-au simțit singuri, confuzați cu privire la procesele birocratice – de la procesul penal până la accesarea alocației de stat sau a procedurii de dobândire a bunurilor aparținând victimei. Niciunul dintre cei trei intervievați, care sunt în prezent îngrijitori ai copiilor, nu au cerut consiliere psiho-emoțională sau decontarea plății ei în cazul în care deja o începuseră, pentru că, recunosc ei, nu știu ce pot cere și ce nu.

Pentru a exemplifica cele spuse, voi detalia mai jos citate din interviurile lor. Sora victimei spune că a durat câteva luni până a obținut alocația lunară pentru copilul pe care-l are în plasament și, cum nu reușea, a decis să meargă direct în audiență la primarul orașului, și doar în acest fel i s-a rezolvat problema.

Sora victimei plătește integral terapia psiho-emoțională a copilului și spune că nu a mai avut curaj să ceară ajutor la serviciile sociale, dar nici nu a știut ce fel de ajutor să ceară:

„Nu am avut curajul să mai apelez nici la Protecția Copilului, nici la Asistență Socială, pentru că oricum, dacă se obține ceva, se obține extrem de greu (...). Am preferat să fac totul pe cont propriu. Important e să fie copilul bine. N-aș putea spune că am avut nevoie, pentru că, în primul rând, nu știu cu ce ar putea statul să ajute” (sora victimei, 41 de ani).

Cumnatul victimei, interviuatul nr. 1, spune, de asemenea, că nu poate descrie ajutorul pe care ar fi putut să-l primească el și soția sa, care cresc acum unul dintre cei doi copii ai victimei. Oamenii de la Serviciul de Asistență Socială l-au făcut să creadă că familia sa este bine, copilul îngrijit, față de alte familii care trec prin asta și au mai puține resurse. El a spus, în cadrul interviului, că nu se simte bine să fie ajutat, dar că recunoaște că soția sa ar fi avut nevoie de consiliere psiho-emoțională:

„În rest de procedură, nu cred că a venit nimeni să spună, să facă, «domne, hai să facem ceva», n-aveam nevoie să vină să stea cineva la ușă, sau să vină să mă consilieze, sau... Cel mai mult a fost afectată sora ei, dar n-au făcut nimic, nici nu știu dacă la mama soacră a fost cineva. V-am zis, nu vreau să arunc cu noroi în nimeni, în nicio instituție a statului, nu că lucrez la stat și vezi tu, Doamne, mă feresc, nu. Ci mi-a spus cineva de la Protecția Copilului, cică «domne, situația dumneavoastră nu că e OK, e super OK. Că are niște părinți, și văd că vă implicați, că mă duc și văd familii care-s distruse». Poate noi și de asta n-am acceptat, să zic, «n-am acceptat», ajutorul lor, că având și o situație și consultând unul pe altul și ne-am susținut unul pe altul, eu zic că am ajuns la un numitor comun (...)” (cumnatul victimei, 46 de ani).

Intervievata nr. 3 spune că nu a primit niciun ajutor din partea serviciilor sociale, nici măcar financiar la momentul înmormântării:

„Nu am primit nimic nici de la primărie nici de la asistența socială, totul a fost pe buzunarul nostru, m-a costat 10.000 de lei înmormântarea. Și acum băiatul [fiul] a pus și el bani pentru parastas, mi-a lăsat bani pentru fată, mă întreabă ce mai trebuie pentru fată, mă gândeam dacă da vreun ajutor primăria, a fost și primarul la priveghi la parastas, dacă ei nu zic nimic, nu zic eu” (mama victimei, 60 de ani).

Spre deosebire de aceste cazuri, unde intervievații au interacționat cu serviciile sociale din România, în Marea Britanie, interviuatele nr. 4 și nr. 5, prietene ale victimei, au navigat mai ușor sistemul de sprijin social, fiind mult mai obișnuite să trimită emailuri, să dea telefoane, să ceară ajutorul. Totodată, unele servicii sociale, cum ar fi consilierea post-traumă pentru copil, au venit către ele în mod automat de la autoritățile de stat, fiind un sistem mult mai bine pus la punct. Ajutor nesolicitat și util a venit de la Family Liaison Officer, ofițer parte din echipa de investigație a poliției britanice, specializat și responsabil cu strânsul de informații de la familiile victimelor omorurilor.

„Tot ce am făcut a fost pe cunoștințele și creierul meu. (...) I-am cerut ajutor deputatei, m-a întrebat ce am nevoie. (...) Ce m-a ajutat a fost Family liaison officer la poliție (...) ei au referit cazul la Victim support și de acolo eu am avut cel mai mare sprijin. De acolo de la poliție și de la deputata de la laburiști, ea ne-a găsit avocatul de familie, cu care suntem pe

tutelă și s-a întâlnit cu bunicii la parlament, un politician efectiv” (prietenă a victimei, 52 de ani).

Intervievatele nr. 4 și nr. 5, prietene ale victimei, erau conștiente de importanța consilierii psiho-emoționale, mai ales pentru un copil cu tulburare din spectru autist, și s-au bucurat când copilul a primit asta din partea serviciilor sociale, imediat după crimă, și s-au îngrijit să integreze ședințele în programul ei. „Au ajutat-o foarte mult să înțeleagă ce s-a întâmplat”, spune interviuata nr. 4, „ea ne explica nouă la un moment dat, ne vedea plângând și spunea «e normal să suferi, exprimă-ți durerea dar să știi ca mama mea este bine acolo unde este».”

Concluzii

Persoanele pe care le-am interviuat, dar și cazurile de femicide intime în care au fost implicate ca victime indirecte, au fost diverse atât ca medii sociale din care provin, dar și din punct de vedere al vârstelor, relațiilor cu victima, și distanței dintre momentul crimei și cel al interviului în care au răspuns la întrebările mele.

Cu toate astea, am observat, din răspunsurile lor, că există numitori comuni ai impactului social pe care îl trăiesc zi de zi din momentul crimei.

În primul rând, la nivel individual, există manifestări ale stresului post-traumatic pentru cei care au fost implicați în investigații, în proceduri de plasare a copiilor, sau care sunt rude apropiate ale victimei și sunt ulterior contactate de criminalii din închisoare. Manifestările enumerate de intervievați au fost: frică, nesiguranță, probleme de somn, stare de rău. Oamenii care trec prin astfel de evenimente nu sunt, din perspectiva justiției, asistenței sociale și comunității, privite ca victime și nu beneficiază de sprijin social, nici măcar atunci când devin îngrijitorii principali ai copiilor orfani, copiii care au, de asemenea, propriul bagaj emoțional post-traumatic.

În al doilea rând, pentru toți cei intervievați – care au preluat temporar sau permanent copiii deveniți orfani – relațiile cu cei din familie s-au schimbat, au trecut prin procese de „adopecție” a copiilor, într-un mod neașteptat, cu tot procesul dificil de tranziție când un copil rămas orfan și cu un bagaj recent de traume ajunge într-o familie nouă. Una dintre interviuate, mătușa copilului orfan, a spus că finalul celor doi ani în care s-a confruntat cu toate acestea au îngreunat relația cu partenerul său, iar acest lucru s-a terminat într-un divorț.

O interviuată, bunica copilului orfan, a spus că se confruntă cu dificultăți financiare, având în vedere că, anterior crimei, avea joburi sezoniere în afara țării cu care-și putea câștiga existența, dar acum nu mai poate face acest lucru, fiind îngrijitorul principal al nepoatei sale. Un interviuat, unchi al copilului orfan, a spus că primul an de tranziție cu noul bebeluș, a fost extrem de dificil; din cauza deprivării de somn ajunsese să se ducă la muncă, după o noapte cu doar două ore de odihnă.

În afară de cazul interviuatei care locuiește în Marea Britanie și care au primit, fie din oficiu, fie pentru că au cerut, servicii de consiliere psihologică pentru copil, avocat pentru cazul de plasament, intervievații din România nu au cerut și nu au primit din partea statului servicii de consiliere psihologică, nici pe termen scurt, după eveniment, nici pe termen lung, pentru copiii pe care-i au în grijă.

Una dintre interviuate plătește din bugetul său 1.000 de lei pentru terapia psihologică lunară pentru nepoata sa. Unii dintre ei, care au în plasament pe termen lung copiii, se tem de momentul în care le vor spune copiilor adevărul pierderii părinților lor și îl amână pentru adolescență și nu sunt

consiliați în legătură cu această decizie de specialiști în efectele traumei sau și cele pe termen lung cauzate de expunerea lor la violența domestică înainte de crimă sau în timpul crimei.

În al treilea rând, din interviurile cu rudele și apropiații, reiese că impactul social, la care familiile victimelor sunt supuse, nu este adresat public și, ca atare, nici persoanele implicate nu știu care le sunt drepturile și cum pot fi sprijinite. Spre exemplu, îngrijitorii copiilor intervievați, cei cu domiciliul în România, nu știau de existența Legii nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea informării, sprijinirii și protecției victimelor infracțiunilor, care prevede compensații pentru copiii victimelor ucise.

În momentul de față, cazurile lor sunt individuale, nu sunt contextualizate în fenomenul social al violenței domestice, iar nevoile lor, cât și efectele psiho-sociale pe termen lung asupra copiilor, sunt invizibile societății. Iar acest lucru se întâmplă în condițiile în care vorbim de o categorie importantă de oameni; în fiecare an, în România se întâmplă în jur de 40-50 de cazuri de crime în familie.

Îmi doresc ca demersul meu să fie un prim început pentru ca problemele și nevoile lor să fie vizibile, iar planul este să continui să documentez impactul social al familiilor victimelor, atât al celor prezentate, cât și al altora care au făcut față unei crime în familie.

BIBLIOGRAFIE

Arizona Child and Adolescent Survivor Initiative, School of Social Work, *Arizona State University*, <https://socialwork.asu.edu/family-violence-center/acasi>;

Balica, E., „Femicidul în România 2019-2020”, în Balica, E., *Raport de cercetare 2021, Observatorul Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor*, Institutul de Sociologie;

Jaffe, P.G.; Juodis, M. (2006), *Children as Victims and Witnesses of Domestic Homicide: Lessons Learned from Domestic Violence Death Review Committees*, *Juvenile and Family Court Journal* 2006, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1755-6988.2006.tb00125.x>;

Alisic, E.; Krishna, R.N.; Groot, A.; Frederick, J.W. (2015), *Children's Mental Health and Well-Being After Parental Intimate Partner Homicide: A Systematic Review*, *Clinical Child and Family Psychology Review*, <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26487567/>;

Hardesty, J.; Campbell, J.; McFarlane, J.; Lewandowski, L. (2008), *How Children and Their Caregivers Adjust After Intimate Partner Femicide*, *Journal of Family Issues*, Volume 29 Number 1, <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0192513X07307845>;

Thompson, M.; Norris, F.; Ruback, B. (1998), *Comparative Distress Levels of Inner-City Family Members of Homicide Victims*, *Journal of Traumatic Stress*, 11(2), <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/9565913/>;

Kapardis A.; Baldry, A.; Konstantinou, M. (2017), *A Qualitative Study of Intimate Partner Femicide and Orphans in Cyprus*, *Qualitative Sociology Review*, July 2017, <http://www.qualitativesociologyreview.org/ENG/volume42.php>;

Legea 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea informării, sprijinirii și protecției victimelor infracțiunilor, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/52468>;

School of Social Work, *ASU center reaches out to children traumatized by witnessing domestic violence*, School of Social Work, Arizona State University, <https://socialwork.asu.edu/content/asu-center-reaches-out-children-traumatized-witnessing-domestic-violence>;

United Nations Office on Drugs and Crime (2019), *Global Study on Homicide*, <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/gsh/Booklet1.pdf>.

Secțiunea II
OMORUL DIN PERSPECTIVA PROFESIONIȘTILOR DIN
SISTEMUL DE JUSTIȚIE

SĂ NU UCIZI! O PERSPECTIVĂ PENALĂ EUROPEANĂ

Raluca-Ioana MOCANU²³

*„Știi doar că Legea ce s-a scris
De oameni pentru om,
De când un frate-a fost ucis
Sub vechiul biblic pom,
Doar din durere s-a urzit
În ultimu-i atom.”*

Oscar Wilde

Fapta constând în uciderea unei persoane urmărește nefast evoluția devenirii umane, iar caracterul său imuabil se reflectă în definiția cea mai simplă din Codul penal – „*uciderea unei persoane se pedepsește cu...*”.

Indiferent de epoca istorică pe care o avem în vedere, indiferent de stat, formă de organizare guvernamentală sau juridică, uciderea cu intenție a altei persoane este una dintre cele mai grave fapte care a fost dintotdeauna interzisă și pedepsită și care va fi oricând incriminată și pedepsită. Alături de trădare, viol, furt, înșelăciune, omorul face parte din faptele care au fost comise de-a lungul timpului în toate societățile și care vor continua să existe, dezvăluind imperfecțiunea omului, incapacitatea sa de a respecta cel mai elementar drept al altei persoane – dreptul la viață. Chiar dacă pedeapsa este diferită, fapta primește o definiție relativ similară în orice Cod penal, în orice moment istoric și în orice spațiu geografic, demonstrând implicit că ființa umană este aceeași, egală ca forță (agresor) sau fragilitate (victimă) și necesită protecție din partea statului.

Uciderea unei persoane este incriminată în mai multe texte deoarece presupune incriminarea mai multor categorii de fapte (precum - uciderea din culpă, lovirile sau vătămarile cauzatoare de moarte, uciderea la cererea victimei), criteriul esențial al distincției constând în forma de vinovăție cu care acționează făptuitorul sau particularitățile specifice ale victimei.

Ceea ce ne interesează în acest studiu este exclusiv uciderea comisă cu intenție – omorul, mai exact variantele sale agravate incriminate prin dispozițiile art. 189 „Omorul calificat” ale Codului penal. Totodată, alături de această analiză vom face scurte referiri la alte infracțiuni care au fost construite de legiuitorul penal al anilor 2009 ca norme de trimitere – Violența în familie (art. 199 C. pen. raportat la omor sau omor calificat), Ultrajul (art. 257 raportat la omor) și Ultrajul judiciar (art. 279 raportat la omor) care reprezintă agravante ale infracțiunii de omor, în considerarea calității victimei de a fi funcționar public sau funcționar cu rol în înfăptuirea justiției. Însă, nu ne vom opri în analiza noastră asupra altor fapte comise cu intenția de a ucide, precum infracțiunile de terorism [art. 32 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 535/2004, astfel cum a fost modificată de Legea nr. 58/2019] sau infracțiunile din sfera crimelor de război etc.

În această analiză ne-am folosit atât de doctrina în materie, de jurisprudența considerată relevantă, dar și de o abordare comparativă pentru a vedea formula aleasă de alte state europene pentru incriminarea uciderii cu intenție.

Resortul cercetării acestui studiu a fost generat de constatarea faptului că legiuitorul român nu a imaginat de peste cincizeci de ani nicio modificare substanțială în raport cu omorul, în sensul că nu a inserat nicio variantă agravată nouă în afară de uciderea unui membru de familie (care nu este o

---

²³ Este lector al Facultății de Drept a Universității din București, Departamentul de Drept penal.

variantă nouă, ci doar o extindere a protecției dincolo de rudenia de sânge și raportarea noii agravante la sfera sociologică a noțiunii de familie). În opinia noastră, construirea unor noi elemente circumstanțiale era justificată de realitatea socială. Mai mult, legiuitorul a păstrat toate variantele agravate care erau incriminate în Codul penal din 1968, în cadrul *Omorului calificat* (art. 175 C. pen. 1968) și în cadrul *Omorului deosebit de grav* (art. 176 C. pen. 1968), chiar și pe cele a căror aplicare a generat probleme de interpretare și, implicit, soluții de jurisprudență foarte diferite. Totodată, a extras anumite ipoteze de agravare din ceea ce anterior era reunit sub umbrela a două texte unice ale variantelor agravate de omor și le-a disparat în întregul Cod Penal. Astfel, deși Titlul I intitulat „Infrațiuni contra persoanei” debutează cu Capitol I intitulat „Infrațiuni contra vieții”, iar primele infrațiuni din Partea Specială a Codului penal sunt Omorul (art. 188) și Omorul calificat (art. 189), uciderea cu intenție este incriminată și în Capitolul III având denumirea „Infrațiuni săvârșite asupra unui membru de familie”, capitol ce conține de neînțeles atât o agravantă – precum art. 199 „Violența în familie” – care incriminează distinct fapta de omor/omor calificat comis asupra unui membru de familie, cât și o atenuantă – art. 200 „Uciderea noului-născut săvârșită de către mama sa” (vechea incriminare a pruncuciderii). Mai mult, alături de aceste incriminări din Titlul I „Infrațiuni contra persoanei”, uciderea cu intenție este incriminată și în alte titluri, astfel identificăm infrațiunea prevăzută de art. 257 „Ultrajul”, ce face parte din Titlul III, intitulat „Infrațiuni privind autoritatea și frontiera de stat” și de infrațiunea prevăzută de art. 279 „Ultrajul judiciar” din Titlul IV, intitulat „Infrațiuni contra înfăptuirii justiției”. În cazul acestora, legiuitorul a prevăzut prin norma de referire că fapta de ucidere a unui funcționar public, polițist, magistrat, avocat, are caracter agravant față de uciderea unei persoane oarecare. Alături de aceste incriminări care vizează calificarea victimei în funcție de apartenența sa la anumite categorii profesionale, legiuitorul a înțeles să protejeze prin construirea unor agravante și uciderea unui membru de familie al categoriilor profesionale menționate mai sus (cu mențiunea că pedepsele sunt prevăzute în cuantumuri diferite).

În ce privește consecvența în incriminare, textele sunt criticabile, întrucât în cazul violenței în familie norma este raportată atât la omorul simplu (art. 188 C. pen.), cât și la omorul calificat (art. 189 C. pen.), în timp ce în cazul ultrajului și a ultrajului judiciar, norma ce conține o variantă agravantă este raportată doar la omor, deschizând în doctrină opinii diferite dacă ar trebui să extindem sau nu această raportare și la omorul calificat. O astfel de eroare ar trebui îndreptată prin modificarea textului, pentru a oferi coerență, simetrie și armonie incriminărilor.

Putem spune, fără riscul de a exagera, că prin această incriminare fărâmițată, în mod bizar, legiuitorul a reușit să eclipseze involuntar obiectul protecției – viața persoanei – întrucât odată cu extragerea elementelor circumstanțiale agravante constând în anumite calități ale victimei (membru de familie, respectiv anumite categorii de funcționari) și includerea acestora în incriminări care protejează în principal alte valori precum „relațiile de familie” (art. 199, „Violența în familie”, raportat la omor sau omor calificat), „relațiile privind autoritatea” (art. 257, „Ultrajul”, raportat la omor) sau „relațiile privind înfăptuirea justiției” (art. 279, „Ultrajul judiciar”, raportat la omor) s-a ajuns la protejarea în plan secundar a unei valori incontestabil mai importantă – viața persoanei. Mai mult, legiuitorul subminează însuși dezideratul asumat în noul Cod Penal, de vreme ce Titlul I din Partea Specială debutează cu „Infrațiunile contra vieții”. S-a arătat în acest sens: „Primele fapte incriminate în noua reglementare sunt cele contra persoanei, așezate în debutul Părții speciale, în Titlul I din noul Cod penal. Această nouă ordine de preferință arată că legiuitorul a considerat că cele mai importante valori ce necesită protecție penală sunt cele legate de persoană, de drepturile și libertățile acesteia” (Bodoroncea *et al*, 2020, p. 670). După cum se poate însă observa, acest deziderat nu este pe deplin respectat și contrar vechilor dispoziții din Codul penal din 1968, actualul cod dispersează infrațiunile prin care este protejată viața în mai multe texte, iar în unele dintre aceste infrațiuni, viața devine valoare protejată în subsidiar. Dincolo de aspectul axiologic al criteriului de incriminare, actuala reglementare poate crea dificultăți în identificarea incriminărilor întrucât acestea, nemaifiind reunite sub titulatura denumirii marginale de „omor” ar putea scăpa atenției unui destinatar al legii care nu cunoaște în amănunt aceste modificări operate de legiuitor.

Pentru a situa în peisaj european viziunea legiuitorului român cu privire la incriminarea faptei de ucidere, vom prezenta succint dispozițiile din această materie, astfel cum acestea se regăsesc în

Codurile penale consultate în acest scop. Într-o primă etapă am citit incriminarea faptei de omor de către fiecare stat din cele 27 aparținând Uniunii Europene și am observat că opțiunile legiuitorilor naționali s-ar putea împărți în trei mari categorii, expuse succint mai jos. Ulterior, când am analizat fiecare dintre elementele circumstanțiale avute în vedere de legiuitorul român, am folosit pentru comparația noastră atât exemple similare, cât și exemple diferite, pentru a reliefa argumentele noastre.

O primă constatare, de ansamblu, a modului în care uciderea cu intenție este incriminată în principalele coduri penale consultate, indică faptul că statele au trei abordări principale:

- 1. Incriminarea faptei constând în uciderea cu intenție a unei persoane este prevăzută într-un text unic și este definită ca infracțiune de omor/omucidere fără ca această infracțiune să fie completată de vreo variantă agravată.**
- 2. Uciderea cu intenție a unei persoane este definită ca infracțiune de omor și este completată de un număr extrem de redus de ipoteze de agravare, în principiu aceleași în legislațiile care aleg această abordare.**
- 3. Uciderea cu intenție a unei persoane este definită ca infracțiune de omor și este completată de un număr considerabil de ipoteze de agravare, în mare parte similare în legislațiile consultate.**

Vom lua fiecare ipoteză în parte în scopul de a prezenta sintetic specificul abordărilor naționale.

- 1. Incriminarea faptei constând în uciderea cu intenție a unei persoane este prevăzută într-un text unic și este definită ca infracțiune de omor/omucidere fără ca această infracțiune să fie completată de vreo variantă agravată.**

Este cazul Codului penal austriac, Codului penal danez sau a Codului penal elen.

Astfel, la art. 75 din Codul penal, legiuitorul austriac definește succint, dar atotcuprinzător – „*uciderea unei persoane se pedepsește*”, fără a completa această normă cu vreo variantă agravată. Există, pe de altă parte, câteva variante atenuate, precum uciderea unei persoane pe fondul unei puternice emoții, uciderea unei persoane la cererea victimei sau uciderea nou-născutului de către mamă pe fondul unei tulburări psihice.

Întrucât nu există nicio variantă agravată, evaluarea gravității faptei sau a pericolozității făptuitorului revine instanței, iar plaja de sancționare este destul de generoasă – între 10 și 20 de ani de închisoare, putându-se totodată dispune pedeapsa detențiunii pe viață.

Similar, în Codul penal danez, se prevede la art. 237 că „*persoana care ucide o altă persoană se pedepsește pentru omucidere*”. În plus, putem menționa că pedeapsa poate fi stabilită pe o plajă și mai generoasă pornind de la 5 ani închisoare, până la închisoarea pe viață.

Precum observasem în cazul Codul penal austriac, nici codul danez nu prevede vreo variantă agravată a omorului, dar definirea omuciderii este completată de mai multe variante atenuate – uciderea nou-născutului de către mama acestuia, dacă mama se află într-o stare de vulnerabilitate emoțională, precum și uciderea la cererea victimei.

În fine, art. 299 din Codul penal elen definește omorul ca fiind: „*fapta persoanei care cu intenție ucide o altă persoană*” și prevede pedeapsa detențiunii pe viață, fără alternativa pedepsei constând în pedeapsa închisorii pe o perioadă de timp determinată. Există și în acest caz câteva variante atenuate.

Ceea ce face ca aceste dispoziții din materia incriminării violenței letale să se distingă fundamental de restul legislațiilor este faptul că i se oferă o libertate deplină magistratului în evaluarea faptei și a făptuitorului, fără a i se limita această libertate prin impunerea vreunui reper privind gravitatea intrinsecă anumitor circumstanțe de natură să caracterizeze omorul sau derivând din personalitatea făptuitorului – dacă este infractor primar, dacă este recidivist, dacă a mai comis sau nu anterior vreun omor. Acest aspect rămâne să fie analizat de magistratul care are deplina libertate de a

evalua făptuitorul în scopul înțelegerii personalității sale, de a cântări fapta și consecințele faptei, astfel încât toate acestea, împreună, să contribuie la individualizarea riguroasă a pedepsei.

Alături de concluziile privind deplina libertatea a magistratului de a analiza dosarul și de a dispune o pedeapsă individualizată ce decurge din amănuntele specifice faptei și trăsăturile de personalitate unice ale făptuitorului care a comis-o, o astfel de abordare – incriminarea faptei de omor fără nuanțe de agravare – denotă viziunea legiuitorului potrivit căreia viața victimei este la fel de importantă, indiferent de vârsta acesteia sau alte circumstanțe personale (minor/femeie însărcinată), indiferent de profesia sa și implicit statutul social al victimei (funcționar public, cu variantele – magistrat, funcționar implicat în menținerea ordinii publice etc.), indiferent de scopul sau mobilul care l-au animat pe făptuitor, indiferent de orice amănunt de natură să caracterizeze aprioric făptuitorul și să-l stigmatizeze prin conduita sa anterioară ca fiind „mai periculos” decât alte persoane (a se vedea Codul penal român – omorul comis de o persoană care a mai comis anterior un omor).

2. Uciderea cu intenție a unei persoane este definită ca infracțiune de omor și este completată de un număr extrem de redus de ipoteze de agravare, în principiu aceleași în legislațiile care aleg această abordare.

În această categorie regăsim Codul penal belgian, Codul penal elvețian, Codul penal finlandez, Codul penal german, Codul penal luxemburghez, Codul penal olandez, Codul penal spaniol sau Codul penal suedez.

Pentru a oferi o imagine de ansamblu a celei de-a doua categorii de legislații, vom prezenta ipotezele de agravare avute în vedere de fiecare stat în parte.

În Codul penal belgian, omorul simplu este prevăzut la art. 393 (pedeapsa fiind închisoarea între 20 și 30 de ani), iar variantele de agravare sunt doar *premeditarea* faptei (art. 394) și calitatea victimei – *uciderea unui ascendent* (art. 395). Omorul comis într-una dintre variantele agravate se pedepsește *exclusiv* cu detențiunea pe viață.

În Codul penal elvețian, omorul simplu este prevăzut la art. 111 (pedeapsa fiind închisoarea de minim 5 ani), iar variantele de agravare, prevăzute la art. 112 sunt prezentate exemplificativ – „*dacă făptuitorul a ucis fără scrupule, mai ales dacă mobilul, scopul sau modalitatea de acțiune este în mod particular odioasă*”, pedeapsa este detențiunea pe viață sau închisoarea de minimum 10 ani.

În Codul penal finlandez, definirea omorului simplu este prevăzută la Secțiunea 1, intitulată „Omorul” a Capitolului 21, „Omorul și vătămarea corporală” și este pedepsit cu închisoarea de minimum 8 ani. Secțiunea 2, intitulată „Omorul calificat”, prevede ipotezele de agravare – fapta să fie *premeditată*, să fie săvârșită într-un *mod brutal sau prin cruzimi*, să fie săvârșită prin *provocarea unui pericol grav sau asupra unui funcționar public*. Alături de aceste ipoteze limitativ prevăzute de lege există și o ipoteză care nu detaliază circumstanțele agravării, însă ele pot fi apreciate „*prin evaluarea faptei în ansamblu*”. În raport cu toate aceste ultime ipoteze, pedeapsa prevăzută de lege pentru omorul calificat este, din nou, *exclusiv* detențiunea pe viață.

În Codul penal german, omorul este incriminat la art. 212, iar la art. 211 sunt enumerate acele condiții care odată împlinite atrag calificarea făptuitorului ca fiind un ucigaș – „*Ucigaș este persoana care, din plăcerea de a ucide, în scopul satisfacerii instinctului sexual, din lăcomie sau din alte motive, în mod viclean sau cu cruzime ori prin utilizarea unor mijloace care reprezintă un pericol la siguranța publică sau în scopul de a facilita săvârșirea sau acoperirea unei alte fapte penale ucide o persoană*” – iar pedeapsa este, ca și în precedentele cazuri indicate, *exclusiv* detențiunea pe viață, fără alternativa unei pedepse cu închisoarea pe o perioadă determinată. În timp ce omorul simplu (art. 212) prevede ca pedeapsă închisoarea de minimum 5 ani, alternativ cu detențiunea pe viață. Acele circumstanțe care generează etichetarea făptuitorului ca „ucigaș” sunt particularizate atât cu privire la resortul interior care a determinat făptuitorul să ucidă (uciderea din plăcere, urmărind împlinirea instinctului sexual sau un alt mobil), cât și cu privire la aspecte reale ce caracterizează ansamblul activității infracționale (prin mijloace de natură să aducă atingere siguranței publice sau pentru a mijloci sau ascunde o altă infracțiune ce pune în pericol o comunitate sau atunci când omorul este

necesar comiterii altei infracțiuni sau devine necesar pentru a ascunde comiterea altei infracțiuni). Aceste situații de natură să agraveze fapta de ucidere sunt suficient de clare, neechivoce ca sens și par departe de a necesita lungi explicații doctrinare pentru delimitarea lor de alte ipoteze aparent similare. Facem această apreciere întrucât este de domeniul evidenței că uciderea unei persoane din lăcomie vizează orice faptă comisă în scopul obținerii unui avantaj material imediat sau ulterior, direct sau indirect, ca urmare a efectelor legii sau nu. În timp ce „variante românească” a uciderii „din interes material” a suscitât opinii extrem de diverse, cu interpretări ce denotă o polarizare nefirească în demersul necesar descifrării voinței legiuitorului.

O situație particulară găsim în Codul penal luxemburghez în cazul căruia omorul este definit la art. 393 ca reprezentând „uciderea unei persoane comisă cu intenția de a provoca moartea” și este completat de câteva ipoteze explicit amintite precum omorul comis cu premeditare (art. 394), uciderea părinților sau a altor ascendenți (art. 395), omorul comis prin otrăvire (art. 397). Am apreciat anterior că legiuitorul din Luxembourg oferă o viziune particulară, întrucât atât omorul definit la art. 393, cât și celelalte fapte de ucidere – cea premeditată, prin otrăvire sau asupra unui ascendent sunt deopotrivă pedepsite cu reclusiune pe viață, lăsând fără relevanță demarcația fină dintre un omor simplu sau cel comis în anumite circumstanțe.

Codul penal olandez prevede infracțiunea principală la art. 287, având următoarea definiție: „Persoana care, în mod intenționat, ia viața unei alte persoane, se face vinovată de săvârșirea infracțiunii de omor”, pedeapsa fiind de maximum 15 ani. Această definiție este completată de câteva variante agravate – art. 288 definit ca fiind omorul „urmat, însoțit sau precedat de o faptă penală și săvârșit cu intenția de a pregăti sau facilita săvârșirea acelei fapte sau cu ocazia prinderii în timpul săvârșirii acelei fapte pentru a asigura pe sine sau pe ceilalți participanți la acea faptă atât de sustragerea de la tragerea la răspundere cât și de posesia bunurilor obținute în mod ilegal”, precum și alte fapte de ucidere circumstanțiate în funcție de scopul urmărit (scopul terorist – art. 288a) sau comis cu premeditare (art. 289). Față de niciuna dintre aceste fapte, pedeapsa nu este detențiunea pe viață.

Codul penal spaniol definește omorul simplu la art. 138 și prevede corelativ pedeapsa închisorii între 10 și 15 de ani, în timp ce omorul comis în anumite circumstanțe de natură să sporească gravitatea faptei este calificat ca fiind asasinat, iar pedeapsa este închisoarea între 15 și 20 de ani.

Aceste circumstanțe sunt: *premeditarea*, omorul comis *pentru o sumă de bani, recompensă sau promisiune*, precum și omorul comis *prin cruzimi, mărind deliberat și inuman suferința victimei*. În ipoteza în care sunt incidente mai multe circumstanțe dintre cele enunțate mai sus, pedeapsa este între 20 și 25 de ani.

În fine, ultimul stat din această categorie este Suedia, în raport cu care putem din nou remarca o particularitate – Codul penal prevede la art. 1 din Partea a II-a „Infracțiunile”, Capitolul 3 Infracțiuni contra vieții și sănătății că: „Persoana care ia viața unei alte persoane se pedepsește pentru omor”, pedeapsa prevăzută pentru această faptă fiind închisoarea pe o perioadă determinată între 10 și 18 ani. Această dispoziție este completată cu un enunț general care precizează că, „dacă circumstanțele sunt agravante pedeapsa este detențiunea pe viață”. Se poate observa că aceste circumstanțe agravante sunt cele prevăzute în partea generală și se pot releva în raport cu situația de fapt a oricărei infracțiuni, neavând un caracter special, concepute să reliefeze o gravitate aparte a omorului sau o pericolozitate sporită a persoanei care comite un omor.

Circumstanțele agravante sunt enumerate în Codul penal suedez la art. 2 al Capitolului 29, intitulat „Calculul duratei pedepselor și scutirea de sancțiuni”, dintre care incidente la fapta de omor ar putea fi:

„inculpatul a dat dovadă de multă brutalitate; inculpatul a profitat de starea de vulnerabilitate sau imposibilitatea de a se apăra a altei persoane; inculpatul a abuzat de funcție sau de anumită încredere; inculpatul a determinat o altă persoană să participe la infracțiune prin constrângere, inducere în eroare sau abuzând de tinerețea, inocența sau starea de dependență a acesteia; infracțiunea a făcut parte dintr-o activitate infracțională care s-a desfășurat în formă organizată sau în mod sistematic sau dacă infracțiunea a fost precedată de o anumită planificare; motivele săvârșirii infracțiunii a fost ofensarea

unei persoane, a unui grup etnic sau a unui alt astfel de grup de persoane pe motiv de rasă, culoare a pielii, naționalitate sau origine etnică, religie, orientare sexuală sau din cauza altor împrejurări de același fel”.

Față de aceasta a doua categorie de state care incriminează omorul într-o normă generală și câteva norme ce conțin un număr redus de agravante, putem extrage o concluzie generală, și anume că anumite circumstanțe se regăsesc în majoritatea legislațiilor care prevăd sancționarea mai aspră a variantei agravate a omorului – premeditarea și supunerea victimei la o suferință suplimentară și inutilă. Resortul ce declanșează conduita făptuitorului este determinată de un scop sau mobil ce denotă o lipsă profundă de respect a vieții victimei, instrumentalizată pentru obținerea unor satisfacții personale (instinctuale sau materiale).

3. Uciderea cu intenție a unei persoane este definită ca infracțiune de omor și este completată de un număr considerabil de ipoteze de agravare, în mare parte similare în legislațiile consultate.

În această din urmă categorie regăsim Codul penal bulgar, Codul penal ceh, Codul penal francez, Codul penal italian, Codul penal portughez.

Totodată, facem mențiunea că și legiuitorul român plasează, prin voința sa, incriminarea faptei de omor și a multiplelor sale variante ce conțin agravante ale infracțiunii tip (omorul calificat, violența în familie, ultrajul și ultrajul judiciar) în această categorie de legislații cu o inflație de agravante.

Față de celelalte două categorii prezentate anterior, putem remarca o trăsătură comună a acestor legislații: omorul este considerat a fi o faptă mai gravă dacă este comis asupra unei categorii profesionale, inducând inevitabil impresia unei protecții distincte între membrii societății, viziune anacronică în opinia noastră și în vădită contradicție cu principiul egalității în fața legii. În mod tradițional, doctrina explică rațiunea ce rezidă în spatele incriminării ca agravantă uciderea reprezentantului unei instituții/autorități prin faptul că este protejată în subsidiar însăși autoritatea (așadar, uciderea devine infracțiune complexă ce protejează, de fapt, două valori).

Astfel, putem da exemplele ce se găsesc în Codul penal bulgar [art. 116 alin. (1) pct. 1 – omorul comis asupra unui funcționar public, militar, dar și membru al societății civile; iar la art. 116 alin. (2) – omorul comis asupra unui judecător, procuror, anchetator etc.], legiuitorul bulgar enumerând o serie largă de funcționari ai statului ce beneficiază de protecție specială.), Codul penal ceh [art. 140 lit. d) – omorul comis asupra unui funcționar public, lit. e) – omorul comis asupra unui expert, martor, interpret sau lit. f) personalul medical aflat în timpul exercitării atribuțiilor specifice profesiei]. Codul penal francez (art. 221-4 paragr. 4 – omorul comis asupra unui magistrat, avocat, jurat, funcționar public, paragr. 4 bis. – profesor aflat în timpul exercitării activității specifice, paragr. 5 – martor, victimă, parte civilă); Codul penal italian (art. 576 pct. 5 – omorul comis asupra unui polițist, agent al poliției judiciare etc); Codul penal portughez [art. 132 alin. (1) lit. l) – omorul comis asupra unui membru al organului de suveranitate, Consiliului de Stat, Reprezentatului Republicii, magistrat, membru al guvernului regiunilor autonome etc.].

Codul penal român extrage aceste ipoteze de agravare în funcție de calitatea profesională a victimei și construiește două texte amintite deja – „Ultrajul” și „Ultrajul judiciar”.

În doctrina străină ce derivă dintr-o legislație similară cu cea românească – Codul penal francez reușind performanța de a avea un număr extrem de mare de ipoteze de agravare – s-a afirmat că:

„Circumstanțele agravante sunt în mare parte inovații ale noului Cod penal și ale legilor ulterioare acestuia. În realitate, acest text s-a îmbogățit continuu, prin intervențiile punctuale ale legiuitorului care vine să completeze lista. Aceasta ar putea conduce la o greșită stăpânire a circumstanțelor agravante ce pot «exploda» dreptul penal orientat spre protecția sporită a unor persoane, cu riscul ca cele ce nu sunt desemnate de legiuitor să se simtă excluse” (Lepage *et al*, 2015, p. 50).

BIBLIOGRAFIE

Bodoroncea, G.; Cioclei, V.; Kuglay, I.; Lefterache, L.; Manea, T.; Nedelcu, I.; Vasile, F.-M.; Zlati, G. (2020), *Codul penal. Comentariu pe articole*, ed. a 3-a, C.H. Beck, București;

Lepage, A; Matsopoulou, H. (2015), *Droit pénal spécial*, Presses Universitaires de Frances, Paris;

Legislație

Codul penal din 21 iunie 1968, publicat în B. Of. nr. 79-79 bis din 21 iunie 1968.

Codul penal din 17 iulie 2009 (Legea nr. 286/2009), publicat în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009.

Codul penal al Republicii Austria, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Austria-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Regatului Belgiei, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Bulgaria, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Ceha, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Regatului Danemarcei, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Danemarca-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Finlanda, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Finlanda-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Franceze, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Federale Germania, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Greciei, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Italia, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Luxemburg-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Regatului Țărilor de Jos, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Olanda-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Slovace, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Slovenia, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Regatului Spaniei, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Spania-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Regatului Suediei, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Suedia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Ungariei, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

DEFINIREA OMORULUI ÎN CODUL PENAL ROMÂN. STUDIU CRITIC

Raluca-Ioana MOCANU²⁴

În cele ce urmează analizăm dispozițiile principale ce incriminează variantele agravate ale omorului în încercarea de a indica limitele textului și de a pune în discuție necesitatea analizării reformării acestuia.

Potrivit definiției date de textul în vigoare, art. 189 „Omorul calificat” incriminează următoarele elemente circumstanțiale agravante:

- a) cu premeditare;
- b) din interes material;
- c) pentru a se sustrage ori pentru a sustrage pe altul de la tragerea la răspundere penală sau de la executarea unei pedepse;
- d) pentru a înlesni sau ascunde săvârșirea unei infracțiuni;
- e) de o persoană care a mai comis anterior o infracțiune de omor sau o tentativă la infracțiunea de omor;
- f) asupra a două sau mai multe persoane;
- g) asupra unei femei gravide;
- h) prin cruzimi.

Prezentul capitol își propune să facă o analiză a variantelor agravate ale omorului calificat, fără a insista prea mult asupra acelor elemente circumstanțiale „clasice” și oarecum specifice omorului, în scopul de a ne concentra asupra acelor dintre elementele circumstanțiale ce constituie, pentru motivele pe care le folosim ca argumente, o menținere inutilă în actualul Cod penal.

A. Omorul comis cu premeditare – art. 189 alin. (1) lit. a)

Omorul cu premeditare este, probabil, una dintre cele mai firești ipoteze ce necesită reținerea unei variante agravante prin raportare la omorul simplu.

Pentru motive ce sunt amplu explicate în doctrină și pe care nu le vom reitiera aici, apreciem că nu s-ar mai impune o analiză suplimentară care să argumenteze în plus față de analizele deja existente, sensul acestui element circumstanțial agravant sau rațiunea și necesitatea menținerii incriminării sale, câtă vreme rezultă dincolo de orice îndoială esența periculozității făptuitorului care calculează rece și acționează lucid în scopul uciderii unei persoane. Această faptă este considerată a fi mai gravă decât cea comisă sub imperiul unei emoții puternice generate de un eventual conflict spontan cu victima/victimele (sau chiar preexistent, dar în raport cu care apare o reacție impulsivă sau o provocare ce tulbură victimă și o conduce spre o reacție impulsivă, înlăturând premeditarea).

Premeditarea constituia element circumstanțial agravant și în Codul penal Carol al II-lea și se numea explicit asasinat, la fel cum regăsim încă în unele legislații europene (a se vedea, în acest sens, Codul penal belgian, Codul penal francez, Codul penal luxemburghez etc.).

---

²⁴ Este lector al Facultății de Drept a Universității din București, Departamentul de Drept penal.

Totodată, trebuie menționat faptul că premeditarea constituie element circumstanțial agravant în aproape toate legislațiilor consultate, mai puțin în cazul statelor unde omorul nu comportă variantă agravată.

B. Omorul comis din interes material – art. 189 alin. (1) lit. b)

Una dintre variantele „cu tradiție” în Codul penal român este comiterea omorului din interes material. Această variantă a fost introdusă odată cu Codul penal din 1968 în art. 175 lit. b), neexistând în Codul penal Carol al II-lea, dar este menținută și de actualul cod.

Dacă încercăm un exercițiu comparativ de identificare a unor legislații ce conțin incriminarea în mod similar a acestui element circumstanțial agravant, am regăsit „interesul material” în Codul penal al fostelor republici socialiste precum Bulgaria (conform dispozițiilor similare din art. 116 pct. 7 din Codul penal bulgar), Cehia [similar – art. 140 alin. (1) lit. j) din Codul penal ceh], Slovacia [a se vedea dispozițiile art. 144 alin. (2) lit. e) – din interes material concret], Slovenia (a se vedea art. 116 pct. 4 Codul penal sloven), Ungaria (conform dispozițiilor art. 160 pct. 2 Codul penal ungar). Niciunul dintre codurile penale ale statelor vest-europene nu prevede o dispoziție similară.

Din păcate, pentru a rafina analiza noastră – nu putem dubla această informație extrasă din consultarea dispozițiilor legale, cu explicațiile aferente sensului noțiunii de „interes material”, așa cum acesta este explicat în doctrina statelor amintite – în scopul de a observa dacă acest sens este similar cu cel oferit de doctrina română.

Cât despre doctrina română, lucrurile sunt încurcate atât prin prisma evoluției interpretării, dacă ne propunem să urmărim cronologic opiniile formulate cu privire la sintagma ce face obiectul analizei noastre, cât și prin prisma diferențelor de natură „locală” a interpretării noțiunii, dacă ne propunem să urmărim gândurile pe criterii geografice. Din modul în care doctrina tradițională a înțeles să explice sensul noțiunii „din interes material” rezultă că acesta diferă de înțelesul obișnuit al noțiunii potrivit limbajului comun.

Pornind demersul nostru de la primele interpretări expuse în doctrină, constatăm că inițial autorii au propus ca „omorul comis din interes material” să fie acea faptă prin care, odată cu uciderea victimei, autorul să urmărească și „dobândirea unui avantaj de ordin material, cum ar fi, spre exemplu: dobândirea unei succesiuni, stingerea unei datorii, obținerea unui spațiu locativ” (Bulai *et al*, 2008, p. 352), „încasarea unei asigurări, evitarea pierderii unor bunuri printr-un proces de partaj” (Cioclei, 2019, p. 22).

În completarea acestui punct de vedere, în mod tradițional, doctrina a apreciat că interesul material reprezintă un mobil (Bulai *et al*, 2008, p. 353), iar ulterior s-a propus corectarea acestei perspective, argumentându-se că interesul material este mai degrabă un scop (Cioclei, 2019, p. 22). În ciuda argumentelor propuse de autorul menționat, acest punct de vedere nu a fost de natură să conducă la o realiniere a doctrinei, ceea ce ne permite să constatăm că astăzi nu există o interpretare unanimă în acest sens. Mai mult, s-a criticat schimbarea de optică amintită mai sus, argumentându-se că o opinie diferită nu poate să apară în raport cu același text, ci doar față de o definiție diferită, ceea ce nu este cazul (Bogdan & Șerban, 2017, p. 38).

Dincolo de divergențele de nuanță, stabilirea cu valoare de certitudine a resortului ce animă făptuitorul (scop/mobil) nu are relevanță practică reală, ci satisface mai degrabă nevoia teoreticianului de a decela, prin analiza sa, sensul voinței legiuitorului aplicată la textul de interpretat.

Totuși, ceea ce cântărește din punct de vedere practic este aplicarea acestei sintagme la un anumit tip de omor, când făptuitorul obține „pe cale aparent legală” anumite drepturi (Bulai *et al*, 2008, p. 353), fiind necesar „să se demonstreze că s-a urmărit un interes material” și fiind indiferent dacă acest scop a fost sau nu atins (Cioclei, 2019, p. 22).

Din punct de vedere practic, ceea ce este cu adevărat important în stabilirea sensului sintagmei de „interes material” este particularitatea acesteia față de alte acte comise de autorul omorului în urma cărora acesta ar obține anumite avantaje materiale (furt/tâlhărie) și în raport cu care se poate reține un concurs între omor și altă infracțiune – între omor și respectiva infracțiune existând conexitate fie etiologică, fie consecvențională. Or, în cazul omorului din interes material, autorul nu comite și alte

infracțiuni – furt, tâlhărie, șantaj, tocmai pentru că în interpretarea dată de doctrină el va obține pe cale aparent legală avantajul material.

Deși este destul de clar stabilit în doctrină faptul că în cazul acestui tip de omor făptuitorul urmărește insidios obținerea unui drept ce i s-ar fi cuvenit implicit tot lui la decesul natural al victimei, iar autorul doar grăbește obținerea respectivului drept, o opinie bizară propune reținerea acestui element circumstanțial și față de asasinul plătit, argumentându-se că în această ipoteză „calea aparent legală de obținere a folosului este reprezentată de plata realizării unui serviciu” (Bogdan & Șerban, 2017, p. 38). În opinia acestui autor, „ucigașul plătit dobândește o sumă de bani în virtutea faptului că și-a îndeplinit obligația asumată, și anume de a ucide o persoană” (Bogdan & Șerban, 2017, p. 38).

Ceea ce nu se analizează deloc în acest caz este imposibilitatea de a considera „prestarea serviciilor” ca fiind legală și, pe cale de consecință, imposibilitatea de a considera însăși „plata” ca fiind o cale (aparent) legală de obținere a folosului material. În mod evident nu vorbim despre un contract, ci despre o infracțiune – instigare la omor, respectiv omor cu premeditare, întrucât așa-zisul contract având ca obiect asasinarea unei persoane contra unei sume de bani are cauză ilicită, iar obținerea plății nu este legală sau măcar aparent legală, ci profund imorală, îmbrăcând totodată aspectul unei instigări prin coruperea autorului.

Dacă doctrina este confuză față de sensul noțiunii de „interes material”, nici instanțele nu sunt complet aliniate în interpretarea acestui sens. Astfel, în sprijinul opiniei potrivit căreia asasinul plătit comite un omor din interes material, autorul care îl menționează, preia un exemplu din jurisprudență care ne atrage atenția prin constatarea frustră pe care o expune: „Interpretarea făcută de instanță cu privire la condiția realizării interesului material pe o cale aparent legală este restrictivă și nejustificată întrucât noțiunea de interes material folosită de legiuitor neavând o definiție distinctă în Codul penal, trebuie avută în vedere în sensul său larg și explicit, adică *acela de a obține pe orice cale un câștig*” (s.n.). În continuarea acestor argumente, instanța adaugă: „Nereținerea acestei circumstanțe pentru cei care comit fapte de acest gen în schimbul obținerii unor avantaje materiale ar crea o echivalență între aceștia și cei care săvârșesc omoruri fără a solicita bani în schimb creându-i un sentiment de impunitate celor care comit în aceste circumstanțe fapte de omor și încurajându-i să obțină venituri în mod evident ilicite din săvârșirea unor infracțiuni grave” (Decizia penală nr. 1410/30.10.2015, Curtea de Apel Craiova, citată de Bogdan & Șerban, 2017, p. 39 și consultată *in extenso* pe www.sintact.ro). Instanța remarcă cu multă luciditate că „interesul material constituie un avantaj patrimonial pe care făptuitorul îl poate obține în mod direct de pe urma morții victimei, acesta constând în speță în sumele de bani pe care inculpații (...) urmau să le primească de la inculpatul (...), după uciderea tatălui acestuia”. Chiar dacă nu este analizat (cel puțin în acest scurt paragraf) caracterul aparent legal, ci doar o altă abordare a interpretării – instanța observă posibilitatea de a da un sens cât mai apropiat de înțelesul omului obișnuit sintagmei de interes material și ne raliem acestei abordări, având în vedere principiul legalității.

Potrivit actualei interpretări din doctrină, sfera de aplicare a elementului circumstanțial „din interes material” ar trebui să fie limitată la faptele de omor în urma cărora autorul dobândește de drept un avantaj material – culegerea unei moșteniri, ștergerea unei datorii. Ceea ce semnalează instanța în decizia evocată este că înțelesul noțiunii de „interesul material” nu ar trebui limitat la această interpretare, ci ar trebui raportat la orice faptă de omor care vizează obținerea unor avantaje materiale. În opinia noastră, această interpretare ar răspunde mai adecvat unor categorii de fapte grave, animate de un astfel de scop – urmărirea obținerii unui avantaj material de pe urma uciderii victimei. Astfel, în sfera omorului din interes material ar putea intra și omorul comis, spre exemplu pentru a exclude de la participarea la o licitație a unui concurent, uciderea unui partener de afaceri în scopul obținerii unor avantaje economice (deci materiale), ori uciderea unui concurent de afaceri în scopul preluării unor contracte ale acestuia, respectiv clienți ai acestuia, uciderea unui contracandidat politic, etc. Actuala interpretare – preluarea pe cale *aparent legală* a unui bun, bani sau alte foloase nu s-ar aplica în exemplele expuse mai sus, deși este evident că și în aceste ipoteze există un interes material ce a animat făptuitorul spre uciderea victimei. Chiar dacă făptuitorul ar prelua clienții fostului său partener sau ale concurentului său, nu este vorba despre o preluare ce ar decurge din efectele legii, ci ar rezulta din aspecte obiective, faptice, din jocul firesc al evenimentelor ce au condus la eliminarea fizică a

victimei. Cu alte cuvinte, avem o preluare a unor avantaje, însă aspectul „aparent legal” nu există, întrucât foloasele derivă din anihilarea fizică a victimei.

Dacă legiuitorul, în loc să preia sintagma „din interes material” cu consecința perpetuării interpretării sale, ar fi expus un mobil ca resort al acțiunii făptuitorului – omorul comis din lăcomie (conform dispozițiilor art. 211 parag. 2 din Codul penal german) sau omorul din motive josnice (conform dispozițiilor art. 577 pct. 4 raportat la art. 61 pct. 1 din Codul penal italian), ar fi răspuns oricăror situații – și cele în care interesul material este vizat insidios, urmând a fi obținut ca efect juridic al decesului victimei, cât și ca efect indirect, ca o consecință generată de dispariția celui ucis.

De altminteri, în literatura franceză s-a criticat reținerea unui mobil ca element constitutiv (așadar indiferent de valențe, *n.n.*): „infracțiunea de ucidere este bogată în mobiluri foarte variate – lăcomie, iubire, gelozie, etc. – de natură să inspire *vox populi* cu o atitudine de reprobare de intensitate variată. În raport cu elementele constitutive, aceste considerații au vocația de a rămâne indiferente, chiar dacă este de netăgăduit că, în fapt, mobilul poate avea importanță, inspirând uneori curtea cu jurați spre o compasiune ce poate conduce până la achitare” (Lepage *et al*, 2015, p. 44).

C. Omorul comis pentru a se sustrage ori pentru a sustrage pe altul de la tragerea la răspundere penală sau de la executarea unei pedepse – art. 189 alin. (1) lit. c)

Și acest tip de omor calificat este preluat din Codul penal din 1968, cu mențiunea că în această ipoteză legiuitorul a reformulat definiția legală a elementului circumstanțial de la fostul art. 175 lit. g) C. pen. 1968 – omorul comis „*pentru a se sustrage ori pentru a sustrage pe altul de la urmărire sau arestare, ori de la executarea pedepsei*”, cu consecința unei interpretări ce se dorește a fi mai clară, înlocuind enumerarea situațiilor procesuale la care se raporta textul anterior (urmărire/arestare) cu sintagma tragere la răspundere penală – mai largă ca sferă de aplicare. Mai mult, chiar și în Codul penal Carol al II-lea exista un element circumstanțial parțial similar [a se vedea, în acest sens, art. 464 lit. b) teza a II-a „*omorul comis pentru a se sustrage pe sine sau pe altul dela urmărire sau arestare*”].

Ca și vechea reglementare, omorul calificat definit la art. 189 alin. (1) lit. c) protejează atât viața persoanei, cât și relațiile sociale vizând înfăptuirea justiției.

Nu vom insista foarte mult asupra acestui element circumstanțial, dar atragem atenția cu privire la faptul că această agravare vizează de fapt două ipoteze – prima se referă la omorul comis de autor pentru a se sustrage de la tragerea la răspundere penală/executarea pedepsei, iar a doua ipoteză se referă la omorul comis de autor pentru a facilita sustragerea unui terț de la tragerea la răspundere penală, respectiv executarea unei pedepse.

Dacă în legătură cu a doua ipoteză este evident caracterul mai periculos al faptei, scepticismul nostru vizează sensul incriminării primei ipoteze. Aceasta presupune că autorul unei infracțiuni/fapte penale împotriva căruia statul a pus în mișcare aparatul său judiciar să se conformeze automat și necondiționat acțiunilor ce urmează să se deruleze împotriva sa. Chiar dacă, într-un sistem etic ideal, atitudinea de conformare ar trebui să predomină, nu este mai puțin evident că instinctul de conservare și dorința de libertate pot să anime în mod natural acțiunile unui individ; instinctul de conservare, ce derivă din instinctul de supraviețuire, este cel mai natural instinct, ambele fiind intim legate de datul biologic ce permite perpetuarea speciei. Deloc coerent în alegeri, cântărirea efectelor acestui instinct asupra conduitei individului este totuși avută în vedere de legiuitor în raport cu alte incriminări. Astfel, în cazul infracțiunii de nedenunțare (art. 266 C. pen.) sau favorizarea făptuitorului (art. 268 C. pen.) – ambele infracțiuni „pure” împotriva intereselor justiției, subiectul activ nu poate fi niciodată persoana care a comis infracțiunea sau fapta penală în raport cu care se comite nedenunțarea, respectiv favorizarea. Cu alte cuvinte, nimeni nu este obligat să se autodenunțe și oricui îi este permis să se autofavorizeze, fără a răspunde penal – tocmai pentru că sunt conduite naturale, ce derivă din instinctul de supraviețuire. Totuși, prin incriminarea de la art. 189 alin. (1) lit. c), legiuitorul impune o limită a faptelor de autofavorizare – uciderea unei persoane. Departă de noi de a susține că o astfel de faptă este „naturală”, chiar dacă derivă din instinctul de conservare sau cel de supraviețuire, însă apreciem că este evidentă contradicția sau incoerența – în sensul că, pe de o parte, autofavorizarea nu este incriminată (cum este, de altfel, și firesc), dar pe de altă parte, uciderea unei persoane pentru

autofavorizarea sa în raport cu o faptă/condamnare anterioară este tratată de legiuitor ca o agravantă a omorului.

În doctrină s-a criticat această incriminare, autorul arătând că, deși „din perspectiva statului acesta este, evident, un lucru grav (ca autorul să comită un omor pentru a se sustrage de la răspundere penală, *n.n.*), ne întrebăm totuși dacă se poate oare reproșa suplimentar cuiva faptul că încearcă să își apere libertatea în detrimentul statului care dorește sancționarea sa. Tocmai această situație de obligații contrare a determinat ca puține legislații cu tradiție democratică să păstreze o astfel de formă de omor” (Bogdan & Șerban, 2017, p. 40).

Într-adevăr, nu regăsim această variantă decât în foarte puține legislații, astfel că putem completa autorul citat oferind câteva exemple ale unor dispoziții similare legislației naționale în cazul art. 288 din Codul penal olandez și art. 576 pct. 3 din Codul penal italian.

D. Omorul comis pentru a înlesni sau ascunde săvârșirea unei infracțiuni – art. 189 alin. (1) lit. d)

Omorul comis pentru a înlesni sau ascunde săvârșirea unei infracțiuni nu ridică în opinia noastră nicio problemă de natură a critica menținerea dispozițiilor din vechiul cod în actuala reglementare – preluat parțial și extins la orice infracțiune prin comparație cu prevederile dispozițiilor din art. 176 lit. d) C. pen. 1968.

Nu considerăm că se impune a relua aici analiza acestei dispoziții, întrucât nu avem de adăugat vreo concluzie suplimentară față de cele deja formulate în doctrină, întrucât ipotezele la care se aplică acest element circumstanțial nu au ridicat probleme de interpretare în doctrină sau de aplicare a dispozițiilor legale de către jurisprudență.

E. Omorul comis de o persoană care a mai comis anterior o infracțiune de omor sau o tentativă la infracțiunea de omor – art. 189 alin. (1) lit. e)

Acest element agravant este unul dintre elementele circumstanțiale ale omorului care a condus la interpretări extrem de eterogene în doctrină, de natură să atragă sau nu reținerea sa față de anumite persoane care au în antecedentă condamnări pentru omoruri sau care comit cu intenție două fapte de ucidere, la intervale de timp suficiente care să împiedice reținerea agravantei de la art. 189 alin. (1) lit. f) – asupra a două sau mai multe persoane. Și acest element circumstanțial agravant este preluat și reformulat printr-o exprimare mai clară a vechii dispoziții ale art. 176 lit. c) C. pen. 1968.

Dispoziții similare există în Codul penal bulgar – art. 116 pct. 12, Codul penal ceh – art. 140 pct. 2 lit. h), precum și Codul penal slovac – art. 144 pct. 2 lit. a).

Dincolo de faptul că interpretarea diferită dată de doctrină sensului dispoziției legale și, implicit, necesitatea de a decela voința legiuitorului denotă un text imperfect, ceea ce încercăm să demonstrăm în analiza ce urmează, pornește de la scepticismul nostru față de însăși utilitatea acestei agravante, întrucât există și sunt incidente și alte instituții de drept penal care își îndeplinesc rolul de a marca atât gravitatea acestei fapte, cât și de a oferi aplicarea unui tratament penal mai aspru.

Se poate observa că textul este aplicabil pentru două ipoteze principale:

1. În raport cu o primă infracțiune (consumată sau rămasă în fază de tentativă) pentru care există deja o condamnare definitivă;
2. În raport cu o primă faptă de ucidere comisă cu intenție, anterior altei fapte de ucidere comisă cu intenție, fără ca față de prima faptă să se fi pronunțat deja o hotărâre definitivă de condamnare.

În ce privește prima ipoteză principală – când elementul circumstanțial se raportează la o infracțiune pentru care există deja o condamnare definitivă, în doctrină s-a arătat că dispozițiile legii nu sunt decât o formă de „recidivă specială” (Mateuț, 1999, p. 106, citat de Bogdan & Șerban, 2017, p. 47) ceea ce, în opinia noastră, poate fi susținut și în continuare.

Și această primă ipoteză poate fi subdivizată în mai multe alte ipoteze secundare: când față de prima condamnare nu a trecut foarte mult timp – și sunt aplicabile regulile de la recidivă, dar și ipoteza când față de prima condamnare au devenit incidente instituții precum amnistia sau reabilitarea, iar comiterea unui nou omor va atrage după sine calificarea sa tot ca omor calificat – de o persoană care a mai comis anterior o infracțiune de omor.

În ce privește prima ipoteză secundară – dacă a doua faptă de ucidere intenționată va reprezenta al doilea termen al recidivei, constatăm că tratamentul penal al recidivei presupune sub aspectul aplicării pedepsei o **agravare ipso facto** de natură să indice punerea în valoare a viziunii legiuitorului față de o „periculozitate mai mare a celui care săvârșește infracțiunile în stare de recidivă, care perseverează pe calea infracțională” (Bulai *et al*, 2008, p. 181). Dar această agravare intrinsecă a tratamentului penal aplicabil comiterii unei noi infracțiuni în stare de recidivă (aplicabilă în raport cu orice infracțiune gravă) mai justifică ea o nouă agravare prin incriminarea ca omor calificat a ipotezei aici analizate? Trebuie menționat că un element circumstanțial similar nu există în raport cu nicio altă variantă agravată a altei infracțiuni.

În ce privește a doua ipoteză secundară – dacă în raport cu primul omor, judecat și condamnat a devenit incidentă reabilitatea – a generat sesizarea instanței supreme. În acest sens, s-a pronunțat Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, prin Decizia nr. 17/2018, în care s-a hotărât că: „*reabilitarea sau împlinirea termenului de reabilitare cu privire la persoana condamnată definitiv care a comis anterior o infracțiune de omor sau o tentativă la infracțiunea de omor nu împiedică reținerea elementului circumstanțial agravant prevăzut în art. 189 alin. 1 lit. e) din Codul penal*”. Deși nu contestăm valabilitatea unui astfel de raționament, care rezultă din menținerea unei tradiții pe linie jurisprudențială (similar se pronunțase și Tribunalul Suprem prin Decizia nr. 109/1973) și doctrinară (Cioclei, 2019), putem totuși să ne întrebăm de ce legiuitorul a menținut acest element circumstanțial. Dacă o persoană care a comis o infracțiune de omor (consumat sau rămas în faza de tentativă) a fost condamnată definitiv pentru respectiva infracțiune, a executat o pedeapsă privativă de libertate, a fost liberată și s-a împlinit termenul de reabilitare, iar ulterior comite o nouă infracțiune, de ce să o sancționăm mai aspru, dacă statul a eșuat prin tot cortegiul său de instrumente destinate reeducării și îndreptării sale? De ce povara incapacității sale de a-și răndui comportamentul respectând semenii și viața lor o plasăm doar pe umerii săi? Oare prin aceasta nu tindem să ignorăm deplin că persoana în cauză nu este izolată de restul societății, nu este desprinsă din mediul său, ci este produsul acestei societăți, iar asupra sa se reflectă și inabilitatea agenților statului de a transforma persoana supusă la executarea unei pedepse într-un individ mai bun?

În fine, în raport cu a doua ipoteză principală (când nu s-a pronunțat încă o hotărâre definitivă de condamnare față de prima faptă de omor comisă) suntem obligați să semnalăm că în practică este necesară o anumită ordine în judecarea faptelor, pentru a ocoli impedimentele ce, altminteri, ar fi inerente. Dacă autorul ucide o persoană, iar ulterior la un interval oarecare de timp ucide din nou, dacă faptele sunt judecate de aceeași instanță, aceasta este obligată să încadreze inițial ambele fapte ca omor simplu sau calificat, fără a se putea însă reține în raport cu al doilea omor circumstanța agravantă – omor comis de o persoană care a mai comis anterior un omor, așadar art. 189 alin. lit. e), pentru a preveni recuzarea pentru antepronunțare. Astfel, pentru a ocoli dificultățile procedurale și pentru a respecta prezumția de nevinovăție, instanța este obligată să se pronunțe inițial asupra primei fapte și abia ulterior să facă schimbarea încadrării juridice în omor comis în condițiile art. 189 alin. 1 lit. e). Și în această ipoteză se observă că fie prin reținerea concursului de infracțiuni, fie prin incidența regulilor de la infracțiunile concurente, consecințele tratamentului penal sunt similare, întrucât prevăd o agravare a situației persoanei judecate – prin aplicarea sporului obligatoriu.

F. Omorul comis asupra a două sau mai multe persoane art. 189 alin. (1) lit. f)

Omorul comis asupra a două sau mai multe persoane este una dintre ipotezele incriminate în cadrul omorului calificat care a suferit de-a lungul timpului cele mai radicale interpretări propuse de doctrină, prin îndepărtarea și chiar anularea voinței originare a legiuitorului, fără ca acest parcurs al

teoriilor susținute să fi fost de natură să conducă la soluții practice mai clare sau mai line ca ușurință a folosirii argumentelor logice.

Elementul circumstanțial prevăzut la art. 189 alin. 91) lit. f) este preluat întocmai din reglementarea anterioară a omorului deosebit de grav, mai exact vechea dispoziție prevăzută la art. 176 lit. b) C. pen. 1968, care la rândul ei reprezenta o preluare aproximativă din fostul Cod penal Carol al II-lea – art. 464 pct. 7 – omorul comis „*asupra mai multor persoane cu aceeași ocaziune*”.

În cele ce urmează încercăm să expunem sintetic și cu cât mai multă claritate evoluția interpretărilor doctrinare și jurisprudențiale față de sensul dispoziției omorului „comis asupra a două sau mai multe persoane”, în scopul de a reliefa dificultățile generate în practică de interpretarea normei. Din păcate, în lipsa oricărei îmbunătățiri a definiției textului, respectivele limite ale textului continuă să ridice probleme în aplicarea sa.

Concret, în doctrina „primară” și imediat subsecventă Codului din 1968 s-a arătat că „împrejurarea agravantă privește cazul omorului săvârșit asupra a două sau mai multe persoane împreună prin *aceeași acțiune* (ex: folosirea unei explozii care provoacă moartea mai multor persoane; tragerea asupra unui grup de persoane a unor focuri de arme care au avut ca rezultat uciderea a cel puțin două persoane; punerea de otravă în mâncarea destinată mai multor persoane)” (Dongoroz *et. al*, 1972, p. 187). Așadar, inițial doctrina a raportat această agravantă a omorului comis „prin aceeași acțiune” doar la ipoteza faptică a **concursului ideal**.

În contrast cu această primă ipoteză faptică, orice alte acte materiale constând în uciderea mai multor victime *prin acțiuni multiple și diferite*, indiferent de intervalul de timp dintre aceste fapte (secunde/minute sau ore) și indiferent dacă uciderea erau comise sau nu cu aceeași ocazie, aceste ucideri multiple nu puteau să atragă reținerea omorului calificat asupra a două sau mai multe persoane. Pe cale de consecință, față de prima acțiune de suprimare a vieții unei persoane se reținea fapta de omor simplu/calificat/deosebit de grav (în funcție concret de elementele circumstanțiale incidente în speță) în concurs cu unul/mai multe fapte de omor „comis de o persoană care a mai comis anterior un omor”, întrucât intervalul de timp ce despărțea acțiunile multiple era de natură să spargă unitatea specifică concursului ideal și impunea reținerea **concursului real**. În opinia noastră, această interpretare era corectă, întrucât dispozițiile elementului circumstanțial prevăzute de Codul penal din 1968 – „omorul comis asupra a două sau mai multe persoane”, erau diferite tocmai prin renunțarea la dispozițiile anterioare prevăzute în Codul penal Carol al II-lea unde textul prevedea expres ca uciderea mai multor victime *să fie comisă cu aceeași ocazie*, or, tocmai această sintagmă ar fi permis aplicarea textului atât la concursul ideal, cât și la concursul real.

În ciuda modificării aduse în Codul penal din 1968 acestui element circumstanțial, voința legiuitorului a fost interpretată de o parte din doctrină similar vechilor dispoziții definite în Codul penal Carol al II-lea, iar acest punct de vedere a fost ulterior preluat de jurisprudență cu consecința apariției unor situații soluționate greoi în practică, prin recurgerea inerentă la artificii.

Aceste interpretări ale textului, formulate în contrast cu opinia inițială amintită anterior, propun ca agravanta să devină aplicabilă nu doar în cazul unor fapte de ucidere comise asupra mai multor persoane prin *aceeași acțiune*, ci și atunci când uciderea multiplă se realizează *în aceeași împrejurare sau cu aceeași ocazie* (Diaconescu, 1997, p. 174), amintind mai degrabă de textul din Codul penal Carol al II-lea – omorul comis „*asupra mai multor persoane cu aceeași ocaziune*”. Interpretarea citată adăugă la text un detaliu esențial la care legiuitorul renunțase. În opinia noastră, această renunțare nu este o eroare, întrucât în Codul penal din 1968 a apărut o nouă variantă agravată construită pe elementul circumstanțial agravant constând în – *omorul comis de o persoană care a mai comis anterior un omor*. Așadar, potrivit acestui punct de vedere, dispozițiile ce incriminează acest element agravant devin aplicabile nu doar faptelor comise în concurs ideal, ci și celor comise în concurs real, dar în împrejurări care denotă o legătură între fapte. Unul dintre argumentele oferite de autori pentru susținerea interpretării extensive a textului trece de la o raportare abstractă față de construcțiile juridice – concurs ideal *versus* concurs real (cu toate consecințele interpretării nu doar a actelor materiale comise, ci și a rezoluțiilor infracționale) către o abordare orientată mai degrabă spre planul faptic. S-a afirmat că: „distincția ce s-ar face în baza numărului de acțiuni, ar putea duce la soluții în mod artificial diferite. Astfel, dacă făptuitorul ar intra într-o încăpere și cu ajutorul unui pistol

automat, printr-o singură rafală, ar ucide mai multe persoane, soluția ar fi de omor comis asupra a două sau mai multor persoane; în schimb, dacă același făptuitor ar intra în aceeași încăpere și cu același pistol, de această dată reglat la poziția foc cu foc, ar ucide prin împușcări succesive același număr de persoane, ar trebui ca fapta să reprezinte un omor comis de o persoană care a mai săvârșit un omor. O astfel de distincție ar fi stupidă” (Cioclei, 2019 p.30). Într-adevăr, privind modul concret în care se poate comite uciderea mai multe persoane printr-o faptă simultană sau prin fapte succesive între care nu există decât o diferență extrem de scurtă de timp, tindem să observăm corectitudinea constatării. Totuși, nu putem să nu remarcăm că în această opinie se pune semnul egalității între situația concursului ideal și a celui real. În ce ne privește ne recunoaștem incapacitatea de a înțelege raționamentul în temeiul căruia putem șterge diferențele dintre concursul ideal și cel real, la fel ca și argumentele tehnice care ar putea valida o astfel de susținere, cu atât mai mult cu cât în cazul uciderii victimelor printr-o singură acțiune (otrăvire, plasarea unui dispozitiv exploziv, foc automat) autorul faptei are o singură analiză interioară asupra actului de vreme ce există o singură acțiune letală, în timp ce în cazul uciderii „foc cu foc” acesta este obligat ca față de fiecare victimă să apese efectiv pe trăgaci, ceea ce presupune că decide să ucidă o nouă victimă sau să se oprească. În mod vădit, în cazul omorului comis în aceeași împrejurare, dar prin acte succesive (prin înjunghiere, sufocare, lovire cu corpuri dure în zone vitale), autorul comite fiecare faptă prin acte materiale diferite, iar față de fiecare nou act material este antrenat procesul psihologic specific unei noi rezoluții infracționale repetată cu fiecare act de ucidere.

Observăm, așadar, că temeiul acestei opinii a părăsit sfera instituțiilor de drept penal – prevederile art. 189 alin. (1) lit. e) ce ar fi trebuit să se aplice ipotezei concursului real, în timp ce dispozițiile art. 189 alin. (1) lit. f) ce ar fi trebuit să se aplice ipotezei concursului ideal (distincția se circumscrie relației existente și anterior între textul dispozițiilor art. 176 lit. c) C. pen. 1968, în opoziție cu dispozițiile art. 176 lit. b) același cod, care răspundea realității faptice a concursului real) și a fost interpretat extensiv – fapte comise nu doar prin *aceeași acțiune*, ci și cele comise *în aceeași împrejurare*. Apreciem că în cazul uciderii mai multor victime cu o singură rafală de mitralieră sau a otrăvirii acestora, era firească reținerea omorului comis asupra a două sau mai multe persoane, întrucât fapta reflecta existența unei rezoluții unice, transpusă într-un singur act material, finalizat cu un rezultat multiplu. Din contră, în cazul în care făptuitorul ucide victimele succesiv, vom avea atâtea rezoluții infracționale câte victime efective vor rezulta, cu consecința de a avea implicit tot atâtea infracțiuni, ceea ce înseamnă că varianta complexă a „omorului comis asupra a două sau mai multe persoane” nu mai putea opera.

Așadar, în raport cu această construcție – a omorului comis asupra a două sau mai multe persoane, observăm caracterul complex al infracțiunii, întrucât prin voința legiuitorului sunt absorbite mai multe fapte de ucidere într-o singură infracțiune de omor calificat. Chiar dacă încercăm să rezonăm cu voința legiuitorului care a construit o infracțiune complexă ce reunește prin absorbție legală mai multe fapte de omor, considerăm că este discutabilă posibilitatea extinderii acestei construcții complexe în ipoteza concursului real.

Problema reală care indică limitele interpretării textului a apărut prin raportare la situația de fapt în care făptuitorul ia decizia de a ucide mai multe victime, însă doar una dintre ele decedează, în timp ce cealaltă supraviețuiește, fiind fie doar vizată (făptuitorul ratează atingerea victimei), fie doar rănită de acțiunea cu potențial letal a făptuitorului. Întrucât practica nu era unitară nici în raport cu această problemă, a fost sesizată Înalta Curte de Casație și Justiție cu un recurs în interesul legii și s-a pronunțat o soluție în care s-a decis că: „actele de violență cu intenția de a ucide, săvârșite în aceeași împrejurare asupra a două persoane, dintre care una a decedat, constituie atât infracțiunea de omor comisă asupra unei singure persoane, cât și tentativa de omor asupra altei persoane, aflate în concurs” (Decizia V/2006, Secțiunile Unite, M. Of. nr. 492/2006). Din păcate, raționamentul acestei decizii este contestabil prin subminarea caracterului complex al normei, de vreme ce argumentația continuă: „elementul circumstanțial privind uciderea a două sau mai multe persoane nu este aplicabil în cazul faptelor menționate”. Cu alte cuvinte, chiar dacă făptuitorul a conceput uciderea mai multor persoane, dar din varii motive – insuficiența mijloacelor folosite, inabilitatea utilizării armelor, acțiuni de autoapărare ale victimelor, intervenția autorităților, acesta nu reușește să ucidă decât o victimă, se va

face aplicarea oricărui element circumstanțial agravant incident (premeditare, cruzimi), dar nu și a elementului circumstanțial „omor comis asupra a două sau mai multe persoane”, întrucât nu au murit cel puțin două victime vizate.

Doctrina a criticat soluția propusă prin recursul în interesul legii, dar în contextul menținerii identice a dispozițiilor și în noul Cod penal, interpretarea dată de instanța supremă în recursul în interesul legii amintit mai sus, continuă să producă efecte, cu consecința menținerii acelorași speculații de interpretare nearticulate.

În opinia noastră, misiunea noului Cod penal era tocmai aceea de a clarifica incertitudinile pe care textul anterior le generase, indiferent de motivul pentru care instanțele aplicaseră în mod neunitar textul. Una dintre consecințele esențiale ale aderării României la Convenția europeană a drepturilor omului este respectarea valorilor fundamentale promovate de convenție și practica ce derivă din aceasta. Raportat la dreptul penal și legislația penală, predictibilitatea și previzibilitatea normei reprezintă filonul esențial, coloana vertebrală pe care legiuitorul trebuie să o aibă în vedere la momentul elaborării unui act normativ. Câtă vreme legiuitorul român menține nemodificate dispoziții care au generat o aplicare neunitară a legii printr-o interpretare care a generat la rândul ei critici, apreciem că scopul principal ce derivă din principiul legalității – acela de a avea o coerență normativă firească și de a clarifica incertitudinile de interpretare din vechiul cod – nu a fost atins.

Având în vedere importanța valorii sociale protejate – viața persoanei – ne punem întrebarea dacă prin construirea unei variante agravate ce reprezintă de fapt o infracțiune complexă – un concurs de fapte de omor (indiferent dacă este vorba despre un concurs real sau concurs formal), o astfel de construcție este în acord cu valorile unui cod penal modern care protejează interesele victimei și nu ale făptuitorului? Chiar dacă pedeapsa prevăzută de lege este închisoarea de la 15 la 25 de ani, alternativ cu detențiunea pe viață, o astfel de viziune denotă indiferență față de victime odată ce sunt apreciate „laolaltă” indiferent de numărul acestora. Observăm că astfel de construcții în care numărul victimelor nu mai contează odată ce sunt mai mult de două nu există în majoritatea codurilor analizate, nici măcar în raport cu infracțiunile de terorism unde de esența atacurilor este vizarea unui număr cât mai mare de victime pentru luarea în seamă a mesajului politic transmis de organizația teroristă.

Singurele state în legislația cărora am găsit o incriminare similară – reținerea unei infracțiuni complexe în cazul omorului comis asupra a două sau mai multe persoane sunt Bulgaria – conform art. 116 pct. 4 din Codul penal bulgar și Cehia – conform dispozițiilor art. 140 pct. 3 lit. a) din Codul penal ceh.

G. Omorul comis asupra unei femei gravide – art. 189 alin. (1) lit. g)

Asemenea tuturor elementelor circumstanțiale anterior analizate, și această agravantă reproduce o dispoziție din Codul penal 1968 – cea prevăzută la art. 176 lit. a).

În doctrină s-a arătat că „sporul de agravare se justifică prin aceea că uciderea femeii gravide implică și uciderea fructului concepțiunii (fetusului) care, fără a echivala cu o pluralitate de victime, înseamnă totuși o dublă atingere adusă vieții umane”. În plus, autorul argumentează că o „femeie însărcinată nu este în măsură să se poată apăra” (Dongoroz *et al*, 1972, p. 188).

Totodată în doctrină s-a arătat că pentru a se reține agravanta „nu are importanță stadiul în care se află gestația” (aceasta poate fi la începutul său ori în orice altă fază până la momentul nașterii), singura cerință este aceea ca „autorul omorului să fi cunoscut starea de graviditate a femeii sau această stare să fi fost atât de evidentă încât făptuitorul să-și fi putut da seama de existența sarcinii” (Dongoroz *et al*, 1972, p. 188). Doctrina a completat precizările expuse anterior, arătându-se pe drept cuvânt că „nu are relevanță tipul sarcinii (normală sau extrauterină), dacă există sau nu șanse ca femeia gravidă să ducă sarcina până la termen și să nască în condiții normale. Nu are relevanță nici dacă produsul de concepție este sau nu sănătos, dacă acesta este sau nu viabil” (Cioclei, 2019, p. 30).

În opinia noastră, menținerea acestei agravante nu se impunea. Nu contestăm nici vulnerabilitatea particulară a victimei, nici pericolozitatea accentuată a făptuitorului care nesocotește atât viața mamei, cât și a copilului în devenire, însă apreciem că resortul incriminării nu ar trebui să se reducă la necesitatea de a proteja doar femeia însărcinată, ci **orice** victimă vulnerabilă, aceasta fiind deopotrivă mai ușor de atacat/ucis.

Starea de graviditate a victimei este avută în vedere la construcția unei variante agravate a omorului în doar câteva dintre codurile penale analizate: în Codul penal bulgar [art. 116 alin. (1) pct. 4], în Codul penal ceh [art. 140 alin. (3) lit. b)] și în cel portughez [art. 132 alin. (2) lit. c)].

H. Omorul comis prin cruzimi – art. 189 alin. (1) lit. h)

Și în cazul omorului prin cruzimi suntem în prezența unei circumstanțe agravante menționate de codul actual și care exista și în vechea reglementare. Rațiunea pentru care s-a incriminat aparte această împrejurare a fost aceea că: „procedeul de a provoca moartea unei persoane într-un ritm lent prin cruzimi, adică prin chinuri și leziuni corporale imprimă faptei un caracter deosebit de grav, dovedind totodată o adâncă perversitate a conștiinței făptuitorului” (Dongoroz *et al*, 1972, p. 186).

În ce privește sfera faptelor considerate a reprezenta acte de cruzimi autorul apreciază că: „textul legii nu arată ce se înțelege prin cruzimi, așa încât accepțiunea sa este cea din vorbirea curentă și anumite aceea de suferințe grele, inumane, provocate prin felul în care este efectuată acțiunea de ucidere” (Dongoroz *et al*, 1972, p. 186).

Nu insistăm asupra acestui element circumstanțial, deși au existat dificultăți în practică în delimitarea situațiilor care impun sau nu reținerea sa, întrucât apreciem că ar fi suficientă reținerea unei circumstanțe generale constând în comiterea infracțiunii „prin cruzimi”.

CONCLUZII

Dincolo de toate criticile punctuale semnalate în articolul prezent, cea mai mare problemă pe care am remarcat-o în raport cu incriminarea faptei de omor în variantele sale agravate rezultă din faptul că legiuitorul nu a imaginat niciun element circumstanțial nou.

În opinia noastră o astfel de incriminare ca element circumstanțial agravant nou ar trebui construită pentru protejarea minorului. Singura ipoteză în care minorul este protejat (indirect, nu raportat la vârsta fragedă) o identificăm în cadrul relațiilor de familie, când agresorul și victima au calitatea de membrii de familie, iar victima este și minor. În această situație sunt incidente dispozițiile privind violența în familie – art. 199 C. pen., însă ceea ce are relevanță pentru legiuitorul român este raportul minorului cu agresorul, nu vulnerabilitatea sa particulară, privit ca ființă în dezvoltare. Alte două exemple simetrice în cazul cărora se oferă o protecție indirectă a minorului, nu prin prisma vulnerabilității induse de vârstă, ci a calității sale de membru de familie al unui funcționar public sau a unei persoane implicate în înfăptuirea justiției, rezultă prin aplicarea dispozițiilor infracțiunii de ultraj – art. 257 alin. (3) C. pen. raportat la omor și prin aplicarea dispozițiilor infracțiunii de ultraj judiciar – art. 279 alin. (3) C. pen. raportat la omor. Nu cunoaștem care este numărul de infracțiuni contra vieții îndreptate împotriva copiilor unor reprezentanți ai statului român care se comit anual (în comparație cu alte cazuri ce vizează uciderea unui minor), astfel încât să justifice construirea respectivelor agravante, întrucât aceste cifre nu au reprezentat un argument împărtășit public pentru susținerea noii configurații a faptelor de ultraj, respectiv ultraj judiciar.

Mai mult, putem lesne observa că legiuitorul anului 2009 nu a făcut niciun exercițiu de analiză comparativă cu alte coduri penale europene pentru a constata că multe dintre aceste coduri prevăd o circumstanță agravantă care oferă o protecție specială minorului în fața unei agresiuni letale. Bineînțeles că potrivit dispozițiilor legii interne în cazul în care acesta devine victima unui omor se va putea aplica circumstanța agravantă generală privind starea de vulnerabilitate a victimei [art. 77 lit. e) C. pen.], conform căreia reprezintă o circumstanță agravantă generală „*săvârșirea infracțiunii profitând de starea de vădită vulnerabilitate a persoanei vătămate, datorită vârstei, stării de sănătate, infirmității sau altor cauze*”. Totuși, aceasta nu are caracter obiectiv, și la rigoare nu ar putea fi aplicată în cazul în care agresorul și victima (chiar dacă este minor) nu sunt într-un vădit dezechilibru de forțe, precum, spre exemplu, în ipoteza în care victima este mai înaltă și/sau mai puternică decât agresorul, dar acesta din urmă reușește totuși uciderea victimei.

După cum enunțasem anterior, în Codul penal român se oferă totuși o protecție suplimentară anumitor categorii de minori, doar dacă aceștia sunt rude cu agresorul sau cu altă categorie de

persoane (de fapt, legea nu vorbește despre minori, ci despre membrii de familie, care în anumite ipoteze pot fi minori).

Astfel, potrivit prevederilor art. 199 C. pen., „Violența în familie”, dacă fapta de ucidere este îndreptată împotriva propriului copil, *pedeapsa este majorată cu o pătrime*. Legiuitorul român a avut în vedere atât omorul simplu (art. 188 C. pen.), cât și omorul calificat (art. 189 C. pen.). Fără să punem în discuție aici imposibilitatea reală de a majora pedeapsa simetrică omorului calificat de maxim 25 de ani cu o pătrime, întrucât prevederile art. 60 C. pen. dispun că maximul general al pedepsei închisorii este de 30 de ani (ce ar fi depășită și deci ar deveni inaplicabil), putem observa că, dacă aplicăm textul de la art. 199 C. pen. la omorul simplu, uciderea propriului copil (în analiza noastră minor) generează o pedeapsă între 12 ani jumătate și 25 de ani.

Continuăm analiza noastră încercând să vedem care este alegerea legiuitorului vizavi de omorul comis asupra membrului de familie al unui funcționar. Astfel, potrivit art. 257 alin. (3) C. pen. raportat la infracțiunea de omor, pedeapsa prevăzută de lege pentru uciderea copilului unui funcționar, se majorează cu o treime, așadar, pedeapsa prevăzută de lege este între 13 ani și 3 luni și 26 de ani și 6 luni, deci mai mare decât uciderea propriului copil. Aceeași inadverență apare în raport cu uciderea copilului unui magistrat, când, potrivit dispozițiilor art. 279 alin. (3) C. pen. raportat la infracțiunea de omor, pedeapsa prevăzută de lege se situează între un minim de 15 ani și un maxim de 30 de ani (maximul general).

Observăm, astfel, că uciderea unui copil diferă în funcție de apartenența acestuia la o familie oarecare ori apartenența sa la o familie al cărui membru este și reprezentant al statului. Chiar dacă înțelegem rațiunea tehnică ce a generat construcția complexă a ultrajului sau a ultrajului judiciar, infracțiuni care protejează în subsidiar și alte valori – autoritatea statului, respectiv înfăptuirea justiției – apreciem că respectivele incriminări sunt discriminatorii și neconstituționale, necesitând revizuirea de urgență a textelor.

Mai mult, textul incriminator vorbește despre membru de familie – fiu/fică în ipoteza aici analizată, și nu copil minor. Astfel, s-ar putea ajunge la situația aberantă în care uciderea propriului copil minor conduce la pedepsele deja enunțate – între 12 ani și jumătate și 25 de ani, iar uciderea copilului major a unui funcționar din sfera înfăptuirii justiției (judecător/procuror) conduce la o pedeapsă între 15 și 30 de ani. Cu siguranță, nicio rațiune nu poate justifica asemenea tratamente inegale în ce privește protecția victimelor.

În opinia noastră, raportarea omorului la o anumită calitate a victimei ar putea să reprezinte resortul unei incriminări care să genereze construcția unei agravante – precum paricidul sau infanticidul. Observăm însă că legiuitorul nu construiește doar acest tip de agravantă, ci extinde protecția specială și față de anumiți funcționari sau membri ai familiei unor funcționari. Considerăm discutabilă această construcție, discriminatorie și fără a reprezenta o necesitate reală. Din fericire, în ciuda recrudescenței criminalității organizate în țara noastră, nu cunoaștem exemple (multiple?) de ucidere a unor funcționari sau magistrați, darmite ale familiei acestora, fapt ce împiedică justificarea criminologică a acestor incriminări.

Uciderea unei anumite persoane pe criterii de vulnerabilitate a fost remarcată în doctrina franceză: „circumstanțele agravante care iau în considerare anumite caracteristici ale victimei constituie inovații ale Codului penal sau ale legislației posterioare, cel puțin în privința faptelor de omor și traduc *leitmotivul* proiectelor legislative: voința și necesitatea de a proteja victima. Privite ca atare, circumstanțele agravante sunt condamnabile, întrucât provin din ideea falsă, dar persistentă, că dreptul penal este un drept al protecției victimei, deși nu trebuie să fie decât un drept ce ține cont de comportamentul delinventului. Totuși, acest lucru se dovedește justificabil (...). Este clar, de fapt, că cel care a atentat la viața cuiva aflat într-o stare particulară de slăbiciune este, pe plan mora și penal, mai culpabil, iar pe plan criminologic mai periculos, decât cel care atacă o victimă capabilă să îi opună rezistență. Justificate în mod eronat prin raportare la interesul victimei, aceste circumstanțe sunt în mod evident utile pentru a pedepsi autorul așa cum se impune” (Rassat, 2015, p. 364).

Chiar dacă autoarea citată oferă o umbră de îndoială cu privire la resortul ce poate împinge legiuitorul să incrimineze circumstanțe agravante speciale raportate la fapta de omor derivând din starea particulară a victimei, apreciem că acestea sunt mai justificabile, întrucât demonstrează

cinismul și periculozitatea autorului faptei mai pregnant decât cele derivând din calitatea victimei de a fi sau nu reprezentantul statului, spre exemplu.

În final, ne exprimăm optimismul vizavi de înțelepciunea legiuitorului și sperăm că odată identificate imperfecțiunile textului, acesta va prefera ca în loc să ofere o validare a sa prin perpetuarea respectivelor imperfecțiuni, va nutri dorința de a rearmoniza textul în acord cu realitățile sociale și necesitatea unei practici coerente.

BIBLIOGRAFIE

Bogdan, S.; Șerban, D.A. (2017), *Drept penal. Parte specială. Infrațiuni contra persoanei și Infrațiuni contra patrimoniului*, Universul Juridic, București;

Bulai, C.; Filipaș, A.; Mitrache, C.; Bulai, B.; Mitrache, Cr. (2008), *Instituții de Drept penal*, Trei, București;

Cioclei, V. (2019), *Drept penal special I. Infrațiuni contra persoanei și infrațiuni contra patrimoniului*, C.H. Beck, București;

Diaconescu, Gh. (1997), *Infrațiunile în Codul penal român*, Oscar Print, București;

Dongoroz, V.; Kahane, S. (1972), *Explicații teoretice și practice ale Codului penal român. Partea specială*, Editura Academiei, București;

Lepage, A; Matsopoulou, H. (2015), *Droit pénal spécial*, Presses Universitaires de Frances, Paris;

Mateuț, Gh. (1999), *Drept penal special. Sinteze de teorie și practică judiciară*, Lumina Lex, București;

Rassat, M.-L. (2015), *Droit pénal spécial. Infractions du Code pénal*, Dalloz, Paris;

Șerbănescu, S.; Grigoraș, J. (1974), *Culegere de Decizii pe anul 1973*, Editura Științifică, București;

Legislație

Codul penal Carol al II-lea, publicat în M. Of. nr. 65 din 18 martie 1936.

Codul penal din 21 iunie 1968, publicat în B. Of. nr. 79-79 bis din 21 iunie 1968.

Codul penal din 17 iulie 2009 (Legea nr. 286/2009), publicat în M. Of. nr. 510 din 24 iulie 2009.

Codul penal al Regatului Belgiei, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Belgia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Bulgaria, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Bulgaria-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Ceha, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Cehia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Franceze, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Franta-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Federale Germania, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Germania-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Greciei, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Grecia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Italia, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Italia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Marelui Ducat de Luxemburg, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Luxemburg-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Slovace, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovacia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Republicii Slovenia, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Slovenia-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Codul penal al Ungariei, <http://codexpenal.just.ro/laws/Cod-Penal-Ungaria-RO.html>, ultima consultare 26.02.2022.

Jurisprudență

Decizia penală nr. 1410/30.10.2015 a Curții de Apel Craiova, consultată pe site-ul (ultima consultare 26.02.2022) <https://sintact.ro/#/jurisprudence/522457369/1/decizie-nr-1410-2015-din-30-oct-2015-curtea-de-apel-craiova-omorul-art-188-ncp-penal?keyword=decizia%201410%20interes%20material&cm=STOP> prin preluarea de pe www.rolii.ro.

Decizia nr. 17/2018 a Înaltei Curți de Casație și Justiție privind examinarea sesizării formulate de Curtea de Apel Alba Iulia, Secția penală, Dosarul nr. 6533/107/2017, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a unei chestiuni de drept, publicată în M. Of. 1000 din 27.11.2018.

Decizia nr. 109/1973 a Tribunalului Suprem, în Culegere de Decizii pe anul 1973.

Decizia nr. V/2006, pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Secțiile Unite, publicată în M. Of. nr. 492/2006.

ROLUL CONSILIERILOR DE PROBAȚIUNE ÎN EVALUAREA ȘI SUPRAVEGHEREA PERSOANELOR ADULTE CARE AU COMIS INFRAȚIUNI DE OMOR

Otilia GANEA TOPOLOGEANU²⁵

Deschiderea față de înțelegerea conduitei infractorilor și umanizarea tratamentului aplicabil acestora își are izvoarele în secolul XIX, când curentul pozitivist a pus în prim plan în explicarea comportamentului antisocial ideea de „liber arbitru, determinism și personalitate”(Durnescu, 2008, p. 8) Apariția sistemului de probațiune în România, așa cum îl cunoaștem noi în prezent, și-a avut rădăcinile în necesitatea României de a-și alinia legislația penală la normele impuse de cadrul european, ca urmare a aderării la Consiliul Europei, când România a ratificat Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Convenția Europeană pentru Prevenirea Torturii. Ulterior, în anul 1994, a fost ratificată și Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Protocolul 11 al Convenției (care recunoștea autoritatea judiciară a Curții Europene a Drepturilor Omului – CEDO – de la Strasbourg).

Creșterea numărului populației încarcerate în penitenciare dublată de nevoia respectării drepturilor omului au condus la elaborarea de către Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a unor recomandări R(80)11 privind arestul preventiv, R(87)3 privind Regulile Penitenciare Europene, R(92)16 privind Regulile Europene asupra Măsurilor și Sancțiunilor Comunitare sau R(99)22 privind supraaglomerarea penitenciarelor. Prin aderarea la Uniunea Europeană, România a trebuit să își armonizeze și să-și adapteze legislația penală la cadrul european.

Inițial, în România, activitatea de probațiune a fost promovată prin crearea primului centru experimental de probațiune de la Arad (aprilie 1997) (Durnescu, 2008, p.18; Balica, 2009, p. 301; Preda, 2015, p. 460). Ulterior, au luat ființă Centrul Experimental de la centrul de reeducare Găești (mai 1997), Centrul Experimental de Probațiune Focșani (august 1997), Gherla, Dej și Cluj (1998), Iași (1998), Pitești, Târgoviște și Timișoara (1999), ultimul înființat fiind Centrul Experimental de Probațiune din București (2000) (Durnescu, 2008, pp.18-19; Pană, 2011, p. 263; Preda, 2015, p.461). Aceste centre experimentale au luat naștere prin implicarea societății civile, a Direcției Generale a Penitenciarelor (în prezent, Administrația Națională a Penitenciarelor), a instanțelor judecătorești și autorităților de la nivel local, iar rezultatele obținute au dus la adoptarea de către Guvernul României a Ordonanței Guvernului nr. 92/2000 privind organizarea și funcționarea serviciilor de reintegrare socială a infractorilor și de supraveghere a executării sancțiunilor neprivative de libertate și a Hotărârii de Guvern nr. 1239/2000 privind Regulamentul de aplicare a Ordonanței Guvernului nr. 92/2000.

---

²⁵ Este consilier de probațiune (Serviciul de Probațiune București) și doctorandă în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române.

În baza acestor acte normative, la data de 1 septembrie 2001, erau înființate primele 28 de servicii de reintegrare socială și supraveghere (S.R.S.S.), pentru ca în decembrie 2002 un astfel de serviciu să funcționeze la nivelul fiecărui județ, pe lângă fiecare tribunal, în total 42 de servicii.

Tot în anul 2002, Legea nr. 129/2002 pentru aprobarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 92/2000, adăugând atribuțiilor consilierilor de reintegrare socială și supraveghere pe aceea de a întocmi referate de evaluare și la solicitarea organelor de urmărire penală, pe lângă cele solicitate de instanțele judecătorești, cu condiția ca împotriva infractorului să fie pusă în mișcare acțiunea penală și acesta să fi dobândit calitate de inculpat (art. 11 alin. 1 lit. d). Prin aceeași reglementare s-a pus în sarcina serviciilor de probațiune și competența de a acorda asistență post-penală, adică acea asistare și consiliere oferită persoanelor a căror pedeapsă a fost grațiată total sau parțial, provenite din mediul penitenciar (Legea nr.129/2002, art. 11 alin. 1, lit. e¹).

O altă etapă a existenței a serviciilor de probațiune a reprezentat-o intrarea în vigoare a Legii nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor, prin care se mai adaugă o atribuție nouă consilierilor de probațiune, și anume acordarea, la cerere, de consiliere psihologică și alte forme de asistență victimelor anumitor categorii de infracțiuni (tentativă la infracțiunile de omor, omor calificat, omor deosebit de grav; lovire sau alte violențe, vătămare corporală săvârșită asupra membrilor familiei, vătămare corporală gravă, infracțiuni de viol, act sexual cu un minor, perversiune sexuală și corupție sexuală, infracțiunea de rele tratamente aplicate minorilor, infracțiunea de trafic de persoane) (Art. 8 alin. 1). Această lege aduce pe lângă schimbarea titulaturii serviciilor din Serviciul de Reintegrare Socială și Supraveghere (S.R.S.S.) în Serviciul pentru Protecția Victimelor și Reintegrare Socială a Infractorilor (S.P.V.R.S.I.), dar și o confuzie instituțională cu privire la grupul țintă beneficiar al serviciului (persoane cărora li s-au aplicat sancțiuni penale neprivative de libertate) și îngreunarea activității acestuia, ca urmare a dificultăților procedurale, a lipsei de personal la nivel general, dar și specializat în lucrul cu victimele, a lipsei spațiului în care activitățile cu infractorii să se deruleze separat de cele oferite victimelor. Ulterior, prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 24/2019, Legea nr. 211/2004 este redenumită, iar beneficiare ale acestei legi sunt copiii victime ale violenței (art.3¹ alin. 3), victimele violenței în familie (art. 3¹ alin. 4) și victimele traficului de persoane (art.3¹ alin. 5). Abia în anul 2006, prin Legea nr. 123/2006 privind statutul personalului din serviciile de probațiune, S.P.V.R.S.I. devine serviciul de probațiune (S.P.).

Cadrul actual al sistemului de probațiune este stabilit de Legea nr. 252/2013, privind sistemul de probațiune, care împreună cu Legea nr. 253/2013, privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, și Legea nr. 254/2013, privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, complineau reglementările referitoare de măsurile luate și sancțiunile stabilite potrivit Legii nr. 286/2009, privind Codul Penal (Noul Cod Penal), și Legii nr. 135/2010, privind Codul de Procedură Penală.

Noul Cod Penal a adus ca noutate diversificarea sancțiunilor penale, redefinirea și restructurarea anumitor infracțiuni, și a înăsprit regimul sancționator al unor infracțiuni. Printre modificările aduse de Noul Cod Penal s-au numărat și cele referitoare la infracțiunea care face obiectul acestui capitol: infracțiunea de omor. Dacă infracțiunea de omor în modalitatea simplă s-a menținut, nu mai regăsim în actuala reglementare decât Omorul calificat. Elementele definitorii ale omorului calificat și al celui deosebit de grav din Codul Penal din 1969 au intrat fie în înțelesul noii

infracțiunii de omor calificat, fie au fost definite ca infracțiuni de sine-stătătoare, fie au intrat în conținutul altor infracțiuni, ca modalități agravante.

1. Evaluare și supraveghere – definiții terminologice

Procesul de supraveghere reprezintă „ansamblul activităților și intervențiilor derulate de serviciul de probațiune, în scopul reabilitării sociale a persoanei supravegheate, al reparării prejudiciului adus comunității prin săvârșirea faptei și al creșterii gradului de siguranță în comunitate” (Legea nr.252/2013, art.48 alin.1), „prin exercitarea controlului asupra respectării măsurilor și executării obligațiilor impuse în sarcina unei persoane supravegheate și asistarea adaptată nevoilor persoanei, riscului de săvârșire de infracțiuni și particularităților cazului” (Legea nr.252/2013, art.48 alin.2).

Prin *termen de supraveghere* (sau durata supravegherii) se înțelege intervalul de timp în care persoana fata de care s-au dispus sancțiuni neprivative de libertate (amânarea aplicării pedepsei, suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei), liberarea condiționată ori o măsură educativă neprivativă de libertate, în cazul minorilor, „trebuie să respecte obligațiile ori măsurile de supraveghere dispuse de instanță în sarcina sa” (Codul penal, art.84 alin.2, art.92 alin.3, art.101, art.121).

Asistarea în cadrul procesului de supraveghere constă în „intervenții specializate adaptate nevoilor persoanei, riscului de săvârșire a unor noi infracțiuni și altor particularități ale cazului” (Legea nr. 252/2013, art. 102 alin.1), „realizându-se de către consilierul de probațiune manager de caz nemijlocit sau de către alți specialiști din cadrul serviciului de probațiune sau din cadrul instituțiilor din comunitate” (Legea nr. 252/2013, art. 102 alin.2). În conținutul asistării se cuprind „cursurile de pregătire școlară sau calificare profesională, programele de reintegrare socială, consultanță, îndrumare vocațională și orice alte activități derulate în scopul reabilitării sociale a persoanei asistate” (Legea nr.252/2013, art.103 alin.1).

2. Tipuri de activități desfășurate de consilierul de probațiune pentru persoanele care au comis omoruri

Serviciile de probațiune, prin atribuțiile le care îndeplinesc, se regăsesc pe întregul proces penal (urmărire penală, judecată și fază de executare), întrucât prin activitatea lor „contribuie la înfăptuirea actului de justiție” (art. 2 Legea nr. 252/2013).

În activitatea lor, consilierii de probațiune au ca atribuții:

- „- realizează evaluarea inculpaților, a minorilor aflați în executarea unei măsuri educative, respectiv a persoanelor supravegheate, din oficiu sau la solicitarea organelor judiciare, potrivit legii;
- sprijină instanța de judecată în procesul de individualizare a pedepselor și măsurilor educative;
- coordonează procesul de supraveghere a respectării măsurilor și executării obligațiilor stabilite în sarcina persoanelor supravegheate față de care instanța a dispus: amânarea aplicării pedepsei, suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, liberarea condiționată;
- coordonează procesul de supraveghere a respectării uneia dintre următoarele măsuri educative neprivative de libertate: stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână, asistarea zilnică;

- coordonează executarea pedepsei amenzii prin prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității;
- derulează activități specifice în legătură cu persoanele private de libertate” (Legea nr.252/2013, art.32 alin. 1)

Rezumând, activitatea de evaluare derulată de sistemul de probațiune vizează persoane care au comis infracțiuni, indiferent de vârsta acestora (minori și majori), aflați în toate fazele procesuale. În fazele de urmărire penală, judecată și execuțională, probațiunea are rol de instituție de executare a pedepselor alternative la pedeapsa închisorii, dar și de membru în comisia de propunere pentru liberare condiționată. În faza post-executorie, probațiunea supraveghează respectarea condițiilor impuse prin hotărârea judecătorească prin care se dispune liberarea condiționată. Altfel spus, pot face obiectul evaluării atât persoanele care nu au împlinit vârsta de 18 ani, cât și majorii. Pe lângă persoanele inculcate, pot fi evaluate persoanele cărora li s-a aplicat o măsură educativă neprivativă sau privative de libertate (pentru infracțiuni comise în stare de minorat), persoane cărora li s-a aplicat amânarea aplicării pedepsei, care au fost condamnate indiferent de modalitatea de executare a pedepsei (suspendarea executării pedepsei sub supraveghere sau executarea pedepsei în regim de detenție) sau care au beneficiat de liberare din centru educativ, de detenție sau din penitenciar (Legea nr. 252/2013, art.32 alin. 1).

2.1. Evaluarea majorilor care au comis infracțiuni

2.2.1. Evaluarea majorilor inculpați

Mare parte a infracțiunilor comise și deduse cercetării penale și judecății sunt comise de majori, adică persoane care la data comiterii infracțiunii aveau împlinită vârsta de 18 ani. Atunci când vorbim despre evaluarea persoanelor majore, activitatea de probațiune presupune atât persoane inculcate, cât și persoane aflate în supraveghere. Evaluarea inculpaților majori nu este obligatorie și se realizează numai dacă procurorul sau instanța de judecată consideră că are nevoie de informații suplimentare despre aceștia (art. 38 Legea nr. 252/2013). Diferit față de evaluarea inculpaților minori, care este obligatorie a fi solicitată de organul judiciar, evaluarea inculpaților majori se face doar la aprecierea organului judiciar, dacă în instrumentarea dosarului are nevoie de opinia altor specialiști, care să furnizeze „date privind responsabilitățile familiale și sociale ale persoanei, situația educațională și profesională, conduita generală, analiza comportamentului infracțional, riscul de săvârșire a unor infracțiuni, orice alte date relevante pentru situația persoanei” (Legea nr. 252/2013, art. 39). Totodată, în funcție de fiecare persoană evaluată pot fi relevante și informații privind „starea de sănătate a persoanei, nivelul de dezvoltare morală și intelectuală a acesteia”, evidențiindu-se influența acestora asupra conduitei antisociale (Legea nr. 252/2013, art. 39 alin.2).

Informațiile obținute se consemnează într-un raport de evaluare, din care se extrag factorii de natură a accentua o conduită infracțională sau factori agravanți, dar și factorii de natură a inhiba dezvoltarea ori persistența într-o activitate delictuoasă sau factori protectivi, iar în capitolul Concluzii consilierul de probațiune „formulează propuneri motivate privind măsurile considerate oportune din perspectiva reducerii riscului săvârșirii de infracțiuni” (Legea nr. 252/2013, art. 39 alin. 3).

Termenul de întocmire și predare a raportului de evaluare, potrivit Legii nr. 252/2013, art. 38 alin.3 este de 21 de zile calendaristice de la data primirii solicitării la serviciul de probațiune.

Scala de evaluare a riscului și nevoilor pe care am prezentat-o mai sus este o scală generală, utilizată în realizarea oricărei activități de evaluare. Însă în raport de diversitatea și de complexitatea fiecărui caz, consilierul de probațiune are libertatea de a explora suplimentar aspecte particulare din situația fiecărei persoane evaluate, indiferent dacă este minor ori major, ori de momentul în care ia contact cu serviciul de probațiune.

Activitatea de evaluare nu este una statică, ci este un proces continuu, ce se derulează pe toată durata în care o persoană inculpată, sancționată ori condamnată este în contact cu serviciul de probațiune (Doboș, et. al, 2004, p.9, Mitricună, 2011, p.293). Scopurile activității de evaluare sunt atât de strângere de informații (Dumitrașcu și Schiaucu, 2008, p.164), cât și de stabilire a unor relații profesionale (Păsărică și Mitricună, 2008, p.319), de creare a unui mediu de siguranță, în care persoana evaluată să nu se simtă judecată ori etichetată, astfel încât să fie ușor acceptată o eventuală intervenție în schimbarea comportamentală, în interesul respectării cadrului impus de procedurile judiciare (Dumitrașcu și Schiaucu, 2008, p.186-197).

2.2.2. Evaluarea majorilor inculpați care au comis omor

Interviul de evaluare se realizează fie la locuința persoanei inculpate, fie la sediul serviciului de probațiune. În cazul inculpaților majori judecați pentru omor, interviul de evaluare se derulează, de regulă, în stare de arest preventiv, fie la secția de poliție, fie în penitenciar. Derularea interviului și obținerea de date de la inculpatul major arestat preventiv pot fi afectate spațiul în care se desfășoară, de timpul limitat pus la dispoziție de locul de reținere. Aceste condiții nu creează un mediu în care persoana să comunice deschis cu consilierul de probațiune, să furnizeze informații sau să permită o analiză profundă a unor aspecte din viața sa sau a relațiilor pe care le stabilește cu ceilalți. În aceste cazuri, pe parcursul interviului este analizată fapta comisă, împrejurările în care s-a produs, relațiile cu victima, și se strâng informații privind nivelul de școlarizare, locul de muncă. Aceste informații sunt explorate și prin contactarea persoanelor care cunosc aspecte din viața inculpatului.

2.2.3. Evaluarea persoanelor majore aflate în supraveghere

O altă categorie de persoane majore care pot face obiectul activității de evaluare este reprezentată de cele aflate în evidența serviciilor de probațiune, pentru care s-au dispus sancțiuni neprivative de libertate, plasate în supravegherea serviciilor de probațiune (amânarea aplicării pedepsei sau suspendarea executării pedepsei sub supraveghere). Chiar și în cazul acestora, se poate întocmi un raport de evaluare, având ca scop cererea de modificare sau încetarea unor obligații - dacă, pe durata termenului de supraveghere, au intervenit motive care justifică fie modificarea obligațiilor prin impunerea de noi obligații, sporirea sau diminuarea condițiilor de executare existente, fie încetarea executării unora dintre obligații (Legea nr. 252/2013 art.43 lit.a) ori sesizarea în vederea revocării supravegherii, dacă, pe durata termenului de supraveghere, persoana supravegheată nu respectă măsurile de supraveghere sau nu execută obligațiile care îi revin (Legea nr. 252/2013 art.43 lit.b).

Articolul 44 din aceeași lege prevede că raportul de evaluare face precizări cu privire la măsurilor și a obligațiilor impuse și modul în care acestea au fost respectate ori executate, și conține propuneri motivate care urmăresc „reducerea riscului săvârșirii de infracțiuni”. Alineatul 2 al aceluiași articol, prevede termenul în care acest raport trebuie întocmit, dacă judecătorul delegat cu

executarea este cel care a solicitat, respectiv 14 zile de la data primirii solicitării de către serviciul de probațiune.

Pentru consilierul de probațiune, evaluarea reprezintă un sprijin în înțelegerea comportamentului infracțional al persoanei, facilitând investigarea eventualelor disfuncționalități existente în viața acesteia și, eventual, identificarea legăturii existente între atitudini, convingeri disfuncționale și experiențele trăite. În același timp, o poate face pe persoana evaluată să înțeleagă evenimentele trăite, să conștientizeze propriile rezistențe, și chiar să perceapă procesul de evaluare ca fiind în sprijinul ei și, astfel, să manifeste o atitudine deschisă și să furnizeze informații cât mai adecvate, utile intervenției (Groza et. al, 2004, p. 93).

2.2.4. Evaluarea persoanelor majore condamnate pentru omor

În cazul majorilor condamnați pentru comiterea unui omor, pentru care s-a dispus suspendarea executării pedepsei sub supravegherea serviciului de probațiune, activitatea se derulează potrivit cadrului general prezentat anterior. Evaluarea și intervenția urmăresc satisfacerea sau diminuarea nevoilor de natură criminogenă. Pentru ca intervenția „să dea rezultate” în cazul unui major condamnat pentru omor trebuie analizată și „capacitatea de răspuns la intervenție” (Mitricună, 2011, pp.313-314). Tot Mitricună precizează faptul că analiza acestei capacități evaluează nivelul de motivație al persoanei pentru rezolvarea unei anumite probleme, stilul de învățare al celui condamnat, capacitatea acestuia de a înțelege intervenția, precum și stadiul motivațional pentru schimbare comportamentală (2011, p.315).

Această analiză se realizează în vederea estimării riscului de a comite noi infracțiuni, pentru identificarea resurselor din comunitate, care să vină în sprijinul reintegrării sociale a persoanei, pentru stabilirea programelor de reintegrare derulate de probațiune sau de instituții din comunitate (Mitricună, 2011, p.301).

3.1. Supravegherea persoanelor majore care au comis tentative la infracțiunea de omor

Având în vedere limitele de pedeapsă pe care Codul penal le prevede pentru infracțiunile care au ca urmare moartea victimei, în evidențele serviciului de probațiune întâlnim supravegherea respectării măsurilor de supraveghere și executării obligațiilor stabilite de instanța de judecată doar în sarcina persoanelor față de care s-a dispus suspendarea executării pedepsei sub supraveghere ori liberarea condiționată.

Primirea copiei de pe hotărârea judecătorească prin care a fost dispusă supravegherea unei persoane de către serviciul de probațiune reprezintă momentul în care acesta își poate exercita atribuțiile de supraveghere, prin desemnarea de către șeful serviciului a unui consilier de probațiune manager de caz (Legea nr. 252/2013 art. 50). Procedura convocării persoanei condamnate este prevăzută de articolul 51 din Legea nr. 252/2013, care precizează la alineatul 1 faptul că consilierul de probațiune desemnat, „în termen de 5 zile de la primirea copiei de pe hotărârea judecătorească, convoacă persoana supravegheată la serviciul de probațiune, stabilind data la care aceasta este obligată să se prezinte la sediul serviciului”. La același alineat, se menționează că această „convocare se face prin scrisoare recomandată cu confirmare de primire, agenți procedurali, personal al serviciului de probațiune, notă telefonică, prin intermediul poștei electronice sau prin orice alt mijloc ce asigură dovada primirii convocării” (Legea nr. 252/2013, art.51, alin1). Dacă persoana convocată

nu se prezintă la sediul serviciului de probațiune la data stabilită, consilierul de probațiune manager de caz reia procedura de convocare, iar în caz de neprezentare a persoanei convocate, consilierul de probațiune solicită organelor de poliție sprijin pentru identificarea și contactarea acesteia.

Dacă persoana nu este identificată sau locuiește într-un alt stat, evaluarea neputându-se efectua, consilierul de probațiune aduce la cunoștință instanței de executare imposibilitatea punerii în executare a hotărârii judecătorești (Lege nr. 252/2013, art.51 alin. 3). De asemenea, în alineatul 4 al aceluiași articol se arată că instanța de executare este încunoștințată și dacă persoana a primit convocarea, însă nu s-a prezentat la serviciul de probațiune, iar consilierul de probațiune a verificat motivele neprezentării, cu sau fără sprijinul organelor de poliție, și neprezentarea nu a fost justificată.

Coordonarea procesului de supraveghere se realizează pentru fiecare persoană supravegheată de către consilierul de probațiune desemnat manager de caz, și presupune ca la prima întrevedere să se facă informarea persoana cu privire la procesul de supraveghere, dispozițiile hotărârii judecătorești prin care s-a aplicat sancțiunea, la drepturile și obligațiile pe care aceasta le are pe durata termenului de supraveghere în relațiile cu serviciul de probațiune, confidențialitatea informațiilor cuprinse în dosarul de probațiune și limitele acesteia, normele de conduită care trebuie respectate, sancțiunile care pot fi aplicate în caz de abateri în respectarea măsurilor de supraveghere ori în executarea obligațiilor impuse. Toate acestea sunt cuprinse într-un proces verbal, semnat în dublu exemplar, atât de consilierul de probațiune manager de caz, cât și de persoana sancționată. Dacă termenul de supraveghere începe de la data rămânării definitive a hotărârii judecătorești, data luării la cunoștință a măsurilor de supraveghere și obligațiilor și semnarea procesului verbal marchează începutul efectiv al activității de supraveghere. După acest moment, se evaluează inițial persoana și este planificat procesul de supraveghere. Pe durata perioadei de supraveghere, consilierul de probațiune derulează activitățile de control și derulează sau coordonează asistarea în procesul de supraveghere, colaborează cu judecătorul delegat cu executarea, cu instituții din comunitate, precum și cu alte autorități sau instituții publice și monitorizează procesul de supraveghere. La finalul perioadei de supraveghere, acesta evaluează final procesul de supraveghere.

Pentru fiecare caz, se întocmește un dosar de probațiune, care potrivit articolului 53 din Legea 252/2013, cuprinde: „copia de pe hotărârea judecătorească prin care s-a dispus ... suspendarea executării pedepsei sub supraveghere, documentele referitoare la contactarea, informarea și evaluarea persoanei supravegheate, ..., documentele referitoare la planificarea și derularea activității de supraveghere, control și asistare, documentele referitoare la colaborarea cu instituții din comunitate și cu alte autorități sau instituții publice, documentele justificative privind situația persoanei, documentele referitoare la modul de respectare a măsurilor și executare a obligațiilor, înștiințările adresate instanței de executare sau judecătorului delegat cu executarea, după caz, orice alte documente relevante pentru caz”.

Monitorizarea respectării măsurilor de supraveghere se realizează cu ocazia întrevederilor cu persoana supravegheată la sediul serviciului de probațiune, prin vizite anunțate sau inopinate la locuința persoanei sau în alte locuri, prin documente privind structura familiei, a persoanelor care se află în întreținerea sa sau în a căror întreținere se află, prin acte privind situația locativă, a locului de muncă și a mijloacelor de existență, fiind verificate periodic datele furnizate de persoana supravegheată și îndeplinește orice alte măsuri de control adaptate fiecărui caz.

Consilierul de probațiune manager de caz stabilește conținutul concret al obligațiilor, în funcție de evaluarea inițială a persoanei supravegheate și de posibilitățile concrete de executare

existente la nivelul comunității, iar controlul executării obligațiilor se realizează de către consilierul de probațiune manager de caz pe perioada executării acestora în cadrul termenului de supraveghere.

Pe durata suspendării executării pedepsei sub supraveghere, persoanei supravegheate i se pot impune următoarele obligații: de a urma un curs de pregătire școlară ori de calificare profesională, de a frecventa un program de reintegrare socială, de a se supune măsurilor de control, tratament sau îngrijire medicală și de a nu părăsi teritoriul României, fără acordul instanței, precum și aceea de a presta o muncă neremunerată în folosul comunității. (Codul penal, art.93 alin. 1 și alin. 3)

Consilierul de probațiune manager de caz, în funcție de situația și de nevoile persoanei, identifică un curs de pregătire școlară ori de calificare profesională în cadrul unei instituții din comunitate dintre cele înscrise în baza de date constituită la nivel național, stabilește programul de reintegrare potrivit, derulat fie în cadrul serviciului de probațiune, fie în cadrul unei instituții din comunitate (Lege nr. 252/2013, art. 60 alin. 1 și art.62 alin. 1), emițând o decizie prin care referă cazul către instituția din comunitate stabilită pentru executarea obligației, la care atașează o copie de pe dispozitivul hotărârii prin care a fost dispusă executarea obligației (Lege nr. 252/2013, art. 60 alin. 2 și art.62 alin. 3). Executarea obligației este atestată prin documente justificative, emise de instituția în cauză.

Atunci când suntem în situația punerii în executare a obligației de prestare a unei munci neremunerate în folosul comunității, consilierul de probațiune manager de caz, în funcție de situația și nevoile persoanei și în funcție de utilitatea activităților pentru comunitate, stabilește în care din cele două instituții din comunitate menționate în hotărârea judecătorească urmează a se executa obligația.

Obligația de a se supune unor măsuri de control, tratament sau îngrijire medicală, se execută potrivit articolului 63 din Lege nr. 252/2013 coroborat cu art 54 din Legea nr.253/2013, fie în cadrul instituției care efectuează controlul, tratamentul sau îngrijirea medicală, desemnată de instanța de judecată, fie în cadrul instituția care efectuează controlul, tratamentul sau îngrijirea medicală, stabilită de consilierul de probațiune, în funcție de particularitățile cazului, emițând decizie în acest sens, decizia care se atârnă la instituției cât și persoanei supravegheate.

O altă obligație ce poate fi impusă este aceea de a acoperi obligațiile civile către părțile civile din dosarul penal, așa cum au fost stabilite prin hotărârea judecătorească rămasă definitivă. Persoana supravegheată trebuie să achite obligațiilor civile cu 6 luni înainte de împlinirea termenului de supraveghere, fiind depuse la dosarul de probațiune informații și dovezi privind demersurile efectuate în acest sens. Dacă persoana supravegheată a îndeplinit obligațiile civile, dovada îndeplinirii acestora va fi atașată la dosarul de probațiune. Dacă persoana supravegheată nu a îndeplinit obligațiile civile cel mai târziu cu 6 luni înainte de expirarea perioadei de supraveghere, consilierul de probațiune manager de caz verifică motivele neîndeplinirii și, dacă este cazul, îndrumă persoana în vederea îndeplinirii obligațiilor civile cel târziu cu 3 luni înainte de expirarea termenului de supraveghere (Legea nr.252/2013, art. 65)

Motivele care au stat la baza nerespectării măsurilor de supraveghere sau a neexecutării obligațiilor de către persoana supravegheate sunt verificate de consilierul de probațiune manager de caz. Atunci când este vorba de nerespectarea cu rea-credință a acestora, consilierul de probațiune „întocmește un raport de evaluare și sesizează instanța în vederea revocării sancțiunii” (Legea nr. 252/2013, art. 67 alin. 1). De asemenea, și în situația neîndeplinirii integrale a obligațiilor civile de către persoana supravegheată cel mai târziu cu 3 luni înainte de expirarea termenului de supraveghere,

consilierul de probațiune manager de caz întocmește un raport de evaluare, în care consemnează motivele neîndeplinirii, și sesizează instanța.

Studiu de caz: Intervenția consilierului de probațiune în cazul unui major care a comis o tentativă la omor

Persoana a fost condamnată pentru o tentativă la omor, comisă asupra fratelui său.

Incidentul s-a petrecut în anul 2015, pe când tânărul avea 27 de ani.

Familia de origine

Provine dintr-o familie legal constituită prin căsătoria părinților. Din această căsătorie au rezultat cinci copii, iar persoana supravegheată este cel mai mic dintre frați.

Relațiile intrafamiliale sunt caracterizate de apropiere, de bună înțelegere, lipsite de tensiuni, bazate pe sprijin moral, material și financiar reciproc. Au mai existat discuții și neînțelegeri între frați, dar au reușit să le depășească. A mai avut o divergență cu un alt frate, când a intervenit într-o discuție mai aprinsă pe care acela o avea cu soția. Discuția a degenerat, frații s-au luat la bătaie. Părinții au solicitat intervenția poliției, prin apelarea numărului unic de urgență. Fratele nu a depus plângere penală pentru infracțiunea de lovire sau alte violențe. Persoana supravegheată nu este căsătorită și nu este implicată în nicio relație. Nu are copii.

Resursele financiare și condițiile de locuit

Acesta locuiește împreună cu părinții și fratele vătămat, într-un apartament compus din patru camere. Locuința este pusă la dispoziție de Direcția de asistență socială, iar cuantumul chiriei pe care îl achită părinții este unul redus. Împreună cu părinții locuiesc persoana supravegheată și fratele vătămat, iar fiecare are propria lui cameră.

Veniturile familiei erau compuse din pensiile celor doi părinți și din veniturile fraților din activități fără forme legale (construcții-amenajări interioare). Cât timp persoana a fost arestat preventiv pentru infracțiunea pe care a comis, veniturile familiei erau direcționate spre achitarea cheltuielilor locative și pentru asigurarea hranei și igienei persoanei, pe durata arestului.

Pe durata supravegherii, tânărul a lucrat și cu forme legale, și fără forme legale în domeniul al telecomunicațiilor și construcțiilor, iar veniturile încasate asigurau un trai liniștit.

Petrecerea timpului liber era condiționat de lucrările contractate și de banii de care dispunea. Stătea în fața blocului cu persoane de aceeași vârstă din zona în care locuia și jucau roemy, făceau grătar sau mergeau prin parc.

Nivelul de educație

Persoana a absolvit de studii gimnaziale și nu a dobândit vreo calificare profesională. Renunțarea la instruirea școlară s-a făcut din considerente financiare, când s-a alăturat echipei de construcții (amenajări interioare) a unuia dintre frați, unde era muncitor necalificat.

Starea de sănătate - Pe parcursul evaluării stării de sănătate, nu au fost declarate probleme de sănătate. În ceea ce privește consumul de alcool, acesta a declarat că bea ocazional, dar nu în cantități care să îl pună în situații cu potențial de risc. Nu a experimentat niciodată droguri.

Date privind infracțiunea

Tânărul a fost condamnat pentru tentativă la omor asupra unuia dintre frați, în condițiile violenței în familie. Pe fondul consumului de alcool, între cei doi frați a avut loc o discuție care a degenerat într-

un conflict. Sub imboldul furiei de moment, i-a aplicat o lovitură cu un cuțit fratelui său. Întregul conflict s-a derulat extrem de rapid, astfel încât părinții celor doi frați, aflați în apartament, nu au avut timpul necesar pentru a preveni ori interveni în producerea unui astfel de rezultat. Acesta a povestit că în ziua respectivă, pe când era la o lucrare, a fost contactat de un cunoscut al fratelui și rugat să îi transmită că ar fi trebuit să îi restituie o sumă de bani împrumutată. Seara, când a ajuns acasă, s-a așezat la masă, iar când a venit și victima i-a comunicat cel spus de respectivul cunoscut, moment în care i s-a reproșat că s-a amestecat în treburile ce nu îl privesc. Discuțiile au degenerat în ceartă, în îmbrânceli, iar în urma unui pumn primit de la fratele său, tânărul a luat un cuțit de la vasele spălate și l-a înjunghiat. Evenimentele s-au derulat cu repeziciune, încât nici persoana supravegheată nu a reușit să fixeze în timp momentul cât a luat cuțitul. Ambii frați își asumă responsabilitatea pentru cele întâmplate, tânărul fiind sprijinit pe întregul parcurs de familie.

Factorii de risc

Pe parcursul evaluării, au fost reținute ca factori de natură să dezvolte conduita infracțională slaba capacitate de a gestiona relațiile intrafamiliale, instruirea școlară limitată. Pe durata interviurilor a fost constatată o slabă dezvoltare a abilităților sociale în întreg ansamblul lor, care să îl sprijine și a cunoștințelor în acest sens. În concluziile raportului de evaluare, nivelul de risc fiind apreciat ca mediu și a fost propusă aplicarea unei sancțiuni neprivative de libertate. Consilierul de probațiune a considerat utilă și impunerea obligației de a frecventa un program de reintegrare, însă instanța de judecată nu a fost considerat că ar fi fost necesară procesului de reintegrare.

Procesul de supraveghere

Pe durata termenului de supraveghere, ca persoană supravegheată, tânărul a respectat măsurile de supraveghere, nu au fost înregistrate abateri în respectarea calendarului de întreveneri, nu a efectuat deplasări mai mari de 5 zile, nu s-a mutat. A avut de executat doar obligația de a presta muncă neremunerată în folosul comunității, pe o perioadă de 80 de zile. Nu au fost înregistrate abateri în executarea obligației. Nu au fost stabilite obligații civile în sarcina sa, nici față de partea vătămată – frate, nici față de spitalul de urgență care a asigurat intervenția medicală, acestea fiind achitate de familie, chiar din cursul judecății. Pe durata termenului de supraveghere, a lucrat cu forme legale, dar spre finalul perioadei de supraveghere a continuat să muncească cu echipa de construcții a fratelui, fără a mai avea forme legale.

3.2. Supravegherea persoanelor majore care au comis omoruri liberate condiționat din penitenciare sau din centre de detenție

Supravegherea persoanelor majore liberate condiționat din penitenciare sau din centre de detenție se derulează în același cadrul în care se derulează supravegherea sancțiunilor neprivative de libertate.

3.3. Participarea consilierului de probațiune la Comisia pentru propuneri pentru liberare condiționată

Potrivit Legii nr. 252/2013, activitatea consilierului de probațiune în legătură cu persoanele care execută sancțiuni privative de libertate se referă la:

- ”a) participarea la pregătirea pentru liberare a persoanelor private de libertate;
- b) participarea la desfășurarea lucrărilor comisiei pentru liberare condiționată a persoanelor private de libertate, potrivit Legii nr. 253/2013;
- c) participarea la lucrările consiliului educativ organizat la nivelul centrului educativ, respectiv al comisiei din centrul de detenție, potrivit Legii nr. 253/2013”.

Liberarea condiționată se acordă potrivit procedurii prevăzute în Codul de procedură penală, la cererea persoanei condamnate sau la propunerea comisiei pentru liberare condiționată. Componenta comisiei pentru liberare condiționată este stabilită prin Legea nr. 254/2013, la articolul 97, alin. 2, și este alcătuită din: ”judecătorul de supraveghere a privării de libertate, care este și președintele comisiei, directorul penitenciarului, directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, directorul adjunct pentru educație și asistență psihosocială și un consilier de probațiune din cadrul serviciului de probațiune în circumscripția căruia se află penitenciarul”. Membrii comisiei pot propune eliberarea condiționată a unei persoane condamnate după ce au fost îndeplinite următoarele condiții:

- „a) fracțiunea din pedeapsă efectiv executată și de partea din durata pedepsei care este considerată ca executată, (Codul penal, art. 100 alin. 1 lit. a - fracție de cel puțin 2/3 din durata pedepsei - în cazul închisorii care nu depășește 10 ani, sau cel puțin 3/4 din durata pedepsei - în cazul închisorii mai mari de 10 ani, dar nu mai mult de 20 de ani)
- b) regimul de executare a pedepsei privative de libertate în care este repartizată (Codul penal, art. 100 alin. 1 lit. b - regim semideschis sau deschis),
- c) îndeplinirea obligațiilor civile stabilite prin hotărârea de condamnare, în afară de cazul când dovedește că nu a avut nicio posibilitate să le îndeplinească;
- d) conduita persoanei condamnate și eforturile acesteia pentru reintegrare socială, în special în cadrul muncii prestate, al activităților educative, moral-religioase, culturale, terapeutice, de consiliere psihologică și asistență socială, al instruirii școlare și al formării profesionale, precum și responsabilitățile încredințate, recompensele acordate și sancțiunile disciplinare aplicate;
- e) antecedentele sale penale” (Legea nr. 254/2013, art. 97).

Tot în articolul 97 din Legea nr. 254/2013, este precizată activitatea consilierului de probațiune, care face recomandări cu privire la măsurile de supraveghere și obligațiile din Codul penal care pot fi aplicate de către instanța de judecată, dacă restul de pedeapsă rămas neexecutat la data liberării persoanei condamnate este de 2 ani sau mai mare.

Consilierul de probațiune din serviciul de probațiune competent participă la pregătirea pentru liberare a persoanelor private de libertate alături de personalul specializat din cadrul penitenciarelor, al centrelor educative sau de detenție, cu cel mult 6 luni înainte de momentul la care persoana privată de libertate – major au minor - poate fi propusă pentru liberare sau înlocuire a măsurii educative privative de libertate cu asistarea zilnică.

La lucrările comisiei pentru liberare condiționată a persoanelor private de libertate participă un consilier de probațiune desemnat în acest sens din cadrul serviciului de probațiune competent. În situația în care persoana propusă pentru liberare condiționată are un rest de pedeapsă rămas neexecutat mai mare de 2 ani la data liberării, consilierul de probațiune formulează, în cadrul comisiei, propuneri

cu privire la obligațiile (prevăzute la art. 101 alin. (2) din Legea nr. 286/2009), pe care instanța le poate impune în funcție de particularitățile cazului. Propunerile consilierului de probațiune pot fi formulate în funcție de informațiile și datele obținute din documentele existente la nivelul unității de detenție, precum și date obținute de la nivelul comunității din care provine persoana. Propunerile consilierului de probațiune sunt menționate în cadrul procesului-verbal încheiat de comisie și înaintat instanței care se pronunță asupra liberării condiționate.

În cazul măsurilor educative privative de libertate, un consilier de probațiune desemnat din cadrul serviciului de probațiune competent participă, în cadrul Consiliului educativ organizat la nivelul centrului educativ, respectiv al Comisiei din centrul de detenție, la lucrările privind propunerea de înlocuire a măsurii educative privative de libertate cu măsura asistării zilnice și propunerea de liberare a minorului care a împlinit 18 ani din centrul educativ sau de detenție (Legea nr. 254/2013, art. 179). În acest moment, consilierul de probațiune prezintă referatul de evaluare, care este atașat procesului-verbal încheiat de Consiliul educativ sau Comisie și înaintat instanței. Astfel, Consiliul educativ sau Comisia stabilește dacă minorul a dovedit interes pentru instruirea școlară ori formare profesională și dacă a participat la activități socio-educative ori programe de reintegrare și formulează propunerea de înlocuire a internării cu măsura educativă a asistării zilnice. De asemenea, prezintă relevanță la analiza situației minorului, dacă acesta a fost selectat pentru muncă și repartizat la un punct de lucru (Legea nr. 254/2013, art. 179 alin. 3).

Tot în lucrul consiliului educativ sau al comisiei, sunt analizate și condițiile și procedura pentru continuarea executării măsurii educative privative de libertate în penitenciar, “dacă în cursul executării unei măsuri educative privative de libertate persoana internată, care a împlinit vârsta de 18 ani, are un comportament prin care influențează negativ sau împiedică procesul de recuperare și reintegrare a celorlalte persoane internate”(art. 126 Noul Cod penal), când se poate cere instanței continuarea executării măsurii educative într-un penitenciar. Prin comportament care influențează negativ sau împiedică procesul de recuperare și reintegrare a celorlalte persoane internate se înțelege „inițierea de acțiuni care conduc la nefrecventarea sau refuzul său constant, precum și al altor persoane internate de a participa la cursuri de instruire școlară și formare profesională, la programe de educație, asistență psihologică și asistență socială, la introducerea, deținerea sau traficul de arme, materiale explozive, droguri, substanțe toxice sau alte obiecte și substanțe care pun în pericol siguranța centrului, a misiunilor sau a persoanelor, la nerespectarea anumitor interdicții” (Legea nr. 254/2013, art. 182 alin.2).

Un aspect foarte important în propunerea liberării condiționate este reprezentat posibilitatea persoanei condamnate de a prezenta, în fața comisiei pentru liberare condiționată, dovezi privind îndeplinirea obligațiilor civile stabilite prin hotărârea de condamnare ori referitoare la imposibilitatea îndeplinirii acestor obligații (Legea nr. 254/2013, art. 97 alin.9).

Concluzii

Numărul de persoane condamnate pentru omor și intrate în custodia Serviciilor de probațiune este limitat de normele legale incidente intrate în vigoare la 1 aprilie 2014. Potrivit Aplicației Green Soft – SERN (Scala de Evaluare a Riscului și Nevoilor), sistemul de evidență a persoanelor aflate în evidența serviciilor de probațiune, în intervalul de timp 2014-2020, au fost înregistrate un număr total de 537 de persoane condamnate pentru comiterea unei infracțiuni de omor sau de omor calificat.

Media anuală a fost de 76,7 persoane. Remarcăm faptul că, numărul de persoane condamnate pentru omor înregistrate în sistemul de probațiune pentru 2020, a fost de 97, mult mai mult decât media anuală specifică intervalului analizat.

Este posibil ca în doi-trei ani să se poată vorbi de un număr mai mare de infracțiuni de omor în evidența serviciilor de probațiune. Aceasta se datorează faptului că limitele de pedeapsă ce se poate aplica unei infracțiuni simple de omor sunt mai mari de 3 ani, limita maximă de pedeapsă aplicată unei persoanei, astfel încât să poată beneficia de suspendarea executării pedepsei. De asemenea, în cazul liberării condiționate, pentru ca persoana să intre în evidențe serviciului de probațiune trebuie să aibă un rest de pedeapsă de executat mai mare de 2 ani. Astfel, dacă restul de pedeapsă rămas de executat de 2 ani reprezintă 1/3 din pedeapsă, aceasta înseamnă că pedeapsa aplicată pentru cazul respectiv de omor să fie de minim 6 ani, iar persoana să beneficieze de liberare condiționată după executarea unei perioade de minim 4 ani din pedeapsa pronunțată (care să reprezinte 2/3 din pedeapsă). Dacă luăm în calcul fracțiile minime de pedeapsă, dar și timpul necesar instrumentării urmăririi penale, cercetării judecătorești, este încă devreme pentru un aflax puternic de liberări condiționate pentru cazuri de omor.

Activitatea de probațiune prin scopul său de a reintegra social persoana care a comis o infracțiune care aduce vătămare vieții, urmărește înțelegerea mediului în care a trăit, a crescut, s-a dezvoltat individual, pentru a putea înțelege perspectiva persoanei, pentru a-i înțelege rezistența la schimbare. Autorii acestor infracțiuni manifestă o empatie redusă față de ceea ce reprezintă persoana vătămată, minimizând agresivitatea manifestată evidențiind importanța familiei, de a fi alături de cei din familie și de cei apropiați, uneori punând derularea acțiunilor pe seama consumului de alcool, și de cele mai multe ori afirmând că victima a avut o atitudine agresivă, individul nefăcând altceva decât să se apere. Dacă aceste aspecte sunt clarificate împreună cu persoana, se creează un mediu de lucru familiar acesteia, iar consilierul de probațiune poate individualiza intervenția, astfel încât măsura luată față de persoana care a comis un omor să aibă cât mai multe perspective de reintegrare.

Consilierii de probațiune sunt conștienți de responsabilitatea pe care o poartă legal, prin atribuțiile pe care le îndeplinesc, profesional și moral, ei trebuind să ofere un model pro-social persoanei pe care o supraveghează, să își păstreze imparțialitatea pentru a asigura o cât mai bună intervenție. Sunt îmbucurătoare cazurile în care, la finalul termenului de supraveghere, intervenția consilierului de probațiune aduce modificări, beneficii și satisfacții în situația persoanei supravegheate. Însă sunt situații în care, cu toate eforturile consilierului de probațiune, chiar ale persoanei supravegheate, activitatea să fie presărată de o serie de dificultăți. În prezent, numărul de cazuri de supraveghere pe care un consilier de probațiune le gestionează este de peste 100 persoane supravegheate/consilier.

În activitatea majorității serviciilor de probațiune, activitatea nu este repartizată pe birouri cu atribuții specifice – Birou de referate/rapoarte de evaluare, Birou de supraveghere, birou de programe de reintegrare. Astfel, un consilier care are în evidență o persoană care a comis o infracțiune de omor derulează toate activitățile de probațiune (întocmire de referate/rapoarte de evaluare pe durata urmăririi penale sau a judecății, coordonează activitatea de supraveghere asupra respectării măsurilor de supraveghere și de executare a obligațiilor impuse în sarcina persoanelor supravegheate, derulează programe de reintegrare socială, și este membru în comisiile din penitenciare sau centre educative sau de detenție. De asemenea, același consilier efectuează vizite la locuința persoanelor supravegheate și păstrează legătura cu comunitatea.

Activitatea de probațiune este afectată de anumite dificultăți, cum ar fi deficiențe legislative sau de o creștere nefirească a atribuțiilor sistemului de probațiune, care este considerat ca fiind soluția pentru depopularea sistemului penitenciar. În acest sens, precizăm factorii cu inițiativă legislativă, care inspirându-se din sistemele execuționale penale din alte state europene, nu reușesc să creeze un cadru normativ structurat, adaptat la realitățile și resursele umane, materiale și financiare românești (am putea exemplifica încercarea de a reglementa supravegherea electronică prin intermediul brățărilor electronice, sau executarea pedepsei la domiciliu, ambele sancțiuni existente și aplicabile în Europa Occidentală).

Piedicile în practica de probațiune sunt generate de resursele limitate de care dispune comunitatea sau lipsa de implicare a acesteia, resurse ce pot fi accesibile cu dificultate pentru acoperirea nevoilor criminogene ale persoanelor care au comis omoruri. De asemenea, în ceea ce privește persoanele aflate în supravegherea consilierului de probațiune, acestea pot prezenta nevoi multiple, pot manifesta reticență cu privire la intervenția consilierului de probațiune, pot adopta comportamente, atitudini necorespunzătoare în relațiile cu consilierul sau chiar cu comunitatea. În ceea ce privește personalul de probațiune, pot apărea disfuncții legate de dezvoltarea personală și profesională a consilierilor de probațiune, activitatea în întreg ansamblul ei presupunând pregătirea continuă, consolidarea abilităților sociale, recunoașterea și gestionarea propriilor nevoi și limite.

BIBLIOGRAFIE

Balica, E. (2009). *Instituționalizarea probațiunii în România: Practici și strategii situaționale în contextul (post)aderării la Uniunea Europeană*, „Revista Română de Sociologie”, serie nouă, anul XX, nr. 3–4, p. 299–317, <https://www.revistadesociologie.ro/pdf-uri/nr.3-4-2009/08-EBalica.pdf>

Balica, E., Durnescu, I. (coord.) (2011). *Probațiunea. Teorii, legislație și practică. Criminologia ca perspectivă de abordare a activității consilierilor de probațiune* pp.63-84, Editura Polirom

Canton, R., Schiaucu, V. (coord.) (2008). *Manual de probațiune*, Editura Euro Standard
Doboș, M.D., Drăgoțoiu, M., Filip, P. (2004) *Manual de practică în domeniul reintegrării sociale și supravegherii. Întocmirea referatului de evaluare*, anul III nr. 9/2004, pp.9-42, Editura Oscar Print

Canton, R., Schiaucu, V. (coord.), Durnescu, I. (2008). *Manual de probațiune. O istorie a probațiunii în România*, pp.8-25, București, Editura Euro Standard

Durnescu, I. (coord.) (2011). *Probațiunea. Teorii, legislație și practică*, Editura Polirom
Mitricună, B., Durnescu, I. (coord.) (2011). *Probațiunea. Teorii, legislație și practică. Depre evaluare. Instrumentul de colectare de date și diagnoză*, pp.290-316, 2011, Editura Polirom

Pană, O., Durnescu, I. (coord.) (2011). *Probațiunea. Teorii, legislație și practică. Activitatea consilierului de probațiune la instanță*, pp. 261-289, Editura Polirom

Preda, A. (2015) *Probațiunea în România, Rezultatele unei cercetări empirice evaluative*, „Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXVI, nr. 5–6, pp. 459–470, https://www.revistadesociologie.ro/sites/default/files/09-apreda_0.pdf

Hotărârea de Guvern nr. 1239/2000 privind Regulamentul de aplicare a Ordonanței Guvernului nr. 92/2000 privind organizarea și funcționarea serviciilor de reintegrare socială a

infractorilor și de supraveghere a executării sancțiunilor neprivative de libertate, <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/25528>

Hotărârea de Guvern nr. 1079/2013 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 252/2013, privind sistemul de probațiune, publicată în Monitorul Oficial al României nr.5/07.01.2014, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/154293>

Hotărârea de Guvern nr. 603/2016 pentru modificarea și completarea Hotărârii de Guvern nr.1079/2013 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 252/2013, privind sistemul de probațiune, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 695/07.09.2016, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/181573>

Hotărârea de Guvern nr. 604/2016 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 253/2013, privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 672/31.08.2016, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/181337>

Legea nr. 129/2002 pentru aprobarea și completarea Ordonanței Guvernului nr. 92/2000, privind organizarea și funcționarea serviciilor de reintegrare socială a infractorilor și de supraveghere a executării sancțiunilor neprivative de libertate, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 190 din 20 martie 2002, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/34611>

Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea informării, sprijinirii și protecției victimelor infracțiunilor (denumirea inițială a legii a fost Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor infracțiunilor, publicată în Monitorul Oficial al României nr.505 din 04.06.2004), <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/141029>

Legea nr. 123/2006 privind statutul personalului din serviciile de probațiune, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 613 din 30 august 2010, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/71519>

Legea nr. 286/2009, privind Codul Penal, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 510 din 24 iulie 2009, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109855>

Legea nr. 135/2010, privind Codul de Procedură Penală, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 486 din 15 iulie 2010, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/120611>

Legea nr. 252/2013, privind sistemul de probațiune, publicată în Monitorul Oficial al României nr.512 din 14 august 2013, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/150667>

Legea nr. 253/2013, privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 513/14.08.2013, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/150678>

Legea nr. 254/2013, privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 514 din 14 august 2013, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/150699>

Legea nr. 135/2010, privind Codul de Procedură Penală, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 486 din 15 iulie 2010, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/120611>

Ordonanța Guvernului nr. 92/2000 privind organizarea și funcționarea serviciilor de reintegrare socială a infractorilor și de supraveghere a executării sancțiunilor neprivative de libertate, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 423/01.09.2000, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/24149>

Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 24/2019 de modificare a Legea nr. 211/2004 privind unele măsuri pentru asigurarea informării, sprijinirii și protecției victimelor infracțiunilor, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 274/10.04.2019, <https://lege5.ro/Gratuit/gmzdomjrhe2a/ordonanta-de-urgenta-nr-24-2019-pentru-modificarea-si-completarea-legii-nr-211-2004-privind-unele-masuri-pentru-asigurarea-protectiei-victimelor-infracțiunilor-precum-si-a-altor-acte-normative>

Recomandarea R(80)11 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind arestul preventiv

Recomandarea R(87)3 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind Regulile Penitenciare Europene.

Recomandarea R(92)16 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind Regulile Europene asupra Măsurilor și Sancțiunilor Comunitare, <http://www.coe/fr/engl/legaltxt>.

Recomandarea R(99)22 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind supraaglomerarea penitenciarelor

Direcția Națională de Probațiune, site: <http://probațiune.just.ro/prezentare/>

Direcția Națională de Probațiune, Aplicația Green Soft – Scala de Evaluare a Riscului și Nevoilor

Direcția Națională de Probațiune, Serviciul Cercetare și Dezvoltare Strategică, Extras din Evidența persoanelor aflate în evidența serviciilor de probațiune, conținând persoanele aflate în evidență condamnate pentru infracțiuni de omor

PARTICULARITĂȚILE INTERVENȚIEI CONSILIERULUI DE PROBAȚIUNE ÎN CAZUL MINORILOR CARE AU COMIS INFRAȚIUNI DE OMOR

Otilia GANEA TOPOLOGEANU²⁶

Activitatea organelor judiciare are ca scop descoperirea faptelor de natură penală, identificarea făptuitorilor, clarificarea circumstanțelor de producere a infracțiunilor, cunoașterea circumstanțelor personale ale făptuitorilor și victimelor, cercetarea penală, judecarea și sancționarea celor care le-au comis potrivit normelor penale în vigoare. Având în vedere faptul că persoana răspunde penal de la vârsta de 14 ani, atât Codul penal cât și Codul de procedură penală cuprind dispoziții speciale privind minoritatea. Pentru o bună înțelegere a circumstanțelor personale, polițistul, procurorul și judecătorul au nevoie în instrumentarea cazului de o evaluare profesionistă efectuată asupra situației în ansamblu a făptuitorului minor.

Consilierul de probațiune este acel profesionist format să colecteze și să analizeze informațiile obținute în urma demersurilor întreprinse în vederea identificării și explorării surselor care pot furniza informații relevante cu privire la situația unui infractor minor. Totodată, consilierul de probațiune prezintă informațiile obținute polițistului, procurorului sau judecătorului, care prin aplicarea legii urmăresc aplicarea unor sancțiuni (măsuri educative), care să asigure realizarea unor intervenții cât mai potrivite fiecărui caz individual.

1. Evaluarea minorilor – proceduri și practici

Activitatea de evaluare a inculpatului minor se realizează la solicitarea procurorului și judecătorului, se materializează într-un referat de evaluare (Legea nr. 252/2013, art. 33) și nu ține locul expertizei psihiatrice, prin care este stabilită existența sau inexistența la momentul comiterii faptei a discernământului. În derularea anchetei penale, ofițerul de poliție este obligat să solicite serviciului de probațiune în a cărei rază teritorială locuiește minorul întocmirea unui referat de evaluare (Legea nr. 252/2013, art. 32 alin. 2). Odată cauza ajunsă în faza de judecată, judecătorul poate solicita un nou referat de evaluare, fie pentru actualizarea informațiilor culese, fie pentru motivul că pe durata urmăririi penale întocmirea acestuia nu a fost posibilă (Codul de procedură penală, art. 506 alin. 4¹).

Acest referat de evaluare conține informații privind mediul familial și social, situația educațională și profesională, conduita generală a acestuia, analiza comportamentului infracțional, riscul de săvârșire a unor infracțiuni, dar și alte date relevante pentru situația minorului identificate cu ocazia demersurilor realizate. De asemenea, relevantă este și starea de sănătate, precum și evoluția

---

²⁶ Este consilier de probațiune (Serviciul de Probațiune București) și doctorandă în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române.

minorului din punct de vedere fizic, afectiv, moral și intelectual, în contextul în care aceste circumstanțe au influențat sau pot influența comportamentul infracțional (Legea nr.252/2013, art. 34, Pană, 2011, p.274). Informațiile prezentate în referatul de evaluare pun în evidență legătura între conduita delincventă a minorului și ariile investigate.

Pe lângă evaluarea situației de ansamblu a minorului, în referatul de evaluare importante sunt și propunerile formulate de consilierul de probațiune, referitoare la măsura educativă considerată a fi potrivită pentru minor (Codul de procedură penală, art. 506 alin. 4, Legea nr. 252/2013, art.39). Totodată, consilierul de probațiune poate preciza și eventualele măsuri care să fie impuse acestuia, în vederea reducerii riscului de săvârșire de infracțiuni (Legea nr.252/2013, art. 34 alin. 3).

În practica de zi cu zi, atunci când serviciul de probațiune primește o solicitare de întocmire a unui referat de evaluare privind un minor, după înregistrarea acesteia, șeful serviciului o alocă unui consilier de probațiune, care contactează minorul și părinții ori reprezentanții legali ai acestuia și stabilesc o întrevedere, la care să se realizeze evaluarea minorului. Această evaluare este una personală și se derulează pe durata uneia sau a mai multor întrevederi între consilierul de probațiune și inculpatul minor (Legea nr.252/2013, art. 36 alin. 1).

La primul contact cu consilierul, minorul este informat despre scopul prezentării sale la sediul serviciului de probațiune, despre solicitarea organului judiciar, precum și despre rolul referatului de evaluare. De cele mai multe ori, minorii și părinții sau reprezentanții legali sunt de acord să colaboreze în vederea realizării interviului de evaluare. În practică s-au întâlnit și cazuri în care, fie minorii, fie reprezentanții legali au refuzat să colaboreze cu consilierul de probațiune. În astfel de situații, evaluarea situației minorului se face în baza informațiilor obținute din alte surse indirecte (membri ai familiei extinse, persoane care locuiesc în vecinătate, prieteni, co-inculpați, diverși specialiști din instituții școlare, unități de petrecere a timpului liber), în conținutul referatului de evaluare făcându-se mențiuni despre refuzul de colaborare a minorului.

Evaluarea situației minorului care a comis infracțiuni se derulează pe baza unei scale de evaluare a riscului și nevoilor, care este o scală evaluare cu caracter general, utilizată unitar, indiferent de natura infracțiuni comise. Această scală este structurată astfel: o parte introductivă (numele și prenumele, data nașterii, categoria de vârstă, adresa de domiciliu (reședință, locuință), analiza infracțiunii (antecedentele penale, analiza faptei sau a faptelor, contextul săvârșirii, existența sau nu a premeditării, modalitatea de comitere a faptei, dacă comportamentul infracțional a fost influențat de drog, alcool, circumstanțe emoționale, presiunea grupului ori a familiei, existența unor probleme de sănătate fizică ori mentală, din teribilism ori pentru a experimenta anumite senzații).

Particular pentru cazurile de minori care au comis infracțiuni de omor, este faptul că evaluarea urmărește să analizeze atitudinea față de victimă, comportamentul său sau al celor din jur, gândurile pe care le avea despre victimă, relațiile cu cei care implicați în comiterea omorului (Doboș, et al, 2004, pp.16-17), dar și modalitatea de raportare la regimul sancționator. În analiza infracțiunii, se pune accent pe clarificarea motivației și scopului avute în săvârșirea omorului.

Ulterior, sunt analizate date privind locuința (proprietate personală, locuiește la părinți, cu chirie, la rude, cunoștințe, prieteni, fără casă), istoricul privind locuirea. Sunt analizate și relațiile dintre minor și persoanele cu care locuiește. Un alt aspect important se referă la existența unui loc de muncă (activități curente, istoric, dacă este cazul), statutul ocupațional (elev/student, angajat cu forme legale, activități fără forme legale, pensionar, șomer, altele), corelat cu situația financiară (surse de

venit, nivel de trai, datorii, modul de raportare la situația financiară), fiind în strânsă legătură cu educația școlară și, eventual, calificarea profesională.

O arie importantă de evaluare o reprezintă situația familială (structură, relații, probleme de familie, suport, atitudine față de acesta) și starea de sănătate (afecțiuni fizice, afecțiuni psihice). Totodată, aspectele privind eventuale dependențe (alcool, droguri, jocuri de noroc), privind activitățile de petrecere a timpului liber și planurile de viitor pe termen scurt și mediu, cu indicarea modalităților concrete prin care intenționează să le pună în practică (Balica, 2011, p.63) întregesc evaluarea situației minorului, prin identificarea nivelului de motivație pentru schimbare (Doboș, et al., 2004, p. 30).

În completarea informațiilor obținute de la minor și de la părinții (ori reprezentanții legali ai minorului), consilierul de probațiune poate apela și obține informații și de alți specialiști din comunitate (asistenți sociali, psihologi, consilieri școlari, pedagogi, medici, etc)(Balica, 2011, p.63, Legea nr.252/2013, art. 35) , evitându-se astfel o evaluare subiectivă, dacă s-ar prezenta doar opinia minorului ori familiei (Doboș, et al., 2004, p.32).

În realizarea unei evaluări apar dificultăți generate de faptul că inculpatul minor nu este găsit, identificat sau locuiește într-un alt stat și întrevăderea de evaluare nu se poate derula. În aceste împrejurări, consilierul de probațiune informează organul judiciar solicitant despre faptul că este în imposibilitate să redacteze referatul de evaluare, prezentând informațiile obținute din sursele de informații contactate, printr-o adresă, la care sunt atașate și dovezi ale demersurilor efectuate (Legea nr.252/2013, art. 36 alin. 3, Hotărârea de Guvern nr. 603/2016, art. 14¹⁶).

O altă situație care se întâlnește în practică, este aceea când un inculpat minor se află și în executarea unei măsuri educative (măsuri educative neprivative de libertate sunt: stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână și asistarea zilnică). În aceste cazuri, referatul de evaluare va prezenta și modul în care minorul a înțeles să respecte condițiile de executare a măsurii și a obligațiilor impuse (Legea nr. 252/2013, art. 37), iar concluziile referatului vor face, de asemenea, referire la măsura considerată potrivită pentru a asigura reintegrarea minorului delincvent și corectarea comportamentului delictuos.

Studiu de caz: Intervenția consilierului de probațiune în cazul unui minor care a comis omor

Minorul nu cunoștea personal victima, însă implicarea în comiterea infracțiunii s-a făcut sub presiunea membrilor familiei, care s-au simțit lezați de anumite afirmații făcute de aceasta în mediul virtual. În februarie 2018, când a avut loc incidentul, acesta avea 17 ani.

Familia de origine

Minorul provine dintr-o familie destrămată. A fost crescut de la vârsta de 6 luni, de către bunici. Mama sa a plecat în străinătate unde, ulterior, și-a întemeiat o altă familie, iar pe tatăl biologic nu l-a întâlnit niciodată. Mama vine regulat în România, uneori împreună cu sora lui vitregă în vârstă de 12 ani, pe care a integrat-o în familia de origine și cu care minorul are o relație apropiată. Conform minorului, nu a simțit lipsa afecțiunii sau a sprijinului moral-afectiv și financiar din partea familiei, datorită modului în care lipsa părinților a fost suplinită de către bunicii din partea mamei, care l-au crescut precum propriul fiu, i-au oferit toate cele necesare și l-au sprijinit cu sfaturi utile și importante.

Relațiile intrafamiliale

În ceea ce privește relația minorului cu bunicul, se remarcă atitudinea supusă și obedientă față de acesta, apreciind prezența bunicului în viața sa a fi imperios necesară *“nu știu ce m-aș face fără bunicu”*, fiind cel care îi ghidează toate acțiunile și îi organizează planurile de viitor – a întemeiat o societate comercială pe numele lui acestuia, urmând a fi înregistrat legal, în vederea deprinderii abilităților necesare managementului și întreținerii unei firme specializate în construcții imobiliare. S-a constatat tendința de acaparare a discuției de către bunic, care a încercat ghidarea răspunsurilor minorului într-o anumită direcție, considerată oportună, prin expunerea lucrurilor într-o manieră pozitivă, de dezincriminare.

S-a evidențiat raportul relațional de subordonare dintre cei doi, minorul manifestând o obediență venită dintr-un respect mai curând impus decât dobândit, mai ales având în vedere poziția superioară a acestuia în comunitate, declarată de însuși bunicul - „ne respectă lumea, suntem o familie cunoscută și numeroasă și cu o situație bună...facem petreceri”, dar și în familie – „bunicul a făcut consiliu de familie cu noi în casă, să ne vedem de treabă și de familiile noastre. Ne-a pedepsit pentru ceea ce s-a întâmplat, ne-a tăiat multe drepturi, în special bani”.

Cu referire la istoricul familial, bunicul, coineluat în dosar, spune despre existența unei familii numeroase, *suntem 16 frați, deci nu un clan*, originară din Teleorman, Roșiorii de Vede.

Influența lui bunicului poate căpăta o valență negativă, având în vedere situația de natură juridică actuală a acestuia – inculpat pentru instigare la fapta de tentativă la infracțiunea de omor calificat, faptă pentru tentativa căreia nepotul său este, la rândul-i, inculpat.

Familia pe care minorul și-a constituit-o

La vârsta de 12 ani, minorul și-a întemeiat propria familie, iar la momentul faptei avea trei copii (în vârstă de un an, doi ani și respectiv patru ani). Are o relație cu concubina sa din anul 2013. Pe parcursul interviului /interviurilor necesare evaluării minorului, atât minorul cât și concubina au apreciat faptul că se susțin moral-afectivă reciproc și se implică cu responsabilitate în creșterea și îngrijirea copiilor. Inculpatul a afirmat că își iubește soția și copiii și nu ar putea rezista fără ei, în timp ce concubina îl caracterizează drept o fire romantică, nu este agresiv - „nu m-a lovit niciodată”, fiind mai degrabă sensibil.

Resursele financiare și condițiile de locuit

Referitor la situația financiară, bunicul declară faptul că el este cel care îi oferă inculpatului bani, de fiecare dată când are nevoie, astfel că minorul nu deține finanțe proprii, care să determine responsabilitate și managementul resurselor în vederea întreținerii personale și a familiei. Cu toate acestea, inculpatul se declară satisfăcut de nivelul de trai actual și veniturile familiei și, atunci când primește bani de la bunicul, îi *cheltuie atent, „pe haine și jucării pentru copii și familie”*.

Vecinii minorului îl descriu drept „un copil bun și foarte respectuos”, „un părinte model, stâlp al familiei” și fără antecedente penale sau preocupări infracționale.

Locuiește împreună cu bunicii materni, proprietarii locuinței, într-un imobil– „o casă imensă, cu 9 dormitoare, parter plus etajul 1”, iar în aceeași curte mai locuiesc unchiul său, coineluat în dosar, împreună cu soția și copiii lui, alt imobil.

Minorul se declară mai mult decât mulțumit cu situația locativă actuală, considerând important să rămână în familie, care îl sprijină din toate punctele de vedere.

Nivelul de educație

A renunțat la studii, la finele ciclului gimnazial, în vederea desfășurării de activități lucrative în cadrul firmei deținute de familie, care a încurajat abandonul școlar, întrucât valorile familiale privesc munca și prețuirea banului, „cu școala nu faci mare lucru la noi”. Nu intenționează să reia cursurile de învățământ, întrucât interesul lui este să facă bani pentru a-și susține familia.

Starea de sănătate

Pe parcursul culegerii datelor privind starea de sănătate, nu au fost declarate afecțiuni cronice la nivel personal sau în familie. A fost constatată o capacitate intelectuală mediocră a acestuia, generată de abandonul școlar și atitudinea de obediență exagerată față de bunicul său. Nu au fost identificate adicții care să predisună inculpatul la săvârșirea de infracțiuni.

Relațiile extra-familiale sunt restrânse. Minorul a declarat faptul că are doar doi prieteni buni, ce i-au fost și colegi de școală, dar cu care petrece timp foarte rar, aceștia fiind plecați în străinătate, unde desfășoară activități lucrative.

Date privind infracțiunea

În ceea ce privește infracțiunea, minorul declară faptul că implicarea în evenimente a fost una pur întâmplătoare, generate de un context defavorabil – „dacă știam ce urmează, nu mai mergeam la Therme”. Așa cum reiese și din informațiile surprinse în rechizitoriu, acesta a susținut, pe parcursul evaluării, faptul că intenția sa a fost să petreacă o zi la Complexul Therme, împreună cu unul dintre coinculpați, care îi este rudă și prieten apropiat. Inițial, cei doi au avut intenția de a merge la Mall Afi Cotroceni, unde să petreacă ziua însă, în timp ce se aflau în stația de tramvai, au zărit pe unchiul minorului, care le-a spus că mergea la Therme. Entuziasmându-se de eventualitatea petrecerii unei zile în acest complex, cei doi au decis să meargă cu acesta, fără a avea cunoștință de cele ce urmau să se petreacă, așa cum au declarat ambii tineri. Minorul a susținut că în mașina unchiului – unde se aflau mai multe persoane, a constatat, din discuțiile ce aveau loc, faptul că se plănuia o întâlnire cu partea vătămată, pentru a discuta și a i se pune în vedere să nu mai posteze filmulețe denigrante la adresa familiei sale. Totodată, acesta susține că nu avea cunoștință de existența armelor contondente în mașina unchiului, astfel că evenimentele violente care au avut loc, așa cum apar relatate în dosarul penal, l-au luat prin surprindere. Inculpatul s-a panicat să nu i se întâmple ceva și a coborât din mașină, iar în momentul în care partea vătămată a scos pistolul, a aruncat cu o sticlă de 0,5 L de Coca-Cola către aceasta, de frică să nu îl omoare.

Inculpatul a declarat că nu cunoștea personal partea vătămată, dar a auzit despre acesta în cadrul familiei, fiind rudă, prin alianță, cu bunicul său (ginerile fratelui bunicului) ca fiind „dușmănos că noi am făcut bani și el e sărac”. Totodată, tânărul a menționat faptul că a văzut, pe rețelele de socializare, diverse filmulețe în care victima „îl înjura pe bunicu”, însă nu a fost interesat de problemele adulților, mai ales când el „știa că bunicul este un om bun”.

Nu își asumă responsabilitatea faptei pentru care este cercetat, considerându-se nevinovat cu privire la tentativa la infracțiunea de omor calificat, aspecte declarate și în rechizitoriu. Cu referire la calitatea de instigator a bunicului, acesta declară că nu s-a întâmplat niciodată ca bunicul să-i spună ceva despre victimă sau să îl îndemne să îl agreseze în vreun fel, pe el sau pe unchiul său.

Nu este cunoscut cu antecedente penale, iar referitor la situația juridică a celorlalți membri ai familiei, declară că nu cunoaște ca cineva să fi avut implicări în evenimente de natură penală. Bunicul declară faptul că în 2007 a fost condamnat la pedeapsa închisorii, împreună cu unul dintre fiii săi, pentru săvârșirea unei fapte de șantaj.

Factori de risc

Au fost reținuți ca factori care cresc probabilitatea manifestării comportamentului infracțional în primul rând factorii ce țin de personalitatea inculpatului: atitudine obedientă aproape supusă, generată de raporturile existente în cadrul familiei, unde bunicul este persoana care ia toate deciziile, aspect ce poate genera apariția unui sentiment de inferioritate în relația cu ceilalți, dificultăți în crearea și menținerea de relații sociale și lacune în ceea ce privește procesul decizional. Totodată, nivelul de dezvoltare intelectual, moral și psihic situat la un nivel mediocru, generat de abandonul școlar dar și de raporturile familiale detaliate mai sus, conduce la o capacitate redusă de identificare a consecințelor propriilor acțiuni și un grad crescut de influențabilitate.

De asemenea, crește riscul manifestării unui comportament infracțional generat și de factorii de mediu, care fac trimitere la abandonul școlar și viziunea asupra educației „cu școala nu faci mare lucru la noi”, existența unui număr mare a membrilor de familie în calitate de coinculpați în dosar – care denotă preocupări familiale cu caracter antisocial, existența antecedentelor penale în familie, lipsa unui anturaj personal, în afara familiei extinse, care să îi permită dezvoltarea independenței și capacitatea de a crea și menține legături sociale – aspecte importante în această etapă tranzitorie a tânărului către viața de adult. Totodată, susținerea financiară și locativă a tânărului, aparent factori pozitivi în viața inculpatului, pot căpăta o valență negativă, considerând cele mai sus detaliate, referitoare la dezvoltarea procesului decizional și a independenței și responsabilității în ceea ce privește creșterea și educația copiilor.

Factorii ce pot contribui la reducerea riscului de a comite alte infracțiuni sunt lipsa antecedentelor penale, implicarea în activități lucrative și prețuirea muncii și importanței acesteia, nivel financiar satisfăcător, situație locativă stabilă și planuri de viitor prosoziale, care vizează obținerea permisului auto, legalizarea relației cu concubina și desfășurarea de activități lucrative cu forme legale.

Analizând raportul cantitativ și calitativ între factorii ce pot duce la reiterarea conduitei infracționale și factorii ce-l pot sprijini în evoluția prosocială mai sus identificați și analizați, s-a apreciat că în cazul minorului riscul de a comite infracțiuni este unul mediu spre ridicat.

2. Supravegherea persoanelor minore care au comis tentative la infracțiunea de omor

2.1. Supravegherea minorilor

Problematica minorilor care comit infracțiuni este una de interes, politicile penale urmărind să identifice metode de prevenție sau modalități de intervenție în lucru cu infractori minori. Regimul sancționator al infracțiunilor comise de infractori cu vârsta de până la 18 ani este stabilit Codul penal, care cuprinde măsuri educative neprivative de libertate (stagiul de formare civică, consemnarea la sfârșit de săptămână, supravegherea și asistarea zilnică – art.115 alin. 1 pct.1) și măsuri privative de libertate (internarea într-un centru educativ și internarea într-un centru de detenție – art.115 alin. 1 pct.2). Măsurile educative sunt sancțiuni de drept penal de sine stătătoare care se iau față de minorii care au săvârșit infracțiuni, având o funcție educativă. Regula în aplicarea de sancțiuni minorilor este aceea că se au în vedere în primul rând aplicarea sancțiunilor neprivative de libertate.

Scopul supravegherii măsurilor educative neprivative de libertate este menținerea minorului în comunitate, acesta menținând relațiile cu familia. Totodată, aflându-se în comunitate, minorul este ferit de influența pe care o poate exercita mediul privativ de libertate, dintr-un centru educativ sau de

detenție). Socializarea negativă ce are loc în mediul privativ de libertate, unde minorii tind să adopte manifestări de rebeliune, de afirmare a propriei identități, putând dezvolta comportamente agresive.

Pe când regula de a aplica măsuri neprivative de libertate, asigură prin intervenția consilierului de probațiune menținerea și întărirea relațiilor minorului cu mediul prosocial din care provine. Implicarea acestuia în programe de consiliere, utilizarea de tehnici specifice interviului motivațional, se urmărește dezvoltarea abilităților sociale în întreg ansamblul lor, de asumare a răspunderii pentru propriile acțiuni, dezvoltarea personalității minorului, creșterea responsabilității față de propriile acțiuni și opțiuni și a respectului față de drepturile și libertățile celorlalți. În stabilirea măsurilor educative neprivative de libertate se ține seama de vârsta, personalitatea, starea de sănătate, situația familială și socială a minorului.

Serviciul de probațiune coordonează procesul de supraveghere a respectării măsurilor educative neprivative de libertate și a executării obligațiilor impuse de instanță în sarcina minorilor față de care s-a dispus: stagiul de formare civică, supravegherea, consemnarea la sfârșit de săptămână și asistarea zilnică, potrivit dispozițiilor articolului 78 din Legea nr. 252/2013.

Și minorii aflați în executarea unei măsuri educative pot face obiectul unei evaluări care să se concretizeze într-un referat de evaluare, fie la solicitarea judecătorului delegat cu executarea sau a instanței de executare, fie la inițiativa consilierului de probațiune manager de caz, „dacă, pe durata executării unei măsuri educative neprivative de libertate, au intervenit motive care justifică fie modificarea obligațiilor, prin impunerea de noi obligații, sporirea sau diminuarea condițiilor de executare existente, fie încetarea executării unora dintre obligații” (Legea nr. 252/2013 art. 100 alin.1), dacă, pe durata executării unei măsuri educative neprivative de libertate, „minorul nu respectă condițiile de executare sau nu își îndeplinește obligațiile” (Legea nr.252/2013 art.101 alin.1).

Rezultatele evaluării se consemnează într-un referat de evaluare, care cuprinde date privind respectarea condițiilor de executare a măsurii și a obligațiilor impuse, precum și actualizarea datelor obținute atât cu ocazia judecării cauzei cât și cu ocazia demarării activității de supraveghere. Și în situația minorilor aflați în măsuri educative sub coordonarea serviciului de probațiune, referatul de evaluare conține propuneri motivate care să sprijine instanța de judecată în luarea unei decizii care să asigure condițiile potrivite de executare a măsurii educative și creșterea șanselor de îndreptare a persoanei supravegheate.

Durata supravegherii are ca dată de start fie data la care judecătorul delegat de la instanța de executare îi pune în vedere minorului și părintelui sau reprezentantului legal măsura educativă stabilită și necesitatea respectării ori executării obligațiilor impuse în sarcina sa (art. 511 Codul de procedură penală), fie data rămânerii definitive (când minorul trebuie să respecte obligații supravegheate de alte instituții).

Articolul 72 din Legea nr. 252/2013 arată atribuțiile consilierului de probațiune în coordonarea procesului de supraveghere a minorilor: „informează minorul și părintele, tutorele sau persoana însărcinată cu supravegherea cu privire la procesul de supraveghere, realizează evaluarea inițială a minorului și planifică procesul de supraveghere”. Pentru executarea ori respectarea obligațiilor impuse în sarcina minorului, consilierul de probațiune manager de caz coordonează activitatea instituțiilor din comunitate și a persoanelor însărcinate cu supravegherea minorului și monitorizează procesul de supraveghere, pe care îl va evalua la finalul duratei măsurii educative.

Și în cazul minorilor, pentru fiecare caz, în evidența serviciului de probațiune se întocmește un dosar de probațiune al minorului (Legea nr. 252/2013 art. 73 alin.1). Potrivit art. 73 alin. 2 din Legea nr. 252/2013, dosarul de probațiune al minorului trebuie să conțină următoarele documente:

„a) copia de pe hotărârea judecătorească prin care s-a dispus măsura educativă neprivativă de libertate și, dacă este cazul, încheierea judecătorului delegat cu executarea;

b) documentele referitoare la contactarea, informarea și evaluarea minorului;

c) documentele referitoare la planificarea activității de supraveghere;

d) documentele justificative privind derularea activității de supraveghere de către instituțiile din comunitate și persoanele însărcinate cu supravegherea minorului;

e) documentele justificative referitoare la modul de executare a măsurilor educative neprivative de libertate și a obligațiilor stabilite;

f) înștiințările adresate instanței de executare sau judecătorului delegat, după caz;

g) orice alte documente relevante pentru caz”.

La dosarul de probațiune se va atașa și referatul de evaluare întocmit în cursul fazei de urmărire penală ori de judecată, fiind subliniată astfel ideea de continuitate a activității de evaluare, care este continuă.

Cu ocazia primei prezentări la serviciul de probațiune, minorul, părinții sau tutorele acestuia, persoana desemnată cu supravegherea sunt informați că atât ei, atunci când este cazul, cât și judecătorul delegat cu executarea au dreptul de a consulta conținutul dosarului de probațiune. Consultarea dosarului de probațiune al minorului de către alte persoane este posibilă numai cu acordul scris al minorului și al părintelui, tutorelui sau al persoanei desemnate cu supravegherea (Lege nr.252/2013, art. 73 alin. 3) și în prezența consilierului de probațiune manager de caz sau a unei persoane desemnate de șeful ierarhic superior (Lege nr.252/2013, art. 73 alin. 4). O excepție de la aceasta confidențialitate o întâlnim atunci când informații de dosarul de probațiune sunt solicitate de organelor judiciare, iar consilierul de probațiune responsabil de caz comunică informațiile solicitate, fără existența acordului minorului și al reprezentantului legal (Lege nr.252/2013, art. 73 alin. 6).

2.2. Supravegherea minorilor care au comis tentative de omor

Având în vedere gravitatea infracțiunii de omor, indiferent de modalitatea de comitere a acestuia și limitele de pedeapsă stabilite de Codul penal, dacă s-a avut în vedere respectarea principiului priorității măsurilor educative neprivative de libertate față de cele privative de libertate, practica judiciară nu a dispus decât măsura educativă a asistării zilnice, celelalte măsuri educative fiind mai puțin restrictive. În cazul asistării zilnice, serviciul de probațiune coordonează activitatea de supraveghere în respectarea condițiilor impuse ori exercită atribuții pentru punerea în executare a obligațiilor stabilite în sarcina minorului.

În cadrul primei întrevederii stabilite la sediul serviciului de probațiune, consilierul de probațiune manager de caz realizează evaluarea inițială a minorului, în funcție de care întocmește un plan al asistării zilnice a minorului pe durata executării măsurii, cu implicarea părintelui, a tutorelui sau a persoanei în grija căreia se află minorul. La întocmirea planului este consultat și minorul, opinia acestuia fiind consemnată în plan.

În situația măsurilor educative, există două categorii de obligații: cele în respectarea cărora este implicat și serviciul de probațiune, prin emiterea de decizii, și cele a căror supraveghere cade în

atribuțiile altor instituții (art. 121 alin. (1) lit. b) - d) și f) din Legea nr. 286/2009), rolul acestora fiind de a sesiza serviciului de probațiune încălcări ale obligației așa cum a fost stabilit prin hotărârea judecătorească.

Evaluarea este foarte importantă pentru includerea într-un program de reintegrare socială sau un curs școlar sau de formare profesională, fie ca urmare a dispunerii de către instanță a acestei obligații în conținutul măsurii educative, fie ca urmare a stabilirii acestei activități de către consilierul de probațiune manager de caz în planul asistării zilnice, astfel încât să fie potrivit particularităților minorului. În aceste situații, consilierul de probațiune manager de caz informează despre decizia emisă și persoana desemnată cu supravegherea minorului, iar instituția din comunitate stabilește asigurarea urmărea efectivă a cursului și finalizarea acestuia până la terminarea perioadei de supraveghere a minorului. Obligația de a frecventa un program de reintegrare se poate executa fie în cadrul serviciului de probațiune, fie în unitățile sau furnizorii de astfel de programe, care pot fi instituții publice, care derulează astfel de programe, organizații neguvernamentale abilitate potrivit articolului 20 din Legea nr. 253/2014, pe când obligația de a urma un curs școlar ori de formare profesională se execută în cadrul unităților școlare și unităților care furnizează cursuri de formare profesională. Pe durata urmăririi cursului, consilierul de probațiune manager de caz monitorizează derularea acestuia și la data finalizării cursului, instituția din comunitate în cadrul căreia a fost derulat cursul emite un document care atestă terminarea cursului, care este atașat, în copie, dosarului de probațiune (Lege nr. 252/2013, art.92).

În cazul obligațiilor supravegheate de alte organe, consilierul de probațiune manager de caz informează organele stabilite potrivit legii în legătură cu perioada pentru care se va exercita supravegherea respectarea obligațiilor și îndatorirea de a oferi informațiile referitoare la minor și modul de executare a obligațiilor și de a sesiza serviciul de probațiune dacă sunt înregistrate abateri în respectarea obligațiilor din partea minorului. Totodată, aceste organe pot solicita consilierului de probațiune informații care sunt utile verificării respectării obligației de către minor. În cazul unor permisiuni acordate minorului, organelor abilitate li se comunică decizia consilierului de probațiune prin care s-au acordat permisiunile respective (Lege nr. 252/2013, art.95).

În situația în care în evoluția cazului, consilierul de probațiune manager de caz constată că au intervenit motive care justifică fie modificarea obligațiilor, fie încetarea executării unora dintre obligații, întocmește un referat de evaluare, fiind sesizată instanța de executare (Lege nr. 252/2013, art. 100).

Dacă minorul nu respectă obligațiilor a căror îndeplinire este verificată de către alte organe abilitate, în temeiul art. 101 alin. 2 din Lege nr. 252/2013, acestea sesizează serviciul de probațiune, fiind informate în legătură cu măsurile efectuate. Și persoana vătămată sau o altă persoană interesată poate aduce la cunoștință faptul că minorul nu își respectă obligațiile, moment în care consilierul de probațiune face verificări, demersurile întreprinse fiind comunicate organelor abilitate și persoanei care a formulat sesizarea.

3. Supravegherea persoanelor minore, care au comis omoruri, liberate condiționat din penitenciare sau din centre de detenție

Supravegherea persoanelor minore liberate condiționat din penitenciare sau din centre de detenție se derulează în același cadrul în care se derulează supravegherea sancțiunilor neprivative de

libertate. În situația în care măsura asistării zilnice a înlocuit o măsură educativă privativă de libertate, întocmirea planului asistării zilnice a minorului se face în termen de cel mult 15 zile de la punerea în libertate a minorului, iar la stabilirea planului asistării zilnice a minorului, consilierul de probațiune va consulta dosarul individual întocmit pe parcursul executării măsurii educative privative de libertate și referatul de evaluare (Legea nr. 252/2013, art.89).

Studiu de caz: Intervenția consilierului de probațiune în cazul unui minor liberat din centru de detenție

Minorul a fost comis infracțiunile comise au fost omor și tulburarea ordinii publice, împreună cu părinții săi. Minorul cunoștea victima. Aceasta era un vecin de bloc, cu care părinții minorului au mai avut anterior conflicte. La data comiterii faptelor, minorul avea 17 ani. Evenimentele s-au petrecut în luna iunie 2016.

Familia de origine

Minorul provine din căsătoria părinților. Mai are un frate mai mare.

Relațiile familiale

În prezent, relațiile cu membrii familiei sunt întrerupte, părinții și fratele sunt închiși în penitenciar. Si aceștia au fost judecați în același dosar cu minorul și au fost condamnați la pedepse de 23 de ani de închisoare. La data faptei părinții erau în stare de recidivă.

Resursele financiare și condițiile de locuit

Evaluarea inițială realizată la începutul activității de supraveghere a indicat instabilitate locativă. După liberarea condiționată, acesta a locuit la o mătușă maternă și la alte rude nespecificate în dosarul de probațiune. Minorul este sprijinit financiar de mătușa sa maternă, care este infirmieră la un spital, și de un unchi al său, care lucrează în Germania.

Nivelul de educație

Minorul a absolvit 6 clase, în cadrul centrului de detenție. La data încuviințării liberării condiționate, instanța a impus obligația de a urma un curs de pregătire școlară ori de calificare profesională. În acest sens, la începutul anului școlar 2020-2021, s-a emis decizie în vederea reluării procesului de instruire.

Starea de sănătate

Evaluarea stării de sănătate nu a evidențiat afecțiuni cronice ale acestuia. Acesta nu cunoaște starea de sănătate a părinților. Minorul a negat că ar consuma alcool ori alte substanțe interzise.

Date privind infracțiunea

Minorului a fost, judecat sub aspectul comiterii infracțiunilor de omor și tulburarea ordinii și a liniștii publice, de trei sau mai multe persoane împreună, și i s-a aplicat internarea într-un centru de detenție. În evidența Serviciului de Probațiune București, are calitatea de minor liberat din centru de detenție. Într-o zi de iunie 2016, în jurul orei 21.15, se afla în fața imobilului în care locuia, pe fondul unui conflict spontan, împreună cu inculpații părinții și un frate, prin acțiuni conjugate, care s-au completat reciproc într-o activitate unică de executare, au agresat-o pe persoana vătămată, folosind în acest scop pumnii, picioarele, un târnăcop, ciobul de la o sticlă și cuțite. Aceste acțiuni au provocat victimei multiple leziuni traumatice.

Din descrierea faptei făcută de martori, așa cum s-a reținut în sentința penală, a rezultat faptul că victima a încercat să îi facă o fotografie fiului său, însă nu a reușit acest lucru, deoarece în cadru mai apărea un alt copil, și anume minorul. Victima i-a cerut acestuia să iasă din cadru, dar minorul nu a ascultat și a lăsat să creadă că nu a înțeles ce i s-a cerut. O martoră a observat că mama minorului a început să îi adreseze cuvinte jignitoare victimei și a lovit-o cu palma peste față. Victima nu a ripostat, i-a cerut mamei minorului să înceteze, deoarece era femeie și nu o putea lovi. În contextul altercației, mama minorului a început să strige „Săriți! Mă omoară! Îmi omoară copilul!”. Apoi, a luat un târnăcop care se afla lângă gard și a încercat să-și lovească vecinul peste picioare, însă acesta s-a apărut de lovitură cu scaunul de pe care se ridicase. Când a auzit-o pe mama sa, la fața locului a sosit minorul, care i-a aplicat victimei un pumn în bărbie, lovitură care a dezechilibrat-o. În scurt timp, a sosit și inculpatul tatăl minorului, care avea un cuțit în mână, cu care i-a aplicat o lovitură în spate victimei. Tatăl a încercat să repete lovitură, dar, pentru că victima era aplecată, cuțitul a trecut pe deasupra sa. Victima le-a cerut agresorilor să se oprească, însă minorul și tatăl său au continuat să o lovească cu pumnii și cu picioarele, iar cel din urmă și cu mânerul cuțitului. În acest timp, mama minorului striga „Taie-! Omoară-!” și continua să-și lovească vecinul cu coada de la târnăcop.

Factorii de risc

Pe parcursul culegerii de informații privind factorii de risc, au fost reținuți lipsa unor modele parentale prosoziale, nivelul educațional scăzut, lipsa unui venit propriu, necesar acoperirii nevoilor individuale și instabilitatea locativă. Nivelul de risc a fost apreciat la nivel crescut. Un alt factor de risc a fost identificat în timpul liber, care nu a fost ocupat. După liberarea condiționată, minorul nu a avut un program de viață structurat.

Procesul de supraveghere

A fost liberat condiționat în luna februarie 2020, însă demararea efectivă a activității de supraveghere s-a realizat în luna mai 2020, imediat după încetarea stării de urgență instituită ca urmare a situației epidemiologice COVID-19. Prezentarea măsurilor de supraveghere și a obligației impuse, semnarea procesului-verbal și evaluarea inițială s-au realizat la finalul lunii mai 2020. Pe durata supravegherii, minorul a avut de respectat doar obligația de a se prezenta la sediul serviciului de probațiune. Minorul a afirmat că planuri de viitor se conturau pe dorința de a se angaja și de a-și închiria o locuință, sau de a pleca în Germania, unde s-ar bucura de sprijinul rudelor să își găsească un loc de muncă.

Concluzii

Legislația penală aplicabilă începând cu anul 2014 a adus o diversificare a sancțiunilor aplicabile minorilor, care au comis infracțiuni. Sistemul de probațiune ocupă un loc important în gestionarea cazurilor de minori care comit infracțiuni contra vieții, Activitatea de probațiune are ca scop stabilirea relațiilor dintre factorii de mediu și manifestările exterioare ale delincventului minor, evaluând gradul de dependență între acestea și adaptând intervenția în raport de circumstanțele fiecărui individ.

Intervenția urmărește, pe lângă conștientizarea factorilor determinanți în adoptarea conduitei dezaprobată, și restructurarea modului în care minorul își analizează critic relații cu membrii grupului său de referință. Eforturile consilierului de probațiune urmăresc dezvoltarea abilităților infractorului minor, astfel încât acesta să devină autonom, să învețe să se autoevalueze, în mod sincer, să își adapteze nevoile, aspirațiile și acțiunile în raport cu resursele de care dispune și să înțeleagă

necesitatea și utilitatea atât pentru sine, cât și pentru cei din jurul său, a alegerii de soluții dzirabile și legale, chiar dacă beneficiile unor astfel de opțiuni nu sunt obținute de îndată.

Un impediment care este întâlnit în practica consilierul de probațiune este reprezentat durata pentru care se aplică măsurilor educative, în special măsurilor neprivative de libertate. Această durată este una scurtă și nu poate asigura asimilarea de către minorii care au comis infracțiuni de omor a unor metode de restructurare a modului de gândi, de a analiza circumstanțele din viața de zi cu zi și de a acționa de o manieră prosocială.

BIBLIOGRAFIE

Balica, E. (2011). *Criminologia ca perspectivă de abordare a activității consilierilor de probațiune*, în: Durnescu, I. (coord.) (2011). *Probațiunea. Teorii, legislație și practică*. pp.63-84, Editura Polirom, Iași.

Canton, R., Schiaucu, V. (coord.) (2008). *Manual de probațiune*, Editura Euro Standard
Doboș, M.D., Drăgoteiu, M., Filip, P. (2004). *Manual de practică în domeniul reintegrării sociale și supravegherii. Întocmirea referatului de evaluare*, anul III nr. 9/2004, pp.9-42, Editura Oscar Print

Pană, O., Durnescu, I. (coord.) (2011). *Probațiunea. Teorii, legislație și practică. Activitatea consilierului de probațiune la instanță*, pp. 261-289, Editura Polirom

Hotărârea de Guvern nr. 1079/2013 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 252/2013, privind sistemul de probațiune, publicată în Monitorul Oficial al României nr.5/07.01.2014, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/154293>

Hotărârea de Guvern nr. 603/2016 pentru modificarea și completarea Hotărârii de Guvern nr.1079/2013 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 252/2013, privind sistemul de probațiune, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 695/07.09.2016, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/181573>

Hotărârea de Guvern nr. 604/2016 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a dispozițiilor Legii nr. 253/2013, privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 672/31.08.2016, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/181337>

Legea nr. 286/2009, privind Codul Penal, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 510 din 24 iulie 2009, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/109855>

Legea nr. 135/2010, privind Codul de Procedură Penală, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 486 din 15 iulie 2010, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/120611>

Legea nr. 252/2013, privind sistemul de probațiune, publicată în Monitorul Oficial al României nr.512 din 14 august 2013, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/150667>

Legea nr. 253/2013, privind executarea pedepselor, a măsurilor educative și a altor măsuri neprivative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 513/14.08.2013, <http://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/150678>

PARTICULARITĂȚILE PROCESULUI DE RESOCIALIZARE A PERSOANELOR CONDAMNATE DEFINITIV PENTRU INFRAȚIUNI COMISE CU VIOLENȚĂ²⁷

Cristina PRIPP²⁸, Miana DINA²⁹, Maria MITROI³⁰

Evoluția actelor infracționale săvârșite cu violență, în ultimi ani, pe continentul european, a suscitât interesul cercetătorilor pentru cunoașterea elementelor tripletei: *omor - criminalitate - justiție penală*, cu scopul vădit de diminuare a fenomenului. Datele statistice ale Administrației Naționale a Penitenciarelor relevă faptul că în țara noastră, ponderea persoanelor aflate în detenție, care au comis infracțiuni cu violență³¹, în totalul deținuților aflați în penitenciare, a înregistrat o valoare semnificativă de 35.5% (Administrația Națională a Penitenciarelor, 2021). În 31 august 2021 în penitenciarele din România erau 23.104 persoane condamnate, din care 5020 deținuți condamnați pentru omor, 203 deținuți condamnați pentru lovituri cauzatoare de moarte, 2051 deținuți pentru viol, 3106 pentru tâlhărie (Administrația Națională a Penitenciarelor, 2021, p. 7)

Dacă luăm în considerare durata pedepsei privative de libertate, în prima jumătate a anului 2021, în sistemul național de penitenciare erau înregistrate 10.320 de persoane care executau pedepse privative de libertate mai mici de cinci ani, 5199 de persoane cu pedepse între 5-10 ani, 2034 persoane cu pedepse între 10-15 ani, 1108 persoane cu pedepse între 15-20 ani, 894 cu pedepse peste 20 ani și 187 de persoane condamnate pe viață. Toate aceste categorii de persoane se aflau în diverse etape de traversare a pedepselor privative de libertate asociate regimului maximă siguranță, închis, semideschis și chiar deschis (Administrația Națională a Penitenciarelor, 2021, p.3). Din totalul deținuților, 1578 executau pedepse în regim de maximă siguranță, 5127 în regim închis, 8213 în regim semideschis, 3708 în regim deschis și 2749 în arest preventiv (Administrația Națională a Penitenciarelor, 2021, p.3).

În acest context, am inițiat un studiu³² prin care ne-am propus să identificăm dimensiunile (factorii) care contribuie la marile schimbări comportamentale, la reinserția socială și, nu în ultimul rând, la parcurgerea, în mod echilibrat a etapelor pedepsei privative de libertate.

---

²⁷ Capitolul de față a fost elaborat pe baza raportului întocmit de Cristina Pripp, Miana Dina, Mariana Mitroi, *Gestionarea reactivității comportamentale la persoanele încarcerate pentru infracțiuni comise cu agresivitate, prin raportare la dinamica reinserției sociale la pedepsele de lungă durată*, Administrația Națională a Penitenciarelor, Ministerul Justiției

²⁸ Psiholog, director Direcția Reintegrare Socială, Administrația Națională a Penitenciarelor

²⁹ Psiholog, Administrația Națională a Penitenciarelor

³⁰ Sociolog, Administrația Națională a Penitenciarelor

³¹ În categoria infracțiunilor cu violență am inclus: omor 174 CP/188NCP, omor calificat 175 CP /189NCP, omor deosebit de grav 176CP, lovituri cauzatoare de moarte 183CP/195NCP, viol 197CP/218NCP, tâlhărie 211CP/233NCP/234NCP/236NCP

³² 2021-2022 *Gestionarea reactivității comportamentale la persoanele încarcerate pentru infracțiuni comise cu agresivitate, prin raportare la dinamica reinserției sociale la pedepsele de lungă durată*.

Metodologia cercetării

Obiectivul general al studiului a vizat identificarea modalităților de interinfluențare a factorilor ce determină evoluția favorabilă a traseelor existențiale, pe parcursul executării pedepselor privative de libertate.

Ipotezele cercetării

1. Implicarea activă la programele de asistență psihologică specifică favorizează producerea schimbărilor comportamentale pozitive.
2. Asimilările concrete în câmpul școlarizării (ani de școală finalizați) favorizează producerea schimbărilor comportamentale pozitive.
3. Participarea la intervenții punctuale (activități) nu generează schimbări comportamentale pozitive de durată.
4. Menținerea legăturilor cu familia (vizite, pachete, telefoane) favorizează producerea schimbărilor comportamentale pozitive.
5. Participarea la activități lucrative/puncte de lucru (durată, schimbări) favorizează producerea schimbărilor comportamentale pozitive.

Lotul de subiecți

În sistemul național de penitenciare erau înregistrate, la momentul începerii cercetării noastre, 5.155 de persoane care executau pedepse privative de libertate mai mari de șapte ani, în diverse etape de traversare a pedepselor privative de libertate asociate regimului maximă siguranță, închis, semideschis și chiar deschis (Administrația Națională a Penitenciarelor). Pentru studiul de față a fost selectat un lot de 3.976 deținuți condamnați la executarea unor pedepse privative de libertate de lungă durată, mai mari de șapte ani care îndeplineau cumulativ criteriile de selecție. Persoanele incluse în lotul analizat au executat, până la momentul studiului, o fracție de cel puțin 1 an³³ / 2 ani³⁴ sau 3 ani³⁵ din pedepsele primite cu executare. Totodată, persoanele din grupul țintă au îndeplinit și următoarele criterii: a) persoane condamnate definitiv, b) persoane adulte (peste 18 ani), c) cetățeni români, d) execută pedeapsa privativă de libertate în penitenciare și în penitenciare pentru minori și tineri. În lotul de subiecți au fost incluse persoane care executau pedepsele atât în regim de maximă siguranță, cât și în regim închis, semideschis sau deschis.

Strategia de colectare a datelor a constat în elaborarea unui instrument pentru culegerea informațiilor sub forma a patru câmpuri (format excel). Preluarea datelor din *Aplicația informatică PMSWeb*, pentru fiecare subiect, precum și completarea câmpurilor de colectare a informațiilor s-a realizat de către investigatorii studiului, psihologi cu drept de liberă practică în domeniul securității naționale, care au acces la aceste date. Fiecare subiect a primit un cod de identificare - un sistem unic pentru a proteja identitatea, iar celelalte date de identificare au fost prezentate în tabele separate. Echipa de cercetare a fost formată din psihologi, sociolog și informaticieni. Membrii echipei de cercetare s-au implicat în activități conform competențelor pe care le au și specificului domeniului de activitate. Psihologii s-au implicat în: a) elaborarea cadrului teoretic, a metodologiei de analiză

³³ Cel puțin 1 an pentru pedepsele de minimum 7 ani

³⁴ Cel puțin 2 ani pentru pedepsele între 8-15 ani

³⁵ Cel puțin 3 ani pentru pedepsele de peste 16 ani

(stabilirea ipotezelor, a metodei de culegere a datelor, delimitarea eșantionului pentru populația investigată, elaborarea instrumentului de cercetare) a *Protocolului de cercetare* și a machetelor de introducere a datelor; b) centralizarea și codificarea informațiilor, cu verificarea erorilor și corecția acestora în baza de date excel (pentru a fi transferată în programul SPSS); c) interpretarea rezultatelor prelucrărilor statistice. Informaticienii au cules și preluat datele din *Aplicația PMSWeb*, corespunzătoare deținuților incluși în studiu. Sociologul a transferat baza de date constituită în excel, în programul SPSS, a aplicat teste statistice și a generat frecvențe, crosstab-uri și grafice. În final, psihologii și sociologul au colaborat la elaborarea acestui capitol.

Etica cercetării

Activitatea de culegere a datelor a respectat principiile deontologice ale oricărei cercetări, prin: garantarea confidențialității datelor culese, anonimatului subiecților etc. Investigatorii, în calitate de parteneri în cercetare, și-au asumat responsabilitatea de a asigura un nivel de protecție adecvat a datelor cu caracter personal prin securizarea datelor cu ajutorul unui sistem care realizează controlul accesului la date/ suportului/ stocării/ utilizatorului/ comunicării/ modificării datelor. Investigatorii au fost autorizați să acceseze aplicațiile realizate (bazele de date constituite) pe baza unei parole, pentru fiecare intrare/ieșire/modificare de date din sistem.

Prelucrarea datelor cu caracter personal s-a realizat cu respectarea strictă a Directivei (UE) 2016/680 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmăririi penale a infracțiunilor sau al executării pedepselor și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Deciziei-cadru 2008/977/JAI a Consiliului, *Regulamentul (UE) 2016/679 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor)*, *Legea nr. 46/2003 – Legea drepturilor pacientului*, cu modificările și completările ulterioare și *Legea nr. 190/2018 din 18 iulie 2018 privind măsuri de punere în aplicare a Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor)*.

În vederea respectării și garantării normelor de etică și deontologie ale cercetării, studiul „Gestionarea reactivității comportamentale la persoanele încarcerate pentru infracțiuni comise cu agresivitate, prin raportare la dinamica reinserției sociale la pedepsele de lungă durată” s-a desfășurat în acord cu legislația internă și cadrul normativ al Consiliului Europei, respectiv cu prevederile:

- Legii nr. 17/ 2001 privind ratificarea Convenției europene pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, Convenția privind drepturile omului și biomedicina, semnată la Oviedo, în 1997 și a Protocolului adițional la Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, referitor la interzicerea clonării ființelor umane, semnat la Paris, în 1998;
- Legii nr. 682/2001 privind ratificarea Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, adoptată la Strasbourg, în 1981;

- Legii nr. 46/2003 – Legea drepturilor pacientului, cu modificările și completările ulterioare;
- Legii 206/ 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare;
- Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare;
- Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, aprobat prin H.G. nr. 157/2016, cu modificările și completările ulterioare;
- Codului deontologic al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică;
- Codului de etică și deontologie profesională a personalului de cercetare-dezvoltare;
- Directivei (UE) 2001/20 a Parlamentului European și a Consiliului, din 1995 privind bunele practici clinice;
- Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor);
- Directivei (UE) 2016/680 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmăririi penale a infracțiunilor sau al executării pedepselor și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Deciziei-cadru 2008/977/JAI a Consiliului;
- Legii nr. 190/2018 privind măsuri de punere în aplicare a Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor).

Analiza rezultatelor obținute din prelucrările statistice

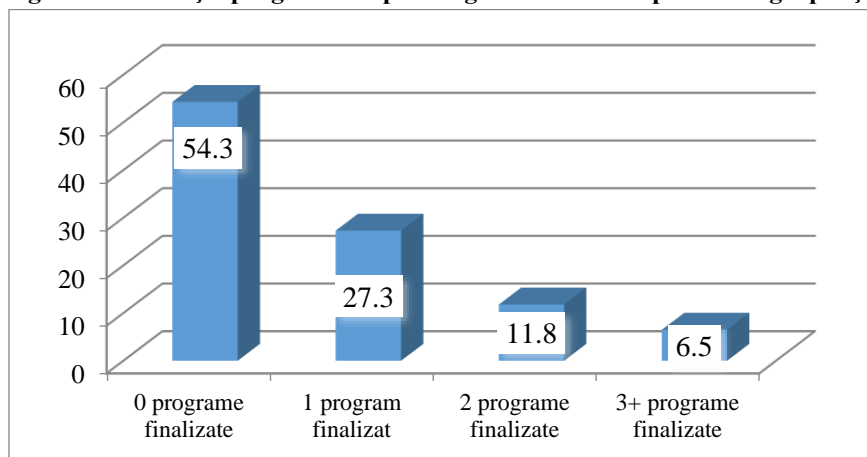
Referitor la prima ipoteză a cercetării - *implicarea activă la programele de asistență psihologică specifică favorizează producerea schimbărilor comportamentale pozitive*, s-a constatat că finalizarea cel puțin a unui program psihologic este asociată pozitiv cu: un număr mai mare de recompense ($r = 0.69$, $p < 0.01$), de clase absolvite în penitenciar ($r = 0.54$, $p < 0.05$) și ieșiri în comunitate ($r = 0.84$, $p < 0.01$).

Privitor la cea de a doua ipoteză a cercetării - asimilările concrete în câmpul școlarizării (ani de școală finalizați) favorizează producerea schimbărilor comportamentale pozitive, s-a constatat că școlarizarea în timpul executării pedepsei privative de libertate este asociată pozitiv cu durata pedepsei ($r = 0.80$, $p < 0.01$), numărul de apeluri telefonice cu familia ($r = 0.99$, $p < 0.01$), luni muncite ($r = 0.96$, $p < 0.01$), recompense ($r = 0.68$, $p < 0.01$), programe psihologice finalizate ($r = 0.54$, $p < 0.01$).

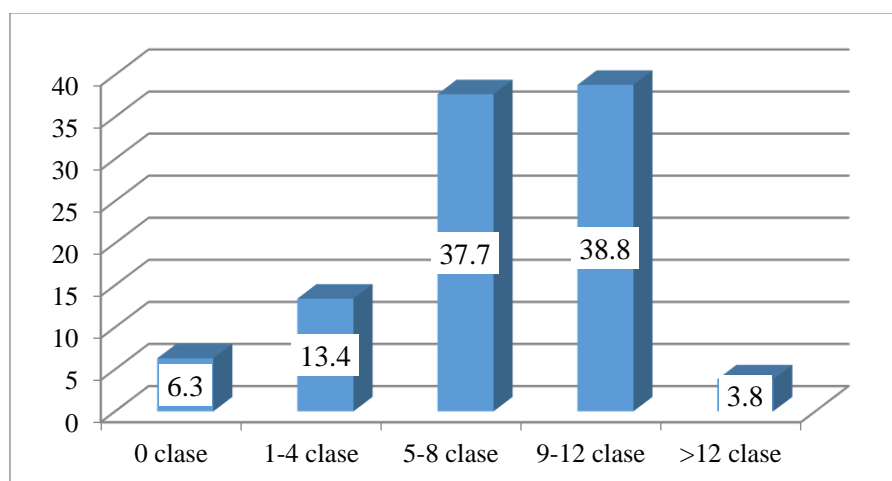
Conform analizei datelor, din totalul de 3.976 persoane care execută pedepse privative de libertate, de lungă durată, 6.3% nu aveau absolvită nicio clasă înainte de condamnare, doar 13.4%

aveau între 1 - 4 clase, 37.7% între 5 - 8 clase, 38.8 % între 9 - 12 clase și doar 3.8% mai mult de 12 clase.

Diagrama 1. Situația programelor psihologice finalizate raportate la grupul țintă

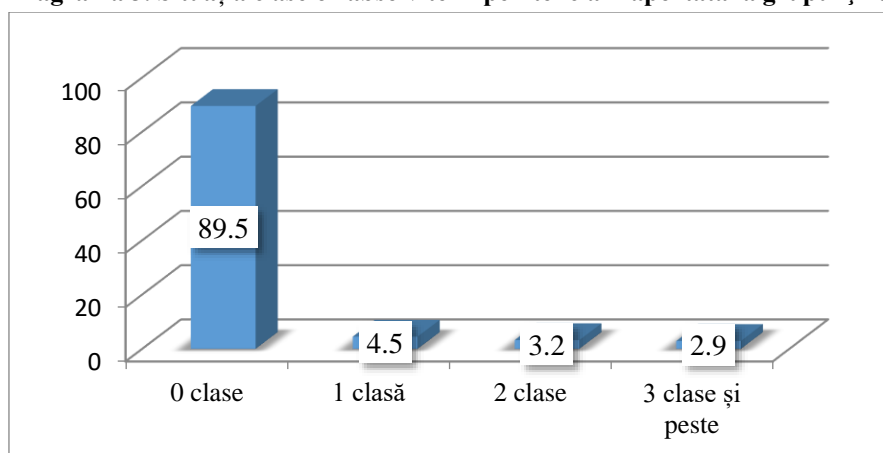
Diagrama2. Număr clase absolvite înainte de condamnare, de către participanții la studiu

Sursa: Administrația Națională a Penitenciarelor

Analiza datelor din Diagrama 2 evidențiază faptul că, marea majoritate a persoanelor condamnate din sistemul penitenciar au necesitat includerea la cursuri de școlarizare. Fiecare categorie de persoane condamnate a beneficiat de tipul de cursuri în funcție de nevoile identificate: a) toate tipurile de cursuri școlare - 6.3%; b) finalizarea cursurilor primare, continuarea celor gimnaziale, profesionale/ liceale -13.4%; c) finalizarea cursurilor gimnaziale, continuarea celor profesionale/liceale - 37.7 %; d) finalizarea cursurilor liceale/profesionale - 38.8 %.

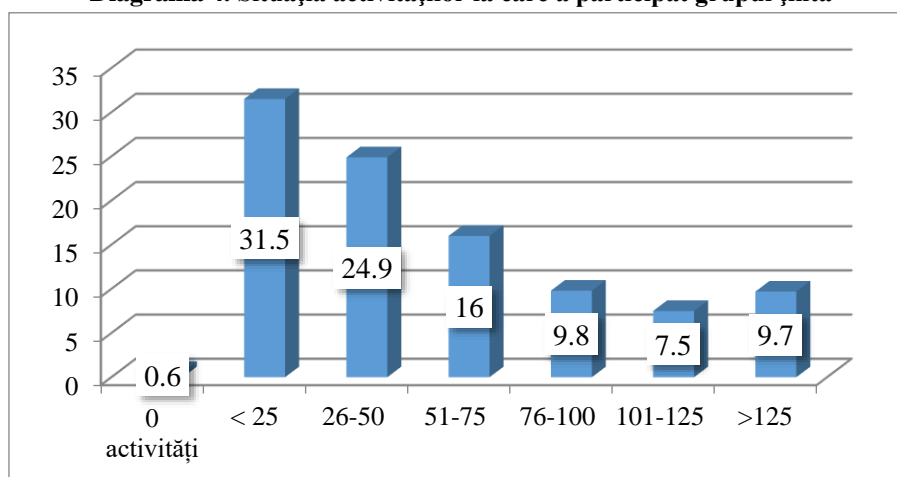
Diagrama 3. Situația claselor absolvite în penitenciar raportată la grupul țință

În ceea ce privește cea de a treia ipoteză a cercetării - participarea la intervenții punctuale (activități) nu generează schimbări comportamentale pozitive de durată, s-a constatat că participarea la activități în timpul executării pedepsei privative de libertate este asociată pozitiv cu numărul de ani executați ($r = 0.53$, $p < 0.01$), numărul de comisii ($r = 0.42$, $p < 0.01$), programe educative finalizate ($r = 0.40$, $p < 0.01$), programe de asistență socială finalizate ($r = 0.80$, $p < 0.01$). Conform rezultatelor obținute, participarea la activități nu corelează cu vârsta, durata pedepsei, numărul de clase absolvite în penitenciar, programe psihologice finalizate, numărul de pachete primite, de vizite și apeluri telefonice, luni muncite, recompense.

Așa cum reiese din Diagrama 4, aproximativ jumătate dintre persoanele condamnate definitiv incluse în lotul acestui studiu au participat la un număr de până 50 activități, în timp ce cealaltă jumătate a participat la un număr mult mai mare de activități. O treime dintre deținuții incluși în lotul acestui studiu au participat la 1-25 de activități, iar o pătrime au participat la un număr de activități cuprins între 26-50 de activități. Ponderea deținuților care au participat la peste 100 de activități pe parcursul executării pedepselor a fost și ea semnificativă: 17.2% (vezi Diagrama 4).

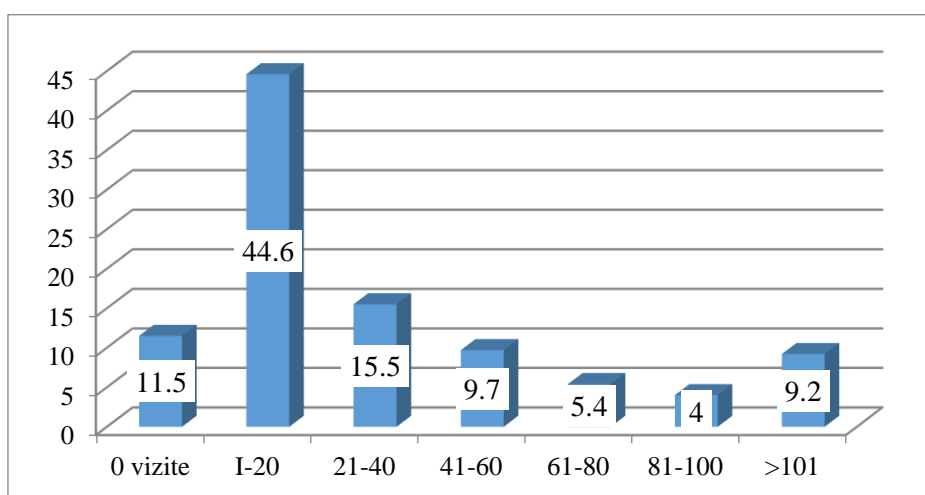
Diagrama 4. Situația activităților la care a participat grupul țință

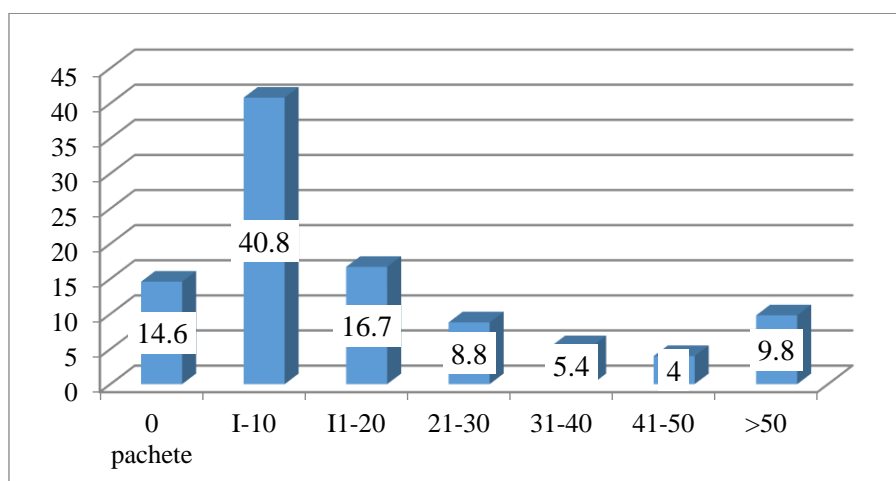
În ceea ce privește cea de a patra ipoteză a cercetării - menținerea legăturilor cu familia (vizite, pachete, telefoane) favorizează producerea schimbărilor comportamentale pozitive, s-a constatat că:

1. numărul de vizite corelează pozitiv cu durata pedepsei ($r=0.76$, $p < 0.01$), numărul de pachete primite ($r= 0.79$, $p < 0.01$), numărul de apeluri telefonice ($r= 0.60$, $p < 0.01$);
2. numărul de pachete primite este asociat pozitiv cu numărul de vizite ($r= 0.79$, $p < 0.01$), numărul de apeluri telefonice ($r= 0.54$, $p < 0.01$);
3. numărul de apeluri telefonice corelează pozitiv cu numărul de clase absolvite înainte de condamnare ($r=0.96$, $p < 0.01$), numărul de clase absolvite în penitenciar ($r= 0.99$, $p < 0.01$), numărul de programe psihologice finalizate ($r= 0.73$, $p < 0.01$), numărul de pachete primite ($r= 0.54$, $p < 0.01$), ($r= 0.60$, $p < 0.01$).

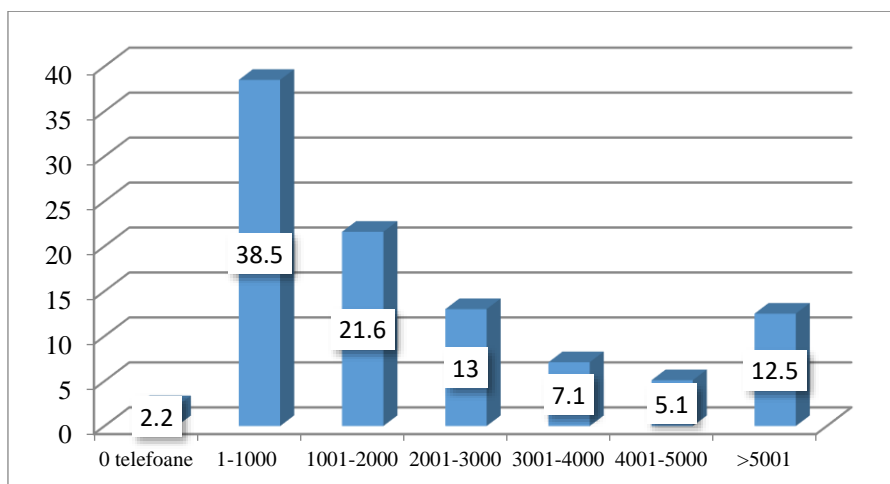
Diagrama 5. Situația vizitelor primite de către grupul țintă

Diagrama 6. Situația pachetelor primite de către grupul țintă

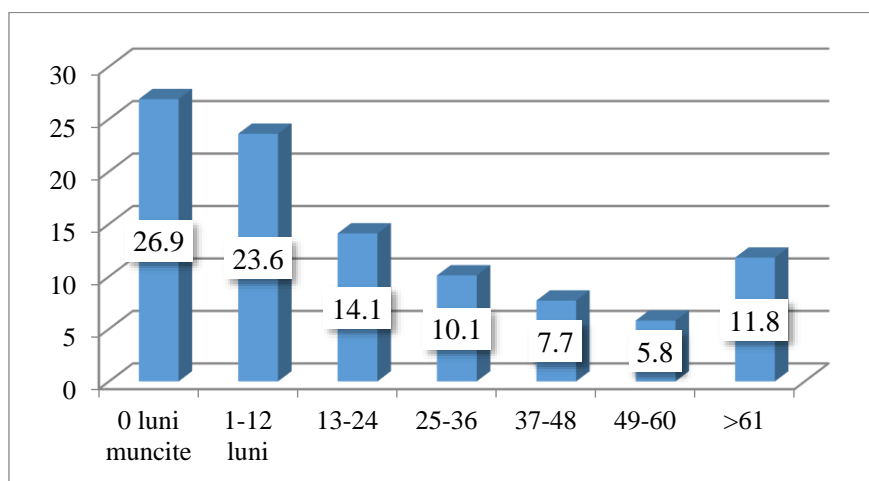

Diagrama 7. Situația numărului de apeluri telefonice raportată la grupul țintă

Referitor la a cincea ipoteză a cercetării - participarea la activități lucrative/ puncte de lucru favorizează producerea schimbărilor comportamentale, pozitiv, s-a constatat că numărul de luni muncite corelează pozitiv cu numărul de ani executați ($r = 0.46$, $p < 0.01$), clase absolvite în penitenciar ($r = 0.96$, $p < 0.01$), ieșiri în comunitate ($r = 0.90$, $p < 0.01$).

Diagrama 8. Situație luni muncite de către grupul țintă

Concluzii

Factorii care pot influența într-un mod pozitiv parcurgerea pedepsei privative de libertate în cazul persoanelor condamnate pentru infracțiuni comise cu agresivitate sunt: programele de reintegrare socială (în mod particular programele psihologice), continuarea cursurilor școlare, menținerea relației cu familia în mod constant (mai ales prin intermediul apelurilor telefonice) și participarea la activități lucrative.

Implicarea activă la programele de asistență psihologică specifică favorizează producerea schimbărilor comportamentale pozitive, din perspectiva îmbunătățirii capacității de conștientizare, dezvoltarea comportamentului responsabil și creșterea nivelului de adaptabilitate. Astfel, finalizarea

programele psihologice este corelată cu numărul de clase absolvite în penitenciar și ieșirile în comunitate. Totodată, prin obținerea creditelor, numărul recompenselor primite este în creștere. La rândul său, *școlarizarea în timpul executării pedepsei privative de libertate* facilitează dezvoltarea comportamentului responsabil, nu doar prin participarea activă la programele psihologice, ci și prin participarea la activități lucrative. Un alt element care susține această ipoteză este asocierea cu numărul crescut al comunicării (telefonice), care demonstrează intenția de a menține relația cu familia ori persoanele apropiate, grupul de suport.

Deși, *participarea la intervenții punctuale (activități)* este asociată pozitiv cu finalizarea programelor educative și de asistență socială, nu au fost înregistrate corelații cu numărul de clase absolvite în penitenciar, ieșirile în comunitate ori cu elementele care susțin menținerea relației cu familia, respectiv numărul de pachete primite, de vizite și telefoane. Totodată, analiza datelor nu a identificat asocieri cu numărul de luni muncite ori recompensele primite.

Menținerea legăturilor cu familia (vizite, pachete, telefoane) favorizează producerea schimbărilor comportamentale pozitive din punct de vedere al manifestării unui comportament orientat spre participarea la programe psihologice și cursuri școlare. Acest fapt este posibil, atunci când relația este stabilă și se desfășoară comunicări frecvente cu grupul de suport. *Participarea la activități lucrative/puncte de lucru* a fost corelată cu numărul de clase absolvite în penitenciar și ieșirile în comunitate, fiind astfel favorizată manifestarea unui comportament corespunzător.

BIBLIOGRAFIE

Administrația Națională a Penitenciarelor (31.08.2021) *NOTĂ privind situația pe luna august 2021 a dinamicii și structurii efectivelor de persoane private de libertate*, disponibil la: <https://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2021/10/SITUA%c5%a2IA-LUNAR%c4%82-august-2021-SITE.pdf>

Colegiul Psihologilor din România (2019) *Codul deontologic din 24 noiembrie 2018 al profesiei de psiholog cu drept de liberă practică*, Monitorul Oficial nr. 143 din 22 februarie 2019 <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/211126>

Directiva (UE) 2001/20 a Parlamentului European și a Consiliului, din 1995 privind bunele practici clinice <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:02001L0020-20090807&from=DA>

Directiva (UE) 2016/680 a Parlamentului European și a Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice referitor la prelucrarea datelor cu caracter personal de către autoritățile competente în scopul prevenirii, depistării, investigării sau urmăririi penale a infracțiunilor sau al executării pedepselor și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Deciziei-cadru 2008/977/JAI a Consiliului <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0680>

Hotărârea nr. 157 din 10 martie 2016 pentru aprobarea Regulamentului de aplicare a Legii nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, aprobat prin H.G. nr. 157/2016, cu modificările și completările ulterioare, Monitorul Oficial nr. 271 din 11 aprilie 2016 <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/177386>

Legea nr. 46/2003 – Legea drepturilor pacientului, cu modificările și completările ulterioare
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/41483>

Legea nr. 190/2018 din 18 iulie 2018 privind măsuri de punere în aplicare a Regulamentului (UE) 2016/679 al Parlamentului European și al Consiliului din 27 aprilie 2016 privind protecția persoanelor fizice în ceea ce privește prelucrarea datelor cu caracter personal și privind libera circulație a acestor date și de abrogare a Directivei 95/46/CE (Regulamentul general privind protecția datelor). <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/203151>

Legea nr. 17/ 2001 privind ratificarea Convenției europene pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, Convenția privind drepturile omului și biomedicina, semnată la Oviedo, în 1997 și a Protocolului adițional la Convenția europeană pentru protecția drepturilor omului și a demnității ființei umane față de aplicațiile biologiei și medicinei, referitor la interzicerea clonării ființelor umane, semnat la Paris, în 1998
<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/27006>

Legea nr. 682/2001 privind ratificarea Convenției pentru protejarea persoanelor față de prelucrarea automatizată a datelor cu caracter personal, adoptată la Strasbourg, în 1981
<https://www.dataprotection.ro/servlet/ViewDocument?id=451>

Legea 206/ 2004 privind buna conduită în cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovare <https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/52457>

Legea 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, cu modificările și completările ulterioare, Monitorul Oficial nr. 514 din 14 august

2013

<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/150699>

OMORUL COMIS DE PERSOANE TINERE DEPENDENTE DE DROGURI. PERSPECTIVE PRIVIND INTERVENȚIA RECUPERATIVĂ ȘI REINTEGRAREA SOCIALĂ

Camelia Steliana STAN (HEREA)³⁶

Consumul de droguri reprezintă o temă ce suscită din ce în ce mai mult interes în prezent, atât din perspectiva evoluției îngrijorătoare a numărului consumatorilor, dar mai ales din perspectiva consecințelor de ordin social, psihologic și juridic în plan personal și comunitar.

În anul 2016, The EpochTimes Romania titra: „*Statistici care dau fiori. Delincvența juvenilă din România, un fenomen îngrijorător*”. Conținutul articolului prezenta faptul că, “în fiecare zi sunt trimiși în judecată cinci minori pentru furt, doi minori pentru tâlhărie și unul pentru lovire sau vătămare corporală. O dată la trei zile, apare în fața instanței un minor pentru viol, sau pentru omor, în cele mai multe cazuri cu intenție” (Pricopie, 2016). Deși datele publice nu prezintă câți din acești tineri au consumat substanțe interzise înainte de comiterea infracțiunilor, o simplă analiză a articolelor apărute în mass media reflectă faptul că o parte din acești tineri au un istoric privind consumul de droguri, iar faptele lor sunt de o gravitate deosebită.

Știrile au prezentat în ultimii ani o serie de cazuri în care autorii, care au comis infracțiuni deosebit de violente, erau cunoscuți ca persoane dependente de droguri. Astfel, în 2018, fluxul de știri relata despre un caz de omor comis de un tânăr de 22 ani:

„[...] Un tânăr de 22 de ani care și-ar fi bătut unchiul și mătușa și apoi l-ar fi înjunghiat mortal pe bărbat a fost prins duminică seară de un echipaj de jandarmi în Parcul Crâng, din Buzău, el fiind ridicat și dus la audieri la Poliția municipiului Buzău”. (Drogat? Tânăr prins după ce și-ar fi ucis unchiul, fost militar, DIGI 24, 11.02.2018).

Doi ani mai târziu, media relata despre un alt caz de omor comis sub influența drogurilor:

„[...] Un tanar de 19 ani a fost reținut de procurorii din Olt pentru ca ucis o batrână de 98 de ani. Barbatul a intrat în locuința femeii pentru a-i fura banii, dar pentru ca nu a gasit, a lovit-o pe aceasta cu pumnii si picioarele, iar ulterior a violat-o, apoi a omorât-o. Anchetatorii spun ca atacatorul se afla sub influența unor substanțe psihotrope”. (Tânăr de 19 ani, reținut după ce a violat și ucis o batrână de 98 de ani de la care a vrut să fure bani. Bărbatul era sub influența drogurilor, ZIARE.COM, 02.09.2020)

---

³⁶ Este comisar șef de penitenciare, doctorandă în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române.

O faptă deosebit de gravă este comisă în luna iulie a acestui an, de un tânăr de 29 de ani, suspectul declarând la momentul arestării că este consumator de droguri și că a comis infracțiunea cu scopul de a-și procura droguri:

„[...] Principalul suspect în cazul crimei și violului de la Corbu, un tânăr de 29 de ani, și-a recunoscut faptele. El susține că era drogat când a intrat în locuința vecinilor săi și s-a enervat că a găsit în casă numai 250 de lei. A vrut să se răzbune și l-a omorât pe capul familiei cu o macetă, iar pe fiica cea mare a familiei, o tânără de 20 de ani, a violat-o”. (*PAVALUCA LUANA, Suspectul în cazul crimei și violului din Corbu susține că era drogat. Ce pedeapsă riscă tânărul de 29 de ani, DIGI 24, 03.07.2021*)

Dincolo de impactul emoțional al acestor relatări, nu putem să nu ne întrebăm, ce se întâmplă cu acești tineri? Cum ajung să săvârșescă aceste fapte? Și mai mult, ce este de făcut pentru a preveni astfel de evenimente?

Inclusiv la nivel european există o preocupare privind fenomenul delincvenței juvenile, apreciindu-se că este nevoie de o abordare comună, la nivel tuturor statelor membre, pentru aplicarea unor măsuri care să conducă la crearea unor programe comunitare pentru abordarea acestui fenomen (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2018). Legătura dintre consumul de substanțe și criminalitate reprezintă un fenomen complex, care trebuie abordat individualizat. Nu toate persoanele care consumă droguri ajung să comită alte infracțiuni, cum nu toți cei care au comis infracțiuni au consumat anterior substanțe ilicite.

Există o serie de modele teoretice cu privire la relația dintre consumul de droguri și delincvență: unul din modele plasează consumul ca factor ce conduce la comiterea de infracțiuni (Virkkunen, Linnoila, 1993; Goldstein, 1997; White, 1990; Moore, 1990), altul subliniază ideea că activități infracționale conduc la consumul de droguri (Duke et al. 2018, 238-249), în timp ce un alt model apreciază că relația concordantă dintre consumul de droguri și comiterea de infracțiuni este o coincidență sau rezultatul unor cauze comune (White, 1995).

Un studiu recent realizat de Rolando și colaboratorii (2020) aduce noi perspective asupra acestei teme, adăugând noi conexiuni posibile și elaborând interpretări despre rolul diferitelor tipuri de droguri, factori economici și contexte culturale. Acest studiu și-a propus să actualizeze și să redefinească relația dintre consumul de droguri și comportamentele contravenționale, cu accent pe conceptul de excluziune socială. Trei tipuri principale de mecanisme (economice, farmaceutice și stiluri de viață) au fost utilizate pentru interpretarea datelor, arătând modul în care relația dintre droguri și infracționalitate poate varia în funcție de tipul de substanțe utilizate și de timp. Mai mult, autorii consideră că fenomenul fi asociat cu grade foarte diferite de excluziune socială și nevoi. Rezultatele sugerează că, deși inegalitățile economice joacă încă roluri cheie în explicarea consumului de droguri și a infracționalității, ambele comportamente pot proveni dintr-o stare de privare relativă, rezultată din contradicțiile inerente societății actuale, în care aspirațiile și dorințele sunt din ce în ce mai înalte, dar care oferă tinerilor oportunități rare pentru autorealizare și recunoaștere socială.

Date statistice privind criminalitatea comisă sub influența drogurilor

În ceea ce privește persoanele aflate în executarea unor pedepse privative de libertate și consumul de droguri, la nivel internațional se estimează faptul că 30% din deținuții bărbați și 51% dintre femeile aflate în detenție, au o tulburare legată de consumul de droguri (Fazel et al., 2017, pp.

1725-1739). În anul 2004, în penitenciarele din Statele Unite ale Americii, aproximativ 17% dintre deținuții au declarat că au comis infracțiunea actuală pentru a obține bani pentru droguri (Bureau of Justice Statistics, 2021).

La nivel european, studiile au arătat că procentul persoanelor care au consumat droguri și au fost în penitenciare la un moment dat în viața lor variază între 30% până la 75% (Ravndal and Amundsen, 2010, pp.65-69). În anul 2021, prevalența pe parcursul vieții a consumului de droguri înainte de încarcerare a variat de la 13 % (România) la 87 % (Irlanda) pentru canabis; de la 7 % (Croatia) până la 75 % (Irlanda) pentru cocaină; 2 % (Turcia și România) până la 47 % (Letonia) pentru amfetamine; și de la 4 % (Ungaria și Croatia) până la 29 % (Belgia) pentru heroină (European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addictio, 2021, p.23).

Date statistice privind consumul de droguri si infracționalitatea asociată consumului de droguri – România

În România, procentul elevilor de 16 ani care au consumat droguri ilicite de-a lungul vieții, este de 9,5%. (Agenția Națională Antidrog, 2019, p. 11). Indiferent de perioada de timp analizată, grupa de vârstă cu cel mai mare risc de consum este grupa de vârstă 15-34 ani: 16,9% consum experimental, 10% consum recent și 6,6% consum actual (Agenția Națională Antidrog 2021, p.2).

În ceea ce privește fenomenul de delinvență juvenilă, conform statisticilor principalelor activități desfășurate de Poliția Română în anul 2020, numărul persoanelor cercetate în dosarele soluționate/ declinate parchetului minore (până la 18 ani) era 6567 persoane, iar tinere (persoane cu vârsta între 18-30 ani) 56715 (Inspectoratul General al Poliției Române, 2020).

La sfârșitul anului 2020, din totalul persoanelor private de libertate existente în penitenciare (21753), 839 erau tineri cu vârsta între 18-21 ani. Pentru 649 din acestea hotărârile de condamnare erau definitive, 45 condamnate prin hotărârea primei instanțe și 145 erau arestate preventiv. Remarcăm procentul semnificativ al faptelor comise cu violență, omor, tâlhărie viol. (Administrația Națională a Penitenciarelor, 2020).

Tabelul 1 Infracțiuni comise de persoanele private de libertate cu vârsta între 18 - 21 ani, la sfârșitul anului 2020

Tipul infracțiunii	Nr. persoane aflate în penitenciar
Furt	205
Omor	143
Tâlhărie	282
Viol	93
Conducerea unui vehicul fără permis de conducere	9
Legea nr.143/2000 privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri	17
Trafic de minori	11
Alte infracțiuni	76

Sursa: Administrația Națională a Penitenciarelor, Notă privind situația pe luna decembrie 2020 a dinamicii și structurii efectivelor de persoane private de libertate

La nivel național, există puține studii care analizează relația consum droguri – infracționalitate. Există însă date privind infracțiunile la regimul conducerii unui autovehicul sub

influența substanțelor psihoactive. *Raportul Național Privind Situația Drogurilor 2020*, arată că în cursul anului 2019, la nivelul întregii țări, au fost constatate 728 de infracțiuni la regimul conducerii unui vehicul sub influența substanțelor psihoactive (Agenția Națională Antidrog, 2020, p. 212). Numărul persoanelor depistate în trafic, care au condus autovehicule sub influența unor substanțe sau produse stupefiante a fost de 2,2 ori mai mare, comparativ cu valoarea înregistrată în anul 2018 (Agenția Națională Antidrog 2020). Infracțiunile contra patrimoniului au fost și în anul 2019 pe primul loc în rândul infracțiunilor săvârșite de persoanele consumatoare de substanțe stupefiante sau psihoactive, ponderea acestor infracțiuni fiind de 74,4% din totalul infracțiunilor săvârșite. Cel mai mare număr este înregistrat pentru infracțiunile de furt și furt calificat și tâlhărie, infracțiunile de trafic de droguri ocupând în continuare poziția secundă, în procent de 17,09% (Agenția Națională Antidrog, 2020, p. 213).

Consumul de droguri și omorurile

Goldstein a dezvoltat un model cadru pentru a descrie și explica relația dintre droguri și violență, utilizând trei modele explicative care nu se exclud reciproc: violența psihofarmacologică, cea economică și violența sistemică. Primul model explicativ subliniază faptul că violența decurge din proprietățile substanțelor în sine, sugerând că „unii indivizi, ca urmare a ingestiei pe termen scurt sau lung a anumitor substanțe, pot deveni excitabile, iraționale și pot prezenta comportament violent” (Goldstein, 1985, p. 494). Cel de-al doilea model subliniază faptul că unii consumatori de droguri se implică în acțiuni violente, pentru a sprijini consumul costisitor de droguri (Goldstein, 1985, p. 496). Modelul violenței sistemice face referire la ”tiparele de interacțiune din sistemul de distribuție și utilizare a drogurilor, caracterizate prin agresivitate” (Goldstein, 1985, p. 497).

Studiul realizat de Bont și Liem (2018) arată faptul că sursele care documentează legătura dintre omor și consumul de droguri sunt limitate, fiind identificate câteva tipuri de surse de date care diferă de la țară la alta. Datele disponibile cu privire la cei care au comis omoruri și au consumat droguri, arată diferențe între statele membre ale Uniunii Europene, precum și fluctuații mari în timp, în anumite țări. Astfel, în Scoția, proporția celor care au comis omucideri, fiind consumatori de droguri, variază între 7% (2012-2013) și 27% (2010-2011) (Bont & Liem, 2018, p. 42). Cifrele sunt mai mici pentru Anglia și Țara Galilor (14 %, 2013-2015), Țările de Jos (7 %, 1994-2004) și Slovacia (unde numărul anual de autori de omucideri intoxicați cu droguri între 2000 și 2015 nu depășește niciodată trei)(Ibidem).

Metodologie

În abordarea problematicii complexe privind relația dintre consumul de droguri și comiterea omorului, am considerat că este necesar să realizez un studiu de caz. În acest sens, am ales să analizez un caz de omor deosebit de grav, săvârșit de un tânăr, care la momentul realizării acestui studiu (2021) executa o pedeapsă privativă de libertate de 25 de ani închisoare. Omorul nu a fost comis în perioada de sevrăj conform declarațiilor făcute pe parcursul interviului de către subiectul intervievat.

Abordarea acestui caz a avut la bază două considerente majore. Pe de o parte, am luat în considerare perioada de cunoaștere a persoanei în cauză de către specialistul din penitenciar (aproximativ 11 ani) care a permis o intervenție individualizată și de lungă durată. Apoi, am apreciat efortul depus de persoana în cauză, respectiv dorința de schimbare și potențialul de recuperare și reintegrare a deținutului, precum și rezultatele obținute în ceea ce privește evoluția comportamentală.

Studiul și-a propus să evidențieze importanța intervenției individualizate furnizată deținuților (luând în considerare contextul comiterii faptei și gravitatea acesteia, raportat la resursele personale și sprijin acordat de specialiștii din penitenciar și mediul de suport). Am avut în vedere totodată relația deținut - specialist în domeniul reintegrării sociale, precum și impactul major al efortului personal depus de deținut pentru schimbare, în evoluția comportamentală pozitivă și creșterii șanselor de reinserție socială.

Scopul studiului a fost de a explora relația dintre consumul de substanțe la persoanele tinere și comiterea unei infracțiuni violente, precum și perspectivele de reabilitare socială ale autorilor acestor fapte. Întrebările de cercetare care au stat la baza studiului au fost următoarele: Care sunt factorii ce influențează debutul infracțional la persoanele tinere? Care este relația dintre consumul de droguri și comiterea de infracțiuni? Care sunt factorii care influențează adaptarea la mediul instituționalizat și care determină progresul în plan comportamental al persoanelor private de libertate, respectiv care favorizează reintegrarea socială postdetenție?

În sistemul penitenciar român, abordarea intervenției recuperative adresate deținuților este individualizată, fiind inițiată în perioada imediat următoare depunerii în penitenciar, pe o perioadă de 21 de zile, printr-o evaluare multidisciplinară (educațională, psihologică și socială), care urmărește identificarea nevoilor de asistare și realizarea intervenției pentru situațiile de criză. Ulterior, intervenția se realizează pe întreaga perioadă a detenției, urmărind compensarea acestor nevoi și conservarea și/sau îmbunătățirea echilibrului psihoemoțional al persoanei condamnate.

Metode si tehnici utilizate

Metodologia studiului a inclus analiza de conținut a documentelor din dosarul penal, dosarul personal, observația participativă și interviul cu deținutul. Sursele de documentare folosite au fost dosarul individual al persoanei în cauză, incluzând aici rechizitoriul și dosarul de educație și asistență psihosocială, respectiv datele din aplicația informatizată de evidență a persoanelor private de libertate PMSWEB. Pentru realizarea studiului au fost analizate toate demersurile individuale derulate de-a lungul perioadei de detenție cu deținutul, s-a realizat un interviu structurat cu deținutul și au fost purtate discuții cu ceilalți specialiști implicați în demersul recuperativ al acestuia. La formularea concluziilor au contribuit experiența profesională proprie în domeniul reintegrării persoanelor private de libertate precum și analiza concluziilor rezultate din discuțiile cu alți specialiști implicați în acest demers.

Protocolul de cercetare a inclus și procedura de respectare a eticii cercetării întrucât deținuții sunt desemnați de Codurile internaționale de etică drept persoane vulnerabile. În scopul respectării normelor naționale și internaționale, înainte de realizarea studiului de caz, am informat deținutul cu privire la scopul și metodologia studiului, precum și privind modalitățile de utilizare a datelor obținute pe parcursul cercetării. După ce a fost informat, deținutul și-a exprimat apoi în scris acordul pentru participarea la realizarea interviului și pentru accesul la datele personale din dosarul său.

Descrierea deținutului condamnat pentru omor

Deținutul, în vârstă de 21 de ani la momentul comiterii faptei, execută o pedeapsă privativă de libertate de 25 de ani, pentru săvârșirea infracțiunii de omor deosebit de grav, din care a executat

mai mult de 10 ani. A intrat în penitenciar în anul 2010, urmând a fi analizat în comisia de propuneri pentru liberare condiționată în anul 2028, data de sfârșit a executării pedepsei fiind peste alți 7 ani. La momentul realizării studiului de caz avea 32 de ani și se află în detenție de aproape 10 ani. Cea mai mare parte a pedepsei a executat-o într-un penitenciar de maximă siguranță, cu mici perioade de transfer la alte două unități penitenciare și un Spital Penitenciar, pentru investigații medicale.

Pe parcursul interviului a declarat că în perioada adolescenței, începând cu vârsta de 16 ani, a consumat foarte multe substanțe interzise, inclusiv etnobotanice, pastile și alcool. În încercarea de a potența efectele acestor substanțe ajunge să facă combinații periculoase din aceste substanțe:

„[...] încercam să le combin în toate modurile posibile pentru a-mi produce un efect halucinogen și stări de euforie mai puternice fiindcă corpul meu se obișnuise cu drogurile ușoare, am încercat și să consum cannabis prin asfixiere.”

Familia de origine

Provine dintr-o familie legal constituită, fiind cel mai mic dintre copii, având trei frați și două surori. Locuiește în mediul urban, într-un apartament modest. Mediu familial era caracterizat prin violență și consum abuziv de alcool din partea tatălui. Tatăl agresa și supunea la umilințe fizice și psihice toți membrii familiei:

„[...] atunci când bea, mama era cel mai mare dușman al lui, apoi urmam noi și după ce ne bătea pe rând, se ducea cu prietenii să mănânce și să bea, pe urmă ne arunca mâncarea la toaleta, cam așa am crescut până la vârsta de 15 ani, când nu am mai suportat suferința mamei și l-am lovit pe tatăl meu...”

Gestul de agresiune față de cel care l-a lovit, îl face să se simtă puternic și capabil să domine orice altă persoană. Descrie și momente în care tatăl a fost un model, atunci când nu consuma alcool. A fost cel care l-a învățat să joace șah, să pescuiască, să joace fotbal. Îl înscrie chiar și la o școală de muzică, unde învață să cânte la pian și nai. Mama a fost persoana care s-a implicat în creșterea și educarea copiilor familiei, depunând eforturi deosebite pentru a le asigura acestora un trai decent și acces la educație. Cu frații nu a dezvoltat o relație armonioasă, învinovățindu-i că au plecat de acasă și l-au lăsat singur să suporte agresiunile tatălui. Trec ani în care frații nu își vorbesc.

Grupul de prieteni

Mediul școlar favorizează apariția unor comportamente antisociale, colegii supunându-l de multe ori la jigniri, agresiuni verbale din cauza situației materiale a familiei și comportamentului tatălui său, ajungând să fure obiecte și bunuri de valoare de la colegi:

„[...] școala m-a învățat ce înseamnă să fii sărac, să-ți dorești ceea ce părinții nu-ți pot oferi, așa că din dorința de a avea, am început să fur, mediul școlar era ca un supermarket fără să plătesc. Erau zile când ceilalți colegi râdeau de mine că sunt sărac și mai târziu plâneau că le-a dispărut bani ori altceva, era și un mod de a mă răzbuna pentru comportamentul lor față de mine.”

Afirmă că a avut accese de furie și agresivitate față de alte persoane încă de mic, făcându-și prieteni numai pentru a comite împreună infracțiuni. Anturajul facilitează debutul infracțional la vârsta de 14 ani, prin comiterea de furturi, infracțiunile fiind privite ca o doză suplimentară de adrenalină dar și ca o formă de a demonstra celorlalți că merită să facă parte din grup:

„[...] a fost simplu să gândesc că pot comite orice infracțiune pentru a-mi dovedi cuvântul în fața prietenilor pe care îi aveam.”

Conform rechizitoriului, săvârșește infracțiunea de omor alături de un minor (15 ani), pe care îl cunoaște din mediul școlar, fiind amici.

Victima - istoricul relației dintre victimă și agresor

Victima, un învățător, în vârstă de 74 de ani, este aleasă la întâmplare, fiind o cunoștință a partenerului, care avea informații că victima ar deține în casa o sumă importantă de bani:

„[...]nu știam absolut nimic despre victimă, doar că deține o sumă mare de bani în casă, ceea ce am aflat de la celălalt inculpat cu care am comis fapta”.

Informații despre omor

Motivația declarată atât pe parcursul cercetărilor și menținută până în prezent a fost aceea că avea nevoie de bani pentru a-și procura droguri:

„[...] de o lună de zile renunșasem la locul de muncă pe care îl aveam. Mă aflu în sevrăj din cauza dependenței de droguri și am acceptat cu ușurință să comit o infracțiune cu scopul de a face rost de bani pentru a-mi satisface nevoile dependențelor mele”.

Fapta a fost de o violență extremă, ambii agresori au pătruns noaptea în locuința bătrânului purtând cagule, încercând să îl imobilizeze, dar din cauza faptului că victima a ripostat, minorul l-a lovit cu cuțitul în repetate rânduri, până când aceasta nu a mai mișcat. Ulterior victima a fost legată de către tânăr cu un cablu de telefon și un prelungitor. După agresiune, cei doi autori au reușit să găsească și să sustragă suma de 300 ron și câteva bunuri. Din documentele aflate în dosarul de penitenciar a rezultat faptul că moartea victimei a fost extrem de violentă, 19 lovituri de cuțit, victima fiind lovită cu pumnii și picioarele. Expertizele psihiatrice realizate pentru ambii autori au arătat că au avut discernământ la momentul săvârșirii faptelor.

Perioada de detenție

A fost arestat în 2010 și depus în Penitenciarul M. În anul 2012, a fost condamnat definitiv la 25 de ani pentru omor deosebit de grav. În perioada arestului preventiv, a avut dificultăți de adaptare la mediul penitenciar și a traversat o perioadă dificilă din punct de vedere psihoemoțional. A avut o reacție emoțională amplă ca urmare a unui incident petrecut la instanță când l-a văzut pe tatăl său. Vulnerabilitatea emoțională s-a menținut și este accentuată de starea de sănătate precară a mamei.

În prima parte a executării pedepsei înregistrează dificultăți de adaptare, fiind și sancționat disciplinar pentru abateri grave și foarte grave, din analiza dosarelor de cercetare disciplinară rezultând faptul că în majoritatea situațiilor a fost influențat în sensul comiterii abaterilor de persoane cunoscute ca lideri în mediul penitenciar. Riscul în ceea ce privește adoptarea unor decizii greșite și poziționarea ca persoană ce dorește să aparțină unui grup, indiferent de consecințe, se manifestă în continuare.

Intervenția specialiștilor din penitenciar a vizat diminuarea riscurilor asociate acestor vulnerabilități, sens în care a fost inclus în activități educaționale, adaptate intereselor și preocupărilor acestuia, și în activități de consiliere psihologică și socială, unde personalul a încercat să proiecteze un alt traseu de adoptat, în special pentru perioada în care se va afla în penitenciar, altul decât apartenența la niște grupuri care ar putea accentua tendințele agresive și infracționale. Evaluările psihologice realizate de specialiștii din penitenciar au identificat o serie de vulnerabilități și riscuri asociate domeniului gestionării agresivității și dependenței de droguri, sens în care a fost inclus în programe de asistență specifică. Rezultatele obținute în cadrul programelor au fost foarte bune, dovedind implicare în sensul schimbării comportamentale și asumarea responsabilității pentru faptele comise.

Din punct de vedere educațional, având în vedere nivelul de școlarizare (absolvent a 12 clase, deține calificare profesională ca instructor sportiv-handbal) recomandările de intervenție au vizat activități și programe destinate completării nivelului general de cunoștințe și petrecerea timpului liber. Permanent a manifestat receptivitate și interes față de acest demers. A participat cu foarte bune rezultate la activități artistice (dezvoltă abilități practice deosebite, cântă la nai) și sportive (este selecționat în echipa de fotbal a penitenciarului, cu rezultate foarte bune). Pasiunea pentru sport se reflectă și în atitudinea față de participarea la competiții, unde obține rezultate foarte bune.

Evaluările sociale au reliefat o evoluție pozitivă în relația cu mediul de suport de-a lungul executării pedepsei. Este susținut în mod constant de membrii familiei, inclusiv de frați și surori, cu care a reluat legătura. Dezvoltă o relație deosebită cu nepoții, pe care îi consideră ca și copiii lui, proiectând asupra lor idealul unei copilării fericite, lipsite de griji și dorește să îi apere de pericolele din jur. Dovedește o capacitate deosebită de relaționare cu copiii, fiind implicat în activități de prevenire a delincvenței juvenile, activități derulate în interiorul penitenciarului dar și în comunitate. Reușește să conștientizeze greșelile realizate în perioada copilăriei și adolescenței și să transmită un mesaj motivațional extrem de puternic tinerilor, de a nu comite greșelile pe care el le-a făcut.

În ceea ce privește consumul de droguri apreciază că perioada detenției l-a salvat. În prezent nu mai consideră dependența fizică o problemă, conștientizând în schimb că dependența psihică poate fi o problemă atunci când va fi pus în libertate. Cu sprijinul personalului din penitenciar reușește să se adapteze rigorilor impuse de acest mediu, este selecționat la muncă din anul 2016, lucrează într-un atelier de mobilă din unitate și a învățat diverse operațiuni în fabricarea de piese de mobilier și legătorie cărți.

Evoluția pozitivă în plan comportamental a favorizat accesul tânărului la un regim de detenție inferior ca grad de severitate de executare a pedepsei. Astfel, a trecut din regimul de maximă siguranță unde a executat 6 ani, la regimul închis. Între cele două regimuri de executare, sunt diferențe legate de libertatea de mișcare a persoanelor (de exemplu cei din regimul de maximă siguranță nu pot presta muncă în afara penitenciarului, nu pot participa la activități cu caracter reintegrativ în comunitate, petrec mai puțin timp în afara camerei de deținere) și drepturi (cei din regimul închis beneficiază de un număr mai mare de vizite, au acces la un număr mai mare de convorbiri telefonice cu o durată mai mare, față de cei care execută în regimul de maximă siguranță).

A executat deja 11 ani de închisoare. Pentru a fi analizat în comisia de liberare condiționată trebuie să execute cel puțin trei pătrimi din pedeapsă, din care se vor scădea zilele câștigate prin muncă (277 zile). Comisia de propuneri pentru liberare condiționată de la nivel penitenciarului formată din judecătorul de supraveghere a privării de libertate (președinte) directorul penitenciarului,

directorul adjunct pentru siguranța deținerii și regim penitenciar, directorul adjunct reintegrare socială, un consilier de probațiune (membri) va analiza conduita deținutului. Dacă acesta a fost stăruitor în muncă, disciplinat și a dat dovezi temeinice de îndreptare, ținând cont și de antecedentele sale penale, comisia poate propune liberarea condiționată, decizia finală aparținând instanței. Până la analiza în comisia de propuneri pentru liberare condiționată mai are de executat șapte ani.

Concluzii

Sussman (2008) afirma că unul dintre cei mai puternici factori de influență în rândul tinerilor este ”prietenul”. Eriksson subliniază unele caracteristici ale consumatorilor de droguri care au comis omor: au consumat droguri cu un an înaintea comiterii omorului (30.8%), nu aveau un loc de muncă, aveau un istoric infracțional (furturi, consum/trafic de droguri, contact cu sistemul juvenil de justiție), personalitate marcată de agresivitate, impulsivitate și dorință de a risca (2020, p. 14).

Analizând toate aceste caracteristici și trăsături, putem afirma că se regăsesc, mai mult sau mai puțin pregnant, în personalitatea persoanei în cauză. Evoluția în plan comportamental a deținutului inclus în analiză a fost puternic influențată de mediul de proveniență, caracterizat prin agresivitate și violență, abuz de alcool. A învățat de mic că acestea sunt repere în relaționarea cu alte persoane. A fost influențat foarte ușor de anturaj, unde s-a simțit acceptat și a avut sentimentul că face parte dintr-o familie. Tot în anturaj a făcut cunoștință cu substanțele interzise, unde a identificat o ofertă oportună de drog, stările trăite ca urmare a consumului de substanțe interzise oferind un refugiu care i-au permis să uite de problemele din familie și de sărăcie.

Tendențele de agresivitate și instabilitate emoțională manifestate încă din copilărie nu sunt percepute de familie sau mediu școlar și nu a existat intervenție sau persoane de sprijin la care să poată apela. Adaptarea la mediul penitenciar s-a realizat inițial cu dificultate, dar odată ce apare un sprijin, un reper real (personal de specialitate din unitate), a reușit să găsească un echilibru și să se dezvolte în plan personal. A dezvoltat o relație de încredere cu personalul, ceea ce a facilitat adoptarea unor conduite adecvate, alianța terapeutică fiind una dintre premisele succesului în intervenția de specialitate. Demersul specialiștilor a fost susținut de dorința de schimbare a persoanei care a fost implicată în stabilirea obiectivelor, de faptul că potrivit teoriilor maturizării în corelație cu desistarea, activitatea infracțională scade odată cu maturizarea dar și de sprijinul acordat de familie.

Șansele de reintegrare socială postdetenție sunt mari, în măsura în care evoluția sa în plan comportamental și atitudinal își va menține acest curs, luând în considerare faptul că mai are de executat cațiva ani până la șansa de a fi eliberat condiționat, și așa cum însuși declară, cei mai greu ani de suportat sunt cei de dinaintea liberării. Deosebit de importante sunt totodată susținerea familiei și a comunității. Tânărul are nevoie de repere și de persoane la care să poată apela și în perioada imediat următoare liberării. Așa cum însuși declară, dependența psihică, emoțională este cel mai greu de învins, și nu vorbim aici doar de dependență de substanțe, dar și o dependență emoțională, nevoia de repere reale, solide care să-i confere siguranță și încredere.

Este important așadar să existe mai multe studii în acest domeniu, înțelegerea legăturilor dintre consumul de droguri și criminalitate reprezentând nu doar un interes de ordin teoretic, ci mai degrabă are implicații profunde asupra politicilor publice, deoarece cunoașterea acestor relații determină modul în care societatea răspunde infracțiunilor legate de droguri. Este absolut necesar ca

și în țara noastră să se promoveze cercetarea cu privire la acest fenomen pentru a putea determina modul în care poate să fie redusă infracționalitatea asociată cu consumul de droguri.

BIBLIOGRAFIE

Administrația Națională a Penitenciarelor, (2021), Notă privind situația pe luna decembrie 2020 a dinamicii și structurii efectivelor de persoane private de libertate, disponibil la <http://anp.gov.ro/wp-content/uploads/2021/02/SITUA%C5%A2IA-LUNAR%C4%82-decembrie-2020-site.pdf>

Agencia Națională Antidrog, (2020), Studiu în școli privind consumul de alcool, tutun și droguri ilicite în România – ESPAD 2019, disponibil la http://ana.gov.ro/wp-content/uploads/2020/11/ESPAD-2019_3.pdf

Agencia Națională Antidrog, (2021), Raport național privind situația drogurilor 2020 – sinteza, disponibil la http://ana.gov.ro/wp-content/uploads/2021/01/sinteza_RN_2020.pdf

Agencia Națională Antidrog, Administrația Națională a Penitenciarelor, (2019), Studiu privind prevalența consumului de droguri în sistemul penitenciar din România, disponibil la <http://old.ana.gov.ro/stire12.php>

Bont, R., Liem, M., 2017, Drug – related homicide in Europe, Institute of Security and Global Affairs (ISGA) disponibil la https://www.researchgate.net/publication/321333240_Drug-related_homicide_in_Europe

Chaiken, J.M. and Chaiken M.r., (1990), Drugs and predatory crime in Tonry M și Wilson J. Q. (eds.) Drugs and Crime, University of Chicago.

Duke, A.A., Smith, K.M.Z., Oberleitner, L. M.S., Westphal, A.M, Sherry A., (2018) Alcohol, drugs, and violence: A meta-meta-analysis, *Psychology of Violence*, Vol 8(2), 238-249

Eriksson, I., Bryantb, S., McPhedranc, S., Mazerolled P., Wortleye R., (2020) Alcohol and drug problems among Australian homicide offenders, doi: 10.1111/add.15169

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction , Agenția Națională Antidrog, (2021), *Raport Național privind situația Drogurilor*, disponibil la http://ana.gov.ro/wp-content/uploads/2021/01/RN_2020_final.pdf

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, (2021), *Prison and drugs in Europe-current and future challenges*, <https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13904/TDXD21001ENN.pdf>

European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2018), Drug-related homicide in Europe: a first review of the data and literature, *EMCDDA Papers*, Publications Office of the European Union, Luxembourg

Fazel, S., Yoon, I. A. and Hayes, A. J. (2017), Substance use disorders in prisoners: an updated systematic review and metaregression analysis in recently incarcerated men and women, *Addiction* 112(10), pp. 1725-1739

Gheorghe F., (2005) *Prevenirea Criminalității. Teorie și practică*, Oscar Print, București

Goldstein, P. (1985), The drugs/violence nexus: a tripartite conceptual framework, *Journal of Drug Issues* 15, pp. 493-506.

Håkansson, A., Jesionowska, V., Associations between substance use and type of crime in prisoners with substance use problems – a focus on violence and fatal violence, (2018), US National Library of Medicine National Institutes of Health, doi: [10.2147/SAR.S143251](https://doi.org/10.2147/SAR.S143251)

Jepson, C., & Chaiken, S., (1990), Chronic issue-specific fear inhibits systematic processing of persuasive communications. *Journal of Social Behavior & Personality*, 5(2), 61–84.

Moore, H. M., (1990), „Gangs, drugs and violence” în De la Rosa, Mario, Lambert Elizabeth și Gropper Bernard, (1991), *Drugs and violence: causes, correlates, and consequences*, Research Monograph 103, US Department of Health and Human Services, National Institute of Drug Abuse, Rockville, Maryland.

Mumola C., (1999), *Substance Abuse and Treatment, State and Federal Prisoners*, (1997), NCJ 172871, disponibil la <http://www.iapsonline.com/sites/default/files/Substance%20Abuse%20and%20Treatment%20of%20State%20and%20Federal%20Prisoners,%201997.pdf>

Mumola, C.J., Karberg, J.C., (2006), *Drug Use and Dependence, State and Federal Prisoners*, Bureau of Justice Statistics NCJ 213530, October 2006 disponibil la <https://www.bjs.gov/content/pub/pdf/dudsfp04.pdf>

Poliția Română, (2020), *Statistica principalelor activități desfășurate de Poliția Română în anul 2019*, disponibil la <https://www.politiaromana.ro/ro/utile/statistici-evaluari/statistici>

Pricopie Andrei (2016), *Statistici care dau fiori. Delincvența juvenilă din România, un fenomen îngrijorător*, TheEpochTimesc disponibil la <https://epochtimes-romania.com/news/statistici-care-dau-fiori-delicventa-juvenila-din-romania-un-fenomen-ingrijorator---245462>

Ravndal, E. and Amundsen, E. J. (2010), *Mortality among drug users after discharge from inpatient treatment: an 8-year prospective study*, *Drug and Alcohol Dependence* 108(1-2), pp. 65-69.

Rolando, S., Frank V.A, Duke, K., Kahlert, R., Pisarska, A., Graf, N., Beccaria, F. (2021), ‘I like money, I like many things’. The relationship between drugs and crime from the perspective of young people in contact with criminal justice systems, *Drugs: Education, Prevention and Policy*, 28:1, 7-16, DOI: 10.1080/09687637.2020.1754339

Spunt, B.J., Goldstein, P.J., Bellucci, P.A, and Miller T. (1990), Race / ethnicity and gender differences in the drugs-violence relationship, *Journal of Psychoactive Drugs*, 22, pp. 293–303.

Sussman, S.A., (2008) *Drug Abuse. Conception. Prevention. Cessation*, Cambridge University Press, p.99

Sutherland, E.H., D. Cressey (1966) *Principes de criminologie*, Editions Cujas, Paris

Virkkunen, M., (1977) *Arests for drunkenness and recidivism in juvenile delinquent*, *British Journal of Addictions*, 72, (September): pp. 201-204.

Virkkunen, M., & Linnoila, M. (1993), Brain serotonin, Type II alcoholism and impulsive violence, *Journal of Studies on Alcohol*, Suppl 11, 163-169
<https://doi.org/10.15288/jsas.1993.s11.163>

White și D.M. Gorman (2002) „Dynamic of the drug-crime relationships”, *Criminal Justice*, vol.1

Drogat? Tânăr prins după ce și-ar fi ucis unchiul, fost militar, (2018, 11 februarie), <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/evenimente/tanar-prins-dupa-ce-si-ar-fi-ucis-unchiul-si-a-batut-o-pe-matusa-876415>

Pavaluca, R., Suspectul în cazul crimei și violului din Corbu susține că era drogat. Ce pedeapsă riscă tânărul de 29 de ani, (2021, 3 iulie) <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/evenimente/suspectul-in-cazul-crimei-si-violului-din-corbu-sustine-ca-era-drogat-ce-pedeapsa-risca-tanarul-de-29-de-ani-1584931>

Ziare.com, Tanar de 19 ani, retinut dupa ce a violat si ucis o batrana de 98 de ani de la care a vrut sa fure bani. Barbatul era sub influenta drogurilor,(2020, 2 septembrie) <https://ziare.com/stiri/crima/tanar-de-19-ani-retinut-dupa-ce-a-violat-si-ucis-o-batrana-de-98-de-ani-de-la-care-a-vrut-sa-fure-bani-barbatul-era-sub-influenta-drogurilor-1628676>

Secțiunea III
OMORUL - REPREZENTĂRI MEDIA PRIVIND VICTIMELE,
AGRESORII ȘI POLIȚIȘTII

MEDIATIZAREA FEMICIDULUI ÎN ȘTIRILE DIN GERMANIA: ANALIZA COMPARATIVĂ A DOUĂ CAZURI CU VICTIME DE ETNIE ROMÂNĂ

Simona RODAT³⁷

Prin abordarea anumitor teme și prezentarea lor în anumite cadre, media joacă un rol important în configurarea percepțiilor sociale cu privire la problemele sociale. Există mai multe argumente în sprijinul acestei afirmații. Pe de o parte, mijloacelor de comunicare în masă le sunt atribuite sau ele însele își autoasumă rolul de semnalare și chiar de soluționare a unor probleme și fenomene sociale. Pe de altă parte, jurnaliștii au, mai mult sau mai puțin implicit, un rol de „formatori” în societatea contemporană (Ștefănescu, 2005, p. 370), nu doar prin inițierea unor dezbateri despre problemele sociale și susținerea unor opinii pro și contra cu privire la anumite subiecte, ci și prin influența exercitată asupra modului în care oamenii percep și se raportează la realitatea înconjurătoare, atât prin prezentarea faptelor și a evenimentelor în anumite cadre, cât și prin simpla selectare a unor evenimente pentru a fi făcute publice (Chermak, 1995), în timp ce multe altele sunt omise, rămânând, deci, anonime.

Cum o problemă socială există doar atunci când este conștientizată și recunoscută ca atare de comunitate (Blumer, 1986), mass media se găsește în poziția de a avea un rol vital în definirea problemelor sociale la un moment dat. Problemele publice se conturează în jurul problemelor private atunci când experiențele indivizilor sunt înțelese ca exemplificând o problemă socială mai largă, iar media reprezintă unul dintre vectorii care pot face această conexiune între individual și social, putând construi, așadar, problemele publice (Best, 1989). La nivel social, definirea unei probleme ca fiind de interes public poate conduce către găsirea unor soluții (Mehrotra, 1999). Prin urmare, mass media, în special prin intermediul știrilor și reportajelor, constituie un forum unic în care problemele personale sunt colectate selectiv și puse la dispoziția consumului public, fiind investite cu un sens mai larg (Sacco, 1995, p. 142). În acest fel, se poate face trecerea de la problemele și evenimentele individuale, care de altfel nu se întâmplă într-un vid social, ci sunt condiționate de societate, la problemele sociale, publice, de care problemele personale depind și pe care le conturează, în același timp.

Faptele de violență, inclusiv omorurile în general, și omorurile cu victime femei în special, sunt subiecte tratate frecvent în mass media de diferite tipuri, utilizând variate genuri jurnalistice. Dat fiind rolul mass media în definirea și construirea problemelor la nivel social, modalitățile prin care media aleg să încadreze violența domestică în știri, inclusiv femicidul ca formă extremă de violență împotriva femeii, pot avea ramificații importante, influențând modul în care societatea percepe

---

³⁷ Este profesor universitar la Facultatea de Teologie și Științe Sociale - Universitatea Adventus.

dinamica acestui tip de violență, precum și soluțiile și responsabilitatea publică (Gillespie et al., 2013, p. 223).

În lucrarea prezentă este analizată mediatizarea violenței împotriva femeii, prin examinarea încadrării de către media online din Germania a două cazuri de femicide cu victime de etnie română. Pe lângă obiectivele specifice analizei acoperirii mediatice a unor evenimente, în studiu s-a urmărit și cercetarea măsurii în care problemele individuale sunt văzute ca parte a problemelor sociale, cu alte cuvinte dacă media se limitează la relatarea unor evenimente ca fapte singulare, sau le tratează în contextul mai larg al problemelor sociale, pe care le pot, în acest fel, construi și influența, contribuind la sporirea conștientizării și responsabilității sociale față de aceste probleme și chiar la formularea unor soluții.

Cadrul teoretic al analizei

Femicidul sau feminicidul reprezintă o formă extremă de violență împotriva femeii, putând fi definit ca „uciderea misogină a femeilor de către bărbați” (Radford, 1992, p. 3) sau ca „uciderea femeilor de către bărbați pentru că sunt femei” (Russell, 2002, p. 3). Acest concept s-a dovedit a fi esențial pentru eforturile reprezentantelor mișcării feministe din diverse părți ale lumii pentru combaterea uciderii femeilor ca expresie supremă a inegalității de gen (Fregoso & Bejarano, 2010; García-Del Moral, 2016).

Prin puterea aproape exclusivă pe care o au în a decide ce probleme sunt demne de a fi făcute publice, mass media joacă un rol semnificativ în societatea contemporană (Chermak, 1995). Media au capacitatea de a modela percepția publică și, prin aceasta, de a influența politicile publice, a consolida controlul social și a iniția schimbările necesare (Meyers, 1997; Berns, 2004; Bullock, 2007). În ceea ce privește criminalitatea, în special violența domestică, această influență a mass media este foarte importantă (Taylor, 2009).

Mai mulți cercetători (e.g. Tuchman, 1978; Croteau & Hoynes, 1997; Meyers, 1997; Taylor, 2009) au subliniat faptul că portretul pe care mass media îl fac femeilor reflectă tratamentul general al femeilor în societate. Această observație cuprinde inclusiv ideea că femeile au un status social subordonat, fiind subjugate bărbaților prin însăși structura socială în ansamblu. Inegalitatea cu care femeile se confruntă în societate „se reflectă în mod clar în tratamentul inegal pe care îl primesc femeile în mass-media” (Croteau & Hoynes, 1997, p. 149). De exemplu, dacă bărbații recurg la violență împotriva partenerelor lor intime pentru a-și menține puterea și controlul în relațiile lor (Daly & Wilson, 1988), mass media exonerează adesea acești bărbați prin tehnici de blamare a victimelor atunci când relatează evenimentul, ceea ce poate chiar încuraja asemenea comportamente violente (Lowney & Best, 1995; McNeill, 1992; Meyers, 1994; Meyers 1997).

Prin urmare, cum sunt tratate femeile și violența împotriva lor de către mass media reprezintă o problemă fundamentală în societate (Taylor, 2009), întrucât media pot educa publicul cu privire la problemele sociale și pot transmite aceste mesaje inter-generațional (Tuchman, 1978). Cu precădere atunci când relatează fapte grave de violență împotriva femeilor, precum violuri și asasinate, jurnaliștii ar trebui să elimine orice aspecte care sugerează blamarea victimelor în narațiunile lor, ca și orice mituri și stereotipuri dăunătoare despre victime (Meyers 1997). Mediatizarea responsabilă a faptelor de violență împotriva femeilor și eliminarea practicii culpabilizării victimelor ar putea contribui la schimbări importante în societate, dat fiind că tocmai învinovățirea victimelor, alături de

miturile și stereotipurile despre femei și despre violența domestică, stau la baza fundamentului patriarhal al societății (Carll, 2003; Meyers, 1994; Meyers, 1997; Ryan, 1971). Mai mult, atunci când scriu narațiuni despre violuri și omoruri ale femeilor, jurnaliștii ar trebui să își asume un rol de responsabilitate socială, o poziție etică și critică (Cohen-Almagor, 2005; Marinescu & Ștefănescu, 2005). Ei nu ar trebui să rămână pasivi față de asemenea fapte, și nici imparțiali cu delincventul și cu victima (Ștefănescu, 2005, p. 373). Dată fiind puterea lor de influențare, jurnaliștii ar trebui să se implice în favoarea părții vătămate și să ajute, prin relatările și luările lor de poziție, la prevenirea unor fapte similare (ibid.). O astfel de practică jurnalistică este în asentimentul cerinței asumării responsabilității sociale de către jurnaliști, conform căreia „imparțialitatea nu cere neutralitate absolută în orice problemă sau detașare de principiile democratice fundamentale” (Producers’ Guidelines. The BBC’s Values and Standards, 2000), iar media nu trebuie să arate neutralitate absolută sau detașare de acele credințe morale sau constituționale pe care se bazează viața națiunii. Jurnaliștii nu ar trebui să simtă obligația de a păstra neutralitatea față de adevăr și neadevăr, dreptate și nedreptate, libertate și sclavie, compasiune și cruzime, toleranță și intoleranță (Gibbons, 1998, p. 107-108).

Și totuși, în prezent practica jurnalistică este caracterizată printr-un trend către negativism și senzaționalism (multe articole sunt scrise într-un ton negativ sau senzaționalist), către relatarea preponderentă a conflictelor care atrag atenția, a scandalurilor din diferite domenii (ori de câte ori este posibil este dezvăluit un conflict sau un scandal), către personalizare (cazurile individuale, personale, sunt relatate în detrimentul dezbaterii unor cazuri de interes general sau a unor probleme sociale) și emoționalizare (multe articole încearcă să provoace emoții puternice, fie prin alegerea unor cuvinte, fie prin tonul folosit de jurnaliști, fie prin asocierea unor imagini textului, imagini care să emoționeze, impresioneze, șocheze etc.) (Rodat, 2018). Această tendință jurnalistică spre negativism, senzaționalism, scandalizare, care corespunde unei transformări a știrilor către un gen jurnalistic popular, senzațional, adesea sumbru și chiar lugubru, a fost conceptualizată prin termenul de „tabloidizare”. Acest concept descrie schimbarea dramatică a mass media de știri, odată cu transformarea pieței știrilor, care devine din ce în ce mai competitivă, implicând o înlocuire a narațiunilor despre politică și probleme civice cu conținuturi media destinate a fi epatante și distractive, adică tipul de știri pe care cineva se așteaptă să îl vadă în publicațiile de tip tabloid. Cu alte cuvinte, tabloidizarea înseamnă că mass media obișnuite împrumută tehnicile utilizate de presa tabloidă pentru a atrage atenția publicului (Burlinson Mackay, 2017). În locul articolelor concepute pentru a ține publicul informat despre politicile guvernamentale și problemele societale, sunt din ce în ce mai frecvente, inclusiv în presa non-tabloidă, relatările scrise într-o manieră tabloidizată, care pun accentul pe senzațional, incluzând uneori detalii sordide, infame, chiar obscene, și fac publice zvonuri și bârfe despre vedete și persoane publice, precum și o mulțime de fotografii care au scopul de a atrage atenția, a provoca emoții, a scandaliza și șoca publicul (ibid.).

Procesul prin care mass media plasează evenimentele și subiectele pe care le relatează într-o anumită perspectivă sau în anumite „cadre” este conceptualizat prin termenul de „*media framing*” („cadraj mediatic”) (O’Sullivan et al., 1994). Prin *framing*, evenimentelor le este conferit un câmp de semnificații în interiorul căruia pot fi înțelese (Severin și Tankard, 1992). Mai mult, indiciile media cu privire la evenimente și subiecte pot fi folosite de oameni pentru a da sens experiențelor lor și situațiilor sociale (Baran și Davis, 2000).

„Cadrele” (*frames*) sunt „patternuri de cogniție, interpretare și prezentare, de selecție, accentuare și excludere” (Gitlin, 2003, p. 7) a unor aspecte tematice, moduri de structurare a elementelor care intră în alcătuirea unui discurs mediatic (Beciu, 2011). Ele contribuie la definirea problemelor, diagnosticarea cauzelor, luarea de hotărâri morale și sugerarea remediilor sau a căilor de atac. Și totuși, cadrele (*frames*) media atrag atenția către unele lucruri, în timp ce ignoră altele (Entman, 1993). Realitatea prezentată în știri poate fi rareori o reprezentare exactă a realității, deoarece prin simpla alegere a subiectelor, prin relatarea lor dintr-o anumită perspectivă, prin utilizarea anumitor surse, prin constrângerile determinate de practicile de lucru etc., jurnaliștii construiesc realitatea printr-un proces selectiv (Ștefănescu, 2009), fără ca aceasta să însemne că intenționează să denatureze adevărul (Graham, 2015). Ca atare, fără a fi cu totul o alegere scrupuloasă, cadrele (*frames*) pentru un subiect dat reprezintă efortul jurnalistului de a transmite o narațiune într-un mod direct și semnificativ (Iyengar, 1987). Cadrele știrilor (*news frames*) sunt adesea modelate sau determinate de credințele împărtășite și de miturile culturale comune, reflectând asupra lor, și rezonând cu temele sociale mai largi la care jurnaliștii tind să fie foarte sensibili (Iyengar, 1991).

În formele lor de bază, cadrele media sunt construcții sociale „preambalate” care funcționează ca șabloane pentru înțelegerea unui anumit fenomen social (Gillespie et al., 2013). Indiferent de acuratețea lor, aceste șabloane permit publicului larg să clasifice, să eticheteze și să gestioneze cu ușurință o gamă largă de evenimente care se petrec în lume (Surette, 2007). Cadrele media sunt adesea modelate de trei componente: sursele, limbajul sau alegerea cuvintelor și contextul. În ceea ce privește acoperirea mediatică a violenței domestice, aceste componente nu numai că modelează cadrul, ci transmit, de asemenea, consumatorilor media, o înțelegere specifică a acestui tip de violență (Bullock & Cubert, 2002; García-Del Moral, 2016).

Există mai multe cadre media asociate în mod specific cu violența domestică (Gillespie et al., 2013, p. 227): 1) focalizarea asupra comportamentului victimei, inclusiv blamarea victimei și/sau scuzarea/ exonerarea criminalului; 2) normalizarea evenimentului ca fiind unul comun, banal; 3) sugerarea faptului că incidentul a fost un eveniment izolat; 4) indicarea faptului că victima și/sau făptuitorul sunt cumva diferiți față de populația „normală”; 5) sugerarea faptului că autorii violenței domestice sunt „alienați” și ar trebui să fie ușor de identificat.

Primul cadru menționat mai sus se concentrează pe comportamentul victimei anterior incidentului, învinovățind-o pe aceasta cel puțin parțial, indicând într-un fel sau altul responsabilitatea personală a victimei (Berns, 2001; Bullock & Cubert, 2002; McManus & Dorfman, 2003). Acest cadru poate fi lărgit prin includerea scuzării comportamentului agresorului, ca formă de învinuire indirectă a victimei (Bullock & Cubert, 2002).

Blamarea victimei poate fi făcută, așadar, atât în mod direct, cât și în mod indirect. Printre tehnicile de blamare directă a victimei se numără (Taylor, 2009; Richards, Gillespie & Smith, 2011; Balica, Marinescu & Balica, 2020): descrierea victimei în termeni negativi, menționarea unor suspiciuni sau fapte de infidelitate, informațiile despre relațiile amoroase ale victimei, indicarea faptului că victima nu a cooperat cu autoritățile și/sau nu a făcut plângere la poliție pentru a raporta actele de violență anterioare omorului etc. Tehnicile de blamare indirectă a victimei femicidului includ (Meyers 1994; Gillespie et al., 2013): descrierea agresorului și a comportamentului anterior al acestuia în termeni pozitivi, prezentarea unor probleme psihice/emoționale sau a problemelor de sănătate ale făptuitorului, indicarea dificultăților financiare sau a unei crize economice pe care o traversează agresorul, descrierea faptului că agresorul și-a pierdut controlul, sau că până la acel

moment avea un comportament liniștit, chiar exemplar, prezentarea făptuitorului ca un bun profesionist sau ca o persoană care își îndeplinește bine rolurile (de exemplu, un bun tată, un vecin cumsecade, un prieten de nădejde etc.), mutarea vinei pe consumul de alcool al agresorului sau pe faptul că era gelos etc.

Al doilea cadru, cel al banalizării mediatice a femicidului, tinde să omogenizeze omuciderea ca un eveniment de rutină. De exemplu, potrivit lui Meyers (1997), mulți jurnaliști consideră violența domestică atât de obișnuită, încât chiar și atunci când rezultatul acesteia este crima, adesea nu este considerată suficient de semnificativă pentru a merita atenția presei. Mediatizarea printr-un cadru care normalizează evenimentul, inclusiv omorul, ca fiind unul banal, implică diverse strategii jurnalistice (Gillespie et al., 2013, p. 232-233): caracterizarea incidentului ca fiind unul dintre multele omucideri care au loc sau pur și simplu o nouă crimă; indicarea faptului că incidentul a fost precedat de alte evenimente violente; descrierea agresorului ca fiind o persoană abuzivă și periculoasă, discutând înclinațiile sale violente sau dosarul său penal anterior. Uneori jurnaliștii chiar utilizează o terminologie din domeniul violenței domestice pentru a descrie incidentele din trecut în care au fost implicați suspectii sau inculpații, fără a lega, însă, în mod explicit acești termeni de femicidul actual. Acest cadru care banalizează femicidul nu merge mai departe în a cuprinde discuții despre complexitatea violenței domestice, dar nici nu identifică în mod fals autorii drept infractori care se disting cu ușurință de alte persoane, precum cel de-al patrulea cadru menționat.

Al treilea cadru, în antiteză cu cel de-al doilea cadru, sugerează că incidentul a fost un eveniment izolat sau ceva care se întâmplă o singură dată. Articolele care utilizează acest cadru nu tratează uciderea partenerei intime ca fiind punctul culminant al abuzului, ci mai degrabă ca întâmplându-se „din senin” (Bullock & Cubert, 2002). În acest cadru, crima este descrisă ca fiind neașteptată, fără a se aduce în discuție istoricul probabil de abuz între făptuitor și victimă.

Al patrulea cadru indică faptul că victima și/sau făptașul sunt cumva diferiți de oamenii „normali”, sugerând consumatorilor media că violența în familie se întâmplă numai anumitor persoane, cum ar fi indivizii din anumite grupuri etnice sau socioeconomice, sau persoanele implicate în alte tipuri de infracțiuni (ibid.). Al cincilea cadru, legat de al patrulea, implică faptul că autorii violenței domestice sunt „alienați”, au diferite probleme psihice și/sau comportamentale, prin urmare ar trebui să fie ușor de recunoscut.

Alte cadre utilizate de jurnaliști atunci când prezintă fapte de violență domestică, inclusiv femicide, sunt: 6) plasarea vinei în sistemul de justiție penală; 7) pierderea controlului de către făptuitor sau căderea/ prăbușirea sa morală și 8) reducerea la minimum a evenimentului și concentrarea pe o altă problemă socială.

Cadrul mediatic care învinovățește sistemul de justiție penală mută vina pentru femicid în sistemul penal de justiție, dar fără a descrie femicidul drept violență domestică. Exemple de descrieri în acest cadru sunt blamarea sistemului de justiție pentru că nu a acționat mai rapid pentru a lua măsuri împotriva unui individ, care ulterior comite crima (în acest caz, sistemul penal este considerat prea lent sau prea birocratic), și mai ales atunci când un condamnat, după eliberarea din închisoare, comite o crimă (în acest caz, sistemul penal este considerat prea blând).

Pierderea controlului de către făptuitor sau căderea/ prăbușirea sa morală este un cadru utilizat în media prin indicarea faptului că femicidul a avut loc din cauza unei crize sau căderi personale recente a suspectului (Surette, 2007), determinate de diverse cauze, precum înclinații suicidale ale autorului crimei, faptul că acesta era copleșit de eșecuri sau poveri, pierderea locului de muncă,

falimentul economic, lipsa asigurărilor sociale, probleme emoționale și mentale etc. Cadrul media care presupune reducerea la minimum a evenimentului relatat și focalizarea pe o altă problemă socială înseamnă mutarea accentului de la femicidul comis către alte probleme sociale, conexe problemei violenței domestice, deși nu întotdeauna, precum, de exemplu, problemele sistemului de sănătate (Gillespie et al., 2013, p. 235). Aceste din urmă două cadre media folosite pentru descrierea omorurilor femeilor minimizează femicidul, concentrându-se pe alte aspecte, precum o criză din viața agresorului (și uneori a victimei), sau pe alte probleme sociale, importante în alte contexte, însă nu în contextul construirii mediatice a violenței împotriva femeilor.

În fine, un alt cadru de mediatizare a femicidului este: 9) prezentarea femicidului ca un punct culminant al abuzului sau al violenței domestice, și tratarea violenței domestice, respectiv a violenței împotriva femeii, ca o problemă socială care necesită atenție, responsabilitate și acțiune socială. Încadrarea relatărilor despre femicid în contextul violenței domestice, ca și, mai general, mediatizarea violenței domestice ca o problemă socială, sunt practici mai puțin frecvente, totuși prezente cel puțin în anumite media.

Obiectivele studiului și metodologia

Studiul ale cărui rezultate sunt prezentate în această lucrare se încadrează, din punct de vedere teoretic, în perspectiva mai largă a constructivismului socio-cultural, putând fi plasat la intersecția studiilor cu privire la *media framing* (cadrajul mediativ), specifice sociologiei jurnalismului (Borah, 2018), și analizele referitoare la construcția socială a variatelor subiecte de interes public general, specifice sociologiei constructiviste. Din punct de vedere metodologic, studiul de față se înscrie în linia cercetărilor care utilizează analiza de conținut pentru a face inferențe în identificarea sistematică și evidențierea caracteristicilor mesajelor (Deacon et al., 2010; Krippendorff, 2018).

Deoarece scopul principal al cercetării a fost delimitarea cadrelor (*frames*) specifice în acoperirea mediatică a unor cazuri de femicid, metoda utilizată a fost analiza de conținut tematică, atât cantitativă cât și calitativă (Anderson, 2007; Altheide și Schneider, 2013; Vaismoradi, Turunen & Bondas, 2013). Studiul a presupus aplicarea principiilor de bază ale analizei de conținut (delimitarea unităților analitice, lucrul cu categorii etc.) în două procese metodologice calitative: dezvoltarea inductivă a categoriilor și aplicarea lor deductivă (Mayring, 2000). Grila de analiză a cuprins 20 de itemi, fiecare având un număr de categorii care au variat de la două la 15.

Întrebările de cercetare care au corespuns obiectivelor specifice ale studiului au fost: a) care sunt caracteristicile mediatizării femicidelor în presa online din Germania – în ce tipuri de media sunt publicate articolele despre femicide, care sunt genurile jurnalistice preponderente, dacă textele sunt însoțite de fotografii și videoclipuri și ce ilustrează acestea, care sunt sursele majore de informații?; b) care sunt cadrele principale (*frames*) în care sunt relatate femicidele?; c) care sunt caracteristicile conținutului articolelor despre femicide – pe ce aspecte se pune accentul, cum sunt descrise victimele și agresorii, ce trăsături ale identității acestora sunt scoase în evidență, precum vârsta, etnia, statusul familial, ocupația etc. și ce rol este jucat de etnicitate în aceste descrieri?; d) dacă jurnaliștii utilizează în descrierea femicidelor tehnici de blamare a victimelor și dacă da, sunt mai degrabă tehnici de blamare directă sau indirectă?; e) în ce măsură jurnaliștii tratează femicidele în contextul mai larg al problemelor sociale (i.e. femicidul ca punct culminant al violenței domestice, care este o problemă

socială majoră), dând dovadă de responsabilitate socială și implicându-se activ în dezbaterile fenomenului, și, în acest fel, în modelarea percepției publice?

Corpusul de analiză a fost reprezentat de 46 de articole germane de presă, în varianta lor online, care au avut ca subiect cazurile de femicid vizate de studiu. Selectarea lor pentru analiză a fost făcută utilizându-se trei pași: a) în motorul de căutare Google a fost introdusă expresia „getötete rumänische Frau in Deutschland” („Româncă ucisă în Germania”), pentru a identifica, în acest fel, cazuri de femei de etnie română ucise în Germania; b) din cazurile identificate în primul pas, am ales pentru analiză două cazuri din 2020 de femicide cu victime române, un caz din ianuarie 2020 din localitatea Borgholzhausen (landul Nord Nordrhein-Westfalen, în română: Renania de Nord-Westfalia), respectiv un caz din decembrie 2020 din localitatea Fulda (landul Hessen, în română Hessa); c) pentru a vizualiza articolele care au tratat în presă exact cele două cazuri vizate, am repetat căutarea pe motorul Google, separat pentru fiecare caz, de data aceasta într-un mod mai specific, utilizând expresiile „getötete rumänische Frau in Borgholzhausen” („Româncă ucisă în Borgholzhausen”), respectiv „getötete rumänische Frau in Fulda” („Româncă ucisă în Fulda”); toate articolele de presă online care au rezultat din aceste căutări au fost incluse în analiză, respectiv 26 de articole care au raportat, până la data efectuării analizei, despre cazul din Borgholzhausen, și 20 de articole care au avut ca subiect cazul din Fulda.

Rezultate și analize

Scurtă prezentare a celor două cazuri

F.P.³⁸, de 37 de ani, cu reședința în Borgholzhausen (landul Nord Nordrhein-Westfalen, în română: Renania de Nord-Westfalia), a fost ucisă la data de 8 ianuarie 2020, în locuința sa. Autorul crimei, conform suspiciunilor poliției, arestării și inculpării, a fost partenerul la momentul respectiv al victimei, N.I., de 36 de ani. Atât victima, cât și agresorul erau de etnie română. F.P. a fost ucisă în noaptea dintre 7 și 8 ianuarie 2020 prin lovituri puternice asupra capului și feței, aplicate fie cu un obiect (care nu a fost găsit de poliție) fie, mai probabil, cu picioarele și pumnii. Corpul neînsuflețit a fost găsit în dimineața zilei de 8 ianuarie de către poliție, alarmată de o cunoștință a victimei. F.P., întinsă fără viață pe holul apartamentului ei, avea răni grave la cap, inclusiv un traumatism cranian masiv. A murit într-un timp foarte scurt din cauza rănilor și a înghițirii și inhalării propriului sânge. F.P. lucra ca persoană care ajută la curățenie (în germană: *Putzhilfe*), dar și, conform relatărilor din presă, ca prostituată, recrutându-și clienții prin anunțuri pe diferite site-uri web de pe internet.

Conform actelor oficiale, F.P. era căsătorită, însă separată de soț de mai mult timp. Cu N.I., partenerul din momentul producerii crimei, era împreună de aproximativ trei luni, din toamna anului 2019. Agresorul era la rândul său căsătorit și separat de soție, avea copii și se mutase din România în Germania în octombrie 2019, cu ocazia începerii relației cu F.P. Cei doi s-au cunoscut pe internet. E.K., de 35 de ani, cu reședința în Fulda (landul Hessen, în română Hessa), a fost ucisă în dimineața zilei de 7 decembrie 2020, în curtea din spate a clădirii de apartamente în care locuia, mai exact în

---

³⁸ Deși în multe articole de presă a fost dezvăluit cel puțin prenumele victimelor (uneori plus inițiala numelui de familie, foarte rar plus numele de familie întreg), pe parcursul acestei lucrări, referirile la cele două victime vor fi făcute prin utilizarea inițialelor numelor lor. Amănuntele despre cele două femicide sunt colectate din informațiile publicate în presa online analizată.

fața ușii clădirii din curtea respectivă. Conform suspiciunilor poliției și arestării, autorul crimei a fost fostul partener al victimei, de 30 de ani, de care E.K. se despărțise de câteva luni. Victima și agresorul erau, de asemenea, etnici români. Cei doi au avut o relație de aproximativ zece luni, de la sfârșitul anului 2019 până în toamna anului 2020. Relația a fost una cu probleme, așa cum o arată plângerile la poliție făcute de E.K. împotriva partenerului său, atât pe parcursul relației cât și în timpul scurt dintre despărțire și omor, pentru agresiune, insultă și urmărire (*stalking*). Conform presupunerilor procuraturii, relatate în presă, se pare că fostul partener al victimei „nu a acceptat separarea”. E.K. fusese căsătorită și avea din relația de căsătorie anterioară un fiu de doi ani. Fostul soț, tatăl copilului, locuiește tot în Germania, însă într-o altă localitate dintr-un alt land. Victima era medic, specializarea chirurgie, și lucra într-un spital. În dimineața zilei de 7 decembrie se întorcea acasă după o noapte de gardă. Agresorul a așteptat-o în curtea din spate a clădirii de apartamente în care locuia și a ucis-o în fața ușii clădirii, prin aplicarea unei lovituri la gât cu cuțitul. E.K. a murit într-un timp scurt ca urmare a înjunghierii, prin asfixiere sau prin sângerare până la moarte. În momentul producerii omorului fiul de doi ani al victimei se afla în apartament, împreună cu mama victimei. În ciuda căutărilor asidue, arma crimei nu a fost găsită. Corpul neînsuflit a fost descoperit la locul crimei de o persoană din clădire.

Caracteristici ale mediatizării celor două femicide

Cele mai multe articole care au relatat despre cele două crime au apărut în variantele online ale unor ziare regionale sau locale. Astfel, din totalul de 46 de articole analizate, 29 au fost publicate în ziare regionale. Ziarul local care a relatat cel mai adesea și mai amănunțit cazul F.P. a fost *Haller Kreisblatt*, un ziar cu știri de interes regional pentru localitățile Halle, Steinhagen, Werther, Borgholzhausen și Versmold (toate în landul Nord Nordrhein-Westfalen,/ Renania de Nord-Westfalia), în timp ce ziarul local care a avut cele mai multe articole care au tratat cazul E.K. a fost *Fuldaer Zeitung*, un ziar axat pe știri cu privire la orașul Fulda, Region Osthessen (Fulda, regiunea Hesse de Est, landul Hessen/ Hessa). Alte șase articole, toate având ca subiect cazul E.K. din Fulda, au fost publicate pe un website/ portal de știri cu accent pe știri regionale, anume osthessen-news.de, iar cinci articole (trei despre cazul E.K. și două despre cazul F.P.) au fost publicate într-un tabloid, anume *Bild Zeitung*, ziarul național cu cel mai mare tiraj din Germania (Weidenbach, 2021). Restul de articole care au relatat despre aceste femicide au fost publicate pe un website/ platformă de știri (două articole), pe un website al unui post de televiziune (două articole), într-o revistă săptămânală, anume *Stern* (un articol), în timp ce un articol a fost publicat pe un portal pentru comunicate de presă (*Presseportal*). De remarcat este faptul că media precum ziarele naționale de tip *broadsheet*, agențiile de știri, website-urile/ platformele de opinie nu au avut nicio știre sau articol despre cele două femicide, iar media precum revistele și website-urile naționale de știri au relatat doar foarte rar despre acest subiect.

Genurile jurnalistice preponderente utilizate în articolele care au avut ca subiect femicidele în cauză au fost cele informative. Jurnaliștii au relatat despre cele două crime mai ales în articole de analiză și în știri (a se vedea Tabelul 1). Articolele de analiză au oferit de obicei o abordare mai detaliată a subiectului, analize și uneori puncte de vedere ale jurnalistului, în timp ce în știri subiectul a fost tratat sau raportat, de obicei succint, fără ca jurnalistul să facă analize sau să-și exprime opinia. 16 articole din totalul de 46 care au relatat cu privire la cele două femicide au fost articole de analiză

(zece despre cazul F.P., șase despre cazul E.K.), iar 14 au fost știri (câte șapte cu privire la fiecare caz). Alte tipuri de genuri jurnalistice întâlnite, de asemenea informative, dar oferind o perspectivă mai detaliată despre subiect, au fost articolele de tip *review* (în total șapte), adică acel tip de articole care au oferit o perspectivă retrospectivă sau recapitulativă asupra evenimentului/ temei sau au rezumat starea actuală de cunoaștere/ înțelegere a subiectului, vizând publicul larg, respectiv articolele de tip *overview* (în total cinci), adică acel tip de gen jurnalistice ce combină conținutul sintetizat al mai multor articole specializate într-un articol cu spectru larg. Patru articole (unul relatând despre cazul F.P., trei despre cazul E.K.) au fost reportaje, adică în ele faptul real (femicidul) a fost relatat și analizat „de la fața locului”, jurnalistul având calitatea de martor la desfășurarea evenimentelor. Reportajele au inclus descrieri ale contextului (e.g. locul crimei, acțiunile de căutare a armei crimei de către anchetatori etc.), prezentarea atmosferei, discuții cu martori etc.

Tabelul 1. Genuri jurnalistice utilizate în mediatizarea femicidelor

Tipul de articole care au relatat despre cele două femicide	Cazul F.P.	Cazul E.K.	Total
Articol de analiză	10	6	16
Știre	7	7	14
Articol de tip <i>review</i>	5	2	7
Articol de tip <i>overview</i>	3	2	5
Reportaj	1	3	4
<i>Total</i>	<i>26</i>	<i>20</i>	<i>46</i>
Articolul/ știrea a fost publicat/ă împreună cu:			
O fotografie	18	6	24
Mai multe fotografii	5	12	17
Un videoclip	-	7	7
Mai multe videoclipuri	-	1	1
Un clip audio	-	1	1
Nicio fotografie/ niciun clip video/audio	3	-	3

Cele mai multe articole analizate au fost însoțite de imagini, fie statice (fotografii), fie în mișcare (videoclipuri). În total 41 de articole au fost publicate împreună cu fotografii, fie una (24 articole), fie mai multe fotografii (17 articole). De asemenea, șapte articole au fost însoțite de un clip video, un articol a fost publicat împreună cu mai multe clipuri video, iar un articol a fost însoțit de un clip audio (vezi Tabelul 1). Toate aceste clipuri au fost publicate împreună cu articolele care au relatat despre cazul E.K. din Fulda și majoritatea au prezentat declarații ale procurorului care se ocupa de caz și ale reprezentanților poliției. Doar trei din totalul de 46 articole analizate nu au fost însoțite de imagini.

Fotografiile și videoclipurile care au fost publicate împreună cu articolele au ilustrat, cel mai adesea, clădirea în care locuia victima (23 fotografii/clipuri video, 12 despre cazul F.P., 11 despre cazul E.K.) și diverse persoane, în afară de victimă și agresor – de obicei anchetatori (în 19 fotografii/videoclipuri, 8 despre cazul F.P., 11 despre cazul E.K.). În cazul E.K. 12 fotografii și videoclipuri au prezentat locul crimei (intrarea în clădirea în care locuia victima). În cazul F.P., fiind vorba de apartamentul victimei, nu a fost arătată nicio imagine cu locul crimei. Alte subiecte/ obiecte ilustrate în fotografii și clipuri video au fost: strada pe care locuia victima sau altă imagine din orașul în care locuia aceasta (în șase cazuri, toate despre E.K.), victima, dar cu fața neclară/ acoperită (în patru cazuri, trei prezentând-o pe E.K., un caz pe F.P.), victima și agresorul (de asemenea cu fața neclară) împreună, în „timpurile bune”, așa cum a fost explicat de jurnaliști (de patru ori, toate în cazul F.P.), victima ridicată de anchetatori, în sacul mortuar (trei fotografii, toate despre cazul E.K.). Câte o fotografie în fiecare caz a ilustrat agresorul, în cazul F.P. cu fața acoperită, la proces, în cazul E.K. din spate, dar fără cap, în momentul arestării, cu cătușe la mâini. Alte fotografii care au însoțit articolele care au relatat despre cazul F.P. din Borgholzhausen au prezentat câinele victimei, „Bubi” (de două ori, aceste articole fiind scrise într-un stil emoțional), respectiv lumânări și flori în fața ușii clădirii în care locuia victima (de asemenea în două fotografii). În cazul E.K. o fotografie a ilustrat locul de muncă al victimei, un spital din Fulda (*Herz-Jesu-Krankenhaus*), iar o altă fotografie gunoiul în care a fost căutată arma crimei. Opt fotografii (trei în cazul F.P. și cinci în cazul E.K.) au prezentat imagini generice (de exemplu, simbolul poliției).

Majoritatea articolelor au avut ca sursă a informațiilor o persoană sau mai multe persoane din rândul anchetatorilor, cu precădere procurori și reprezentanți ai poliției, iar în câteva cazuri izolate judecători și avocați. Astfel, 41 de articole au avut aceste surse oficiale de informații, 25 (din totalul de 26) în cazul F.P. și 16 (din totalul de 20) în cazul E.K. Jurnalistul ca martor al evenimentelor, culegând informațiile de la fața locului, a reprezentat sursa primară a informațiilor în 13 articole, nouă în cazul F.P. și patru în cazul E.K. Alte surse de informații au fost: o organizație din domeniul prevenirii/ combaterii violenței domestice (în șase articole, două în cazul F.P. și patru în cazul E.K.); o persoană/ persoane din anturajul privat al victimei (prieten, vecin – în șase cazuri, toate în legătură cu F.P.); un expert în domeniul prevenirii/ combaterii violenței domestice (în patru articole, două în cazul F.P. și două în cazul E.K.); alte media (alte ziare, posturi TV, website-uri de știri – în trei cazuri, toate în legătură cu E.K.); media sociale (pagina de Facebook a victimei – de două ori, câte o dată pentru fiecare caz); o persoană/ persoane din anturajul profesional al victimei (coleg, șef etc. – o dată, în cazul E.K.). Doar în cinci articole (trei despre cazul F.P., două despre cazul E.K.) sursa informațiilor nu a fost identificabilă.

Jurnaliștii au citat adesea în articolele lor diverse persoane, cele mai multe din rândul anchetatorilor, mai ales procurorul care se ocupa de fiecare caz, dar și alți investigatori, reprezentanți ai poliției judiciare. Citate din declarațiile acestor persoane, date în calitatea lor oficială de anchetatori, au apărut în 25 de articole, 13 despre cazul F.P. și 12 despre cazul E.K. Așadar, anchetatorii oficiali ai cazurilor au fost sursa majoră a informațiilor utilizate și citate de jurnaliști. Alte persoane citate în articole, mai rar, au fost: o reprezentantă/ reprezentante a/ale unei organizații a femeilor/ mișcării feministe (în cinci articole, unul despre cazul F.P., patru despre cazul E.K.); un expert/ experți din domeniul prevenirii/ combaterii violenței domestice, din ONG-uri, fundații, organizații private (în patru articole, unul despre cazul F.P., trei despre cazul E.K.); un expert/ experți din domeniul prevenirii/ combaterii violenței domestice, din organizații ale statului (în două articole,

ambele despre cazul F.P.); o persoană/ persoane din anturajul profesional al victimei (coleg, șef etc. – în trei articole, toate despre cazul E.K.); o persoană/ persoane din anturajul privat al victimei (prieten, vecin – în două articole, ambele despre cazul F.P.). În 16 articole (zece despre cazul F.P., șase despre cazul E.K.) jurnaliștii nu au oferit cititorilor niciun citat.

Cadrele media (media frames) în care au fost relatate femicidele și utilizarea tehnicilor de blamare a victimei

Conform analizei realizate, cel mai frecvent cadru în care jurnaliștii au făcut relatări despre cele două femicide a fost cadrul care normalizează evenimentul ca fiind unul obișnuit, comun. Unii autori vorbesc chiar despre banalizarea mediatică a femicidului, atunci când fac referiri la acest cadru (Meyers, 1997; Gillespie et al., 2013). Din cele 46 de articole analizate care au raportat despre omorurile celor două românce, F.P și E.K., 34 au încadrat evenimentul în acest fel (18 în relatările cazului F.P., 16 în relatările cazului E.K.). Deși și în aceste articole au fost scoase în evidență aspecte precum violența, cruzimea, suferința sau curmarea vieții unor femei tinere, totuși impresia generală lăsată, determinată și de alegerea detaliilor, relatarea faptelor, selectarea unor informații etc., a fost aceea că omuciderea în general, și femicidul în particular, este un eveniment de rutină, printre alte evenimente care fac obiectul atenției presei.

Printre strategiile jurnalistice identificate care au banalizat femicidul, normalizând evenimentul ca fiind unul obișnuit, se numără, în primul rând, caracterizarea incidentului ca fiind unul dintre multele omucideri care au loc sau pur și simplu o nouă crimă. Exemplu de încadrare prin această strategie a femicidului ca fapt obișnuit, banal, unul printre altele: „Înfricoșător: de la Crăciun au fost deja trei femei (34, 52, 54) victime ale crimelor violente în Westfalia. Faptele s-au întâmplat în Bielefeld (suspectul este un vecin), Borken (autorul: încă-soțul), Preußisch Oldendorf (autorul: soțul) și acum Borgholzhausen” (citat din articolul din 10 ianuarie 2020 cu titlul „Flory (37 de ani) zăcea moartă în apartamentul ei”, din ziarul național german de tip tabloid *Bild Zeitung*). Uneori jurnaliștii chiar utilizează o terminologie din domeniul violenței domestice sau fac referire la statistici, fără a lega, însă, în mod explicit aceste informații de femicidul actual, deci fără a merge mai departe în a cuprinde discuții despre complexitatea abuzurilor și a violenței domestice. Exemplu de astfel de încadrare: „În orice caz, statisticile arată clar că astfel de infracțiuni nu sunt neobișnuite. Potrivit Biroului Federal de Poliție Penală din Germania, 122 de femei au fost ucise de partener sau fostul partener în 2018” (citad din articolul din 11 ianuarie 2020 cu titlul „Poliția arestează partenerul femeii ucise – unde este Bubi?”, din ziarul regional *Haller Kreisblatt*).

O altă strategie care normalizează evenimentul este indicarea de către jurnaliști a faptului că omorul a fost precedat de alte evenimente violente și/sau descrierea agresorului ca fiind o persoană abuzivă și periculoasă, discutând înclinațiile sale violente sau dosarul său penal anterior. Exemplu de încadrare prin această strategie a femicidului ca fapt comun, obișnuit: „Se pare că cei doi [E.K. și suspectul de crimă] au avut o relație on-off: tânăra de 35 de ani [E.K.] a fost împreună cu infractorul condamnat [pentru fapte anterioare] timp de aproximativ un an și aparent au existat întreruperi frecvente. Așa cum Dr. Seban [procurorul cazului] explică, doctorița [E.K.] a depus mai multe plângeri împotriva iubitului ei mai tânăr cu cinci ani, inclusiv pentru agresiune, urmărire și insultă. Motivul infracțiunii este presupus și aici: «Din cauza istoricului anterior, nu este clar dacă bărbatul nu a crezut că separarea nu a fost definitivă»” (citad din articolul din 13 decembrie 2020 cu titlul

„Chirurgul ucis Elena K.: ucigașul și victima au avut o relație on-off”, de pe website-ul/ portalul de știri cu accent pe știri regionale osthessen-news.de).

Un alt cadru media, utilizat sporadic pentru a se face relatări, a fost cadrul care sugerează că omorul a fost un eveniment izolat, neașteptat, ceva care s-a întâmplat „din senin” (Bullock & Cubert, 2002). Acest cadru a putut fi identificat în cinci articole, toate având ca subiect uciderea F.P. din Borgholzhausen, din 8 ianuarie 2020. Un exemplu de astfel de articol a fost cel deja menționat, din 11 ianuarie 2020 publicat în ziarul regional *Haller Kreisblatt*, cu titlul „Poliția arestează partenerul femeii ucise – unde este Bubi?”, care nu doar normalizează, banalizează crima ca fiind una obișnuită, comună, dar relatează despre ea și ca fiind un incident întâmplat neașteptat: „Prietenii victimei au pus lumânări și flori pe pragul casei sale. O prietenă a spus că era o persoană foarte dragă – «întotdeauna fericită și cu bună dispoziție». Rudele ei nu locuiesc în Germania. De ce o relație aparent fericită se poate încheia cu un astfel de act de violență nu poate fi decât speculat”. Un alt exemplu de astfel de încadrare este oferit de articolul din 24 ianuarie 2020 din ziarul regional *Neue Westfälische*, cu titlul „Femeia ucisă din Borgholzhausen: partenerul suspect tace cu privire la fapta”. Deși se vorbește despre „crimă într-o relație” (*Beziehungstat*), sugerând cumva că astfel de crime sunt obișnuite, articolul prezintă omorul respectiv ca fiind un incident izolat, fără legătură cu alte incidente sau cu o problemă socială: „Poliția a urmărit rapid teza crimei în relație. Prin urmare, investigațiile s-au concentrat în special pe noul partener al femeii, care locuia de asemenea în apartamentul de pe Uphof. Se spune că cuplul se cunoștea doar de câteva luni. Femeia era căsătorită, dar locuia separat”.

Alte două cadre media, delimitate doar într-un articol fiecare, au fost pierderea controlului de către făptuitor și căderea sa morală, psihică, respectiv blamarea (indirectă) a victimei. Ambele cadre au fost identificate în același articol, publicat tot într-un ziar regional, *Westfalen-Blatt*, în data de 11 iunie 2020, cu titlul „Acuzatul își dorește condamnarea la moarte”, articol care discută despre uciderea F.P. plasând-o într-o combinație a celor două cadre menționate. Articolul scoate în evidență căderea morală, psihică a acuzatului, descriind problemele sale psihiatrice trecute și actuale, faptul că acesta invocă teorii ale conspirației, că se simte urmărit, că declară că cineva vrea să îi însceneze crima, culminând cu susținerea ideii că victima este încă în viață. Toate aceste detalii conturează imaginea unui ucigaș labil, cu probleme psihice serioase, articolul menționând de altfel că judecătorul chiar a amânat procesul, pentru ca între timp să fie investigată sănătatea psihică a făptașului. Problemele psihice ale agresorului sunt explicate indirect prin diverse amănunte, precum faptul că soția sa (din România) l-a înșelat cu șeful, ca și faptul că s-a mutat doar de curând în Germania, lăsându-și copiii în România. De asemenea, este accentuat că încă de când trăia în România a primit tratament psihiatric. Pe lângă acest cadru care evidențiază prăbușirea psihică a suspectului, articolul utilizează și un cadru de blamare indirectă a victimei, nu doar prin descrierea problemelor psihice ale acuzatului, ci și prin menționarea unora dintre învinuirile acestuia la adresa victimei: „Inculpatul s-a declarat gata să facă declarații cuprinzătoare despre evoluția evenimentelor și despre viața sa până în prezent. El a raportat prin interpretul său că soția l-a înșelat cu șeful din România și apoi l-a descris ca nebun. «Vreau să fiu condamnat și să primesc pedeapsa cu moartea, pentru ca toate să aibă un sfârșit», a spus el judecătorului. Iubita lui, Florentina P., a fost marea sa dragoste. După ce s-au cunoscut pe internet, prin intermediul serviciilor de mesagerie, a venit în Germania în octombrie 2019 și s-a mutat cu ea la scurt timp după aceea. «Știu că este încă în viață», a susținut Nicolae I. El a vorbit în repetate rânduri despre «acești domni» care i-au luat totul și au pus la punct documentele pentru o crimă. Florentina îi ceruse să-i rupă nasul pentru a primi bani de la acești domni. De aceea a împins-o către rama ușii

și apoi a ieșit din apartament. Înainte de aceasta, a îmbrățișat-o ca să nu țipe. În plus, Florentina P. i-ar fi insultat copiii în cel mai violent mod și i-a aruncat și documentele pe fereastră”.

De remarcat este faptul că, pe lângă aceste cadre de mediatizare a femicidelor, frecvent utilizate, care se focalizează pe incident, pe victimă și pe agresor, în articolele analizate a putut fi identificat și un cadru media care nu se limitează la prezentarea unui incident, ci îl plasează într-un context mai larg, ca punct culminant al abuzului sau al violenței domestice, și tratează violența bărbatului (partenerului sau ex-partenerului) împotriva femeii ca o problemă socială care necesită atenție, responsabilitate și acțiune socială. În șase articole a putut fi delimitat acest cadru, patru în legătură cu cazul E.K., două în legătură cu cazul F.P., ceea ce înseamnă adoptarea de către jurnaliști a unei poziții active, etice, ca și asumarea unui rol de responsabilitate socială, prin atragerea atenției asupra unei probleme sociale care trebuie conștientizată și pentru care este nevoie de acțiune socială. Exemple încadrare a femicidului într-un context mai larg, ca act de violență domestică și ca problemă socială ce necesită acțiune și responsabilitate: a) „117 femicide au fost comise în Germania anul trecut», a spus organizatoarea Lena Limpert în discursul său. Ea a reamintit și cele trei cazuri din regiune: în Bad Salzschlirf, Künzell și acum Fulda. În plus, există în jur de 200 de cazuri de tentativă de crimă sau omor. «Aceasta înseamnă: în fiecare zi există o tentativă de crimă sau omor, în fiecare a treia zi o femeie este ucisă». [...] Protest în tăcere în Fuldaer Uniplatz: cei care au ținut discursuri au vorbit despre violența împotriva femeilor [subtitlu al articolului]. Ea [una dintre vorbitoare] a cerut, de asemenea, să se oprească așa-numita blamare a victimei, adică să se dea vina pe victime pentru crime. Acest lucru se face și prin întrebări precum «De ce a rămas cu el?» sau «De ce nu a spus nimănui despre asta?». Huck i-a îndemnat pe toți să intervină dacă aud despre un comportament abuziv sau comentarii sexiste. O cultură a tăcerii oferă spațiu violenței. A treia vorbitoare a seriei a fost Vanessa Hüfner de la organizația de tineret AWO North Hesse. «Violența nu este un incident izolat, ci o problemă structurală», a subliniat ea. Prea des violența sexuală este bagatelizată – femicidele sunt doar vârful aisbergului» (citată din articolul din 15 decembrie 2020 cu titlul „După uciderea unei doctorițe (35): priveghi și mare de lumânări în Fuldaer Universitätsplatz (cu video)”, din ziarul regional *Fuldaer Zeitung*); b) „În fiecare a treia zi, în Germania, o femeie este ucisă de partener sau fostul partener. Și asta nu se întâmplă undeva, în lume, se întâmplă aici. În Osnabrück, Bramsche, Preußisch Oldendorf și Delmenhorst. De ce devin atât de frecvent periculoși pentru femei cei pe care i-au iubit cândva?” (citată din articolul din 16 februarie 2020 cu titlul „Femicidele: Când bărbații ucid femeile”, din ziarul regional *Die Neue Osnabrücker Zeitung*); c) „Femicidele sunt crime împotriva femeilor pur și simplu din cauza sexului lor. În Germania, 111 femei au murit anul trecut de mâna partenerului sau a fostului partener. Aceasta înseamnă: în fiecare a treia zi, o femeie din Germania moare prin femicid. Potrivit organizației Observatorul European al Femicidelor (EOF), violența împotriva femeilor a crescut considerabil la nivel mondial în timpul crizei determinate de corona și în perioadele de *lockdown*. În unele situații, cazurile se triplează” (citată din articolul din 9 decembrie 2020 cu titlul „Femeie ucisă în Fulda: fostul iubit în custodie – a fost un femicid?”, din ziarul regional *Hersfelder Zeitung*).

În general, ziariștii au utilizat doar sporadic tehnici de blamare a victimelor în relatările lor, dând dovadă, așadar, de cele mai multe ori, de neutralitate și responsabilitate în scrierea articolelor. Unele aspecte mediatizate, care pot fi considerate tehnici de învinovățire, directă sau indirectă, a victimelor, au fost menționate doar în opt din cele 46 de articole analizate. De remarcat este faptul că astfel de aspecte au fost scoase în evidență doar în articolele care au avut ca subiect uciderea F.P., în

timp ce niciun articol care a raportat despre cazul E.K. nu a sugerat vreodată o vină purtată de victimă. Unele amănunte, care pot fi considerate tehnici de blamare *directă* a victimei, au fost: menționarea faptului că victima își câștiga în mare parte existența prin prostituție (fapt consemnat în trei articole); specificarea faptului că victima consumase alcool înainte de producerea crimei (de asemenea în trei articole); aprecierea conform căreia victima trăia în circumstanțe „turbulente” în trecutul recent (într-un articol). Alte detalii descrise, care pot fi considerate tehnici de blamare *indirectă* a victimei F.P. au fost: descrierea problemelor psihice, emoționale ale agresorului (în cinci articole), respectiv menționarea faptului că suspectul a fost sub influența băuturilor alcoolice atunci când a comis crima (sugerând, în acest fel, un fel de circumstanță atenuantă pentru fapta comisă – în patru articole). În afara evidențierii acestor aspecte, alte tehnici de blamare a victimei, fie în mod direct, fie în mod indirect, nu au fost identificate.

Conținutul articolelor: descrierea femicidelor, a victimelor și a agresorilor

Pe lângă demarcarea cadrelor media în care au fost prezentate cele două femicide și a măsurii în care în articole au fost utilizate tehnici de blamare a victimei, un punct de interes a fost și ce anume au conținut articolele, pe ce aspecte s-a pus accentul și ce aspecte au fost, din contră, omise. În acest sens, în primul rând am delimitat informațiile evidențiate de jurnaliști, prin care au susținut încadrarea femicidului fie ca incident comun, fie ca incident izolat, fie ca incident plasat într-un context mai larg, ca parte a unei probleme sociale. În al doilea rând, am analizat cum sunt descrise victimele și agresorii, ce trăsături ale identității acestora sunt scoase în evidență, precum vârsta, etnicitatea, statusul familial, ocupația etc. și ce rol este jucat de etnicitate în aceste descrieri.

În cele mai multe cazuri, în 38 de articole din 46 (22 despre cazul F.P., 16 despre cazul E.K.), crima a fost prezentată mai degrabă ca un caz individual de violență. În șase articole, însă, femicidul a fost văzut ca un caz de violență domestică, și tot în șase articole violența domestică a fost prezentată ca o problemă socială. Mai mult, în nouă articole au fost făcute legături între femicidul despre care s-a relatat și alte cazuri de femicid, cele mai multe din regiune, dar și la nivel național german, iar în șapte articole s-a specificat sau sugerat că violența împotriva femeilor, inclusiv femicidul, nu reprezintă un caz izolat, ci o problemă socială, structurală.

Alte aspecte scoase în evidență de jurnaliști în descrierea cazurilor analizate au fost: durata relației dintre victimă și agresor (în nouă articole, șase despre cazul F.P., trei despre cazul E.K.); separarea care a avut loc între victimă și agresor (în șapte articole, toate despre cazul E.K.); evenimentele violente de pe parcursul relației, înainte și după separare (în cinci articole, toate despre cazul E.K.); faptul că victima a făcut anterior plângere la poliție (de asemenea în cinci articole, toate despre cazul E.K.); cearta dintre victimă și agresor care a precedat crima (în patru articole, toate despre cazul F.P.). În două articole au fost prezentate amănunțit posibilele măsuri pentru prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a femicidelor, ce se poate face și ce ar trebui făcut pentru a sprijini și ajuta victimele. În unul dintre aceste articole, cu titlul „Relații periculoase: atunci când partenerul devine o amenințare”, publicat la data de 18 februarie 2020 de ziarul regional *Haller Kreisblatt*, Ursula Rutschkowski, expertă a Poliției din Gütersloh, comisar-șef criminalist și psiholog totodată, explică pe larg publicului ce se poate face pentru a sprijini femeile în astfel de situații extreme. Articolul a oferit o serie de informații despre o asistență mai eficientă a victimelor femei, despre măsuri de sprijinire a victimelor și a copiilor lor, dar și posibile terapii pentru agresori, violența

împotriva femeilor fiind plasată în contextul violenței domestice, care este o problemă socială, așa cum o relevă și citatul următor din acest articol: „După uciderea unei tinere [F.P.] de 37 de ani în Uphof, există multe indicii ale unui act în relație. Violența în parteneriate face parte din viața de zi cu zi și în Germania. [...] În majoritatea cazurilor femeile sunt cele care contactează punctul de lucru din Gütersloh. Nu este de mirare, deoarece, potrivit ultimelor statistici de la Oficiul Federal al Poliției Penale, 81% dintre victimele violenței în parteneriat intim sunt femei: statistic, o femeie este rănită fizic în mod periculos mai mult de o dată pe oră. O femeie moare în fiecare a treia zi”. În analiza conținutului articolelor am examinat, de asemenea, cum sunt descrise victimele și agresorii, ce trăsături ale identității acestora sunt scoase în evidență, precum vârsta, etnicitatea, statusul familial, ocupația etc. și ce rol este jucat de etnicitate în aceste descrieri. Rezultatele analizei acestor itemi sunt ilustrate în Tabelul 2.

Tabelul 2. Caracteristici evidențiate în articole pentru descrierea victimei și a agresorului

	Descrierea victimei			Descrierea agresorului		
	Cazul F.P.	Cazul E.K.	Total	Cazul F.P.	Cazul E.K.	Total
Prenumele + inițiala numelui de familie	7	5	12	3	-	3
Vârsta	25	20	45	14	10	24
Etnicitatea	13	-	13	8	-	8
Statusul familial (căsătorit/ă, divorțat/ă etc.)	3	3	6	3	-	3
Dacă are sau nu copii	-	8	8	1	-	1
Nivelul de educație/ profesia	-	11	11	-	-	-
Ocupația	4	11	15	-	-	-
Locul de muncă	-	4	4	-	-	-
În ce relație se aflau victima și agresorul (partener/ex-partener etc.)	15	10	25	15	10	25
Date despre antecedente violente în relația dintre victimă și agresor	-	6	6	-	6	6
Date despre comportamentul agresiv anterior, antecedente penale, condamnări anterioare					3	3
Date despre sănătatea sa mentală				5	-	5
Faptul că avea un câine	3	-	3			

Cea mai frecvent menționată caracteristică în descrierea victimei a fost, așa cum se poate observa și în Tabelul 2, vârsta. În afara unui singur articol de presă, în toate celelalte a fost menționată vârsta victimei, 37 ani în cazul F.P., 35 ani în cazul E.K. Adesea vârsta a fost menționată încă din titlul articolelor, fiind elementul determinant al caracterizării victimei. Și în cazul suspectilor de crimă

vârsta fost relevantă frecvent, în 24 de articole, 14 referitoare la suspectul din cazul F.P. (36 ani), 10 în cazul suspectului din cazul E.K. (30 ani). Așadar, vârsta pare a fi caracteristica cea mai relevantă în descrierea victimelor și a suspectilor, cel puțin în descrierile realizate de jurnaliști în articolele lor. Un alt aspect frecvent menționat (în 25 de articole) a fost în ce relație se aflau victima și agresorul, mai exact faptul că erau parteneri, în cazul F.P. (lucru specificat în 15 articole de presă), respectiv foști-parteneri, în cazul E.K. (element menționat în 10 articole). Acest aspect este unul important, pentru că în acest fel este scos în evidență faptul că a fost vorba nu doar de uciderea unei femei, ci de o crimă într-o relație, un femicid intim.

Numele întreg al victimelor nu a fost relevat în nici un articol german din cele 46 analizate. Cel mai adesea referirea la victimă s-a făcut prin genul și vârsta ei („femeie de 35/37 ani”). Într-un total de 12 articole (șapte despre cazul F.P., cinci despre cazul E.K.) victimele au fost descrise prin prenumele lor, plus inițiala numelui. Nici numele întreg al suspectilor nu a fost publicat în vreun articol. Doar în trei articole, toate referitoare la suspectul de crimă din cazul F.P., prenumele și inițiala numelui său au fost specificate.

Ocupația și etnicitatea victimelor sunt următoarele caracteristici cel mai adesea evidențiate în descrierile făcute de jurnaliști. În această privință însă, pot fi delimitate diferențieri considerabile în mediatizarea celor două cazuri. Astfel, în cazul E.K., victima avea ocupația de medic într-o clinică, iar acest aspect este utilizat în descrierea făcută ei în 11 din cele 20 de articole care au relatat despre acest femicid. În cazul F.P. victima era ajutor la făcut curățenie și, conform relatărilor din unele articole, prostituată. În cazul ei, ocupația a fost specificată în patru articole, însă demn de reținut este faptul că ocupația victimei de ajutor la curățenie a fost menționată într-un singur articol, în timp ce ocupația de prostituată a fost relevantă în trei articole. Pe de altă parte, etnicitatea a fost o caracteristică asociată exclusiv cu victima F.P., nu și cu victima E.K. Astfel, 13 articole au relatat faptul că F.P. era de etnie română, unele articole chiar din titlu sau supratitlu. În unele din aceste 13 articole această informație, că era româncă, a fost alăturată altor caracteristici evidențiate pentru a descrie victima, anume că se prostitua sau că trăia în circumstanțe „turbulente”. În schimb, în cazul E.K., de ocupație medic într-un spital, apreciată în unele articole drept „persoană care își exercita profesia cu seriozitate”, „medic îndrăgit” sau „pentru mulți [pacienți/colégi] era mai mult decât un medic, era o prietenă”, etnicitatea sa română nu a fost menționată în nici unul din articolele care s-au referit la uciderea sa. Observăm, așadar, o diferențiere clară în alegerea caracteristicilor mediatizate în descrierea celor două victime. În ce măsură evidențierea etniei române și a unei ocupații degradante, într-un caz, respectiv scoaterea în evidență a ocupației și a statutului profesional înalt, dar eludarea etniei române, în celălalt caz, reprezintă tactici jurnalistice conștiente, voite, nu poate fi apreciat. Ceea ce poate fi constatat sunt faptele delimitate în articole, respectiv mediatizarea diferită și aspectele diferite pe care s-a pus accentul în fiecare dintre cazuri.

Alte caracteristici specificate în descrierea victimelor au fost: în cazul E.K., locul de muncă, un spital din Fulda (*Herz-Jesu-Krankenhaus*) – în patru articole; profesia de medic (în 11 articole); statusul familial (faptul că era divorțată) – în trei articole; faptul că victima avea un copil de doi ani (în opt articole). În cazul F.P., niciun articol nu menționează dacă victima avea sau nu copii, subînțelegându-se că nu avea. În schimb, avea un câine, fapt amintit în trei articole. De asemenea, în trei articole a fost specificat faptul că victima F.P. era căsătorită, dar separată de soț (soțul nefiind implicat în crimă, suspectul fiind prietenul la momentul respectiv al victimei).

Și în cazul agresorilor există unele diferențieri în ceea ce privește caracteristicile selectate pentru a fi făcute publice. Astfel, în ce privește agresorul din cazul F.P., etnicitatea sa română este specificată destul de frecvent, anume în opt articole din totalul de 26 articole analizate în legătură cu acest caz. În trei articole este menționat statusul său familial, iar într-un articol faptul că are copii. Cinci articole, care au apărut în perioada celor două procese ale sale, în iunie și septembrie 2020, vorbesc despre posibilele sale probleme psihice, despre sănătatea sa mentală. În ceea ce îl privește pe suspectul de omor din cazul E.K., singurele informații relevate de presă, alături de genul și vârsta sa, ca și de statutul relației sale cu victima, au fost comportamentul său anterior crimei, violent la adresa victimei (violență fizică, dar și psihologică, prin insulte și urmărire/ *stalking*), menționat în șase articole, respectiv faptul că avea antecedente penale, condamnări anterioare pentru agresiune, lucru amintit în trei articole. Alte informații, precum etnicitatea, statusul familial sau ocupația sa nu au fost specificate.

Alte aspecte ale mediatizării celor două femicide

Prin analiza de conținut calitativă realizată a fost examinată și măsura în care stilul articolelor a fost unul logic sau emoțional. Rezultatele relevă că din totalul de 46 articole analizate, 26 au fost scrise într-un stil mai degrabă logic, adică au folosit argumente sau descrieri bazate pe logică, invocând fapte, date verificate, descrieri neutre. Exemplu de știre scrisă într-o manieră logică: „După ce o femeie de 37 de ani a fost găsită moartă în Borgholzhausen miercuri, 8 ianuarie, parchetul din Bielefeld și poliția au anunțat acum rezultatul autopsiei. Conform acestuia, victima a avut un traumatism cranian masiv ca urmare a unei violențe externe considerabile. Joi seara, 9 ianuarie, partenerul în vârstă de 36 de ani al victimei a fost adus în fața judecătorului la Judecătoria Bielefeld. Acesta a ordonat arestarea preventivă sub acuzația de omor. Ancheta este în curs, spun autoritățile” (știre din ziarul regional *Haller Kreisblatt*, cu titlul „[Femeie de] 37 de ani ucisă: partenerul este suspectat”, din 10 ianuarie 2020).

Restul de 20 de articole analizate au avut mai degrabă un stil emoțional, adică argumentele sau descrierile prezentate s-au bazat mai mult pe emoții, pe apelul sau provocarea unor emoții, precum teama, oripilarea, compasiunea etc. Exemplu de apel la emoții într-un articol: „[Supratitlu și titlu] Șoc în centrul orașului! Act oribil: o tânără de 35 de ani găsită moartă în curtea din spate – arest! [Text al articolului] Crimă teribilă în centrul orașului Fulda! O femeie decedată a fost găsită în Nikolausstrasse luni dimineată. «Programul complet rulează», a declarat un investigator pentru Osthessen News. Poliția este peste tot. Acum este clar: este o femeie de 35 de ani. Probabil că a fost ucisă. Potrivit unui comunicat de presă comun al procurorului și poliției, făcut public seara, s-au găsit tăieturi pe corpul decedatei. Fundalul și motivul sunt încă complet neclare. [...] Ancheta este în plină desfășurare. Scena crimei a fost încercuită pe scară largă și blocată. Departamentul de criminalistică este la fața locului. O dronă este, de asemenea, în uz. Poliția organizează ample interviuri cu martori. Pe lângă poliția criminală, un medic de urgență și serviciul de salvare, capelani și pastori specializați în situații de urgență erau de asemenea în acțiune, pentru a avea grijă de vecini și rude” (citad din reportajul cu titlul „Act oribil: o tânără de 35 de ani găsită moartă în curtea din spate – arest!” din data de 7 decembrie 2020, publicat pe website-ul/ portalul de știri cu accent pe știri regionale osthessen-news.de).

Un punct de interes al analizei a fost și măsura în care știrile despre femicide sunt scrise mai frecvent de jurnaliști de un anumit gen. Rezultatele arată că, din totalul de 46 articole analizate, 20 au avut un autor incert, genul său fiind neidentificabil. În cazul restului de 26 de articole analizate, 14 au fost scrise de un jurnalist bărbat, nouă de către o jurnalistă, două articole au fost scrise de mai mulți jurnaliști de genuri diferite, iar un articol de mai multe jurnaliste. De remarcat este faptul că știrile, reportajele și articolele de analiză care au relatat doar despre femicide au avut ca autori în special jurnaliști bărbați, în timp ce articolele de analiză și reportajele care au plasat femicidele analizate în contextul mai larg al violenței împotriva femeilor și al problemelor sociale, au fost scrise de către jurnaliste.

Discuție și concluzii

În lucrarea de față a fost analizată mediatizarea în presa online germană a două femicide petrecute în 2020, ambele având victime de etnie română. Cadrele media cele mai frecvente în care jurnaliștii au făcut relatări despre cele două femicide au fost cadrul prin care omorul este prezentat mai degrabă ca un incident care se întâmplă în mod normal, ca un eveniment obișnuit, comun, și în mai mică măsură cadrul prin care crima este mediatizată mai degrabă ca eveniment izolat, neașteptat, ceva care s-a întâmplat „din senin”. Totuși, într-un anumit număr de articole a fost identificat și un cadru media care nu s-a limitat doar la prezentarea incidentului și nu s-a focalizat doar pe informații despre femicid, victimă și agresor, ci a plasat femicidul descris într-un context mai larg, ca punct culminant al abuzului sau al violenței domestice, tratând violența bărbatului împotriva femeii, în general, și a partenerului sau ex-partenerului – cu alte cuvinte femicidul intim – în particular, ca o problemă socială care necesită atenție, responsabilitate și acțiune socială.

De altfel, o altă concluzie a studiului este că jurnaliștii germani au folosit în acoperirea mediatică a celor două cazuri doar arareori tehnici de blamare a victimei, fie blamare directă, fie indirectă, dând dovadă, deci, de cele mai multe ori, de neutralitate și responsabilitate în scrierea articolelor, sau chiar adoptând o poziție etică și critică, plasându-se și implicându-se în favoarea părții vătămate. În unele articole, prin informațiile utile publicate, jurnaliștii au contribuit la clarificarea unor aspecte despre femicid, despre violența împotriva femeii în general și în familie/ parteneriat în special, dar și-au adus aportul și la acțiunea de prevenire a unor fapte similare, prin informațiile și apelul făcut pentru recunoașterea victimelor femei, a semnalelor pentru acest tip de violență, ca și a modalităților de ajutorare și suport a/al victimelor.

Genurile jurnalistice preponderente utilizate în relatările care au avut ca subiect femicidele în cauză au fost cele informative și analitice. Pe lângă știri, reportaje și articole de tip *review*, omorurile analizate au fost mediatizate frecvent și prin articole de analiză și articole de tip *overview*, care oferă nu doar informații, ci și analize și uneori opinii ale jurnalistului, ceea ce poate incita cititorii să reflecteze și să delibereze cu privire la tema abordată. Cele mai multe articole au fost însoțite de imagini, mai ales fotografii, dar și videoclipuri, ceea ce poate confirma tendința, despre care am vorbit, de tabloidizare a presei de știri, ceea ce nu reprezintă neapărat un ceva negativ, atâta timp cât imaginile nu conțin detalii sordide, subsumate scandalului și senzaționismului, ci sunt destinate să atragă atenția publicului către un text care poate trata inclusiv teme sociale, de interes public. Despre cele două femicide a căror mediatizare a fost analizată s-a raportat cu precădere în presa regională, locală, și într-o mai mică măsură în presa națională și pe website-urile specializate în știri. Sursele

informațiilor din majoritatea articolelor au fost cele oficiale, în special reprezentanți ai anchetatorilor, precum procurori și polițiști judiciari, dar și organizații specializate în prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și/sau reprezentanți ai acestora. De asemenea, relativ frecvent, jurnalistul însuși a fost sursa informațiilor, culegând informațiile de la fața locului și fiind martor al evenimentelor relatate.

În descrierea persoanelor implicate în femicid, genul feminin al victimei, respectiv masculin al agresorului a fost menționat întotdeauna, iar vârsta foarte adesea. De remarcat este faptul că numele întreg al victimelor, ca de altfel și al suspectilor de crimă, nu a fost dezvăluit în nici un articol de presă analizat, respectându-se, în acest fel, de către ziariști, confidențialitatea datelor personale ale celor implicați. Alte caracteristici relativ des relevate de către autorii articolelor au fost ocupația și etnicitatea victimelor, cu specificarea că a existat o diferențiere considerabilă în ceea ce privește mediatizarea celor două victime de etnie română: în timp ce în cazul uneia dintre victime, care avea un statut profesional și ocupațional mai puțin apreciat la nivel social, etnicitatea a fost o trăsătură des făcută public, în cazul celeilalte victime, care avea un statut profesional înalt, prestigios, și o ocupație apreciată la nivel social, etnicitatea nu a fost niciodată amintită. În ce măsură acesta a fost rezultatul unor tactici jurnalistice conștiente, voite, nu poate fi apreciat. În schimb, ceea ce poate fi constatat sunt faptele delimitate în articole, respectiv mediatizarea diferită și aspectele diferite pe care s-a pus accentul în fiecare dintre cazuri.

Mai mult de jumătate dintre articolele analizate au fost scrise într-un stil sau manieră logică, adică jurnaliștii au utilizat argumente sau descrieri bazate pe logică, invocând fapte, date verificate, expuneri neutre. Totuși, un număr însemnat de articole au fost scrise într-un stil emoțional, ceea ce înseamnă că, prin faptele sau detaliile selectate pentru a fi publicate, ca și prin termenii utilizați, mai ales prin adjective precum „oribil”, „groaznic”, „teribil”, „oripilant” „șocant” etc., jurnaliștii au făcut apel la sau au încercat să provoace emoții, precum teamă, repugnanță, dar și compătimire a victimelor și simpatie față de soarta acestora.

În concluzie, deși mai multe din articolele analizate au tratat femicidele despre care au raportat mai degrabă ca incidente individuale, cazuri de violență între parteneri, fără plasarea lor într-un context social, multe dintre ele încadrând crima ca și cum aceasta ar fi ceva comun, care se întâmplă de obicei, un incident printre altele, care eventual putea să nu aibă loc dacă s-ar fi dat mai multă atenție antecedentelor violente ale făptașului, totuși au existat și unele articole care au mers mai departe decât a relata femicidul ca un caz individual de violență, plasându-l în contextul unei problematice sociale, aceea a violenței împotriva femeii, cu precădere a violenței într-o relație împotriva femeii, clarificând aspecte despre acest tip de violență, ca și despre modalități de prevenire a ei și de sprijin al victimelor, ceea ce înseamnă asumarea, cel puțin de către unii jurnaliști, fie și doar cei din presa regională, a unei poziții active, etice, ca și a unui rol de responsabilitate socială, prin atragerea atenției asupra unei probleme sociale care trebuie conștientizată, și pentru care este nevoie de acțiune socială.

În acest context, poate fi amintită aserțiunea lui Best (1989), conform căreia problemele publice iau naștere din problemele private, atunci când experiențele indivizilor sunt înțelese ca exemplificând o problemă socială mai largă, iar mass media, în special media de știri, se află în poziția de a juca un rol vital în construirea unor astfel de probleme. La nivel social, a da un nume unei probleme poate fi primul pas către formularea unei soluții (Mehrotra, 1999). În consecință, modalitățile prin care mass media de știri aleg să încadreze violența domestică pot avea semnificații

importante, influențând modul în care societatea percepe dinamica acestui tip de violență, precum și soluțiile și responsabilitatea publică.

BIBLIOGRAFIE

Altheide, D. L. & Schneider, C. J. (2013). *Qualitative Media Analysis*. (2nd ed.). London, New York, NY: Sage Publications.

Anderson, R. (2007). Thematic Content Analysis (TCA): Descriptive Presentation of Qualitative Data. Disponibil online la: <http://rosemarieanderson.com/wp-content/uploads/2014/08/ThematicContentAnalysis.pdf>.

Balica, E., Marinescu, V., & Balica, M. (2020). Was Anastasia Victim of Partner Violence? Media Coverage of Femicide in Romania and Moldova. *Journalism Practice*. <https://doi.org/10.1080/17512786.2020.1799236>.

Baran, S. J. & Davis, D. K. (2000). *Mass Communication Theory: Foundations, Ferment and Future*. Second Edition. Belmont, CA: Wadsworth/Thomson Learning.

Beciu, C. (2011). *Sociologia comunicării și a spațiului public*. Iași: Editura Polirom.

Berns, N. (2001). Degendering the problem and gendering the blame: Political discourse on women and violence. *Gender & Society*, 15, 262-281.

Berns, N. (2004). *Framing the victim: Domestic violence, media and social problems*. Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter.

Best, J. (1989). *Images of issues: Typifying social problems*. Hawthorne, NY: Aldine de Gruyter.

Blumer, H. (1986). *Symbolic Interactionsim: Perspective and Method*. Berkeley, CA: University of California Press.

Borah, P. (2018). Addressing Theoretical and Methodological Challenges of Doing News Framing Analysis in the Contemporary Media Landscape. In: P. D'Angelo (Ed.). *Doing News Framing Analysis II: Empirical and Theoretical Perspectives*. New York and Abingdon, Oxon: Routledge.

Bullock, C. F. (2007). Framing domestic violence fatalities: Coverage by Utah newspapers. *Women's Studies in Communication*, 30(1), 34-63.

Bullock, C. & Cubert, J. (2002). Coverage of domestic violence fatalities by newspapers in Washington State. *Journal of Interpersonal Violence*, 17, 475-499

Burleson Mackay, J. (2017). Tabloidization. doi: 10.1093/OBO/9780199756841-0191. Disponibil online la: <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199756841/obo-9780199756841-0191.xml>.

Carll, E. K. (2003). News portrayal of violence and women. *American Behavioral Scientist*, 46, 1601-1610.

Chermak, S. (1995). *Victims in the news: Crime and the American news media*. Boulder, CO: Westview Press.

Cohen-Almagor, R. (2005). Relatarea obiectivă în media: Între religie și panaceu. In V. Marinescu (Ed.). *Comunicare și putere* (pp. 130-159). București: Editura Niculescu.

Croteau, D., & Hoynes, W. (1997). *Media/Society: Industries, images, and audiences*. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.

Daly, M. & Wilson, M. (1988). *Homicide*. New York, NY: Aldine de Gruyter.

- Deacon, D., Pickering, M., Golding, P., & Murdock, G. (2010). *Researching Communication. A Practical Guide to Methods in Media and Cultural Analysis* (2nd ed.). London, New York, NY: Bloomsbury Academic.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51–58.
- Fregoso, R. L. & Bejarano, C. (Eds). (2010). *Terrorizing Women: Feminicide in the Americas*. Durham, NC and London: Duke University Press.
- García-Del Moral, P. (2016). Transforming *feminicidio*: Framing, institutionalization and social change. *Current Sociology*, 64(7), 1017-1035.
- Gibbons, T. (1998). *Regulating the Media*. London: Sweet and Maxwell.
- Gillespie, L. K., Richards, T. N., Givens, E. M., & Smith, M. D. (2013). Framing Deadly Domestic Violence: Why the Media's Spin Matters in Newspaper Coverage of Femicide. *Violence Against Women*, 19(2), 222-245.
- Gitlin, T. (2003). *The Whole World is Watching: Mass Media in the Making and Unmaking of the New Left, With a New Preface*. Los Angeles, CA: University of California Press.
- Graham, C. (2015). What is Media Framing? *Critical Media Review. Deconstructing Media Content, Practice and Structure*. Disponibil online la: <https://criticalmediareview.wordpress.com/2015/10/19/what-is-media-framing/>.
- Iyengar, S. (1987). Television news and citizens' explanations of national affairs. *American Political Science Review*, 81, 815–831.
- Iyengar, S. (1991). *Is anyone responsible? How television frames political issues*. Chicago, IL: The University of Chicago Press.
- Krippendorff, K. (2018). *Content Analysis: An Introduction to Its Methodology* (4th ed.). Los Angeles CA, London, New Delhi, Singapore, Washington DC, Melbourne: Sage Publications.
- Lowney, K. S. & Best, J. (1995). Stalking strangers and lovers: Changing media typifications of a new crime problem. In J. Best (Ed.). *Images of issues: Typifying contemporary social problems* (pp. 33-57). New York, NY: Aldine De Gruyter.
- Marinescu, V. & Ștefănescu, S. (2005). *Mediatizarea actelor de violență în familie: Presa scrisă. Ghid de bune practici pentru jurnaliști*. București: CPE & Editura Veritas. Disponibil online la: <https://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Mediatizarea-actelor-de-violenta-in-familie.-Ghid-jurnalisti.pdf>.
- Mayring, P. (2000). Qualitative Content Analysis. *Forum: Qualitative Social Research*, 1(2), Art. 20.
- McManus, J. & Dorfman, L. (2003). *Distracted by drama: How California newspapers portray intimate partner violence [Berkeley Media Studies Group, Issue 13]*. Berkeley, CA: Berkeley Media Studies Group.
- McNeill, S. (1992). Woman killer as tragic hero. In J. Radford, and D. E. H. Russell (Eds.). *Femicide: The Politics of Woman-Killing* (pp. 178-183). New York, NY: Twayne Publishers.
- Mehrotra, M. (1999). The social construction of wife abuse: Experiences of Asian Indian women in the United States. *Violence Against Women*, 5, 619-640.
- Meyers, M. (1994). News of battering. *Journal of Communication*, 44(2), 47-63.
- Meyers, M. (1997). *News coverage of violence against women: Endangering blame*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

- O'Sullivan T., Hartley, J., Saunders, D., Montgomery, M. & Fiske, J. (1994). *Key Concepts in Communication and Cultural Studies* (2nd ed.). London and New York, NY: Routledge.
- Producers' Guidelines. The BBC's Values and Standards. (2000). Disponibil online la: http://downloads.bbc.co.uk/guidelines/editorialguidelines/Legacy_Guidelines/2000-producers-guidelines.pdf.
- Radford, J. (1992). Introduction. In J. Radford and D. E. H. Russell (Eds.). *Femicide: The Politics of Woman-Killing* (pp. 3-12). New York, NY: Twayne Publishers.
- Richards, T. N., Gillespie, L. K., & Smith, M. D. (2011). Exploring news coverage of femicide: Does reporting the news add insult to injury? *Feminist Criminology*, 6, 178-202.
- Rodat, S. (2018). Debate Topics and Patterns of Media Coverage of Nutrition in Germany. *Annals of the University of Craiova for Journalism, Communication and Management*, 4, 5-29. Disponibil online la: <http://www.aucjc.ro/wp-content/uploads/2019/02/aujcjm-vol-4-2018-5-29.pdf>.
- Russell, D. E. H. (2002). Introduction: The politics of femicide. In D. E. H. Russell and R. A. Harnes (Eds.). *Femicide in Global Perspective* (pp. 3-11). New York, NY and London: Teachers College, Columbia University Press.
- Ryan, W. (1971). *Blaming the victim*. New York, NY: Pantheon Books.
- Sacco, V. (1995). Media constructions of crime. *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 539, 141-154.
- Severin, W. J. & Tankard, J. W. (1992). *Communication Theories: Origins, Methods, and Uses in the Mass Media*. New York, NY: Longman.
- Surette, R. (2007). *Media, crime, and criminal justice: Images, realities and policies* (3rd ed.). Belmont, CA: Thomson.
- Ștefănescu, S. (2005). Mediatizarea violenței în familie: Noi perspective asupra neutralității morale și responsabilității sociale în jurnalism. *Revista Română de Sociologie*, XVI(3-4), 365-387.
- Ștefănescu, S. (2009). *Sociologia comunicării*. Târgoviște: Editura Cetatea de Scaun.
- Taylor, R. (2009). Slain and Slandered: A Content Analysis of the Portrayal of Femicide in the Crime News. *Homicide Studies*, 13(1), 21-49.
- Tuchman, G. (1978). Introduction: The symbolic annihilation of women by the mass media. In G. Tuchman, A. K. Daniels, and J. Benet (Eds.). *Hearth and home: Images of women in the mass media* (pp. 3-38). New York, NY: Oxford University Press.
- Vaismoradi, M., Turunen, H., & Bondas, T. (2013). Content analysis and thematic analysis: Implications for conducting a qualitative descriptive study. *Nursing and Health Sciences*, 15, 398-405.
- Weidenbach, B. (2021). Ranking der auflagenstärksten überregionalen Tageszeitungen in Deutschland im 4. Quartal 2020. Disponibil online la: <https://de.statista.com/statistik/daten/studie/73448/umfrage/auflage-der-ueberregionalen-tageszeitungen/#:~:text=Die%20Bild%20%2F%20B.Z.,zwei%20und%20drei%20des%20Rankings>.

REPREZENTĂRI ALE OMORULUI COMIS ASUPRA FEMEILOR ÎN PRESA DIN ROMÂNIA ÎN SECOLUL AL XIX-LEA: „FAPTUL DIVERS CRIMINAL”

Valentina MARINESCU³⁹, Ramona MARINACHE⁴⁰, Ines RAZEC⁴¹, Bianca FOX⁴²

În zilele noastre, producția de știri este influențată de variabile organizaționale și profesionale, cum ar fi normele profesionale, valorile individuale și profesionale (McCombs, 2004). Valorile profesionale adaptate cerințelor societății și ideologiei care există la un moment dat se pot regăsi în practicile instituționale, ocupaționale și culturale din interiorul instituțiilor media și aceasta are loc fie la nivel individual, fie la cel al migro-grupurilor reprezentate de redacțiile ziarelor sau posturilor de radio și televiziune. Conținutul media este un produs înrădăcinat în lumea socială, fiind determinat organizațional și cultural, dat fiind că rutinele profesionale ale jurnaliștilor sunt legate de nevoi ideologice mai largi (McCombs, 2004).

Conform studiilor existente (Gitlin, 1980; Reese, 1997), paradigma de înțelegere a jurnalismului poate fi văzută îndeosebi din perspectiva modului în care informațiile sunt adunate, dar și prin prisma practicilor profesioniștilor din domeniu și tehnologiei prin care aceste informații devin accesibile publicului. La baza jurnalismului în epoca modernă stă, îndubitabil, valoarea de „obiectivitate” atribuită informațiilor transmise audienței (Reese, 1997, p. 424). În același timp însă, se poate spune că mass media nu oglindește ci redefinește realitatea, de aici decurgând inevitabila limitare a perspectivelor prezentate în produsele sale finale, fie acestea știri, articole sau programe de radio și/sau televiziune (Gitlin, 1980; Reese, 1997). La nivelul mass media tensiunea dintre „libertate” și realitățile sociale este rezolvată prin aderarea jurnaliștilor la valorile, cadrele ideologice și regulile stabilite de elitele dominante din punct de vedere economic (Gitlin, 1980). Mass media reproduce, astfel, ideologia dominantă a celor care dețin puterea financiară (Shoemaker și Reese, 1996; Reese, 1997). Procesul de redactare a știrilor este realizat deseori în favoarea menținerii acestor principii hegemonice întrucât, în general, deciziile de editare sunt luate de editori, care se presupune că sunt mai experimentați și au o viziune mai largă asupra lumii; ei au, de asemenea, contacte extinse cu oficiali și surse de elită, ceea ce îi influențează în formarea „viziunii despre lume” care este prezentată prin ziar sau program audio-vizual (Reese, 1997).

După cum este recunoscut de literatura de specialitate, atunci când un articol sau o știre apare în mass-media, nu este suficientă doar munca jurnalistului pentru a avea de-a face cu un material de

---

³⁹ Este profesor universitar abilitat la Departamentul de Sociologie din cadrul Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București.

⁴⁰ Este lector universitar doctor la Departamentul de Studii Culturale din cadrul Facultății de Litere, Universitatea din București.

⁴¹ Este doctorandă în cadrul Școlii Doctorale de Sociologie din cadrul Universității din București.

⁴² Este Senior lecturer la Nottingham Trent University, Marea Britanie.

presă sau cu opinii despre informațiile furnizate de surse (Rieffel, 1994). De o importanță deosebită sunt în acest context sursele utilizate. În fapt sursele sunt practic producătorii de materiale din mass media, pentru că în orice articol sau știre există variate unghiuri de abordare, unele aspecte sunt accentuate în timp ce altele sunt minimizate, jurnaliștii putând astfel să influențeze înțelegerea lumii de către audiență.

McCombs (2004) a analizat pe larg rolul problematic al mass-media în crearea subiectelor de interes public. Conform analizei sale, cel mai important aspect al rolului mass-media este influențarea opiniei publice. Referindu-se la acest proces McCombs (2004) a identificat mai multe elemente. În primul rând, temele care captează atenția oamenilor sunt cunoscute prin ziare, nu prin experiența personală. În al doilea rând, știrile funcționează ca un „semnal” legat de evoluțiile care au loc în proximitate spațială sau chiar în locuri mai îndepărtate. În al treilea rând, conținutul jurnalistic, rezultat din reguli specifice de selecție și ambalare, direcționează atenția publicului și influențează percepțiile indivizilor (McCombs, 2004).

Referindu-se la activitatea jurnalistică, Jeffres (1986) a diferențiat între standardele obiective ale culturii profesionale, pe de o parte, și elementele derivate din evenimentele reale extrem de specifice prezentate în mass-media. Un astfel de moment în care standardele obiective se intersectează cu elementele specifice din realitate este modul în care jurnaliștii prezintă subiectele de interes public.

Dacă astăzi avem toate aceste instrumente necesare pentru a identifica elementele menționate anterior prin care presa scrisă oferă o imagine a realității, care a fost situația în trecut? Punând această întrebare, intenționăm să ne întoarcem la timp pentru a vedea cum au fost încorporate producția de știri și practicile jurnalistice în produsele media într-un anumit moment din istoria României. Pentru aceasta, am ales perioada care corespunde celei de-a doua jumătăți a secolului XIX în România.

Din perspectiva istoriei presei perioada care corespunde secolelor XVII-XIX se suprapune cu apariția și dezvoltarea „faptului divers”. Este vorba de informația obișnuită despre situații neobișnuite, neprevăzute și chiar bizare, prezentate în mod senzațional și dramatic (Negrea 2013), conform cu definiția deja canonică a lui Perrot:

„Il s’agit d’abord des événements du quotidien sélectionnés par qui et comment est bien difficile dire pour leur caractère exceptionnel surprenant miracles cas de possession monstruosité crimes et brigandages colportés oralement notamment lors des foires et marchés par des conteurs forains plus ou moins professionnalisés. Ces nouvelles alimentent ensuite les conversations.” (Perrot, 1983: 912)

Referindu-se la „faptul divers” Gonon (2011a) arată că este vorba mai mult de o rubrică într-un ziar și mai puțin de un gen jurnalistic nou. După Barthes (1962) faptul divers prespune în primul rând o ruptură a unei ordini prestabilite, sau, așa cum afirmă Dubied și Lites (1999) o derogare de la normă, un moment în care, prin intermediul caracterului neașteptat sau al unei coincidențe, ordinea normală este perturbată. În al doilea rând, arată tot Barthes (1962) pentru a fi înțeleasă informația cuprinsă în faptul divers nu are nevoie să fie pusă în relație cu o anumită cultură, „Le fait divers contient en soi tout son savoir” (Barthes, 1962: 443).

E. Morin (1997) accentuează în analiza sa aspectele anterior menționate de Barthes (necunoscutul, inexplicabilul ca esență a „faptului divers”) în timp ce Fragnon (2007) consideră că

„faptul divers” face posibilă regăsirea socialului marginal excepțional, inexplicabil în expresii jurnalistice care-l deschid către toată lumea.

În presa europeană a secolului al XIX-lea „faptul divers” s-a organizat în jurul a două centre de interes: catastrofele și omorul (Perrot, 1983). „Faptul divers criminal” („*Le fait divers criminel*”), consideră Perrot (1983), este rezultatul unei „puneri în scenă” în care se intersectează angoasele și dorințele publicului și cele ale producătorilor unui fapt cultural și politic care acoperă în egală măsură lucruri extrem de diferite: temerile și fricile urbane, agresivitatea, atracția și repulsia față de sânge, fascinația erotică față de criminal, nebunia colectivă și cea individuală.

În paginile presei românești, extraordinarul, varietatea, „faptul divers” are o istorie bogată și îndelungată care începe în prima jumătate a secolului al XIX-lea. Marian Petcu, cercetător în științele comunicării și istoria jurnalismului românesc, studiind primele ziare românești, a identificat patru „proto-fapte diverse” - „*mixtum exoticum* sau prima vârstă a faptului divers”(1837), „fapte de rubrică” (1862), „morți de vânzare”(1869) și „triumful faptului divers - *Universul*” – în care se abordau teme (internaționale și locale) precum crimele, evenimentele dramatice (incendii, inundații, cutremure, accidente), fenomenele naturale rare, evenimentele din familiile nobiliare (Petcu, 2007).

„Formula editorială ce integra morți pare să fi asigurat un lectorat constant, din moment ce spațiul rezervat acestui tip de evenimente a crescut din an în an. Moartea, în toate ipostazele posibile, devine o marfă, un element constant al paginii de ziar. Redactorii par să fi fost atât de convingși de impactul acesteia, încât căutau și în presa străină evenimente cu câți mai mulți morți, statistici ale morții ș.a.m.d” (Petcu, 2007: 56).

Potrivit lui M.Petcu (2007) cu cât evenimentul era mai bogat în acte de cruzime, cu atât i se acorda mai mult spațiu în paginile ziarelor.

În presa românească, „triumful faptului divers” a fost obținut o dată cu publicarea ziarului *Universul* (1878) (Petcu, 2007) – ziarul „destinat oricui” (Iorga, 1922: 143) care publica în cele două pagini ale sale „foiletoane de cea mai inferioară valoare literară, fapte diverse din străinătate și câteva din București” (Bacalbașa, 1922: 176). *Universul* marchează apariția presei populare – cu prețul și conținutul accesibile – a dus la extinderea numărului de cititori și chiar alfabetizarea acestora (Petcu, 2007) – fapt anticipat de Mihail Kogălniceanu din 1843 „tiparul va omorî prejudecățile, va împrăști în norod luminile și științele morale, politice și sociale...” (Simonescu și Buluță, 1981: 99).

„Faptul divers a constituit, fără îndoială, subiect al dezbaterii publice, uneori într-o mai mare măsură decât evenimentele din viața politică, economică etc. care erau cel mai adesea polemice, dar mai dificil de înțeles pentru un public prea puțin inițiat” (Petcu, 2007: 61).

În lucrarea de față intenționăm să analizăm modul în care „faptul divers criminal” care prezenta femeile drept victime a fost ilustrat în ziarele românești din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Contextul general: România în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea

În istoria românilor, a doua jumătate a secolului al XIX-lea este marcată de două momente fondatoare în construirea României moderne - unirea Moldovei și Țării Românești (1859) și proclamarea independenței în Camera Deputaților (9 mai 1877) (Pop, 2020). „După 1848, obiectivul fundamental al românilor, care formau, încă din secolele al XVII-lea și mai ales al XVIII-lea, o națiune modernă, s-a dovedit a fi unitate politică națională” (Pop, 2020, p.332) înfăptuită prin făurirea „Principatelor Unite ale Valahiei și Moldovei” (numită „România” din 1962) sub conducerea lui Alexandru Ioan Cuza (domnitor în perioada 1859-1866) și declararea independenței în timpul domniei de 48 de ani (1866-1914) a lui Carol I (Djuvara, 2013). Ce mai lungă domnie din istoria românilor „ne-a fost benefică. În acest răstimp, țara noastră a făcut un salt înainte uimitor” prin rapide dezvoltări economice, sociale și culturale ce au adus România aproape de nivelul țărilor occidentale (Djuvara, 2013: 270), dar „fațeta cea mai sumbră a epocii Carol I” a reprezentat-o „încetineala cu care s-a abordat chetiunea reformei agrare” în condițiile în care mai bine de 80% din populația țării era reprezentată de țărani care trăiau din dijmă (Djuvara, 2013: 186).

Starea de fapt a țăranimii noastre a fost descrisă pe larg de călătorii străini ce au vizitat Țările Române – pentru a prospecta piețele românești, pentru a își mulțumi scopurile diletante, pentru relaxare sau pentru a studia un neam străin lui (Iorga, 1908). Nicolae Iorga (1908: 7-8) evocând un călător străin din ultima categorie care vorbea despre condițiile grele de trai din ani 1860 ale țăranimii române, scria astfel despre starea țăranimii de a începutul secolului al XX-lea : „...și azi după simulacre de reforme care nu se aplică, lipsită de pământ, de cultură, de justiție, de administrație, de drepturi politice, e marea noastră rușine și marea noastră primejdie. S’a tăgăduit degenerarea evidentă a rasei, pe care o văd cu ochii ticoloșindu-se în nouă generații de bîlbîiți, de epileptici, de slăbănogi și monștri acolo sus, pe odată fericitele planuri de moșneni ale Teleajinului, unde sînt două stăpîne care-și strîng mînilor: Miseria și Beția.”

Nici T.T. Burada nu este mai generos în caracterizările vieții sociale din Dobrogea acelei perioade:

„Cea mai mare parte dintre locuitori sunt reduși la miseria cea mai de pe urmă, totul le lipsește, până și hrana de toate zilele” (Burada, 1880, p.4).

Viața socială a omului de rând, trăitor pe pământurile românești în secolul al XIX-lea ne este descrisă de către călători români și străini, care au apelat la „sistemul cel învechit și primitiv de călătorie, cu trăsura, călare, sau chiar pe jos, pentru a veni în strînsă atingere cu pămîntul și poporul” pe care voiau să-l studieze (Xenopol, 1890: 1). De remarcat este faptul că de cele mai multe ori, indiferent de originea călătorului, acesta se concentra mai mult pe descrierea naturii, a resurselor naturale, a infrastructurii de călătorie și a culturilor agricole, și descrierile vieții de zi cu zi sunt mici cadre de 2-3 fraze, fără acestea, un cititor ar putea trage concluzia că teritoriile române erau nepopulate și natura, sub multiplele ei forme de floră și faună, era singurul locuitor. Astfel, referindu-se la satele din nordul țării la sfîrșitul secolului XIX A.D. Xenopol remarcă:

„Satele se zăreau rari în cale, cu aspectul sărăcăcios, cu casele mici, avînd niște găuri în loc de ferești, adese-ori fără garduri în jurul lor, înconjurate în loc de livezi, numai de spini și de

mărăcini. Cîte un car greoiu, cu roatele numai în ciolane, neavînd în el nici un dram de fer, tras cu greutate de o păreche de boi, ducea în el pe țăran culcat pe piept, care îndreta dobitoacele sale prin îndemnările cunoscute, de care ele ascultau cu o mare exactitate” (Xenopol, 1890: 2)

În 1880, clătorind prin Dobrogea cu scopul de a studia cultura populară a românilor din teritoriu, T.T. Burada scria:

„Căletorind prin interiorul Dobrogei și mai ales în districtul Chiustendje, am rămas pătruns de jale, văzînd calamitățile și pustierile făcute de ultimul război; orașe distruse, sate întregi nimicite cu desăvîrșire, încît abia se mai cunoaște că prin acele locuri a locuit oameni..”(Burada, 1880, p.4).

Și condițiile igienico-sanitare erau mai mult de precare în epocă. Astfel referindu-se la mîncarea țăranilor din Bucovina epocii A.D. Xenopol arăta:

„Mîncarea lor este în primul loc mămăliga, nedespărțită de suflarea romînească, pregătită din făină cumpărată în Moldova. Ca udătură, întrebuințează mai ales lăptării de tot felul brînză, lapte dulce, acru, unt, smîntînă etc. Ca mîncare mai de lucru au *balmeșul*, un fel de mămăligă pregătită în smîntînă, în loc de apă. Mai mîncă apoi și carne, arare ori de vită, mai des de mîscur sau cîrlan. Adese-ori taie păsări, cu deosebire rațe și gîște, care de alt-felie duc viața cea mai fericită în sînul apelor ce le întîlnesc în toate părțile. Hrana este prin urmare, în deobște, bună și întăritoare. Drept băutură, întrebuințează mai ales vinul, de și acesta e de o calitate proastă și cam scump, fiind importat în Bucovina..” (Xenopol, 1890: 24).

Nici în celelalte provincii românești situația nu era mai bună, acesta fiind de exemplu, cazul Dobrogei:

„Starea sanitară a Dobrogei lasă mult de dorit, frigurile sunt într’o stare endemică, mai ales în satele acele care sunt pe mările Dunării și pe țărmurile lacurilor sau bălților” (Burada, 1880, p.12).

„Una din cauzele principale care mai contribuie ca frigurile să fie așa de dese, este și nutrimentul cel rău al locuitorilor, care nu se compune decît din pește proaspăt sau sărat, cafe, ceapă și alte legumuri, și pâine foarte proastă” (Burada, 1880: 13).

Pentru a încheia „rotund” imaginea societății românești acum mai mult de o sută de ani amintim că și situația orașelor nu era cu mult diferită, după cum nota G. Pavelescu în memoriile sale:

„Dimineața plec din București, apucînd pe șoseaua Bragadir. Când mă aflu chiar în oraș, pe calea Rahovei, spre barieră, unde începe șoseaua, drumul te îngreșește – o baltă de noroiu, unde caii înotau cu greutate!” (Pavelescu, 1911: 56).

Demersul de cercetare – „Faptele diverse criminale” care au prezentat femeile ca victime

Este binecunoscut faptul că „orice informație mediatică este în același timp și o construcție a realității. Comunicarea nu este doar un schimb de informații, ci și de atitudini, subînțelegeri, aluzii, emoții etc. Cea mai banală informație poate dobândi un anumit sens depinzând de modul în care o folosește comunicatorul (limbajul utilizat, tonalitatea aleasă, contextul în care este plasată informația etc.). Indivizii comunică de fapt poziția lor față de informațiile sau conținuturile avute în vedere.”(Beciu, 2011)

În cazul articolului de față am optat pentru o analiză de conținut calitativă (Chelcea, 2004: 223-224) realizată pe un eșantion de articole publicate în ziarele din perioada 1877-1893. Au fost alese două ziare reprezentative pentru presa din România acelei perioadă, și anume „Adevărul” și „România Liberă”. Cele două ziare au jucat un rol important în stârnirea interesului pentru „cunoașterea de carte” fie el chiar și pentru a putea citi „faptul divers” (Petcu, 2007). Referindu-se la „Adevărul”, C. Bacalbașa (1922) arăta că:

„...publicul deprins cu conținutul pipărat al neojurnalizmului reprezentat prin Epoca și Lupta; și acum limbajul, quasi-moderat al acestor ziare nu’l mai mulțumea. Locul ziarului violent, franc independent și extrem de combativ rămăsese, prin urmare, vacant. Ei bine, acest loc s’a grăbit să’l ocupe Alexandru Beldiman cu ziarul *Adeverul*, care apăru ...la 15 August 1888.” (Bacalbașa, 1922: 180).

La polul opus se plasa în epocă „România Liberă”, ziarul fiind văzut de același autor astfel:

„Dela început acest ziar a însemnat un pas înainte în presa română din punct de vedere al înfițișării cu mult mai literare. Aproape întregul tineret și aproape toată intelectualitatea a înțeles superioritatea intelectuală a noului ziar.... De acce și toate talentele mari care se nășteau pentru publicitate: Barbu Delavrancea, A. Vlahuță, Duiliu Zamfirescu, D. Racoviță, etc., începuseră să iscălească în coloanele *României Libere*” (Bacalbașa, 1922, p.174).

Publicațiile au fost consultate online pe websiteul „Biblioteca digitală a Bucureștilor” în perioada Noiembrie 2020-Ianuarie 2021. În total am colectat 53 de ediții electronice ale ziarelor (28 din „Adevărul” și 25 ale „României Libere”). Dintre acestea am reținut pentru analiza noastră douăsprezece articole (șase în Adevărul” și șase în „România Liberă”) care prezentau – direct și indirect – cazuri de omoruri săvârșite asupra unor femei în perioada de interes (1877-1890).

Prezentarea omorului comis asupra femeilor în „faptul divers criminal” în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea

„Faptul divers criminal” publicat de „Adevărul” și „România Liberă” a fost deseori un material de presă extrem de scurt, care uneori a constatat doar dintr-o propoziție sau două. Acesta este exemplul unei știri din 20 ianuarie 1885 care a fost publicată în „România Liberă” în cadrul rubricii „*Știri mărunte*” unde era relatată moartea prin spânzurătoare a unui ciminal care ucisese o femeie (anonimă).

„La 17 c. Dimineața s’a executat la moarte prin spânzurătoare, la Timișoara, bulgarul Josif Romanow și soția sa, pentru omorirea unei femei. Josif a fost îndemnat de nevasta sa să comită crima.”

Și în „Adevărul” trei ani mai tâziu (4 octombrie 1888) avem o știre din această categorie, inclusă într-o rubrică intitulată tot „*Știri mărunte*”.

„Măine se va judeca de curtea cu jurați din Ilfov procesul unei femei care și-a ucis pe o nepoată a ei.”

Știrile (în accepțiune modernă) despre omorul comis asupra unor femei intrau deseori în rubrici special denumite „*Știri mărunte*”, „*Varietăți*” sau „*Ultimele informații*”. Cititorul afla astfel de moartea unor femei și/sau fete în materiale jurnalistice plasate în interiorul ziarelor – de obicei pe a treia pagină din cele patru ale edițiilor tipărite în cazul celor ziare analizate. În cazul materialului publicat în „Adevărul” pe 29 august 1890 în cadrul rubricii „*Ultimele informații*” este relatată descoperirea de către poliție (probabil) a cadavrului unei femei („Zamfirica Bellu”) la o adresă clar oferită de jurnalist. Alături de datele de identificare (numele victimei și adresa) în știre sunt prezentate și detalii legate de modul în care cadavrul a fost descoperit („legată de mâini și de picioare și plină de sânge”).

„Eri, pe la orele 5 $\frac{1}{4}$ după-amiaza, femeia Zamfirica Belu, din Strada Carol Davila No.24, s’a găsit asasinată în casa sa, fiind legată de mâini și de picioare și plină de sânge.”

Și în cazul acestor „fapte diverse criminale” tendința este de a se accentua descrierea acțiunii, în detrimentul narațiunii propriu-zise, fapt remarcat de A. Dubied cu privire la presa franceză din secolul al XIX-lea (Dubied, 2004). Un exemplu este știrea din 13 iulie 1981 publicată în „Adevărul” la rubrica „*Ultimele informații*”, caz în care cititorul este informat de omorul comis de o fiică (Lina Ionescu) asupra mamei sale (Sanda Cârțu) plecând de la o ceartă pe o moștenire. Avem de-a face tot cu un material de presă extrem de redus, constând în fapt dintr-o frază.

„Femeia Lina Ionescu, având o ceartă cu mama ei d-na Sanda Cârțu pentru o moștenire, din ceartă lucrurile au ajuns la bătaie, în învâlmășeală Lina Ionescu a tras câte-va gloanțe de revolver asupra mamei sale omorând-o.”

O relatare similară a prezentat cazul unui omor (un soț își surprinde soția adulteră și o omoară pe aceasta împreună cu amantul ei). Crima a avut loc în Franța, la Boisse in Aiu. Știrea scurtă (o frază) a fost publicată în „România Liberă” din 6 februarie 1885 în cadrul rubricii „*Știri mărunte*”.

„În ”La Paix” citim, că un domn Vallet, proprietar din Boisse in Aiu, Franța, surprinzând pe soția sa în adulter cu un servitor al său, i-a împușcat pe amândoi cu un revolver.”

Aceste „fapte diverse criminale” scurte erau de interes pentru cititori în calitatea lor de informație brută transmisă, iar nu pentru că ele îi puteau atrage pe acesta prin existența unei intrigi elaborate. În aceste materiale de presă accentul a fost pus deseori pe intervenția justiției după omor,

narațiunea fiind cvasi-absentă. Un exemplu în acest sens ne este oferit de o știre din 16 decembrie 1880 publicată în cadrul rubricii „*Varietăți*” din ziarul „România Liberă”. Sub titlul „O crimă îngrozitoare” este prezentat omorul comis asupra unei fete de 10-12 ani. Cauza omorului este evocată rapid (fata a fost violată) iar alte detalii privind crima au fost suprimate, ceea ce nu a permis apariția și dezvoltarea unei narațiuni, a unei povești. Prin accentul pus doar pe criminal și pe complicele său, pe de o parte, și pe intervenția organelor judiciare din epocă, pe de altă parte, cititorului i se transmitea sentimentul că acest omor s-a auto-revelat cititorilor ziarului în cauză.

„*O crimă îngrozitoare*. – Poliția din Roman a fost anunțată zilele trecute de primarul din Mogoșești, că în timpul serbătorilor ovreești de toamnă, Samsa Leizerovicu, ovrei din Roman, ar fi adus o fată de 10 - 12 ani din comuna Mogoșești posesorului acelei moșii Iancu Startz, care, după ce a desonorat-o, a voit să-și acopere crima prin strangulațiune, și în urmă a aruncat cadavrul copilei în Siret. Faptul fiind constatat, criminalul se găsește în mânele justiției. (”St.R”).”

La fel ca în cazul „faptelor diverse criminale” prezente în presa europeană a perioadei (Gonon, 2011a; Gonon, 2011b) și prezentarea omorului comis asupra femeilor în presa românească din cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea a cuprins uneori elemente evidente de „ficcionalizare” a realului. Este cazul unui articol despre uciderea unei femei în vârstă care a avut loc în Mexic în anul 1888. Materialul de presă, publicat în ziarul „Adevărul” în data de 31 august 1888 în cadrul rubricii „*Fapte Diverse*” este o narațiune care cuprinde trimiteri clare la presupusele puteri supra-naturale ale femeii. Astfel femeia omorâtă era cunoscută ca fiind o „vrăjitoare”, sunt aduse la cunoștința cititorului o serie de acțiuni malefice ale acesteia care, în mod evident, justificau omorul și care, cel puțin parțial, îl prezentau pozitiv pe criminal. „Faptul divers criminal” iese astfel din sfera realului pentru a se apropia de cea a basmului.

„*Un proces curios* – Numitul Medina trebuie să fie dat în judecată zilele acestea în Mexico pentru că a ucis în împrejurările următoare pe o babă care trecea ca vrăjitoare.

Crima a fost comisă într’un sat din împrejurimile Mexicului. Baba vrăjitoare – ea n’a fost cunoscută de cât sub numele acesta – se lăsa să fie plătită cu un bir lunar de fie-care familie din sat, amenințând pe aceia caru nu-i plăteau regulat de a le ucide copii, făcându-i să piardă sângele prin nas. Ea trăia într-o casă împodobită cu lucruri lugubre sau stranie și avea tot-deauna împrejurul ei mai multe pisici și alte dobitoace deochiate. Câteo odată vrăjitoarea se suia pe o movilă care domina satul, făcea tot felul de gesturi misterioase, scotea strigăte sinistre sau stetea ceasuri întregi și contempla horizontul. Fie-care în sat credea în puterile ei supranaturale și o privea cu groază.

Nu de mult un copil care a fost finul lui Medina a murit în sat. Cu câte-va zile mai târziu, Medina, întâlnind vrăjitoarea, a întrebat-o că de ce a făcut ca finul lui să moară : ”Pentru că tatăl lui nu mi-a plătit birul luna trecută,” a răspuns baba. Medina s’a îndepărtat atunci zicând că are să găsească el mijlocul de a se resbuna. Vrăjitoara, auzind aceasta, a amenințat pe Medina de a face ca fiul lui chiar să moară. Însă atunci Medina într’un acces de turbare s’a aruncat asupra babei și a ucis-o.

Procesul omorîtorului va fi, zice-se, dintre cele mai curioase, căci cei mai mulți dintre locuitorii satului au cerut să fie ascultați ca martori și sunt gata să afirme că baba a fost în adevăr o vrăjitoare și că Medina a făcut satului un adevărat bine, ucizend-o.”

Referindu-se la „faptul divers” Auclair (1970) afirma că în acest caz avem de-a face cu o narațiune care posedă o formă specifică de inteligibilitate, manifestă într-o intrigă specifică. Și în

cazul articolelor incluse în analiza noastră putem astfel vorbi de narațiuni care posedă structuri distincte și extrem de variate.

Un prim exemplu în acest sens îl constituie articolele despre omorul femeilor în care firul narativ a fost extrem de simplu, centrat pe cauzalitatea simplă:

Omorul → Intervenția poliției la locul omorului → Rezolvarea cazului

Astfel, în cazul unei știri publicate de ziarul „Adevărul” în data de 20 ianuarie 1885 (în cadrul rubricii „*Știri mărunte*”) cititorului i se aducea la cunoștiință omorul (accidental) comis în Italia de către un comerciant (Maranzani) asupra unei fete. Poliția a intervenit imediat însă intervenția unui martor (regele Italiei din perioada respectivă – Umberto) a schimbat rezolvarea cazului, faptul fiind semnalat în text („Poliția a eliberat pe Maranzani”).

„Dumineca trecuta comerciantul Maranzani din Roma, trecând călare prin oraș, a avut nenorocirea să calce cu calul și să omoare pe o fata. Politia vrea să’l aresteze. Atunci veni regele Umberto, care văzuse din depărtare cele petrecute, și depuse, că dl. Maranzani făcuse tot posibilul spre a împiedeca nenorocirea, dar în deșert. Poliția a eliberat pe Maranzani.”

O situație similară este întâlnită în cazul știri publicate pe data de 24 ianuarie 1889 în ziarul „România Liberă” (în rubrica „*Crime, delict, accidente*”). De această dată traiectul narativ este tot linear, dar narațiunea de prezentare a omorului comis asupra unei femei nu a cuprins în mod explicit și mobilul crimei. Cititorul este informat despre crima comisă, despre identitatea victimei, intervenția procuraturii și a medicului legist, despre identitatea posibilului criminal dar jurnalistul nu a specificat clar motivul pentru care a fost comis omorul.

Roman

„În noaptea de 15 Ianuarie, niște indivizi necunoscuți spargând cantonul Nr. 5 de pe teritoriul comune Botești, în care locuște cantonierul Martin Ilieș, au maltratat foarte grav pe soția acestuia, numită Josefina, din care cauza densa a și încetat din viață. Cadavrul victimei s’a găsit a doua zi pe camp, fără nici o îmbracaminte, la o distanță de 2 kilometri. Casul anchetandu-se în localitate de d. procuror respectiv, in asistenta d-lui medic de plasă s'a constatat indicii de culpabilitate asupra unui șef de cantonieri, numit Bălan Constantin.”

De această dată traiectul narativ este de tipul:

Omorul → Intervenția poliției la locul omorului → Identitatea posibilului criminal

Nu toate „faptele diverse criminale” incluse de noi în analiză au avut o astfel structură narativă cauzal-lineară, simplă. Dacă într-unul exemplul anterioare cauza morții este precizată încă de la început (comerciantul a dat peste fată dar a încercat să evite nenorocirea) uneori motivul omorului a fost plasat de jurnalist la sfârșitul narațiunii. Situația este evidentă în cazul articolului „O crimă înșeușită” publicat în „Adevărul” în data de 24 august 1888. De această dată narațiunea începe cu menționarea sinuciderii criminalului imediat după omorul comis asupra celor cinci copii ai săi („Un împletitor de panere numit Heinrich Torgisch s’a sinucis cupă ce a asasinat pe cei cinci copii ai săi”).

În secvența imediat următoare este descrisă descoperirea crimei, a locului crimei și a victimelor pentru ca abia în ultima parte a articolului să fie evidențiat motivul crimei („Împletitorul de panere și-a pierdut nu de mult nevasta; afacerea sa nu prospera; se crede că el a comis aceste crime îngrozitoare în prevederea că va ajunge momentul în care nu va mai putea hrăni copii sei.”).

„*O Crimă înșeșită* – O crimă înșeșită s’a comis la Reinerz, în Silezia prusiană în noaptea de 14-15 (26-27) August. Un împletitor de panere numit Heinrich Torgisch s’a sinucis după ce a asasinat pe cei cinci copii ai sei.

Un învățăcel al seu vrând să intre la patronul său la 6 ore și jumătate de dimineată, găsi ușa închisă. După ce a bătut la ușă degeaba câte-va minute, el s-a hotărât să cheme pe proprietar. Acesta a deschis ușa cu un topor. O priveliște îngrozitoare s’a aretat privirilor sale. Împletitorul de panere era întins scaldat în sângele seu. Lângă el, cadavrul unei fete, cu mâinile legate, mai departe ceva, într’un pat, cadavrele a doi băieți înăbușiți, cu gura astupată cu batiste ; în fine într’un alt pat, cadavrele a celorl’alți doi băieți, unul spânzurat și cei-l’alt strâpuns prin lovituri de cuțit.

Împletitorul de panere și-a pierdut nu de mult nevasta; afacerea sa nu prospera; se crede că el a comis aceste crime îngrozitoare în prevederea că va ajunge momentul în care nu va mai putea hrăni copii sei.

Un tip distinct de „fapt divers criminal” este cel care prezintă acte cvasi-iraționale, caz în care structura narativă nu numai că este non-lineară dar, în plus, am putea spune noi, este eliptică, fracturată, prin absența atât a motivației actului criminal cât și a consecințelor lui. Aceasta este situația evenimentelor din timpul războiului, al asediilor și altor momente de criză socială majoră. Astfel, știrea publicată în ziarul „România Liberă” în data de 28 iunie 1877, în timpul Războiului de Independență, a prezentat atacul turcilor asupra unui sat din actuala Serbie (Radan) și crimele comise cu această ocazie. Cititorul a aflat astfel de la început că în atac au fost ucise mai multe persoane – dintre care un număr neprecizat erau femei („doi bătrâni [...] împreună cu alte nouă persoane, între cari mai multe femei”). În cel de-al doilea paragraf, actul uciderii a două femei și a unui copil este relatat în detaliu, victimele nefiind numite și mobilul crimei nefiind unul evident.

„La 18 (30) Iunie, la satul Radan, o mulțime de nizarini și basi-buzuci făcură fărâmi doi bătrâni cari își urmau calea împreună cu alte nouă persoane, între cari mai multe femei, cari alergase spre a interveni.

O altă trupă de asemenea bestii aruncă un copil via într’o groapă adâncă de 20 metri. Se zice că două femei, mama și matușa copilului – cari se ofereau să moară ele în locul inocentei creaturi - au fost și ele legate una de alta și prăvălite în prăpastie.

Asemenea fapte n’au necesitate de comentarii. (*L'Orient*).”

În loc de concluzii

Analiza noastră a indicat faptul că în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea au existat similitudină între presa românească și cea din alte țări europene (în special Franța) în ceea ce privește prezentarea din rubrica „fapt divers criminal” a omorului comis asupra femeilor. Materialele de presă studiate indică atât prezența unor narațiuni simple, lineare (în care accentul cade pe acțiune, în

detrimentul descrierilor elaborate), cât și elementele de surpriză, neașteptat, chiar fantiastic, care însoțeau de obicei prezentarea omorului în astfel de articole sau știri.

În plus, caracterul extrem de eterogen al acestor acte criminale se circumscrie descrierii făcute de M. Petcu (2007) cu referire la „faptul divers” în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

„Oricât de eterogene ni s-ar părea, aceste evenimente purtau, la 1870, titlul de <<fapte diverse>>. Nu se opera, la acea dată, cu distincția potrivit căreia *faptele diverse* sunt doar evenimentele produse în spațiul domestic (universul privat), celelalte fiind considerate *știri*. Era suficient să fie vorba de un eveniment <<tulburător>> al ordinii, al ritmului cotidian pentru a fi validat drept fapt de interes, deci publicabil la <<diverse>>. Titlurile deveniseră suficient de acroșante pentru a asigura lectura unor astfel de texte, deoarece conțineau cuvinte <<tari>>” de tipul: moarte, nenorocire, asasin, bandit, hoț, omor, asfixie, maltratare, sinucidere etc.” (Petcu, 2007: 55).

Mai mult, o serie de „fapte diverse criminale” în care a fost prezentat omorul asupra femeilor exprimau opinia dominantă în epocă conform căreia un astfel de act are o contrapondere în existența unei moralități ambigue sau chiar lipsa oricăror valori de această natură. Această caracteristică, remarcată de Perrot (1983) în articolul său canonic referitor la „faptul divers” este evidentă în articolul „O CRIMĂ. - Ocnele-Mari [Velceal] 22 Iulie”, publicat de ziarul „Adevărul” pe prima pagină în 26 iulie 1891. Scrisoarea care relatează cearta publică, urmată de scandalul (tot public) între doi concubini locali (directoarea școli de fete – „domnișoara Ana Rădulescu” - și cumnatul ei - „Micheiță Enescu, comerciant din R.-Velcei”) scoate în evidență repetat moralitatea îndoielnică a femeii în cauză, inclusiv presupusa sa implicare în moartea surorii sale (fosta soție a concubinului). Cititorul află astfel, încă din primul paragraf, că este vorba de „cea mai imorală și perversă institutoare' din țară” și de „cea mai mizerabilă ființă, prin faptele sale murdare și criminale”. Tot la începutul articolului, imediat după această descriere negativă, imaginea directoarei de școală a fost completată de (presupusa) implicare în moartea surorii sale:

„Se vorbea de mult că această D-șoară întreține legături de amor cu cumnatul său legitim, Micheiță Enescu, comerciant din R.-Velcei; se bănuia că dânsa ar fi autoarea morții surorii sale, care a prins-o în delict flagrant cu bărbatul seu. Toate acestea însă nu erau bine constatate, ci reminau ca bănuieli.”

În continuare articolul prezintă, așa cum a spus, o simplă ceartă „casnică” între doi concubini – în care ajung să fie implicate, este drept, mai multe persoane – dar care nu are deloc un dezondământ grav, ci se sfârșește cu o simplă atenționare din partea autorităților locale:

„A doua zi, 18 Iulie, primarul local a încheiat cuvenitul proces-verbal, unde s'a constatat prin declarațiile martorilor și ale inculpaților, atât autorii scandalului din seara trecută, cât și că Ana Rădulescu, directoarea școlii, trăia de mai mulți ani în concubinagiu cu cumnatul seu Mihăiță Enescu și că cele două copile ale acestuia sunt făcute cu dânsa.”

Putem conchide astfel că practicile jurnalistice specifice presei românești din perioada analizată au fost realizate prin procedee „împrumutate” arsenalului profesiei folosite îndeosebi în metropolele epocii (îndeosebi Paris). Ca elemente evident de noutate identificate sunt plasarea lor într-o locație

geografică și culturală întrucâtva diferită și locul minor în ansamblul ziarului acordat unor astfel de materiale de presă.

BIBLIOGRAFIE

- Auclair, G. (1970). *Le mana quotidien. Structures et fonctions de la chronique des faits divers*. éd. Anthropos.
- Bacalbașa, C. (1922). Ziaristica Română din zilele noastre. În N., Iorga. *Istoria Presei Românești. Dela primele începuturi până la 1916* (pp. 171-192). București: Arhivele Societății Anonime „Adeverul”.
- Barthes, R. (1962). *Structure du fait-divers*. Médiations.
- Beciu, C. (2011). *Sociologia comunicării și a spațiului public: concepte, teme, analize*. Iași, Polirom.
- Burada, T.T. (1880). *O călătorie în Dobrogia*. Iași: Tipografia Națională.
- Chelcea, S. (2001). *Metodologia cercetării sociologice: metode cantitative și calitative*. București: Editura Economică.
- Djuvara, N. (2013). *O scurtă istorie ilustrată a românilor*. București: Humanitas.
- Dubied, A., & Lits, M. (1999). *Le fait divers*. Paris: PUF, coll. Que sais-je, (3479).
- Dubied, A. (2004). *Les dits et les scènes du fait divers* (No. 432). Librairie Droz.
- Fragnon, J. (2007). „Le fait divers dans la PQR: fenêtre ou miroir sur la violence?”, *Les Cahiers du journalisme*. n°17 –Été : 254-269.
- Gitlin, T. (1980). *The whole world is watching*. Berkeley: University of California Press.
- Gonon, L. (2011a). *Le fait divers criminel dans la presse quotidienne française du XIXe siècle: enjeux stylistiques et littéraires d'un exemple de circulation des discours* (Doctoral dissertation, Université de la Sorbonne nouvelle-Paris III). Disponibil online: <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01334833/> (accesat 1 martie 2021).
- Gonon, L. (2011b). *Les corps violentés: victimes et cadavres dans le fait divers criminel du XIXe siècle*. Disponibil online: <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00872935/> (accesat 2 martie 2021).
- Iorga, N. (1908). *Un martur străin al păcatelor noastre. Călătorul frances G. Le Cler din 1860*. Conferință ținută în ziua de 9 noiembrie 1908. Galați.
- Iorga, N. (1922). *Istoria Presei Românești. Dela primele începuturi până la 1916*. București: Arhivele Societății Anonime „Adeverul”.
- Jeffres, L. (1986). *Mass-media, processes and effects*. Illinois: Waveland Press Inc.
- McCombs, M., 2004. *Setting the agenda*. Cambridge: Polity Press.
- Morin, E. (1997). *Mass Culture in the 20th Century*. 9 ed. Rio de Janeiro, Forense Universitária.
- Negrea, X. (2013). Hard news, news value and fait divers in Romanian press. *Studies on Literature, Discourse and Multicultural Dialogue: Communication and Public Relations*, 153-160.
- Pavelescu, G. (1911). *Amintiri și descrieri*. București: Tipografia Universală.
- Perrot, M. (1983). Fait divers et histoire au XIXe siècle. *Annales. Histoire, Sciences Sociales*, 38(4). EHESS.: 911-919.
- Petcu, M. (2007). Originile faptului divers în România. În M., Petcu (editor). *Istoria jurnalismului și a publicității în România* (pp. 47-62). Iași: Polirom.
- Pop, I-A. (2020). *Scurtă istorie a românilor*. București: Litera.

- Reese, S. (1997). The News Paradigm and the Ideology of Objectivity. În D. Berkowitz (editor). *Social Meaning of News*. (pp. 420-437). London & New York: Sage Publications Inc.
- Rieffel, R. (1994). *L'elite des journalistes*. Paris: PUF.
- Shoemaker, P. J., și Reese, S.D.(1996). *Mediating the message-Theories of Influences on Mass Media Content*, (ediția a doua). London: Longman Publishers.
- Simonescu, D. & Buluță, G. (1981). *Pagini din Istoria Cărții Românești*. București: Editura Ion Creangă.
- Xenopol, A.D. (1890). *Amintiri de Călătorie*. Iași: Tipo-Litografia H. Goldner.

CREȘTEREA GLOBALĂ A VIOLENȚEI DOMESTICE ȘI A FEMICIDULUI ÎN PERIOADA PANDEMIEI COVID 19 ȘI ACOPERIREA MEDIATICĂ A ACESTEI PROBLEMATICI ÎN ROMÂNIA

Silvia BRANEA⁴³
Daniela ROVENȚA-FRUMUȘANI⁴⁴

Peisajul contemporan inductor de anxietate asociată cu fenomenul terorismului, creșterea sărăciei și inegalității, degradarea ecologică, devine deosebit de dramatic în noul context al pandemiei globale alimentate de logica de desocializare a neoliberalismului. Perioada pandemică aduce pe lângă criza sanitară și o nouă configurație a infracțiunilor. În conformitate cu reprezentanții INTERPOL și EUROPOL, au apărut sau proliferat anumite forme de infracțiune: trafic de produse medicale, substanțe farmaceutice (unele contrafăcute) și echipamente de protecție, furt, infracțiuni informatice, trafic de persoane etc. Serviciile de sprijin pentru victimele violenței în familii din mai multe state au raportat o creștere a cererilor de ajutor (Argentina, Canada, Franța, Germania, Spania, Marea Britanie) și unele cazuri până la 30-40% (Singapore, Cipru, Australia) (UN Women, 2020).

Este important să subliniem că violența în familie a fost o pandemie globală cu mult înainte de izbucnirea COVID-19. Conform datelor culese de Organizația Națiunilor Unite 243 de milioane de femei și fete cu vârsta cuprinsă între cincisprezece și patruzeci și nouă de ani ”la nivel mondial au fost supuse violenței sexuale sau fizice de către un partener intim în ultimele douăsprezece luni” (UN Women, 2020). *Violence against women and girls: the shadow pandemic* Altfel spus, una din trei femei a fost victima violenței fizice sau sexuale la un moment dat în viața ei. Experții au caracterizat violența domestică în criza COVID drept o „pandemie invizibilă”, „bombă cu ceas” sau „furtună perfectă”.

Conceptul de violență în familie și violența intimă a partenerilor

Definirea și conceptualizarea violenței este o „luptă” pentru recunoaștere politică și științifică a acestui fenomen, luptă evidențiată, printre altele, de rezistența întâlnită. De aceea, cercetătorii vorbesc despre pandemia din umbră în pandemia covid (UN Women, 2020). Însă obligațiile morale și legale de abordare a problemelor legate de violența și abuzul în familie (DVA) sunt acum o preocupare globală. La nivel regional, Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și violenței domestice (Convenția de la Istanbul), 2014, prevede standarde obligatorii din punct de vedere juridic pentru a îmbunătăți prevenirea violenței, protecția victimelor și urmărirea penală a făptuitorilor printr-un set de politici integrate, care solicită o coordonare mai puternică a răspunsurilor legale și comunitare (Consiliul Europei, 2011).

⁴³ Este conferențiar universitar doctor la Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Universitatea din București.

⁴⁴ Este Profesor emeritus la Universitatea din București, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării.

Femiști/feministele și teoreticienii/teoreticienele au evidențiat importanța contextului în producția de cunoștințe (de exemplu, Fraser și Nicholson, 1989) și au determinat știința socială să studieze fenomenele în raport cu locul în care se produce și cum este cunoscută. Teoria „narațiunilor empirice locale” elaborată de Fraser și Nicholson - în raport cu marile narațiuni ale Adevărului universal - a subliniat că producția de cunoștințe este politică, iar poziționarea este semnificativă din punctul de vedere al cercetătorului în ceea ce privește valorile și normele culturale, de clasă și de gen. Violența este perpetuată și trăită într-o multitudine de moduri. Potrivit lui Kenway și Fitzclarence (citați de Lombard, 2018, p. 2): „Violența este una dintre problemele sociale majore ale vremurilor noastre... Este din ce în ce mai mult un continuum și implică aspectul fizic, sexual, verbal și abuzuri emoționale ale puterii la niveluri individuale, de grup și structural sociale”.

În timp ce violența de gen este recunoscută la nivel mondial ca o problemă endemică, ea este caracterizată și de natura sa (uneori) ascunsă (vezi Lombard și McMillan, 2013, 10). Această noțiune de violență împotriva femeilor ca „ascunsă” este însă contestată de unii cercetători. Stanko (2006), de exemplu, susține că este un concept pur și simplu negat și nu ascuns. Cercetări recente s-au concentrat pe o serie de violențe și abuzuri precum abuzurile domestice, violul, femicidul, prostituția, abuzul sexual asupra copiilor, agresiunea sexuală, trollingul și pornografia (Lombard și McMillan, 2013, 3). Raportul Agenției pentru Drepturi Fundamentale a Uniunii Europene (FRA, 2013) enumera cinci tipuri de violență bazată pe sex : agresiune sexuală, viol, hărțuire sexuală, violență intimă a partenerului și urmărire sexuală. Conceptul de violență acoperă un domeniu larg de studiu în științele sociale. Cu toate acestea, analiza sa prin prisma relațiilor de sex social a lipsit mult timp. Termenul de „violență bazată pe gen” se referă la toate formele de violență, fie ea verbală, fizică sau psihologică, interpersonală sau instituțională, comise de bărbați ca bărbați împotriva femeilor ca femei, exercitate atât în sfera publică, cât și în cea privată.

Revista *Nouvelles Questions Feministes* a fost un pionier în domeniu, publicând în 1977 un articol scris de socioloaga britanică Jalna Hanmer, care poate fi considerat astăzi drept fondator al acestui domeniu de cercetare (Hanmer, 1977). Articolul ei a propus o conceptualizare a violenței bărbaților împotriva femeilor ca formă de control pe care o exercită asupra lor. Ea a insistat pe un punct notabil: violența comisă împotriva femeilor este comisă de bărbați pe care femeile îi cunosc (de multe ori rudele lor). Această particularitate este astăzi unul dintre elementele cel mai adesea demonstrate în rândul celor care caracterizează violența suferită de femei. Acest lucru deosebește violența împotriva femeilor de violența suferită de bărbați: atunci când un bărbat este atacat, el este în marea majoritate a cazurilor atacat de bărbați necunoscuți. Ca urmare a Conferinței ONU de la Beijing 1995 dedicată femeilor (*Fourth World Conference on Women*, Beijing) studiul violenței din perspectiva genului a început simultan în multe țări. Această conferință a dezvăluit efectiv că majoritatea țărilor europene nu au avut un instrument pentru a măsura acest fenomen și că nu s-a putut estima amploarea acestuia, spre deosebire de puținele țări pioniere (4 din cele 27) care deja realizaseră sondaje cantitative mari câțiva ani mai devreme (Olanda în 1986 și 1997; Germania în 1992; Elveția în 1994; Anglia în 1995) (Debauche & Hamel, 2013, 2).

Un alt mecanism politic pentru eufemizarea violenței masculine împotriva femeilor este de a nu denumi violența. Violența domestică ce duce uneori la moartea unei femei este numită „dramă familială” sau „dispută familială” de către presă, iar mai recent într-un context particular „crime d'honneur”. Pentru o lungă perioadă de timp femicidul a fost numit „crimă pasională” (Houel, Mercader și Sobota, 2008) iar acum „homicide du conjoint=omuciderea soțului” în loc de femicid

(din moment ce în 80% din cazuri victima este femeia; sintagma crimă pasională dă o conotație romantică și deculpabilizantă asasinatului și invizibilizează sexul victimei și al făptuitorului (Debauche, A., & Hamel, 2013:6). Introducând noțiunea de femicid, Jill Radford și Diana Russel (1992) au scos în evidență modul în care sexismul limbajului mascase până în ultimul deceniu al secolului trecut realitatea socială a violenței. „Lucrările asupra femicidelor conjugale (denumite și uxoricide) sunt dezvoltate pe scară largă în țările de limbă engleză. În Statele Unite, aceste crime au fost numărate de poliție încă din anii '70 (Stark, 2007), în timp ce un astfel de recensământ a existat în Franța doar din 2007 (Raffin 2012, Debauche & Hamel, 2013: 6).

Violența în familie și COVID 19

Violența împotriva femeilor și fetelor reprezintă o problemă a justiției sociale, a drepturilor omului și a sănătății publice. Violența umană în timpul pandemiei COVID-19 a fost descrisă drept „pandemie de umbră” de către Women United Nations. Statisticile locale, regionale și globale arată o creștere exponențială a incidentelor de violență domestică (comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut). Pe baza datelor colectate de la secretariatele de securitate publică din statele braziliene, statul São Paulo de pildă a înregistrat o creștere de 138% a cazurilor de femicid comparativ cu primul trimestru al anului 2018 și de 38% față de aceeași perioadă din 2019. Alte state braziliene, de asemenea, au raportat o creștere semnificativă a cazurilor de femicid în primele trei luni ale anului 2020 comparativ cu aceeași perioadă din 2019, Rio de Janeiro (13%), Espírito Santo (30%), Ceará (60%), Rio Grande do Sul (73 %) și Tocantins (300%). (United Nations Women, 2020). Cu toate acestea, în toate statele în care a existat o creștere a cazurilor de femicid, nu s-a raportat o creștere a numărului de cazuri de apariție formală a violenței împotriva femeilor, astfel, se poate deduce că proximitatea zilnică a agresorului ar constrânge victima în raportarea crimei. Având în vedere acest scenariu, au fost elaborate noi legi braziliene care urmăresc protecția femeilor victime ale violenței în timpul pandemiei COVID-19, cum ar fi PL 1.796/2020, care recunoaște urgența procedurilor și că actele procedurale în cauză se referă la violența în familie ; și PL 1.798 / 2020, care permite înregistrarea apariției violenței domestice și familiale împotriva femeilor să se efectueze prin internet sau printr-un număr de telefon de urgență (Okabayashi et al., 2020). La nivel mondial, o femeie este ucisă de partenerul intim la fiecare 6 zile (Amin, 2020). Una din 3 femei care se prezintă la urgență pentru un traumatism a fost rănită de partenerul său și 1 din 6 femei care se prezintă la o clinică pentru o fractură ortopedică a experimentat IPV în ultimele 12 luni (EDUCATE, 2018).

Rapoartele din întreaga lume, inclusiv China, Regatul Unit, Statele Unite ale Americii și alte țări sugerează o creștere semnificativă a cazurilor de violență în familie legate de pandemia COVID-19. Rapoartele din alte țări sugerează o reducere a numărului victimelor violenței care caută sprijin datorită unei combinații de măsuri de blocare și de teama de infectare. Mulți medici și chirurghi au practicat telemedicina pentru respectarea distanțării fizice. Or în timpul izolării la domiciliu, telefonul sau video conferința erau greu de folosit într-un mediu unde este prezent și agresorul. În Canada a fost lansată campania „cuvânt sigur” pentru pacienții care nu pot fi intervievați în privat, urmare a unei inițiative europene pentru pacienții care informau lucrătorii din domeniul sănătății dacă sunt expuși riscului de violență domestică (Bradley et al., 2020).

O creștere cu 60% a apelurilor de urgență de la femeile supuse violenței de partenerul lor intim a fost semnalată de OMS pentru statele din Uniunea Europeană (Mahase, 2020). Izolarea la domiciliu, carantina restricționează mobilitatea oamenilor.

Pe măsură ce mai multe țări raportează infectarea și blocarea, mai multe linii de asistență pentru violență în familie și adăposturi din întreaga lume raportează apeluri în creștere. În Argentina, Canada, Franța, Germania, Spania, Regatul Unit și Statele Unite autoritățile guvernamentale, activiștii pentru drepturile femeilor și partenerii societății civile au semnalat creșterea cazurilor de violență domestică în timpul crizei și nevoia de adăpost de urgență. Serviciile de asistență din Singapore și Cipru au înregistrat o creștere a apelurilor cu peste 30 la sută iar în Australia, 40% din lucrătorii din linia întâi din New South Wales au raportat cereri crescute de ajutor în cazuri de violență care se manifestă cu intensitate crescută ” (Mlambo-Ngcuka, 2020). „Izolarea favorizează tensiunea și încordarea creată de problemele de securitate, sănătate și bani. Izolarea pentru femeile cu parteneri violenți înseamnă separarea de oamenii și resursele care le pot ajuta. Este o furtună perfectă pentru control total, comportamentul violent în spatele ușilor închise. Și în paralel, întrucât sistemele de sănătate se întind până la punctul de rupere, adăposturile de violență în familie sunt în dificultate deoarece multe au fost transformate în suport”(Mlambo-Ngcuka, 2020). Consecințele neintenționate și neprevăzute ale blocajelor COVID-19 au fost severe: șomaj în masă, creșterea consumului de droguri, a sinuciderilor și tulburări sociale pe scară largă sunt doar câteva dintre acestea.

Pandemia a amplificat violența partenerilor intimi împotriva femeilor și fetelor, sub toate formele: violență fizică, psihologică și sexuală și alte tipologii de violență ; ele apar și simultan cu alte forme de violență, de exemplu, abuzuri asupra copiilor, a persoanelor în vârstă, sau animalelor de companie, femicid, cyberviolență, abuz financiar (Press Release Women’s Leaders Virtual Roundtable on COVID19). În afară de aceasta, o proliferare a vânzărilor de arme și muniții a dus la cifre îngrijorătoare de creștere a femicidelor de la legiferarea izolării (Emezue 2020). În timp ce victimele violenței domestice sunt acum „sechestrare” periculos cu un partener abuziv și suferă condiții adverse fizice, psihologice, sociale și economice negative (Campbell 2020) rezultatele preexistente și emergente ale sănătății mintale vor fi exacerbate de obligativitatea distanțării sociale. Șederea la domiciliu va amplifica, fără îndoială, depresia preexistentă, tulburările de anxietate, ideea suicidului (Campbell, 2020, Emezue 2020), tulburările de panică, tulburarea de stres posttraumatic (PTSD) și alte tulburări psihice și psihosomatice (de exemplu, insomnie, tulburări obsesiv-compulsive și tulburări de personalitate) (Enarson,1999). Dovezile epidemiologice arată o intensificare (adică, prevalență crescută și severitate) a altor forme de violență de gen, inclusiv viol, trafic de sex, mutilare genitală a femeilor (MGF / C) și căsătorii timpurii - în timpul și imediat după evenimente de această amploare (Parkinson, 2019).

Chiar și după încheierea pandemiei, încetinirea creșterii economice va continua luni întregi și, odată cu aceasta, un risc crescut de violență împotriva partenerilor intimi (IPV). În cele 9 luni după uraganul Katrina, femeile din regiunea afectată au suferit violență de la partener de peste 3 ori mai mult decât rata anuală în Statele Unite, iar violul partenerului intim a crescut de 16 ori (Okabayashi et al. 2020). În mod similar, epidemia de Ebola între 2014 și 2016 a arătat că situațiile de criză duc la o creștere a violenței în familie, precum și la o creștere a traficului ilegal și a numărului de căsătorii cu copii. Acest lucru este declarat de UN Women, agenția pentru promovarea egalității de gen, pentru care „Covid-19 conduce probabil la aceleași tendințe în acest moment”.

Violența domestică în România în timpul pandemiei și mediatizarea fenomenului

În acest studiu despre mediatizarea violenței exercitate asupra femeilor în timpul pandemiei au fost analizate 49 de articole din presa online din perioada martie-aprilie 2020. Majoritatea femeilor victime ale violenței prezentate în aceste articole sunt (sau au fost) românce cu domiciliul în România. În două dintre cazuri, femeile victime locuiau în Italia dar au/avut naționalitate română iar două femei erau din Italia, respectiv din Marea Britanie. În majoritatea știrilor/articolelor, faptele sunt prezentate succint, fără contextualizare și fără citarea mai multor surse. Cu toate că restrângerea circulației persoanelor în timpul stării de urgență din timpul pandemiei poate explica parțial lipsa detaliilor de natură să contribuie la conștientizarea acestui tip de problemă socială, constatăm că de fapt acest tip de redactare jurnalistică nu are legătură cu o perioadă anume ci cu continua degradare a jurnalimului social. Abordarea tabloidizată nu este caracteristică doar presei de acest tip, ci este prezentă și în cazul multora dintre celelalte publicații, tocmai ca urmare a faptului că victimele și agresorii nu sunt portretizați, nu sunt descrise/descriși ca ființe umane complexe dar și prin precizarea motivului gelozie ca principală cauză a agresiunii/omorului, fără nicio contextualizare socială. Prin contrast ies în evidență figurile agresorilor care au o anumită notorietate, și anume un milionar, un fotbalist de top și un interlop cunoscut.

Așa cum rezultă din numeroase cercetări despre violența asupra femeilor, agresiunile au loc aproape întotdeauna în căminul conjugal: „Dacă luăm în considerare locul sau mediul în care s-a produs abuzul sau agresiunea, ponderea covârșitoare a victimelor au suferit acte de violență în căminul conjugal în peste 90,5% din cazuri, în timp ce o proporție nesemnificativă de victime au fost agresate sau abuzate în afara căminului” (Balica, Banciu, Curcă, 2010, p. 77). Această caracteristică referitoare la mediul unde se produce cel mai adesea abuzul sau agresiunea asupra femeilor a fost constatată și în cazul analizei de conținut descrise în acest capitol. Dacă această plasare a violenței în spațiul domestic este explicată de obicei prin anumite pattern-uri ale dominanței patriarhale, după instaurarea stării de urgență situația victimelor femei s-a înrăutățit, după cum arată Adela Alexandru de la Centrul „Filia”:

„Vorbim despre o creștere a numărului situațiilor de violență domestică în pandemie pentru că multe dintre familiile femeilor din comunitățile cu care lucrăm au trăit într-un spațiu mult mai mic decât înainte de criză, având în vedere că bărbații nu au mai plecat la muncă în străinătate, ci au stat acasă, fără serviciu și fără posibilitatea de a găsi unul” (Ilie, 2021).

În articolele analizate predomină relațiile maritale dintre agresor și femeia victimă a violenței (șapte femei ucise de soți, trei femei rănite/înjunghiate de soți și șapte femei lovite/bătute de soți). Urmează relațiile de concubinaj (patru femei ucise de iubiți/parteneri), două femei victime ale foștilor soți și alte grade de relație/înrudire (două situații), lipsa legăturilor dintre actorii acestor acte de violență fiind prezentă doar într-un caz. Îngreunarea accesului organizațiilor neguvernamentale în comunitățile vulnerabile în perioada pandemiei au făcut ca șansele de acordare a asistenței specifice să fie foarte mici.

Diferitele modalități de agresare a femeilor au condus la cinci decese în mediul rural, trei decese în mediul urban, o altă victimă româncă a fost omorâtă în Italia iar celelalte victime din perioada monitorizată au fost din alte țări (Marea Britanie și Italia). Modalitățile de agresare a

femeilor victime (înjunghieri, loviri, strangulări, viol, etc.) arată dimensiunea fenomenului și gravitatea acestuia în timpul pandemiei, cu atât mai mult cu cât articolele analizate au fost redactate într-o perioadă scurtă de la începutul pandemiei în România: martie și aprilie 2020.

Pe lângă motivele/contextele evidențiate de obicei în mediatizarea violența asupra femeilor (neînțelegeri, alcoolism, sau gelozie) au apărut două explicații noi în articolele analizate de noi, și anume izolarea socială și teama de infectare cu Covid19. Concha Andreu, raportoare pentru Strategia egalității de Gen (Raportul European al Regiunilor, 2020) a deplâns condițiile în care în 25 noiembrie 2020 s-a celebrat Ziua Internațională pentru Eliminarea Violenței împotriva Femeilor: „ne confruntăm cu agravarea cazurilor de violență bazată pe gen, ca urmare a măsurilor de izolare impuse de pandemia de COVID-19. Autoritățile locale și regionale trebuie să dispună urgent de resurse adecvate pentru a acorda o asistență eficace victimelor, prin intermediul unor servicii de sprijin adecvate”.

Procesul de dezvoltare a unor servicii de sprijin adaptate la specificul crizei sanitare caracterizată prin izolare socială și dificultatea intrării în legătură cu instituțiile publice și cu ONG-urile de profil a fost menționat doar în câteva dintre publicațiile analizate în acest capitol. În eșantionul de articole cu titluri senzaționaliste „Crimă oribilă la Mihai Bravu”, „Și-a ucis soția și s-a sinucis”, „Crimă ȘOCANTĂ pe strada Căpitan Grigore Ignat, din Someșeni” au existat puține informații care ar fi putut ajuta femeile aflate în situații de risc din punctul de vedere al violenței domestice. În schimb, în aproape toate articolele analizate gelozia față de parteneră a fost invocată de jurnaliști. Această invocare excesivă a unei cauze romantice pentru violența domestică, inclusiv pentru cazurile de omorâre a victimei păstrează majoritatea covârșitoare a articolelor în zona jurnalismului senzaționalist, în loc de domeniul jurnalismului social.

Excepțiile sunt de observat doar în patru articole care abordează subiectul în conformitate cu principii jurnalistice corecte/actuale.

Primul dintre articolele care iese din zona jurnalismului tabloid este semnat de Simona Chirciu (2020). Jurnalista amintește în articol numele unui ONG care sprijină supraviețuitoarele violenței în familie (Asociația Necuvinte). De asemenea o citează pe reprezentanta ONG-ului, care, într-un mesaj pe Facebook responsabilizează autoritățile cu privire la datoria lor de le fi alături acelor femei care sunt izolate la domiciliu împreună cu agresorii lor:

„Într-o perioadă în care suntem rugați să stăm în case și vigilența autorităților este direcționată către a ne ține izolați, Marina Avram, în vârstă de 33 de ani, a fost ucisă de către partenerul său. Treaba autorităților nu este legată doar de prevenirea răspândirii Covid-19. Femeile, mai ales acum, izolate în același domiciliu cu agresorul lor, au nevoie ca autoritățile să le fie alături, să nu le închidă telefonul în nas și să nu le trateze în glumă. (Chirciu, Interlop din Chiajna, acuzat că și-ar fi ucis iubita-n bătaie. A fost reținut și e cercetat penal, Adevărul, 22 martie 2020)

Cel de al doilea articol din corpus care contribuie cu informații utile femeilor aflate într-un situații de risc de a fi agresate/omorâte o citează pe Claudia Bădică, psihoterapeută la Fundația Sensiblu care le spune femeilor aflate în pericol cum să prevină prietenii și vecinii cu ajutorul unor coduri știute doar de ei, nu și de persoana agresoare. În articol, potențialele victime ale violenței domestice le mai este

dat un ajutor prin precizarea deciziei autorităților de a emite un ordin de protecție chiar dacă agresorul este proprietarul locuinței:

„Autoritățile le asigură pe victime că dacă sună la 112, polițiștii pot să-l evacueze pe agresor din casă, chiar și atunci când acesta este proprietarul locuinței și să emită pe loc un ordin de protecție provizoriu, astfel încât să stea la distanță” (Stirileprotv. Violența domestică capătă proporții în timpul izolării: „Soțul cică și-ar fi tăiat soția”, stirileprotv.ro, 20.04.2020).

O mențiune utilă apare în articolul publicat de Alina Eftimie (2021), prin citarea unui actor social important din perspectiva atribuțiilor de asistență socială, în contextul prezentării activității unui centru pentru victimele violenței domestice din București, directoarea Direcției Generale de Asistență Socială a Municipiului București. Directoarea DGASMB și primarul general al Capitalei au fost într-adevăr citate în articol dar partea mai puțin bună este că nu există niciun număr de telefon sau sfaturi utile pentru femeile aflate în situații de risc din perspectiva violenței domestice. Cel de-al patrulea articol care iese din tiparul senzaționalismului și are cele mai multe elemente de bune practici de sprijinire a victimelor violenței în familie a fost scris de Oana Sandu (2020). Astfel, jurnalista a furnizat potențialelor victime un număr telefonic de urgență pentru victimele violenței domestice. Citarea directoarei Asociației Asistenților Sociali din România și a unei victime, împreună cu furnizarea unor sfaturi pentru femeile victime constituie alte dovezi de bune practici jurnalistice, specifice jurnalismului responsabil.

In loc de concluzii

Numeroși cercetători (Crotteiz 2010) au distins trei forme de violență majore : o violență de „calcul”, practică de actori organizați (statul); violența „pasională”, motivată de furie; violența „identitară”, făcând posibilă revendicarea unui statut sau a existenței unui grup. Violența domestică în formele sale extreme a fost fie *eufemizată* (violență pasională, crime d’honneur etc) fie (mult mai rar) *corect definită* drept « terorism intim » Johnson (2008) ; în acest caz făptuitorul folosește o serie de strategii într-o manieră sistematică pentru a opri și intimida victima (Hilder și Freeman, 2016, 278). Este crucial într-un moment de risc mondial major să evidențiem mai întâi amploarea problemei, dar și să oferim o cale de rezolvare. Kelly vorbește despre necesitatea ca societatea să fie « transformatoare » (Kelly, 1988; vezi și Lombard și McMillan, 2013; Lombard, 2015). Lombard (2018 p 9). De aceea este imperios necesar să aprofundăm reflecția științifică și politică cu privire la impactul violenței domestice, asigurând în același timp precizia analizei, conștientizarea publicului și acoperirea mass-media a acestei grave probleme sociale. Pentru a reduce clivajul dintre situația reală și cea normală, economistul francez Frédéric Bastiat (Bastiat și DeVos, 2020) a subliniat că fiecare politică „produce nu un efect, ci o serie de efecte” ; efectele sunt ceea ce el numește „văzutul-le vu”, în timp ce consecințele indirecte, neintenționate sunt „cele nevăzute-le non vu ”, iar ceea ce se vede "primește de obicei toată atenția, în timp ce nevăzutul "este adesea neglijat. În pandemia COVID-19, „cei văzuți” sunt victimele virusului și cei care luptă pentru combaterea răspândirii virusului ; ei sunt, fără îndoială, demni de apreciere și atenția noastră. Dar, de asemenea, nu trebuie să ignorăm „nevăzutul” : milioanele de ființe umane care, ca rezultat al izolării au devenit victime ale

violenței domestice, ale supradozelor de droguri, depresiei, sinuciderii. "Viețile distruse sau distruse de blocaje merită mai mult decât atât. Ei merită să fie văzuți" (Miltimore, 2020).

Pentru a ieși din zona invizibilizării fenomenului, mass media trebuie să schimbe practicile de mediatizare depășind sfera faptului divers pentru a sensibiliza opinia publică și decidenții prin lecturi critice și terapeutice ale evenimentelor violente. Jurnaliștii români au de străbătut un drum lung dar necesar de înțelegere a importanței modului în care anumite tehnici de redactare pot contribui la o mai corectă prezentare a cazurilor de agresiune cu victime femei. Pe lângă prezentarea corectă, netabloidizată a violenței domestice, prin utilizarea unor ghiduri de bune practici pentru mediatizarea acestui tip de cazuri sociale, jurnaliștii pot profesa un jurnalism responsabil care să contribuie la informarea femeilor aflate în situații de risc și chiar la prevenirea unor agresiuni îndreptate împotriva femeilor.

BIBLIOGRAFIE

Amin, F. (2020). Domestic violence calls surge during coronavirus pandemic. Accesat la data de 22 aprilie 2020, la: <https://toronto.citynews.ca/2020/04/08/domestic-violence-calls-surge-during-coronavirus-pandemic/>

Administrative data collection on rape, femicide and intimate partner violence in EU Member States. (2017). Accesat la data de 14 aprilie 2020, la <https://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/administrative-data-collection-rape-femicide-and-intimate-partner-violence-eu-member-states>

Balica, Ecaterina., Banciu, Dan., & Curca, Cristian George. (2010). Problematika victimelor din spațiul familial care apelează la serviciile de medicină legală. *Sociologie Românească*, VIII(1), 65-79.

Bastiat, Frederic ,Brad DeVos, 2020 *The Best of Frederic Bastiat* ed by Brad DeVos, American Institute for Economic Research

Bettinger-Lopez, CFR Expert, C., & Bro, A. (2020). A Double Pandemic: Domestic Violence in the Age of COVID-19. Accesat la data de 18 martie 2020, la <http://www.cfr.org/in-brief/double-pandemic-domestic-violence-age-covid-19>

Bradley, N., DiPasquale, A., Dillabough, K., & Schneider, P. (2020). Health care practitioners' responsibility to address intimate partner violence related to the COVID-19 pandemic. *Canadian Medical Association Journal*, 192(22), E609-E610. doi: 10.1503/cmaj.200634

Campbell Andrew 2020 An increasing risk of family violence during the Covid-19 pandemic: Strengthening community collaborations to save lives *Forensic Science International. Reports*. 2020 Dec; 2: 100089. Published online 2020 Apr 12. doi: [10.1016/j.fsir.2020.100089](https://doi.org/10.1016/j.fsir.2020.100089)

Chirciu, Simona. (2020). Interlop din Chiajna, acuzat că și-ar fi ucis iubita-n bătaie. A fost reținut și e cercetat penal, disponibil la https://adevarul.ro/news/societate/interlop-chiajna-acuzat-si-ar-ucis-iubita-n-bataie-mama-victimei-1_5e77841c5163ec42711b4c1d/index.html, accesat în 25 februarie 2021.

Coronavirus: I'm in lockdown with my abuser. (2021). Accesat la data de 20 decembrie 2020, la <https://www.bbc.com/news/world-52063755>

Crettiez, Xavier. (2008). *Les formes de la violence*. Paris: La Découverte.

COVID-19 Lockdowns Caused Massive Spike in Domestic Violence Complaints, New Study Finds | Jon Miltimore. (2020). Retrieved 28 March 2020, from <https://fee.org/articles/domestic-violence-more-than-doubled-under-lockdowns-new-study-finds>

European Institute on Gender Equality (2018). Data collection on intimate partner violence by the police and justice sectors: Romania. Accesat la data de 26 februarie 2020, la <https://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/data-collection-intimate-partner-violence-police-and-justice-sectors-romania>

Debauche, Aline, Christelle Hamel, 2013 Editorial Violence des hommes contre les femmes : quelles avancées dans la production des savoirs? in *Nouvelles Questions Féministes* Volume 32, N°1, Violence contre les femmes, pp1-9 doi: 10.3917/nqf.321.0004.

Eftimie, Alina: [https://www.mediafax.ro/social/victimele-izolariii-in-bucuresti-a-crescut-numarul-cazurilor- https://www.de-violenta-domestica-19040545](https://www.mediafax.ro/social/victimele-izolariii-in-bucuresti-a-crescut-numarul-cazurilor-https://www.de-violenta-domestica-19040545), accesat în 15 februarie 2021

Emezue, Chuka, 2020 Digital or Digitally Delivered Responses to Domestic and Intimate Partner Violence During COVID-19, *JMIR Public Health and Surveillance*: 2020;6(3):e19831; doi:10.2196/19831

Enarson, Elaine, 1999. Violence against women in disasters: a study of domestic violence programs in the United States and Canada. *Violence Against Women*. 1999;5(7):742–768.

European Union Agency For Fundamental Rights. (2014). Violence against women: an EU-wide survey. Main results report. Disponibil la <https://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-main-results-report>. Accesat în 4 martie 2020.

European Union Agency for Fundamental Rights. (2021). *Violence against Women: An EU-wide Survey. Main Results Report*. Vienna: Vienna: Publications Office..

Gill Carmen. (2013). Le femicide au Canada:le cas du Nouveau Brunswick, *Questions Feministes* 32/1, pp 77-94.

Hanmer Jalna 2013 La violence comme controle social des femmes.Entretien avec la sociologue britannique Jalna Hanmer par Alice Debauche et Christelle \hamel In *Questions Feministes* vol 32 /1,pp.96-11

Higgins, Nathalie. (2020). Coronavirus: When hom gets violent under lockdown in Europe.Accesat la 27 aprilie 2020 la <https://www.bbc.com/news/world-europe-52216966>

Hilder, Sarah & Caroline Freeman (2016).Working with Perpetrators of Domestic Violence in S Hilder and V Bettinson (eds.) *Domestic Violence*, Palgrave Macmillan,pp273-296

How Coronavirus Is Affecting Victims of Domestic Violence. (2020). Accesat la data de 28 iulie 2020, la <https://time.com/5803887/coronavirus-domestic-violence-victims>

Houel Annik, Patricia Mercader et Helga Subuta (2008). *Psychosociologie du crime passionnel.A la vie, a la mort*, Paris:PUF.

Ilie, I. (2021). Cum au trăit femeile din România în pandemie. Accesat la data de 17 martie 2020, la <https://activecitizensfund.ro/en/cum-au-trait-femeile-din-romania-in-pandemie/>

Institutul de Cercetare a Calității Vieții, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu” Academia Română”. (2020). *Pandemia și standardul de viață. Politici de protecție socială*. Bucuresti. Accesat în 12 februarie la <https://acad.ro/SARS-CoV-2/doc/d02-PoliticiProtectieSociala.pdf>

Jaspard, Maryse. (2005). *Les violences contre les femmes*. Paris: La Découverte.

Johnson, Michael. (2008). *A Typology of Domestic Violence: Intimate Terrorism, Violent Resistance, and Situational Couple Violence*. Northeastern University Press.

Leach, Melissa, Hayley MacGregor, Ian Scoones and Annie Wilkinson (2021). Post-pandemic transformations: How and why COVID-19 requires us to rethink development.

Accesat la data de 20 aprilie 2021 la <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7566764/>

Le Quotidien — Série d'enquêtes sur les perspectives canadiennes 1: Répercussions de la COVID-19. (2020). Accesat la data de 9 aprilie 2020, la <https://www150.statcan.gc.ca/n1/daily-quotidien/200408/dq200408c-fra.htm>

Lockdowns around the world bring rise in domestic violence. (2020). Accesat la data de 17 februarie 2020, la <https://www.theguardian.com/society/2020/mar/28/lockdowns-world-rise-domestic-violence>

Lombard, Nancy. (2013). What about the men? Understanding men's experiences of domestic abuse within a gender-based model of violence. In L. N & M. L, *Violence Against Women: Current Theory and Practice in Domestic Abuse, Sexual Violence and Exploitation*. London: Jessica Kingsley.

Lombard Nancy (2018). Introduction to Gender and Violence. In L. Nancy, *The Routledge Handbook of Gender and Violence* (pp. 1-13). New York: Routledge. Macgregor, M. (2020). Société. Les violences domestiques, La pandémie de l'ombre. Accesat la data de 19 Februarie 2020, la <https://www.courrierinternational.com/article/societe-confinement-laugmentation-des-violences-domestiques-sobserve-partout-dans-le-monde>

[Mahase, Elisabeth. \(2020\). Covid-19: EU states report 60% rise in emergency calls about domestic violence. Accesat la data de 13 martie 2020, la https://www.bmj.com/content/369/bmj.m1872](https://www.bmj.com/content/369/bmj.m1872)

Miltimore, Jon (2020). Domestic Violence More Than Doubled Under Lockdowns, New Study Finds. Accesat la 22 iulie 2020 <https://fee.org/articles/domestic-violence-more-than-doubled-under-lockdowns-new-study-finds/>

Mlambo-Ngcuka, Phumzile (2020). Violence against women and girls: the shadow pandemic disponibil la <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>.

Novel educational program improves readiness to manage intimate partner violence within the fracture clinic: a pretest–posttest study. (2018). *CMAJ Open*, 6(4), E628-E636. doi: 10.9778/cmajo.20180150

Orașele și regiunile trebuie să adopte o politică de toleranță zero față de violența împotriva femeilor și fetelor. (2021). Accesat în 27 februarie 2021, la <https://cor.europa.eu/ro/news/Pages/zero-tolerance-policy-for-violence-against-women-and-girls.aspx>

Okabayashi, N., Tassara, I., Casaca, M., Falcão, A., & Bellini, M. (2020). Violência contra a mulher e feminicídio no Brasil - impacto do isolamento social pela COVID-19. *Brazilian Journal Of Health Review*, 3(3), 4511-4531. doi: 10.34119/bjhrv3n3-049

Organisation mondiale de la Santé. (2020). COVID-19 et violence à l'égard des femmes : ce que le secteur et le système de santé peuvent faire, 7 avril 2020. Organisation mondiale de la Santé. <https://apps.who.int/iris/handle/10665/331762>.

Parkinson D. Investigating the increase in domestic violence post disaster: an australian case study. *J. Interpers. Violence*. 2019;34(11):2019

Prevalence of abuse and intimate partner violence surgical evaluation (PRAISE) in orthopaedic fracture clinics: a multinational prevalence study. (2013). *The Lancet*, 382(9895), 866-876. doi: 10.1016/s0140-6

Press release Women Leaders' Virtual Roundtable on COVID-19 and the Future issues calll toput women and girls at the centre of response efforts <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/press-release-women-leaders-virtual-roundtable-on-covid-19>

Pandemic of Violence: Protecting Women during COVID-19, accesat în 15 iunie la <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/pandemic-violence-protecting-women-during-covid-19>
Radford Jill, Diana Russell 1992 *Femicide: The Politics of Woman Killing*. New York: Twayne Publishers

Raffin Valérie 2012 L'homicide conjugal: état des connaissances et projet de recherche en région PACA" Etudes et Travaux de l'ORDCS, 3, 1-15 <https://static.mediapart.fr/files/Raffin.pdf> consulté le 28 juin 2020

Raport De Monitorizare (2017) a stadiului implementării Planului operațional pentru implementarea Strategiei naționale pentru prevenirea și combaterea fenomenului violenței în familie pentru perioada 2013-2017, accesat în 25 aprilie la <http://anes.gov.ro/wp-content/uploads/2018/08/Raport-monitorizare-strategie-VF-2017.pdf>

Raportul Comitetului European al Regiunilor (CoR) (2020). Cities and regions to adopt a zero tolerance policy for violence against women and girls disponibil la <https://cor.europa.eu/en/news/Pages/zero-tolerance-policy-for-violence-against-women-and-girls.aspx>, accesat în 25 februarie 2021.

Roventa – Frumușani, D., & Marinescu, V. (2020). Inequalities, Vulnerabilities, and Discrimination in the Context of COVID-19. *Postmodernism Problems*, 10(3), 262-269. doi: 10.46324/pmp2003262

Sandu, Oana (22.03.2020). Pentru victimele violenței în familie, izolarea e periculoasă. Disponibil la: <https://www.dor.ro/pentru-victimele-violentei-in-familie-izolarea-e-periculoasa/>, accesat în 10 februarie 2021.

Simonetti, Illaria (2021). Genre et violence. In J. Rennes, *Encyclopédie critique du genre. Corps, sexualité, rapports sociaux*. (pp. 681-690). Paris: La Découverte.

Stanko Elizabeth (2006). Theorizing About Violence: Observations From the Economic and Social Research Council's Violence Research Program. *Violence Against Women* Volume 12 Number 6 June 543-555 <https://doi.org/10.1177/1077801206289137>

Stark Evan 2007 *Coercive control: How Men Entrap Women in Personal Life* (Interpersonal Violence) Oxford: Oxford University Press.

Stirileprotv. 20.04.2020. Violența domestică capătă proporții în timpul izolării: „Soțul cică și-ar fi tăiat soția”. disponibil la <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/violenta-domestica-capata-proportii-in-timpul-izolarii-zsotul-cica-si-ar-fi-taiat-sotia.html>. acceast în 20 febr. 2021.

Sustainable Development In The European Union. Monitoring Report On Progress Towards The Sdgs In An Eu Context (2018). Accesat la data de 2 mai 2020, la <https://europa.eu/eurostat/web/products-statistical-books/-/KS-01-18-656>

Taub A 2020) A New Covid 19 crisis:abuse rises worldwide.*The New York Times* 2020 April.www.nytimes.com/2020/04/06/world/coronavirus-domestic-violence.html (consultat 20 aprilie 2020).

UN Women. (2020). *Violence against women and girls: the shadow pandemic. Statement*. Accesat la data de 3 mai 2020, la <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/statement-ed-phumzile-violence-against-women-during-pandemic>

UN Women. (2020). COVID-19 and violence against women and girls: Addressing the shadow pandemic, Digital library: Publications. Accesat la data de 4 la 2020, la <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/06/policy-brief-covid-19-and-violence-against-women-and-girls-addressing-the-shadow-pandemic>

UN Women. (2020). Issue brief: COVID-19 and ending violence against women and girls. Digital library: Publications. Accesat la data de 9 aprilie 2020, la <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls>

POLIȚISTUL INVESTIGATOR VERSUS POLIȚISTUL AGRESOR ÎN MEDIA ONLINE DIN ROMÂNIA. STUDIU DE CAZ

Nicoleta PÂRLEA-STANCU (APOLOZAN)⁴⁵

Modul în care jurnaliștii prezintă evenimentele (succesiunea faptelor, actorii implicați, sursele de informații) se constituie în „scheme de interpretare bazate pe atribute predominante” care poartă denumirea de cadre (Beciu, 2011, p. 137). Pe plan internațional, studiile lui Iyengar și Kinder, Entman sau De Vreese au devenit clasice în ceea ce privește cadrajul mediatic. Dacă primul autor menționat arată că „un cadru presupune selectarea unor fațete ale unor evenimente sau teme, iar apoi introducerea unor conexiuni între ele care să ducă la o interpretare anume, la o evaluare și/ sau soluție” (Entman, 2003, p. 417), următorii identifică diverse modalități de a clasifica cadrele: cadraj episodic versus cadraj tematic (Iyengar și Kinder, 1987), cadre specifice versus cadre generice (De Vreese, 2005).

Pe plan intern, într-un studiu referitor la reprezentarea migranților și a criminalității lor în mass media românească, Balica și Marinescu arată că „departe de a fi o simplă reflexie a realității, știrile prezintă o reconstrucție a evenimentelor și a proceselor sociale, incluzând, în plus față de faptele reale, o serie de elemente «conectate» (comentarii, imagini, opinii etc.)”. (Balica și Marinescu, 2018, p. 246). De altfel, într-o lucrare privind mediatizarea violenței în familie, se arată că „mesajul media este un «construct» realizat de profesioniștii din domeniu”, un eveniment care devine știre fiind o „relație dintre o anumită întâmplare și un set de simboluri” din interiorul unei anumite culturi (Marinescu și Ștefănescu, 2016, pp. 3-4). Astfel, aceste cadre pot influența atitudinile publicului față de persoanele, instituțiile sau evenimentele aflate în discuție, aspect care se aplică inclusiv poliției și reprezentanților săi. „Având în vedere faptul că mulți oameni au un contact limitat cu poliția, este rezonabil să presupunem că ideile noastre despre ceea ce face poliția și despre rolul poliției în societate sunt informate de ceea ce vedem pe ecran sau citim în știri sau online” (Colbran, 2014, p. 18).

Așa cum arată de Vreese (2005, p. 54), deși jurnaliștii pot utiliza o gamă largă de cadre atunci când vorbesc despre un subiect, dacă luăm în considerare natura și conținutul cadrelor, putem remarca faptul că există cadre care sunt pertinente doar în contextul anumitor subiecte, denumite de acest autor „cadre specifice temei”, precum și cadre generice, care depășesc limitările tematice și pot fi identificate în relație cu mai multe subiecte. Întrucât în cadrul aceleiași știri pot fi identificate, în paralel, atât cadre specifice, cât și cadre generice, inclusiv în studiile care se ocupă de reprezentarea poliției în media am regăsit cadre (sau tipologii) din ambele categorii. O primă astfel de tipologie se referă la caracteristicile poliției ca practică: luptă eroică, muncă la limită, sacrificiu absolut, creare a

---

⁴⁵ Este doctorandă în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române.

lumii (McGregor, 2021); luptă împotriva criminalității versus menținerea ordinii publice (Chan, 2015; Christensen, Schmidt & Henderson, 1982); lege și ordine, control social (Lee & McGovern, 2014).

Mai multe studii se ocupă de reflectarea în media a abuzurilor, brutalității poliției, utilizării excesive a forței asupra minorităților (Juliano, 2017; Morey, 2015; Bowen, 2015; Rosenberger & Dierenfeldt, 2021). Schultz (2019) identifică în studiul său despre efectele mass-media asupra imaginii poliției cadre informaționale, contextuale și demografice. În contextul manifestațiilor, al protestelor, au fost identificate cadre precum operațiuni ale poliției, costul operațiunilor de poliție, drepturile cetățenilor (Trottier & Fuchs, 2015). În prezenta lucrare, mi-am concentrat atenția asupra modului în care a fost reprezentată poliția în media online într-un caz de femicid conjugal cu largă mediatizare. Cazul s-a aflat în atenția media și a publicului atât datorită atractivității caracteristicilor autorului (polițist) și victimei (avocat), dar și ale faptei în sine (corpul victimei nu a fost găsit niciodată). Pe lângă aceste atribute, așa cum se arată și în alte studii, interesul jurnaliștilor a fost alimentat și de faptul că actul violent a fost comis de o persoană care „datorită profesiei sale, se presupune că trebuie să asigure protecția persoanelor și nu să le ucidă” (Balica, 2016, p. 179). Acest caz a fost atât de vizibil în mediul online (și nu numai) încât, pe lângă faptul că o secțiune a Wikipedia îi este dedicată, a fost realizat chiar și un joc online pe baza acestuia.

Valul mediatic fără precedent în presa românească care s-a declanșat în jurul acestui caz a fost inițiat de o știre Mediafax din 17 septembrie 2007: „Recompensă pentru orice informație ce ar putea duce la găsirea avocatei dispărute din Brașov” (Mediafax, 2014). Toate tipurile de media din România, dar mai ales televiziunile, au acordat acestui caz de omor un spațiu generos, depășind cu acest subiect cotele de audiență ale unor emisiuni care, în mod tradițional, erau lideri incontestabili în perioada respectivă de timp. Întrucât știrile prezentate de televiziuni au început să fie transpuse și în mediul online, mai ales începând cu anul 2008, cazul a fost puternic mediatizat inclusiv prin această modalitate.

Istoria cazului

Victima a dispărut de acasă la sfârșitul lui August 2007 (așa cum au descoperit anchetatorii mai târziu, în noaptea de 29 spre 30 august, în jurul orelor 22.00), însă dispariția sa a fost anunțată în mod oficial abia o săptămână mai târziu, de către soțul ei (*Cristian Cioaca va fi judecat pentru crima, după 5 ani. Filmul serii în care Elodia a fost ucisă*, stirileprotv.ro, 30 ianuarie 2013).

Încă de la începutul anchetei, principalul suspect a fost chiar soțul victimei, cel care anunțase dispariția. În lipsa corpului victimei, investigația a durat aproximativ 5 ani, pentru a fi adunate dovezi. Dovezile incriminatoare găsite de către anchetatori de-a lungul timpului au fost urme de sânge în apartamentul cuplului și în mașina bărbatului, haine ale victimei cu urme de sânge aruncate într-o râpă, uniformă și arma de serviciu ale suspectului, de asemenea cu urme de sânge.

Pe data de 30 ianuarie 2013, dosarul a fost trimis în instanță pentru faptele de omor calificat și profanare de cadavre/morminte (Portal Jurisprudenta.com, Dosare-Procese 2013).

Pe data de 2 iulie 2013 a fost emisă sentința instanței de judecată, care îl condamna pe autor la 22 de ani de închisoare, cheltuieli de judecată și plata de daune morale familiei victimei și fiului minor al autorului și victimei.

După judecarea apelului, pe 21 iunie 2014, autorul a fost condamnat la 15 ani și 8 luni de închisoare pentru lovituri cauzatoare de moarte și profanare de cadavre/morminte, precum și la plata a 380 de mii de euro pentru daune morale (Sentința 358/2014, Curtea de Apel Pitești, Secția penală

și pentru cauze cu minori și de familie, rolul.ro). Anchetatorii au concluzionat că fapta s-a produs ca urmare a unui conflict spontan, care a pornit de la discuții în contradictoriu despre divorț, ambii soți având în acel moment relații extra-maritale. Conform unei declarații de presă a chestorului Vasile Viorel, „acest caz reprezintă pentru Poliția Română singurul caz în care avem o condamnare definitivă fără cadavru și fără mărturisire” și, conform aceleiași declarații este „singura condamnare, din câte știu, cu maximul de pedeapsă prevăzută de Codul Penal pentru lovituri cauzatoare de moarte” (*Directorul adjunct al Poliției Române, despre cazul Elodia: “Pentru prima oară, avem o condamnare definitivă fara cadavru”*, stirileprotv.ro, 23 iunie 2014).

Metodologie

Fiind o cercetare de tip exploratoriu, am pornit acest demers de la următoarea întrebare: *Cum a fost reprezentată poliția în media în cazul E.G.?* Având în vedere teoria cadrajului mediatic, mi-am fixat următoarele obiective: 1. Să identific particularitățile asociate polițiștilor în calitate de anchetatori; 2. Să identific caracteristicile asociate polițistului în calitate de autor al infracțiunii de omor. Pentru a realiza această lucrare, am utilizat analiza narativă sub forma abordării categoriilor de conținut sau, altfel spus, analiza de conținut (Lieblich et al., 2006, p. 27). Astfel, în prima fază am selectat pentru analiză un număr de aproximativ 200 de articole, publicate online între septembrie 2007 – octombrie 2021 (cu ajutorul motorului de căutare Google am căutat articolele care conțineau cuvintele „prenumele victimei + omor + poliție”).

În faza a doua, observând faptul că numărul articolelor publicate online pe această temă este mult mai mare decât anticipasem, am redus analiza la articolele publicate în arhiva online a ProTV în perioada 2008-2014. În anul 2008 este datat primul articol disponibil online pe tema cazului ales din această arhivă, iar 2014 este anul condamnării definitive a autorului. Astfel, au rămas în analiză 164 de articole, majoritatea din secțiunea Știri a arhivei online a ProTV.

Întrucât unul dintre obiectivele mele a fost acela de a identifica modul în care polițiștii-anchetatori au fost portretizați în mediul online în paralel cu portretul polițistului-autor, am redus și mai mult perioada, ultimul articol pentru care am aplicat grila de analiză fiind datat din 30 ianuarie 2013, ziua în care a fost finalizată ancheta și trimis în instanță dosarul de omor. Astfel, analiza de conținut a fost realizată pe un număr de 84 de articole publicate online între 28.07.2008 și 30.01.2013.

În prima secțiune, schema de codificare a inclus informații generale despre articolele studiate (data, titlul, prezența numelui complet sau a prenumelui victimei, prezența numelui complet sau a numelui de familie al autorului în corpul articolului, prezența cuvântului „polițist” în titlul articolului, prezența cuvintelor „poliție”, „polițiști”, „anchetatori” în titlu).

Apoi, următoarele două secțiuni ale schemei au fost structurate în funcție de dimensiunile pe baza cărora mi-am structurat analiza: desfășurarea anchetei (cu categorii referitoare la ancheta ca proces în desfășurare – 11 categorii, actorii participanți – descrierea polițiștilor-anchetatori – 4 categorii, poliția – arest și loc de muncă al suspectului, colegi polițiști – 5 categorii), polițistul – suspect/ autor (cu categorii referitoare la participarea sa în anchetă – 23 categorii, indiciile referitoare la profesia sa – 10 categorii și descrierea atitudinii sale – 12 categorii).

Am obținut astfel o grilă cu 65 de categorii, pe baza cărora am construit o bază de date cu 84 de cazuri (corespondente celor 84 de articole analizate) și 65 de variabile (corespondente categoriilor din grilă). Codificarea segmentelor din materialul online am realizat-o manual, după care am introdus datele astfel obținute într-o foaie de calcul Excel, cu ajutorul căreia am realizat prelucrările cantitative.

Ca urmare a acestui demers, am realizat atât o analiză cantitativă – analiza categoriilor de conținut, cât și o analiză calitativă – analiză tematică a materialului astfel obținut.

Rezultate

Încă de la început, aproape toate știrile legate de acest caz au făcut public atât numele victimei (nume complet în fiecare 4 din 5 articole, doar prenumele în alte 1 din 10 articole), cât și cel al autorului (nume complet în 9 din 10 articole, doar numele de familie în alte 2 articole). Astfel, pe lângă asigurarea notorietății cazului și a celor doi protagoniști principali, s-a înlesnit și asocierea în mentalul colectiv a tuturor materialelor apărute în spațiul public despre ei, legate sau nu de cazul de omor, cu numele și profesia acestora.

Cazul de omor a fost în strânsă legătură cu mai multe procese care s-au desfășurat simultan, despre care s-a discutat, de asemenea, în media. În marea majoritate a articolelor în care tema principală a fost un alt dosar în care a fost implicat polițistul, autorii articolelor l-au încadrat pe acesta în contextul faptei de omor pentru care era cercetat, făcându-se explicit referire și la faptul că este suspectat de faptul că și-a ucis soția și apoi i-a ascuns cadavrul. Mai ales că restul dosarelor au avut legătură cu moartea victimei: ascunderea faptei (violarea corespondenței electronice a victimei, furt între soți), custodia copilului minor ca urmare a dispariției mamei, dreptul bunicilor materni de a-și vizita nepotul, divorțul dintre autor și victimă, intentat de către acesta după moartea victimei, declararea morții victimei, anularea contractului de închiriere a garsonierei care aparținea victimei.

Analiza tematică a relevat faptul că temele generale ale articolelor au urmat îndeaproape parcursul anchetelor oficiale din dosarele menționate, în prin plan fiind totuși etapele anchetei pentru cazul de omor. În prima fază a anchetei, dispariția victimei, lipsa cadavrului victimei și căutările acestuia au ocupat cel mai mult spațiu în articolele dedicate cazului. De altfel, tocmai lipsa cadavrului victimei, pe fondul lipsei mărturisirii autorului, a fost cauza principală pentru care ancheta s-a desfășurat pe parcursul mai multor ani (5 ani). Apoi, pe măsură ce ancheta a avansat, subiectul principal a fost găsirea de către investigatori de dovezi incriminatoare la adresa principalului suspect (devenit în scurt timp singurul suspect), soțul victimei. În ultima fază a anchetei, arestarea preventivă a autorului și aspectele legate de această procedură au fost subiectele centrale ale articolelor analizate.

Pentru a realiza analiza categoriilor de conținut, am împărțit întreg materialul în două mari dimensiuni: desfășurarea anchetei și polițistul suspect/autor.

Dimensiunea desfășurarea anchetei a fost, la rândul ei, împărțită într-o secțiune referitoare la anchetă ca proces în desfășurare și la actorii participanți, reținând aici descrierea polițiștilor-anchetatori, referirile la instituția poliției (arest, loc de muncă al autorului, colegii polițiști ai autorului). Această dimensiune corespunde primului obiectiv al cercetării, acela de a identifica particularitățile polițiștilor în calitate de investigatori ai infracțiunii de omor.

Pentru a realiza cel de-al doilea obiectiv, acela de a identifica modul în care a fost portretizat polițistul-autor pe parcursul celor cinci ani în care s-a investigat fapta de omor, am inclus în analiză dimensiunea referitoare la polițistul suspect/autor, care cuprinde categorii referitoare la participarea sa în anchetă, referiri la profesia sa, precum și descrierea atitudinii sale în perioada în care au avut loc investigațiile.

În tabelul următor se regăsesc temele principale ale articolelor analizate, conform cronologiei cazului prezentate anterior.

Tabel 1. Teme principale ale articolelor (N=84 de articole, perioada 2008-2013)

Temele principale ale articolelor (2008-2013)
Disparația victimei, căutarea persoanei dispărute
Căutarea cadavrului victimei
Divorț
Declararea pe cale judecătorească a morții victimei
Suspiciuni de omor, crimă; investigarea omorului
Lipsa probelor; găsirea de probe
Custodia copilului, dreptul de vizită a copilului
Furt între soți
Violarea corespondenței electronice
Procese, ședințe de judecată în celelalte dosare, audieri
Arestarea preventivă a autorului
Revocarea mandatului de arestare, cerere de eliberare
Finalizarea anchetei

Desfășurarea anchetei

Ancheta ca proces în desfășurare

Așa cum relevă analiza de conținut, cea mai frecventă categorie a acestei dimensiuni, care se regăsește menționată de 87 de ori în aproape o treime dintre articole, este aceea a identificării de dovezi/ probe ale femicidului și numirea acestor dovezi (existența dovezilor, găsire de dovezi, strângere de probe, identificarea unor noi dovezi), la care se adaugă referirile la arma crimei – tocul pistolului polițistului – în două dintre articole (4 mențiuni). Această temă este urmată de lipsa cadavrului victimei (lipsă cadavru, trup, corp), categorie menționată de 45 de ori în o treime dintre articole, însoțită adesea de mențiunile referitoare la căutările acestuia (căutări, cercetări, reluare cercetări, continuă căutările, continuă operațiunea de căutare), frecvența apariției temei căutărilor fiind de 24 de ori în o cincime dintre articole. Despre eșecul sau inutilitatea căutărilor se vorbește, de asemenea, în 1/5 dintre articole (tot 24 de mențiuni) și, prin asociere, despre faptul că ancheta „bate pasul pe loc”, „se împotmolește”, „stagnează” în alte 4 articole (5 mențiuni). Cu o mai mică frecvență apar categoriile referitoare la audierea martorilor (declarații, discuții martori, audieri, nou martor, nouă mărturie) – 13 apariții în 9 articole, riscul închiderii dosarului fără condamnarea suspectului (4 mențiuni în 3 articole) și finalizarea anchetei (2 mențiuni în 2 articole).

Actorii participanți

În cele mai multe dintre situații, polițiștii care au participat la anchetarea cazului au fost desemnați în cadrul articolelor analizate cu termeni generici, precum cel de de anchetatori, investigatori sau oameni ai legii (de 65 de ori fiind folosiți acești termeni, în peste o treime dintre articole), nefiind făcută distincția clară între polițiști și procurori. Pe de altă parte, termeni precum

polițiști, specialiști ai Poliției Române sau criminaliști au fost utilizați mult mai rar (18 astfel de nominalizări, în 14% dintre articolele analizate). În plus, au fost făcute referiri specifice la reprezentanți ai Poliției Române, care au participat la anchetă sau au condus investigațiile (10 referiri în 5 articole). Temele principale care au fost asociate cu polițiștii-anchetatori – așa cum am arătat mai sus în secțiunea referitoare la ancheta ca proces în desfășurare – sunt cele ale căutărilor corpului victimei, eșecul căutărilor, percheziții și căutări de dovezi, găsirea dovezilor, audieri ale martorilor, stagnarea anchetei, dar și escortarea martorului în proces, comunicări către instanță, utilizarea unor dispozitive speciale, de ultimă generație, pentru descoperirea urmelor de sânge (această temă fiind indicată de 9 ori în 9 dintre articole).

Astfel, despre escortarea martorului în proces, executarea mandatelor de aducere și a mandatelor de arestare preventivă, ori despre faptul că autorul a fost „ridicat de polițiști” sau de colegii săi din poliție s-a discutat în 9 articole (13 mențiuni). Referiri la instituția poliției sunt făcute în aceste articole și atunci când este anunțat faptul că autorul a fost dus în arestul Poliției Capitalei (6 referiri, 5 articole), că fost dus în arestul IPJ Brașov, că lucrează/ a lucrat în cadrul IPJ Brașov (7 referiri, 5 articole) sau că lucrează/ a lucrat în cadrul IPJ Argeș (10 referiri, 8 articole). O categorie aparte în această suită este cea în care unul dintre complicii săi la infracțiunea de violare a corespondenței electronice a victimei femicidului era unul dintre colegii săi, polițist în cadrul IPJ Brașov (8 mențiuni în 6 articole).

Polițistul suspect/autor

Pentru a surprinde modul în care a fost portretizat autorul în cele 84 de articole online analizate, am grupat categoriile referitoare la acesta în trei mari secțiuni: participarea sa în anchetarea cazului de omor, referiri sau indicii referitoare la profesia sa (polițist) și descrierea atitudinii sale. Așa cum arată și tabelul următor, temele principale referitoare la autorul faptei de omor prezente în articolele analizate se referă la faptul că este suspect și anchetat pentru faptul că și-a ucis soția și i-a ascuns cadavrul, din această perspectivă plecând portretizarea sa ca participant în cadrul anchetei. Deși nu profesia sa este subiectul central al articolelor, marea lor majoritate fac referire la faptul că era polițist atât în momentul comiterii faptei, cât și pe parcursul desfășurării investigațiilor.

În tot acest interval, se conturează strategia utilizată de către polițistul-agresor de a scăpa de răspunderea penală pentru fapta săvârșită: în primă fază apare portretizat ca fiind încrezător în șansele sale, având convingerea că lipsa cadavrului victimei îi este favorabilă. Autorul – martor și suspect încă din prima fază a investigațiilor – a fost prezentat de către media drept având o atitudine de necooperare, chiar ostilă față de anchetatori, însă foarte dornic să vorbească jurnaliștilor, bucurându-se de „gloria televizată”. Optimist în privința faptului că nu va fi tras la răspundere penală pentru fapta comisă, apare portretizat drept sarcastic, mergând până la o atitudine arogantă.

Apoi, o dată cu găsirea de dovezi, urmează încercările acestuia de a invalida probele găsite și de a deturna atenția anchetatorilor, precum și a opiniei publice, către dispariția voluntară a victimei sau chiar spre sinuciderea acesteia. În final, când rezultatul anchetei a devenit aproape certitudine, agresorul și-a schimbat din nou strategia, făcând apel la faptul că este un părinte care vrea să fie aproape de copilul său. În plus, a lansat atacuri la adresa anchetatorilor, spunând că probele din dosarul său sunt fabricate și că aceștia ar avea un interes în a-l vedea închis, chiar lansând teoria că împotriva lui există o conspirație.

Tabel 2. Teme principale referitoare la suspect/autor (N=84 de articole, perioada 2008-2013)

Teme principale referitoare la suspect/autor (2008 -2013)
Profesie – polițist
Soțul victimei
Suspect/ autor al omorului și ascunderii cadavrului
Arestat preventiv
Atitudine arogantă, zeflemitor, zâmbitor
Atitudine calmă și de superioritate
Dă interviuri, vorbește cu presa
Susține că e nevinovat
Nu cooperează cu anchetatorii

Profesia polițistului-agresor

Din cele 84 de articole analizate, în fiecare 5 din 6 se vorbește despre „polițistul” C.C. (140 de referiri, cu un maxim de 8 prezențe ale cuvântului „polițist” într-un singur articol), încă în 4 fiind vorba despre „polițistul suspendat”. De asemenea, este de remarcat că 5 articole chiar conțin în titlu termenul „polițist”. În plus, au existat 5 articole care au făcut referire la persoana autorului numindu-l „ofițer de poliție”, „ofițer de judiciar”, „agent” sau „inspector principal”.

Indicii referitoare la profesia sa (uniformă, pistol, emblemă grad) au fost incluse în 17% dintre articole (20 de astfel de referiri). Locul de muncă al autorului a fost indicat și în cazul articolelor care au arătat că nu s-a prezentat la audieri pentru că era „foarte ocupat la serviciu”, că riscă să fie „dat afară din poliție” sau că „poate rămâne fără serviciu” și că „s-a folosit de pregătirea și de experiența sa profesională” pentru a ascunde fapta comisă (câte 1 mențiune în câte 1 articol pentru fiecare din aceste categorii).

Participarea polițistului-agresor în anchetă

Privitor la participarea sa în anchetă, cea mai frecventă categorie identificată este aceea a calității sale de suspect pentru fapta de omor/ omor calificat/ omor deosebit de grav, pentru acest lucru fiind utilizate mai multe concepte: „suspect”, „cercetat”, „anchetat pentru crimă”, „învinuit”, „acuzat”, „pus sub acuzare”, „inculpat”, „judecat că și-a omorât soția și i-a ascuns cadavrul” (61% dintre articole care menționează acest lucru de 121 de ori). De asemenea, în 7 articole se discută despre vinovăția sa în legătură cu moartea victimei, în alte 4 fiind numit „criminal” sau „ucigaș”.

Calitatea de martor în procesul de omor este menționată de 15 ori în 9 articole (martor, a dat declarații sau a fost audiat). Faptul că a refuzat să coopereze cu procurorii sau că a refuzat să dea declarații procurorilor este reflectat în 6 articole, iar că a mințit în declarații și că nu a trecut testul poligraf în alte 2 articole, însă alterarea probelor (ascundere sau distrugere) de către autor este menționată de 20 de ori în 10 articole. Un articol arată că a făcut aceste demersuri în vederea evitării tragerii la răspundere penală.

Un alt aspect important în economia anchetei, discutat în 13% dintre articole, este acela că a anunțat dispariția victimei (soția sa) „abia după 5 zile” (sau o săptămână, în unele articole), făcând acest lucru la solicitarea șefei acesteia. Mai multe articole (14 mențiuni în 10 articole) arată faptul că autorul, pe parcursul desfășurării anchetei, a susținut că este nevinovat, că soția sa nu este moartă, că aceasta este în viață și se ascunde. Mai mult, în ultima etapă, au existat articole (2 articole, 7 mențiuni) în care se precizează că autorul invocă faptul că i se înscenează fapta de omor, că există un complot împotriva lui și că probele de la dosar sunt fabricate.

Reflectarea participării sale în cadrul anchetei a fost marcată, într-o anumită etapă, de tema arestării preventive a autorului: propunere de arestare preventivă (9 articole, 14 mențiuni), faptul că nu a fost arestat preventiv sau că solicitarea de arestare preventivă a fost respinsă (12 articole, 18 mențiuni), apoi că a fost arestat preventiv/ „trimis după gratii” (49 de mențiuni în 19 articole), că a fost „încătușat” pentru a fi dus în arest (5 mențiuni în 4 articole), că a solicitat revocarea mandatului de arestare preventivă (22 de mențiuni în 13 articole), că arestarea preventivă a fost prelungită/ menținerea sa în arest (4 articole, 6 mențiuni) și că i-a fost respinsă cererea de eliberare ori i-a fost respins recursul la prelungirea arestului preventiv (3 articole, 6 mențiuni). Eventualitatea trimiterii sale în judecată pentru faptele de omor/ omor calificat și profanare de morminte („urmează să fie trimis în judecată”, „poate fi...”, „va fi...”) a fost prezentată în 10 articole, existând 13 astfel de mențiuni. De asemenea, a existat și un articol care a arătat că suspectul nu a fost trimis în judecată (încă).

O ultimă categorie identificată în cele 84 de articole referitoare la participarea polițistului-autor în anchetarea cazului de omor este aceea a posibilității de a fi condamnat și trimis la închisoare („poate fi condamnat”, „riscă închisoarea”, „poate fi trimis la închisoare”), existând 5 articole care vorbesc despre această temă.

Atitudinea polițistului-agresor

Cele mai multe articole care vorbesc despre atitudinea autorului pe parcursul desfășurării cercetărilor arată faptul că era „zâmbitor”, „bine-dispus” sau că „nu și-a pierdut zâmbetul” (11 referiri în 8 articole). Alte articole arată că avea un „aer calm și superior” sau că era „încercător”, „destins”, „degajat”, „relaxat” (6 mențiuni în 5 articole). De altfel, au fost două articole care l-au arătat optimist în privința rezultatelor anchetei. Patru articole îl arată drept „zeflemitor”, „amuzat”, „sarcastic” (4 mențiuni), având chiar o atitudine „arogantă” (o mențiune într-un articol). El este portretizat drept un personaj care, în ciuda faptului că nu a cooperat cu autoritățile în anchetarea cazului de omor și care nu răspundea întrebărilor specifice ale jurnaliștilor (4 mențiuni, 3 articole), dădea interviuri și îi făcea plăcere atenția presei („VIP”, „glorie televizată”, „lumina reflectoarelor” – 10 mențiuni în 9 articole). El le vorbește jurnaliștilor, glumește cu aceștia, dă interviuri și răspunsuri spirituale (4 mențiuni în 4 articole). Un articol l-a arătat „generos” în fața jurnaliștilor, dând bani unei persoane care cerșea.

În 2 articole, însă, este prezentat comportamentul polițistului-agresor față de avocata angajată de către familia victimei, jurnaliștii insistând asupra agresivității, nervozității și amenințărilor formulate de către polițist. În perioada în care se discuta despre arestarea sa preventivă, articolele care prezentau punctul de vedere al autorului arată că acesta s-a descris pe sine (sau avocata sa a făcut acest lucru) drept un „cetățean model”, care nu s-a sustras de la urmărirea penală și care „nu e pericol public” (4 articole, 6 mențiuni). După această perioadă, când se afla deja în arest și contesta această

măsură, au existat 3 articole (4 mențiuni) care vorbeau despre faptul că îl „așteaptă acasă un copil”, că dorește să fie acasă cu copilul său și că dorește să îl crească.

Spre finalul anchetei, când era previzibilă trimiterea sa în judecată pentru fapta de omor și autorul și-a schimbat discursul din nou, atacându-i pe anchetatori și spunând că probele din dosar sunt fabricate sau că există o conspirație împotriva lui, au existat 2 articole care vorbeau despre suspiciunea că ar suferi de unele afecțiuni psihice: „sănătate mintală pusă sub semnul întrebării”, întrebarea dacă este „apt să răspundă penal” (8 astfel de referiri în cele 2 articole).

Polițiștii-investigatori

În ceea ce-i privește pe polițiștii implicați în anchetă, de cele mai multe ori fiind prezentați împreună cu procurorii, fiind denumiți la modul generic „anchetatori” sau „investigatori”, și aici există o succesiune a portretizării acestora. Deși am avut așteptarea inițială ca poliția ca instituție sau polițiștii implicați în anchetă să fie acuzați că încearcă să ascundă vinovăția autorului ori că încearcă să îl „facă scăpat”, întrucât era polițist, în cele 84 de articole analizate nu am găsit nicio astfel de referire. Mai mult, majoritatea articolelor prezentau pe larg eforturile constante atât ale polițiștilor, cât și ale procurorilor, de a găsi dovezile incriminatoare, chiar și atunci când acest demers părea fără speranță.

În acest cadru, într-o primă etapă, sunt prezentate încercările repetate, precum și eșecurile anchetatorilor de a găsi cadavrul victimei, precum și lipsa probelor materiale. Dacă la început investigatorii – printre care și polițiștii – dau impresia generală de incompetență, așa cum apar aceștia portretizați în mesajele media, eșecul fiind prezentat în mod repetat, o dată cu găsirea primelor probe, discursul și imaginea generală se transformă în perseverență. Mai mult, atunci când în investigarea probelor este implicată și tehnica modernă achiziționată de Poliția Română (un dispozitiv special utilizat pentru identificarea probelor de sânge), reprezentanții Poliției sunt descriși într-o notă de profesionalism. Mai mult, interviuarea unui reprezentant din conducerea Poliției Române, implicat în conducerea investigațiilor și siguranța emanată de acesta în privința rezultatului demersurilor făcute pentru găsirea de dovezi și probarea vinovăției autorului, mesajul transmis de către acesta întărește imaginea de tenacitate și competență.

Atunci când articolele arată faptul că agresorul a fost arestat sau chiar încătușat de către foștii săi colegi și dus în arest, se creează imaginea de dreptate, de înlăptuire a justiției, indiferent cine ar fi persoana care a comis un act ilegal. Totuși, un loc aparte în totalul articolelor prezentate, deși nu are legătură directă cu fapta de omor, îl are prezentarea implicării unui coleg polițist, ofițer de poliție judiciară la rândul său, drept complice al autorului la violarea corespondenței electronice a victimei. De asemenea, faptul că nu se discută aproape deloc despre pedeapsa primită de acesta, fiindu-i aplicată „doar o sancțiune administrativă”, lasă o umbră de îndoială asupra corectitudinii desfășurării demersurilor de pedepsire a vinovaților.

Finalizarea anchetei având multe probe la dosar și trimiterea în judecată a autorului pentru fapta de omor este anunțată în mass media de către reprezentanții poliției drept izbândă, fiind o reușită chiar în lipsa corpului victimei și a recunoașterii faptei de către autor, ceea ce duce, din nou, la tiparul de perseverență și profesionalism.

Concluzii

Așa cum reiese din analiza articolelor online dedicate acestui caz de femicid puternic mediatizat, am constatat o anumită succesiune în transpunerea informațiilor, astfel: dacă în prima perioadă de timp, care coincide și cu prima fază a investigației oficiale, teme principale de discuție ale articolelor sunt dispariția victimei, căutarea acesteia și căutarea cadavrului acesteia, în paralel cu suspiciunea că soțul acesteia a ucis-o, urmează etapa în care se discută mai ales despre celelalte procese aflate în strânsă legătură cu cazul de omor (cazul de violare a corespondenței electronice a victimei, furtul între soți și custodia copilului minor), dar și încercările anchetatorilor de a găsi dovezi ale crimei. În finalul perioadei analizate, o dată cu apropierea de final a anchetei, se discută mai ales despre noile dovezi găsite de anchetatori, arestarea preventivă a suspectului și încercările acestuia de a fi eliberat din arest.

Încă de la începutul anchetei, agresorul este identificat de către jurnaliști cu statutul de polițist, iar victima cu cel de avocat și, pe lângă statutul lor profesional, numele complet al amândurora este prezent atât în titlurile articolelor, cât și în corpul acestora, toate materialele despre caz fiind asociate astfel în mentalul colectiv cu cei doi protagoniști principali. Din perspectiva teoriei cadrajului mediatic, am identificat anumite tipare care au fost asociate de către jurnaliști poliției ori reprezentanților acesteia în articolele selectate pentru analiză. Având în vedere modelul lui de Vreese (2005), în prezenta analiză a știrilor online am identificat, intercalate, atât cadre specifice, cât și cadre generice. Cu toate că majoritatea cadrelor sunt de natură specifică temei – atât în ceea ce-l privește pe polițistul-agresor, cât și în privința polițiștilor-investigatori, am reușit să identific și câteva cadre generice. Cu referire la autor, unul dintre aceste cadre, prezent și în alte știri care surprind cazurile de omor, este acela al suspectului, altul fiind cel al soțului victimei.

Cadre specifice pentru agresor sunt profesia sa (polițist), precum și elementele identificate în portretizarea sa pe parcursul derulării investigațiilor (calm, încrezător în șansele sale de a scăpa de răspunderea penală, strategia utilizată pentru ascunderea sau invalidarea dovezilor, necooperarea cu anchetatorii, faptul că a fost arestat preventiv chiar de către colegii săi). Dacă vorbim despre polițiștii-anchetatori, cadrele generale sunt cele în care este prezentată activitatea pe care aceștia o desfășoară, din prisma profesiei lor, în cazurile de omor, implicând strângerea de probe, audierea martorilor sau arestarea preventivă a suspectilor. Principalul cadru specific sub auspiciul căruia se desfășoară toată activitatea polițiștilor în prezentul caz este lipsa cadavrului victimei, urmat de eșecul repetat de a-l găsi, eșecul în a găsi probe (imaginea de incompetență), urmat de succesul în găsirea de dovezi (competență, profesionalism, tenacitate). Important este, de asemenea, cadrul conform căruia polițiștii sunt (foști) colegi ai autorului, dar și acela în care este reprezentată ideea de înfăptuire a justiției, indiferent cine este cel care a comis infracțiunea, o dată cu victoria anunțată de a fi strâns destule probe la dosar și trimiterea cazului spre judecată.

Așa cum precizam la începutul capitoului, acest caz de femicid a beneficiat de o largă acoperire în mass media, cuprinzând toate canalele de transmitere a mesajului mediatic (televiziune, radio, presă scrisă, online). Pentru prezenta analiză am selectat articolele din arhiva online a știrilor ProTV, identificând tiparele pe care jurnaliștii acestui site le-au atribuit poliției și reprezentanților acestei instituții și cadrele în care i-au plasat, atât în calitate de investigatori, cât și de autor al faptei de omor. Ca direcție ulterioară de studiu, având în vedere multitudinea de surse documentare existente în mediul online, analiza poate fi extinsă și la alte site-uri care au reflectat și dezbătut cazul în etapa de desfășurare a anchetei.

BIBLIOGRAFIE

Balica, E. (2016). *Homicide-Suicides in Romania. Statistical Data and Media Representations*. Peter Lang Publishing House

Balica, E., Marinescu, V. (2018). Changing images of migrants and crime in Romanian mass media. În Balica, E., Marinescu, V. (coord.). *Migration and crime. Realities and media representations* (pp. 245-269). Palgrave Macmillan. DOI: 10.1007/978-3-319-95813-2_10

Beciu, C. (2011). *Sociologia comunicării și a spațiului public. Concepte, teme, analize*. Iași: Editura Polirom

Bowen, S. (2015). A Framing Analysis of Media Coverage of the Rodney King Incident and Ferguson, Missouri Conflicts. *Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 6 (1). <http://www.inquiriesjournal.com/a?id=1139>

Chan, W. W. L. (2015), The Media Representations of Police Image: Research Notes on the Hong Kong's Occupy Movement. *SAGE Open*, July-September 2015, 1–7. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2158244015607935>

Colbran, M. (2014). *Media representations of police and crime: shaping television drama*. https://www.researchgate.net/publication/291571657_Media_representations_of_police_and_crime_shaping_television_drama

Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58. https://www.academia.edu/1490258/Framing_Toward_Clarification_of_a_Fractured_Paradigm

Gibson, W. (1989). Review of News That Matters: Television and American Opinion., by S. Iyengar & D. R. Kinder. *American Journal of Sociology*, 94(4), 882–884. <http://www.jstor.org/stable/2780868>

Juliano, T. (2017). Hero or Villain? Portrayal of Police Officers in the News Media. *Undergraduate Research*, 18. <http://digitalcommons.lasalle.edu/undergraduateresearch/18>

Lee, M., McGovern, A. (2014), *Policing and media. Public relations, simulations and communications*. Routledge (ebook). <https://www.routledge.com/Policing-and-Media-Public-Relations-Simulations-and-Communications/Lee-McGovern/p/book/9780415632133>

Liebllich, A., Tuval-Mashiach, R., Zilber, T. (1998). *Cercetarea narativă. Citire, analiză și interpretare*. Sage Publications, Inc.: SUA, Londra și New Dehli (trad. 2006 Iași: Polirom)

Marinescu, V., Ștefănescu, S. (2016). *Mediatizarea violenței în familie. Studiu de caz: ziarlele centrale românești*. <https://www.cpe.ro/wp-content/uploads/2016/03/Mediatizarea-violentei-in-familie.-Studiu-de-caz-ziarele-centrale-romanesti.pdf>

McGregor, R. (2021) Four Characteristics of Policing as a Practice. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 2021. <https://doi.org/10.1093/police/paab015>

Morey, R. (2015). *How the Media Shape the Public's Perception of Law Enforcement*. https://www.ferrum.edu/wp-content/uploads/2019/11/Morey_How-the-Media-Shape-the-Public%E2%80%99s-Perception-of-Law-Enforcement.pdf

Rosenberger, J. S., Dierenfeldt, R. (2021). Media and Confidence in the Police: Differences across Race/Ethnicity. *American Journal of Criminal Justice*, <https://doi.org/10.1007/s12103-020-09603-8>

Schultz, J. (2019). Media Coverage of Law Enforcement and Effects of the Image Created. *Senior Theses*, 127. <https://doi.org/10.33015/dominican.edu/2019.CMS.ST.01>

Trottier, D., Fuchs, C. (eds.). (2015). *Social Media, Politics and the State. Protests, Revolutions, Riots, Crime and Policing in the Age of Facebook, Twitter and YouTube*. Routledge (ebook). <https://www.routledge.com/Social-Media-Politics-and-the-State-Protests-Revolutions-Riots-Crime/Trottier-Fuchs/p/book/9781138798243>

Vreese, C. H. de (2005). News Framing: Theory and Typology. *Information Design Journal*, 13, 51-62. https://www.researchgate.net/publication/250888488_News_Framing_Theory_and_Typology

Arhive online:

***. Portal jurisprudență. 2013. Dosare-procese. <https://www.jurisprudenta.com/dosare-procese/2013/1252q109q2013-46/>, accesat la data de 04.03.2022

Institutul Român pentru Informații Juridice. Sentința 358/2014. Curtea de Apel Pitești, Secția penală și pentru cauze cu minori și de familie. <http://www.rolii.ro/hotarari/5895de79e49009340f0017ac>, accesat la data de 04.03.2022

Arhive știri online:

***. (18.06.2014). *Cioacă, condamnat după aproape 7 ani de la dispariția Elodiei. Valul mediatic pornit de la o știre MEDIAFAX. Cât a costat ancheta în cazul crimei*. Mediafax. <https://www.mediafax.ro/social/cioaca-condamnat-dupa-aproape-7-ani-de-la-disparitia-elodiei-valul-mediatic-pornit-de-la-o-stire-mediafax-cat-a-costat-ancheta-in-cazul-crimei-12784498>, accesat la data de 22.02.2022

***. (30.01.2013). *Cristian Cioaca va fi judecat pentru crima, după 5 ani. Filmul serii în care Elodia a fost ucisă*. ProTV. <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/cristian-cioaca-a-fost-trimis-in-judecata-dupa-5-ani-de-la-disparitia-sotiei-sale-elodia-ghinescu.html>, accesat la data de 22.02.2022

***. (23.06.2014). *Directorul adjunct al Poliției Române, despre cazul Elodia: "Pentru prima oară, avem o condamnare definitivă fără cadavru"*. ProTV. <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/noi-dezvaluiri-despre-ancheta-din-dosarul-elodia-facute-de-directorul-adjunct-al-politiei-romane.html>;

***. *Arhiva online a știrilor ProTV*. <https://stirileprotv.ro/stiri-despre/elodia/> (accesată în perioada 01-25.11.2011)

PĂRINȚI CARE UCID: REPREZENTĂRI MEDIA. ANALIZĂ COMPARATIVĂ A FILICIDULUI MATERNAL ȘI PATERNAL

Marius EANA⁴⁶

Problematica filicidului maternal și paternal reprezintă o temă mai puțin accesată de către cercetătorii din România, deși este de interes general și ar putea genera soluții pentru prevenirea actelor de violență îndreptate împotriva copiilor. Singura cercetare din țara noastră care aduce în prim plan problema cazurilor de omor comise asupra copiilor de către părinți, observă factorii premergători comiterii actului de filicid, precum statutul agresorului, factori relaționali dintre membrii familiei, resursele familiei (Balica, 2010).

Am ales să analizez modul în care cazurile de filicid sunt ilustrate de către media online din România, deoarece media este o „instituție socială cu un rol major în formarea stereotipurilor și prejudecăților de gen ale unei societăți” (Grunberg, 2010, 241). Știrile care prezintă acest tip de omor au un impact asupra cititorilor și formează opinii asupra agresorului, motiv pentru care mi-am propus să observ cum este conturat portretul mamei criminale, spre deosebire de cel al tatălui criminal, datorită prejudecăților de gen și a rolurilor de gen.

Termenul de filicid este folosit în literatura de specialitate pentru a desemna „omorul comis de către părinți asupra copiilor lor, indiferent de vârsta victimei” (Marleau, 1999, 108). Filicidul înseamnă implicarea unuia dintre părinți în a realiza acțiunea de omor asupra propriului fiu/fică, astfel putem face distincție între două tipuri de filicid, cel maternal (mama care își ucide copilul) și filicidul paternal (tatăl care își ucide copilul).

Influența mass-media asupra percepțiilor publice și modul în care mass-media relatează despre evenimente au fost cercetate și s-a dovedit că „reprezentările mass-media creează mai degrabă o impresie asupra evenimentelor decât o părere exactă, o înregistrare obiectivă, faptică” (Berrington și Honkatukia, 2002, 50). Influența presei asupra publicului se poate concretiza în aplicarea unor „etichete false pentru anumiți indivizi” (Berrington și Honkatukia, 2002, 50). Kenix a recunoscut că „mass-media construiește imagini dure ale realității pentru public, care apoi contextualizează aceste narațiuni cu propriile scheme preexistente” (Kenix, 2011, p. 44).

Feminitatea este adesea legată de idealurile unei mame tradiționale. Legătura dintre feminitate și maternitate este un element important care este adesea utilizat în cazuri de filicid feminin. „Mamele care comit fapte cu caracter violent sunt adesea descrise în antiteză cu imaginea pură a femeii obișnuite și al căror comportament violent este adesea explicat prin încercarea de a forma imaginea unei persoane care nu este lucidă din punct de vedere psihic, fără discernământ” (Wiest & Duffy, 2013, p. 348). Barnett spune că „abaterea de la rolul de mamă grijulie și tradițională clasifică automat femeile drept «mame rele» și «persoane rele», fără a le asemăna cu feminitatea, clasificându-le ca

---

⁴⁶ Este absolvent al Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București.

«celelalte»”(Barnett, 2005, 11). În acest mod, din cauza unui incident cu conotație violentă, femeile sunt văzute diferit de ceilalți, caracteristicile atribuite în mod indirect de societate femeii și mamei, fiind lăsate deoparte atunci când emit judecăți de valoare (Barnett, 2005, 11).

Există diferite caracteristici care clasifică femeile drept „mame” și „feminine” și după cum a subliniat Barnett (2006), de-a lungul timpului și culturilor, maternitatea a fost percepută ca o chemare supremă, o realizare fericită și o binecuvântare cerească pentru acestea. „Există anumite caracteristici prototipice feminine, cum ar fi compasiunea, dragostea și grija față de ceilalți, care sunt legate direct de construcția socială a unei mame bune”(Barnett, 2006, p. 411). Se amintește că „există o presupunere că femeile biologice au instincte hrănitoare și că mamele sunt ghidate de instincte feminine naturale care conferă un temperament angelic și dragoste imediată față de prunci, clarvăzători cu privire la nevoile copiilor lor și dispuse să-și plaseze propriile dorințe în plan secundar cu cele ale familiilor lor”(Barnett, 2006, p. 411-412).

În timp ce „mamele continuă să fie frecvent asociate cu stereotipuri și mituri, cercetătorii recunosc că bărbații nu se confruntă cu aceleași probleme”(West&Duffy, 2013). Ei afirmă că „masculinitatea tradițională este legată de caracteristici precum forța fizică sau psihică, putere, agresiune, independență și statut profesional”(Idem) și, prin urmare, atunci când bărbații comit acte de violență, fapta lor nu este pusă la îndoială. Bărbații care acționează violent nu sunt criticați de public în același mod în care femeile sunt, deoarece violența din partea persoanelor de sex feminin, în special a mamelor, este percepută ca nefirească și masculină, specifică bărbaților (Wiest & Duffy, 2013, 349).

Studiile arată în mod cert faptul că filicidul nu este o faptă realizată doar de femei, ci și de bărbați, chiar într-o măsură mai mare, dintre cei care au scris despre filicidul paternal menționându-l pe Beyer et al (2019), Liem & Koenraadt (2008), Marleau et al (1999), Resnick (1969). Filicidul este “atribuit în mod inconștient persoanelor de sex feminin din cauza faptului că acestea petrec cel mai mult timp alături de copii” (Bourget & Gange, 2002, p. 345). Modalitatea în care filicidul este prezentat în mass-media reprezintă o problemă care a fost studiată în diferite țări, cele mai multe studii fiind realizate în Statele Unite ale Americii. Mary McCluskey a abordat problema mediatizării filicidului, concentrându-se asupra modului în care mass-media a construit imaginea părinților criminali în funcție de genul acestora, care sunt datele transmise în cadrul articolelor și cum anume consolidează construcția genului în mod tradițional, maternitatea și paternitatea (McCluskey, 2019, pp. 70-79).

McCluskey a observat că mass-media construia știrile care prezentau cazurile de filicid pe baza unor stereotipuri și a unor roluri de gen tradiționale, în cazul filicidului maternal, mamele au fost prezentate ca persoane care au deviat de la sarcina de a îngriji și a crește copilul, spre deosebire de cazurile de filicid paternal, tații fiind descriși ca acționând din furie, fără a discuta fapta în legătură cu rolul lor de figură parentală. Mass-media promovează mai mult cazurile de filicid maternal, deoarece implică senzaționalul, o femeie care se abate de la normele societății și șochează prin faptul că autorii implică afectivitatea atunci când scriu știrile care le prezintă pe mamele criminale. Autorul relatează faptul că în cadrul știrilor mamelor care comit filicidul, justificarea constă în argumente care aduc în prim plan starea de sănătate psihică a acestora, lipsa discernământului la momentul producerii faptei, iar în cazul bărbaților care comit filicidul nu se amintesc probleme mentale pentru a justifica fapta, ci se consolidează rolul social al acestuia pe baza stereotipurilor, a construcției sociale, prin

care bărbatul este descris ca ființa rațională, responsabilă și puternică care acționează pe baza furiei care îl definește în general (McCluskey, 2019, pp. 70-79).

Un alt studiu care a avut ca temă mediatizarea cazurilor de filicid în mass-media pentru a observa care sunt tipurile de informații transmise, cum are loc construcția socială a părinților în interiorul știrilor pe baza rasei și a genului criminalului este cel realizat de Amy Baumann Grau (2013). Autoarea a observat în urma analizei a mai multor știri care prezentau cazuri de filicid că „persoanele de rasă neagră au avut un portret mai negativ decât persoanele de rasă albă” (Baumann, 2013, p. 234). Statutul de părinte bun sau rău a fost diferit, în funcție de rasa persoanei care a comis crima, dar și de genul acesteia, mamele de culoare fiind descrise ca mame denaturate, spre deosebire de celelalte cazuri. În cazul filicidului paternal, s-a constatat faptul că bărbatii au fost descriși mai mult ca acționând din cauza masculinității și a caracteristicilor dominante bărbaților, paternitatea fiind puțin adusă în discuție de către autorii articolelor, însă atunci când se menționa statutul de tată în antiteză cu fapta comisă, tații de culoare erau descriși ca părinți răi (Baumann, 2013, pp. 234-238).

Danielle Tyson (2017) consideră că în urma analizei a mai multor articole care prezentau cazuri de filicid maternal sau paternal în mass-media din Australia, filicidul apare ca un efect al eșecului parental: „Mamele care își ucid copiii sunt înfățișate în mass-media ca «nebune» și «monstruoase», în timp ce tații care au realizat aceleași acte de violență sunt priviți ca acționând în baza unor probleme mentale sau în urma unor probleme din cadrul familiei” (Tyson, 2017, p. 16).

Metodologie

Scopul cercetării care a fundamentat capitolul de față a fost identificarea modului în care media online din România a prezentat cazurile de filicid comise în țara noastră. Printre obiectivele cercetării s-au numărat: 1) analiza modului în care au fost realizate portretele părinților care comit crima în funcție de genul acestora; 2) identificarea particularităților specifice mediei online din România în prezentarea cazurilor de filicid; 3) identificarea stereotipurilor de gen asociate mediatizării mamei și a tatălui criminal. Întrebările de cercetare pentru care am căutat răspunsuri pe parcursul analizei au fost:

- Care sunt informațiile pe care media online le transmite în articolele care prezintă cazuri de filicid?
- Există diferențe între portretul realizat de jurnaliști pentru mama criminal și pentru tatăl criminal?
- Articolele care prezintă filicidul paternal se centrează mai mult pe apartenența criminalului la sexul masculin decât la calitatea de tată?
- Articolele care prezintă filicidul maternal se focusează mai mult pe calitatea de mamă, decât pe faptul că este o femeie?

În primă fază, pentru a identifica articolele publicate în media online, am folosit motorul de căutare Google și cuvintele cheie „copil ucis de mamă”, „copil ucis de tată”. Apoi am folosit numele părinților criminali despre care au fost publicate cele mai multe articole, primele două mame și primii doi tați, respectiv: Irina Pleșa, Oana Neț, Marius Franțescu și Florin Buliga.

În final, corpusul analizat a inclus 134 de articole publicate în media online, pe site-uri din România și care au avut ca subiect filicidul maternal sau paternal comis în țara noastră. Aceste articole au fost identificate cu ajutorul motorului de căutare Google, unde am setat perioada în care au fost publicate știrile, respectiv 1 ianuarie 2018-31 decembrie 2018, limba română, țara România.

Pentru analiza articolelor a fost utilizată o grilă de analiză structurată astfel încât să permită identificarea unor informații privind: 1) datele generale privind publicația (data, tipul publicației, existența fotografiilor, numărul accesărilor, numărul comentariilor, titlul articolului); 2) date referitoare la fapta de omor (motivația, modalitatea comiterii omorului, armele utilizate, localizarea rănilor la nivelul trupului victimei, numărul loviturilor, timpul și locul comiterii omorului, corelarea filicidului cu alte cazuri de omor, date statistice referitoare la omor); 3) date privind victima (vârstă, gen, nivel de educație, mediul de rezidență); 4) date referitoare la agresor (gen, vârstă, nivel de educație, stare de sănătate, statut familial, etnie); 5) surse folosite; 6) sintagme folosite în descrierea agresorului.

Filicidul maternal vs. Filicidul paternal

În acest subcapitol voi prezenta rezultatele analizei de conținut a articolelor privind cazurile de filicid raportându-mă la genul criminalului. Voi încerca să evidențiez diferențele și asemănările în funcție de tipul filicidului, maternal, respectiv paternal. În acest scop, am pus față în față datele privind genul agresorului și datele incluse în articolele analizate, mai precis, am realizat tabele de contingență pentru fiecare din acestea.

Date generale privind articolele incluse în corpusul analizat

Așa cum am precizat și în secțiunea Metodologie, corpusul analizat a inclus 134 de articole publicate în media online care au prezentat informații privind filicidul paternal (N=81/60.4%) și maternal (N=53/39.6%). Cele mai multe dintre articolele care prezentau cazuri de *filicid paternal* au fost publicate în ziare digitale (64,4%). O pătrime au fost publicate de către site-uri TV (25,9%). Agențiile de presă și site-urile agregate de știri au publicat 3,7%, respectiv 1,2% din totalul articolelor care au avut ca subiect filicidul paternal.

Mai mult de jumătate dintre articolele care au relatat despre *filicid maternal* au fost publicate în ziare digitale (58,5%), iar o treime au fost prezentate de către site-uri TV (35,8%). Doar 5,7% dintre articolele agențiilor de presă au inclus cazuri de filicid maternal. Spre deosebire de cazurile de filicid paternal, articolele care descriu cazurile de filicid maternal nu au fost publicate și de către site-urile agregate de știri din anul 2018. Ziarele digitale au publicat într-un număr mai mare cazurile de filicid în care agresorul era o persoană de sex masculin, iar în cazul site-urilor TV proporția mamei agresor este mai mare decât aceea a tatălui agresor, având în vedere totalul acestora în funcție de gen. Agențiile de presă prezintă un număr egal de cazuri de filicid paternal și de filicid maternal.

În ceea ce privește existența fotografiilor din cadrul articolelor publicate, persoanele de sex masculin au într-o proporție mai mare imagini în interiorul prezentării cazului, respectiv 92,6% din totalul celor care au ca subiect filicidul paternal, spre deosebire de articolele care prezintă filicidul maternal, care au în proporție de 86,8% fotografii publicate. Astfel, putem observa că media online tinde să publice fotografii ale agresorului de sex masculin, iar din totalul articolelor care au fotografii inserate mai mult de jumătate din acestea (62%) prezintă cazuri de filicid paternal. Având în vedere procentul ridicat (90,3%) care ilustrează existența fotografiilor în articolele care au ca subiect cazurile de filicid se poate observa că este necesar ca acestea să fie parte din conținut datorită faptului că cititorii doresc să vadă cine sunt persoanele care au comis faptele.

Motivația filicidului maternal și paternal

Articolele din media online prezintă, de asemenea, și motivația omorurilor comise de părinți. Din totalul articolelor care prezintă filicidul paternal, aproximativ două pătrimi (48,1%) dintre acestea nu precizează care este motivația actului realizat. O cincime din articole (18,5%) relatează despre cazuri a căror motivație a fost dorința agresorului de a-i „trimite într-o lume mai bună pe copii”, 14,8% au prezentat motivul răzbunării contra soției, 4,9% amintesc faptul că soțul nu a suportat despărțirea. Motivația religioasă (4,9%) conform căreia anumite persoane trebuie să moară în perioada sărbătorilor Pascale, se regăsește în justificarea actului de filicid paternal, precum și faptul că „așa este mai bine pentru toți” (3,7%). Depresia (1,2%), încărcătura emoțională din cauza păcatelor acumulate (1,2%), dar și datoriile coplesitoare (1,2%) sunt alte motivații menționate în articole.

În ceea ce privește motivația omorului în cadrul articolelor care prezintă cazurile de filicid maternal, situația este diferită. Aproximativ o pătrime (24,5%) dintre acestea nu precizează care este justificarea actului comis. Cel mai mare procentaj aparține motivației prin care agresora spune că: „a crezut că este diavolul”, referitor la copilul său, respectiv 41,5% din totalul articolelor care prezintă filicidul maternal, fiind urmat de „freamătul la gândul divorțului” (15,1%), răzbunare contra soțului (7,5%), din cauza situației tensionate cu soțul (5,7%), motivația comună „așa e mai bine pentru toți” (3,8%) și din cauza faptului că era un copil dintr-o relație extraconjugală (1,9%).

Analiza informațiilor privind motivația cazurilor de filicid maternal și paternal a evidențiat că atât femeile, cât și bărbații aleg să-și omoare copilul pentru a se răzbuna pe fostul partener de viață, după divorț sau înainte de despărțire. Situația financiară și problemele de acest tip, depresia, apar ca justificări în cadrul filicidului paternal, spre deosebire de femei care au acționat în urma despărțirii, dar și pentru că proveniența copilului era dintr-o relație extraconjugală. Există o justificare comună, aceea că „așa este mai bine pentru toți”, prezentă aproape în proporții egale, 3,7% în cazul bărbaților, respectiv 3,8% motivația femeilor.

Modalitatea comiterii filicidului maternal și paternal

Mai mult de două treimi dintre articole (68,7%) conțin precizări privind modul în care agresorii au luat viața copiilor. În cadrul articolelor care au ca subiect filicidul paternal, mai mult de două cincimi dintre acestea (40,7%) prezintă principala modalitate de comitere a omorului, și anume împușcarea minorului. Aproximativ o cincime dintre victime (22,2%) au fost ucise prin înjunghiere, iar 1,2% prin sugrumare.

În cazul articolelor care prezintă actul de filicid maternal, situația este diferită, aproximativ o treime din articole (32,1%) relatează despre mama criminal care a ales să își înece copilul. A doua metodă de comitere a omorului este reprezentată de sugrumare în (30,2%), urmată de asfixiere (3,8%), împușcare (3,8%), aruncarea într-un butoi cu cenușă (3,8%) și înjunghiere (1,9%). Spre deosebire de tați, mamele comit omorul fără arme, acționând prin sugrumare și înec. Într-un procent foarte mic se regăsesc împușcarea și înjunghierea în cazul mamelor agresor.

Armele utilizate

Armele utilizate în vederea comiterii actului de omor reprezintă un detaliu important pentru a observa dacă femeile și bărbații se folosesc de obiecte pentru a realiza fapta. Din totalul articolelor care prezintă filicidul paternal, aproximativ o pătrime (23,5%) menționează pistolul ca armă utilizată, fiind urmat de cuțit (17,3%). În cazul articolelor care prezintă filicidul maternal, doar în puține articole apar mențiuni referitoare la arme: 3,8% pistol și 1,9% cater.

Localizarea rănilor și numărul loviturilor

Articolele prezintă și informații privind localizarea rănilor la nivelul trupului victimelor, însă într-o mică măsură, respectiv aproape o cincime dintre acestea (19,4%). În cazul articolelor care prezintă filicidul paternal, în 17,3% dintre acestea rana este localizată la nivelul capului și 9,9% în zona inimii. Spre deosebire de publicațiile care prezintă tații criminali, cele care ilustrează filicidul maternal menționează cel mai mult zona mâinii, respectiv 3,8% dintre acestea, 1,9% zona capului și 1,9% zona gâtului. Se pare că bărbații acționează asupra zonelor vitale, precum inima sau capul, spre deosebire de femei, care într-o măsură mai mică recurg la violența fizică cu ajutorul armei.

Numărul loviturilor este un alt detaliu care face parte din corpul articolelor care prezintă cazurile de filicid. Din totalul articolelor care au subiect filicidul paternal, în 13,6% dintre acestea se precizează faptul că tații care au folosit ca armă pistolul și-au împușcat o singură dată copilul, iar în 3,7% se specifică faptul că au fost aplicate trei lovituri de cuțit. În cazul articolelor care prezintă filicidul maternal, situația este diferită, fiind specificată într-un procent mic, respectiv 1,9%, faptul că mama criminală care a folosit pistolul pentru a realiza fapta de omor, a împușcat o singură dată copilul. Într-o proporție covârșitoare, 88,8%, articolele din media online care au ca subiect filicidul nu specifică numărul loviturilor aplicate copiilor. Se poate observa că în cazul taților procentul este unul mai ridicat, însă și din cauza faptului că aceștia au realizat actul de omor cu ajutorul unor obiecte, precum pistolul sau cuțitul, aplicând lovituri directe.

Timpul comiterii filicidului maternal și paternal

Timpul comiterii omorului în cazurile de filicid este regăsit în media online într-o măsură mai mare pentru filicidul paternal (67,9%), decât pentru filicidul maternal (39,6%). În articolele care prezintă filicidul paternal, 16% dintre acestea specifică faptul că omorul a fost comis noaptea, 14,8% în timpul zilei, prânz și într-o mică măsură dimineața, respectiv 1,2%. Articolele care prezintă filicidul maternal amintesc în aproape o treime (32,1%) dintre situații că omorul a fost săvârșit noaptea, 15,1% dintre acestea seara, 11,3% în timpul zilei, prânz și într-o mică măsură dimineața (1,9%).

Având în vedere cifrele care arată câte dintre articole specifică timpul comiterii actului de omor, în funcție de genul agresorului, se poate observa că femeile acționează într-o mai mare măsură noaptea. Săvârșirea omorului în timpul zilei și dimineața au valori mici și asemănătoare atât în cazul filicidului maternal, cât și cel paternal.

Locul comiterii filicidului maternal și paternal

Un alt detaliu important și care este specificat în aproximativ jumătate dintre articole (56,7%) este locul comiterii crimei. Publicațiile care au ca subiect filicidul paternal prezintă în mai mult de jumătate dintre acestea (54,3%) faptul că tații criminali și-au ucis copiii acasă, în locuința proprie, iar restul articolelor nu precizează unde anume s-a produs crima. În cazul filicidului maternal, locurile în care au fost uciși copiii sunt mai diverse. Mai mult de două cincimi (43,4%) dintre articole amintesc că scena crimei a avut loc acasă, 15,1% în casa bunicilor copiilor și 1,9% în casa de vacanță a familiei.

Se poate observa faptul că atât mamele, cât și tații criminali aleg să-și ucidă copiii acasă, fiind locul unde aceștia petrec cel mai mult timp împreună. În cazul persoanelor de sex feminin, locul comiterii filicidului este mai divers decât în cazul persoanelor de sex masculin, aceștia alegând să ucidă în locuința proprie, spre deosebire de femei care au ucis atât în locuința familiei, casa bunicilor sau casa de vacanță.

Contextualizarea filicidului

Unul dintre obiectivele analizei a fost identificare modului în care jurnalistul corelează filicidul cu alte cazuri de omor atunci când scrie articolele. Rezultatele analizei arată că, atât în cazul articolelor care prezintă filicidul paternal (98,8%), cât și în cele de filicid maternal (98,1%) nu se face legătura cu alte cazuri de filicid comise. Doar în puține articole în care criminalul era o persoană de sex feminin (1,9%) sau criminalul era o persoană de sex masculin (1,2%) erau trimiteri la alte cazuri de filicid.

Portretul agresorului

Mediul de rezidență este un detaliu important pentru analiza articolele care prezintă acte de filicid, pentru a observa unde anume au loc mai multe crime, atât comise tați, cât și de mame. Articolele care descriu actele de filicid paternal menționează într-un procentaj foarte ridicat (93,8%) mediul de rezidență urban, mediul rural fiind precizat în doar 1,2% din publicații. Situația este diferită în cazul articolelor care prezintă filicidul maternal. În mai mult de două cincimi (41,5%) dintre acestea mediul rural este precizat, puțin peste un sfert (28,3%) revenind mediului urban. Se poate observa faptul că filicidul paternal are loc în mod predominant în zona urbană, spre deosebire de filicidul maternal care este predominant în zona rurală, însă întâlnit într-o măsură mai mică și în mediul urban.

Ocupația agresorului este un alt element care este precizat în cadrul articolelor din media online atunci când prezintă cazurile de filicid. Publicațiile în care sunt prezentate cazurile de filicid paternal, aproximativ două pătrimi (46,9%) amintesc faptul că tatăl criminal era polițist, administrator de firmă (7,4%) și kinetoterapeut (2,5%). În cadrul articolelor al căror subiect este filicidul maternal, puțin peste o treime (35,8%) precizează faptul că mama criminal era educatoare, mai mult de un sfert (28,3%) asistent social și 3,8% polițistă. Se pare că atenția este centrată într-o măsură mai mare asupra ocupației criminalului atunci când este o persoană de sex feminin, în cazul acestora nefiind precizată ocupația în aproximativ o treime din articole (32,1%), spre deosebire de articolele în care bărbatul este agresorul, mai mult de două cincimi dintre acestea (43,2%) nu-i precizează profesia.

Statutul familial al agresorului este, de asemenea, un aspect important pe care trebuie să îl avem în vedere atunci când analizăm cazurile de filicid, pentru a observa dacă este un factor care poate influența decizia tragică pe care aceștia aleg să o facă atunci cânducid. Articolele care expun cazurile de filicid paternal precizează în mai mult de jumătate dintre acestea (60,5%) faptul că bărbății care au comis crima erau căsătoriți, aproximativ o treime (32,1%) divorțați și 2,5% separați. Articolele care prezintă filicidul maternal prezintă într-o proporție covârșitoare (81,1%) faptul că femeile erau căsătorite și 1,9% divorțate. Atât în cazul femeilor, cât și al bărbaților, majoritatea celor care și-au ucis copiii erau căsătoriți, în cazul bărbaților acest detaliu regăsindu-se mai mult în descrierea cazurilor.

Starea de sănătate psihică este un alt detaliu regăsit în cadrul articolelor care prezintă filicidul, în special cel maternal. În cadrul publicațiilor care relatează despre filicidul maternal, 11,3% dintre acestea specifică faptul că femeia criminal avea un discernământ scăzut, 7,6% menționează că a fost internată la psihiatrie în trecut, 5,7% amintesc că suferea de depresie post-natală, 3,8% tulburări psihotice, 3,8% specifică faptul că se afla sub tratament în momentul producerii omorului, 1,9% depresia, 1,9% criza psihotică cu halucinații și 1,9% menționează că mama criminal a avut discernământ.

Articolele care au ca temă filicidul paternal menționează într-o proporție mai mică starea de sănătate a taților criminali, 4,8% dintre acestea specifică faptul că agresorul avea discernământ scăzut, alte 4,8% amintesc că tatăl a fost declarat apt în urma testului psihologic, 2,5% spun că suferea de depresie, 2,4% labilitate psihică crescută, 1,2% psihopatie cronică, 1,2% menționează ca a fost internat la psihiatrie în trecut, 1,2% delir mistic și 1,2% specifică faptul că agresorul suferea de psihoza cifrei 6. Se poate observa o diferență între articolele care prezintă filicidul maternal și paternal în vederea menționării stării de sănătate a agresorilor, într-un procent mai ridicat se menționează faptul că femeia agresor avea discernământul scăzut, spre deosebire de agresorul de sex masculin, dar și faptul că a fost internată la psihiatrie înainte de producerea crimei.

Victimele actelor de filicid

În ceea ce privește vârsta victimei, am ales să o grupez în două categorii: victime minore și majore. Articolele care prezintă filicidul paternal și ale căror victime au sub 18 ani, menționează că, în aproximativ o treime (30,9%) dintre acestea vârsta copilului ucis a fost de trei ani. Aproximativ o pătrime (24,7%) dintre victime au avut vârsta de 13 ani și 16% vârsta de 3 ani și 6 luni. În cazul articolelor al căror subiect este filicidul maternal, mai mult de o treime (37,7%) amintesc că victima avea 3 ani, puțin peste o treime (34%) menționează vârsta de 4 ani și 3,8% precizează că victima avea 6 luni. Atunci când victima are peste 18 ani este vorba doar despre filicidului paternal. Putem observa faptul că mamele sunt cele care ucid copiii sub 4 ani, spre deosebire de tați care ucid copii mici și adolescenți.

Am ales de asemenea să construiesc două categorii diferite, în funcție de genul victimei și categoria de vârstă din care fac parte: 1) sub 18 ani și 2) peste 18 ani. În cadrul articolelor care au ca subiect filicidul paternal, domină genul masculin al victimelor, peste 84% dintre articole menționând acest detaliu. Publicațiile care prezintă filicidul maternal au specificat în mai multe de două cincimi (45,3%) faptul că victimele erau de gen feminin, iar aproape alte două cincimi (37,7%) menționau genul masculin al victimelor. Se poate observa faptul că ambele tipuri de articole menționează în proporții asemănătoare genul victimei, însă în cazul filicidului maternal există atât fete cât și băieți sub 18 ani uciși, spre deosebire de filicidul paternal unde domină persoanele de genul masculin care au fost ucise. În categoria de vârstă peste 18 ani, domină genul feminin, omorul fiind realizat de tată.

Sursele de informare folosite de jurnaliști

Un alt aspect important pe care l-am avut în vedere atunci când am cules datele, au fost sursele de informare citate în cadrul articolelor care prezintă filicidul. Publicațiile care au ca subiect filicidul paternal citează în aproximativ jumătate din cazuri (48,1%) dintre acestea un alt jurnalist (ziare, agenție de presă, etc.), o treime (33,3%) reprezentanți ai Poliției, Parchetului și Judecătoriei, puțin peste o cincime (22,2%) agresorul, aproape o cincime (18,4%) sunt cunoscuți ai familiei, iar 4,9% avocați. În cazul articolelor care prezintă cazuri de filicid maternal, două cincimi (40,4%) dintre acestea citează reprezentanți ai Poliției, Parchetului și Judecătoriei, mai mult de o treime (34,6%) un alt jurnalist (ziare, agenție de presă, etc.), puțin peste o cincime (21,1%) conțin declarații ale soțului agresoarei, în 13,4% dintre articole sunt citați reprezentanți ai SMURD (spitale, medici), 11,5% cunoscuți ai familiei, 9,6% colegi de muncă ai agresorului.

Informații privind jurnaliștii

În vederea menținerii unei modalități de scriere obiective, am analizat câte dintre articole sunt semnate de către jurnalistul care a scris știrea. Atât articolele care prezintă filicidul paternal, cât și cel maternal precizează numele jurnalistului care a redactat știrea în egală măsură. Mai mult de două cincimi dintre articole conțin informații privind jurnalistul, (40,7% atunci când tatăl era criminalul și 41,5% în cazul mamelor criminale).

Mama criminală versus tatăl criminal

Din dorința de a observa cum anume se raportează media online la genul agresorului și dacă descrierea actului de filicid variază în funcție de genul agresorului, am analizat modul în care se face referință la agresor atunci când este o persoană de sex feminin și când criminalul este o persoană de sex masculin. Pentru a evidenția diferențele, am realizat o paralelă între etichetele pe care jurnaliștii le asociază cu persoanele care au comis actul de filicid și am numărat pentru fiecare articol următoarele cuvinte cheie: mamă-tată, criminala-criminalul, mama criminală-tatăl criminal.

Mai mult de jumătate din totalul articolelor care prezintă filicidul maternal (N=48/54,7%) conțin cuvântul „mamă”, spre deosebire de cuvântul „tată” care este precizat în aproximativ o cincime (N=29/19,7%) din totalul articolelor care au ca subiect filicidul paternal. Astfel, putem observa faptul că în situația în care agresorul este o persoană de sex feminin, statutul de mamă al acesteia influențează modalitatea în care știrile sunt prezentate publicului, pentru a atrage atenția, fiind o diferență semnificativă între procente care ilustrează câte dintre articole precizează calitatea de mamă sau tată a criminalului.

O altă diferență semnificativă apare atunci când analizăm modul în care sunt folosite cuvintele criminală/criminal. În 13,2% din totalul articolelor care au ca subiect filicidul maternal apare cuvântul criminală, spre deosebire de termenul „criminal” care este menționat în cadrul publicațiilor care prezintă filicidul paternal, în două cincimi (40,7%) dintre acestea. Astfel, jurnaliștii adresează persoanelor de sex feminin, mai puțin eticheta de „criminal” și mai mult aceea de părinte, respectiv „mamă”, spre deosebire de persoanele de sex masculin cărora le este atribuită eticheta de „criminal” în cea mai mare măsură, iar cea de „tată” este puțin precizată.

Și pentru aceste etichete negative pe care jurnaliștii obișnuiesc să le utilizeze în realizarea știrilor am ales să număr de câte ori au fost folosite, în cadrul articolelor care expun cazurile de filicid maternal. Cuvântul „criminală” a fost menționat de 14 ori, spre deosebire de publicațiile care prezintă filicidul paternal, în care cuvântul „criminal” a fost utilizat de 75 de ori. Astfel, se poate observa faptul că în cazul în care agresorul era o persoană de sex masculin, eticheta de „criminal” i-a fost atribuită într-o măsură mult mai mare decât femeilor, în cazul acestora calitatea de mamă fiind cea principal menționată, întărind în acest mod stereotipurile de gen care atribuie rolul de mamă femeilor ca primordial.

Am avut în vedere atunci când am colectat datele din cadrul articolelor și sintagmele „mama criminală”, respectiv „tatăl criminal” pentru a observa dacă jurnaliștii atribuie caracteristici care atrag atenția publicului, și anume, faptul că agresorul este un părinte alături de un atribut defăimător precum cel de criminal. Din totalitatea publicațiilor care înfățișează cititorilor filicidul maternal, 13,2% dintre acestea menționează sintagma „mama criminală”, în comparație cu articolele care prezintă filicidul

paternal, acestea precizând în doar 2,3% sintagma „tatăl criminal”. Este observabil faptul că într-o măsură mai mare, în cazul persoanelor de sex feminin, calitatea de mamă este mult mai des amintită.

Ocupația agresorilor

Un alt aspect important din cadrul articolelor care prezintă filicidul este ocupația agresorului, fiind menționată în mai mult de două treimi (64,1%) din articolele în care criminalul este o femeie și în aproape două treimi (59,2%) dintre articolele în care criminalul este o persoană de sex masculin. Ocupația cea mai des regăsită în articolele care prezintă filicidul maternal este aceea de educatoare, iar în cazul publicațiilor care ilustrează filicidul paternal, profesia de polițist este cea mai des întâlnită. Am ales să număr de câte ori este precizată profesia de educatoare în cadrul articolelor care au ca subiect filicidul maternal, fiind menționată de 54 de ori, spre deosebire de profesia de polițist, care a fost amintită de 141 de ori în publicațiile în care tatăl era agresorul. În vederea captării atenției cititorilor, mai mult de o treime (35%) din publicațiile care prezintă cazul polițistului agresor, amintesc faptul că acesta era fiul unui cunoscut om politic, aspect menționat pentru a aduce în prim plan faptul că actul de omor a fost săvârșit de fiul unui om influent al zonei.

Studii de caz: filicid maternal si paternal

Raportul privind activitatea desfășurată de Ministerul Public în anul 2018 precizează faptul că au existat opt copii victime ale părinților (Ministerul Public, 2019, 17). Interesant este faptul că toate aceste cazuri au fost identificate în media online cu ajutorul motorului de căutare Google și a cuvintelor cheie „copil ucis de mamă” și „copil ucis de tată”. De aici rezultă faptul că publicațiile online o oferă o atenție deosebită acestor tipuri de omor care sunt surse de interes pentru cititori prin natura șocantă a faptei comise de către un părinte.

Pentru a identifica modul în care jurnaliștii realizează portretul părinților care au comis actul de filicid, am ales să analizez cele mai des menționate cazuri de filicid din cele găsite în urma căutării pe motorul de căutare Google, cu ajutorul cuvintelor cheie „copil ucis de mamă” și „copil ucis de tată”. Astfel, Irina Pleșa și Oana Neț sunt cele mai mediatizate cazuri din rândul mamelor criminale, iar Marius Franțescu și Florin Buliga din rândul taților agresori. În continuare, am ales să redau sintagme prin care aceștia sunt descriși în cadrul articolelor din media online.

Filicid maternal

Cazul Irinei Pleșa a atras atenția datorită faptului că aceasta era o tânără de 33 de ani, căsătorită, mamă a trei copii și asistent social în cazul DGASPC Craiova, omorându-și fiul mijlociu de doar 3 ani, prin sugrumare în timpul somnului, motivând că este diavolul. Unul dintre articolele care descriu cazul acesteia amintește faptul că: „Singura măsură luată împotriva mamei ucigașe a fost controlul judiciar și să nu se apropie de ceilalți doi copii.” (Ștefan, 2018). Prin această frază, se amintește statutul de mamă al acesteia, faptul că a comis actul de filicid, însă și măsura luată împotriva femeii.

O altă sintagmă care ilustrează ce anume este evidențiat în cadrul articolelor din media online este următoarea: „soție de jandarm și mamă a trei copii, și-a omorât în noaptea 22 spre 23 iulie, copilul în vârstă de trei ani”(Pascu, 2018). De această dată este amintit atât statutul de soție al femeii, cât și cel de mamă, dar și ocupația soțului pentru a da elementul senzațional al știrii. Următorul fragment oferă detalii menite să atragă atenția cititorilor și care se află în contradicție cu fapta menționată în

același paragraf, și anume că mama care a comis filicidul a mers la biserică în ziua crimei și s-a spovedit: „În timpul nopții femeia s-a trezit și i s-a părut că fiul său de doar trei ani este diavolul. După ce l-a omorât, femeia a mers în camera alăturată și i-a mărturisit fapta soțului său. (...) În ultimele zile a fost abatută și supărată. Însă, chiar în ziua crimei, femeia a mers la biserică și s-a spovedit” (A.N.C., 2018).

Cazul Oanei Neț a fost unul intens mediatizat. Mama care a comis filicidul era o educatoare de 38 de ani și și-a înecat fetița de 4 ani în cada din propria locuință. Numită într-unul dintre articole „Educatoarea criminală din Timișoara” (Sebastian, 2018), ilustrează faptul că ocupația agresorului este un laitmotiv al articolelor care expun cazurile de filicid pentru a atrage cât mai mulți cititori datorită conținutului surprinzător. Ocupația femeii reprezintă punctul de interes al jurnalistului atunci când o amintește pe femeia agresor: „O educatoare din Timișoara și-a ucis fiica (...) Femeia care și-a ucis fetița a fost educatoare timp de 15 ani...” (Nae, 2018).

Filicid paternal

Cazul Marius Franțescu a atras atenția jurnaliștilor datorită faptului că agresorul este un tânăr de 29 de ani, ofițer al Brigăzii de Combatere a Criminalității Organizate Pitești care și-a ucis fiul în vârstă de trei ani și șase luni, împușcându-l. Unul dintre articole menționează faptul că „focul de armă a fost tras printr-o pernă” (Stancu, 2018), din dorința de a sensibiliza cititorii prin acest detaliu, care arată că tatăl nu a putut realiza fapta de omor având contact direct cu fiul său și a folosit o pernă pentru a-l evita.

Alte sintagme regăsite în cadrul articolelor prin care este descris agresorul sunt: „tânărul polițist și-a executat copilul: l-a împușcat în cap”, „era gelos că soția lui, îl părăsise” (Dancu, 2018) prin care se folosesc cuvinte care au o încărcătură emoțională puternică, dar se amintește și motivul pe care bărbatul l-ar fi avut, atribuind o parte din vină mamei copilului care îl părăsise. Foarte multe articole care descriu cazul polițistului menționează faptul că agresorul era „fiul președintelui PNL Mioveni” (Dancu, 2018) pentru a evidenția familia din care criminalul provine, tatăl său fiind un om politic, un nume sonor al zonei fiind de interes pentru cititori.

Cazul lui Florin Buliga a fost unul foarte mediatizat din cauza faptului că bărbatul și-a ucis cei doi copii, băiatul în vârstă de 13 ani și fata de 18 ani, alături de soția sa, „pentru a le salva sufletele” (Pavel, 2018). Autorul crimei este descris ca un „consumator de droguri, iar până acum un an a fost dependent de alcool” (Pavel, 2018), pentru a accentua ce anume l-a influențat pe agresor să realizeze tragica crimă. Bărbatul este descris într-un alt articol ca „un familist și un părinte adevărat, acum din stâlpul casei a devenit un criminal” (Bîrjoveanu, 2018), astfel amintind faptul că bărbatul este cel care întreține o familie, întărind astfel stereotipurile de gen.

Concluzii

Scopul acestei analize a fost identificarea modului în care media online prezintă actele de filicid maternal și paternal, dacă există diferențe între portretul pe care jurnalistul îl conturează agresorului în funcție de genul acestuia, implicit dacă în publicațiile care prezintă filicidul maternal se accentuează calitatea de mamă a femeii, mai mult decât cea de tată, în cazul bărbaților. Analiza datelor rezultate din cercetare a evidențiat faptul că jurnaliștii transmit informații variate despre cazurile de filicid, precum motivația omorului, modalitatea comiterii crimei, armele utilizate, localizarea rănilor la nivelul trupului victimei, numărul loviturilor, timpul și locul comiterii crimei,

date referitoare la agresor, dar și la victimă, citări ale persoanelor apropiate, instituții de stat și chiar ale agresorului. Toate acestea ajută la identificarea caracteristicilor celor care comit acte de filicid, în vederea luării de măsuri preventive asupra cazurilor de acest tip și pentru o informare mai bună a populației referitor la existența acestui tip de omor săvârșit de către părinți.

Datele analizate au evidențiat unele diferențe între portretul pe care jurnaliștii l-au realizat agresorului atunci când era mama, spre deosebire de imaginea creată tatălui criminal. În cazul persoanelor de sex feminin, se accentuează calitatea de mamă a acestora, iar în cazul persoanelor de sex masculin, noul statut dobândit, acela de criminal devine cel la care se raportează jurnaliștii. Profesia taților criminali este menționată frecvent, ceea ce nu se întâmplă în cazul mamelor criminale.

Spre deosebire de alte studii din alte țări realizate pe aceeași temă, în România cazurile de filicid paternal sunt mai mediatizate decât cele care au ca subiect filicidul maternal. La fel ca în studiile internaționale, analiza de față a evidențiat faptul că stereotipurile și rolurile de gen sunt elemente prezente în mod constant în formularea articolelor, deoarece jurnaliștii se raportează la agresori în mod diferit în funcție de genul acestora, în cazul bărbaților, statutul de tată fiind mult mai puțin menționat, spre deosebire de profesia sa, decât în cazul femeilor, al căror statut principal amintit în publicații este acela de mamă. Această lucrare poate oferi unele repere pentru elaborarea unei strategii de prevenire a violenței împotriva copiilor și a unei campanii de informare a populației în legătură cu actele de filicid. Pentru a putea preveni pe viitor alte crime similare, ar trebui realizat un studiu care să cuprindă cazurile de filicid maternal și paternal dintr-o perioadă mai îndelungată de timp, analiza unui corpus de articole mai mare permițând identificarea și a altor aspecte referitoare la mediatizarea și consecințele mediatizării filicidului. Media online este o sursă de informare și implicit ajută la formarea opiniilor, iar datele pe care le transmit trebuie bine alese, astfel se mențin stereotipurile și rolurile de gen tradiționale, deja internalizate, în funcție de genul agresorului. Studiul de față arată că media online reprezintă una dintre căile prin care se pot perpetua stereotipuri, dar și prin care se pot forma opinii cu ajutorul informațiilor transmise. Datele privind filicidul prezentate în publicațiile online pot deveni relevante pentru a realiza că filicidul nu este un act comis de persoane care sunt lipsite de oportunități de dezvoltare, fără educație sau în stare financiară precară, ci se poate produce în diverse familii care în aparență sunt funcționale, ai căror membri sunt persoane cu statusuri sociale diferite și nu sunt persoane care provin din medii defavorizate.

BIBLIOGRAFIE

Balica, E. (2010). „Filicidul maternal și paternal în România: tendințe și factori de risc”, în *Sociologie Românească*, vol. 8, nr. 3, pag. 106

Barnett, B. (2005). Perfect Mother or Artist of Obscenity? Narrative and Myth in a Qualitative Analysis of Press Coverage of the Andrea Yates Murders. *Journal of Communication Inquiry*, p. 11

Barnett, B. (2006). Medea in the Media: Narrative and Myth in Newspaper Coverage of Women Who Kill Their Children. *Journalism*, 7(4), pp. 411-412

Baumann, A. (2013). *The Epitome of Bad Parents: Construction of Good and Bad Parenting, Mothering, and Fathering in Cases of Maternal and Paternal Filicide*, University of Cincinnati, pp. 234-238

- Beyer, Kristen R., Hickey, Eric and Bishop-Deaton, Deanna (2019). "An Analysis of Mothers and Fathers Who Kill Their Children: Examining Offense Characteristics and Adjudication Outcomes" (2019). 2019 Program & Posters. 5. <https://scholarworks.waldenu.edu/symposium2019/5>
- Berger, Peter L. and Thomas Luckmann. (1966). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. New York: Anchor Books. p.50
- Berrington, E., & Honkatukia, P. (2002). An evil monster and a poor thing: Female violence in the media. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention*, Pag. 50
- Best, J. (2008). *Social problems* (1st ed.). New York: W.W. Norton & Company. Pag.20
- Bourget, D., & Gagne, P. (2002). Maternal filicide in Quebec. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, p. 345
- Burr, V. (1995). *An introduction to social constructionism*. Taylor & Frances/Routledge
- Chelcea, S. (2001) *Metode și tehnici de cercetare sociologică*, Pag. 217
<https://www.academia.edu/17579465/Septimiu-chelcea-tehnici-de-cercetare-sociologica>
- Drixler, F. (2013). *Mabiki: Infanticide and Population Growth in Eastern Japan, 1660-1950* (Asia--local studies/global themes; 25. Berkeley: University of California Press, p.30
- Goc, N. (2008). *Case Study 3: Media Narratives: The 'Murdering Mother'*. Pp. 213-223
- Goc, N. (2009). Framing the News: 'Bad' Mothers and the 'Medea' News Frame. *In Australian Journalism Review*, p. 34
- Grunberg, L. (2010). „Gen și societate”, în *Manual de Sociologie*, Editura Polirom, Pag. 241
- Kenix, L. (2011). The traitor and the hedonist: The mythology of motherhood in two New Zealand child abuse cases. *Media international Australia incorporating culture and policy*, May 2011, Vol.139, p.44
- Liem, M. C. A., & Koenraadt, F. (2008). Filicide – A Comparative Study of Maternal versus Paternal Child Homicide. *Criminal Behaviour And Mental Health*, 18, 166-176. Disponibil la: <https://hdl.handle.net/1887/15568>
- Marleau J.D. et al. (1999) Les parents qui tuent leurs enfants, în J. Proulx, M. Cusson, M. Ouimet, *Les violences criminelles*, Les Presses de l'Université Laval
- Marleau Jaques, Bernard Poulin, Thierry Webanck, Renee Roy, Line Laporte (1999). Paternal Filicide: A Study of 10 Men, *Canadian Journal of Psychiatry* 44:57-63
- Ministerul Public, Parchetul de pe Lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. Raport de activitate pe 2018, disponibil la <https://www.mpublic.ro/>, accesat 15 mai 2020
- McCluskey, M. (2019) "Parents who kill: Media constructions of male and female filicide cases", Theses and Dissertations (Comprehensive). 2195. <https://scholars.wlu.ca/etd/2195> pp. 70-79
- Rapaport, E. (2006). Mad women and desperate girls: Infanticide and child murder in law and myth. *Fordham Urban Law Journal*, p.547
- Resnick PJ (1969) Child murder by parents: a psychiatric review of filicide. *American Journal of Psychiatry* pp.126:325–34
- Rodat, S. (2017) De la rolurile și identitățile de gen la modelele „doing gender” și „undoing gender”. *Revista română de sociologie*, 3-4, pp. 273–274.
- Tyson, D. (2017). Filicide in Australian Media and Culture, *Oxford Research Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, Pag.16
- Wiest, J., & Duffy, M. (2013). The impact of gender roles on verdicts and sentences in cases of filicide. *Criminal Justice Studies*, pp. 348-349.

***

A. N. C. (2018). *Ce a făcut Irina Pleșa cu doar câteva ore înainte să-și sugrume băiațelul!* [Online] Disponibil pe: <https://www.wowbiz.ro/ce-a-facut-irina-pleșa-cu-doar-câteva-ore-înainte-să-si-sugrume-baiatul-18289085>. Accesat la 11.05.2020

Bîrjoveanu, D. (2018). *Neamț: Și preoții au plâns la înmormântarea familiei ucise de Florin Buliga.* [Online] Disponibil pe: <https://www.stiri-neamt.ro/neamt-si-preotii-au-plans-la-inmormantarea-familiei-ucise-de-florin-buliga/>. Accesat la 11.05.2020

Dancu, A. (2018). *Și-a împușcat copilul în cap ca să fie sigur că moare.* [Online] Disponibil pe: <https://www.click.ro/news/national/si-impuscat-copilul-cap-ca-sa-fie-sigur-ca-moare>. Accesat la 11.05.2020

Nae, C. (2018). *Cine este Oana Neț, educatoarea din Timișoara care și-a ucis fiica și de ce ar fi comis crima.* [Online] Disponibil pe: <https://huff.ro/stiri/cine-este-oana-net-educatoarea-din-timisoara-care-si-a-ucis-fiica-si-de-ce-ar-fi-comis-crima-147002>. Accesat la 11.05.2020

Pascu, E. (2018). *A vrut să sugrume diavolul, dar și-a ucis copilul.* [Online] Disponibil pe: <https://evz.ro/a-vrut-sa-sugrume-diavolul-dar-si-a-ucis-copilul.html>. Accesat la 11.05.2020

Pavel, Ș. (2018). *Criminalul din Brașov, consumator de droguri și dependent de alcool.* [Online] Disponibil pe: <https://stiri.acasa.ro/social-125/criminalul-din-brasov-consumator-de-droguri-si-dependent-de-alcool-218094.html>. Accesat la 11.05.2020

Sebastian, D. (2018). *Educatoarea criminală din Timișoara face declarații șocante: „Da, de asta mi-am omorât copilul!”* [Online] Disponibil pe: <https://evz.ro/educatoarea-criminala-timisoara-ancheta.html>. Accesat la 11.05.2020

Stancu, C. (2018). *Ce arată ancheta morții ofițerului BCCO Pitești și a fiului său găsiți împușcați în cap. Polițistul a pus o pernă pe capul copilului înainte de a-l ucide.* [Online] Disponibil pe: <https://tinyurl.com/ycgssnun>. Accesat la 11.05.2020

Ștefan, C. (2018). *Nu avea discernământ când și-a sugrumat copilul de 3 ani.* [Online] Disponibil pe: <https://www.click.ro/news/national/nu-avea-discernamant-cand-si-sugrumat-copilul-de-3-ani>. Accesat la 11.05.2020

CONSTRUCȚIA SOCIALĂ A CAZULUI CARACAL

Andreea BADEA⁴⁷

Cazul Caracal capătă atenția opiniei publice începând cu data de 26 iulie 2019, moment în care poliția descinde la casa lui Gheorghe Dincă, în vârstă de 65 de ani și care ulterior devine principalul suspect cu privire la crimele de la Caracal. Intervenția poliției a avut loc după trei apeluri telefonice la numărul de urgențe 112 din data de 25 iulie 2019 ale Alexandrei Măceșeanu. Adolescenta în vârstă de 15 ani a fost dată dispărută cu o zi înainte susținea că a fost răpită și violată de un bărbat necunoscut într-o casă din Caracal. În urma intervenției poliției la casa suspectului au fost găsite bijuteriile Alexandrei și rămășițe umane. În timp ce Dincă este anchetat, acesta recunoaște că a ucis-o pe Alexandra Măceșeanu și că este vinovat și de răpirea și uciderea Luiziei Melencu, în vârstă de 18 care a fost dată dispărută din data de 14 aprilie 2019.

Odată cu apariția acestor informații în mass-media cazul Caracal devine cel mai dezbătut și mai controversat subiect din România. Am ales să abordez acest caz, deoarece consider că o perspectivă sociologică poate oferi o analiză de ansamblu a tuturor punctelor de vedere care s-au format despre acest fenomen. De asemenea, Cazul Caracal a adus în prim plan numeroase probleme sociale care au implicat o multitudine de actori sociali din diferite domenii de activitate: mass-media, justiție, politică și nu în ultimul rând societatea civilă. Astfel, prin complexitatea punctelor de vedere, dar și prin actorii sociali implicați, cazul Caracal necesită o analiză sociologică. În acest context, am ales să analizez modul în care societatea românească s-a raportat la cazul Caracal și cum indivizii și-au construit propria realitate socială cu privire la acest fenomen. De asemenea, am încercat să evidențiez rolul mass-media în construcția opiniilor și atitudinilor actorilor sociali cu privire la acest caz. Nu în ultimul rând, voi încerca să demonstrez că fenomenul Caracal poate fi definit drept „*fapt social*”. Am ales să abordez această temă, deoarece consider că o abordare sociologică ar putea ajuta la înțelegerea impactului pe care cazul Caracal l-a avut asupra societății, prin multitudinea de aspecte pe care urmează să le prezint. Totodată, consider că acest capitol poate explica și interpreta rolul pe care mass-media îl are în modelarea construcției realității sociale a indivizilor.

Analiza a fost construită în jurul conceptului propus de Durkheim în „*Regulile metodei sociologice*”(1895) și care a fost definit de autor, astfel:

„Este fapt social orice fel de a face, fixat sau nu, capabil să exercite asupra individului o constrângere exterioară; sau încă, care este general în întinderea unei societăți date, având totuși o existență proprie, independentă de manifestările sale individuale.” (Durkheim, 1895: 48).

---

⁴⁷ Este absolventă a Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București.

Astfel, putem caracteriza fenomenul Caracal drept, „*fapt social*” prin manifestările sale exterioare indivizilor, care au avut un impact social asupra întregii societăți și prin acțiunea coercitivă a acestuia asupra conștiinței sociale.

În lucrarea „*The Social Construction of Reality*”, Berger și Luckman (1966) prezintă o altă față a modului în care indivizii își construiesc cunoașterea socială. Astfel, cei doi sociologi au pus bazele conceptului de „*construcție socială*”, conform căruia fiecare membru al unei societăți își formează propria realitate în urma interacțiunilor dintre aceștia. Adoni și Mane (1984), analizează modul în care încercarea de definire a sociologiei cunoașterii, pe care Berger și Luckmann o propun are consecințe directe asupra culturii și a comunicării de masă. Aceștia afirmă faptul că sociologia cunoașterii este nevoită să acopere tot ceea ce presupune „*cunoașterea în societate*”. Construcția socială a realității este un fenomen în care indivizii se manifestă atât ca generatori, cât și ca produse ale lumii lor sociale. Diferențele dintre trei tipuri de realitate utilizate în acest fenomen în primul rând, realitatea socială obiectivă, care este procesată ca lumea obiectivă care există în afara individului. A doua formă de realitate, simbolică socială, care este alcătuită din orice aspect al exprimării simbolice a realității obiective, cum ar fi mass-media (Adoni și Mane, 1984).

Există o multitudine de realități simbolice sociale care sunt diferite una față de cealaltă prin diferite sisteme simbolice. Cea mai semnificativă în această privință este abilitatea individului de a percepe segmente diferite ale realității simbolice și de a face diferența între obiecte distincte care sunt reprezentările acestor forme multiple de realitate. În al treilea, se manifestă realitatea socială subiectivă, în care atât realitatea obiectivă, cât și cea simbolică sunt interdependente pentru construcția propriei realități subiective a actorului social. Astfel, se poate concluziona faptul că lumea obiectivă și reprezentarea ei simbolică sunt fuzionate în conștiința individuală. Conform teoriei media-dependență, mass-media are o mare contribuție în construcția individuală a realității subiective. Realitatea subiectivă a actorului social este fragmentată în termeni de „*relevanță socială*”, care se disting în funcție de spațiul social al acestora „*aici și acum*”, de segmentul activității individului.

Teoria construcției sociale a realității este esențială în sociologie pentru că ne ajută să înțelegem modul în care indivizii acționează și modul în care aceștia percep fenomenele sociale, prin prisma propriei realități, realitatea care la rândul ei este influențată de factori interni și factori externi. Perspectiva constructivismului social permite în cercetarea de față, o abordarea exhaustivă a evenimentului Caracal, care prin divergența punctelor de vedere ale actorilor social implicați în acest fenomen face ca această cercetare să fie una complexă, care necesită o analiză aprofundată a filtrelor construcției realității sociale ale acestor indivizi. Prin analiza constructivismului social, voi analiza efectele pe care mass media le-a avut asupra cazului Caracal și cum prin modul în care au fost prezentate informațiile, s-a format construcția socială a acestui fenomen. Astfel, voi prezenta următoarele articole științifice care au analizat modul în care mass-media tinde să portretizeze evenimentele care prezintă particularități asemănătoare cu cele din cazul Caracal.

M. Peeló (2006) afirmă faptul că mass media se concentrează asupra evenimentelor de omucidere majore care sunt definite ca „*mega cazuri*” (Soothill et al, 2002) acestea prezintă informații pe care societatea nu le poate digera. Narațiunile „*mega*” despre omoruri sunt cazuri neobișnuite care afectează emoțional în special societatea; unele sunt prezentate în mod repetat de mass-media care le transformă în punct de referință care pot ajuta societatea să proceseze și să interpreteze cazuri ulterioare asemănătoare (p. 420). „*Mega infracțiuni* sunt ceea ce Innes (2004) conceptualizează ca

fiind „*crimă semnal*”. Acestea fiind una dintre puținele infracțiuni majore acoperite în mod repetat și pe scară largă la care se referă Innes: „Fabricarea unei infracțiuni semnalizate prin comunicare mediată în masă implică un incident infracțional construit de jurnaliști prin utilizarea de tehnici reprezentative și retorice particulare și interpretate de audiențe, ca un indice al stării societății și a ordinii sociale.” (Peelo, 2006: 16–17).

Autoarea susține faptul că reprezentarea mass-media poate contribui în mod activ la felul în care societatea își construiește realitatea despre crimă. De asemenea, chiar dacă nu este posibil să se evalueze impactul raportării asupra fiecărui individ din public, mass-media, este o voce puternică care contribuie la narațiunile publice în cadrul cărora societățile dau sens criminalității. Repetarea este una dintre tehnicile care transformă narațiunile despre omoruri în cazuri „mega”, atât repetarea în jurul momentului cazului, cât și procesul său și, în unele cazuri, repetarea de-a lungul unui îndelungat interval de timp. Omorul este un eveniment care perturbă ordinea socială a familiile victimelor, familiile infractorului, a comunității din jur și a experților care lucrează la cazuri de omucidere.

Într-adevăr, una dintre diferențele dintre „mega cazuri” și majoritatea celorlalte omucideri se află în scala perturbării sociale. În calitate de consumatori de criminalitate media, societatea este la fel de prezentă. Delictelor majore ne afectează pe toți, ca indivizi ai comunității, ne oferă, o sursă de divertisment, emoții și frică. „Traducerea răspunsurilor emoționale publice în „ceva trebuie făcut” este, la un nivel, o expediție a martorului mediatizat la fel. În timp ce familiile, prietenii și supraviețuitorii victimelor reale ale omuciderii se pot angaja în activități de campanie, acest lucru nu poate înlătura experiența infracțiunii în sine. Prin urmare, aparenta noastră unanimitate și empatie a noastră cu supraviețuitorii unor crime majore este iluzorie.” (M. Peelo, 2006:169). Pe de altă parte, Cynthia Gentry analizează modul în care o multitudine de surse mass-media, în special televiziunea, au contribuit la raportarea copiilor dispăruți ca o problemă socială. Acest subiect a fost mediatizat prin intermediul emisiunilor tv. Modul în care este prezentată și analizată o problemă socială va avea un impact asupra modului în care publicul îl va percepe (Sutherland 1950; Becker 1963). Portretele pe care mass-media le conturează tind să se concentreze asupra tragediei și suferinței copiilor și părinților.

Amy M. Donleyaand și Marie C. Gualtier (2017) pun accentul pe faptul că, în cazul evenimentelor rare, cum ar fi crima în serie, varianta confirmată în cazul Caracal de către autorități, mass-media este sursa principală prin care indivizii primesc informații. Astfel, au fost efectuate o multitudine de cercetări care vor să testeze în ce mod poate mass-media influența opinia publică. Ca urmare realitatea socială a indivizilor începe să fie creată prin modul în care mass-media portretizează datele despre un caz, acest tip de încadrare poate avea un efect negativ și asupra politicii (Filipovič Hrast 2008; Gamson et al. 1992; Jacobs 1999). Wiest (2011), argumentează faptul că mass-media tinde să intensifice crimele în serie pentru a produce și a menține interesul. Autoarea justifică că, deoarece mass-media depune eforturi să capete și să păstreze atenția masei, victimele sunt oglindite ca „*fără nume și fără chip*”, în timp ce agresorul capătă statut de vedetă (Wiest 2011: 121).

Rebecca A. DiBennardo (2018) susține că cercetările arată reliefaarea pe care presa o face asupra infracțiunilor sexuale ieșite din comun (Greer 2012; Kitzinger 2004) și consecințele legislative și politice ale „panicii” car pot fi concepute (Krinsky 2016; Lancaster 2011; Leon 2011). Infracțiunile care atentează la viața sexuală capătă în deosebi o mare atenție din presă, care pune în vedre un comportament sexuală agresiv „*depravat*” (Jewkes 2015; Kitzinger 2004). Jewkes (2005)

caracterizează acest fenomen ca „suprasaturare a extraordinarului”. C. Greer (2007) argumentează faptul că se admite că prin diferite formate, mass-media pune un accent impresionant asupra celor mai alarmante imagini ale infracțiunilor și a victimizării, emit către public imagini ale unor delikte agresive și de cele mai multe ori sexuale (Marsh, 1991; Reiner et al., 2000). În societatea actuală, narațiunile care au ca obiect o infracțiune gravă sunt din ce în ce mai mult selecționate și „produse” ca episoade media pe fundamentul vizualului lor (cum pot fi reprezentate în imagini), la fel și a eventualului lor lexical-verbal. Portretizările mass-media s-au transformat în manifestări puternic vizuale, asimilând: poze ale victimelor, agresorilor sau persoanelor apropiate; scheme care prezintă un traseu parcurs, o localitate, o armă sau o scenă a crimei; reprezentări grafice cu privire la statisticile delictelor, ponderii de penitenciare și numărul de organe de poliție; ilustrații animate ironice care reprezintă experți ai legii penale.

Metodologia cercetării

Întrebarea de cercetare a analizei a fost: *Cum a contribuit mass-media online la construcția socială a cazului Caracal?*

Obiectivul general al acestei cercetări a fost stabilirea efectelor pe care expunerea în mass-media a cazului Caracal a avut-o asupra societății. De asemenea, ca obiective specifice am analiza modul în care instituțiile statului au fost reprezentate, determinarea reprezentărilor victimelor și portretizarea infractorului. Pentru partea de analiză a acestui capitol am ales să abordez o perspectivă calitativă, prin tehnica analizei de conținut. Am analizat și interpretat comentariile identificate în cazul articolelor mass-media de pe Facebook. În perioada 26 iulie 2019-26 august 2019. În această perioadă au fost publicate în mediul online un număr de 2.680 de articole, din care am selectat un număr de 10 articole au fost incluse în corpusul/eșantion analizat pentru că aveau cel mai mare număr de comentarii (vezi Tabelul 1). Grila de analiză a fost structurată astfel: sursa articolului, data publicării, titlul acestuia, numărul de comentarii de la postarea respectivă și linkul către respectivul articol.

„este obiectul unui traficant bestial de prostituție”

Una dintre cele mai prezente construcții sociale în comentariile pe care le-am analizat, a fost aceea conform căreia Alexandra și Luiza nu sunt moarte, ci au fost victimele traficului de persoane:

„Sunt convinsă că fetele sunt preluate de alții complici și puse să se prostitueze sunt sigură că el a recunoscut fapta ca sa nu fie găsită toata banda... Doamne tot sper ca fetele să fie în viață!... Nu știu de ce am convingerea că ele sunt duse la prostituție... Doamne mare este puterea Ta!”.

Acest construct social vine în contextul în care ancheta a fost preluată de Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (DIICOT), un alt aspect care ajută la conturarea acestei realități sociale este acela că familia lui Gheorghe Dincă locuiește în Italia, țară cunoscută pentru fluxul său de rețele de trafic de persoane. Apelarea la entitatea religioasă are rolul de a ajuta la conturarea realității sociale a indivizilor, astfel pentru a se agăța de ideea că fetele trăiesc societatea apelează la puterea divină. De asemenea, apelarea la varianta traficului de persoane vine

ca un răspuns pe care publicul îl concepe pentru a diminua perturbarea ordinii sociale, speranța că fetele sunt vii chiar dacă sunt victimele unei rețele de prostituție adăpostește indivizii de ideea că ele sunt moarte în urma unei crime de o violență extremă: „Cineva a plantat oase umane acolo, i-a aruncat cerceii printre ele ca să pară cât mai real, l-au găsit pe ăsta vinovat iar alții au luat fata bine mersi și au scos-o din țară. Cât de greu...”

Tabelul 1 Corpusul analizat

Sursa	Data	Titlul articolului	Număr comentarii	Link
Digi24	06.08.2019	„PNL propune „Legea Alexandra”: Închisoare pe viață pentru ucigași și violatori”	775	https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2799899140029285?_tn=-R
Observator	27.07.2019	„20.000 de oameni au cerut pedeapsa cu moartea pentru criminalul în serie din Caracal”	742	https://www.facebook.com/ObserverAntena1/posts/2730176803688666?_tn=-R
Digi24	31.07.2019	„Pistă nouă în ancheta crimelor de la Caracal”	427	https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2787690874583445?_tn=-R
Digi24	21.08.2019	„Scannerul folosit în curtea lui Gheorghe Dincă a rămas fără baterie”	398	https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2830502710302261?_tn=-R
Digi24	26.07.2019	„Revoltă la Caracal. Sute de oameni cer dreptate pentru Alexandra”	395	https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2778498068836059?_tn=-R
Observator	26.07.2019	„Cele două fete disparute în Caracal ar fi fost ucise de șoferul care le-a luat la ocazie”	389	https://www.facebook.com/ObserverAntena1/posts/2727727580600255?_tn=-R
Observator	28.07.2019	„Gheorghe Dincă, criminalul din Caracal, a recunoscut că le-a omorât pe Luiza și Alexandra”	369	https://www.facebook.com/ObserverAntena1/posts/2731792583527088?_tn=-R
Digi24	31.07.2019	„Ancheta de la Caracal, între ridicol și disperare. Cum au reacționat polițiștii din teren la primirea unei informații”	324	https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2788730761146123?_tn=-R
Digi24	29.07.2019	„Imagini impresionante de la Caracal. Colegii Alexandrei protestează în fața Poliției cerând explicații”	323	https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2784326584919874?_tn=-R
Observator	29.07.2019	„Imagini de la locul unde polițiștii ar fi găsit corpurile celor două fete dispărute la Caracal”	284	https://www.facebook.com/ObserverAntena1/posts/2727727580600255?_tn=-R

Un alt factor care ajută la conturarea constructului traficului de persoane este tiparul victimelor, Alexandra fiind însă aleasă în mod greșit, deoarece unchiul său este o persoană politică influentă în Caracal:

“Am urmărit tot felul de știri despre modul de operare a proxeneților. Și mi-a tras atenția faptul că, înainte de a răpi, căuta să obțină informații despre viitoarea victimă. Întrebare: cât de proști pot fi ăștia din Caracal (se spune că sunt și suspuși) să răpească copilul a cărui unchi este agreat de actuala putere. Tiparul auzit: fete sarace, sau cu posibilitatea de a intimidă familia.”

Lipsa de informații clare din mass-media despre caz este un alt motiv invocat pentru traficul de persoane, această dezinformare fiind făcută pentru a acoperi infracțiunea:

„S-au învățat multe lucruri în aceste zile. Lucruri care cine stă să le gândească și să le așeze punct cu punct vede că este o înșelăciune pentru a îndepărta acest caz ca să nu se afle urma traficantilor de persoane sau și de organe.” „Povestea asta e cusută cu ață albă. Fetele sunt ori vândute deja și organele ajunse undeva prin lume, ori sunt obligate să se prostitueze.”

Traficul de persoane a fost varianta care a fost mult timp portretizată în mass-media și pe care părinții victimelor o consideră adevărată, chiar dacă investigațiile poliției nu au confirmat această variantă. Apelarea la constructul social al traficului de persoane este modalitatea prin care familiile victimelor și persoanele afectate de impactul emoțional al acestui caz încearcă să își mențină speranța că Alexandra și Luiza sunt în viață.

Realitatea socială a traficului de persoane a fost alimentată de mass-media prin investigații jurnalistice, apariția martorilor care susțin că le-au văzut pe fete sau prin teorii care nu au fost demonstrate și care fac referire la faptul că autoritățile prezintă informația falsă că Dincă le-ar fi ucis pe Alexandra și pe Luiza pentru a acoperi rețeaua de trafic de persoane:

„Eu unul nu cred nici despre Luiza și cu atât mai puțin Alexandra că ar fi moarte fetele acelea sunt scoase din țară demult, să nu uităm despre cazul Luizei în atâtea luni nu s-a făcut nimic clar dacă tot acel sistem este corupt clar fetele sunt scoase din țară.... Mafia la noi în țară este mult mai mare decât știm noi.”

Mass-media a ajutat la conturarea traficului de persoane prin tehnicile sale pentru a menține atenția publicului și pentru a alimenta ideea unui eventual complot între autorități și rețelele de trafic de persoane, Gheorghe Dincă fiind doar un simplu pion în acest plan. Ideea că autoritățile sunt corupte este un construct pe care societatea românească l-a internalizat de-a lungul anilor, de cele mai multe ori mass-media fiind cea care prezenta astfel de cazuri, astfel indivizii aleg să creadă o idee pe care deja au internalizat-o pentru că liniștea lor socială să nu fie perturbată de faptul că delict de o violență extremă pot fi posibile în România.

Construcția unei astfel de piste, deși pare că este concepută pentru a menține liniștea socială, are un impact negativ asupra familiilor victimelor care se agață de varianta traficului de persoane pentru a-și menține speranța că fetele sunt în viață și așteaptă ca statul român să le ofere răspunsuri. Astfel, crearea unui construct social alimentat de informații false are consecințe negative asupra indivizilor care sunt implicați direct în acest caz, respectiv familiile fetelor care sunt la rândul lor victime care refuză să conceapă modul violent în care fiicele lor au murit.

Constructul social al traficului de persoane poate fi pentru unii actori sociali varianta în care aleg să creadă și care nu poate avea consecințe directe asupra lor, în timp ce traficul de persoane este constructul de care familiile victimelor se agață și care are un impact enorm asupra vieții lor și asupra modului în care acestea percep realitatea prin filtrul construit de mass-media.

„Clar ca bună ziua, Dincă, criminal în serie”

În ceea ce privește portretizarea lui Gheorghe Dincă, multe dintre comentariile analizate susțin faptul că acesta este un criminal în serie care le-a ucis pe Luiza Melencu și pe Alexandra Măceșeanu și care merită să fie pedepsit

„Ăsta e criminal în serie, cine știe, câte fete au mai dispărut, de-a lungul timpului! N-ar mai trebui lăsat în libertate niciodată! Pușcărie pe viață, bestiei! Legat undeva, să moară încet! Vai de bieții părinți, e o mare tragedie!”

Eticheta de criminal în serie vine din momentul în care diverși experți din domeniul criminalistici și al psihologiei expun în media un discurs prin care explică faptul că abaterile comportamentale ale lui Gheorghe Dincă sunt specifice unui criminal în serie, unul dintre ei îl numindu-l „*Ted Bundy de România*”. Odată cu această construcție se pune problema și a unor alte eventuale victime a lui Gheorghe Dincă, descoperirea crimelor nefiind posibilă fără apelul telefonic al Alexandrei Măceșeanu la numărul de urgențe 112. De asemenea, odată ce Gheorghe Dincă primește eticheta de criminal în serie, mass-media începe să își îndrepte atenția asupra acestui caz, iar televiziunile încep să transmită în fiecare zi imagini cu acesta, cu victimele și cu locul crimei.

Transformare infractorului în „vedetă” confirmă teoria conform căreia mass-media nu face decât să intensifice impactul pe care o astfel de crimă îl are asupra întregii societăți. În căutarea de senzational trusturile media nu mai țin cont de efectele negative care pot afecta emoțional familiile victimelor, care sunt expuse la informații despre modul în care victimele au fost torturate și ucise. După ce Gheorghe Dincă primește eticheta de criminal în serie, cazul Caracal devine pentru televiziuni ceea ce am expus în partea de teorie și anume o narațiune „mega” care se concentrează asupra unor cazuri de omoruri violente care afectează emoțional în special societatea; unele sunt prezentate în mod repetat de mass-media care le transformă în punct de referință care poate ajuta societatea să proceseze și să interpreteze cazuri ulterioare asemănătoare. „*Mega infracțiuni* sunt ceea ce Innes (2004) conceptualizează ca fiind „crimă semnal”: „Cazul Alexandrei și al Luizei mă face să re trăiesc drama studentei japoneze. Vă amintiți? Fix același scenariu macabru: criminali care cresc la adăpostul unor polițiști care închid ochii când vine vorba de violența împotriva femeii!”

Odată cu aducerea în prim plan a conceptului de criminal în serie, persoanele care au comentat amintesc de cazuri asemănătoare care au primit aceeași etichetă și de problematica celor care comit acte de violențe îndreptate împotriva femeii și nu sunt sancționați de poliție. Această atitudine demonstrează teoria conform căreia construcția socială a realității depinde într-o foarte mare măsură de experiențele pe care actorul social le-a internalizat de-a lungul timpului și cum acesta își construiește realitatea socială prin filtrul acestor experiențe. Astfel, portretizarea infractorului în cazul Caracal depinde atât de reprezentările pe care mass-media le oferă acestuia prin titluri menite să atragă senzationalul cazului („*Anchetatorii au găsit o cantitate impresionantă de oseminte în „Casa groazei”. Ei au golit fosa septică și au secat fântâna*” (Digi24) *Cutremur în cazul Caracal: Dezvăluiri explozive: Încă din 2001, Dincă și clientul meu plecau...*” (Capital)), prin folosirea de etichete ca cea de criminal în serie, precum și de realitatea socială subiectivă a indivizilor despre astfel de fenomene sociale. Odată cu re trăirea celorlalte experiențe subiective care influențează construcția socială a realității, indivizii tind să considere că repetarea unui caz asemănător pornește de la un factor exterior

lor și anume indiferența pe care autoritățile o arată atunci când este vorba despre acte de violență. Prin aducerea în discuție a factorilor exteriori ai individului, acest caz poate fi definit ca un fapt social prin impactul social pe care îl are asupra societății și prin acțiunea coercitivă asupra conștiinței sociale a indivizilor. Astfel, cazul Caracal devine un fapt social prin particularitățile sale unice și prin modul în care indivizii se raportează la acesta, construcția realității sociale subiective fiind influențată atât de realitatea obiectivă, cât și de realitatea simbolică, reprezentată de mass-media.

„Adunătură de incompetenți”

O imagine foarte prezentă în comentariile articolelor mass-media din mediul online, a fost aceea conform căreia poliția nu a acționat prompt în cazul Alexandrei, care apelase numărul de urgențe 112, înainte ca Gheorghe Dincă să o ucidă:

„Adunătură de incompetenți care nu au ce căuta în slujba cetățeanului. Sunteți zero barat domnilor polițiști, judecători, procurori și așa mai departe. O fată la începutul vieții a fost ucisă pentru că voi sunteți acolo degeaba. Sper să nu mai aveți nopți liniștite până la sfârșitul vieții. De câte ori închideți ochii s-o vedeți pe fata aia cerând ajutor. să nu fie prea târziu.”

Prin această atitudine negativă față de acțiunea organelor de poliție, societatea încearcă să găsească vinovații pentru moartea Alexandrei, iar media devine generator principal al acestui construct social. Realitatea simbolică pe care mass-media o oferă imaginii poliției în acest caz este cea care produce realitatea socială subiectivă a indivizilor, aceștia internalizând imaginea negativă prin care poliția este portretizată:

„Am ajuns o țară de oameni fără care nu știm să ne apărăm nici copii nici pe noi așteptăm să ne apere niște oameni care nu putem avea încredere în ei de nu o să luăm măsuri la timp o să ajungem să ne temem pe stradă unul de altul s-a ajuns prea departe degeaba vorbim dacă nu luăm măsuri când trebuie.”

Impactul pe care pe care mass-media îl are în prezentarea acțiunii poliției într-un astfel de caz, are o influență și asupra modului în care societatea își creează constructul social legat de criminalitate. Publicul percepe astfel, că organele abilitate nu îi pot proteja iar acest construct poate produce la rândul său panică socială și chiar o atitudine negativă față de organele legii în orice context al vieții sociale. Trebuie menționat faptul că acțiunea poliției de la Caracal nu a rămas doar un subiect pe care mass-media l-a comentat, adjunctul Inspectoratului de Poliție Județean Olt, Nicolae Alexa a fost demis din funcție și este implicat într-un dosar pentru abuz în serviciu, în care se cercetează modul în care a fost realizată ancheta în cazul Caracal. Comisarul este vizat în acest dosar, deoarece atunci când a aflat de dispariția fetelor a luat legătura cu Remus Rădoi, un om de afaceri influent în Caracal care are în conducere mai multe firme de pază și protecție. Acesta este cel care a recunoscut în cadrul unei emisiuni TV că adjunctul IPJ Olt, i-a cerut ajutorul după dispariția Alexandrei. De asemenea, procurorul Cristian Popescu care a instrumentat dosarul de dispariție al Alexandrei Măceșeanu a fost suspendat din funcție, după ce nu a permis pătrunderea forțelor de ordine în casa lui Gheorghe Dincă, decât după ora 6 (*Mediafax*, Zafiu, 2019).

Demiterile principalilor membri ai instituțiilor abilitate să instrumenteze cazul Caracal și modul în care mass-media a prezentat investigațiile realizate de poliției la casa lui Gheorghe Dincă, confirmă teoria care susține faptul că realitatea socială obiectivă și realitatea socială simbolică sunt interdependente în construcția realității sociale subiective a actorilor sociali. Astfel, atât prin reprezentările pe care mass-media le-a transmis despre acțiunea poliției, dar și prin faptele obiective care prezintă sancționarea comisarului șef și a procurorului de caz, realitatea socială a individului cu privire la imaginea poliției devine negativă. Cazul Caracal a avut un impact major asupra modului în care instituția Poliției Române și-a pierdut credibilitatea în rândul societății românești, considerându-se că prin acțiunea defectuoasă a poliției Alexandra și-a pierdut viața (*G4Media.ro*, Tăpălagă, 2019). De asemenea, trebuie menționat că imaginea pe care societatea și-a format-o despre poliție duce la etichetarea tuturor polițiștilor drept indivizi incompetenți care nu au ce căuta în slujba cetățeanului.

„Moarte pentru moarte”

Multe dintre comentariile analizate fac referire la modul în care Gheorghe Dincă ar trebui să fie sancționat pentru faptele sale, majoritatea dintre acestea susținând moartea: „*Criminali executați pe loc asta este soluția cea mai buna ai omorât cu sânge rece să primești executarea sar opri crimele în continuare* sau tortura ar trebuie să fie metodele prin care acesta ar trebui să fie pedepsit: „Moartea ar fi prea ușor pentru el.... Eu l-aș înlănțuit așa cum a făcut el și în fiecare zi din viața lui i-aș smulge câte o bucată din el să simtă și el ce au simțit sufletele acelea nevinovate pe care le-a chinuit monstrul acesta, că nu îl pot numi om.” O parte din comentarii fac referire la faptul că, dacă Gheorghe Dincă ar primi pedeapsa cu închisoarea pe viață, acesta ar putea fi eligibil pentru eliberare condiționată, această pedeapsă devenind astfel doar un mit în cazul acelor indivizi a căror reintegrare socială se susține că este imposibilă:

„O pedeapsă mai mare pentru anumite infracțiuni ar putea fi binevenită, dar nu suficientă dacă autorul poate beneficia de liberarea condiționată. Ideea cea mai utilă mi s-ar părea introducerea unor pedepse privative de libertate fără liberarea condiționată a indivizilor a căror reinsertie socială este apreciată de judecători ca imposibil de realizat. Pedeapsa pe viață în actuala legislație este o “metaforă” pentru că “viețășul” va deveni eligibil pentru a fi liberat înainte de termen pentru că a fost cuminte și nu a scuipat în sus...”

Este important de menționat faptul că, în urma prezentării cazului în mass-media, a apărut o petiție care susține reintroducerea pedepsei cu moartea a fost semnată de 184.973 de oameni, la momentul realizării acestui studiu. Îndemnul pentru semnarea acestei petiții fiind vizibil în comentariile analizate: „Vă îndemn pe toți, dacă aveți o urmă de umanitate și milă față de acei îngerași nevinovați, semnați această petiție și dați SHARE mai departe să semneze și alții. Acest nenorocit plus restul criminalilor nu merită să mai respire.”

Trebuie menționat de asemenea, că unele comentarii afirmă faptul că pedeapsa cu moartea este primitivă și că închisoarea pe viață fără posibilitatea de eliberare ar fi pedeapsa care ar trebui să fie implementată pentru indivizii care comit astfel de infracțiuni, această pedeapsă descurajând implicarea în comportamente delincvente: „Închisoare pe viață, în regim închis și fără condiții. Nu mai suntem în evul mediu pentru a implementa astfel de pedepse.. Plus ca pshipofi vor exista mereu.

Nu poți preveni sa nu se nască plus ca ei poate se activează la astfel de pedepse și au mai mare dorința sa facă rău.”

Construcția socială a pedepsirii infractorului prin metode dure sau chiar prin moarte poate fi, în primul rând, o modalitate prin care indivizii încercă să restabilească echilibrul social. Astfel prin moartea și/sau torturarea lui Gheorghe Dincă se poate construi sentimentul de justiție socială și totodată ar conferi ideea că victimele au fost răzbunate prin aplicarea aceluiași tratament pe care acesta l-a aplicat lor. Societatea simte nevoia să se asigure că fapte ca acestea nu vor rămâne nepedepsite și că infractorul va suferi pentru a-și seta construcția socială în așa fel încât astfel de cazuri nu se vor mai întâmpla. Un alt grup de comentarii face referire la faptul că indiferent de pedeapsa pe care ar primi-o Gheorghe Dincă, este imposibil ca infracțiuni similare să nu se întâmple din cauza faptului că infractorul nu simte că este pedepsit, ci din contră:

„Nu există pedeapsă destul de aspră pentru ca astfel de drame să nu se mai repete. Unui infractor /ucigaș nu îi e frica că va sta la închisoare 20 de ani în loc de 10. Stă bine mersi pe banii statului, adică ai noștri, mănâncă mai bine ca bolnavii din spitale și stă la căldurică iarna. Deci ideea de a sta la închisoare pare cea mai bună. Puteți și dubla pedepsele. Va fi chiar încântat. Singurele pedepse care au avut efect cred că au fost cele aplicate de Țepeș.”

Această opinie poate avea drept cauză informațiile despre sistemul penitenciar din România pe care mass-media le prezintă, susținându-se că faptul că persoanele private de libertate au condiții mai bune decât cele pe care le aveau înaintea încarcerării, astfel făcând ideea pedepsei cu închisoarea să nu pară negativă pentru deținut. Prin acest exemplu se susține ideea expusă în partea de teorie, conform căreia realitatea simbolică redată prin mass-media are un mare efect asupra realității sociale subiective. Un alt aspect demn de remarcat este faptul că societatea românească nu este obișnuită cu crime cu un astfel de grad de violență, ceea ce poate avea un impact emoțional mult mai mare atunci când vorbim despre modul în care infractorul trebuie pedepsit. Cel mai sonor caz pe care România l-a avut până la Caracal a fost cel al lui Ion Rîmaru, care a primit aceeași titulatură ca și Gheorghe Dincă și anume cea de criminal în serie. Rîmaru a fost condamnat la moarte și executat pentru crimele sale la 23 octombrie 1946, în urma acestui caz mass-media a continuat să mențină titulatura de criminal în serie, mulți experți care au luat parte la acest caz fiind invitați la diverse emisiuni pentru a expune acest caz. Atât timp cât unul dintre cei mai cunoscuți criminali în serie pe care România l-a cunoscut prin intermediul mass-media, a primit pedeapsa cu moartea putem trage o concluzie prin care teoria conform căreia indivizii își construiesc realitatea socială în urma experiențelor asemănătoare cu un anumit caz se confirmă. Astfel, pedeapsa cu moartea în cazul lui Gheorghe Dincă este răspunsul pe care publicul românesc l-a internalizat de-a lungul timpului prin expunerea de nenumărate ori în presă a informațiilor legate de cazul criminalului în serie Ion Rîmaru.

"unchiul" Cumpănașu

Un alt personaj care a fost menționat în comentariile analizate, pe lângă cele evidente și anume Gheorghe Dincă și victimele sale, a fost Alexandru Cumpănașu, unchiul Alexandrei Măceșeanu cea de a doua victimă a lui Dincă și un om politic cunoscut în Caracal. Pentru unii un erou, pentru alții un profitor, Cumpănașu începe să fie cel mai prezent membru din partea familiilor victimelor în mass-

media. Acesta susține declarații de presă cu privire la modul în care ancheta se desfășoară și este tot timpul alături de familiile victimelor. Așa cum este susținut și în cadrul teoretic al cercetării, rudele victimelor se pot implica în diverse campanii care au rolul de a atrage atenția asupra gravității cazului, dar chiar dacă prin aparenta empatie socială se consideră că societatea poate fi alături de familiile victimelor, acest lucru este o iluzie. Cumpănașu devine în scurt timp cea mai asociată figură din mass-media în legătură cu cazul Caracal. Acesta promite să scoată adevărul la iveală și susține că este convins de faptul că fetele nu sunt moarte, ci au fost victimele unei rețele de trafic de persoane. Odată cu apariția sa în mod frecvent în diverse emisiuni, începe să își piardă din încrederea prin care publicul i-a acreditat-o la început și este acuzat că profită de pe urma cazului Caracal pentru a-și construi o imagine politică: „Nu știu dacă și vouă dar mie "unchiul" Cumpănașu care în continuare nu are o fotografie de familie cu Alexandra mă îngrețoșază prin modul de a profita de tragediile din Caracal.... Atîta propaganda ce se face pe acest caz să mă ierte părinți fetelor dar acest alexandru cumpanasu cred că își face imagine.”

Un alt aspect care trebuie menționat este că, în ciuda faptului că pentru o parte din societate, Cumpănașu devine un individ care are ca scop să profite de pe urma cazului Caracal, pentru altă parte a societății acesta devine un adevărat erou, care nu numai că poate afla adevărul în cazul Caracal, dar poate salva și România. Alexandru Cumpănașu a candidat la funcția de președinte al României în cadrul alegerilor din noiembrie 2019, obținând un scor de 1%, cele mai multe dintre voturi înregistrându-se în localitatea Dobrosloveni, unde nepoata sa a fost ucisă. În campania pe care a susținut-o acesta a folosit sloganul „*România fără clanuri*”, iar în clipul său de campanie au fost prezente fragmente video din fața casei lui Gheorghe Dincă și imagini cu părinții Alexandrei. Modul în care Alexandru Cumpănașu a preluat informații și imagini din cazul Caracal în campania sa confirmă ceea ce studiile științifice (Greer, 2007) susțin, și anume că, anumite infracțiuni grave pot fi redată prin vizual pentru a atrage atenția publicului. La construcția socială a personajului Alexandru Cumpănașu mass-media a avut cel mai important rol, prin prezența acestuia în diverse emisiuni publicul a simțit că acesta poate fi omul care să aducă lumină în cazul Caracal, un important factor în această contribuție jucându-l apartenența sa la lumea politică. Un alt aspect interesant este faptul că Alexandru Cumpănașu primește titlatura de erou local în cadrul comunității din Dobrosloveni, acest construct social poate fi rezultatul realității simbolice reprezentată prin intermediul mass-media, dar și al realității obiective a actorilor sociali din respectiva comunitate, Cumpănașu fiind om politic înainte de cazul Caracal. De asemenea, trebuie menționat că influența pe care Alexandru Cumpănașu a avut-o asupra familiilor victimelor, în special familiei Măceșeanu, a jucat un rol foarte important în construcția realității lor sociale prin care susțin că fiica lor este în viață, în ciuda certificatului de deces emis de Institutul Național de Medicină Legală în care rezultă că rămășițele analizate aparțin Alexandrei într-o proporție de 99%.

„sunteți autorii morali ai acestor orori”

Una dintre cele mai des întâlnite perspective pe care le-am întâlnit în comentarii a fost acela conform căreia cazul Caracal nu a fost decât rezultatul unui sistem corupt care este prezent de mult timp în România:

„Un sistem corupt, care de fiecare dată în fața unui eveniment tragic sau major au fost mereu luați prin surprindere, nepregătiți, lipsiți de organizare și niciodată rezolvând ceva ...Au ieșit în față au arătat câteva demisii și asta a fost să uitat apoi ....doar interpuși în funcții cheie , șpăgari și incuți în toate instituțiile..iar cei cu un pic de creier și o școală bună sunt ținuti sub papuc că nu au putere... nu înțeleg cum nu au reușit să depisteze apelul când eu sau altcineva dacă am suna la urgente și am face o farsă am fi depistați în 30 min și vizitați de organele competente să fim sancționați. O țară condusă de infractori și interlopi ...”

Odată cu prezentarea în mass media a eșecului pe care poliția l-a avut în anchetarea cazului, indivizii încep să își piardă încrederea în instituțiile statului român. Acest construct social putând fi compus atât de realitatea simbolică, respectiv cazurile de corupție prezentate de media care implică indivizii care fac parte din structuri ale instituțiilor statului, dar și din realitatea obiectivă care este reprezentată de problemele pe care statul român le are din cauza fenomenului de corupție:

„Oameni incompetenți, lipsiți de logică, rațiune sau suflet, corupți și incapabili au arătat că au depășit granițele Caracalului și au ajuns în toată România și în toate structurile unui stat putred până în măduvă. Plătim de ani de zile o structură canceroasă de corupți care sunt mai mult decât inutili. Dragi români, de azi aș îndrăzni să spun... suntem fiecare pe cont propriu. Aveți grijă de voi. E tot mai clar că statul, chiar dacă există, nu face absolut nimic pentru noi!”

Constructul social prin care statul român este responsabil moral pentru crimele de la Caracal are drept cauză ineficiența pe care instituțiile statului au arătat-o de-a lungul timpului, astfel societatea a internalizat ideea de stat corupt incapabil să își protejeze cetățenii: „Scuzele voastre sunt apă de ploaie, asta e rezultatul final al unui sistem corupt, incapabil să gestioneze o astfel de situație datorită incompetenței, orice argument pro sau contra nu mai aduc înapoi sufletele nevinovate, sunteți autorii morali ai acestor orori.” Totodată, în comentariile analizate, se afirmă că tragedia din cazul Caracal vine ca o consecință a modului în care se fac angajările în instituțiile statului: „Din păcate în societatea românească este posibil orice. Dumnezeu să le odihnească. Dar din păcate tot nu se va face nimic, până când se vor face angajări la stat doar în baza nepotismului. Nu contează ce știi, contează pe cine cunoști. Aceasta este România. Trist, dar adevărat.” Un alt aspect demn de remarcat este nevoia de schimbare pe care publicul o cere, chiar dacă se consideră că în momentul actual nu se poate face nimic, ideea de bine pentru cei care urmează este un construct social predominant în comentariile analizate: „Eu cred că nu se va schimba nimic pentru că tot statul român e corupt. Decât voi puteți schimba, ieșiți în stradă, nu vă lăsați, fiți puternici și în primul rând faceți pentru copii voștri. Jos cu tot sistemul român. Nu pot fi personal dar eu voi fi cu voi.”

Ideea de resemnare poate fi o cauză a multiplelor problemelor sociale prin care România a trecut de-a lungul timpului și care de cele mai multe ori au fost rezultatul unor sisteme incompetente. Aceste probleme cărora nu li s-a oferit niciodată o rezolvare clară pot fi punctul principal de la care întreg cazul Caracal a fost construit social, actorii sociali apelează la constructul social în care sistemul românesc nu poate fi schimbat din cauza corupției și a indivizilor incompetenți care sunt angajați în instituții ale statului pentru că au fost martorii unor astfel de probleme sociale de-a lungul timpului. Prin multitudinea de prezentări pe care mass-media le-a oferit cazului Caracal, acesta a ajuns să fie perceput în termeni de problemă socială, și nu de caz particular, aspect care este precizat

și în partea de teorie. De asemenea, un alt aspect care trebuie luat în considerare atunci când vorbim despre analiza cazului Caracal este mulțimea de actori sociali și politici care au fost implicați în acest caz, ca de exemplu Nicolae Moga (fostul ministru al Ministerului de Afaceri interne care a demisionat pe fondul intervenției poliției la Caracal), Mihai Fifor (fostul ministru al Ministerului de Afaceri Interne), Viorica Dăncilă (fost premier al României), Raed Arafat (secretar de stat în Ministerul Afacerilor Interne, șeful Departamentului pentru Situații de Urgență) și chiar Klaus Iohannis, președintele României.

Astfel, prin implicarea unor multitudini de structuri ale statului, dar și prin derapajele grave ale instituțiilor statului care au fost prezentate de-a lungul timpului prin intermediul mass-media, cazul Caracal devine un fenomen social care vorbește despre problemele sociale pe care România le-a adunat și care necesită schimbare pentru ca astfel de tragedii să nu se mai întâmple. Totodată, se poate afirma că fenomenul Caracal capătă titulatura de „*fapt social*” prin manifestările sale exterioare asupra societății și prin impactul social pe care îl exercită asupra construcției sociale a realității actorilor sociali.

„Unde este cadavrul?”

O altă problemă pe care am găsit-o în multe dintre comentariile analizate face referire la modul de operare prin care Gheorghe Dincă a încercat să scape de cadavrele victimelor, respectiv prin incendierea corpurilor într-un dispozitiv de ardere a metalelor din curtea sa. Acest dispozitiv a primit în mass-media denumirea de „butoi”. Astfel, indivizii au devenit bănuitori cu gândul la faptul că într-un simplu butoi s-ar putea incendia un corp uman: „Deocamdata nu este criminal. Unde este cadavrul? Sau rămășițele lui? În câteva ore nu putea să șteargă urmele masacrului. Parcă vedem un film cu proști. Să calcinezi niște oase sunt necesare mii de grade nu le bagi în sobă și gata.” Modul de operare rar întâlnit a ridicat multe probleme atât pentru societatea civilă, dar și pentru experții care s-au ocupat de anchetarea cazului. Dacă în urma analizelor pe care Institutul de Medicină Legală le-a efectuat s-a descoperit faptul că rămășițele descoperite la fața locului conțineau ADN-ul Alexandrei Măceșeanu, în cazul Luizei Melencu lucrurile au fost mai complicate. Din cauza gradului ridicat de calcinare la care oasele au fost supuse, analizele nu au putut stabili dacă cenușa aparține Luizei, astfel s-a apelat la ajutorul FBI care nu a putut stabili cu exactitatea dacă este vorba despre ADN-ul fetei, ci doar au confirmat că cenușa aparține unei fete care se poate încadra cu ușurință în tiparul Luizei. Odată cu apariția acestor informații în media, a fost argumentat faptul că este imposibil ca un cadavru uman se ardă într-un timp atât de scurt, cel puțin în cazul Alexandrei, într-un butoi: „Nu cred că nu mai există și alte victime! cum a incendiat-o? chiar în noaptea când lumea era cu ochii pe el și poliția stătea la poartă? după ce fata deja a sunat la 112, el a ieșit în curte și a dat foc unui cadavru? nu cred!”

De asemenea, au fost multe discuții cu privire la temperatura la care un corp uman arde și chiar într-o emisiune televizată a fost adus un butoi de metal cu care prezentatorul tv a vrut să facă un experiment, astfel s-a băgat în respectivul butoi. Modul în care mass-media a portretizat modul de operare a lui Gheorghe Dincă are un impact emoțional asupra societății, în special prin reprezentările vizuale care sunt prezentate. Așa cum este precizat și în cadrul teoretic al lucrării, portretizările pe care mass-media le oferă detaliilor infracțiunilor, în acest caz fiind vorba despre satirizarea modului de operare are un impact social puternic asupra modului în care indivizii percep realitatea socială. Unul dintre cele mai importante aspecte care trebuie specificate este că atunci când vorbim despre

dispozitivul pe care Gheorghe Dincă l-a folosit pentru a scăpa de cadavrul victimelor sale, este să punctăm informațiile pe care specialiștii care au anchetat acest caz le oferă și anume că butoiul era un dispozitiv de ardere pe care Dincă îl folosea pentru topirea metalelor, astfel concluzionându-se că un corp uman ar fi putut arde într-un asemenea dispozitiv.

Este interesant de observat faptul că deși publicul a avut acces atât la informația prezentată de mass-media, dar și la informațiile redată de experții care au participat la acest caz, majoritatea comentariile analizate au ales să își construiască realitatea socială subiectivă, pornind de la realitatea simbolică care a avut drept reprezentant mass-media. Această alegere poate fi interpretată prin faptul că societatea are nevoie de explicații care să nu îi perturbe liniștea socială și de speranța că fetele sunt în viață, informațiile prezentate de autorități fiind doar un complot:

„Acest monstru minte cumplit de mult poliția în spusele sale, nu cred că i-a dat timp să ardă corpul Alexandrei, ce rar că poliția îl crede ca să încheie cazul rapid și ușor, fapte recunoscute, închisoare și gata, dacă ardea corpul Alexandrei când a făcut-o? Cât timp la ora 3 noaptea au auzit țipetele fetei? Mie îmi dă puțin cu virgulă, cred ca acesta a luat corpul și la ascuns undeva, sper ca să fie în viață, sau să o fi strangulat-o și aruncat undeva când a auzit pași polițiștilor afară cred că aici tot mâna poliției este băgată, i-a spus să recunoască un adevăr inventat de polițiști! Ceva de genul "spune adevărul care joi vrem să îl știe poporul, chiar și după erorile incompetenței voastre mai doriți să camuflați asta? Jigodiilor mi-e scârbă de voi.”

Deși alegerea pe care unii actori sociali o fac prin construcția realității sociale subiective care are la bază realitatea simbolică a reprezentărilor de mass-media, nu îi poate afecta, pentru familie victimelor construcția unei astfel de realități poate avea consecințe grave. Speranța familiilor că Alexandra și Luiza sunt în viață are fără îndoială drept punct de plecare reprezentările ironice și puțin probabile pe care mass-media le-a oferit asupra modului de operare a lui Gheorghe Dincă. Astfel, se poate concluziona încă odată că prin reprezentările pe care le-a oferit, mass-media a avut un rol central în portretizarea cazului Caracal, cel mai important construct social asupra cărui a jucat un rol fiind cel al familiilor Alexandrei și Luizei.

„Cum să te urci în mașina unui necunoscut ?”

Un alt construct social regăsit în comentarii a fost cel al blamării familiilor victimelor. Această atitudine vine în contextul în care Alexandra Măceșeanu și Luiza Melencu erau nevoite să facă autostopul, deoarece pe ruta pe care cele două călătoreau nu există transport public, astfel fetele au ajuns în mașina lui Gheorghe Dincă:

„Un sfat. Învățați copiii să Nu mai urce în mașinile piraților, în mașinile unor necunoscuți, unor oameni care fac transport ilegal de persoane. Este spre binele nostru și al copiilor noștri.”
„Îmi vine rău, de ce părinții nu își învață copiii să nu se suie în mașini cu oameni necunoscuți? De ce nu le explica clar pericolele la care se expun? Nu sunt autobuze în acele zone?”
„Ar trebui părinții să le spună că nu au ce caută la ocazie. Dar acum este prea târziu. Măcar pentru alte tinere să fie o lecție.”

„Doamne ferește, nu înțeleg de ce s-au suit într-o mașină necunoscută? Trăim într-o lume bolnavă.”

Majoritatea comentariilor blamează părinții pentru faptul că nu și-au învățat copiii să nu se urce în mașină cu un necunoscut, iar unii chiar prezintă cazul Caracal ca o lecție pentru alte tinere. Transportul cu “ocazia” este o practică socială specifică comunităților rurale din România, blamarea părinților victimelor în acest context nefiind fondată. De asemenea blamarea victimelor a fost atitudinea pe care și Ecaterina Andronescu, ministrul educației la aceea vreme a abordat-o. Aceasta a afirmat într-o emisiune televizată faptul că dânsa „a fost învățată de acasă să nu se urce în mașină cu necunoscuți” (Antena3, 02.08.2019), în urma acestei declarații fiind demisă.

Constructul social al blamării părinților poate fi o modalitate prin care indivizii se poate proteja de faptul că un asemenea incident tragic nu li-se poate întâmpla lor sau rudelor lor pentru că aceștia au fost educați de familie în acest sens. Apelul la acest context vine pentru ca liniștea socială a indivizilor să nu fie perturbată, cei mai mulți dintre ei consolându-se cu gândul la faptul că ei nu s-ar urca niciodată în mașină cu o persoană străină. Această atitudine necesită mai multă empatie pentru victime și pentru familiile acestor care suferă deja o traumă. Astfel, blamarea familiilor victimelor într-un context atât de tragic pentru ele nu face decât să contribuie la sentimentul de suferință a acestora.

„Din lipsă de profesionalism dar mai ales din lipsă de UMANISM a murit”

Un alt aspect al cazului Caracal care a fost menționat în comentarii face referire la apelul la numărul de urgență, 112 pe care Măceșeanu Alexandra l-a inițiat, acest apel a avut impact emoțional extrem de mare în rândul societății după ce a fost difuzat în media. Astfel, în urma difuzării apelului societatea a blamat atitudinea polițistului cu care Alexandra a purtat discuția telefonică și care în perspectiva comentariilor analizate nu a empatizat cu suferința victimei:

„A mai și vorbit 20 minute cu operatorul de la poliție într-unul dintre apeluri... în alea 20 minute ar fi putut să o fi localizat de 1000 ori și să fi fost deja un elicopter la adresa. Până venea moșul de la farmacie îl aștepta poliția în loc de victima. Aia ar fi fost poveste demnă de o țară normală din UE.”

„Oare ce e considerat "urgență" la 112 în România asta fără nici o valoare morală și care pune birocrăția înaintea vieții? Lipsa pulsului?! Când rogi pe cineva să sune la 112 că tu ai murit?”

„Rușine “mâncătorilor” de bani de la 112. Sincer acest serviciu inefficient în toate cazurile cheie: Apusenii, Siutghiol, etc ar trebui să dispară. Aveam un serviciu de sănătate bine pus la punct fără 112, cu medici de circumscripție, cu Ambulanța. Acest serviciu trebuie să dispară până nu mai mor oameni nevinovați !”

„Din lipsă de profesionalism dar, mai ales, din lipsă de UMANISM a murit biata Alexandra!!! Eu mă întreb: ce inimă are operatorul sau polițistul cu care a vorbit la telefon? Cum poți să nu-ți dai seama dacă este pericol sau nu?”

Așa cum este argumentat și în partea de teorie, portretizările mass-media care implică în mod direct victima unei infracțiuni grave au o contribuție ridicată asupra modului în care persoanele își

construiesc realitatea socială subiectivă. Prin impactul emoțional pe care realitatea simbolică o exercită actorii sociali tind să judece faptele în maniere de bine și rău, normal sau greșit.

Totodată, trebuie menționat faptul că deși apelul la 112 a fost făcut public prin intermediul mass-media, discuția victimei cu polițistul a fost redată în mod obiectiv. Astfel, se poate afirma că și realitatea socială obiectivă a discuției telefonice are efecte în formarea atitudinii negative a societății față de modul în care polițistul a ales să discute cu victima.

„Alexandra este o eroină”

Multe dintre comentariile analizate susțineau că datorită faptului că Alexandra Măceșeanu a inițiat apelul la 112, viețile altor fete au fost salvate:

„Trebuie decorată pentru că dacă nu avea curajul să sune mai treceau mulți ani până la prinderea criminalului!”

„Am sperat că este în viață fata. Doamne sunt șocată, să le dea Dumnezeu putere părinților și condoleanțe!! Alexandra este o eroină ai murit cu speranța că 112 te va salva.”

Prin intermediul acestui construct social publicul tinde spre redobândirea păcii și a echilibrul social, prin care să se poată afirma că totul s-a oprit aici, Gheorghe Dincă a fost prins datorită curajului Alexandrei și nu va mai putea face alte victime. Totodată, acest construct are rolul de a aduce un omagiu victimei care a trăit până în ultima secundă cu speranța că va fi salvată. Titulatura de erou dată Alexandrei este o modalitate prin care societatea încearcă să se consoleze cu gândul că aceasta a plătit cu viața ei pentru salvarea altor vieți, astfel tragedia cazului putând fi mai ușor de suportat. Modalitatea socială prin care actorii sociali îi atribuie Alexandrei Măceșeanu titlul de eroină, tinde spre sfârșitul cazului Caracal, gândul că eroul a învins chiar dacă a trebuit să plătească cu viața sa face ca societatea să abstractizeze narațiunea tragică a cazului Caracal și să mențină ideea constructului echilibrului social prin care binele triumfă.

Analiza construcției sociale a cazului Caracal pornind de la comentariile articole din media online publicate în perioada 26 iulie 2019-26 august 2019. Astfel, mass-media online a contribuit la modul în care publicul și-a format construcția socială despre evenimentele de la Caracal, prin prisma realității sociale simbolice. Mass-media devine filtrul principal prin care indivizii au acces la informații legate de cazul Caracal și prin care își formează propria realitate subiectivă.

Totodată, prin analiza comentariilor se ating obiectivele cercetării prin determinarea efectului pe care mass-media l-a avut asupra societății care a pus accentul pe realitatea socială obiectivă a indivizilor prin problemele sociale pe care societatea le-a experimentat de-a lungul timpului. De asemenea, au fost atinse obiectivele specifice ale cercetării: reprezentarea instituțiilor statului, portretizarea victimelor și a infractorului. Toate aceste construcții sociale sunt formate atât din realitatea socială obiectivă cât și de realitatea socială simbolică redată prin intermediul mass-media. În concluzie, se poate afirma că prin multitudinea de construcții sociale diferite ale actorilor sociali și de efectele sociale pe care le-a produs atât prin reprezentările mass-media, dar și prin problemele sociale care au fost aduse în discuție, cazul Caracal poate fi definit drept „fapt social”.

BIBLIOGRAFIE

- Adoni, H. and Mane, S. (1984). Media and the social construction of reality". *Communication Research*, 11(3), pp.323-340. [Online] Disponibil pe: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/009365084011003001>
- Berger, P., Luckmann, T. and Butucelea, A. (2008). *Construirea Socială A Realității.*" București: Art.
- DiBennardo, R. (2018). *Ideal Victims and Monstrous Offenders: How the News Media Represent Sexual Predators*". *Socius: Sociological Research for a Dynamic World*, 4, <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/2378023118802512>
- Donley, A. and Gualtieri, M. (2016). "Homeless Killer": An Analysis of the Media's Portrayal of the Victims of a Serial Killer". *Deviant Behavior*, 38(2), pp.226-239.
- Durkheim, E., Mihăilescu, I. and Sudețeanu, C. (1974). „Regulile Metodei Sociologice.” București: Editura Științifică.
- Gentry, C. (1988). „The Social Construction of Abducted Children as a Social Problem". *Sociological Inquiry*, 58(4), pp.413-425.
- Giddens, A. and Gheorghiu, O. (2010). „Sociologie.” București: All.
- Greer, C. (2007). *News media, victims and crime*". In P. Davies P. Francis & C. Greer (Eds.), *Victims, crime and society*" (pp. 20-49). London: SAGE Publications <https://sk.sagepub.com/books/victims-crime-and-society/n2.xml>
- Peelo, M. (2006). *Framing homicide narratives in newspapers: Mediated witness and the construction of virtual victimhood*". *Crime, Media, Culture:An International Journal*, 2(2), pp.159-175. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1741659006065404>
- „Semneaza pentru Reintroducerea pedepsei cu moartea” [Online] Disponibil pe: https://www.petitieonline.com/semneaza_pentru_reintroducerea_pedepsei_cu_moartea
- Capital „Cutremur în cazul Caracal: Dezvăluiri explozive: Încă din 2001, Dincă și clientul meu plecau...” [Online] Disponibil pe: <https://www.capital.ro/cutremur-in-cazul-caracal-dezvaluiri-explozive-inca-din-2001-dinca-si-clientul-meu-plecau.html>
- Digi24, *Anchetatorii au găsit o cantitate impresionantă de oseminte în „Casa groazei”. Ei au golit fosa septică și au secat fântâna*" [Online] Disponibil pe: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/evenimente/anchetatorii-au-gasit-o-cantitate-impresionanta-de-oseminte-in-casa-groazei-ei-au-golit-fosa-septica-si-au-secat-fantana-1179048>
- Digi24, *Declarație revoltătoare a Ecaterinei Andronescu: Am învățat să nu mă urc cu străini în mașină*" [Online] Disponibil pe: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/declaratie-revoltatoare-a-ecaterinei-andronescu-am-invatat-sa-nu-ma-urc-cu-straini-in-masina-1168262>
- Digi24, „DIICOT a anunțat rezultatul final al oaselor din butoi: Victima e Alexandra, 99,93%” [Online] Disponibil pe: <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/evenimente/diicot-a-anuntat-rezultatul-final-al-oaselor-din-butoi-victima-e-alexandra-9993-1181889>
- Digi24, „Fost polițist judiciar, despre cazul de la Caracal: Putem avea de-a face cu un „Ted Bundy de România” Disponibil <https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/fost-politist-judiciar-despre-cazul-de-la-caracal-putem-avea-de-a-face-cu-un-ted-bundy-de-romania-1164964>

Facebook.com. 2020. Digi24, „Imagini impresionante de la Caracal. Colegii Alexandrei protestează în fața Poliției cerând explicații” [Online] Disponibil pe: https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2784326584919874?_tn=-R

Facebook.com. 2020. Digi24, „Ancheta de la Caracal, între ridicol și disperare. Cum au reacționat polițiștii din teren la primirea unei informații” [Online] Disponibil pe: https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2788730761146123?_tn=-R

Facebook.com. 2020. Digi24, „Pistă nouă în ancheta crimelor de la Caracal” [Online] Disponibil pe: https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2787690874583445?_tn=-R

Facebook.com. 2020. Digi24, „PNL propune „Legea Alexandra”: Închisoare pe viață pentru ucigași și violatori” [Online] Disponibil pe: https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2799899140029285?_tn=-R

Facebook.com. 2020. Digi24, „Revoltă la Caracal. Sute de oameni cer dreptate pentru Alexandra” [Online] Disponibil pe: https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2778498068836059?_tn=-R

Facebook.com. 2020. Digi24, „Scannerul folosit în curtea lui Gheorghe Dincă a rămas fără baterie” [Online] Disponibil pe: https://www.facebook.com/Digi24HD/posts/2830502710302261?_tn=-R

Facebook.com. 2020. Observator, „20.000 de oameni au cerut pedeapsa cu moartea pentru criminalul în serie din Caracal” [Online] Disponibil pe: https://www.facebook.com/ObservatorAntena1/posts/2730176803688666?_tn=-R

Facebook.com. 2020. Observator, „Gheorghe Dincă, criminalul din Caracal, a recunoscut că le-a omorât pe Luiza și Alexandra” [Online] Disponibil pe: https://www.facebook.com/ObservatorAntena1/posts/2731792583527088?_tn=-R

Facebook.com. 2020. Observator, „Imagini de la locul unde polițiștii ar fi găsit corpurile celor două fete dispărute la Caracal” [Online] Disponibil pe: https://www.facebook.com/ObservatorAntena1/posts/2727727580600255?_tn=-R

Facebook.com. 2020. Observator, „Imagini de la locul unde polițiștii ar fi găsit corpurile celor două fete dispărute la Caracal” [Online] Disponibil pe: https://www.facebook.com/ObservatorAntena1/posts/2727727580600255?_tn=-R

G4Media.ro „Corupția ucide din nou” [Online] Disponibil pe: <https://www.g4media.ro/coruptia-ucide-din-nou.html> [Accesat la data de 08.05.2020]

Mediafax „ANCHETĂ în cazul celor 19 ore VITALE. Polițiștii din Caracal ar fi așteptat dimineața să intervină, deși știau de nopatea locația unde este Alexandra/ Principalul suspect era deja vizat de un dosar privind dispariția unei fete” [Online] Disponibil pe: <https://www.mediafax.ro/social/ancheta-cazul-celor-19-ore-vitale-politistii-caracal-ar-asteptat->

Mediafax, „Apel disperat al Alexandrei la 112, fata care a căzut victima criminalului din Caracal Sunt într-o casă părăsită/ STS arată spre operatorul de telefonie Victima a sunat de trei ori/ STS nu a localizat apelul” [Online] Disponibil pe: <https://www.mediafax.ro/social/apel-disperat-alexandrei-112-fata-cazut-victima-criminalului-caracal-intr-casa-parasita-sts-arata-spre-operatorul-telefonie-victima-sunat-trei-ori-sts-localizat-apelul-18251169>

Mediafax, „Comuna în care Alexandra Cumpănașu a obținut cel mai mare scor la alegerile prezidențiale 2019” [Online] Disponibil pe: <https://www.mediafax.ro/social/comuna-in-care-alexandru-cumpanasu-a-obtinut-cel-mai-mare-scor-la-alegerile-prezidentiale-2019-18566846>

POLIȚIȘTII, VICTIMELE ȘI AGRESORII DIN ROMANELE POLIȚISTE SCRISE DE RODICA OJOG BRAȘOVEANU

Antonia FLOREA⁴⁸

În literatura română, dar și internațională, anumiți scriitori au construit personaje feminine care au avut un mare impact la nivelul societății. Printre acestea se numără și câteva personaje feminine cu rol de detectiv precum: Minerva Tutovan (Rodica Ojog Brașoveanu), Anastasia (Nastya) Kamenskaya (Aleksandra Marinina), Sharon McOne (Marcia Muller), Kinsey Millhone (Sue Grafton), V. I. Warshawski (Sara Paretsky) sau Anna Lee (Liza Cody). Femeia detectiv reprezintă pentru unii autori o “contradicție în termeni” întrucât “femeile polițiste sunt văzute ca niște persoane de sex feminin inadecvate, fiind o meserie dedicată bărbaților” (Klein apud Binder 2020, pag. 134-135). Alți autori atrăgeau atenția asupra faptului că: “O provocare a începuturilor unui sistem organizat de poliție și investigare a criminalității se referă la reprezentările publice ale bărbaților (și ulterior femeilor) care au ales sau au fost aleși să păstreze ordinea la nivel de stat și local. De exemplu, detectivii au fost adesea descriși în termeni de comportament al animalelor, vânând și capturând prada, separând metaforic oamenii de ordine de oamenii mai civilizați” (Schafer, 2016, pag. 11). De asemenea, se consideră faptul că femeile polițist trebuie să joace în societate ambele roluri, rolul clasic de femeie și rolul de femeie polițist: “Femeile detectiv trebuie să poată face față lumii lor atât ca femei, cât și ca detectivi” (Regenold, 1992, pag. 12).

Un lucru este cert, fie că este vorba aici despre bărbatul detectiv sau femeia detectiv, pe lângă prezentarea lor, le este descris și mediul în care aceștia lucrează: “Introducerea detectivului este adesea însoțită de o descriere a biroului său, care este inevitabil dezastruoasă și într-o clădire sau cartier de neconceput” (Regenold, 1992, pag. 19). Articolul “The Female Detective” ne prezintă principala sarcină a detectivului, și anume: “găsirea adevărului” (Binder, 2020, pag. 138). Astfel, chiar dacă vorbim despre o femeie detectiv sau un bărbat detectiv, amândoi trebuie să asigure protecția victimei, mai exact să o apere pe aceasta și să îi pună la dispoziție deplina siguranță. Recent, Binder confirmă afirmațiile altor specialiști despre sarcina detectivului: “Pertinentă este observația făcută de Walton și Jones că, încă de la începutul tradiției americane fierbinți, sarcina detectivului s-a schimbat de la simpla identificare a criminalului individual la scoaterea în evidență a motivului din spatele crimei. Citându-l pe Raymond Chandler, ei subliniază că treaba detectivului de a căuta *adevărul* implică “*ce naiba s-a întâmplat mai degrabă decât cine a făcut-o.*” (2020, pag. 137)

De-a lungul timpului, în literatura română problematica omorurilor a fost prezentată în lucrări reprezentative precum: “Moara cu noroc” (Ioan Slavici, 1881), “Baltagul” (Mihail Sadoveanu, 1930) sau “Ion” (Liviu Rebreanu, 1920). Toate aceste romane au fost incluse în bibliografia obligatorie de studiu pentru elevi. Există însă și romane, care deși nu au fost incluse în bibliografie, se bucură de

---

⁴⁸ Este absolventă a Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București.

aprecierea publicului cititor. Este vorba despre romanele polițiste, mai precis de romanele polițiste moderne, contemporane. Printre cei mai cunoscuți și apreciați autori de romane polițiste din România se numără și o autoare. Este vorba despre Rodica Ojog Brașoveanu.

Capitolul de față prezintă rezultatele analizei pe care am realizat-o cu prilejul lucrării de licență în anul 2021, lucrare în cadrul căreia mi-am propus să identific modul în care Rodica Ojog Brașoveanu a prezentat agresorii, victimele și polițiștii implicați în cazurile de omor descrise în câteva dintre romanele ei.

METODOLOGIE

Lucrarea analizează modul în care romanele polițiste scrise de Rodica Ojog Brașoveanu a prezentat diferite tipuri de omor, dar și modul în care au fost prezentate victimele, agresorii și polițiști. Obiectivele cercetării au fost următoarele: 1) identificarea tipurilor de violență descrise și a informațiilor despre aceste acte de violență prezentate în romanele polițiste; 2) particularitățile victimelor; 3) caracteristicile agresorilor; 4) profilul polițistului implicat în investigarea cazului; 5) identificarea informațiilor privind metodele tehnico-științifice de analiză a dovezilor.

Am analizat șase romane polițiste publicate în intervalul 1971-1998. Criteriile de selecție utilizate pentru aceste romane au fost: descrierea unor tipuri de omoruri, apartenența la seria Melania Lupu și prezentarea unor infracțiuni mai puțin grave precum furtul. În final, am ales 3 romane polițiste din seria Melania Lupu și trei romane polițiste care nu făceau parte din această serie (vezi Tabelul 1).

Tabelul 1. Informații privind romanele incluse în analiză

Titlul romanului	Anul publicării	Tipul de violență descris	Seria din care face parte
<i>“Enigmă la mansardă”</i>	1971	omor furtul unui obiect de artă	roman polițist
<i>“Cianură pentru un surâs”</i>	1975	omor furt	ciclul Melania Lupu
<i>“Disparația statuii din parc”</i>	1987	Furt obiect de artă	ciclul Melania Lupu
<i>“O toaletă a la Liz Taylor”</i>	1992	omor, furt de obiecte de artă, răpire, tănuire	ciclul Melania Lupu
<i>“Cutia cu nasturi”</i>	1994	omor	roman polițist
<i>“Un blestem cu domiciliul stabil”</i>	1998	omor, furt obiecte de artă	roman polițist

Întrebările de cercetare de la care am pornit au fost următoarele: Cum a fost descris agresorul? Ce informații au fost incluse în roman? Există diferențe între modul în care au fost descriși agresorii/victimele bărbați în comparație cu femeile agresor sau victime? Cum este descris polițistul? Dar personajul Melania Lupu? Există elemente comune care apar în cele șase romane analizate?

Analiza de conținut a fost realizată pe baza unei grile de analiză care a fost structurată în așa fel încât să conțină următoarele:

1. Informații generale privind romanul analizat (anul apariției, număr de pagini, anul în care a avut loc acțiunea);
2. Informații privind infracțiunile descrise (tipul, modul comiterii, locul și timpul);
3. Informații privind victimele și agresorii (vârstă, gen, profesie, nivel de educație, etc);
4. Informații privind martorii și suspecții;
5. Informații privind polițiști;
6. Informații privind metodele tehnico-științifice de investigare (autopsie, amprente, urme de sânge, etc).

MINERVA TUTOVAN VERSUS MAIORUL CRISTESCU

La fel cum Aleksandra Marinina își descrie eroina ca fiind: “departe de a fi o polițistă obișnuită” (Komarov, pag 81), Rodica Ojog Brașoveanu ne face cunoștință cu personajul său, polițista Minerva Tutovan, un personaj stăpân pe sine, care își îndeplinește de fiecare dată cu succes sarcinile. Minerva, așa cum este prezentată în romanul: “Dispariția statuii din parc” (1987), este o polițistă care are în jur de patruzeci și cinci de ani, inteligentă și cu un spirit de observație foarte bine conturat: “Interesant, făcu Minerva pe gânduri. Casa pare nelocuită.” (Ojog Brașoveanu, 1987, pag. 21). Totodată, Minerva este descrisă chiar de către colegul său, maiorul Cristescu, ca fiind o persoană foarte capabilă: “Exact. O doamnă și, vă asigur, foarte competentă.”(Ojog Brașoveanu, 1987, pag. 42). Nu în ultimul rând, Minerva este o persoană care reușește să-și impună autoritatea în fața subalternilor ei recurgând la gesturi specific mai degrabă bărbaților, tocmai pentru că dorește ca munca pe care ea o depune să fie cu folos: “Dădu cu palma în masă.” (Ojog Brașoveanu, 1987, pag. 142)

De-a lungul romanului “Dispariția statuii din parc” nu se întâlnește niciun fel de informație care ar putea să o descrie pe Minerva ca fiind o femeie cochetă sau gospodină, nu se vorbește nimic despre viața ei personală. A fost prezentată strict din perspectiva profesiei ei, cea de femeie detectiv. Personajul conturat de către Rodica Ojog Brașoveanu, Minerva Tutovan, poate fi comparat cu detectivii de sex masculin. Ambele categorii sunt inteligente, cu un spirit de observație deosebit. Astfel, în cazul Minervei putem identifica trăsături asemănătoare detectivului Sherlock Holmes așa cum au mai fost comparate și alte femei polițist din literatura internațională: “La fel ca Holmes, este inteligentă și trage concluzii importante din detalii aparent banale. Este întotdeauna cu un pas înaintea cititorului și își folosește farmecul mătușit pentru a afla informațiile de care are nevoie” (Sims, 2010, pag. 11).

Rodica Ojog Brașoveanu ne prezintă în romanele ei atât femei, cât și bărbați polițiști/detectivi. Analiza noastră îl pune față în față pe maiorul Cristescu, un polițist care este gata întotdeauna să depună oricât efort este necesar pentru a afla adevărul, cu personajul feminin, Minerva Tutovan. Autoarea ne-a făcut cunoștință cu Minerva Tutovan într-un roman despre furtul unei statui (“Dispariția statuii din parc”, 1987). Cu maiorul Cristescu ne-a făcut cunoștință într-un context diferit, el fiind mereu ocupat cu anchetarea unor tipuri mai grave de infracțiuni, și anume: omoruri. Romanele în care îl întâlnim pe maiorul Cristescu sunt următoarele: “O toaletă a la Lyz Taylor”(2007), “Enigmă la mansardă”(1971) și “Cianură pentru un surâs”(1975). În romanul “Dispariția statuii din parc”, maiorul apare alături de Minerva, ajutând-o pe aceasta la investigarea cazului. Din analiza acestor romane, reiese un portret complex al maiorului Cristescu.

În romanul “O toaletă a la Lyz Taylor”, Cristescu anchetează două crime. El este descris ca fiind un polițist care are douăzeci și cinci de ani de experiență în domeniu și care își practică foarte bine meseria. De asemenea, Cristescu era descris ca fiind elegant: “Era elegant, cu un sacou dintr-o stofă moale, cadrilată, pe nuanțe de bej coniac, zahăr ars, la care sortase un pulover pe gât cafeniu.” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 113). El dă dovadă de inteligență și în momentul în care arestează toți suspecții pentru a îi ține sub observație și pentru a putea vedea care își mărturisește cu adevărat fapta. Așadar, îl putem cataloga și ca fiind și un foarte bun manipulator, se joacă cu mințile posibililor suspecți pentru a îi aduce la disperare și pentru ca, în final, să mărturisească adevăratele fapte pe care le-au săvârșit.

De asemenea, în romanul “Enigmă la mansardă”, maiorul Cristescu este descris ca fiind un foarte bun observator, deși nu vrea să le arate suspecților acest lucru. Le pune întotdeauna nervii la încercare, pentru a îi aduce la exasperare și a recunoștea în final faptele pe care le-au comis. Astfel, a aflat chiar de la Gina Lupașcu că ea este autoarea furtului tabloului de Ingres, având nevoie de bani și fără să își dea seama de adevărata valoare a respectivei lucrări de artă. Maiorul Cristescu este dedicat muncii sale, chiar dacă dispare nopți întregi de acasă, astfel dă dovadă că este un om care își dorește cu adevărat să rezolve cazurile care îi sunt distribuite. Nu în ultimul rând, în romanul “Cianură pentru un surâs”, îl surprindem ca fiind un reprezentant al legii care este dedicat complet muncii pe care o practică. Dă dovadă de acest fapt chiar în seara geroasă în care se plimbă pe străzi, pentru a își pune ideile în legătură cu respectivul caz, cap la cap: “Maiorul înaintă pe alea pietruită trăgând cu coada ochiului la ferestre.” (Ojog Brașoveanu, 1975, pag. 127). După o experiență de douăzeci și ceva de ani, maiorul era mereu cu un pas în fața suspecților. De exemplu, deși știa ca Valerica este moartă, îi spune lui Matei (suspect) că cineva l-a telefonat și că l-a telefonul lui a răspuns Valerica, pentru a îi urmări acestuia reacția: “A răspuns domnișoara Valerica Scurtu. Cine?! Pe chipul sculptorului se așternu stupoarea”(Ojog Brașoveanu, 1975, pag. 91). Maiorul joacă dur pentru a-i aduce pe suspecți la exasperare și a spune adevărul, lucru pe care îl confirmă și Grigore Popa: “Nu-mi place maiorul! Scotocește, mereu scotocește...Nu înțelegeți? E un război al nervilor.” (Ojog Brașoveanu, 1975, pag. 150).

Iar, în romanul “Dispariția statuii din parc”, Cristescu este prezentat ajutând-o pe Minerva Tutovan, colegă a sa, la cazul la care lucrează și anume furtul unei statui de valoare din parc, deoarece polițista intră în contact cu un personaj complicat, cu care este extrem de greu să lucrezi dacă nu îl cunoști, cu Melania Lupu. Aceasta este bine cunoscută de către maior, care îi cunoaște gesturile și minciunile. Pe de altă parte, singura persoană pentru care maiorul avea o slăbiciune și care îl poate manipula era Melania Lupu.

Victimele

Analiza romanelor polițiste selectate a evidențiat că, majoritatea victimelor au fost bărbați. Astfel, în cele șase romane, autoarea ne prezintă un număr de șase victime de sex masculin și patru victime de sex feminin.

Femeile victime ale violenței

Rodica Ojog Brașoveanu ne prezintă informații amănunțite despre victime și contextul în care au fost victimizate. Ne aduce în atenție trăsăturile fizice, caracteristicile socio-demografice (ocupație, vârstă)

ale victimelor, dar și date despre relațiile dintre victime și agresori, motivațiile actelor de violență și modul de operare.

În romanul “*Cutia cu nasturi*” autoarea ne prezintă o singură victimă de sex feminin, anume Gigeta. Localitatea în care are loc acțiunea este București. Omorul a fost comis în casa bătrânului Manole Paulian, socrul victimei. Totodată, este de precizat și faptul că actul de violență a fost comis în dimineața zilei de marți, ora 5 jumătate: “Cât să fie ceasul? Cinci jumătate (...)” (Ojog Brașoveanu, 1994, pag. 259). De asemenea, momentul din zi în care crima a fost descoperită este marți dimineață, estimativ ora 6 (copilul victimei trebuia să se întoarcă devreme de la un coleg la care dormise, deoarece la ora 8 avea pregătire la engleză și trebuia să își finalizeze tema): “...O găsește acolo pe mă-sa legată ca un cârnat și tu stai ca blegul să... Cuvintele i se opriră pe buze. Crișan, palid, cu chipul slăbuț desfigurat de spaimă, articulă cu greu: Mama.” (Ojog Brașoveanu, 1994, pag. 261).

Tabelul 2. Date privind victimele și actele de violență letală

Caracteristicile victimelor	Femei	Bărbați
Vârsta	26 ani; 46 ani; 35 ani; nu se specifică (2)	40 ani; 50 ani; 65 ani; nu se specifică (2)
Ocupația	Casnică (2); funcționară la o circă financiară; profesoară de limba română; nu se specifică	Inginer; șef de gang; profesor; nu se specifică (2)
Relația dintre victimă și agresor	Prieteni; colegi de muncă; soția angajatorului ucigașului; vecini	Cunoștințe (2); victima era angajatorul ucigașului; nu se specifică; vecini
Modul de comitere a omorului	Sufocare; otrăvire (2); strangulare	Otrăvire (2); lovire; strangulare (2)
Locul	casa socrului victimei; SOLO (loc amenajat pentru persoanele singure); casa victimei; casa profesorului Grigore Lupașcu; casa victimelor și a agresorului	casa victimei (2); pe stradă; casa profesorului Grigore Lupașcu; casa în care locuiau atât victimele cât și agresorul
Timpul	5,30; 24,00-2,00 dimineața; în timpul zilei	sâmbătă 15 decembrie, vineri 25 decembrie, intervalul orar 23:58-24:00 luna iulie, 8 decembrie până în ora 9:30, se știe că a decedat pe timpul zilei

Gigeta a fost prezentată de-a lungul romanului ca fiind o femeie de care toată lumea râdea. A fost tipul de femeie care le știa pe toate, părerea ei fiind mai presus de altele întotdeauna. Este prezentată ca fiind o femeie comodă. Vasele din casa lor nu erau niciodată spălate, ci împrăștiate în toată bucătăria, de jos până sus. Totodată, este prezentată ca o mamă care nu-i permite prea multe lucruri copilului său, nu era niciodată de acord ca acesta să doarmă la un alt coleg. Ironia sorții este că, victima și agresoarea (Nina) au fost prietene. În fiecare weekend, Gigeta și soțul său mergeau în vizită la Nina și Gioni. Deși, Nina se amuza întotdeauna de atitudinea Gigetei, nu a arătat niciodată că ar fi în stare să o ucidă pe aceasta. Nina și soțul său Gioni au știut despre povestea de dragoste ce se legase între Dinu și Dora, și, deși prieteni cu Gigeta, au păstrat mereu discreția. Au părut, însă, mereu mai apropiați de Dinu. L-au primit la ei în casă în momentul în care Dinu le-a adus la cunoștință

că vrea să divorțeze. Un alt personaj a descris cum a fost omorâtă Gigeta. Este vorba despre unchiul Fane (personaj cu care Gigeta a avut o relație lungă), care venise în casa bătrânului Paulian pentru a îl avertiza pe Dinu să se ferească de Gigeta. La plecare a observat pe geamul deschis cum Nina o ucidea pe Gigeta:

“Fereastra era deschisă, nenorocita drogată, legată, incapabilă să se apere. O sufocase cu perna, aproape fără efort. Când auzise ușa deschizându-se, sărise înapoi în curte. Lipind zidul, se uita înauntru. Femeia mare și blondă se năpustise ca o fiară asupra patului. Apucase perna, aceeași pernă, apăsând-o cu toată forța.” (Ojog Brașoveanu, 1994, pag. 269)

În familia Paulian, discuțiile între cei doi soți au început să se aprindă în mometul în care bărbatul a vrut să pună capăt căsniceii lor pentru a fugi în lume cu marea lui iubire: Dora. Planurile lui de a pleca în lume cu ea au fost distruse de Gigeta, care i-a ascuns toți banii pe care acesta îi avea strânși. De aici a izbucnit disputa din seara în care victima urma să fie omorâtă. În roman nu au fost prezentate informații exacte cu privire la motivul pe care Nina îl avea pentru a recurge la astfel de gest. Așadar, Rodica Ojog Brașoveanu lasă la alegerea cititorilor să tragă concluzii și să se gândească la motivul sau motivele pentru care Nina a apelat la un astfel de gest. Totodată, observăm că Rodica Ojog Brașoveanu are un stil aparte de a ține cititorii cu sufletul la gură în sensul în care pe parcursul fiecărui roman ne face să ne gândim la persoana care ar putea fi agresora, pentru ca în final să aflăm că agresorul este fix personajul cel mai liniștit, cel mai educat și chiar, cel mai puțin descris.

În romanul “*Un blestem cu domiciliul stabil*”, autoarea ne prezintă două victime: Alina Rădulescu și Marietta Bogdan. Locul în care au fost comise infracțiunile a fost “casa bântuită” din Cotroceni, casă transformată într-un loc special amenajat pentru persoanele singure, denumit SOLO. Momentul din zi în care au fost comise crimele a fost noaptea între 12 și 2 dimineața. Prima victimă, Alina Rădulescu, avea 26 de ani, era necăsătorită și funcționară la o “cîrcă financiară”. Pe tot parcursul romanului a fost descrisă ca fiind o fată sperioasă și rușinoasă, care abia își găsea cuvintele. Nu au existat motive pentru care cineva să îi dorească moartea, însă, a fost persoana care se afla la locul nepotrivit în momentul nepotrivit și astfel, a devenit o victimă coletare a agresorului.

În aceeași situație se află și cea de a doua victimă, Marietta Bogdan, a fost și ea o victimă colaterală. Pe parcursul romanului, Marietta și-a schimbat statutul de la suspectă în cazul asasinatului Alinei, la cel de victimă. Marietta Bogdan avea 43 de ani, era profesoară de limba română și divorțată de 16 ani. Marietta reprezintă tipologia oamenilor care sunt superiori oricui, ei nefiind cu adevărat înțeleși: “Ea însăși începuse să creadă că este victima propriilor însușiri, o persoană superioară care nu poate fi percepută și apreciată decât de o elită, fatalmente – mai ales în societatea noastră – puțin nume – roasă” (Ojog Brașoveanu, 1998, pag. 29). Marietta era iubitoare de fenomene paranormale, cunoscând informații despre așa numita “casa groazei” din Cotroceni, motiv pentru care se angajează și ea la SOLO.

Bărbații victime ale violenței

“*O toaletă a la Lyz Taylor*” (1992) - Victime: Marian Dragu și Ion Dolga

Locul în care a fost comisă prima crimă a fost casa victimei, care locuia alături de nașul său: “Mă numesc Anton Cernat și locuiesc pe Ana Ipătescu 99 C... Vecinul meu de apartament, inginerul Marian Dragu, a fost asasinat.” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 102).

Despre prima crimă, unde victima este inginerul Marian Dragu, se știe la început că va avea loc sâmbătă, pe data de 15 decembrie: "...bătrânul își închipuia că o crimă săvârșită chiar în timpul sărbătorilor de Crăciun ar cântări mai greu la judecata cea mare. De aceea, devansase data crimei. Rămăsese pentru sâmbătă, 15 decembrie." (Ojog Brașoveanu, 1992, pag.76). Ironic este faptul că toți cei ce doresc să îl asasineze pe inginerul Marian Dragu au ales sâmbăta, data de 15 decembrie. Ulterior, în finalul cărții se precizează în detaliu cum s-a aflat ora la care acesta a fost omorât, data rămânând aceeași: "O să vă placă și mai mult când am să vă apreciez că ați comis crima la nouă și opt minute. E cronometrat exact." (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 423)

Inginerul Marian Dragu a fost descris ca fiind un bărbat seducător și înalt: "Pe nevastă-sa, chiar după nouă ani de căsătorie, contrastul dintre toaleta meticuloasă, de pisicuță, și aspectul viril al bărbatului nu înceta s-o surpindă. Marian Dragu era ceea ce femeile obișnuiesc în general să definească drept drept <un tip superb>, apăsând puternic pe cea de-a doua silabă. Foarte înalt, avea un trup de bun gimnast, chipul seducător, oleacă prea frumos în prima tinerețe, câștigase după treizeci de ani în vigoare." (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 8). Este genul de bărbat care se plictisește repede de o femeie, deși are o amantă de șase luni, dă de înțeles că vrea să o termine cu ea, spunându-i nevastei sale că dacă sună să-l caute, să o minte că are niște probleme: "Deci nu m-aștepți diseară. Dacă sună Olga, spune-i că sunt la maică-mea. Tensiune, crampe, bătăături, mă rog, inventezi tu ceva." (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 11). De asemenea, prin acest comportament pe care îl are dă de înțeles atât că nu-și iubește soția, dar nici că o respectă prea mult. Totodată, Marian Dragu dă dovadă și de aroganță în momentul în care maiorul îl întreabă dacă are dușmani:

"Dușmani? Dragu ridică din umeri. Vorba moldoveanului: vrăjmași să dea Dumnezeu, că junghere sunt destule. Teoretic, firește că am colecționat inimiciții. Oamenii de regulă sunt invidioși, nu suportă succesul semenilor." (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 95).

Dă dovadă de superioritate chiar și când îl numește "carghios" pe Alfred Mircescu: "Alo! Da, Dolga, eu sunt...Nu, nu mă deranjezi... E un mic caraghios la mine...Mircescu... Da, făcătorul de îngeri.." (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 424).

Așadar, victima reprezintă tipologia omului care se crede mai presus de toți și de toate, frumos, carismatic, inteligent, nimeni putând vreodată să ajungă la nivelul său, motiv pentru care avea și atâtea dușmani. Însă tocmai această descriere amanunțită a personajului Marian ne face pe noi cititorii să ne dăm seamă că avea foarte mulți dușmani. Soția, Anca Dragu, dorea să îl omoare pentru că nu a simțit de-a lungul căsniciei lor iubire din partea lui. Olga Gabrelotti, amanta oficială, dorea să îl ucidă pentru că a lăsat-o pentru o altă femeie. Anton Cernat, nașul său, îi dorea moartea pentru că Marian voia să-l dea afară din propria casă. Octavian Nanu îi dorea și el moartea pentru că din cauza lui și-a pierdut locul de muncă și marea iubire a vieții. Alfred Mircescu îi dorea răul pentru că nu a vrut să îi inapoieze obiectele de artă personale (deși acestea i-au fost vândute de către mama lui Alfred pentru a îi plăti cauțiunea la închisoare). După cum putem observa, toate personajele descrise în carte aveau motive ca să-l omoare pe Marian Dragu.

Despre cea de a doua victimă, Ion Dolga, se știe că a fost asasinată pe data de 25 decembrie și că trupul său a fost găsit sâmbătă pe data de 26 decembrie:

“Sâmbătă, 26 decembrie, ora 5 dimineața, cetățeanul I.G., muncitor la uzinele Republica, a descoperit în drum spre serviciu, pe strada Orizont (Pajura), în dreptul imobilului cu nr. 11, cadavrul numitului Ion Dolga..” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 297)

Cea de a doua victimă nu este descris amănunțit. Este șef de gang, mai mare decât Lucian Cristea și pare a fi conturat ca un om foarte crud, rece, fără inimă prin simplul fapt că îl amenință pe Cristea cu moartea Leliei (pe care a și răpit-o) pentru a îi face rost de obiecte de artă ale lui Marian Dragu: “Ultimul termen de predare – sâmbătă dimineață la ora zece, aici. [...] Până una alta, vezi să nu plătească domnișoara.” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag.218-219). Deși părea lipsit de inimă, avea și el o slăbiciune pentru Mioara, iubita lui, fără de care nu știe ce s-ar fi făcut: “Dolga o iubise din prima clipă.” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag 240), “Să nu ieși în lipsa mea (...) În general vorbesc. Vreo câteva zile, îmi spui mie ce trebuie să cumpăr ... Și să nu deschizi nimănui, indiferent cine ar suna. Nu uiți, da?” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 242). Despre asasinatul lui nu se cunosc foarte mult informații, singura informație cunoscută fiind aceea ca atât Ion Dolga, cât și Marian Dragu au fost asasinați de același agresor.

“Enigmă la mansardă” (1971) – Victime: Grigore Lupașcu, Ioan Iacob și Gina Lupașcu

Despre Grigore Lupașcu știm că a fost profesor și că a fost ucis la vârsta de 65 de ani. Pe parcursul romanului a fost descris ca fiind un om educat și înțelegător, care nu deranja pe nimeni. Nu au fost expuse motivele pentru care ar fi putut fi omorât.

Cea de a doua victimă Ioan Iacob era fratele vitreg al Ralucăi Iacob (logodnica lui Matei). În cazul lui unul dintre suspecti este Matei, deoarece era cel care avea cea mai mare legătură cu Ioan, achiziționându-și morfina de la el. Matei este chiar personajul care l-a sunat în ziua în care a fost asasinat. Raportul medico-legal arată faptul că Ioan Dogaru a fost asasinat în jurul orei 21:00. Și, ca și în cazul profesorului Lupașcu, a fost și el omorât prin strangulare. Ciudat este că ambele victime au fost omorâte prin aceeași modalitate și după lăsarea nopții. Așadar, până acum este vorba de același asasin. Cea care a descoperit că Ioan Iacob a fost asasinat este amanta lui, Amalia Dragoman, care mai adaugă pe lista suspectilor un personaj, cunoscut sub denumirea de “Barosanul”, de care lui Ioan îi era frică.

Cea de a treia victimă asasinată a fost Gina Lupașcu, asasinată și ea după lăsarea nopții, bineînțeles, tot prin strangulare. De data aceasta nu au mai apărut suspecti, întrucât maiorul Cristescu a descoperit adevăratul ucigaș al tuturor celor trei victime. Ucigașul fiind “bătrânul amărât” Vasile (“Barosanul”), omul de serviciu, pe care Lupașcu l-a angajat și i-a oferit și o căsuță în curtea casei lui. Pe tot parcursul romanului, Vasile a fost descris ca fiind un om cumsecade, nu dădea absolut nimănui de bănuț că ar fi în stare să comită o crimă, astfel că mereu îl inducea pe maiorul Cristescu în eroare, conducându-l pe o pistă greșită. Motivul pentru care i-a omorât pe cei trei a fost acela că îi cunoșteau secretul. Ascunsese în curtea profesorului, într-un beci, o fabrică de bani falși. Așadar, prima victimă a fost Grigore Lupașcu, care descoperise respectiva fabrică și ulterior Ioan și Gina. Pe lângă cele trei crime pe care le-a comis cu sânge rece, el a impins-o și pe Raluca Iacob la sinucidere. Raluca Iacob era o fată tânără, educată, cumsecade, frumoasă, logodnica lui Matei. Vasile și-a dorit-o dintotdeauna, astfel că a silit-o să se sinucidă, ea neîmpotrivindu-se pe moment. Așadar, omul de

serviciu, care părea un om atât de cumsecade, dă dovadă la sfârșit că nu este altceva decât un om cu sânge rece, care comite trei crime.

“Cianură pentru un surâs” (1975) - Victime: Mihai Panaitescu, Grigore Popa și Valerica Scurtu

Prima victimă, Mihai Panaitescu a murit pe 8 decembrie până în ora 9:30 dimineața. Cât despre celelalte două victime, Valerica Scurtu și Grigore Popa, intervalul orar în care aceștia au decedat nu a fost precizat, se știe doar că și ei au murit în timpul zilei. Trupurile neînsuflețite ale celor trei victime au fost descoperite ziua. Mihai Panaitescu era descris ca fiind un personaj elegant: “Purta un costum elegant de cașa cafeniu, cu batistă și cravată din lână galbenă. Frizura complicată îi acoperea iluzoriu craniul.” (Ojog Brașoveanu, 1975, pag. 26). Era vecin cu celelalte personaje prezente în roman, însă nimeni nu avea motive pentru a îi dori moartea.

Cât despre Grigore Popa și Valerica Scurtu, și ei sunt exemple de personaje care își schimbă pe parcursul romanului statutul din suspect în victimă. Grigore Popa era un bătrânel de 63 de ani, fost maior, care locuiește cu Melania, Valerica, Matei, Panaitescu și Vâlcu. Personajul era și el suspect în cele două cazuri de omor (al lui Panaitescu și al Valericăi), întrucât este vecinul lor, aflându-se acasă în ziua în care aceștia au decedat. Pe tot parcursul romanului, Popa a fost descris ca fiind un bătrân răutăcios, care ținea într-un jurnal evidența persoanelor care mureau, persoane care i-au făcut ceva în tinerețe. Astfel, dă dovadă că este tipul de om care ține ranchiună pe tot parcursul vieții. Maiorul Cristescu îl vede pe Popa ca fiind o persoană greu influențabilă: “Pare... Numai că Grigore Popa este persoana cel mai puțin influențabilă pe care am întâlnit-o vreodată.” (Ojog Brașoveanu, 1975, pag. 81)

Valerica Scurtu este și ea o femeie în vârstă, care pe tot parcursul vieții și-a dorit să se mărite. Este și ea la început pe lista persoanelor suspecte, ulterior devenind victimă. Este caracterizată pe tot parcursul romanului ca fiind o femeie isterică, super impulsivă și panicoasă: “Valerica Scurtu se agita isteric, împingându-se de bătrână.” (Ojog Brașoveanu, 1975, pag. 11).

Așadar, exact ca și în romanul “Enigmă la mansardă”, victimele au fost asasinate pentru că au descoperit secretele agresorului și astfel, au fost uciși pentru a nu le face cunoscute acestora secretele sau a nu le pune secretele în niciun fel în pericol.

Agresorii

În romanele scrise de Rodica Ojog Brașoveanu majoritatea agresorilor sunt bărbați. O singură femeie care săvârșește un omor este prezentată în cele cinci romane care relatează despre omoruri, restul prezintă bărbați care au comis două sau chiar trei omoruri. Agresorii au fost descriși ca fiind persoane educate, liniștite, genul de persoane care nu deranjează pe nimeni.

“Cutia cu nasturi” (1994) – Agresor: Nina

În romanul “Cutia cu nasturi” agresoarea Nina este prietena victimei. Personajul este descris pe tot parcursul operei ca fiind o femeie liniștită, care nu ar fi niciodată capabilă să omoare, calmă, o “...femeie mare și blondă” (Ojog Brașoveanu, 1994, pag. 269). Așadar, aparențele înșală. Deși prietenă cu victima, Nina a așteptat momentul oportun pentru a recurge la un astfel de gest. După o ceartă ce a avut loc în familia Gigetei și o mică încăierare între victimă și un bărbat care a lovit-o

până Gigeta a leșinat, Nina a sufocat-o cu o pernă în camera în care victima zăcea. Dacă la început Nina părea o femeie liniștită, în final ne dăm seama că era de fapt o fire rece, care a așteptat să fie pusă într-un moment oportun pentru a o omorî pe Gigeta, fără ca nimeni să își poată da seama că ea este adevărata agresoare.

“O toaletă a la Lyz Taylor” (1992) – Agresor: Alfred Mircescu

Romanul “O toaletă a la Lyz Taylor” ne prezintă două victime ucise de un singur agresor, doctorul Alfred Mircescu în vârstă de 49 de ani. Potretul său psihologic este bine definit, având o viață tragică, în primul rând din cauza mamei lui care l-a umilit și jignit toată viața. A devenit medic, dar pentru că a realizat un chiuretaj greșit a fost condamnat la închisoare. Pentru a-i plăti cautiunea, mama lui i-a vândut lui Marian Dragu câteva obiecte de artă extrem de scumpe, pe care ulterior Alfred a vrut cu tot prețul să le recupereze de la inginer. Acesta reprezentând motivul pentru care Alfred și-a dorit să îl omoare pe Marian Dragu, pentru a-și recupera obiectele de artă. A fost batjocorit toată viața de mama lui, pe care el o admira și pe care voia să o facă mândră, așa că s-a gândit că o crimă ar fi perfectă pentru a-și îndeplini și acest scop. Era un bărbat: “scund și slab, până la monstruos (nu depășise niciodată patruzeci și opt de kilograme și, la aproape cinzeci de ani, se îmbrăca la magazinele pentru adolescenți), avea un chip de o neașteptată frumusețe feminină.” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 34). Este un copil pe care mama sa nu și l-a dorit niciodată: “În realitate, ea se simțea totdeauna umilită aducând pe lume un hibrid. Nu dorise acest copil.” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 34). Alfred știa că nimeni nu îl crede capabil să comită o crimă și astfel a jucat murdar. În final este descris modul în care a acționat pentru a îl omorî pe Marian, dacă la început dorea să-l omoare cu o seringă care avea o substanță letală: “Trase hotărât sertarul unui scrin Biedermeier și scoase o fiolă umplută cu un lichid verzui.” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 39) la final ajunsese să îl omoare aplicându-i câteva lovituri cu o secure: “I s-a zdrobit craniul cu o secure.” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag 144). Alfred a declarat la început că nu el l-a omorât pe inginer. Apoi, a făcut o nouă declarația cum că el ar fi asasinul lui Marian, iar ulterior, după câteva zile în închisoare a declarat din nou că nu el l-a omorât pe inginer. Ulterior, Dolga a auzit la telefon crima în desfășurare (vorbea la telefon cu Dragu înainte ca acesta să fie lichidat) și l-a șantajat pe Alfred cu o sumă prea mare, fapt pentru care acesta a apelat din nou la crimă:

“Dragu, după cum ați auzit, îi spusese că sunt la el, auzise urletul și pe urmă nimic. Telefonul care suna în gol. Dacă mi-ar fi cerut o sumă în limitele rezonabilului, aș fi marșat, dar porcul era dement. Nu așa se efectuează un șantaj dacă ții la pielea ta. (...) L-am pândit ... A mers mai ușor decât mă așteptam.” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 424).

În concluzie, Alfred Mircescu reprezintă tipologia omului plin de ură, care a fost jignit și umilit toată viața, vrând să demonstreze de ce este în stare prin comiterea unor acte de crimă, doar pentru a își depăși statutul de om care nu este în stare de nimic, slab de înger, fără prieteni, fără idealuri. Alfred Mircescu are și un complice, pe Melania Lupu, pe care o consideră mătușa sa și în care are mai multă încredere decât în mama sa. După ce a realizat crima și și-a recuperat obiectele de valoare, a decis să i le lase Melaniei, pentru că ținându-le la el situația devenea periculoasă.

“Un blestem cu domiciliul stabil” - Agresor: Gică Putere

De asemenea, în acest roman avem de a face din nou cu două victime și un singur agresor, Gică Putere. Gheorghe Nițu, cunoscut sub numele de Gică Putere, era muncitor fără calificare, făcea de toate, de la mecanic fochist până la lăcătuș, electrician sau instalator. Era pensionar, însă vârsta sa era incertă. S-a angajat la profesorul Mihuț ca mecanic fochist. Pe tot parcursul romanului este descris ca fiind un om la locul său, nu deranja sau supăra pe nimeni, însă în final se demonstrează contrariul, fiind unicul agresor. Îl cunoscuse în închisoare pe fiul proprietarei casei, Mavrodin, care i-a spus despre o avere ascunsă de mama sa în casa din Cotroceni care urma să fie a lui (fiul proprietarei l-a rugat să vorbească cu mama sa, spunându-i că o roagă să îi lase lui Nițu întreaga avere). Acesta reprezintă marele și unicul motiv pentru care a comis două crime. A omorât-o mai întâi pe Alina, care a surprins momentul în care el a furat comoara ascunsă, ulterior pe Marietta Bogdan. Marietta reprezintă o victimă colaterală. A ascuns comoara într-o canapea, protejând-o cu niște seringi cu otravă care i-au fost fatale Mariettei. În final, a vrut să omoare restul personajelor aflate în viață pentru a nu-l denunța poliției, dând foc societății SOLO. Nu a mai apucat să își ducă sarcina la bun sfârșit pentru că a fost lichidat de Dumitru Mihuț, despre care știa că a decedat în urma unui infarct. Așadar, nea Gică Putere reprezintă atât unul dintre suspecți, cât și unicul agresor.

Rodica Ojog Brașoveanu ne prezintă și două romane în care sunt reprezentate trei victime și un singur agresor: “Enigmă la mansardă” și “Cianură pentru un surâs”.

“Enigmă la mansardă” (1971) Agresor: Vasile

Agresorul este omul de serviciu Vasile cunoscut și sub porecla “Barosanul”. Așadar, ucigașul fiind “bătrânul amărât” (cum dorea să se prezinte) Vasile (“Barosanul”), omul de serviciu, pe care Lupașcu l-a angajat și i-a oferit o locuință. Pe tot parcursul romanului, Vasile a fost descris ca fiind un om cumsecade, nu dădea absolut nimănui de bănuț că ar fi în stare să comită o crimă. Descris ca fiind un om ajutător, prietenos, era mereu alături de maiorul Cristescu încercând să-l conducă pe acesta pe piste greșite, trimițându-l către alți suspecți.

“Cianură pentru un surâs” (1975) Agresor: Marian Vâlcu

Romanul ni-l prezintă pe Marian Vâlcu ca fiind un triplu ucigaș. Specific romanelor scrise de către Rodica Ojog Brașoveanu este faptul că adevăratul ucigaș este persoana la care cititorii s-ar fi așteptat cel mai puțin. Astfel, adevăratul ucigaș este Marian Vâlcu, vecinul celorlalte personaje, el fiind personajul cel mai puțin descris, cel care nu este implicat în niciun fel de acțiune. Este plecat chiar de pe 8 decembrie dimineața (ziua în care a murit Panaitescu) în concediu la Iași, la sora lui. Ciudat în cazul tuturor celor trei victime a fost faptul că, deși, otrăvite cu cianură, acestea nu mâncasera sau băusera nimic. În final romanului aflăm că Vâlcu profesase în anii tinereții lui ca dentist, iar ulterior a fost dat afară pentru că î-l administrase din greșeală unei paciente o doză mare de anestezic. Așadar, Marian Vâlcu avea grijă de dantura victimelor (a Valericăi, a lui Panaitescu și a lui Popa). A fost ușor pentru el să administreze în pansament o mică doză de cianură. Mai greu pentru el a fost cu Matei și Melania, care nu apelaseră la serviciile lui. Motivul unic pentru care Vâlcu a ucis a fost vânzarea tablourilor de artă. El știa de mult timp de existența lor, dar nu a fost pe placul lui să afle și restul vecinilor despre ele. Așadar, autoarea ne-a mai făcut cunoscut un tip de ucigaș, cel care ucide din umbră, fără ca nimeni să-l suspecteze.

Rodica Ojog Brașoveanu ne prezintă un personaj extrem de bine structurat, pe Melania Lupu, un personaj unic, cu diferite trăsături de caracter, care oscilează între a fi un personaj pozitiv sau un personaj negativ.

a. Melania – o bătrânică liniștită cu minte de criminal

“Cianură pentru un surâs” (1975)

Primul roman prezentat “Cianură pentru un surâs” (1975) ne-o prezintă pe Melania Lupu ca fiind un personaj negativ, acoperind cu o inimă rece săvârșirea unor crime. Melania Lupu a fost oficiu de translator, acum este o bătrână pensionară în vârstă de 63 de ani. Melania locuiește împreună cu Doru Matei, Valerica Scurtu, Grigore Popa, Mihai Panaitescu și Marian Vâlcu. Este suspectă de moartea lui Panaitescu, deoarece se afla în casă în ziua în care acesta a decedat. Melania Lupu este un personaj bine definit, cu trăsături ieșite din comun, deși pare doar o bătrânică liniștită, emotivă, lipsită de orice însușire care ar putea-o defini ca fiind o ucigașă. Totuși, ea nu este ceea ce pare, dă dovadă de maximă inteligență, de o minte sclipitoare, care i-a surprins chiar și pe vecinii ei de apartament, care, deși locuiau cu ea de o perioadă lungă de timp nu se puteau gândi ce fel de femeie este de fapt. Melania, care la prima vedere pare o femeie plictisitoare, lipsită de orice fel de interes, este de fapt un personaj cu sânge rece, sigură pe sine, gată să fie mereu învingătoare, nu-și pierde niciodată rațiunea, chiar nici în momentul în care îi dă declarații maiorul Cristescu. Melania dă dovadă de toate acestea chiar în ziua în care Panaitescu a decedat. Avea toată lista pregătită, ideile ei curgând una după alta. Personajele au găsit ascunse în casă două tablouri de artă, pe care urmau în patru zile să le vândă unei cunoștințe de ale Melaniei. Astfel, sunând la poliție și declarând moartea subită a lui Panaitescu, întrucât aflându-se adevărul în legătură cu moartea victimei niciunul dintre ei nu mai puteau să ducă la bun sfârșit afacerea din care ieșea o sumă frumoasă de bani. În condițiile acestea, Melania, având parcă planul deja întipărit în minte, s-a gândit să-i însceneze lui Panaitescu sinuciderea. Panaitescu a fost otrăvit cu cianură. Așadar, Melania s-a gândit la toate demersurile pe care trebuia să le facă pentru ca minciuna să țină: l-a dus la el în camera punându-l în pat și alături un pahar în care au introdus puțină salivă de la el (paharul din care teoretic băuse pentru a se otrăvi). A făcut chiar și o scrisoară de rămas bun pentru soția victimei și a lăsat pe mașina de scris amprentele lui. Evident, numai o minte strălucită ar putea pune cap la cap toate aceste idei pentru a ascunde, în fapt, o crimă.

Pe tot parcursul cărții, Melania Lupu apar dovezi că este o fire rece. Chiar și cu următoarele victime. În cazul Valericăi, pe aceasta o înmormântează în sicriu cu Panaitescu pentru ca nimeni să nu-i poată găsi trupul: “Nici n-o să le treacă prin minte că de fapt își iau rămas-bun de la doi, o dată.” (Ojog Brașoveanu, 1975, pag.77). Iar în legătură cu ultima victimă, îl pune pe Matei (sculptor), să îi bage victimei trupul în ghips, făcând o statuie. Melania dă dovadă de viclenie, atunci când, văzând că Matei o luase razna după ce asistase și ajutase la atâtea lucruri oribile, l-a pus pe acesta să scrie într-o declarație că el este adevăratul ucigaș, ulterior sunând la Spitalul 9 și declarând că veciniul ei a înebunit. Chiar și în momentele în care greșește (ca în cazul Valericăi, i-a spus maiorului că ea plecase de acasă, ulterior dându-și seama că a greșit declarând asta, întrucât locuința era urmărită) dă dovadă că încrederea ei de sine este foarte ridicată și nu-și pierde cumpătul. Melania este, de asemenea, și o fire foarte manipuloare, plânge pentru a îi face pe oamenii din jurul ei să se simtă prost, dorindu-și să fie în postura de simplă bătrânică neajutorată. Acest lucru se confirmă chiar și în cazul maiorului

Cristescu: “Cristescu își întoarse privirea. Nu suporta lacrimile mai ales în cazul bătrânilor.” (Ojog Brașoveanu, 1975, pag. 97). Însuși maiorul Cristescu afirmă că Melania este o persoană inteligentă: “Melania Lupu nu este < imatură > pe care o credeți dumneavoastră, dimpotrivă, sunt convins că e cea mai inteligentă dintre toți.” (Ojog Brașoveanu, 1975, pag. 132). Totodată, Melania Lupu dă dovadă de un umor aparte, chiar și în cazurile serioase prin care trece: “Vai! Se miră bătrâna. Domnul Vâlcu e dentist? Nu, hotărât, azi e ziua surprizelor!” (Ojog Brașoveanu, pag.200).

b. Melania – “detectiv pe cont propriu”

În cel de al doilea roman în care Melania Lupu este prezentată: “Dispariția statuii din parc” (1987), aceasta joacă rolul de “detectiv”, încercând să îl ajute pe maiorul Cristescu, care îi era drag, să afle cine a furat statuia din parc. Astfel, în romanul respectiv, portretul “detectivului” este conturat de personajul Melaniei Lupu care face orice pentru a găsi persoana care a furat statuia doctorului Conțescu din parcul Cișmigiu. Melania Lupu este o bătrânică foarte inteligentă în vârstă de 64 de ani. Susține la început că este nepoata doctorului Conțescu, motivul pentru care vrea să descopere cine este adevăratul făptaș. Se implică în niște lucruri periculoase pentru a desluși misterul, intrând chiar în imobilul maur, unde trăiește mai mult o “fantomă” decât un om, pentru a afla secretele din interiorul acestei case: “Traversă din nou parcul și se îndreptă hotărâtă spre intrarea imobilului în stil maur.” (Ojog Brașoveanu, 1987, pag.161), deși este sfătuită de maior Cristescu să nu recurgă la astfel de alegeri. Este hotărâtă să deslușească misterul dispariției statuii:

“Și vei opera pe față, draga mea, căci ai o acoperire admirabilă: indiferent de suspiciunile domnilor de la Miliție, ești ruda doctorului Conțescu și îndreptățită să te preocupe soarta monumentului său... (..) La ora zece dimineața era gata de expediție.” (Ojog Brașoveanu, 1987, pag. 157).

Melania Lupu este o bătrână inteligentă, care a știut întotdeauna ce vrea să facă, indiferent de repercursiunile alegerii pe care a făcut-o. Este genul de persoană care prin poveștile ei nemaiterminate pune la încercare răbdarea omului care o ascultă: “Trebuie să știți, reluă Melania, că noi, cei din neamul Stratulat – e numele meu de domnișoară, explică grațios – avem un puternic spirit de familie. (..) Pe sub masa de lucru, piciorul Minervei începuse sârba.” (Ojog Brașoveanu, 1987, pag. 76)

c. Melania Lupu – complice

Și, nu în ultimul rând, în romanul “O toaletă a la Lyz Taylor” (1992), Melania Lupu este prezentată ca fiind complice la o infracțiune de tăinuire. Melania Lupu este un personaj bine structurat. Deși prietenă cu maiorul Cristescu, l-a jucat pe acesta pe degete de fiecare dată. Când a venit să o aresteze, l-a rugat să o lase să se ducă un bucătărie, unde trebuia să închidă plita, însă, ceea ce a făcut a fost să o deschidă ca peste câteva ore locuința ei să ia foc, fără să se mai poate găsi obiectele de artă furate acolo:

“Încă o clipă, domnule Maior! Doar să închid plita și să las frigiderul deschis pentru Mirciulică...” (Rodica Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 325), “Cum a dat foc imobilului? Cum? Era arestată de câteva ceasuri”(Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 368).

Singurul obiect salvat a fost un tablou al lui Picasso, aflat pe rochia ei. Chiar și la declarații, când era chemată de către maiorul Cristescu, acesta nu își dăduse seama că cel mai scump obiect de artă se afla brodat pe rochia Melaniei Lupu:

“M-a surprins de la început toaleta dumneavoastră. Vă știam o femeie cu gust, cu preferință pentru veșminte discrete. Culorile, croiala, accesoriiile erau totdeauna rafinate. Fără tușă de stridență. [...] Îhî! Picasso, cea mai prețioasă piesă dintre obiectele pe care vi le-a încredințat doctorul Mircescu. Tocmai de aceea ați păstrat-o și trebuie să vă fi distrat grozav stând aici, de vorbă cu mine, iar eu, tontul, având-o în fața ochilor și cautând-o aiurea prin tramvaie, în cimitire, sau în lună, ideile dumneavoastră fiind imprevizibile și inepuizabile. Dacă n-aveți nimic împotriva, voi dispune expertizarea acestei neprețuite toalete. Probabil, în momentul de față, cea mai scumpă din lume.” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 430).

Melania avea 65 de ani: “...am împlinit șazeci și cinci de ani și patru luni și jumătate...” (Ojog Brașoveanu, 1992, pag. 294). Așadar, observăm cum avocata Rodica Ojog Brașoveanu ne prezintă mai multe tipuri de agresori care comit diverse tipuri de acte de violență gravă (omor din culpă până la omor calificat), cât și personaje foarte bine structurate precum Melania Lupu.

Concluzii

Deși nu am reușit să analizez decât șase romane scrise de autoare, rezultatele analizei sunt interesante și pot constitui repere semnificative pentru viitoarele cercetări privind modul în care sunt reprezentate actele de violență letală, polițistii, victimele și agresorii în literatura polițistă română. Romanele autoarei transmit informații variate despre cazurile de omoruri, precum motivația omorului, modalitățile de comitere a crimei, obiectele folosite pentru a ucide, rănilor sau urmele de violență găsite pe trupul victimelor, timpul și locul comiterii crimelor, date referitoare la agresori, victime, dar și la persoanele suspecte. Agresorii au fost descriși ca fiind personaje care acționează diferit și au profiluri diverse (de la persoane batjocorite de mame pe parcursul vieții la persoane foarte educate care par liniștite). Cei mai mulți au fost bărbați. Majoritatea victimelor au fost bărbați. Portretul polițistului este foarte bine structurat. De asemenea, între cele cinci romane polițiste au putut fi identificate asemănări. Este remarcabilă complexitatea personajului Melaniei Lupu, o “bătrână amărâtă”, însă cu o minte cu adevărat tulburătoare. Totodată, am observat o serie de asemănări între romanele scrise de Rodica Ojog Brașoveanu și cele scrise de către alte autoare din literatura internațională. Astfel, cum Aleksandra Marinina își descrie eroina ca fiind un personaj excepțional cu calități deosebite despre care se poate spune că este: “departe de a fi o polițistă obișnuită” (Komarov, pag. 81) la fel își conturează Ojog Brașoveanu eroina, pe Minerva Tutovan.

Așadar, pot concluziona că între cele șase romane studiate scrise de Rodica Ojog Brașoveanu și cele prezentate în literatura de specialitate există asemănări (vorbind de conturarea eroinelor sau eroilor), însă nu pot generaliza acest lucru, afirmând că toate romanele polițiste se aseamănă. De aici și nevoia de a extinde analiza la un număr mult mai mare de romane polițiste scrise de diferiți autori din literatura română.

BIBLIOGRAFIE

Binder Sabine. (2020). The Female Detective. Agent of (Gender) Justice? Exploring Female Detective Agency and Investigating, in: Binder. S, *Women and Crime in Post-Transitional South African Crime Fiction*. Brill. Rodopi, pp.133-212.

Ciocan, C. (2021). Aspecte criminologice privind săvârșirea infracțiunii de omor calificat cu premeditare. *Revista universul juridic*, nr.1, pp. 53-59

Komarova Olga, 2005. *Russian queens of crime novels and their gender stereotypes*. Nordlit (18) July, pp. 79-90, DOI: <https://doi.org/10.7557/13.1852>

Ojog Brașoveanu, R. (1971). *Enigmă la mansardă*. București, Nemira. [2015]

Ojog Brașoveanu, R. (1975). *Cianură pentru un surâs*. București, Nemira. [2009]

Ojog Brașoveanu, R. (1987). *Dispariția statuii din parc*. București, Nemira. [2008]

Ojog Brașoveanu, R. (1992). *O toaletă a la Lyz Taylor*. București, Nemira. [2002]

Ojog Brașoveanu, R. (1994). *Cutia cu nasturi*. București, Nemira. [2015]

Ojog Brașoveanu, R. (1998). *Un blestem cu domiciliul stabil*. București, Nemira. [2015]

Regenold. Michele Marie, (1992). *A taxonomy of the female private detective in contemporary literature*. Iowa State University, pp. 11-19, disponibil la: <https://dr.lib.iastate.edu/entities/publication/704fe006-bf08-4d29-ac4b-15177765f1ff>

Roslyn, W. (2013). Medical mysteries and detective doctors: metaphors of medicine. *Hektoen International*, 5(3), p.1.

Schafer, A. R. (2016). *A Band of Sisters: Female Detectives, Authority, and Fiction from 1864 to the 1930s*. University of Arkansas, pp. 3 – 80.

Schoenfeld, B. (2008). Women Writers Writing about Women Detectives in Twenty-First Century America. *The Journal of Popular Culture*, 41(5), p.836.

Sims Caroline. (2010). Detecting Gender Images of the Contemporary Woman in Crime Fiction by Patricia Cornwell and Peter Robinson. In: *Högskolan i Gävle*. D-Essy English Literature, p.11. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:332330/FULLTEXT01.pdf>

AUTORII

I. COORDONATORI ORAPO

Ecaterina BALICA

Este cercetător științific gradul I, în cadrul Institutului de Sociologie al Academiei Române. Începând din 2018 este fondatoarea și coordonatoarea Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO). Este coordonatoarea echipei naționale de cercetare afiliate la European Observatory on Femicide (2020).

A fost coordonatoare, expert național și membră în cadrul unor proiecte internaționale și naționale care au abordat problema omorurilor, femicidului, migrației și criminalității, mediatizării criminalității și violenței împotriva femeilor și copiilor.

A participat în calitate de expert național la programe de cercetare internaționale: EIGE/2020/OPER/10 “Improving legal responses to counter femicide” (2021-European Commission Directorate-General for International Partnerships/The European Institute for Gender Equality); EIGE/2019/OPER/01 “Advancing Administrative Data Collection on Intimate Partner Violence and Gender-related killings of Women” (2019-2020-The European Institute for Gender Equality/GOPA Luxembourg); HOME-2016-ISFP-PR-STAT-0025 “Overview of the availability, comparability and consistency of administrative statistical data on recorded crime and on the stages of the criminal justice process in the EU” (2018/2020-GOPA Germany). A fost director de proiect al unor programe de cercetare naționale: “Intimate Partner Violence in Romanian immigrant communities from Italy” (Short Term Scientific Mission CA IS1206, 2016- European Cooperation in Science and Technology, European Science Foundation), PNI-II-RU-PD-2012-30414 “Homicide–Suicide in Romania: Incidence, Patterns and Risk Factors” (2013-2015-CNCS-UEFISCDI) și PNII-IDEI/WE-057/2011 “Violence and Crime in Europe. Social Interventions and Research Methods” (2011-Co-PI Balica & P Decarpes-CNCS-UEFISCDI).

Începând din 2013 este reprezentanta națională și coordonatoarea rețelelor naționale pentru proiectele internaționale de tip COST action: ISCH 1206 Femicide across Europe (2013/17) și CA 17102 Police Stops (2018/22).

Din 2019 este profesor coordonator de doctorat în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române și supervizează programe doctorale în domeniul sociologiei criminalității, sociologiei victimei, politicilor privind siguranța personală și justiției restaurative.

A colaborat în calitate de specialist sau consultant cu Ministerul Justiției, Institutul Național de Criminologie și organizații neguvernamentale.

Rezultatele cercetărilor au fost publicate în reviste internaționale și naționale de specialitate, în cărți, capitole de cărți și au fost prezentate în conferințe naționale și internaționale.

Este autoarea cărților: *Homicide-suicides in Romania. Statistical data and Media representation* (Peter Lang, 2016) și *Criminalitatea violentă. Tendințe și factori de risc* (Oscar Print, 2008). Este co-coordonatoare (Marinescu, V.) a lucrării *Migration and crime. Realities and media representations* (Palgrave, 2018) și (Decarpes, P.), *Violence and Crime in Europe. Social Interventions and Research Methods* (Ars Docendi, 2012).

Domeniile de expertiză și de interes: omorul, femicidul, omorul-sinucidere, migrația și criminalitatea, media și criminalitate și justiția restaurativă.

Radu GAVRIȘ

Este comisar-șef de poliție și director general adjunct I în cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București. Începând cu anul 2019 este coordonator al Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO).

A absolvit Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Drept, Arma Poliție (2000), masterul Științe Penale al Facultății de Drept din cadrul Universității Nicolae Titulescu București (2005-2006), Colegiul Național de Informații din cadrul Academiei Naționale de Informații „Mihai Viteazu” (2012-2013), precum și Managementul Strategic al Afacerilor Interne din cadrul Colegiului Național al Afacerilor Interne (2018). Este expert al Institutului Național al Magistraturii în domeniul „Tehnici de audiere”.

A participat ca Project Manager al Life Long Programme Leonardo da Vinci Project ”Developing the competencies of specialized structures to combat serious crimes committed with a high level of violence” (2013-2015). A fost substituit al reprezentantului național în Comitetul de Management al proiectului internațional COST action: ISCH 1206 Femicide across Europe (2013/2017).

Cunoștințele și experiențele acumulate în urma procesului de învățare și perfecționare în cadrul domeniului în care activează au fost publicate în lucrări de specialitate, în cărți, dar și prezentate în conferințe bazate pe schimb de experiență la nivel național și internațional.

Este coautor al lucrării Ghidul Anchetatorului de omoruri (Argessis Print, 2007); autor al articolului Characteristics of the Murders Committed in the Big City. Case Study Bucharest, publicat în lucrarea „Violence and Crime in Europe, Social Interventions and Research Methods” (Ars Docendi, 2012); coautor al volumului Good Proactive Guide realizat în cadrul Programului Leonardo da Vinci – „Developing the competencies of specialized structures to combat serious crimes committed with a high level of violence” (2015); coautor al volumului Judicial Dictionary realizat în cadrul Programului Leonardo da Vinci „Developing the competencies of specialized structures to combat serious crimes committed with a high level of violence” (2015).

Domeniile de expertiză și de interes: criminalistică și criminologie în special în domeniul infracțiunilor de mare violență și managementul activității de urmărire penală în cazul infracțiunilor cu victime multiple.

II. EXPERȚI

A. Experți afiliați ORAPO

Valentina MARINESCU

Este profesor abilitat la Departamentul de Sociologie din cadrul Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București. Predă metode de cercetare în științele comunicării, la nivel de masterat, teorii ale comunicării și sociologia mass-media, la nivel de licență.

Ultimele volume publicate sunt: Marinescu, V.; Roventă-Frumușani, D. (eds), Concepts-clés de la communication environnementale et du développement durable, Presa Universitară Clujeană (2020); Marinescu, V.; Roventă-Frumușani, D. (eds), Communication, environnement et développement durable: études de cas, Presa Universitară Clujeană (2020); Marinescu, V. (ed.) Food, Nutrition and

the Media, Palgrave Macmillan, Cham (2020). Ultimele proiecte coordonate sunt: Martie 2021 – Octombrie 2022 – Manager și Director în Universitatea București pentru proiectului ERASMUS+ (Call 2020 Round 1 KA2 - Cooperation for innovation and the exchange of good practices. KA226 - Partnerships for Digital Education Readiness) “Digital Teaching Literacy” (DigiTeaL), coordonat de University of Wolverhampton, Marea Britanie; 2020 (Iunie-Noiembrie) - Director de grant “Entre eux et nous. Sensibilisation et action”, finanțat de AUF-BECO; Mai - Decembrie 2020 – Reprezentant al Universității București în proiectul “Coopération interdisciplinaire et interinstitutionnelle dans le domaine de la santé humaine dans le contexte du changement climatique”, Universitatea de stat de medicina și farmacie “Nicolae Testemițanu” (Republica Moldova), finanțat de AUF-BECO.

Domeniile sale principale de cercetare sunt: comunicarea și studiile media în Europa de Est.

Cristina PRIPP

Psiholog principal în specialitățile psihologie aplicată în domeniul securității naționale și psihologie clinică. Coordonează structura de asistență psihosocială, din cadrul Direcției de Reintegrare Socială, din administrația centrală a sistemului penitenciar. Doctor în psihologie, al Facultății de Psihologie și Științele Educației, din anul 2003. A urmat studii post-doctorale în cercetare avansată și expertiză psihiatrică medico-legală, în perioada 2011-2013.

A colaborat la realizarea unor cercetări științifice, cum ar fi: “Aspecte psihosociale ale suicidului și dezvoltarea metodelor de prevenție în sistemul penitenciar” (2013), “Evoluția traseelor infracționale și evaluarea riscului de recidivă a persoanelor private de libertate” (2013), “Profilul psihosocial al deținutului nemulțumit de asistența medicală”(2004), “Analiza infracționalității săvârșite de minori și tineri, în perioada 1999-2008” (2009), “Repere psihosociale ale autorărilor în mediul penitenciar” (2002).

A elaborat programe psihoterapeutice destinate diminuării agresivității, la nivelul tuturor elementelor componente (autoagresivitate, heteroagresivitate și suicid), tulburărilor psihice de personalitate și agresorilor sexuali.

Din anul 2001, susține cursuri universitare, iar din 2011, este titularul disciplinei *Psihologie penitenciară*, la Academia de Poliție Al. I. Cuza. A susținut disciplina *Psihopatologie*, la Academia Națională de Informații, specializarea psihologie (2015-2018). Începând din anul 2012, este profesor universitar asociat, la Departamentul Psihologie, din Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Universitatea din București, unde susține disciplina *Agresivitate și psihopatologie socială*. Este unic autor a două cărți, coautor a 17 cărți și a 16 articole publicate în reviste de specialitate și volume ale unor conferințe.

Daniela ROVENȚA-FRUMUȘANI

Este profesor emeritus la Universitatea din București, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării.

Specialistă în semiotică, studii de gen și analiza discursului, este autoare a cinci cărți ca unic autor, editoare și co-editoare a zece volume și a publicat peste 100 de studii și articole în domeniile sus-menționate, în Quaderni, Communication, ESSACHESS, Réseaux, Degrés, Kodikas-Code, Poetics, Revue Roumaine de sciences sociales, Canadian Journal for Communication, French Journal for Media Research. Este membră a board-ului RC14 Sociology of Communication al International Sociological Association a Société Française des Sciences de l’Information et de la Communication

și a comitetelor științifice ale revistelor internaționale *Recherches féministes*, *Communication*, *Essachess*, *Styles of Communication*, *The International Journal of Cross-Cultural Studies and Environmental Communication*.

A participat la 12 proiecte naționale și internaționale în domeniul mass media și studii de gen ca director de proiect sau membru, a organizat peste 30 de conferințe internaționale și universități internaționale de vară pe teme de gen, discurs și mass media și a evaluat peste 80 de proiecte în cadrul AUF (Agence Universitaire de la Francophonie) ca expert pentru Europa Centrală și de Est.

Bianca FOX

Este Senior Lecturer la Nottingham Trent University, Marea Britanie. Bianca este doctor în Științele Comunicării și Senior Fellow at Higher Education Academy (Marea Britanie). A avut bursă de cercetare la Londra, University of Westminster în 2011 și la Paris, Sorbonne Nouvelle Paris 3 în 2015. Bianca are numeroase participări la conferințe naționale și internaționale și

A publicat numeroase studii în reviste și volume colective din țară și străinătate. Bianca Este membru în organizații internaționale de prestigiu, printre care SRHE, BELMAS, UKLA, BERA, MEA, ECREA, the European Literacy Network (ELN) și the Loneliness and Social Isolation in Mental Health Research Network și a fost coordonator principal al proiectului ERASMUS+ MeLDE (<http://meldeproject.eu>).

Silvia BRANEA

Este conferențiar universitar la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării a Universității din București. A participat în calitate de membră sau directoare la mai multe proiecte de cercetare sau de dezvoltare internaționale: „Eux et nous. Sensibilisation et actions” - Changements climatiques – possible convergence entre l’intérêt humain et la préservation de la planète ? (2020-2021 – membră); „Platform Europe” condus de Universitatea Roma Tre (2019-prezent); „The Global Media Monitoring Project/Who makes the news”(2020, 2010 și 2009: Membra); ISCH COST Action IS1206 “Femicide across Europe”(2014-2017 substitute in Management Committee)

A participat la derularea unor proiecte naționale în calitate de membră sau director de proiect: POCU 132525 „De la student la antreprenor” (2021 – Coordonatoare); ROSE „Reducerea abandonului studiilor universitare în cadrul Facultății de Jurnalism și Științele Comunicării”(2019/2021- director proiect).

Oana SANDU

Este jurnalistă cu experiență de documentare de aproape zece ani în zona violenței domestice, fenomen social pe care-l consideră o problemă de sănătate publică. A absolvit masterul *Devianță socială și criminalitate*, din cadrul Facultății de Sociologie și Asistență Socială a Universității din București.

Teme de interes: violență în familie, femicid, victime ale femicidului, copiii și familiile victimelor omorurilor comise între partenerii intimi.

Steliana Camelia STAN (HEREA)

Este comisar-șef de poliție, director Reintegrare Socială în cadrul Penitenciarului de Maximă Siguranță Mărgineni. Începând cu 2019 este doctorandă în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române, domeniul Sociologie.

B. Experți afiliați ORAPO – ofițeri de poliție

Marian MIHOCI

Este comisar-șef și șeful Serviciului Omoruri din cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București.

A absolvit Universitatea „Dimitrie Cantemir” din București și este licențiat în drept la Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Drept (2002). A urmat cursurile unor programe de pregătire profesională nivel Studii Postuniversitare Științe Penale, Facultatea de Drept □ Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” (2004-2005) și cursurile masterului Securitatea Comunitară și Terorismul, Universitatea Bioterra din București (2006-2008). De asemenea, a participat la cursuri internaționale de pregătire în domeniul de activitate: Post Blast Investigations Course (International Law Enforcement Academy Budapest, 2014) și Managementul Strategic al Afacerilor Interne (Colegiul Național de Afaceri Interne - Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” 2022).

Începând cu anul 2019 este expert în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO). A participat la derularea programului de cercetare inițiat de către Institutul de Sociologie al Academiei Române și Serviciul Omoruri: ORAPO-Omururile comise în București 2017-2019.

Domenii de expertiză și de interes: criminalistică, criminologie, infracțiunile de mare violență, infracțiunile cu victime multiple, medicină legală.

Adrian OBADĂ

Este comisar-șef de poliție în cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București – Serviciul Omoruri.

A absolvit Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Drept, Arma Poliție (2007) și Masterul Poliție Judiciară al Facultății de Drept din Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” (2009-2011).

S-a specializat continuu în domeniile de interes, prin intermediul unor programe naționale și internaționale. A participat la proiectul Life Long Programme Leonardo da Vinci Project „Developing the competencies of specialized structures to combat serious crimes committed with a high level of violence” (2013-2015). Contribuția sa se reflectă în cele două volume care au rezultat din implementarea acestui program, volume al căror coautor este: Good Proactive Guide și Judicial Dictionar (București, 2015).

Și-a demonstrat competențele de specialitate participând în calitate de lector la conferințe internaționale (Homicide: Incidence, Risk Factors and Prevention, 24-25 septembrie 2015, Institutul de Sociologie al Academiei Române) și la workshop-uri naționale (Locul și rolul analizei comportamentale în investigarea infracțiunilor de mare violență”, organizat de Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” și Inspectoratul General al Poliției Române).

A urmat cursuri și programe de perfecționare în domenii conexe celui în care activează: “Advanced Hostile Environment Awareness Training” (Centre for Safety and Development, 13 - 17 septembrie 2020, Soesterberg, Olanda); “Statement Analysis of Law Enforcement” (Ambasada Statelor Unite ale Americii, 21 - 23 ianuarie 2020, București, România); “International Visitors Leadership Program” - cu tema The U.S. Justice System: Protecting Women and Children II – A

Multi-Regional Project (28 iulie – 19 august 2018, Statele Unite ale Americii); “Post-Blast Investigator's School” (Ambasada Statelor Unite ale Americii cu sprijinul Federal Bureau of Investigation, 11 - 15 iunie 2018, Bran, România); “Advanced Crime Scene Investigation Course” (Federal Bureau of Investigation, 11 – 22 aprilie 2016, International Law Enforcement Academy, Budapesta, Ungaria).

A participat la schimburi de experiență organizate la nivel național și internațional în cadrul Rețelei Europene de Formare Judiciară (EJTN) și a organizat cursuri introductive despre activitatea Serviciului Omoruri și colaborarea cu Parchetul de pe lângă Tribunalul București și alte unități de parchet pentru grupuri de judecători și/sau procurori din state membre ale Uniunii Europene.

Începând cu anul 2019 este expert în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO). A participat la derularea programului de cercetare inițiat de către Institutul de Sociologie al Academiei Române și Serviciul Omoruri: ORAPO-Omorurile comise în București 2017-2019.

Domenii de expertiză și de interes: criminalistică, criminologie, drepturile omului, politici internaționale.

Cătălin PORUMBIȚĂ

Este comisar-șef de poliție în cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București – Serviciul Omoruri.

A absolvit Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Drept, Specializarea Investigatii Criminale (2002) și programul de Studii postuniversitare de specializare □ Științe Penale la Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” (2003).

Începând cu anul 2019 este expert în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO). A participat la derularea programului de cercetare inițiat de către Institutul de Sociologie al Academiei Române și Serviciul Omoruri: ORAPO-Omorurile comise în București 2017-2019.

Domeniile de expertiză și de interes: criminalistică și criminologie în special în domeniul infracțiunilor de mare violență.

Alin Daniel HĂRUȚĂ

Este comisar-șef de poliție în cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București – Serviciul Omoruri, unde își desfășoară activitatea și în prezent.

A absolvit Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Drept, Arma Poliție (1993-1997) și cursuri postuniversitare la aceeași instituție, specializarea Relații Internaționale (2001). S-a specializat continuu în domeniul de interes – Poliție Judiciară □ și a urmat cursuri de specializare privind constatarea infracțiunilor flagrante și cercetarea acestora, la Institutul de Studii pentru Ordine Publică (ISOP).

Începând cu anul 2019 este expert în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO). A participat la derularea programului de cercetare inițiat de către Institutul de Sociologie al Academiei Române și Serviciul Omoruri: ORAPO-Omorurile comise în București 2017-2019.

Domeniul de expertiză și interes: infracțiunile de mare violență și, în special, activități de urmărire penală în cazul comiterii omorurilor.

Adrian TIULESCU

Este comisar-șef de poliție în cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București – Serviciul Omoruri.

A absolvit Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Drept, Arma Poliție (2000), cursul postuniversitar de Criminologie (Facultatea de Drept, Universitatea din București - 2001) și studii postuniversitare în domeniul Științele Comunicării, Facultatea de Administrație Publică, S.N.S.P.A. (2003-2006). A urmat cursuri, programe de perfecționare și a participat la dezbateri în domenii de specialitate și conexe celui în care activează: Homicide Training Seminar (Federal Bureau of Investigation, Ambasada Statelor Unite ale Americii în România, București, 2001); Sesiunea de formare în tehnici de audiere a minorilor (Federația Organizațiilor Neguvernamentale pentru Copil (FONPC) și Ambasada Franței în România, București 2015); Gestionarea situațiilor de criză complexe (Conferinței Șefilor Polițiilor din Capitalele Europei Centrale și de Est, Munchen 2019).

Începând cu anul 2019 este expert în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO). A participat la derularea programului de cercetare inițiat de către Institutul de Sociologie al Academiei Române și Serviciul Omoruri: ORAPO-Omorurile comise în București 2017-2019.

Domenii de expertiză și de interes: criminalistică și criminologie, infracțiuni de mare violență.

Liviu LAZA

Este comisar de poliție, iar în perioada 2012-2022 și-a desfășurat activitatea în cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București – Serviciul Omoruri în funcția de ofițer specialist principal I. În prezent este detașat în cadrul Direcției Naționale Anticorupție □ Secția de Combatere a Infracțiunilor de Corupție. În perioada 2010-2012, acesta a desfășurat activități privind investigarea infracțiunilor comise cu violență în cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București – Secția 21 Poliție.

A absolvit Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Poliție, (2010). În toată activitatea acesta a instrumentat un număr semnificativ de dosare penale care au avut ca obiect infracțiuni contra persoanei specializându-se încontinuu în domeniile de interes pentru investigarea infracțiunilor contra vieții.

A urmat cursuri, a participat la conferințe și programe de perfecționare și specializare atât în domeniul său de activitate, cât și în domenii conexe celui în care activează: „Statement Analysis for Law Enforcement” (Federal Bureau of Investigation, 21 - 23 ianuarie 2020, Ambasada Statelor Unite ale Americii, România); „Post-Blast Investigation School” (Ambasada Statelor Unite ale Americii cu sprijinul Federal Bureau of Investigation, 11 - 15 iunie 2018, Bran, România); „Curs privind investigarea infracțiunilor de violență domestică și agresiune sexuală” (Las Vegas Metropolitan Police Department, 07 – 11 noiembrie 2016, International Law Enforcement Academy, Budapesta, Ungaria); Conferința internațională „Disaster Victim Identification - present and perspectives”(Fundatia Hanns Seidel, 21 - 23 septembrie 2016, București).

Începând cu anul 2019 este expert în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO). A participat la derularea programului de cercetare inițiat de către Institutul de

Sociologie al Academiei Române și Serviciul Omoruri: ORAPO-Omorurile comise în București 2017-2019.

Domenii de expertiză și de interes: criminalistică și criminologie.

Cezar IVAN

Este comisar de poliție în cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București – Serviciul Omoruri.

A absolvit Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Arma Poliție (2010) și Facultatea de Drept din cadrul Universității Creștine „Dimitrie Cantemir”.

S-a specializat continuu în domeniile de interes, prin intermediul unor programe naționale și internaționale. A urmat cursuri și programe de perfecționare în domenii conexe celui în care activează: “Statement Analysis of Law Enforcement” (Ambasada Statelor Unite ale Americii, 21 - 23 ianuarie 2020, București, România) și „Post-Blast Investigator's School” (Ambasada Statelor Unite ale Americii cu sprijinul Federal Bureau of Investigation, 11 - 15 iunie 2018, Bran, România).

A participat la schimburi de experiență organizate la nivel național și internațional în cadrul Rețelei Europene de Formare Judiciară (EJTN) și cursuri introductive despre activitatea Serviciului Omoruri și colaborarea cu Parchetul de pe lângă Tribunalul București și alte unități de parchet pentru grupuri de judecători și/sau procurori din state membre ale Uniunii Europene.

Începând cu anul 2019 este expert în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO). A participat la derularea programului de cercetare inițiat de către Institutul de Sociologie al Academiei Române și Serviciul Omoruri: ORAPO-Omorurile comise în București 2017-2019.

Domenii de expertiză și de interes: criminalistică și criminologie, drepturile omului, politici internaționale.

Daniel Alexandru EFTENE

Este comisar de poliție în cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București – Serviciul Omoruri. A absolvit Academia de Poliție „Alexandru Ioan Cuza” în anul 2011. Începând cu anul 2019 este expert în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO). A participat la derularea programului de cercetare inițiat de către Institutul de Sociologie al Academiei Române și Serviciul Omoruri: ORAPO-Omorurile comise în București 2017-2019.

Domeniile de expertiză și de interes: criminalistică, criminologie, infracțiunile de mare violență.

B. Experți neafiliați ORAPO

Raluca-Ioana MOCANU

Este lector al Facultății de Drept a Universității din București, Departamentul de Drept penal. A obținut diploma de licență în Științe Juridice (2002), diploma de master în Științe Penale (2004) și titlul de Doctor în Științe Juridice (2010) în cadrul Facultății de Drept a Universității din București. De asemenea, a avut mai multe stagii de cercetare ca bursier post-doctoral în cadrul Facultății de Drept a Universității din Fribourg, Confederația Elvețiană (2013 și 2014-2015), Institutului de Științe Penale al Universității din Poitiers, Franța (2016) și a Woodrow Wilson International Center for

Scholar, Washington D.C., S.U.A (2017). Temele de cercetare au vizat preponderent fenomenul criminalității organizate, traficul de persoane, precum și infracționalitatea din sfera terorismului.

Din 2018 este titular de curs la programul de master de Științe Penale, unde predă Drept penal special. Infracțiuni prevăzute în legi speciale vizând analiza legislației și a jurisprudenței din materia traficului și consumului de droguri, traficului de persoane și a infracțiunilor conexe, spălării banilor, precum și a infracțiunilor din sfera fenomenului terorist. De asemenea, este titular al seminariilor de Drept penal. Partea specială și Criminologie, iar din anul universitar 2021-2022 a preluat și cursurile de Criminologie și Drept execuțional penal la cursurile nivel de licență.

În 2014 a reprezentat România ca raportor național al legislației anti-teroriste la Congresul Internațional de Drept Comparat de la Viena. Din 2019 este membru în rețeaua națională din proiectul Cost Action 17102 Police Stops. Din 2020 face parte din rețeaua de experți ai organizației Global Initiative Against Transnational Organised Crime.

A publicat monografia: Fenomenul terorist. Analiza legislației anti-teroriste române (2013), o culegere de jurisprudență Infracțiuni legate de droguri (2007), precum și numeroase articole conținând analize ale dispozițiilor legale în materie penală sau ale jurisprudenței penale relevante.

Simona RODAT

Este sociolog, licențiată (1994) și Doctor în sociologie (2002) al Universității București, cu teza de doctorat „Crizele politice și comunicarea mass-media. Mediatizarea conflictului interetnic din fosta Iugoslavie (1991-1995)”. De asemenea, a absolvit masterul de Gender Studies al Universității Bielefeld, Germania (2016) și masterul cu specializarea Comunități și organizații al Universității București (1995).

Din 2011 este profesor universitar la Universitatea Adventus, Cernica, Ilfov, Facultatea de Teologie și Științe Sociale. Printre disciplinele predate se numără Sociologia comunicării, Diagnoza și soluționarea problemelor sociale, Politici sociale și Introducere în sociologie. În perioada 2004-2010 a fost conferențiar universitar asociat al Academiei Naționale de Informații și al Universității Ecologice din București, iar între 1994-2008 a fost cercetător principal la Institutul de Sociologie al Academiei Române, din care între 2005 și 2008 cercetător principal gradul II.

Este autoarea a șase cărți, printre care Transsexualität im Spannungsfeld von Gefühl, Körper, Arbeit und Macht. Eine soziologische Fallstudie [Transsexualitatea între sentimente, corp, muncă și putere. Un studiu de caz sociologic] (WiSa Verlag, Stuttgart, 2017); Teorii și modele în asistența socială (UA, Cernica, 2016); Sociologia comunicării (Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2009); Media și conflictele (Tritonic, București, 2004) și co-autoarea a patru cărți, printre care amintim Național și/sau european? Reprezentări sociale ale identității în societatea românească actuală (Expert, București, 2006); Mediatizarea actelor de violență în familie. Ghid de bune practici pentru jurnaliști (CPE & Editura Veritas, București, 2005) și Construcția simbolică a câmpului electoral (Institutul European, Iași, 1998). A publicat peste 50 de articole în reviste științifice din România și străinătate, indexate în baze de date internaționale, și peste 45 de studii sau capitole în volume naționale și internaționale. Și-a adus, de asemenea, contribuția la șase dicționare și enciclopedii de specialitate și a participat la numeroase conferințe internaționale și naționale.

Domeniile sale de expertiză și de interes pentru cercetare includ sociologia comunicării și a spațiului public, problemele și politicile sociale, studiile de gen, studiile media, studiul inegalităților sociale.

Adela ȘERBAN

Este cercetător, doctor în sociologie, specializată în sociologia comunităților și securitate societală, cu o experiență de optsprezece ani în domeniul cercetării sociologice. Face parte din colectivul de cercetare al Institutului de Sociologie, în cadrul căruia a dezvoltat Laboratorul de cercetare Teorie socială, unde studiază aspecte privind structura și morfologia comunitară dintr-o perspectivă macro-sociologică.

A participat în derularea a peste douăzeci și cinci de proiecte și granturi naționale și internaționale. A realizat cercetări în tematica relativ nouă a securității societale, atât sub aspectul dezvoltării teoriei și conceptului, cât și analize ale unor contexte de actualitate. Este autoarea lucrărilor Securitatea societală. Fundamente teoretice (Valahia, 2008) și Securitate și insecuritate societală (Editura Academiei Române, 2013).

Ramona MARINACHE

Este lector la Departamentul de Studii Culturale din cadrul Facultății de Litere, Universitatea din București. Predă metode de cercetare în științele sociale la nivel de licență și de masterat.

În prezent este parte a echipei de cercetare coordonate de către prof. univ. dr. Valentina Marinescu în cadrul proiectului ERASMUS+ (Call 2020 Round 1 KA2 - Cooperation for innovation and the exchange of good practices. KA226 - Partnerships for Digital Education Readiness) „Digital Teaching Literacy” (DigiTeaL), coordonat de University of Wolverhampton, UK, martie 2021-octombrie 2022.

Domeniile sale de cercetare se află la intersecția a patru domenii sociologice: corp (sănătate și alimentație), auto-mobilitate, schimbări climatice și, recent, revoluția digitală (în special cultura AI). Cel mai recent articol publicat este: Marinescu et al 2021, Talking about Sustainability: How the Media Construct the Public's Understanding of Sustainable Food in Romania, Sustainability 13(9): 4609.

Adriana-Anca CUȘMIR

Este absolventă a Facultății de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București și a masterului Administrarea comunitară a justiției. În 2011 a obținut titlul de doctor în Sociologie, cu lucrarea de doctorat Evaluarea sistemului de justiție pentru minori din România. Din 2006 lucrează în cadrul Institutului de Cercetare și Prevenire a Criminalității unde a abordat teme de cercetare precum: consumul de alcool în rândul liceenilor, atitudini față de violență, atitudini și comportamente antisociale în rândul elevilor de liceu, atitudini sociale privind riscul în trafic, siguranță în comunitate, determinanți socio-economici ai comportamentului infracțional, violența domestică, siguranța călătorilor în zona aeroporturilor sau victimizarea vârstnicilor. În perioada 2017-2018 a fost cercetător la Institutul European pentru Egalitatea de Șanse între Bărbați și Femei, în cadrul departamentului Violență de gen.

Printre principalele teme de interes se numără infracționalitatea comisă de minori și reacția socială față de aceasta, atitudinile și comportamentele de risc în traficul rutier și diferențierile de gen în conduita și victimizarea infracțională.

III. TINERI CERCETĂTORI

A. Afiliați ORAPO

Andreea BADEA

Este absolventă a Facultății de Sociologie și Asistență Socială, din cadrul Universității din București (2020). În prezent este masterandă în cadrul programului masteral Devianță Socială și Criminalitate din cadrul aceleiași facultăți. Asistent de cercetare asociat în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorului (2020-2021) și membră a Romanian National Research Point pentru European Observatory on Femicide (2020-2021).

Teme de interes: prevenirea criminalității, femicid, reprezentarea omorului în mass-media, omorul cu motivație sexuală.

Antonia FLOREA

Este absolventă a Facultății de Sociologie și Asistență Socială, din cadrul Universității din București. Începând din anul 2021 este asistent cercetător asociat în cadrul Observatorului Român pentru Analiza și Prevenirea Omorurilor (ORAPO).

Teme de interes: violența asupra femeii, violența domestică, violența asupra copiilor, comportamente deviante, profilul psihologic al agresorilor.

IV. TINERI CERCETĂTORI

B. Neafiliați ORAPO

Nicoleta PÂRLEA-STANCU (APOLOZAN)

Este sociolog, licențiată (2005) a Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative. A absolvit Masterul Politici Publice și Integrare Europeană (2007) al aceleiași universități, precum și cel de Cooperare Polițienească Internațională (2013) al Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”.

În prezent este doctorand al Școlii de Studii Avansate a Academiei Române, domeniul Sociologie. În perioada 2006-2008 a fost sociolog în cadrul Direcției Generale de Poliție a Municipiului București – Serviciul Analiză și Prevenire a Criminalității, iar din 2008 este sociolog în cadrul Inspectoratului General al Poliției Române – Institutul de Cercetare și Prevenire a Criminalității.

A participat la realizarea a numeroase studii asupra etiologiei criminalității și formelor sale specifice de manifestare, printre care se numără “Riscuri și vulnerabilități ale elevilor în mediul online”, studiu realizat în cadrul Proiectului RO Cyberex – Perfecționare, cooperare și prevenire în lupta împotriva criminalității informatice (2021), „Diagnoza stării criminalității în România. Factori de risc” (2014), „Analiza infracțiunilor cu violență. Dinamică, repere etiologice, modalități de intervenție” (2009), „Studiu privind violența în școală – București” (2006). De asemenea, a participat la realizarea unor studii privind siguranța rutieră în România, dintre care menționăm „Studiul privind atitudinile în trafic ale conducătorilor auto” (2018) și „Buletinul siguranței rutiere în România (realizat anual, începând cu anul 2012). O parte importantă din activitatea sa a constat în participarea la realizarea studiilor privind relația dintre poliție și comunitate, printre care se numără „Ancheta siguranței publice” (2015, 2016 și 2017), demers comun al Inspectoratului General al Poliției Române și Institutului Național de Statistică, „Cunoașterea gradului de încredere a populației în poliție și a

factorilor de influență a acesteia” (2011), „Activitatea poliției în mediul rural. Percepția factorilor locali asupra performanțelor și limitelor poliției în asigurarea controlului criminalității” (2010), „Studiu privind identificarea modalităților optime de cooperare între poliție și unitățile bancare în vederea protecției fizice a acestora” (2009). De asemenea, a participat și la realizarea unor studii organizaționale, precum „Studiu privind integrarea profesională a reprezentanților minorităților naționale încadrați în structurile Poliției Române pe locuri speciale” (2010) sau „Studiu privind integrarea profesională a noilor angajați din sursă externă în structurile Poliției Capitalei” (2007).

Domeniile sale de interes pentru cercetare includ studiile privind percepția gradului de siguranță publică, autoritatea poliției și încrederea populației în această instituție, precum și reprezentarea poliției în mass media din România.

Otilia GANEA (TOPOLOGEANU)

Este consilier de probațiune în cadrul Serviciului de Probațiune București. Începând din 2019 este doctorandă în cadrul Școlii de Studii Avansate a Academiei Române, domeniul Sociologie.

Marius EANA

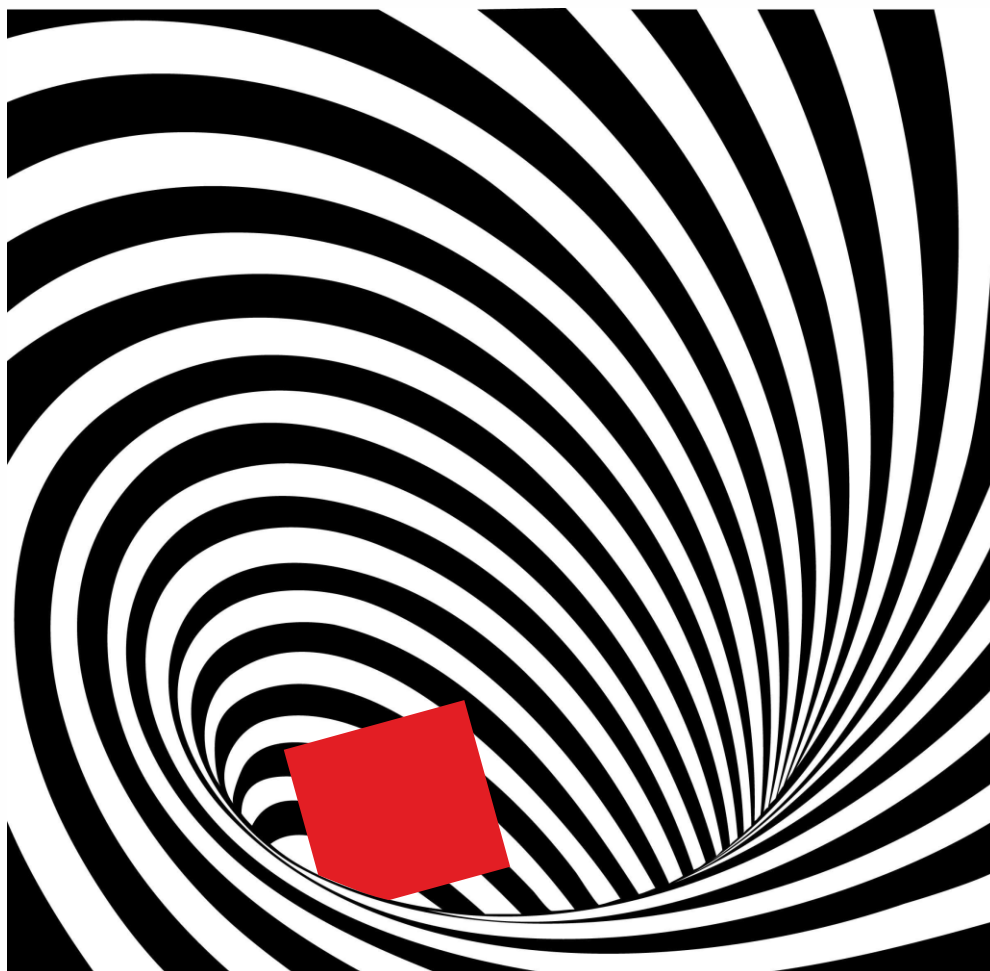
Este absolvent al Facultății de Sociologie și Asistență Socială, din cadrul Universității din București (2020). În prezent este masterand în cadrul programului masteral Devianță Socială și Criminalitate din cadrul aceleiași facultăți. În perioada 2018-2020 a fost voluntar al Asociației Caritas București și a participat la derularea proiectului internațional “Recognize and Change”- România (finanțat de Uniunea Europeană).

Teme de interes: filicid, omor, mass-media.

Ines RAZEC

Este doctorandă în cadrul Școlii Doctorale de Sociologie, din cadrul Universității din București. Teza de doctorat analizează impactul Inteligenței Artificiale asupra identității personale și transformările pe care aceasta le produce la nivel societal. Ines Razec A finalizat studiile de master la Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării, iar pe cele de licență la Facultatea de Limbi și Literaturi Străine.

Teme de interes: sociologia, filosofia, științele comunicării și tehnologia.

ISBN: 978-606-37-1829-8